

32
1 F
5

ANNALES

SVLTANORVM OTHMANIDARVM,

A TVRCIS SVA LINGVA SRIPTI:

Hieronymi Beck a Leopoldstorf, Marci fil. studio & diligentia Constantinopoli aduecti M D LI, *Diuo Ferdinando Cæs. Opt. Max. D.D. iussuque Cæs. a Joanne Gaudier dicto Spiegel, interprete Turcico Germanice translati.*

IOANNES LEVNCLAVIVS NOBILIS Angriuarius, Latine redditos illustrauit & auxit, vsque ad annum CIↃ IↃ XXCVIII.

Cum omnium memorabilium, toto opere contentorum, accuratissime elaborati INDICIS *accessione;*

EDITIO ALTERA.

FRANCOFVRDI,

Apud Andreæ Wecheli heredes, Claudium Marnium, & Ioan. Aubrium.

M.D XCVI.

IO. LEVNCLAVII AD NOBILEM AC MAGNIFICVM DOMINVM HIERONYMVM BECK A Leopoldstorf, Cæs. Maiest. Cameræ aulicæ consiliarium, in hos annales præfatio.

EQVIDEM *audire non semel ex te memini, vir magnifice, te peregrinatione tua suscepta, quum Romam anno Iubileo* M D L *adiisses, & Roma Venetias profectus, indidem triremibus maioribus ad Tripolim Syriæ adpulisses: Halepum, Damascum, NaZareth, S. S. Christi sepulcrum Hierosolymis, & in Arabia montem Oreb accessisse; peragrataque deinceps Ægypto, ab vrbe illius Alexandria mari traiecto, per Attaliam Pamphyliæ, Cotyaium, Phrygiæ, Prusam Bithyniæ, tandem ByZantium Thraciæ peruenisse. ByZantii vero, in amplissima Sultanorum Turcicorum sede regia, librum Turcica lingua scriptum, Othmanæ familiæ principum res gestas continentem, magno studio, nec nullo sumtu, fuisse consequutum: quem Diuo Ferdinando Rom. Cæs. pientissimo, anno Christi* M D L I *felici tuo in Austriam reditu, dono obtuleris; humiliter orato rege, vt publicæ vtilitatis causa in Latinam vel Germanicam linguam, vertendum iuberet. Post illa te, officiis negotiisque publicis obrutum, exiguam huius rei curam habuisse; quam tamen penitus haud abieceris. Elapso non exiguo tempore, quum nobilis vir, Vlricus Masch Wander a Cranigsperg, qui multis annis Diuo Ferdinando in cubiculo inseruiuit, filiæ suæ, Alphonso de Games in matrimonium collocatæ, sollemnes Viennæ nuptias celebraret: eum tibi, de illo libro diligentius sciscitanti respondisse; memoria se tenere, Cæsarem interpreti suo Turcico annales quosdam vertendi, exercendiq; eius gratia, tradidisse: habereq; se Turcicam historiam, lingua Germanica, manu scriptam. Hanc igitur anno* M D L X X X V I *ab illo tibi missam, quum ex interpretis, Ioannis Gaudier, dicti Spiegel, epistola proœmiaca, versionem esse libri tui magna cum voluptate agnouisses; statim exscribi iussisti. Fueram ego præcedenti tūc anno Constantinopoli Viennam reuersus, cui non indicasti tantummodo de repertis illis annalibus tuis: verumetiam non inuitus, quæ singularis in me tua est beneuolentia, mecum eos communicasti. Lubens hoc equidem perlegi, quumq; non parum, pluribus de causis, placerent*

eosdem rogatu tuo Latine, vt in lucem editi nationibus exteris etiam vsui essent, transscripsi. Redeunt igitur ad te nunc typis expressi chalcographicis Annales Turcici, tuo qui debentur studio, quod non tantum eos ex illis locis tecum adtulisti: verumetiam prope sepultos ab annis XXXVII, *& ipsos eripuisti rursus e tenebris, & latitantem alibi Germanicam quoq; versionem a blattis & tineis adseruisti. Qua de causa, quum libri ad nos perferendi primus auctor, idem perituri vindex & conseruator exstiteris: absq; iniuria tua, cuiussuis alterius præferre nomen annales ipsi nequeunt. Meam vero in expoliendis his laboriosam operam probaturum te, cum aliis sincere iudicantibus, sane confido. Quum enim vir clariss. Hugo Blotius I.C.* RVDOLPHI II. *Rom. Imp. desig. bibliothecarius, ex Augustali bibliotheca Viennensi potestatem mihi fecisset inspiciundi veri horum annalium archetypi, lingua litterisq; Turcicis exarati, in quo huius libri ad Ferdinandum Cæsarem tua manuscripta dedicatio cernitur, his verbis:*

Piissimo Ferdinando Rom. Hung.
Bohemorumque, &c. regi potentiss.
Hieronymus Beck a Leopoldstorf
Suæ Maiest. deditissimus alumnus
ex Hierosolymis ac monte Oreb
feliciter redux, librum hunc
Othmannorum res gestas ad nostra
vsque tempora continentem, D. D
animo deuotissimo MDLI:

equidem ad hoc archetypum, aliquot dierum labore Ioannis Gaudier interpretationem recensui, adiutus a Stephano Vngaro, Turcicæ, Arabicæ, Persicæq; linguæ gnaro, quem tu ipse nobis in hunc finem, ab hero suo, Illustri & Magnifico domino, Andrea Teufel, libero Barone, Imperatori a consil. & præsidij ad Arrabonem Iaurini supremo præfecto, impetrasti. Mahumetanos annos ad Christianos redegi, quos etiam marginibus adscripsi: quod Ioannes Gaudier prætermisit. Supplementum adieci, quo gestæ res annis XXXVII, *vsq; ad annum præsentem, exponuntur. In hoc memorabilis exstat decennalis huius belli Persici descriptio, quod adhuc euentu dubio, studiis & odiis vtriusq; partis acerrimis, geritur. Huic adpendici succedit Pandectes historiæ Turcicæ noster, quo a Turcis tradita, cum nostrorum historiis Græcis, Latinis, Italicis, Gallicis, Germanicis ita confero: nihil vt inexplicatum relinquam, ne iis quidem præteritis, quæ libri nostri manuscripti, multiq; superstites adhuc idonei nobis auctores, suppeditarunt. Idem Pandectes quam multa rara contineat, nec ante nos a quoquam prodita; cognoscere lectorem experiundo malumus, quam prolixius ipsi, non sine quorumdam inuidia, prædicare. Claudit opus in extremo Viennensis obsidionis historia, cum his omnino coniungenda, de causis, quas ibidem breui proœmio complexi sumus. Habes rationem totius commentationis, vir magnifice, quam si Zoileus dens quispiam, in hac ætatis nostræ licentia, rodere fuerit ausus: vt ipse, rerum Turcicarum peritissimus, tuendam suscipias, meque animi propensione solita complectaris, etiam atque etiam rogo.*

INDEX

INDEX AVCTORVM, QVI
citantur in Pandecte.

EPISTOLA PRAELIMINARIS AD DIVVM FERDINANDVM ROM. CÆSAREM, Ioannis Gaudier dicti Spiegel, Turcici interpretis.

Serenissime potentissime Rex, Domine clementissime:

CVM non ita pridem Regia Vestra Maiest. librum Turcicum mihi commiserit, in quo ortus atque gesta Impp. Turcicorum describuntur: quem quidem Regia Vestra Maiest. Nobilis, strenuus atque integerrimus Hieronymus Beck a Leopoldstorf ex itinere Hierosolymitano & Turcia rediens, obtulit: qui mihi a Regia Vestra Maiest. Germanice interpretandus, clementer demandatus: quod humiliter praestiti, eaque qua a Turcis scriptus est methodo, in idioma Germanicum transtuli. Licet vero idipsum libenter more & stylo Rhetorico effecissem: sed cum ab ineunte atate, parum admodum literis humanioribus fuerim imbutus, atque huiusmodi in rebus minime versatus; certa tamen sum spei, laborem hunc exiguum Regia Vestr. Maiest. placiturum. Annotassem etiam simul quo tempore secundum annos salutis nostra hac gesta fuissent: verum cum anni Turcorum breuiores sint nostris, neque ipsorum anniuersaris dies, sicut apud nos Christianos, in idem tempus coincidant, licet etiam ipsi in anno menses 12. habeant: tamen hoc tantum ratione splendoris Luna; insuper scribunt ipsi dicuntq., spatio triginta duorum annorum, secundum ipsorum computationem, calum mobile seu firmamentum, suum absoluere cursum: id tantundem fere esset, cum nos Christiani triginta vnum, ipsi triginta duos annos scriberent: nominarentque. Et quantumuis ex mea translatione computari non potest, quo tempore annorum Christi ha Impp. Turc. res gesta sint: attamen omnino Gubernatori, militia Duci, aut Capitaneo, cui cum inimicis Christiani nominis agendum, lectu operæpretium esse existimo. Hinc namque videre licet, quid politia aut animus Heroicus valeat, qualiterque magistratus erga proprii commodi, auaros atque superbos homines se exhibere remunerarique debeat; quale etiam detrimentum patria atque exercitui, ob inobedientiam, confusionem, perfidiam, superbiam, proprium commodum, oriri & accidere possit. Propterea facile colligere hinc licet, cum moderni Impp. Turcici parua atque obscura familia, cum exigua manu in immensum creuerint, vti quidem ex historia hac intelligo, quod Asia, Gracia, Bulgaria, Arbanesia, Bosna, Seruia, non nisi propter inobedientiam, confusionem, perfidiam, superbiam, & rem priuatam, in tot calamitates atque manus inimicorum nominis Christiani inciderint: quod (proh Deum) hodierno adhuc die euenire videmus. Nam qua alia est causa Christiana deuastationis, quam inobedientia, perfidia, auaritia, superbia, & rei priuata studium? Nam hic propter suum commodum fauet Turcis, alter WeiWoda: tertius, nulli obsequens, seipsum dominum censet. Vnde fit porro quod nos omnia bella erga Christiani nominis hostes instituta, minus prospere geramus, quam propter inobedientiam, confusionem, perfidiam, auaritiam, superbiam, & proprium commodum? Nos existimamus ipsos minime subsistere, rem nostram inconsiderate aggredimur, & proponimus nobis magnas opes ab ipsis acquirendas: primo congressu alacres atque animosi sumus, verum illico remittimus. Deus omnipotens suam dignetur nobis gratiam largiri, quo nos erga eiusmodi diuini nominis hostes dirigamus, superioribus & magistratui simus obsequentes, bonam politiam conseruemus, auaritia, superbia, & rei priuata, quantum aquum est, tribuamus; ne & nos tandem (quod Deus pracauere velit) sicuti nominata regiones in maxima damna veniamus, & posteritas nostra fidem atque religionem Diabolicam suscipere cogatur. Quod Deus in aternum nobis concedere dignetur. Amen.

Regiæ Vestræ Maiest.

Humillimus, obedientissimus seruitor,

& interpres Turcicus,

Ioannes Gaudier, aliâs Spiegel.

ANNA-

ANNALES SVLTANORVM OSMANIDARVM, AB IPSIS TVRCIS MEMORIAE PRODITI.

RIMVS apud Turcos rerum potitus fuit Osman, qui patrem 1.
habuit Ertuculem. Hic filius fuit Soleimanis Scachi: Solei-
manes, Cabielpis: Cabielpes, Cusulbugæ: Cusulbuga Bain-
deris: Bainder, Oicolucis: Oicoluces. Baisungeris: Baisunger,
Bakis Agæ: Bakcs Aga, Ciacis Agæ: Ciaces Aga, Toctemuris:
Toctemur, Versaiobis: Versaiobes, Giokelpis: Giokelpes, O-
guzis: Oguzes, Carachanis: Carachan, Cutluzeccis: Cutlu-
zecces denique Lecrace patre natus fuit. Hi XVII. dumtaxat auctores huius fa-
miliæ literarum monumentis proditi recensentur. Ceteri, quorum ignota nomi-
na, continua serie referendi veniunt ad Iaphetum, Nohæ filium. Ipsa quidem hæc
Oguziorum dicta familia, successione perpetua rerum apud Parthos potita fuit, 2.
hominesque fuere simplices & rudes: qui postea, quam primo religionem Ma-
humetanam fuissent amplexi, dominatus sui sedem in ciuitate Machanensi con-
stituerunt. Ceterum quo tempore Soleimanes Scachus Machanæ præerat rebus 3.
Parthicis, præpotens ille Zingis Chan ex regione Chitaia cum exercitu in Par-
thiam profectus est: ibique Belcham ciuitatem copiis locupletem, obsedit, cepit,
diruit: totamque regionem Chorasanem populabundus diripuit. Erat id tempò-
ris Curisemes Scachus Belchæ princeps & Chorasanis, qui regno pulsus, cum su-
is aufugit, & in itinere periit. Eius in locum successit Vgnan Chan filius, qui copi-
as paternas Bagadatim versus duxit: quo quum peruenisset, vrbem occupauit, in- 4.
colas occidit, regionem vniuersam sibi suisque vindicauit. Id vbi Zingis Chan in-
tellexisset, armis eum persequutus, in suam potestatem redegit. Oriundus ex fa- 5.
milia Selgucis Sultanus Aladines, e Parthia profugus, in regionem Ionan, quæ
Caramauia modo dicitur, peruenit: iisque locis occupatis, & instaurata vrbe Si-
uasta, regia cum potestate præfuit. Quum autem in hunc modum Zingis Chan
Parthiam ageret, ferret: etiam Machana funditus euersa fuit, quæ id temporis im-
perio Soleimanis Scachi parebat. Is Tatari violentiæ cedens, & ipse cum suis mi-
grauit, inito consilio inuadendæ Romaniæ: quod inaudisset, iis in locis bella geri,
& armis rem parari posse. Quapropter relicta Parthia, Erzingam sese contulit: vn- 6.
de in Romaniam penetrans, Amasiam peruenit, multis & magni pretii potitus
spoliis. Conuerso deinde itinere, Chalepum adiit: in qua profectione delatus ad
opidum, quod Iaber dicitur, ad Euphratem fluuium castra metatur. Erat heic eis
transiiciendus Euphrates, sed vadum nullum inueniebant, quod essent homines
omnino rudes & rerum imperiti. Quum equorum natatu transmittendum a-
mnē placuisset vniuersis, primus Soleimanes Scachus flumen ingressus, & aquis
obrutus, exspirat: quem magna quæsitum diligentia, tandemque repertum ex-
trahunt, ibidemque tumulo mandant. Erant huic Soleimani Scacho filii tres su-
perstites, quorum vni nomen Sungursengis, alteri Gundogdis, tertio Ertucules,
qui filium habuit Osmanem. Exstincto patre, castra fratres hi promouent, ac pro-
pter Euphratem, aduerso flumine profecti, tamdem ad campos Passonios perue-
niunt. Iis in locis Ertuculi Osmanis patri, cum quadringentis mapalibus, quæ pro 7.
more gentis, de loco in locum promoueri transferrique possunt, subsistere libuit:
reliquis duobus fratribus in Parthiam redeuntibus. Hæsit ibidem ad aliquod
tempus Ertucules, varie finitimorum iniuriis & rixis exercitus. Denique rumor
ad eum perfertur, Sultanum Aladinem, e Parthia profugum, in Romania com- 8.
plures prouincias sui iuris fecisse, adeoque magno potitum imperio. Erant Ertu-
culi tres filii, Gundus, Sarigates, & Osman. Vbi, quo in statu res Aladinis essent,

Ertucules accepisset: non magna consultationis interposita mora, filium Sariga-
tim ad eum ablegat; oratum, vt aliquem sibi locum concederet, quo in loco se
cum suis sustentare posset. Aladines huic postulato lubens adsentitur, eisque regi-
9. onem attribuit, tam æstiuis, quam hibernis aptam mensibus. Id temporis natio
quædam aduersus Sultanum Aladinem arma subito mouerat, contra quos dum
10. suis instructis ille proficiscitur: interea Ertucules cum filiis, Sarigati & Osmane,
versus Engurim sese confert: eoque loco sibi suisque constituta sede quadam, ac
domicilio, finitimos Græcos perpetuis excursionibus & rapinis infestare non de-
11. siit. Tandem rebus humanis Ertucules excessit, quum suis ad LII annos præfuis-
Christiano 1289. set: mortuus anno Mahumetano DCLXXXVII.

De Osmanis natiuitate.

12. ACCIDIT aliquando, vt fessus Ertucules interdiu semet ad quietem compo-
neret. Ibi tum ei somnium se quoddam obtulit, quo viso fuit experrectus.
Mox hinc & inde rem cogitabundus expendens, corpus abluit, preces suas absol-
uit, habituque mutato Coniam profectus, vrbem ingreditur. Agebat istic vir au-
ctoritatis ex doctrina maximæ, cui nomen Edebales, operum effector & prodigi-
orum admirabilium, in quem coniecti erant omnium oculi, quod eos in lege Ma-
humetana instituerer, ac facultates ceteroquin amplissimas possideret. Etiam
Sultanus ipse, quem diximus, Aladines plurimum ei tribuebat. Hunc vbi conue-
nisset Ertucules, vt somnium illi suum exponeret: Venerande vir, ait, per quietem
visus sum videre splendorem Lunæ, prodeuntem e sinu tuo, qui meum in sinum
penetraret. Eo quum delatus esset, ex vmbilico meo mox enatam fuisse arborem,
quæ regiones aliquot, ac præaltos montes, latosque campos vmbra sua tegeret.
Ad ipsas autem radices arboris perennes aquas emanasse, quibus vineæ passim, &
horti rigarentur: ac secundum hæc, experrectus fui. Posteaquam diu multum-
que semet Edebales, qui a suis vir sanctus habebatur, ob interpretationem somnii
torsisset: tamdem, oratione ad Ertuculem conuersa, Nascetur tibi filius, inquit, vir
optime, cui nomen erit Osman. Is bella plurima geret, ac posteri tui deinceps re-
ges, terrarumque principes erunt. Mea quoque filia nuptura est Osmani, ex qua
procreabit ille liberos, qui regiam ad dignitatem peruenient, ac populis cum im-
perio præerunt. Secundum illa natus fuit Osman, qui quum adoleuisset, Mahu-
metani vatis illius filiam duxit vxorem, de qua natus est ei filius Vrchan. Quum-
que prouinciis aliquot occupatis, principatum sibi constituisset: partem ditio-
num inter duces militares, qui ea in loca cum Ertucule patre venerant, liberaliter
13. distribuit: a quibus illæ regiones hodieque nomina sua sortitæ sunt. Itidem Vr-
chani filio ditiunculam, cui nomen Chisar Sangagi, & cognomen Inunge,
14. concessit. Deinde natus est Osmani filius alter, Alis bassa: quem perpetuo
secum esse voluit. Rebus hoc modo constitutis, pater & filius Vrchan, con-
iunctis copiis, arma in Christianos expediunt, omnia late populantur, agros
eorum occupant, magnam hominum multitudinem vtriusque sexus capti-
15. uam abducunt. Vi etiam adhibita, ciuitatem Isnicam, cum vicinis opidis &
arcibus, in potestatem redigunt, diripiunt. Qui tum temporis Teggiur siue
magistratus erat Prusæ, adiunctis sibi compluribus aliorum auxiliis, & coa-
cto milite suo, de profligandis Turcis cogitare cepit. Igitur hoc magnis cum
copiis in Turcos ducente, minime consternatus Osman, animo inuicto Chri-
stianis obuiam prodit. Ad manus vbi ventum fuisset, strenue dimicatum vtrim-
que. Cæsi fratres Osmanis eo prœlio, Gunduselpes & Aidogdis, ac secundum vi-
am publicam ad fines Dobmuris sepulti. Osman, fratribus licet amissis, tamdem
16. tamen victoria potitus est. Teggiur, Edrenosius & Prusæus, inita fuga, Prusam
delati, semet in vrbem includunt. quos a tergo cum suis insequutus Osman, in iti-
nere opidum Vlubadam militari corona cingit, cuius Teggiur mox certis
condicionibus cum eo transegit. Hinc Prusam cum exercitu properans, vr-
bis obsidionem molitur. Quumque vi admota, nihil effecturum se videret ad
eius expugnationem: primum in aduersa vrbi parte, iuxta thermas, quæ Caplice

Turcis dicuntur, vallo ducto, munimentum pro suis erigit, cui fratris Gundusel-
pis filium Agdemurem præficit, hominem rei bellicæ peritissimum, adiun-
ctis ei militibus egregiis. Inde munimentum aliud excitat versus eum mon-
tem, quem Geschisdage, hoc est, montem monachorum vocant. Illius cu- 17.
ram Belebanzuco cuidam ex suis, viro strenuo committit. Hoc modo duo-
bus hisce munimentis exstructis, & actis aggeribus ac fossis, ciuitatem obsessam
tam arcte clauserunt: vt nemini vel accessus ad eam, vel exitus pateret: atque inte-
rim agrum omnem in potestatem suam redegerunt, nihil vt obsessis, præter
ipsam vrbem, reliqui facerent. Dum isthæc durat obsidio, cum parte exer-
citus Osman Gases ipse Neapolim, quæ Genischeher lingua Turcica dicitur,
contendit. Eius viciniæ Christiani omnes, coactis copiis suis, cum Osmane
confligunt: sed Osman prœlio superior, vniuersa illa regione potitur. Ea verò
Turcicorum militum, qui de spoliis opulenti euaserant, præsidium accepit, abs-
que prouincialium damno. His rebus ex animi sententia confectis, Vrchanem fi-
lium ad expugnandam Prusam ablegat. Horum militum accessione adauctis
Turcorum castris, grauior inclusis esse cepit obsidio. Quamobrem viribus ob-
sessorum exhaustis, quum omnis iam commeatus defecisset, ac nihilominus ipsi
tam noctu, quam interdiu, in armis esse, propugnandæ ciuitatis causa, cogeren-
tur: tandem ipse Teggiur, cui nomen Iussuphes, pactis interuenientibus, Vrcha-
ni Prusæ deditionem fecit. Is adeo religiose pactis conuentis stetit, vt hosti absque
vllo impedimento & iniuria, cum vxore, liberis, facultatibus vniuersis, abeundi
potestatem faceret, ne manguro quidem ablato: statimque patrem, Osmanem 18.
Gasem, de Prusa in deditionem accepta, certiorem reddidit. Occupata fuit ab
Vrchane Gasi Prusa Mahumetani calculi anno DCCXXVI. Osman ipse tum Christiani
temporis quiescens, occupationi Prusæ non interfuit: partim tumore cruciatu- 1327.
que pedum impeditus, partim quod se superstite filium Vrchanem aliquid forti-
ter agere cuperet, ad excitandos in eo generosi animi spiritus. Tandem exactis in
imperio XXVIIII annis, Osman Gases vitam cum morte commutauit. Eius loco
rerum administrationem consequutus est Vrchan filius, anno Mahumetano
DCCXXVII. Ante mortem præcepit, vt Prusæ in argentea tumba concamerata C. 1328.
conderetur: sed vulgo ad Sugutzucam, qui locus a salice nomen habet, conditus 19.
existimatur.

Quum primum Vrchanes imperium auspicatus fuisset, duces veterani,
quotquot ex Parthia cum ipsius auo in eas terras venerant, nimirum Cugurelpes,
Rachman Gases, & Accecoza, Gerlensem agrum cum Bolensi occupatum sui iu-
ris fecerunt. Sed iis non multo post exstinctis, Vrchan ditiones illas filio suo Solei-
mani bassæ possidendas, nomine Sangiacatus, dedit: itidemque regionem alte- 20.
ram non magnam, quam Inuhgen vocant, alteri filio concessit, cui nomen Mura-
tes Chan Gases. Hunc enim minorem natu filium habebat. Inde recuperatam Is-
nicam præsidio imposito muniuit, & Ecclesias Christianorum in ea demolitus, a-
liquot ex illis in messitas siue templa Mahumetana conuertit, adiunctis scholis &
xenonibus. Superest adhuc hodie medressa quædam Isnicæ, (sic scholam cum
xenone coniunctam vocant) ab ipso condita. Erat inter alios quidam Cara Me-
sites, habitus pro viro sancto, cuius curæ commissa fuit omnis ea prouincia;
militibus in pagos circum Isnicam distributis: vt illam viciniam aduersus Con-
stantinopolitanas copias, & earum grassationes, tuerentur. Agbassæ regionem
Candriam adsignauit, cuius etiam nunc superstes est familia. Quum hoc modò
prouincias, quas ab se bello captas Osman Vrchani filio reliquerat, inter suos Vr-
chan partitus esset: omnium consensu rerum ei summa, ceu legitimo Sultano, de-
lata fuit. Quibus peractis, Alim bassam, fratrem suum, ad se vti veniret, arcessit:
qui ad eum profectus, Nulla mihi ditione opus est, mi frater, ait. statimque facta
cessione, quam a patre ditionem acceperat, Vrchani Gasi fratri sponte tradidit &
commendauit. Certabant id temporis fratres inter se mutuis officiis, & honorem
alter alteri deferebat. Alis ipse bassa quodam tempore compellato fratre Vr-
chane: Mi frater, inquit, exercitus tui magnopere iam aucti sunt, & Mahume-

tana religio non parum incrementi sumsit. Excogita rationem aliquam obsecro, qua fieri possit, vt tui milites ab extraneis & peregrinis discernantur. Ad ea respondens Vrchan Gases: Fiat, quod suades, ait. equidem tibi obtempero. Tum A-
31. lis bassa: Præcipe mi frater, subiicit, vt vniuersi milites tui zercolas rubeas gestent, eoque signo toti mundo noti sint: tu vero zercolis albis vtitor. Non multo post conuenit Vrchan Gases religiosum quemdam Mahumetanum, cui nomen Chazis Bectases: atque is albo pileo capiti eius imposito, illiusmodi tegminis vsum adprobauit, & a posteris retineri iussit. Quodque adeo Genizari, qui Sultani Turcici sclopetarii sunt, etiam nunc eiusmodi pileis vtuntur: id ab illius temporis consuetudine profectum, in hodiernum vsque diem durat. Erant eius ætatis homines ita comparati, vt frater consilia sua cum fratre communicatet: quique rectissime consuluisset, in eius sententiam lubens alter ibat. Nulli mutuis se parricidiis fratres e medio sustulerunt ante Baiasitis Chanis imperium, quem Gilderunem adpellauerunt: sicuti deinceps indicaturi suo loco sumus. Idem Vrchan Gases id temporis in regionibus imperio suo subditis domos immunes atq; prædia describi iussit, vti videlicet vnus ex quolibet prædio mitteretur, qui per vnius anni spatium in regia quosuis iniunctos sibi labores susciperet. Eos adpellari placuit Iaias, hoc est, pedites. Quodque tales adhuc in regia reperiantur, qui labores eiusmodi obeunt: ex Vrchanis Gasis instituto ceptum, adhuc in vsu est. Ceterum nanctus Vrchan Gases quietam vrbis Isnicæ possessionem, imaretum in ea condidit, hoc est, templum Mahumetanum, cum schola & xenone: quo quidem in xenone cibi coquuntur, & in egenos distribuuntur, præsertim in eos, qui litteris operam dant, & qui peregrinantur. Atque hoc in imareto siue xenone cibos Vrchan ipse distribuisse traditur. Secundum hæc Soleimanem bassam filium Isnicæ præfecit, qui vicinis opidulis Genischeheri Goinucæque grauis esse non desinebat. Prusę vero sangiacatum consequutus est ab eo Murates Chan Gases, filius natu minor. Nihilo minus Vrchan ipse velut inspectori imperii totius mansit. Soleimanes bassa, prę-
32. fectus Isnicæ, Genischehere Goinucaque potitus est. Eorum locorum incolæ Christiani, perspecto ipsius ingenio miti & humano, vniuersi facti sunt Musulmani: omniaque opida sita in iis finibus, eius se potestati sponte permiserunt. His re-
33. bus intento Soleimane bassa, patri eius Vrchani complures ciuitates, Carase, Bale, Cosre, Bargama, Edremitum, sese dediderũt. Inde cum copiis Vlubadam versus mouit. Nam eius opidi Teggiur, qui superioribus annis cum Turcis transegerat, iam violata fide, ab eorum amicitia discesserat. Quum autem se peti a Turcis animaduerteret, manus ipse sibi adtulit. Dum hæc istic gererentur, Soleimanes bassa in Græciam transiicere statuit: qua quidem occasione Gallipolis a Turcis capta fuit. Nam forte Soleimanes in regione, quam non ita pridem sui iuris fecerat, hinc inde obequitabat. Supersunt autem in iis locis rudera siue vestigia quædam ædificiorum admiranda, quæ istic ab excidio Troiæ in hunc vsque diem manserunt. Illa, quum eo venisset, cum stupore quodam adspiciens, tacitus & cogitabundus ad aliquod temporis spatium ita substitit: vt nihil omnino ad quemquam proloqueretur. Quamobrem Ezes begus, tamdem se conuertens ad Soleimanem: Mi Chan, ait, quid istuc nouæ rei est? quænam tibi ad animum accidit prodigiosa cogitatio? Tum Soleimanes bassa: Mecum, inquit, animo voluo, quonam modo mihi transmittendum hoc mare sit, vt interim Christianos conatus iste meus lateat. Quæso te, qua via rem adgrediemur? hæ cogitationes meæ sunt. Ad ea mox Ezes ac Fasil begi: Domine, si per te licebit, inquiunt, nos duo fretum hoc transiiciemus: tentaturi, num aliquid a nobis effici possit. Vbi vero, subiecit Soleimanes, transiecturi estis? Locus heic quidam est, inquiunt, vbi facilis est transiectio, ex interuallo litoris vtriusque non magno. Quum id Soleimanes eis vt facerent, permisisset: locum ipsum adeunt, trabes ac ligna colligant, ratem conficiunt, trans fretum noctu in aduersum litus adpellunt, per vineas semet abdunt, idoneum quemdam instituto suo Christianum capiunt. Eum vero celeriter abreptum, ratique impositum, hero suo Soleimani, superato rursum freto, sistunt. Is hominem benigne excipere, vestitu nouo donare, muneribus aliis delenitum interro-

terro-

terrogare: ecqua via sit in opidum aduersum perueniendi, Christianis insciis &
imprudentibus? Mox ille: Ducam vos equidem, ait, per eiusmodi viam, vt a ne-
mine conspiciamini. Quo intellecto, colligari complures arbores Soleimanes
imperat. Dictum, factum. In eam ratem, summa vsus celeritate, cum LXX vel
LXXX selectis militibus insilit, ac noctu transiicit. Magna deinde sollertia du-
cuntur a captiuo Christiano ad castrum Zemenicum, in cuius aditu quidam e- 24.
simo quasi tumulus situs erat, ipsius castri altitudinem æquans. Aberant castro
incolæ, nimirum illo tempore anni, quo colligendis ac triturandis segetibus quis-
que foris intentus erat. Hac solitudinis occasione vsi, noctu per illum simum, 25.
quem diximus, in castrum euadunt, eoque potiuntur. Nulla vulgo Christiano-
rum illata vis fuit, aut iniuria: sed exhibita potius beneuolentia, dataque munu-
scula. De præcipuis autem capti quidam, & ad nauigia deducti, quæ istic in por-
tu reperta sunt, trans fretum, pro victoriæ argumento, ad reliquum exerci-
tum missi fuerunt. Eisdem nauigiis in reditu plus minus CC milites transuecti, se
cum Soleimane, ceterisque Turcis, in opido coniunxerunt. Inde cum nauibus
aliquot, equitibus etiam instructis, qui terra iter facerent, Bolairem Ezes begus
petiit. Est autem propter Bolairem portus maris, qui Portus albus dicitur. Eo in
portu complura nauigia tunc erant, quibus igne iniecto absumtis, Zemenicum
reuersi sunt: & reliquum exercitum, nauibus impositum, in Europam transpor-
tarunt. Hoc modo Turci primum in Græciam pedem intulerunt. Occupato Ze-
menico, quum magnus iam Turcorum numerus in Græciam trans mare perue-
nisset, nullis oneribus molestiisve Christiani, ad opidum illud pertinentes, ab eis
grauati sunt: sed transactum inter vtramque partem, constitutaque pax. Non vxo-
res eorum, non liberi violati: sed ea cum moderatione habiti, vt Zemenico fini-
timi Christiani perlubenter se Turcis submitterent. A Zemenico non longe di-
stat aliud opidum, Agasleuina, quo & ipso nullo negotio potiti, cum Christianis
eius agri pacem componunt, eademque in hos vsi humanitate, qua in illos prio-
res, facile duo istæc Græciæ castra suam in potestatem redegerunt. Harum rerum,
tam feliciter in Romania gestarum, fama quum ad Turcos in Asiam trans mare
perlata fuisset: quamplurimi sponte sua transiecerunt, atque hoc modo passim per
vniuersam Romaniam diditus est de turcorum aduentu rumor. Neque multo
post præmissi fuere, qui Gallipolim tentarent. Eius loci Teggiur, animaduer-
so tam suo, quam suorum periculo, collectisque perexiguis Christianorum co-
piis, animose cum Turcis conflixit: sed prœlio victus, intra munitionem se re-
cepit. Turci hostem a tergo sequuti, agrum omnem occupant: & in reditu ipsam
quoque Gallipolim sibi cum arce subiiciunt. Factum hoc anno Mahumetano
DCCLVIII. C.1357.

Capta Gallipoli, suos Soleimanes ablegat, vt agros Cherepoli & Zorlo vi- 26.
cinos popularentur, & ferro atque igni vastarent: qui longe lateq; direptis omni-
bus, absque mora Gallipolim reuersi sunt. Habebat secum duos ex omni nume- 27.
ro procerum duces eximios, Eurenosem begum, & Chazim Elim begum. Hi nul- 28.
lum Christianis tempus a perpetuis vexationibus vacuum relinquere, sed absque
intermissione Dimotuci ac Burgosines agros agere, ferre: moxque cum suis Gal-
lipolim se recipere. Dum ab illis ea geruntur, Soleimanes bassa quodam die ve-
narum in equo prodit: inuentoque lepore, mox illum vt caperet, equum ad cur-
sum adigit: qui forte fortuna pede altero delatus in scrobem quamdam, vna cum
domino corruit, eumque sic humi adflixit; vt ibidem confestim exspiraret, anno
Mahumetano DCCLIX. C.1358.

Eodem tempore mortuus est etiam Soleimanis bassæ pater, Vrchan Gases.
Sed filius duobus ante patrem mensibus exstinctus est. Successit in imperio pa-
terno Gases Murates Chan, qui Prusam profectus, magnum ex Carasina regio-
ne, ceterisque prouinciis, exercitum collegit. Erat in ciuitate Belezuga Mahu-
metanus quidam, religiosus & magnæ vir existimationis, cui nomen Zender- 29.
lues Cheliles. Eum ad se vocatum Cadilescheri officio fungi iussit. Hinc cum
œconomo regiæ suæ Seachine, ac vniuersis copiis, Gallipolim transiecit, ad

30. recta Zorlum contendit. Eius loci præsidiarij & incolæ fortissime quidem illi se defendebant, sed opidum tamen expugnatum vi fuit. Capta deinde Sis, Teggiure deditionem faciente. Mox itum versus Burgosinen, quæ inuenta fuit habitatoribus vacua, Christianis fuga dilapsis: ideoque Turcis ingressus; igne deleta. Ex altera parte regionis Eurenoses begus arma cum Chazi Eli bego circumtulit: a quibus ad amnem Merizam occupatum fuit castellum, cui & ipsi nomen Burgos: adeoque ab hoc euentu in hodiernum vsque diem Elis begi Burgos dicitur. In eo castello Chazis Elbegus interdiu quieti se dabat. sed postea, quam nox adpetiisset, perpetuis excursionibus vicissim quietem Christianorum turbabat. Idem missis exploratoribus, imprudentem Dimotuci Teggiurem oppressit & intercepit, atque hoc modo captum ad opidi mœnia deduxit. Quum in hostis potestate constitutum Teggiurem suum tam opidani, quam arcis præsidiarij viderent: certis condicionibus cum Chazi Eli bego transigunt, eique ciuitatem cum arce dedunt. Nihilo minus Turci, deditione facta, Teggiurem liberum & inco-
31. lumem abire permittunt. Dimotuco potitus, Ypsalam cum exercitu pergit, vt & illud opidum expugnaret, ac sub iugum mitteret. Interea Gases etiam Murates in armis erat, Hadrianopolim inuasurus. Præmisit vero Scachinem, œconomum regiæ suæ, cum parte copiarum; qui de Christianis periculum faceret, hostine obuiam ituri, seque defensuri essent. Huius aduentu cognito, Christiani mox in aciem aduersus eum prodeunt. Vtrimque dimicatum acerrime, multis ab vtraque parte cæsis & interemtis. Tamdem de ardore atque impetu suo Christiani nonnihil remisere, seque intra muros vrbis & propugnacula receperunt. Scachines, misso nuntio, Muratem Gazem rei bene gestę certiorem facit: eique capita cæsorum aliquot transmittit. Interim begus vterque, Chazis El & Eurenoses cum Muratis exercitu suas coniungunt copias: & aciem primam sortiti, ante Muratem Hadrianopolim recta ducunt. Admodum id temporis Meriza fluuius, aliarum aquarum accessione auctus, intumuerat. Quamobrem vrbis Teg-
32. giur, intellecto aduentu hostium, nauim ingressus Ygnum profugit. Opidanis a Teggiure suo desertis, & omni auxiliorum spe destitutis; Murates, qui rem per exploratores cognouerat, cũ exercitu prima luce castris egressus, ad vrbem propius accessit. Ei ciues, apertis absque mora portis, deditionem fecere: Mahume-
C.1360. tani calculi anno DCCLXI.

Hadrianopoli capta, Murates Scachini, copiarum parte tradita, permisit:
33. vt omnem Zagoræ Philibæque viciniam depopularetur, & igne deleret. Itaque Scachinis milites eo profecti, regionem vniuersam prædis agendis vastant, & incolas captiuos secum abigunt. Itidem Murates Eurenosi bego potestatem fecit, agros Ypsalæ vexandi. Hoc modo suis vtrique partibus adsignatis, imperij fines
C.1361. amborum opera fuere prolatati. Gesta sunt hæc anno DCCLXII. quo quidem anno lumen Solis vsque adeo defecit, vt etiam interdiu stellæ cæli conspicerentur.

34. Erat id temporis quidam Talismanus Turcicus, Cara Rustemes, qui ad exercitum e Caramania venerat. Is quum tantam & prædæ Christianis ereptæ copiam, & captiuorum multitudinem in castra videret adduci; conuento Cadileschero, cur talem tantumque thesaurum, magistratui supremo debitum, auferri temere sineret, quærit. Ad ea Zenderlues Cheliles Cadileschérus: Quis tamdem ille thesaurus est, ait, quem tu quidem ad magistratum pertinere, sed nullo cum fructu perire, ac prodigi refers? Dei mandatum est, inquit Cara Rustemes, vt omnium, quæ de Christianis capta, rapta fuerint, siue mancipiorum, siue animalium, siue quarumlibet aliarum rerum, quinta quæque portio iuri Patiscachi cedat. Et cur illam vos nõ exigitis? Monitus ergo Cadileschérus, Gasi Murati Chani rem exposuit: a quo responsum tulit, vt, si quidem hoc Dei mandatum sit, omnino ius suum vrgeant. Igitur arcessito ad se Cara Rusteme: Volumus, inquiũt, ô sancte vir, vt ipse Dei mandatum exsequaris. Ille Gallipolim profectus, ibidem sibi domicilium constituit: ac pro quolibet mancipio Christiano, trans mare vehendo, aspros XXV a Turcis exegit. Et auctores huius exactionis illi duo fuere, quos diximus:

mus: vt nimirum quintę Gallipoli pro Sultano Turcorum, hodieque, tam manci-
piorum nomine, quam reliquorum ſpoliorũ exigantur. Fuit & ab Eurenoſe bego
poſtulatũ, vt in vſum magiſtratus ſupremi quintum quodq; mancipium Chriſtia-
num a ſuis repeteret, ac imperatori traderet. Si quis vero non quinque, ſed qua-
tuor dumtaxat mancipia poſſideret: vt ab eo ſingulorum nomine aſpri XXV exi-
gerentur, eaq; pecunia fiſco imperatoris cederet. Hac nimirũ occaſione deinceps
ille mos inoleuit, vt ex omni mancipiorum numero, liberalioris formæ pueri, pro
Sultano delecti, retinerentur: quæ quidẽ in hunc modum exacta tenerioris ætatis
mancipia, deinde ad imperatoris Portam deducta, Murati offerebantur. Is vero
pueros in Anatoliam tranſportatos, inter Turcos diſtribui iubebat: vt apud eos
diſciplinæ pariter, ac laboribus adſueſcerent, & Turcice diſcerent. Exactis autem
duobus apud illos, vel tribus annis: iam ad labores condocefacti, linguæque Tur-
cicæ periti, ad Portam reducebantur, Genizarorum ordinibus adſcribendi. Ge-
nizari vero Sultani Turcorum ſclopetarij ſunt, & inde ab illis vſq; temporibus no- 35
men hoc Genizarorum adepti retinent. Secundum hæc Pruſam Gaſes Murates
Chan reuerſus eſt, ſubſtituto ſibi œconomo ſuo, Lala Scachine, qui vices abſen-
tis in Romania vel Græcia gereret: ceteras vero prouincias, imperiiq; limites, Eu-
renoſi bego commendauit. Neque multo poſt, Gallipolim denuo ſeſe contulit,
atque ibi Zenderluem Chelilem, hactenus officio Cadileſcheri functum, ad Baſ-
ſæ ac Veziris dignitatem euexit. Is auctus hoc honore, Cheradines baſſa deinceps 36
adpellatus fuit. Murates autem, relicta Gallipoli, quo venerat itinere, Bugam pro-
fectus; inde Pruſam rediit, atque ibi ſe in hiberna contulit. Ex altera parte freti,
regiæ Muratis œconomus Scachines Zagoram & Iſchebolen ſubiugauit, anno
DCCLXVI. quibus occupatis, rumor ad Muratem perlatus eſt, eiq; ſignificatum, C. 1365
in Seruia Christianorum ad L millia collecta, de Hadrianopoli adeunda cogitare.
Cuius rei nuntio accepto, magna celeritate ad iter ſeſe comparat, & Gallipolim 37
contendit. Vix ad litus, in Europam ex Aſia tranſiecturus, acceſſerat: quum Ser-
uij iam Hadrianopoli ex propinquo imminerẽt, eo caſtra loco metati, qui in hunc
vſq; diem a Seruiorum ſiue Raſciorum clade nomen accepit. Interea Scachines,
nulla rebus agendis interpoſita mora, noctu per inſidias in hoſtem erumpit. Illi
multo mero madidi, paſſim per caſtra, magna cum vociferatione, Turcos adeſſe
clamitant. quumque præ temulentia, tam præſenti rerum diſcrimine, quid age-
rent, ignorarent: per noctis caliginem alter alterum ad lucem vſq; mactant. Equi
etiam tanti tumultus cauſa pauore cõſternati, abruptis loris & capiſtris, ad necem
vſque ſibi mutuo calces impegerunt. Vbi denique iam illuxiſſet, fœdam in fugam
Seruij, nemine perſequente, ſe coniecerunt. Ibi tum hoſtili vallo ſuperato, Turci
caſtra, nemine reſiſtente, capiunt atque diripiunt: & amplis ditati ſpoliis, Hadria-
nopolim reuertuntur. Scachines Murati magnum captiuorum numerum, cum
non paucis capitibus interemtorum, miſit: quibus conſpectis, itinere conuerſo
Pruſam repetiit. Hæc geſta fuerunt anno Turcico DCCLXVII. quo anno Murates C. 1366
Chan filios ſuos, Baiaſitem, qui Gilderun cognominatus fuit, & Iacupem Zele- 38
bim, circumcidi voluit, magna ſollemnitate adhibita. Belezugæ præterea, quod
opidum eſt Anatoliç ſumtuoſum templum, meſſitam Turci vocant, eodem anno,
cum ſchola & Xenone, conſtruxit. Principis etiam Germiani filiæ nuptias Baiaſi- 39
ti Gilderuni filio conciliauit, celebratas pompa magnificentiſſima. Secundum
hæc in regionẽ Hemidam cum exercitu profectus, eam occupauit. Inde progreſ- 40
ſus, Aſpropolim ſiue Albam Anatoliæ, quam nunc Aceſcheherim vocant, & Cuta-
higen metropolim prouinciæ, & Hierapolim, quæ Seidiſcheheris dicitur, & Ge-
luazen imperio ſuo ſubiecit, anno DCCLXXXIIII. Atque his rebus geſtis, relictiſ- C. 1383
que locis iis, trans fretum Gallipolim ſe contulit: ingreſſusque Romaniam, ob-
ſidione Magalgaram cinxit, & in poteſtatem breui redegit. Eo loco regiæ
Muratis œconomus Lala Scachines, & Eurenoſes begus, vniuerſis cum copiis, 41
quibus in Romania præerant, ad Muratem acceſſerunt: & coniunctis exerciti-
bus, ad obſidendam Bolinam, locum munitum profecti ſunt. Quotquot erant ea
regione Chriſtiani, omnes in illam velut arcem ſeſe receperant. itaq; quum Mu-

rates tantis cum copiis & adparatu obsidione inchoata, magnisque laboribus & molestiis exanclatis, non potiri se opido posse videret: intimo dolore animi commotus, ingemuit: & obsidione soluta discedens, Euertat te Deus, inquit. Erat haud procul inde tilia quædam pulcherrima, quam Felicem vulgo vocabant, hodieque sermonibus hominum celebris. Ad eam quum peruenisset, castris locum delegit. Interim ipse quemdam ad fontem sese reclinans, mæstus consedit. Non magno temporis elapso spatio, nuntium accepit, latus alterum munitionis, mole sua grauatum, corruisse. Qua re intellecta, mox Lalam Scachinem ablegat: qui opinione citius ad opidum conuolans, eo potitur: Christianis omnibus captis, & magnis inuentis opibus. Inter alia reperti a Turcis aurei catini atque calices, qui tó cassidum formam referebant. Iis in capita impositis, cum mancipiis Christianis, & omni præda, coram Murate comparuerunt. Et quidem id temporis apud Tur-
42 cos cepit ille mos gestandi aureos eiusmodi pileos, qui apud ipsos Vscufiæ dicuntur. Murati vero Chani collibuit eam tiliam honore quodam adficere, atque illam ob causam vetus Felicis tiliæ nomen adprobauit, & ad posteros ratum esse voluit. Inde Christianos incolas vniuersos, qui capti fuerant, cuiuscumque fortunæ, sacramentum sibi dicere iussit: & cum liberis atque coniugibus domum remisit. Castro quidem ipsi nomen in hodiernum vsque diem durat, ab euersione diuina. Murates hinc repetiturus Hadrianopolim, Chairedini Bassæ, ac Eurenosi bego id negotij dedit: vt progressi vlterius, omnem illam prouinciam sibi subde-
43. rent. Et Eurenoses quidem begus animum ad inuadendum Gumulzinæ agrum adiecit. Marolia confestim ei se dedidit. Erat inter alios Muratis familiæ ministros quidam, cui nomen Delus Beluban. Ei sangiacatum in limitibus commisit, vt Serras opidum bello vexaret. Quum autem suas ille copias istuc adduxisset, Christiani portis occlusis, deditionem facere recusarūt. Interea vero, dum his oppugnan-
44. dis totus occupatur: Lala Scachines opida complura, Caualam, Diren, Sirum, imperio Muratis adiungit: indeque promotis castris, Manastirum & Selerucam, circumfusis militibus, tentat: & omnem agrum his finitimum rapinis & incendiis
C. 1386. vastat. Acciderunt hæc anno DCCLXXXVII.
45. Id temporis Bagadatim Temirlancus inuasit, cui tum Sultanus Achmetes cum imperio præerat. Is præ formidine Alcairum, ad Sultanum Borcucem, pro-
C. 1387. fugit: anno DCCLXXXVIII.
Babylone Temir Chan mouit in regionem Destensem, vbi cum Techmico Chane prœlio conflixit: ac victoria potitus, ferro & igni regionem illam omnem
C. 1390. depopulatus est, anno DCCXCI.
46. Eodem tempore cepit Gases Murates Chan bellum cum Lazaro gerere. Quippe Lazarus præpotenti coacto exercitu, & iam in Cosouæ campos cum suis progressus, Murati per internunnium dici iussit, in aciem modo prodiret: adparituram facile, cui cessura sit victoria. Murates ex altera parte, summa diligentia conscripto milite, ambos etiam filios, Baiasitem cognomine Gilderunem, & Ia-
47. cupem Zelebim, ea sibi expeditione adiunxit. Posteaquam in Cosouæ campos vterque conuenisset exercitus, acri dimicatum vtrimque prœlio. Ibi tum Christianus quidam ad Muratem transfugit, cum significatione voluntatis suæ, quasi si militare deinceps ei cuperet. Igitur ad Muratem deductus, vt i pro more pedes eius oscularetur, quam sub veste abditam gestabat sicam, ea vi Muratis in ventrem adegit: vt is tam diro vulnere confectus, exspiraret. Turcici vero proceres, hac Sultani sui cæde conspecta, mox consultationem instituunt, & quid hoc casu tam repentino faciundum deliberantes, in eam conuenere sententiam, vt
.. ad se Iacupem Zelebim arcesserent. Is vbi vocatus comparuisset: Age, inquiunt, tentorium paternum ingredere. Nam est, quod te vult pater. Ille nihil mali suspicatus, ingreditur: & correptus ab eis, necatur. Inde regio solio Gilderun Baiasites impositus, omniū suffragiis imperator salutatur. Quibus peractis, denuo ceptum pugnari fortiter: adeo quidem, vt victus eo prœlio, captusque Lazarus, in conspectu Baiasitis frustulatim concisus fuerit. His rebus gestis, ex eo loco discessum, &
C. 1390. Hadrianopolim versus instituta profectio. Erat is annus DCCXCI. Sultanus Gazes

Murates

Murates Chan imperio præfuit annis XXXII. Cadauer eius Prusam deporta- 48.
tum, propter Caplizen, sic thermas Turci vocant, monumento pro more fuit il-
latum.

Exstincto Murate, Gilderun Chan plene iam potitus imperio, confestim ex-
peditione suscepta, Kiratouum oppidum, & vniuersas illas argenti fodinas occu- 49.
pauit. Erat inter familiares ipsius ministros quidam Feris begus, vir admodum
bellicosus. Eum cum copiis ad ipsum vsque Danubium misit, vbi redacto in po-
testatem oppido Vidina Hadrianopolim reuersus est. Baiasites autem rursus bego
expeditionem iniunxit, qua Tanabit & Citros fuere domitæ. Interim Feris etiam
begus in Valachos ire iussus, inopinato regionem inuasit, magnamque prædam
adeptus est. Eodem tempore Bassa quidam, Iagides begus, in Bozinam profectus,
omnem illam regionem rapinis exhausit. Ipse Gilderun Chan Prusam se contu-
lit, ibique messitæ struendæ principium fecit. Inde relicta Prusa, Caramaniam 50.
cum exercitu adiit: vbi oppido Alascheheri subiugato, mox ager Aidinensis sua
sponte deditionem fecit. Hinc Sarchaniæ fines ingressus, illa quoque nullo nego-
tio potitus est. Et eo quidem facilius vtrumque Gilderuni successit, quod paullo
ante ditionis vtriusque domini rebus humanis excessissent. Acta Mahumetano
anno DCCXCII. C. 1391.

Secundum hæc, Constantinum bello adgressus est, cui dum ipse totus in- 51.
cumbit: Rex Vngarorum cum exercitu ad Nigebolim accessit. Eo Baiasites co-
gnito, soluta Constantinopolis obsidione, recta Nigebolim suos duxit. Ad ho-
stem vbi peruentum fuisset, multoties leuibus prœliis, atque etiam acie nonnun-
quam iusta dimicatum inter vtrosque. Tandem nocturna impressione Christia-
nos adortus, adeo repentino & inopinato impetu exterruit: vt eorum plerique
in Danubium præcipitare se cogerentur, & in ipso flumine magno numero sub-
mersi perirent: reliqui fœdam semet in fugam conijcerent. Factum hoc anno
DCCXCIIII. C. 1393.

Hoc bello confecto, rursus in Constantinum arma conuertit. Sed composi-
ta pax fuit, ea conditione: vt intra Constantinopolis mœnia Gilderunis Chanis 52.
subditi ius haberent vicum vnum inhabitandi. Fuit is annus DCCXCIIII.

Eo ipso tempore mortuus est Sultanus Alcairi Borcuces, post cuius obitum 53.
Gilderun Chan prouincias ipsius inuasit, & Melatigen suæ ditioni adiunxit. Sed
imminentibus iam frigoribus hibernis, Prusam reuersus est: ibique per illam hie-
mem quieuit. Æstatis initio rursus expeditione instituta, ductisque in Armeniam
copiis, Ertzingam occupauit. Noui tum motus erant Temiris Chanis apud Par-
thos, quos Gilderun Chan non magni faciens, Erzinga relicta, & freto ad Galli-
polim transmisso, in Romaniam venit: ibique Silistriam & Empolim suo subiecit
imperio: quod quidem accidit anno DCCXCV. C. 1394.

Hinc in Moream abiit, & castris ad oppidum Ferigen collocatis, in diuer-
sas quatuor partes suos milites ad diripiendos regionis agros emisit: a quibus in-
gens præda collecta fuit. Ipso in oppido Ferige templum cum Xenone construi de
nouo curauit, atque ita reuersus Hadrianopolim, ad aliquod tempus istic in otio
vixit. Ibi tum Bulcus Despota filiam suam Gilderuni dedit vxorem, quo adfini- 54.
tatis vinculo sancita fuit inter ipsos societas & amicitia. Quippe Gilderun Chan,
professione Musulmanus, Bulci Despotæ, qui religione Christianus erat, gener
factus fuit. Ante tamen, quam Bulci filiam Baiasites sibi matrimonio iungeret,
vini vsum prorsus ignorabat. Maiores enim ipsius a vino abstinuerant. de Osma-
ne loquor, & Vrchane, Murateque. Nam quoties conuiuas inuitaturi erant,
varios cibos adparari iusserunt, atque his deinde vesci soliti sunt, adhibitis Ta-
lismanis: quorum præceptis & admonitionibus inter conuiuandum aures præ-
bebant, & Alcoranum legi curabant. Quidquid denique Talismani consule-
rent, illi non inuite obtemperabant. Quo factum, vt eorum monitis parendo,
nequaquam peccare possent. In primis Cara Rustemes, & Zenderlues Che- 55.
liles, magno apud eos in honore habiti, & sancti homines adpellati fuere. Ve-
rum tam ipsi, quam Talismani ceteri hac exhibitione honoris arrogantiores fa-

cti, multa fecere nequiter & flagitiose. Tamdem quum essent exstincti Zenderlues Chelilcs, & Cara Rustemes: Alis bassa, Zenderluis Chelilis filius, a Gilderune Chane Veziris dignitatem adeptus est. Tum vero crescere Talismanorum improbitas, multa se indigna committentium, & reiectis moribus atque institutis pristinis, noua quædam introducentium. Erat enim populus Osmanicus sane quam simplex & rudis, qui facile sibi quiduis persuaderi sineret. Quo fiebat, vt eis insidiose, ac multiplici vafritie imponerent. Inter alia, prohibebant in commerciis & contractibus vsum antiquæ monetæ, asprorumque veterum: & emolumenti proprij causa, nummulariorum more, monetam ad se veterem astute transferebant, eiusque loco nouam signabant. Alis ipse bassa; vir simplex, ac rebus diuinis deuotus erat: cuius exemplo quum populus id temporis etiam singulari morum integritate, religioneque præditus esset: Talismani tanto magis horum bonitate simplici, pro lubitu, abutebantur. Quum autem Gilderun Chan fraudes ipsorum, & imposturas deprehenderet, atque etiam videret, eos belluinam & impuram vitam agere: edicto publicato præcepit, vt omnes Talismani, omnesque Cadij, quo nomine iudices Turcorum veniunt, Neapolim, quam Turci Genischeherim lingua sua dicunt, conuocarentur. Vbi conuenissent vniuersi, quamdam in domum eos concludi iussit, eamque præsidio circumdatam, ne quis elaberetur, incendi præcepit: vt omnes flammis absumerentur. Hoc Gilderunis mandato magnopere perturbatus Alis bassa Vezir, præ animi mœrore, qua illorum saluti via consuleret, ignorabat. Tamdem huiusmodi quiddam ei ad animum accidit. Erat in deliciis Gilderuni Chani quidam æthiops paruulus, faceto præditus ingenio: qui ab hero quiduis impetrare nullo negotio poterat. Hoc ad se venire iusso: Quidquid, inquit, Alis bassa, libitum tibi fuerit a me petere, dabo: modo Talismanos & Cadios imminenti periculo eripueris. Æthiops his auditis, mox elegantiori amictu sumto, & imposita capiti vscufia, qui pileus est aureus, hoc ornatu Gilderunem Chanem adit, seque ante ipsum sistit. Ille, conspecto æthiope: Quid hoc, ait, rei est, æthiopille? cur nobis hoc amictu tam splendido? Est quod abs re petam, inquit æthiops, exorari te patitor. Et quid tamdem petis? subijcit Baiasites. Ille vero: Ablegari me velim, ait, internuntium ad Teggiutem Constantino-
56. polis. At Constantinopoli, respondet Gilderun, quid tamdem effecturus es negotij? Rogabo Teggiutem, inquit, vti quadraginta vel quinquaginta Calogeros mihi concedat. Quem vero ad vsum, quærit imperator, hi tibi Calogeri seruient? Mandasti, ait, vt omnes eruditi Talismani tui, atque iudices, flammis exurendi tradantur. Quapropter in horum locum nobis illos substituemus iudices. Tum Baiasites Chan: Ergone Calogeri nobis necessario deligendi iudices? an mei ministri iudicum officio fungi nequeunt? Tui ministri respondit æthiops, non sunt eruditi. Quid ais? Subijcit Gilderun: eruditine sunt iudices illi nostri? An iudex, inquit alter esse quisquam possit, qui non sit eruditus? At enim, respondit Chan: si docti sunt, cur ex æqui rectique regula sese non gerunt? cur, quod præcipiunt aliis, ipsi non faciunt? Ad ea, fessus interrogando iam æthiops, obticuit. Gilderun vero, compellato Ali bassa: Doctine sunt, ait, iudices nostri? Tum Alis: Ecquem putas, inquit, iudicis officio posse fungi, qui doctrinæ sit expers? Et Baiasites: Cur igitur adeo fœda facinora committunt, nec semet ex præscripto suæ doctrinæ gerunt? Ibi commodam respondendi nanctus occasionem Alis: Hi nostri iudices, ait, nullum stipendium, nullas annonas habent. Ea sola nimirum est causa, cur officio suo minus satisfaciant. Quid ergo, respondit Chan, faciundum nobis censes? Omnino se corrigerent, inquit Alis, si quid eis stipendij numeraretur. Tum Baiasites: Siquidem ita comparata res est, quoddam ipse salarium eis constituito. Alis, hoc a Gilderune accepto responso, reque cum animo suo diligenter expensa, tamdem reperit, quid eis nomine stipendij posset adsignari: videlicet, vt quisquis hereditatem, aliquot millibus asprorum æstimatam, adiret; Cadio siue iudici, cuius ipse iurisdictioni subiectus esset, pro singulis millenis aspris, viginti aspros solueret;

ac pro

ac pro singulis instrumentis, matrimoniorum puta, vel aliorum talium contra-
ctuum nomine confectis, itidem aspros xx. penderet. Ab hoc ergo tempore con-
stituta iudicibus stipendia sunt, & Alis in hunc modum placato Gilderunis ani-
mo, Talismanos & iudices e præsenti vitæ periculo liberauit.

Secundum hæc inuasit Caramaniæ princeps, expeditione suscepta, regio- 57.
nem Hemidam, eamque occupauit. Qua de re Gilderun Chan factus certior,
quanta potuit celeritate transmisso freto, Prusam accessit: & peragrata Tekiensi
prouincia, venit in Caramaniam, ibique ciuitatem Coniam obsidione cinxit.
Caramaniæ dominus hosti aduenienti cessit, & in loca montuosa se recepit. Erat
tum id anni tempus, quo incolæ segetes suas in areis agrorum habebant, vt eas
triturarent: ac per ipsis accidebat incommode, quod frumenti aceruos, qui tunc
& triturandi, & ventilandi erant, relinquere sub dio cogerentur, atque intra vr-
bis mœnia sese concludere. Quum hoc Gilderun Chan animaduerteret, suis in-
terdixit, ne quid frumenti sumerent, nisi persoluto pretio. Milites illo Sultani
edicto promulgato, propius ad mœnia progressi, rogare obsessos, frumentum
sibi venderent. Opidani respondere, nec pabulum abse, nec frumentum vendi
posse: qui ciuitatis intra muros clausi, obsidentur. Si Gilderuni Chani place-
ret, concesso commeatu libero, potestatem exeundi facere: perlubenter omnia
se vendituros, quæ ipsi poscerent. His Gilderuni continuo renuntiatis, ido-
neo ciuibus exituris commeatu, publicaque fide cauit. Itaque illis extra vrbem
prodeuntibus, accedere milites Turcici, quibus annona opus esset, ac necessa-
ria comparare, sine cuiusquam vel damno, vel iniuria, soluto confestim pretio.
Qua ciues, & regionis incolæ, disciplina militari perspecta: non se modo, cum vr-
be obsessa, Gilderunis potestati permiserunt: verum eius etiam castri, quod Al-
bum vocant, ciuitatumque Nigdes & Caisariæ, deditionem fecerunt. Tum ve- 58.
ro Caramaniæ princeps, rerum suarum trepidus, & quid ageret, ignarus: tam-
dem capto cum animo suo consilio, & quodam ad Baiasitem ablegato, sic cum eo
transegit: vt opidis nonnullis prouinciæ suæ Gilderuni sponte cederet. Is autem
rebus hisce gestis, Prusam reuersus, ad duos ibi menses quieuit. Inde noua expe-
ditione suscepta, Borlen adiit, eaque mox potitus est. Hinc ad amnem Kisam pro-
greditur. Eius regionis princeps, cui nomen Isuendiar, ad vrbem Sinopen fuga
sese contulit. Baiasites legato ad illum misso, pacis componendæ causa, quædam
opida sibi retinuit: ditionem reliquam Isuendiari restituit, ac Prusam cum exer-
citu rediit. Euenerunt hæc anno DCCXCVII. C. 1396.

Secundum hæc rursus Amasiam Prusa contendit. Inde petita Siuaste, quæ
quidem vrbs ei mox a Casi Burchane dedita fuit. Hanc pater Emiri Soleimani fi- 59.
lio concessit. Erat princeps quidam, cui nomen Techrin begus. Ei Baiasites Er- 60.
zingam, cuius erat dominus, non ita pridem ereptam, restituit: liberis tamen, tam
maribus, quam feminis, obsidum loco retentis, & Prusam missis. Post hæc Mela-
tigen copias duxit. Iis in locis opida, Diorrygem & Guxinen, sui cum iuris fecis-
set: Prusam reuersus, aliquamdiu quieti se dedit. Erat hic annus DCCXCVIII. quo C. 1397.
tempore Temir Chan expeditione rursus instituta, per regionem Parthorum ar-
ma circumtulit. Tamdem progressus vlterius, & Chalepum Damascumque du-
cto exercitu, Chalepum vniuersa cum regione finitima occupauit: Damascum
fœde direptam populatus est, anno DCCC. C. 1399

Indicatum fuit a nobis antehac, Gilderunem Chanem versus omnes im-
perij sui fines grassatum, ditiones alienas inuasisse: quumque ne suæ quidem re-
ligioni deditis, parceret, Melatigen, Diorrygem, Guxinenque Turcomanis 61.
eripuisse: prorsus denique suis eos ditionibus per summam iniuriam expulsos,
profligasse.

Quamquam ne hoc quidem dissimulandum, Turcomanos eas regiones,
cum opidis non magno labore suo parasse: nec, vti bonæ fidei possessores, ius
suum longissimi temporis præscriptione tutari potuisse. Nihilominus hoc, quo
dictum, modo suis eiecti finibus, ad Alcairensis Sultani patrocinium se contule-
re, sub eius imperio sede sibi constituta. Potuit is tantum efficere, dum Gilderun

Chan coniectis in Temirem Chanem oculis, sollicite progressus ipsius obseruaret; vt opera sua Turcomanos exsules in integrum restitueret. Illi tamen facile, certis adducti rerum argumentis, perspiciebant: Baiasitem non multo post haud dubie res nouas moliturum. Itaque cum principibus ceteris, qui partim a Gilderune bello petiti, partim suis spoliati fortunis erant; cum Techrine videlicet, cum Germiano, cum Duzinone Aidinensi bego, cum Mentesio denique, fœdus atque societatem inierunt. Omnes enim hi, quorum enumerata nomina, non minorum quasi gentium domini dumtaxat in iis terris, verumetiam principes erant. Ab his ergo communi nomine missa fuit ad Temirem legatio, quæ quum ad ipsum peruenisset, deploratis illorum principum ærumnis atque miseriis, tantum apud eum oratione sua perfecit: vt bellum se facturum Gilderuni, quo illatas ipsis vindicaret iniurias, polliceretur. Ante tamen, quam bellum hoc Gilderuni Temir inferret, exsulum causa suos ad eum misit internuntios, omnem (quod aiunt) lapidem moturos, vt inter vtramque partem transigerent, idque dumtaxat vnum impetrarent, quo fas restitutis exsulibus esset, tranquille ditionibus suis absque iniuria Gilderunis, vtendi, fruendi. Verum hac legatione incassum missa, quum Temir a Gilderune despicise, contemnique videret: præpotentem coëgit exercitum, quo ad vrbem, quæ Siuaste dicitur, adducto; magna illam celeritate per vim expugnauit & euertit, ipsa etiam arce diruta. Secundum hæc ingentes illas copias Damascum duxit. Interim vero Sultanus Alcairi, militibus suis Alcairo, Damasco, Chalepo euocatis, haud procul Chalepo Temiri Chani occurrit. Pugnatum inter vtrosque strenue, sed victus Alcairi Sultanus in Ægyptum profugit. Illo sibi fuga consulente, Chalepum & Chemesam vi
62. Temir expugnat. Quum Chemesæ complura pereleganter exstructa mortuorum monumenta cerneret, quinam in eis sepulti conderentur, interrogauit. Responsum ab incolis, esse illa sepulchra famulorum sociorumque vatis Mahumetis: videlicet Chalidis, qui Velidis fuerit filius, & Kiabelechbaris, & Omeris, & Mueigæ, qui Mahumetis fuerit cursor. Hoc intellecto, corpora quidem incolarum esse libera iussit: sed facultates eis omnes ademit. Chemesa discedens, & Bealbecum profectus, id opidum prius direptum vastari passus est. Bealbeco Damascum rediit, arcem vrbis eius occupaturos: verum oppugnatione prima nihil effecit. Igitur eam denuo vehementiori militum adgressus impetu, vi cepit. Dama-
63. sco in potestatem redacta, reuersus est in Parthiam, & ad vrbem Carabagum castris locum delegit, eoque cum suis in hiberna se contulit. Posteaquam veris tempus adpetiisset, Amasiam sic duxit exercitum, vt Erzingam prius accederet, inde versus Engurim pergeret. Ab altera parte ne Gilderun quidem Chan otiosus erat, sed bello gerendo intentus, maximas cogebat copias. In primis vero Tatarorum ex regione Destensi multitudinem prope infinitam sibi adiunxit: quos per Moldauiam profectos, & in Romaniam effusos, inde secum in Natoliam abduxit. Ad summam, talem ac tantum e Romania, Anatoliaque collegit exercitum: vt aduersariis ille copiis facile comparari posset. Cum his ergo profectionem versus Engurim instituit, sumtis secum in eis expeditionis societatem filiis suis. Vbi iam cum exercitibus imperator alter ab altero non prócul aberat, forte Temir Chan die quodam Iouis, prima luce, processit ad spatium medium inter amborum exercitus, atque ibi castris locum delegit, eaque fossa circumducta muniuit. Eodem & Gilderun Chan quum sese sub vesperam contulisset, castra pro suis itidem copiis metatus est. Tamdem die quodam Veneris, summo mane, instructis ab vtraque parte aciebus, e fossato quisque suo contra se inuicem progrediuntur. Et Gilderun ita suos ordinarat, vt aduersario se non inferiorem futurum existimaret. Rebus vniuersis recte dispositis, quum signa hinc inde sublata volitarent, tubæ clangerent, tympana castrensia pulsarentur, & iam iamque concursuræ viderentur acies: tum vero Destenses Tatari, violata fide militari, mox ad Temirem transierunt: itidemque milites e regionibus Germiani & Mentesij, quod ipsorum principes a Temiris Chanis partibus starent, ad eosdem se receperunt. Quo factum, vt potissima pars, & ipsum adeo robur exercitus, cui ma-

xime

xime fidebat, ab eo deficeret, ac perfidiæ macula se contaminaret. Quinetiam suis
a militibus Turcicis, qui animis in eum nonnihil offensis erant, desertus fuit. V- 64.
nus tantummodo Bulci filius suis cum copiis constanter aduersus hostem substi-
tit, & animose pugnauit. quo Temir conspecto: Ptoh quam feroces & truculen-
ti sunt isti Deruisij, dixit: quanto cum ardore dimicant. Ad quæ de senatoribus
quispiam: Non hi Deruisij sunt, ait, sed Christiani. Tandem & Bulci filius ani-
maduertit, incassum se tam acriter prœliando laborare. Nam & ipsi Turci iam in
vniuersum fugæ se dederant. Itaque collectis suis, nonnihil ad alterum latus ex
acie deflexit. Idem cum suis & Gilderunis filius Mustaphas Zelebis fecit, qui
etiam hoc prœlio periit. Hæc quum ipsi Bassæ vidissent, abducto secum Emire
Soleimane, fugam arripuerunt. Sultanus Muchemetes cum suis Amasiam re-
petiit. Solus adhuc cum prætoriano comitatu Gilderun Chan immotus stabat.
Sed tandem in hostis potestatem venit, & ad Temirem perductus fuit. Ei Te-
mir Chan pedes obuiam processit, exceptumque magna cum honoris delatio-
ne, suum in tentorium deduxit. Ibi quum ex equo, Temirianorum adiutus ope-
ra, descendisset: humi, pro more gentis, in eodem ambo tapete consederunt.
Prior Temir Chan de suis rebus cum Gilderune colloqui cepit. Inde quum ci-
bum vna sumerent, rursum Temir colloquium exorsus: O Chan, ait, infinitas
præpotenti Dei gratias & hymnos debemus vterque: tum quod mihi misere
claudicanti, ab ipsis Indiæ finibus, ad portas vsque Siuastæ vrbis, imperium largi-
tus sit: tum quod ex altera parte tibi a Siuastæ mœnibus, ad ipsos vsque limites Vn-
gariæ, dominatum concesserit. Si Deo luberet vniuersum orbem terrarum par-
tiri, quid maius claudo dare posset? Iccirco non abs re magnis ipsi gratiis agen-
dis obnoxij sumus. Tu vero parum fortasse Deo gratus fuisti, ac propterea talis
ac tanta tibi calamitas accidit. Quæ quum dixisset, denuo Baiasitem interro-
gans: Mi Chan, ait, si tua sirum esset in potestate, mecum vt ageres pro libitu tuo:
quid obsecto de me faceres? age, veritatem dicito. Tum Gilderun Chan, quem
ferocis & iracundi animi hominem fuisse accepimus, non sine bile respondisse
fertur: Equidem te, si fortuna propitia meam in potestatem venisses, ferrea con-
clusum cauea mecum hinc inde circumduxissem. Quo Temir audito, mox e fer-
ro caueam parari iussit: & in eam, carceris loco, Baiasitem inclusit. Secundum
hæc, permissa militi licentia per vniuersam regionem hinc inde se diffundendi,
atque omnia rapinis vastandi: Temir ipse Prusam abiit, ibique thesauros Ba-
iasitis inuentos sibi vindicauit. Et quando iam imminebat hiems, simul & hi-
bernauit in Anatolia, & proceres eos, qui ad ipsius patrocinium confugerant,
tum fortunis suis restituit, tum muneribus amplissimis adfecit. Atque hoc mo-
do singuli suas ad ditiones reuersi sunt. Osmanis vero prouinciam, cui nomen
Osmania, Tataris Temir attribuit. Quod quum Baiasites inaudisset, magnum
animo dolorem cepit. Erat in more Temiri, vt castra locum moturus, non-
nunquam ad Gilderunem accederet, eoque perhumaniter salutato, rectene
valeret, an secus, quæreret. Quodam ergo die Gilderun, hac vsus occasione,
Temirem adloquens: Equidem fateor, ait o Chan, sic in fatis fuisse. Tibi diui-
nitus destinata fuit victoria. Sed est, quod abs te petam: modo & audite me,
& adnuere petitioni volueris. Ad quæ Temir: Quidquid, ait, a me petieris,
o Chan, nequaquam tibi denegabitur. Tum Baiasites: Hoc vnum, inquit, abs
te peto, ne familiam meam aboleas, & Tataros vel tecum abducas. Mihi quod
accidit, etiam tibi potest accidere. Non bonum est, ita sæuire velle, vt prot-
sus aboleas. His auditis, facturum se Temir recepit, quod Baiasites postulaf-
set. Adeoque coactis in vnum Tataris, secum eos abduxit. Sperauerat ille
quidem futurum, vt quispiam filiorum Gilderunis ipsum conueniret: sed quia
sibi metuebant, accessit nemo. Secundum hæc die quodam accidit, vt Te-
mir compellato Gilderune, diceret: Equidem te mecum, o Chan, in regnum 65.
meum abducam, ad vrbem Semercandam: atque inde te remittam in regnum
tuum. Ea Temiris oratio Gilderunis animum tam graui mæroris vulnere per-
cussit, vti ipse sibi mortem conscisceret. Temir vero, quum ad iter se compararet,

Caramaniæ bego complures arces & opida donauit: & Isuendiari Castamo-
66. nam, Congerim, & Calazugen concessit. Atque his rebus gestis, in regnum suum
reuersus est. Acciderunt autem haec omnia, quæ a nobis exposita sunt hactenus,
C.*1403 ab anno DCCC, vsque ad annum* DCCCIIII. Temir Chan apud Parthos annis XL
rerum potitus fuit: Gilderun vero, cuius mortem indicauimus, annis dumtaxat
XIIII regnauit.
67. Filios Gilderun Chan sex habuit: quorum vnus, Mustaphas Zelebis, amissus
fuit in Temiriano prœlio: quinque reliqui mansere superstites, Emir Soleima-
nes, Isa Zelebis, Musa Zelebis, Sultanus Muchemetes, & Casan Zelebis, qui tem-
pore prœlij adhuc erat ætate tenera.

Exstincto Baiasire, conuenerunt in vnum Alis bassa, Eines begus, & Hazan
aga: decretoque vnanimi ex Anatolia in Romaniam reuerti statuerunt.

Sultanus Muchemetes Amasiam profectus, quieti se dedit, parum de rebus
aliorum sollicitus. Isa vero, & Musa, varie se mutuo persequuti sunt in regione Ca-
68. rasina: donec Musa tandem Isam comprehensum occidit. Quo facinore patrato,
Prusam profectus, in otio viuens, a rebus gerendis abstinuit. Non multo post, ar-
ma contra Musam quiescentem sumsit Emir Soleimanes. Hoc ille cognito, mox
in Caramaniam arrepta fuga se recepit. Emir Soleimanes, vt res suas constabili-
ret, sororem suam, cum fratre natu minimo, Casane Zelebi, Constantinopolim
misit, eosque Constantino dedit obsides: ne quod scilicet discidium inter eos ex-
oriretur, sed pacem potius inter se mutuo colerent.
69. Hinc in Romaniam transuectus Emir Soleimanes, Hadrianopoli cærimo-
nia Turcis familiari factus est imperator, anno DCCCV.
C.1404. Eius rei nuntio accepto, legatum Sultanus Muchemetes Amasia misit ad E-
mirem Soleimanem, fratrem natu maximum, qui ei tum munera ferret, tum suis
verbis hæc renuntiaret: Quando sic Deo visum fuit, domine ac frater natu maxi-
me, vt parentem vtriusque nostrum rebus humanis eximeret: magnopere mihi
gratulor, te nobis saluum & incolumem relictum. Cui quum Emir Soleimanes
vicissim venustæ formę pueros, puellas, vestesque sericas, & alias res varias acele-
gantes misisset: sancito fœdere mutuo, pacem inter se coluerunt. Post hæc able-
gatis in Caramaniam suis hominibus, eius prouinciæ domino significari iussit E-
mir Soleimanes: daret operam, sic vti custodiretur Musa frater, ne qua posset ela-
bi. Adeoque Caramum obtestari se, diligenter id curaret: modo ei grata Solei-
manis esset amicitia. Siquidem hoc ab ipso impetrasset, vicissim ei se omnia cari-
tatis & beneuolentiæ officia exhibiturum.

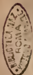
Musa quum subolfecisset, Caramaniæ principem cum Emire Soleimane
mutuam in gratiam rediisse: fuga sibi consulens, ad Isuendiarem propere conces-
sit. Eius rei fama ad Emirem Soleimanem delata, mox arma in Isuendiarem ex-
pediuit: cuius ditionem ingressus, propter Gerlen ad ripam fluminis castra loca-
70. uit, & militem istic in hibernis habuit. Erat in iis locis nigra populus ingens, sub
qua genio cotidie indulgebat, & helluabatur. Tamdem composito cum Isuen-
diare negotio, relictaque ipsius regione, profectus est Isnicam: vbi totos dies in
conuiuiis & compotationibus exigebat. Nihilo minus secreto Musam secum ha-
71. buit Isuendiar, eumque nauigio impositum, per pontum Euxinum in Valachiam
deportari curauit. Erat id temporis Vaiuoda Valachiæ quidam, cui nomen Mur-
zes. Hic & hospitio excepit eum, & viam aperuit, & auxilio fuit, vt Romaniam
ingrederetur. Quum Hadrianopolim peruenisset, mox ab exercitibus, eò con-
fluentibus, imperator salutatus fuit. Emir vero Soleimanes, licet occupatam a fra-
tre Romaniam intellexisset vniuersam; nihilo tamen minus perpetuo luxu &
helluationibus suis occupabatur. Et quoties e mero iam ebrius incaluerat, sæ-
penumero voces has ingeminabat: Musa, Musa, quid tibi meis in regionibus est
negotij? Neque magno temporis interiecto spatio, securus ipse, ac metus omnis
expers, a Musa fratre fuit obrutus. Ibi quum a ducibus & administris rerum su-
rum, ad Musam transeuntibus, eiusque militiæ se deuouentibus, desereretur: fu-
gam arripuit, in qua vicum ad quemdam perueniens, ab eius incolis fuit interem-
tus. Eum

tus. Eum vicum Musa, cum incolis vniuersis, cuius cuius tandem vel sexus, vel ætatis essent, igne subiecto concremari iussit, hac adiecta voce: Cur fratrem meum vobis necare libuit? Secundum hæc reuersus Hadrianopolim, plene rerum potitus fuit, anno DCCCXIII. Emir autem Soleimanes imperauit annis VII. C.1411.

Ab hoc inchoata fuit Hadrianopoli structura templi longe amplissimi, cuius ipso superstite fundamenta iam ad eam altitudinem perducta fuerant; vt eius loci, quo templum condebatur, superficiem æquarent.

Quum autem Sultanus Muchemetes, cuius Amasiæ sedes erat, de hisce rebus omnibus, vt erant gestæ, certior factus fuisset; nimirum Musam, Soleimane de medio sublato, Romaniæ siue Græciæ imperio potitum; bello Musam persequendum statuit, & expeditione suscepta, Prusam duxit: omnesque Anatoliæ prouincias, Emiri Soleimani fratri non multo ante subditas, in potestatem redegit. Itidem in Romania nec ipse Musa rerum suarum cura deposita, quid agendum sibi foret, circumspiciebat. Ante omnia Scachum Melicum, cui dumtaxat 72. vnus erat oculus, Vezirem creauit: Samobunæ filium, Cadilescherum esse voluit: ducem stipendiariorum signiferis præfecit: prouincias denique suos inter familiares, ac militares viros, distribuit. Reliquerat Emir Soleimanes liberos superstites, filium atque filiam: qui Constantinopolim profugerunt. Durantibus hisce discidiis intestinis, etiam vrbs Vidina, ad Danubium sita, defecit: sed Musa, ducto aduersus eam milite, rursus imperium accipere coegit.

Idem Musa relicta Vidina, Buruuadam & Materam copias duxit, eaque oppida sibi subiecit. Magnam in omnibus prouinciis tyrannidem exercuit. Occupa- 73. uit & opidum Chiupurlium, quod Lazari ditionis erat. Suos etiam excurrere nonnumquam iussit, ad ipsa vsque mœnia Constantinopolis: ita quidem, vt ipso imperante, Constantinopolitani portas vrbis aperire vix auderent. Accidit autem aliquando, vt ad Silyuriam accederet: quam dum oppugnaret, egregie se tuebantur opidani, & in hostem animose pugnabant. Dum vtrimque mauus conferuntur, Scachus Melicus, Musæ Vezirazemes, hoc deserto, Constantinopolim se recepit. His perspectis insidiis & astu Melici, vehementer animo Musa perturbari: conuersoque itinere, Hadrianopolim reuerti: & quis huiusce transfugij futurus esset exitus, secum ipse dispicere. Vicissim ex aduersa parte, Sultanus Muchemetes omnino cum Musa prœlio congredi statuebat. Erat huic Vezirazemes, Baiasites bassa, quo cum sollicite consultabat, quonam modo nauigiis in Romaniam transmitti fretum posset. Forte fortuna tum Scachus quoque Melicus ad Sultanum Muchemetem Constantinopoli venerat. Itaque Baiasites bassa Muchemeti auctor erat, vt is etiam arcessitus, deliberationi adhiberetur; quid ipsi faciundum pareret, explicaturus. Ille vocatus in consilium, accessit: & intellecto, cupere Muchemetem in Romaniam exercitum transportare, modo, de ipsius consilio viam rationemque commode transiiciendi cognosceret: Respondit, omnino Constantinopolim mittendos legatos, & cum Teggiure pacis ineunda fœdera, quo fieri permissu ipsius & adiumento transiectio posset. Non enim fretum vllo alio transmitti loco posse, quum Gallipolis in potestate Musæ sit. Erat id temporis insigni vir quidam auctoritate præditus, nomine Fasclulla, qui Cadij siue iudicis officio Geiuisæ fungebatur. Is & notus erat, & familiaris 74. admodum Teggiuri Constantinopolitano. Hunc igitur ablegarunt, vti cum Teggiure de pace ageret: qua inter vtramque partem sancita, profectus Prusa Sultanus Muchemetes, ad litus maris e regione Constantinopolis accessit. Illi Constantinopolitanus Teggiur naues suas obuiam misit, & ipsum in Romaniam cum exercitu transuehi curauit. Eius Musa rei factus certior: Hadrianopoli relicta, regionem Lazari petiit. Interea venit Inzuam Sultanus Muchemetes, atque ibi castris locum delegit. Mox Alis begus, Eurenosis Begi filius, suis copiis ad Sultanum Muchemetem defecit: post quem & Michael, Iochzi Begi filius, cum milite suo ad eumdem accessit. Et erat is Musæ begletbegus. Hotũ confirmatus subsidiis Sultanus Muchemetes, vlterius processit, & Hadrianopolim venit. Quotquot autem Turcici proceres per Romaniam hinc inde degebãt, vni-

75. uersi Musa deserto, ad Sultanum Muchemetem se contulerunt. Nec a Musæ partibus ulli mansere milites, præter Acanzios. Secundum hæc digressus Hadrianopoli Sultanus Muchemetes, Musam a tergo persequi nō desiit, & cum eo propter oppidum Samocouam prœlium iniit. Quum autem animaduerteret Musa, non satis sibi virium esse ad resistendum: fugæ se dedit, & fugienti equus in profundum cœnum prolapsus fuit. Erat ei famulus quidam, vestium sartor, & seruilis homo condicionis, cui nomen Sarudzes. Hic equo domini, sic humi prostrato, tendines incidit, captumque dominum suum Musam ad Sultanum Muchemetem adduxit. Sub initium noctis in tentorio quodam Musa strangulatus, statim eadem
76. nocte Prusam auehi iussus est, vt istic in aui monumento conderetur. Imperauit annis III & dimidio. Mechemetem begum, Michalis filium, qui Acanziorum dux erat in exercitu Musæ, captiuum Sultanus Muchemetes ad vrbem Tocatam deportari, & ibidem custodiri præcepit. Samobunæ vero filium, qui officio Cadilescheri fungebatur, cum vxoribus & liberis Isnicam iussit abduci, vbi mille asprorum annonam ei singulos in menses adsignauit. Peditum Musæ dux in Valachiam aufugit. Hoc modo Turcorum imperator factus est Sultanus Muche-
C.1414. metes, vniuersa subacta Romania anno DCCCXVI.

Inito regno, legatos ad omnes sibi vicinos principes misit, ac pacis & amicitiæ fœdera cū eis pepigit. Interea vero, dum adhuc Musa Muchemetesq; bello semet inuicem in Romania persequebantur: Caramaniæ princeps Prusam exercitum adduxit. Eius expeditionis rumore ad se perlato, Ibases bassa, qui tum Prusæ cum bassæ imperio præerat, arcessitis ad se Prusæis ciuibus, vti cum eis de imminenti bello deliberaret: Caramaniæ princeps, ait, arma cepit, vt nos opprimat. Vos operam date, vt ad excipiendam illius vim, instructi sitis, & cum facultatibus vestris in arcem vos recipite. Mox qui locupletiores erant, in arcem suis cum rebus migrant. Posteaquam ad vrbem Caramaniæ begus accessisset, Ibases arci semet includit. quo Caramanus animaduerso, ciuitatem igne subiecto concremauit. Inde versus arcem cuniculos agere cepit. Ibases ex aduerso cuniculis suis ad hostium cuniculos perductis, & aqua in eos deriuata, Caramani fossores aquis obrutos exstinxit. Interim vero dum ad Prusam res vtrimque geritur acriter, & citra intermissionem: inopinato Musæ cadauer eo deportatum, prope thermas monumento paterno infertur. Id vbi Caramanus fieri vidit, confestim motis castris, suam in prouinciam exercitum abduxit.

Secundum hæc profectus e Romania Sultanus Muchemetes, transmisso freto, Prusam adiit, ibique maioribus coactis copiis, & adiunctis sibi duobus in belli societatem principibus, Isfendiare videlicet, ac Germiani domino: cum eis aduersus Catamanum expeditionem suscepit. Ingressus autem Caramani ditio-
77. nem, mox oppidum Vatsacum subegit, incolis absque mora deditionem facientibus. Inde Coniam cum exercitu contendit, vbi quum princeps vrbis ei suis cum copiis occurreret: prœlium inter se commiserunt, quo Sultanus Muchemetes superior fuit, & Catamanus cum supremo copiarum suarum duce, Zebuco Mustapha, in hostium potestatem venit. Multis vltro citroque colloquiis habitis, tandem compositum fuit discidium, & mutua reconciliata gratia: sed ita tamen, vt Caramanus Sultano Muchemeti tribus oppidis, & vni castro cederet. quorum locorum deditione facta, vicissim Muchemetes Caramanum muneribus cohonestauit, & libertati restitutum suam in prouinciam remisit. Muchemetes ipse Prusam reuersus, non diu istic hæsit: sed iter ceptum prosequens, trans fretum Hadrianopolim properauit, vt bello Valachos inuaderet. In id bellum & a Garamano, & ab Isfendiare bego copias auxiliares impetrauit: quibus ad suas adiunctis, in hostem progressus, ad Danubium castra locauit: vbi dum castellum exstrueret, magnam suorum manum in Valachiam trans flumen immisit, vt prædis actis eam depopularentur. Milites e Valachia salui, nullo accepto detrimento, trans Danubium, maximis aucti spoliis, rediere. Quod quum regionis Vaiuoda cerneret, aliud quod ageret, nihil habuit; quam vt pace cum Sultano composita, quotannis se tributum missurum polliceretur, eoque nomine filium daret obsidem. Qui-

dem. Quibus rebus gestis, Prusam Muchemetes repetiit, & inde copias ad opi- 78.
dum quod Samsonis dicitur, traduxit: quo quidem occupato, complures in
iis locis Tataros, a Temire Chane relictos, inuenit. Hos edicto publicato, in
Romaniam migrare iussit: & ditiuncula quadam, haud procul a castro Cunu-
za, donauit; vt ibi domicilia sibi constituerent. Erat enim is locus incultus & 79.
desertus. Atque illa quidem vicinia & regio in hunc modum Tataros accepit
incolas, qui eam in hodiernum vsque diem possident. Interea dum his rebus
intentus erat Muchemetes, in Anatolia seditio quædam coorta fuit, auctore
Burgluze Mustapha, qui Scheichis Bedredinis quondam œconomus fuerat. Et
Scheiches ille Bedredines, vti supra diximus, apud Musam Cadilescheti mu-
nus gesserat, Isnicæ deinceps exsulare iussus. Hic ergo Mustaphas in agrum
Aidinensem profectus, magnam ibi seditionem excitauit: persuasis incolis, vt
ipsius potestati se permitterent, & imperium lubentes acciperent: nomen in-
terim prophetæ mentitus, vt eo facilius res nouas moliretur. Vbi de hoc mo-
tu Isnicæ Scheiches Bedredines accepisset, œconomi videlicet sui res tantum
incrementi sumere: mox Isnica relicta fugam arripuit, & Isuendiarem adiit.
Apud hunc quum aliquamdiu substitisset, nauim conscendit, & itinere ma-
ritimo Valachiam petiit. Sultanus autem Muchemetes intellecto, habere iam
Burgluzam Mustapham selectorum militum ad tria millia: copias suas in eum,
duce Sultano Murate filio, misit. Is vbi, Baiasite bassa expeditionis socio, cum
exercitu ad defectionis auctorem peruenisset: accidit, vt impetu repentino se
inuicem inuaderent, & manus tam animose consererent, vt illo prœlio ingens
hominum multitudo caderet. Tamdem Burgluzes Mustaphas, in frusta con-
cisus periit. Hac de illo, & complicibus, obtenta victoria: rediit ad pristinum
imperium omnis ea ditio, distributa deinceps inter Sultani Muchemetis mili-
tes. His rebus gestis, Baiasites bassa cum Sultano Murate Manissam duxit ex- 80.
ercitum: quo ipso etiam in loco quidam erat homo seditiosus, Torlaces Hug-
giemal, stipatus bis mille viris, qui eum sectabantur. Hos quum Baiasites ad-
sequutus fuisset, terga dare coegit, & ipsum Torlacem, cum aliis aliquot con-
iuratis captum, ibidem suspendio necari iussit. Interim profectus Serras Sulta-
nus Muchemetes, eam ciuitatem occupauit: & cum animo suo constituit, Sa-
lonicam quoque militum corona circumdare. Durante vero Serrensis vrbis
obsidione, Scheiches ille Bedredines, quem in Valachiam profugisse diximus,
Romaniam ingressus, aliquot sophilarios ante se misit in agrum Zagorensem, 81.
vulgo persuasuros, Imperium Scheichi Bedredini diuinitus esse destinatum.
saltim paucos intra dies aduentum eius præstolarentur. Quum ergo Scheiches
Bedredines iam propius ad eos accederet, magnus seditiosorum numerus ad
ipsum confluxit, & illorum quoque non pauci, quos imperante Musa benefi-
ciis obnoxios in magistratu sibi reddiderat, dum apud illum Cadilescheri of-
ficio fungeretur: ita quidem, vt hominum copiis non contemnendis cinctus
esset. Verum iidem animaduerso, minime felicem futurum, motus illius exi-
tum: Bedredine deserto, etiam arma, quæ sumserant, deposuerunt. Harum tur-
barum accepto nuntio, insignem exercitum in agrum Zagorensem Sultanus
Muchemetes expediuit: qui Scheichem Bedredinem ibi deprehensum cepe-
runt, & captum Serras ad Sultanum Muchemetem adduxerunt. Erat apud
Sultanum magnæ quidam doctrinæ vir, nomine Meulana Cheider, oriundus
e Parthia, vnde se ad Muchemetem contulerat, qui eum pro viro sancto cole-
bat, & a latere suo numquam discedere patiebatur. Is hanc sententiam tulit,
vt capitis quidem supplicium Scheiches Bedredines lueret: sed minime ramen
fisco facultates ipsius adplicarentur. Sultanus ergo Muchemetes, hac in eum lata
sententia, pœna suspendij apud Serras hominem adfecit. Postea vero, quam ex-
spirasset; cadauer eius de patibulo detractum, & terræ mandatum fuit. Inde Sul-
tanus Muchemetes Prusam reuersus, ad aliquod ibi tempus substitit. Hadriano-
poli templum, quod frater eius Emir Soleimanes exstruere ceperat, absolui cura-
uit. Aliud etiam Prusæ fanum, cum schola & xenone, condidit. Atque hisce ge-

stis rebus, viuendi finem fecit. Eius loco Sultanus Murates filius Imperator factus
C. 1422. est, anno DCCCXXIII. qui Prusæ cadauer patris monumento, pro more intulit.
82. Secundum hæc sequuta fuit vniuersorum in Anatolia defectio, nimirum Ismyræ principis, & Menthesij: & ad summam, omnium ab omni parte procerum.
83. In Romania namque pro Sultano se quidam gerebat, cui nomen Dusmes Musta-
84. phas. Is filium se Gilderunis Chanis profitebatur, & plerunque solebat in opido Vardario degere. Transierunt in partes ipsius etiam proceres quidam eius familiæ, quos Eurenoses begos vocant. Horum subsidiis adiutus, Serras obsedit: quæ quidem vrbs, vna cum arce, mox deditionem fecit. Hinc progressus vlterius, Hadrianopolim ire perrexit: quo quum accessisset, incolæ portis reclusis, eius se fidei potestatique permiserunt. Ad summam, tota Romania in partes eius concessit. Alio tamen Porta loco non erat, quam Vardarij. Posteaquam Sultanus Murates, qui hoc tempore Prusæ degebat in otio, de hisce motibus certior factus fuisset: Baiasitem bassam copiis instructum misit, qui hunc regno depelleret. Quum primum is Hadrianopolim in Romaniam venisset, ab hero suo defecit, ac Dusmi
85. Mustaphę se dedidit: a quo vicissim Veziris dignitate fuit ornatus. Eidē & Ismyrę princeps, Chuseines begus semet adiunxit. Magnum autem peditum numerum, quos Azapos vocant, collegit Dusmes hic Mustaphas, & insignia concessit illis priuilegia, qui sponte militiam ipsius sectabantur. Quum igitur ingentem iam coegisset exercitum, eo consilio discessit Hadrianopoli, vt Prusam contenderet. a qua vrbe quum iam itinere vnius diei abesset, Vezirem suum, Baiasitem bassam, supplicio capitis adfecit. Interim Murates quoque de bello gerendo cum suis deliberabat. Suadebant vero, qui huic a consiliis erant, vt Mechemetem begum, Michalis filium, e carcere Tocatensi reuocaret, ac libertati restitueret. Hunc igitur arcessitum e custodia, secum in expeditionem hanc Sultanus Murates sumsit,
86. ac Prusa relicta, ad amnem Vlubatam processit, & iuxta pontem castra metatus est. Eodem quum & Dusmes Mustaphas venisset, ex altera parte pontis locum
87. castris delegit. Hoc modo collocatis ex aduerso copiis vtriusque principis, Mechemetes begus, Michalis filius, militibus a Dusme Mustapha stantibus cognoscendum se præbere, ac peramanter eos compellare. Quo facto, quum proceres atque milites, qui se cum Dusme Mustapha hac expeditione coniunxerant, Michalis filium adgnouissent: noctu fluuium Vlubatam transgressi, ad Sultanum
88. Muratem se contulerunt, eique se dediderunt. Id vbi Dusmes Mustaphas fieri vidit, ad amnem Bugam profugit: magnaq; pecuniæ vi Bugæ opidi Cadio donata, eius ope saluus euasit: & propter Gallipolim trans fretum in Romaniam reuersus,
89. ibidem ad aliquod tempus quieuit, nauibus in terram subuectis. Eum sine mora sequutus a tergo Sultanus Murates, copias suas mercatorum nauigiis impositas in aduersum litus vehi curauit, & castris in Ezea planicie locum cepit. Tum vero Dusmes Mustaphas motis castris, versus Bolairem fuga se recepit: vnde quum Hadrianopolim pergeret, a suis desertus fuit. Nec multo post captus, & Hadrianopolim ad Sultanum Muratem perductus, illius iussu de pinna quadam ad murum vrbis suspensus, laqueo vitam finiit. Mox ibidem Sultanus Murates in regium
C. 1425. thronum collocatus, & imperator a suis salutatus est, anno DCCCXXVII. Erat ei frater in Anatolia, cui nomen Mustaphas. Is etiam magnas ibi turbas dedit. sed tandem Murates expeditionem aduersus fratrem suscepit, & Isnicæ captum necari iussit: vnde Prusam vectus, & iuxta patrem conditus fuit. Secundum hæc rediit Sultanus Murates Hadrianopolim, quo quum peruenisset, de Vaiuodæ Valachi defectione cognouit. Quapropter ductis in Valachiam copiis, regionem vniuersam fœde diripuit, & amplis potitus spolijs, Hadrianopolim reuersus est, anno DCCCXXVII.

Inde rursus in Anatoliam profectus, Ismyræ principem ditione sua expulit, & præterea regionibus, Mentesianæ, Aidinensi, Sarchaniæ, & Chemidensi, præsidia suorum imposuit, deductis eodem coloniis, & agris inter suos distributis. Ge-
C. 1425. sta vero fuerunt hæc eodem anno DCCCXXVII.

Post illa quum ad tempus aliquod Prusæ substitisset, quieti deditus: tandem susce-

susce-

dem ſuſcepta rurſus in Romaniam profectione, Lazari ditionem ingreſſus eſt, ea- 90.
que Deſpotam ſenem prorſus eiecit, anno Mahumetano DCCCXXIX. C.1427.
His exanclatis laboribus ac moleſtiis, quieti ſe quidem dedit, ſed non diu-
turnæ: dum Anatoliæ montana peteret, captandę frigidioris auræ cauſa. Rurſum
vero tranſiecit in Romaniam, & armis Lazaro illatis, vniuerſam eius regionem
populatus eſt, anno DCCCXXX. C.1428.
Hinc quidam ex proceribus, cui nomen Hoſer begus, in Anatolia ditio-
nem Zietucam Muratis imperio adiecit, anno DCCCXXXI. quum interim Sulta- C.1429.
nus ipſe Hadrianopoli quieti ſe reficeret. Ibidem mortuus eſt Ibrahimes baſſa, 91.
Chelilis baſſæ pater, anno DCCCXXXII. C.1430.
Murates autem quietis & otij longioris impatiens, bellum ſe ſuſcepturum
ſuis edixit, diuinitus ſibi mandatum. itaque maximas copias ad vrbem Salonicam
adduxit, eaque potitus eſt, exercitu ſpoliis opimis ditato: quod quidem accidit 92.
anno DCCCXXXIII. C.1431.
Capta Salonica, nonnihil a bellicis occupationibus abſtinere conſtituit, &
ad montana Zogæ profectus eſt. quo tempore natus eſt ei filius, cui nomen Mu- 93.
chemetis impoſuit, eodem anno DCCCXXIII. C.1431.
Edito in lucem filio, nouos ſignati iuſſit aſpros: moxque rurſus ad Monta-
na ſe contulit. Id temporis etiam Hadrianopoli templum, & ibidem in arce veteri
palatium elegans ac delicioſum extrui iuſſit, anno Mahumetano DCCCXXXV. C.1432.
Anno autem ſequenti proximo, quum Hadrianopoli degeret, quodã Mer-
curij die, ſub veſperam, vſque adeo lumen ſolis defecit: vt tenebræ terram occu-
parent. Eodem anno cometes etiam caudatus adparuit.
Tunc & Eurenoſis begi filius, Alis begus, in Albaniam copias duxit, irrito 94.
plane conatu. Neque multo poſt, Herzegouinam adgreſſus, ibidem quoque cum 95.
exercitu victus fuit, anno DCCCXXXVI. C.1433.
Hac clade accepta, dum Hadrianopoli Murates Sultanus quieſceret; limi-
tanei duces, præſertim Sinan begus, Iſacus begus, & Turchanes begus, eum ade-
unt, & orant: poteſtatem ſibi faceret, inuadendæ ac depopulãdæ Albaniæ. Quod
quum eis conceſſiſſet, ipſe præaltũ prope Pruſam montem adiit, quem nũc mon-
tem Calogerorum vocant: vbi æſtatem illam anni DCCCXXXVIII exegit. Inde re- C.1435.
uerſus Hadrianopolim, adductam iuſſu ſuo Bulci filiam matrimonio ſibi iunxit. 96.
Hoc anno rurſus Eurenoſis begi filius, Alis begus, in Albaniam profectus,
maximas prædas egit, & ampla ſpolia reportauit, anno DCCCXXXIX. C. 1436.
Murates autem cum exercitu Caramaniam ingreſſus eſt. ſed rebus cum
Ibrahime bego, regionis principe, tranſactis: pax inter eos conſtituta fuit. In redi- 97.
tu caſtrum Butuzen ſibi ſubiecit, anno DCCCXLI. C.1437.
Inde repetiit Hadrianopolim, atque ibi templum ædificare cepit: quum
quodam Veneris die, ſummo mane, primum lapidem manibus ipſe ſuis poſuiſſet. 98.
Poſt hæc in Vngariã irrupit, & ſex in ea caſtellis potitus eſt, anno DCCCXLI. C.1437.
Vnde reuerſus, aliquamdiu a bellis abſtinuit: & inſtituta ſollemnitate maxi-
ma, Sultanum Muchemetem filium circumcidi curauit. Hac feſtiuitate peracta, 99.
Semendriam duxit exercitum, eamque munitionem in poteſtatem redegit, an-
no DCCCXLII. C.1438.
Hinc ad Albam, quam Græcam vocant, acceſſit: ſed quum eam expugnare 100.
non poſſet, abductis copiis, aliud iter arripuit, Nouam adeundo: quam arcem, 101.
cum omni agro finitimo, ſuæ ditionis fecit. Vlterius etiam progreſſi, Romanię be-
glerbegus eunuchus, cui nomen Scachus Abedines baſſa, & Edzes begus, & Iſa- 102.
cus begus omnem illam prouinciam rapinis exhauſtam Muratis imperio ſubdi-
derunt, anno DCCCXLIII. C.1439.
Sultanus autẽ Murates, relictis hiſce locis, Hadrianopolim reuerſus eſt: vbi
quum aliquantiſper ſubſiſteret, Meſiti bego id negotii dedit, vt per Valachiam in 103.
Vngariam penetraret, omnemque regionem illam direptam vaſtaret. Sed Meſiti
Vngariam ingreſſo, non ex animi ſententia ſucceſſit expeditio. Quippe cum vni-
uerſis copiis ſuis cæſus & interemtus fuit, anno DCCCXLV. C.1440.

104. Eius cladis accepto nuntio, Sophiam Murates Sultanus se contulit: ibique
castrametatus, beglerbegum Romaniæ, Scachum Abedinem bassam, cum vni-
105. uersis Romaniæ copiis, & Acanziis, & Genizaris, expediuit: vt peragrata Vala-
chia, Vngariam popularentur. Eos in Vngarorum fines delatos impressione subi-
ta Iancus inuasit, cæcidit, interemit: ipso etiam beglerbego necato, & eamdem
C.1441. cum Mesite belli fortunam experto. Contigerunt hæc anno DCCCXLVI.
Caramaniæ begus de hisce Turcorum cladibus certior factus, Anatoliam
cum copiis ingressus, Belulen opidum tentauit. Id vbi significatum Sultano Mu-
rati fuisset, expeditione magna celeritate suscepta, Ibrahimi Caramano bellum
intulit: quo in montuosa loca, præque saxis inuia, dilapso: transactum denique
negotium fuit, & Sultanus Murates Hadrianopolim rediit.
Accepit autem id temporis nuntium de morte filij sui, Sultani Aladinis, qui
106. Amasiæ rebus humanis excesserat. Dum propter illius obitum adhuc in luctu es-
107. set, rex Vngarorum, cum Ianco, & Lazari filio, sese mouit, & cum exercitu ad cli-
suras Issladinas accessit. Aduersus hos profectus Romaniæ beglerbegus Casanes
bassa, cum Turchane bego, & vniuersis Romaniæ copiis, & cum Acanziis, prœlio
cum eis cõgressus est. Sed quum Turchanes begus, amisso vigore animi, præ for-
midine ac desperatione se fugæ dedisset: Casanes bassa cum reliquis militibus,
quotquot aduersus hostem cum eo substiterant, cæsus fuit. Sultanus autem Mu-
rates, perlata ad se rei tam infeliciter gestæ fama, cum omnibus Genizaris, & aulæ
comitatu, Hadrianopoli discessit: & euocatis vndique omnibus ad hãc militiam,
qui arma ferre possent, etiam pedites Europæos magno numero conscripsit. Ge-
rebantur autem hęc hiberno tempore, quum ingens frigus esset. Vbi ad Christia-
norum castra peruentum fuisset, multis vtrimque dimicatum leuioribus prœliis.
Tamdem vero Christianis exercitum abducentibus, etiam Murates itinere con-
uerso Hadrianopolim se recepit: pace prius inter se, Lazarique filium sancita, cui
108. principatum restituit, & ex illo tempore solida fuit amicitia iunctus.
Interea Caramanus Ibrahimes begus Anatoliam, moto bello, turbauit. quod
vbi nuntiatum Sultano fuisset, in Anatoliam transiit: & cum Genizarorum, auli-
ci comitatus, Anatoliæque copiis, Caramanum inuasit; qui mox fuga rebus suis
consuluit. Erat apud hunc in auctoritate maxima Sarumes quidam Iacupes, pro
viro sancto habitus. Is ad Sultanum Muratem ablegatus, inuicem vtrumque sibi
reconciliauit. qua pace confecta, Murates exercitu dimisso, Manissam profectus
est: vbi quum sponte se imperio abdicasset, filium sibi Sultanum Muchemetem
109. substituit, eique Chelilem bassam Vezirem adiunxit, cum Meulana Chusrone,
qui officio Cadilescheri fungeretur: amborum virtuti ac fidei tam filio, quam
C.1442. prouinciis imperij, commendatis. Id factum anno Mahumetano DCCCXLVII.
Rex autem Vngariæ cum Ianco nouæ semet expeditioni accinxit, ductis
secum Vngaris, Germanis, Bohemis, Polonis, Italis, & Valachis: quorũ omnium
110. ingens erat multitudo, videlicet hominum ad octuaginta millia. Tormenta quo-
que bellica rotis imposita vehebantur, numero quadringenta. Milites ipsi ferro
prorsus armati tectique conspiciebantur. Quumque transmisso ad Albam Græ-
cam Danubio, fines imperij Turcici transgressi fuissent: Materam & Schulium
111. opida vastarũt. Inde promotis ad Nicopolim castris, in omnem illum agrum fer-
ro & igni sæuierunt. Arcem quoque Buruuadam occuparunt, & imposito præsi-
dio munierunt. Quum a Nicopoli copias abducerent, sequutus eos cum suis a
tergo Mechemetes Nicopolis begus, Syrusis begi filius, & agmen extremum ad-
ortus, complures occidit, cataphractos quosdam interceptos ad Portam misit. De
hisce motibus Sultanum Muratem mox Vezires certiorem reddiderunt. Is Ma-
nissæ tum degebat, quo se quietæ vitæ studio non ita pridem contulerat. Quam-
quam vero serius harum rerum nuntium acciperet, tamen ad iter mature se com-
parans, Gallipolim aduolauit: quo iam Itali magna cum classe adpulerant, &
112. quo minus in Europam transmittere posset, impediebant. Quamobrem versus
Constantinopolim cum exercitu profectus est, & e regione illius loci, quo loco
nunc arcis nouæ structura cernitur, mercatorum nauigiis vsus, in Romaniam
traiecit.

transfecit. Qvum Hadrianopolim peruenisset, monstrati sunt ei Christiani cata-
phracti, quos Mechemetes begus ceperat, & illuc miserat. His visis, vultum eri-
gens: Bene nobis res nostræ succedent, ait, propitio Deo. Statimque cum præpo-
teti, tam ex Anatolia, quam Romania collecto exercitu, magnaque peditum ma-
nu recens conscripta, Hadrianopoli discedens, in hostem recta duxit. Concurre-
runt exercitus ad stagnum siue paludem Varnensem, vbi dimicatum inter eos a- 113.
cerrime, multa cum effusione sanguinis. Rex Vngarus ab vno latere pugnabat, ab
altero Michael ille, cognomento Niger: & tanto quidem cum impetu Muratis 114.
inuasere copias, vt hostium vtrumque cornu in fugam propellerent. atque hoc in
conflictu beglerbegus Anatoliæ cæsus fuit. Solus adhuc Murates cum agmine suo 115.
stabat immotus, ceteris ab vtroque latere prostratis, aut fuga dilapsis. Ibi tum Mu- 116.
rates erectis ad cælum oculis, opem sui numinis & Mahumetis implorare, sollici-
téque precari, ne se tam præsenti periculo rerum desererent. Quibus precibus ita
conceptis, mox aleam prœlij mutatam vidisses. Quippe Rex immodica ferocien-
tis animi temeritate impulsus, in medios Turcos equum adegit, & summo cum
nisu Muratis ipsius caput petiit. Dum in hunc modum furibundus progreditur,
casu quodam accidit, vt equus regius ad terram prolaberetur. Tum quidam e pe-
ditum numero, & alius ex ordine Genizarorum, adcurrentes; equi tendines in-
ciderunt. Itaque rege humi prostrato, mox prouectæ vir ætatis, Chefer begus, qui 117.
tunc adhuc ex Elpia familia superstes erat, ex equo descendens, regi caput ampu-
tat, & Sultano Murati offert. Is hoc spectaculo lætus, confestim regiū caput hastæ
iubet adfigi. Quod vbi factum fuisset, hasta in altū sublata clamari cœptum, regis
hoc caput esse. Tum vero Turci, qui prius fugæ se dederant, hoc audito clamore,
reflexis equis, rursus ad Muratem confluxerunt. Qua re a Christianis animaduer-
sa, cum reliquis eorum copiis Iancus in fugam se coniecit. Hoc modo victis Chri-
stianis, ac fugientibus, Turci eos ab omni parte persequi, ac plurimos occidere.
Interea vero Genizari, ac pedites Turcici, currus & impedimenta Christianorum
adorti diripuerunt, & ingenti potiti sunt præda: qua quidem ad Sultanum Mura- 118.
tem adlata, mutuo sibi gratulati sunt, & illum diem in fastos referri iusserunt. Ex-
actumque fuit ab eis totum hoc triduum omni genere hilaritatis. His rebus gestis,
imperium Sultanus Murates iterum Sultano Muchemeti filio restituit, & ipse
Manissam reuersus est. Muchemetes regno rursus inito, mox aspros nouos signa-
ri nomine suo iussit, anno DCCCXLIX. C.1444

In ipsis autem Muchemetici regni nouis auspiciis, vrbs Hadrianopolitana
tota flammis accensa conflagrauit: & Genizari seditione commota, maiores an-
nonas postularunt: non plebi dumtaxat iniecta trepidatione, verumetiam be-
glerbego Chadumi bassæ mortis intentato periculo: qui vix in arcem ad Sulta- 119.
num Muchemetem elapsus, saluti suæ consuluit. Iterim Genizari per vrbem fœde
grassari, & omnia per summam insolentiam diripere: donec tamdem eis anno-
na semisse vnius aspri augeretur, atque ita tumultuantium animi sedarentur.

Compositis hisce turbis, Chelil bassa Vezir, & alij Romaniæ proceres, vna-
nimi consilio & consensu Manissa Sultanum Muratem iterum ad summam re-
rum arcessiuerunt: qui hoc accepto nuntio, mox ad Sultanum Muchemetem se
contulit Hadrianopolim, & hieme sequenti cum exercitu Moream ingressus est: 120.
vbi quum ciuitatem Geremen expugnatam dedisset excidio, & alia quędam opi-
dula cepisset: abductis copiis, Hadrianopolim rediit, anno DCCCL. C.1445.

Castris Hadrianopoli motis, in Albaniam duxit, & arcem Cotziacum in di- 121.
tione Ioannis occupauit, ac vniuersam regionem rapinis exhausit. Albanorum
princeps, Iscodaræ dominus, cum suis cedens aufugit. Itaque Murates magnam
regionis illius partem adiunxit imperio suo. quumque Christianorum templa di-
ruisset, ac in messitas commutasset: Turcorum colonias in illa loca deduxit.

His Murate rebus occupato, nuntij aduenere, qui significarent, Vngaros, 122.
Saxones, Boemos, Germanos, & Valachos, maximis coactis copiis, iam ad Albam
vsque Græcā adpulisse, progressuros ad ipsos Cosouæ campos. Eius rei fama Sul-
tanus Murates impulsus, Albania relicta, Sophiam summa festinatione accessit,

ibique ſubſtitit, in omnem partem intentus, quo ſcilicet erupturus hic motus eſſet. Simul expeditis in omnes prouincias litteris, milites vniuerſos arma capere, & abſque mora in caſtra conuolare iuſſit. Fuere denique collecta decem millia Genizarorum, & alia decem millia peditum, qui Turcis Azapi dicuntur. Præterea magnus hominum numerus ad eum confluxit ex iis, qui a militia cæteroquin erãt immunes. Habebant enim Muratem pro viro ſancto. Copias ad ſummam innumerabiles collegit, ab aliis etiam rebus, bello gerendo neceſſariis, egregie inſtructus: a tormentis maioribus, inquam, bombardis, haſtis, arcubus. Acceſſiuit etiam ad hanc expeditionem Sultanum Muchemetem filium, vt in ea patri comes adeſſet. Interea vero, dum in hoſtem ipſe proficiſcitur: Valachi Danubium nauigiis tranſiiciunt, vt omnem agrum Nicopolitanum ferro ac flammis vaſtarent. ſed is conatus ex ipſorum animi ſententia non ſucceſſit. Quippe limitanei proceres in iis locis, Mechemetes begus, & Iſa begus, & Vſguris filius, cum Acanziorum co-
123. piis Valachos adorti, multos ex eis interfecerunt. Quod vbi factum Murates accepit, non parum exhilaratus, alacri mox animo verſus Coſouæ planiciem cum exercitu profectus eſt. Ducebat enim hominum ad octuaginta millia, tam equitum, quam peditum. Ad Coſouæ campos quum perueniſſet, obuium habuit Iancum. Quapropter vtrimque pugnandi facto initio, diſploſa fuere continuo diei noctiſque ſpatio tormenta bellica. Tandem Iancus in hoſtem acie producta duplici, Turcos ab vtroque cornu ſuſos terga dare coegit. Iamque ſolus adeo comitatus aulicus, Sultano Murate non deſerto, locum ſuum in acie tuebatur. Obiectabant Chriſtianis ſcuta ſua Genizari, tormenta bellica in eos dirigebant, ſclopetos obuertebant vndique. Simul a tergo camelis, mulis, & curribus ſeſe munientes, tam fortiter hoſtis impetum ſuſtinebant: vt Muratem cum hiſce copiis ſuis, Chriſtiani loco ſummouere nulla vi poſſent, nec aliqua clade adficere. Quum autem profligati prius a Chriſtianis in vtroque cornu Turci, Chriſtianos armorum onere nimio grauatos animaduerterent: de induſtria fugam arripientes, inſequendi viam eis aperuerunt. Quippe Chriſtiani ſe mox, inſtar diluuij cuiuſdam, concitatis equis, diffudere. Sed Turci, qui fugam inierant, equorum curſu ad latus inflexo, expeditos & inermes Chriſtianorum milites inuaſerunt, quos nudos eſſe notant, & in eos alacriter acinaces ſuos ſtrinxerunt. Id illi quum fieri cernerent, celerrime cataphractos equites ſuos ſequuti ſunt: quibus vbi iam non eſſet integrum, in Turcos aciem denuo conuertere: tandem mutuis ſe vulneribus conficere ceperunt, atque ita ſolutis & diſſipatis ordinibus, exercitus omnis in fœdam ſeſe fugam coniecit. Tum vero Turci, quos antea fugiſſe diximus, hinc inde cõglobati, Chriſtianis a tergo ad ipſam vſque munitionem caſtrorum inhæſerunt: fuitque deinceps pugnatum vtrimque toto illo die, vſque ad veſperam, & a veſpera ruſus ad diluculum vſque. Iancus autem, quũ ita rẽ geri videret: aſtu ſe ab exercitus Chriſtiani reliquiis e caſtris ſubduxit & profugit. Chriſtianis ad extremum victis, Ianci rebus omnibus, cum tormentis, & vniuerſo adparatu bellico potiti fuere Turci: quibus ad Sultanum Muratem adductis, vnus alteri porrecta manu, mutuo ſemet excepere gratulabundi, totumque triduum eo loco quieſcentes, veluti feſtiuitatem quamdam, ſingulari cum hilaritate celebrarunt. Inde Sultanus Muche-
124. metes ante patrem Hadrianopolim profectus eſt. Geſtæ vero fuerunt hæ res in
C.1448. Coſouana planicie anno DCCCLII.

Murates etiam Muchemetem filium ſequutus eſt Hadrianopolim, ibique tempus ad aliquod in otio vixit: ita tamen, vt Romaniæ beglerbegum cum co-
125. piis ablegaret, ad exſtruendum arcem Gergonim. qua perfecta, Murates in Ana-
C.1448. toliæ montana, captandæ frigidioris auræ cauſa, ſe contulit; anno DCCCLIII.
126. E montanis reuerſus, expeditionem in Albaniam ſuſcepit, vt arcem Beligradenſem occuparet. Sed irritus ille conatus fuit, ideoque rediit Hadrianopolim, nec amplius ab illo tempore vlli vel expeditioni, vel bello interfuit: extinctus die quodam Mercurij, qui decimus erat mẽſis Mucherenis, anno DCCCLV. quum
C.1450. annis XXXI. imperaſſet.

Succeſſit patri Sultanus Muchemetes filius in adminiſtratione regni, ſtatimque 16.

que 16. die dicti mensis exercitum in Caramaniam duxit, & bellum principi Cara-
mano, Ibrahimi bego, intulit. Sed eo non multo post composito, reuersus est Ha-
drianopolim, atque ibi nouam arcem ædificare cepit, eodem anno DCCCLV, C.1450.
Anno sequenti proximo, videlicet DCCCLVI, non procul a Constantinopo- C.1451.
li, loco quodam a tergo Galatæ opidi sito, munitissimam arcem ad mare condidit. 127.
Absoluto huius arcis ædificio, mādata cum litteris in omnes prouincias suas 128.
expediuit, quibus omnes tam Anatoliæ, quam Romaniæ coegit exercitus, con-
ductis etiam vicies mille peditibus. Genizarorum erant ad decem millia. Conuo-
larunt & alij complures ad eum, quibus alioqui militandi necessitas nō incumbe-
bat. Bellica quoque tormēta fundi iussit, instar draconum. Ita cum omni tormen-
torum adparatu, tantisque cum copiis Hadrianopoli profectus, castra Constanti-
nopoli admouit: displosisque tormentis, muros, & pinnas eorum, disiecit. Chri-
stiani, quotquot vrbi præsidio erant, fortiter illi quidē se defendebant: sed vrbem
tueri contra vim Muchemetis haud poterant. Is enim, concessa militi licentia, di-
ripiendi Constantinopolim, modo eā occupassent, vsque adeo Turcorū animos
accēdit: vt magno illam cum impetu inuaderent, oppugnarent, per vim denique
caperent. Potiti vero sunt vrbe Turci, die vigesimo mensis Rebuilulæ. Sultanus 129.
Muchemetes vrbem captam ingressus, hinc inde per eam obequitauit, obstupe-
scens ad inusitatas ædificiorum formas. Quum in Atmindanem peruenisset, co- 130.
lumnam ibi lapideam vidit, cui triplex erat impositus serpens aheneus, idemque
triceps. Illum conspicatus, quidnam hoc esset idoli, quæsiuit. Simul in eū contor-
ta magna vi claua ferrea, quam pusdiganum Turci vocāt, vni de tribus illis capiti-
bus serpentinis labrum inferius comminuit. Quo facto, mox serpentes in vrbe
magno conspici cepere numero. Quapropter auctores ei fuere quidam, vt mis-
sum deinceps illum serpentem faceret: quando per id simulacrum effectum fue-
rit, vti serpens in vrbe nullus esset. Hinc ea columna in hodiernum adhuc diem
durat. Et quanquam vnius ahenei serpentis inferiore labro deiecto, serpentes in
vrbem venerint: nocere tamen nemini possunt. Erat etiā erectus equus aheneus,
cui statua quædam equestris insidebat. Vtrumque Muchemetes demolitus est.
Fertur autem hac statua pesti præclusus fuisse aditus, quo minus in vrbem pene-
traret, ac in ea grassaretur.

Occupata Constantinopoli, Anatoliæ montana, recreandi sui causa, Mu-
chemetes petiit: & inde reuersus in Albaniam copias duxit: vbi Siurigen in pote- 131.
statem redegit, anno DCCCLVIII. C.1453.

Anno sequenti, Nouam cum copiis adgressus, cepit. Quippe Christiani rur- 132.
sus hac potiti fuerant. Factum hoc anno DCCCLIX. C.1454.

Secundum hæc, ad Albam Græcam exercitum adduxit: sed quum eam ex- 133.
pugnare non posset, abscessit. Periit ibi Dais Caratzes bassa, qui beglerbegi mu- 134.
nere fungebatur. Eodem anno DCCCLX conspecti sunt duo cometæ, versus ori- C.1456.
entem solem vnus, alter ad occasum.

Constantinopolim reuersus, magnam celebritatem Muchemetes instituit,
dum Baiasitem filium circumcideret, anno DCCCLXI. C.1457.

Deinde coacto exercitu, in Moream abiit, & vrbem Gordum, cum opidu-
lis quibusdam, cepit anno DCCCLXII. C.1458.

Postea Semendriæ copias admouit. Rex autem Bozinensis sponte sua Se- 135.
mendriæ deditionem fecit, anno DCCCLXIII. C.1459.

Hinc rursus in Moream profectus, multa castella cum opidulis occupauit.
Id temporis, die quodam Veneris, primo diluculo, sol adeo lucem suam amisit: vt
omnia tenebris inuoluerentur, anno DCCCLXIV. C.1460.

Transmisit autem secundum hæc vniuersis cum copiis in Anatoliam, vlte-
riusque progressus, Castamonem, Sinopen, & Tarabosanem ciuitates occupauit: 136.
imperio suo regionibus illis omnibus adiunctis. Vnde deinceps Hadrianopolim
rediit, & in otio tempus ad aliquod se recreauit. Acciderunt hæc anno DCCCLXV. C.1461.

Rursus expeditione suscepta, Valachiam ingressus est, & Vaiuodam Vala-
chiæ, cui nomen Dracoles, magno cum exercitu inuasit. Hoc bello Vaiuoda Va- 137.

lachus consilium cepit opprimendi castra Muchemetis nocturno tempore, sed
parum efficere potuit. Ideoque non succedente conatu profugit in Vngariam: v-
bi quum in manus regis Vngari peruenisset, carceri mancipatus fuit. Interea ve-
ro Valachiam sibi Sultanus Muchemetes subdidit.
138. Misit & classem in insulam Mitylenen, eiusque belli causa etiam ipse relicta
C. 1462. Valachia Anatoliam adiit. Occupata vero fuit insula Mitylene anno DCCCLXVI.
139. Ex Anatolia Constantinopolim se contulit, vbi quędam ædificia curauit ex-
140. strui: & Machmutem bassam, Vezirem suum, in Moream ablegauit. Is aliquot
C. 1463. ibidem opidula cepit, anno DCCCLXVII.
Secundum illa productis Muchemetes copiis, Bozinam adortus est, & o-
141. mnem illam regionem in potestatem redegit, regemque captum occidit. Inde
sub iugum ab eo missa fuit Herzegouina, cum Couadza: quibus rebus gestis, iti-
C. 1464 nere conuerso, Constantinopolim repetiit, anno DCCCLXVIIII.
C. 1465. Annus autem sequens DCCCLXX, exactus ab eo Constantinopoli fuit in otio.
142. Sed in Albaniam deinde profectus, ditionem ducis Ioannis istic imperio suo sub-
iecit. Quum autem id temporis exercitum ipsius dira quædam lues inuasisset, ipse
C. 1466. Philippopolim adiit, ibique se quieti dedit, anno DCCCLXXI.
Philippopoli discedens, rursus in Albaniam perrexit, maioremque prouin-
C. 1467. ciæ partem occupauit, anno DCCCLXXII.
Ex Albania profectus in Anatoliam, Caramaniæ fines ingressus est, & arcem
Giolchisarem expugnauit: vnde postea Constantinopolim reuersus, aliquandiu
C. 1469. bellicis a negotiis abstinuit, anno DCCCLXXIII.
Non multo post, vt otij sane diuturnioris erat impatiens, ipsemet itinere ter-
restri profectus est versus Egripon: quum Machmutem bassam eodem ablegasset
cum classe, duodecim millibus hominum instructa. Posteaquam huc adpulissent
copiæ Turcicæ, Christiani seque fortunasque suas egregie propugnabant. Sed
quum tamdem muri tormentorum impetu pulsati corruissent, non arce tantum,
& ciuitate, per vim potiti fuere Turci: verumetiam omnem finitimam regionem
C. 1470. Muchemetis imperium accipere coegerunt, anno DCCCLXXIIII.
Egripo deuicta, Constantinopolim se recepit, & aspros nouos signari iussit,
C. 1471. anno DCCCLXXV. Dum Constantinopoli Muchemetes quiescit, Vsumchasanis
143. Parthorum regis militię dux, cui nomen Iusufzes begus, cum exercitu se mouit, &
magnam illam vrbē Armeniæ Tocaram populatus, in Caramaniam venit. Erat id
temporis Sultanus Mustaphas iis locis a patre Muchemete præfectus. Is collecto
exercitu, Parthis obuium se dedit, eosque fudit, Iusufze bego capto, & Constanti-
C. 1473. nopolim ad patrem Muchemetē misso: quod quidem euenit anno DCCCLXXVII.
Tum vero Muchemetes ad arma se parans, Anatoliam adiit: & mandatis
hincinde missis, vt omnes milites ad ipsum in Anatoliam se conferrent, edixit. Pe-
ditum ad viginti millia in armis esse iussit, & Genizarorum numeros ad decem vs-
que millia suppleri: quum aulicus etiam comitatus decem hominum millia com-
plecteretur. Ad summam, coactus ei fuit exercitus, qui numerum LXX vel LXXX
millium excederet. Cum hoc ergo milite versus Parthiam profectus, Vsumcha-
sani regi bellum intulit: sumtis etiam secum in hanc expeditionem filiis, Sultano
Baiasite, Sultano Mustapha, & Sultano Zeme. Progressus autem cū suis in Asiam,
non plura dumtaxat occupauit opida: verumetiam sublimi sitam loco, munitam-
144. que insigniter arcem, Carachisarem cepit. Vsumchasanes obuiā Muchemeti non
prodiit, sed astu quodam excogitato, militē suum hinc inde partitus, in insidiis lo-
cauit. Et quia primā aciem in exercitu Muchemetis Romaniæ beglerbegus, Chas
Murates, ducebat: forte accidit, vt inopinato quasdam in Persarum copias inci-
deret, ac manum cum eis conferere cogeretur. Ibi quum maiores Parthorū vires
essent, dissipatus Romaniæ miles, & ipse beglerbegus occisus fuit. Interea vero dū
Parthi primam hāc Muchemetis aciem cęderent: etiā ipsi, desertis ordinibus suis,
hostem confusi persequuti, tamdem ad illam peruenerunt aciem, cuius ipse Sul-
tanus Muchemetes dux erat. Is autem Parthorum perturbatos conspicatus ordi-
nes, cum suis eos adortus est. q a Muchemete fieri videns Vsumchasanes, magno

animi

animi ardore concitatus, & ipse sua in Turcos duxit agmina. Permistis vtrimque
tantis exercitibus, acerrimum prœlium commissum fuit: quum Muchemetis filij
suis cum copiis grauissime Parthos vrgerent,& in altero cornu Machmutes bassa,
cum Daute bassa, Anatoliæ beglerbego,tormentis bellicis hostē vehementer ad-
fligeret. Etiam Vsumchasanis vni de filiis caput amputatū,& Sultano Muchemeti 145.
oblatum fuit. Quum ergo Parthi talem ac tantum impetum. pręsertim tormento-
rum bellicorum, amplius sustinere non possent: Vsumchasanes cum suis vniuer-
sis fugæ se dedit, in qua magnam exercitus partem amisit. Fuerunt & castra Par-
thi,cum impedimentis, direpta: Turchanisq; begi, Omeri filius begus, qui capti-
uus in castris hostium custodiebatur,libertatem recuperauit. Plena deniq; Sulta-
nus Muchemetes de Parthis victoria potitus est,idq; factum anno DCCCLXXVIII. C.1474.

Hoc tam illustri prœlio pugnato, Constantinopolim Sultanus Muchemetes
rediit; & ipse quidem ab armis abstinuit, sed interim Soleimanem bassam eunu-
chum,Romanię beglerbegum,magna cum militum manu versus Iscodaram mi-
sit. Soleimanes eo profectus,diu tormētis rem acriter egit: & quamquam ab vtra-
que parte magna perirет hominum multitudo, potiri tamen Iscodara non potuit,
sed infecta re copias abduxit. Sub id tempus Vezirem suum, Machmutem bas-
sam, in frustaconcisum, interfici Sultanus Muchemetes iussit.

Soleimanes autem bassa, quum abiecta spe capiundæ Iscodaræ, militem in-
de reduxisset; in Moldauiam profectus est. Ei confestim Vaiuoda Moldanię cum 146.
exercitu suæ gentis occurrit. Pede collato, pugnatum inter eos animose. Verum
quod partim in oppugnatione Iscodarę Turcici milites defatigati vires amisissent,
partim etiam ipsis Moldauiam ingredientibus, ingens ea loca frigus occupasset:
alacritate animorum exstincta, parum fortiter in hostem pugnarunt, & a Molda-
uo Vaiuoda cæsi profligatique sunt, anno DCCCLXXIX. C.1475.

Interim Constantinopoli quiescens a rebus gerendis Sultanus ipse Muche-
metes, Vezirem suum, Geducem Achmetem bassam, per id mare, quod Nigrum 147.
adpellant, Cosen cum classe misit, insigni militum exercitu instructa: quo in exer- 148.
citu Azaporum erant ad decem millia, totidemq; millia Genizarorum. Eo quum
peruentum fuisset, obsessa ciuitas Cofe, cum finitima regione Muchemetis in po-
testatem venit. Quin & illi Tatari, quos Kerimos vocant, & alij, qui totius pro-
uinciæ Destensis incolæ sunt, Turcis se dediderunt. Atque hoc modo Geduces
Achmetes bassa regionem illam vniuersam Sultani Muchemetis imperio subie-
cit, anno DCCCLXXX. C.1476.

Secundum hęc coactis Muchemetes omnibus suis copiis, in Moldauiam ex-
peditionem suscepit. Eam regionē ingresso, Vaiuoda Moldauus occurrit, ac stre-
nue quidem ille cum Muchemete pugnauit: sed prœlio victus, ditione sua exces-
sit,& cum reliquiis militum suorū aufugit. Tum vero Turci agrum illum omnem
diripere, secumque captiuos abducere, quotquot nancisci poterant, incolas. In-
de Muchemetes relicta Moldauia, profectus est ad amnem Morauam. Iis in locis 149.
Vngari munimentum & arcem quamdam exstruxerant, quam Muchemetes
quum occupasset, Constantinopolim reuersus est, anno DCCCLXXXI. C.1477.

Dum in Vrbe, nullis impeditus belli negotiis, pace fruitur: muro nouam ar-
cem Vrbanam cingit. Præterea beglerbegum Romaniæ, Soleimanem bassam,
cum copiis in Moream ablegat. Sed illi parum hęc expeditio prospere cessit. ideo-
que relicta Morea, maluit Vngariam adgredi. Quum ne istic quidem ex voto rem
gereret, tamdem graui adfectus est clade, maioremque partem exercitus amisit,
anno DCCCLXXXII. C.1478.

Tum vero Sultanus Muchemetes, qui diutius vitam otiosam agere non pos-
set, expeditione instituta, semet ad oppugnandam Iscodaram contulit. Fortiter ei
restitere Christiani, magnamq; Turcorum multitudinem occiderunt. Ad extre-
mum, quum hac oppugnationis via nihil efficere posset: exstructis vndique, com-
munitisque castellis ligneis, abscessit. Hoc modo quum fessi diuturnæ obsidionis
tædio Christiani, etiā cum inedia, cęterarumq; rerum necessariarum pænuria cō-
flictatu, debilitarentur; nec vlla iam ipsis alicunde spes soluendæ obsidionis adful-

geret: ita cum Turcis transegerunt, vt saluis ipsi facultatibus suis inde migrarent,
C.1479. & Iscodaram Turcorum potestati permitterent. Factūq; hoc anno DCCCLXXXIII.
Quo tempore Sultanus Muchemetes Iscodara discessit, Constantinopolim
ad quietem se recepit. Nihilo minus duces suos, quorum indicaturi nomina su-
150. mus, multis cum millibus Acanziorum in Vngariam expediuit: Alim videlicet
begum, Michalis filium, & Isam begum, Chuseinis filium, & Balim begum, Mal-
cozij filium. Quia vero res hostium suorum Vngari quam exploratissimas habe-
bant, inopinato Turcos adgressi, prœlio cum eis acerrimo confluxerunt: quo Isa
C.1480. begus interemtus fuit, ceteris dissipatis & cæsis, anno DCCCLXXXIIII.
Nihil hoc anno rerum Sultanus ipse Muchemetes egit, sed interim tamen
151. Vezirem suum, Mesitem bassam, multis cum millibus hominum, ac præpotenti
cum classe, mari ablegauit: vt insulæ, ciuitatique Rhodo bellum inferret. Obsedit
autem Mesites Rhodum, sed expugnare non potuit: ideoque maximo cum detri-
mento & iactura rerum obsidionem soluere coactus fuit. Tum temporis alterum
quoque Vezirem suum, Geducem Achmetem bassam, valido cum exercitu, ma-
152. gnaque classe, Muchemetes in Italiam misit. Is Otrantum in ea ciuitatem occupa-
C. 1481. uit, anno DCCCLXXXV.
Secundum hæc reliquit Sultanus Muchemetes Constantinopolim, & in A-
natoliam trans mare profectus, die mensis Rebuilulæ tertio, qui tum Iouis erat,
153. circa vesperam, in Teggiurum prato mortem obiit. Exstincto autem Muchemete
Constantinopolim reuersi Genizari, vrbem diripuerunt. Die vero XIX mensis
Rebuilulæ filius eius, Sultanus Baiasites, Amasia Constantinopolim adpulit: &
occupata sede regia, patris loco salutatus est imperator.
154. Vix Constantinopoli paucis diebus hæserat, quum frater eius, Sultanus Ze-
mes, ductis e Caramania copiis, Prusam adiit, ibique domicilium sibi constituit.
Sultanus vero Baiasites, arcessito ex Apulia cum exercitu Geduce Achmete bas-
sa, magnisque ceteroquin etiam collectis copiis, aduersus Zemem fratrē in Ana-
toliam mouit. Quum prœlio congressi fuissent, inferior discessit Zemes, ac mox
in Caramaniam profugit: vnde quum eum Sultanus Baiasites expulisset, itinere
conuerso, Constantinopolim repetiit. Inde Geducem Achmetem bassam in Ca-
ramaniam remisit, qui dum istic hæreret. Apuliam Itali recuperarunt: Turcis o-
mnibus, qui Otranti præsidio relicti fuerant, in captiuitatem redactis, anno
C.1482. DCCCLXXXVI.
Rursus autem Constantinopoli Sultanus Baiasites discessit, & in Carama-
155. niam cum exercitu venit. Quippe frater eius Zemes e peregrinatione Mechiensi
iam reuersus fuerat. Itaque denuo commisso in Caramania prœlio, Sultanus Ze-
mes iterum victus ad mare profugit, & in Italiam se recepit. Hinc castris motis,
Cōstantinopolim Sultanus Baiasites abiit, atq; inde profectus est Hadrianopolim.
156. Nocte sexta mensis Scheualis, omnes ad se Vezires suos inuitauit, vna cum
Geduce Achmete bassa: quo quidem in conuiuio vinum cum eis hausit, & vni-
cuique Veziri vestem donauit, excepto Geduce Achmete bassa: quem & interfi-
C.1483. ci iussit, anno DCCCLXXXVII.
157. Eodē tempore mortuus est Caramani principis filius, Casanes begus, quem
in comitatu suo Baiasites alebat.
Hinc suscepta Baiasites expeditione, Sophię tempus ad aliquod substitit, vbi
magnam militum manum collectam habebat. Horum maiorem partem ad flu-
uium Morauam misit, ibique duas arces veteres communiri iussit. Quibus expe-
C.1484. ditis, Sophia Constantinopolim reuersus est, anno DCCCLXXXVIII.
Mense Rebiulula, die quodam Martis, vrbs Hadrianopolitana, cum omni-
158. bus ad distrahendas merces, exstructis ædificiis, igne conflagrauit. Ibidem etiam
159. id temporis Baiasites Xenonem condere propter flumen cepit. Inde castris Ha-
drianopoli motis, Moldauiam transiit, & arcem Chilim occupauit. Neque multo
post, die quodam Mercurij, etiam arcem Chermen, iisdem in finibus sitam, in po-
testatem redegit. Atque omni hoc agro potitus, mutata profectione, Hadriano-
C.1485. polim rediit, anno DCCCLXXXIX.

Tunc

Tunc & lumen solis defecit, & Sultanus Baiasites versus loca montana, recreandi sui causa, se contulit. Heic cum adiere legati tres, quorum vnus ex India missus fuerat, alter Alcairo, tertius ex Vngaria: quos quidem ordine perorantes audiuit, & postulatis adsensus, liberaliter donatos dimisit.

Postea profectus est Alis begus Eunuchus, qui beglerbegi munus administrabat, magno cum exercitu in Valachiam: conciliatoque sibi Vaiuoda Valacho, cum suis & Valachi copiis in Moldauiam irrupit: ac rapinis, ferro, flammis, vasta-
uit omnia: spoliis onustus denique rediit Hadrianopolim, anno DCCCXC. C.1486.

Sultanus interim Baiasites domi quiescēs, duces suos, Ischenderem begum, & Balim begum, Malcozij filium, ablegauit: vt denuo Valachiam ingrederentur, & Vaiuodæ Valacho persuaderent, vti coniunctis secum armis iterum in Moldauiam impressionem faceret. Adsentiente Valacho, mox ea suscepta fuit expeditio: totaque regione direpta, magna cum præda discessum.

Dum hęc in Romania gererentur, Alcairi Sultanus ab vna parte sē commo- 160.
uit cum suis, quos inter erat Vsunes Vsbegus; & suas, suorumque copias in locis
Adanis ac Terso interiectis, collegit: ab altera Sultani Baiasitis parte, Sangiachi A-
natoliæ, itemque Ferhates begus, Sultani Baiasitis gener, Catamaniæ beglerbe-
gus, Caragosa begus, congregati; iunctis exercitibus, contra Sultaninos Alcairen-
ses profecti sunt. Vbi ventum ad manus esset, ab vtraque parte sane quam viriliter
dimicarunt. Sultanini denique Baiasiticos terga dare coëgerunt, ipso etiam Baia- 161.
sitis genero, Fethate bego, interemto.

Non multo post edixit Baiasites, vti Muchemetes begus, Cheseris begi fi-
lius, cum Ducis filio, qui beglerbegus Romaniæ creatus erat, Romaniæ copias in
Anatoliam transijcerent: & adsumto Anatolico milite, Sultanum Alcairi bello in-
uaderent. His igitur Baiasitis imperio parentibus, recta petitus hostis: qui quum
& ipse paratus ad dimicandum esset, vtrimque concursum acerrimo prœlio, quo
Ducis filius, Achmetes bassa, cum equo prolapsus, in Sultaninorum manus venit: 162.
& deductus ad Vsbegum, custodiæ traditus fuit. Ingentem Baiasitici cladem id
temporis acceperunt, quæ Baiasiti significata quum fuisset: Vezirem suum, Dau-
dem bassam, præpotenti cum exercitu contra Sultanum Alcairi misit. Minime
vero territi Sultanini, mox ei cū suis obuiam progressi sunt. Daudes illis haud oc-
currendum ratus, mature capto mutandæ profectionis consilio, retro duxit exer-
citum. Adiit hoc in itinere Daudem Aladeules Dulgadiris dux, cui magnum ipse 163.
honorem exhibuit. Posteaquam a Sultaninis se Daudes auertisset, Varsacensem
ditionem ingressus, proceres partim in vincula coniecit, partim occidit, partim
interueniente transactione recepit in gratiam, fortunisque suis restituit. Turgu-
rensis prouinciæ proceres saluti suæ fuga consuluere. Tandem tamen impetrato
saluo commeatu, Daudem bassam adierunt, & pace cum eo sancita, sacramētum
præstiterunt. His effectis rebus, Daudes exauctorato milite reuersus est ad Sulta-
num Baiasitem, qui tunc in regione Visenahiesi degebat.

Venit id temporis ad Baiasitem legatus ex Vngaria, vir eximiæ dignitatis,
cui nomen Iachoschicius. Is ad Sultanum adductus, & perbenigne fuit auditus. 164.
Expedita legatione, vestem a Baiasite dono, pro more gentis, accepit: & admo-
dum honorifice benigneque dimissus fuit. In itinere vero, quo domum rediturus
erat: quum iam Semendriæ fines attigisset: quidam eques Turcicus, vir milita-
ris, cui nomen Gases Mustaphas, & qui forte tum temporis istic erat, equo con-
scenso, legatum adgressus est, & acinace suo tam grauiter vulnerauit, vt confe-
stim ibi mortem oppeteret. Id vti faceret, hæc eum impulerat causa, quod quum
aliquando legatus ille Gasim Mustapham cum fratre captiuum detineret, Musta-
phæ fratrem veru transfixisset; ipsumq; Mustapham coëgisset, vt hoc modo trans-
fixum veru fratrem germanum assaret: excussis eidem Gasi Mustaphæ 32 denti-
bus suis. Hac ergo de causa repertum ibi legatum occidit, quamquam & ipse Ga-
ses Mustaphas eodem loco vulneribus confectus viuendi finem fecit. Acciderunt
hæc anno DCCCXCI. C.1487.

Secundum hæc profectus ex Anatolia Sultanus Baiasites, Cōstantinopolim

venit: & missis hinc inde per omnes prouincias suas mandatis, ex Anatolia Ro-
165. maniaque magnum coëgit exercitum, eumq; misit versus Arabiam: summo co-
piarum omnium imperatore designato, Ali bassa eunucho. Is vbi cum milite per-
uenisset ad ciuitatem Adanorum, arcem vrbis instaurauit, refecit, communiuit:
C.1489. & aliis quibusdam opidis captis, præsidia imposuit, anno DCCCXCIII.
Interea dum his arcibus occupandis & exstruendis intenti sunt Baiasitici, et-
iam ab altera parte Sultanini expeditione suscepta, in hostem profecti sunt. Con-
gressis exercitibus, vehemens commissum fuit prœlium. Ac tametsi Sultanino-
rum acies tamdem solutæ dissiparentur, non tamen passus est Alis bassa militem
suum a tergo eos persequi: quod vereretur, ne belli se conuerteret alea: simulque
putaret, satis se consequutum gloriæ, qui tam feliciter hostiles copias disiecisset:
cauendum denique censeret, ne sui nimio labore defatigarentur. Ideoque motis
hinc castris, domum militem suum reduxit. Postquam vero Baiasitici discesse-
rant, Sultanini suis denuo collectis, Adana Tersumque ciuitates obsidione cin-
xerunt: quibus quum potiri nō possent, copias inde suas abduxerunt. Verum non
multo post, tormentorum & aliarum rerum adparatu instructi, rursus adorti sunt
Adana, & expuguatam vrbis arcem diruerunt, atque ita domum reuersi sunt, an-
C.1490. no DCCCXCIIII.
Tunc & die quodam Iouis, circa meridiem, Constantinopoli terra mota
tremuit, & multa corruerunt ædificia. Fuit & Prusæ tantum incendium, vt vrbis
regiones XXV flammis absumerentur.
Baiasites magnam rursus militum manum collegit, & in Anatoliam transmi-
sit, dato eis duce Ischenderebego, Michalis filio: cui præcepit, vt Aladeuli Dul-
gadiris duci bellum inferret. Hi quum ducis fines ingressi fuissent, rerum suarum
securi, tutos omnino se putabant. Ibi tum eos ex improuiso adortus Aladeules,
duobus Ischenderis begi filiis interfectis, ipsum etiam Ischenderem viuum cepit,
166. & Alcairum Sultano misit. Hac clade accepta, nihilominus insigni Baiasites ma-
gnificentia trium filiarum nuptias celebrauit: quarum vna data fuit vxor Vsum-
chasanis filio, altera Vgurlis e filio nepoti, tertia Daudis bassæ filio. Post eas nu-
ptias, denuo litteris hinc inde missis, conuenire milites iussit: qui dū indies ad eum
confluerent, forte legatus ab Alcairensi Sultano missus aduenit. Eum Baiasites in-
auditum iussit abscedere.
Hoc tempore Constantinopoli, die quodam solis, primo diluculo, pluere
cepit: sequutoque tonitru, tactum de cælo templum fuit, in quo puluis tormenta-
rius magna cum nitri copia reconditus erat. Hac inflammata materia, templum
ipsum e fundamento disiectum fuit, & ignis vrbem peruagatus, nō plurima dum-
taxat ædificia, verumetiam quinque hominum millia, cuiusuis ætatis & sexus
absumsit.
167. Ab altera parte Sultanini rursus expeditione suscepta, Larendam captam di-
reptamq; succenderunt, & in cineres redegerunt: aliisque prætetea spoliatis opi-
dis ac vicis, domum rediere. Periit ibidem & Iacupes begus, Vsumchasanis filius.
Acciderunt autem hæc anno DCCCXCV.
Baiasites hisce de rebus certior factus, Constantinopoli discedens, Gumul-
zinam abiit, ac venando semet oblectauit. Gumulzina relicta, Ypsalam se contu-
lit, ibique paucis diebus exactis, Constantinopolim rediit. Venit huc ad eum le-
gatus alter, Alcairo missus: quem perhumaniter exceptum, & amplissimis dona-
tum muneribus, bona cum pace dimisit. Neque multo post, etiam ipse quemdam
C.1491. e suis Alcairum ablegauit, anno DCCCXCVI. Quum is Sultani Baiasitis legatus Al-
cairum venisset, pax inter eos sancita fuit: & Sultanus Alcairensis Baiasiti Tersum
168. atque Adana, cum oppidulis eodem pertinentibus restituit.
Hoc tempore mortuo Vngarię rege, successor eius legatū ad Sultanum Baia-
sitem misit. Huius postulata quum audisset, pacem Baiasites cū Vngaro fecit. Eo-
dē anno rursus exorto Prusæ incendio, magna pars vrbis, cum tabernis mercato-
rum plurimis, conflagrauit. Misit etiam Sultanus Alcairi legatū cum amplissimo
C.1492. comitatu ad Sultanū Baiasitem. Referenda vero sunt hæc ad annum DCCCXCVII.

Secundum

Secundum illa discessit Constantinopoli Baiasites, & Hadrianopolim pro-
fectus, extra vrbem castra metatus est, ac ibidem ad aliquot dies hæsit. Quodam
vero die Vezires suos adloquutus; habere se in animo dixit expeditionem quam-
dam difficilem: gerendum cum Vngaris bellum intelligens. Ideoque coactis vni-
uersis copiis suis, Hadrianopoli Sophiam profectus est. Non tamen Vngariam 169.
ingredi fuit ausus, sed Achmete bego cum milite Anatolico Sophiæ iusso subsi-
stere, Daudem bassam cum parte copiarum Vscopiam misit: ipse cum Iochia
bassa, & cum milite Romaniæ, Manastirum abiit: atque inde in Albaniam, du-
cisque Ioannis regionem se contulit. Expediuit & mari naues quasdam, vt Alba-
norum itinera præcluderentur. Hæc quum Albani animaduerterent, ad montes
se receperunt, & in eis ita se communierunt: vt magnum inde Turcis detrimen-
tum inferrent. Ad extremum tamen Turci, conscensis locis altioribus, in eos ir-
ruerunt: & viris interfectis, mulieres ac pueros abduxere captiuos, omnemque
regionem illam flammis vastarunt. His rebus gestis, Manastirum Baiasites redit,
ac diebus aliquot ibi substitit. Manastiro quum discederet, obuium habuit in iti- 170.
nere deruisium quemdam Turcicum, gepeneci lacinia tectum. Is & auribus, & 171.
collo, & brachiis adpensos anulos ferreos gestabat, & illorum sectam profiteba-
tur, quos Calenderes Turci vocant. Vbi propius ad Sultanum Baiasitem accessis- 172.
set, acinacem gepeneco tectum stringit, ipsum Baiasitem inuasurus. Quum timi-
diores quidam e Zausiis illi de via cederent, liberum iam scilicet ad Baiasitem ha-
bebat aditum. Sed Ischender bassa, qui præsens aderat, ea vi pusdiganum in ho-
minem contorsit: vt humi prolaberetur. Inde prostratum adgressi quidam, in fru-
sta dissecuerunt. Tamdem Baiasites Hadrianopolim peruenit. Acciderunt hæc
anno DCCCXCVIII. C. 1493.

Quidam id temporis eunuchus, cui nomen Iacupes Aga, commendatam
fidei suæ Boznensem prouinciam administrabat. Hic missis hinc inde per Ro- 173.
maniam præconibus, proclamari iussit: velle se cum suis in Vngariam irruere. Si
cui secum proficisci luberet, vt illa impressione rem faceret; is vti quamprimum
ad se veniret. Hoc intellecto præconio, Acanziorum aliquot millia se cum Iacu-
pe coniunxerunt: qui tantis auctus copiis, Vngariam inuasit. Eis occurrit Vnga- 174.
ricus Banus, cum quadraginta millibus hominum, magnaque vi Turcis obstitit.
Tamdem ipsi dissentientes inter se Vngari, terga dederunt: captusque Direnzi-
les Banus ac vinculis constrictus, ad Sultanum Baiasitem missus fuit. Is rei tam
bene gestę nuntio multum exhilaratus, ad tempus aliquod Constantinopoli quie-
uit. Euenerunt autem hæc anno DCCCXCVIIII. C.1494.

Postea quam Baiasites, a rebus gerendis abstinendo, satis diu se recreasset:
collectis iterum copiis, Moream ingressus, ad Inebechtim accessit, etiam classe 175.
instructa, quam eodem adpellere iussit. His quum Italica classis occurrisset, com- 176.
misso nauali prœlio, tamdem Itali remisso pugnandi ardore, discesserunt. Itaque
videntes Inebechtij, se terra pariter, & mari obsessos; aliquamdiu quidem se de-
fendere fortiter: sed animaduerso, nihil amplius opis ac præsidij sibi reliquum,
primatibus egredi iussis, claues vrbis Sultano Baiasiti per eos obtulerunt: atque
hoc modo vrbem ipsius potestati permisere, anno DCCCCV. C.1499.

Potitus Inebechti, præsidium vrbi captæ imposuit: & Hadrianopolim re-
uersus, ibidem hibernauit. Vbi iam æstas adpetiisset, coactis Romaniæ Anatoliæ-
que exercitibus, denuo Moream inuasit, magna etiam mari classe ablegata, Me-
thonemque militum corona circumdedit. Qui erant in vrbe Christiani, adeo se
defendere strenue; totius vt mensis spatio, citra intermissionem, interdiu noctuq;
dimicaretur, muris ipsis tormentorum impetu disiectis. Videns autem Baiasites, 177.
vrbem a Christianis egregie propugnari: commotus ira, suis spem vrbis diri-
piendæ fecit, siquidem illa potirentur. Hac Sultani voce milites audita, quodam
die, quum iam aduesperasceret, vehementissima vrbem oppugnatione ador-
ti ceperunt: omnesque mares, quotquot adoleuerant, occiderunt; mulieribus
& pueris captis. Hoc modo redacta in potestatem Methone, preces a Turcis in ea
fuere conceptæ, quæ die veneris haberi solent. Inde Baiasites Coronen copias

duxit, vt illam quoque ciuitatem obsideret, & occuparet. Sed prima statim nocte, postquam Merhone discesserat, venerunt in castra Baiasitis Coronenses: oblatisque clauibus vrbis, deditionem fecerunt, anno DCCCCVI.
C.1500.

178. Dum his vrbibus expugnandis intentus esset Baiasites, Veneti auxiliis Hispanorum impetratis, magna classe Mitylinen adgressi sunt, & tormentorum bellicorum vi muros opidi ad quingentas vlnas vsque prostrauerunt. Mitylinenses ab hostibus obsessi, Constantinopolim misere, qui opem poscerent. Itaque collectis subito classiariis copiis, insignis exercitus naualis instructus fuit. Nunquam ante hoc tempus Constantinopolitani vel pecunias, vel milites, vel classiarios conferre coacti fuerant. Sed tam graui tunc vrgente necessitate, non hæc dumtaxat ab eis exacta fuere: verumetiam vsu receptum, vt deinceps quoque, rebus ita poscentibus, eadem ab ipsis præstentur. Ante, quam classis illa Constantinopoli profecta, Mitylinen adpulisset: iam Christiani decies & octies opidum adorti, non tamen expugnare potuerant. Itaque quum intellexissent Veneti, venire Constantinopoli talem ac tantam contra se classem: naues suas ingressi, discessere. Constantinopolitani vero Mitylinen delati, muros ab hoste dirutos refecerunt, atque ita domum reuersi sunt. Ad extremum eo redactæ fuerunt Venetorum res, vti muneribus delenito Sultani Baiasitis animo, pacem cum eo facerent, anno DCCCCVII.
C.1501.

Baiasites e Morea Constantinopolim profectus, ita totum se dedit otio: pluribus vt annis expeditionem plane nullam susciperet.

C.1509. Anno DCCCCXV, hora secunda noctis cuiusdam, Martis diem sequentę, terra Constantinopoli vsq; adeo moueri cepit: vt turres aliquot templorum Turcicorum corruerent, ipsorumque templorum testudines partim rimas agerent, partim humi collaberentur. Ædificiorum vero priuatorum camini siue infumibula deiecta sunt, & parietes partim fissi, partim prostrati. Pinnæ murorum vrbis ad terram præcipitarunt, ipsaque mœnia cum turribus suis conciderunt. Pluribus denique magnifici operis ædificiis vsque ad fundamenta euersis, magna hominum multitudo sub ipsis exstincta fuit ruderibus. Quo se conferret, norat nemo. Plebs vrbana suis ex ædibus migrans, partim in plateas, partim in areas ædium, partim in hortos se recipiebat: ne scilicet a corruentibus ædificiis opprimerentur. Quippe totam illam noctem primam terra tremere non desiit. Quumque somnum oculis nemo videret suis, omnes & numinis, & Mahumetis opem votis adsiduis implorabant. Terræ motus hic denique continuis quadraginta diebus in horas singulas sentiri potuit. Quum autem remisisset, expeditis Baiasites per vniuersam Anatoliam Romaniamque mandatis suis; vti sarchores, hoc est, mercennarij & opifices Constantinopolim mitterentur, edixit. Confluxerunt ad vrbem fabrorum, tam cæmentariorum, quam lignariorum, opificumque mercennariorum ad octuaginta millia: quibus id datum negotij, vt accepta mercede, collapsa vrbis ædificia reficerent ac instaurarent. Præfectus a Baiasite fuit operariis hisce Ionuzes Aga, Genizarorum tribunus: qui & inspector, & exactor operarum, summa cum potestate, suis cum Genizaris, esset. Interim ipse, quietis capiendæ caussa, semet Hadrianopolim contulit.

179. Erat id temporis in prouincia Tekiensi vir quidam primarius, cui nomen Chasanes Chelifes. Is filium habebat, qui Seachoculis adpellatus fuit, & totis sex vel septem annis ita latuit, vt numquam prodierit: qua quidem de caussa fuit habitus pro viro sancto. Eidem Baiasites quotannis septem asprorum millia suam in speluncam mittere solebat, quum ignoraret, eum & sectæ alterius, & Kiselem bassam esse. Hic ergo, quo tempore Constantinopoli strenue laborabatur in vrbe reficiunda, suis illis e latebris & cauernis tandem prodiit: & adiutus
180. opera suorum quorumdam complicum, die quodam solis vrbem Antaliensem ingressus est: quod eo facilius tum fieri potuit, quia commodum id temporis illic anniuersariæ nundinæ celebrabantur. Itaque captam ciuitatem diripuit, & Cadium eius in quatuor frusta dissecari, ac ipsa frusta distinctis locis suspendi iussit. Inde missis in prouincias proximas quibusdam suę sectæ, suarumque partium hominibus

minibus, proclamari præcepit: aduenisse iam tempus, ipsis oportunum: saltim
correptis armis, ad se properarent. Quotquot igitur illam sectam amplectebantur,
& antehac eam secreto dumtaxat profiteri cogebantur, ad hunc eo numero
confluxerunt: vt perbreui spatio temporis, hominum ad decem millia secum in
castris haberet. Præterea complures e Tekiensi prouincia cum ipso se coniunxe-
runt. Itaque tales ac tantas iam consequutus copias, Antali relicta, Anatoliam pe-
tiit: & beglerbegum Anatoliæ, Caragosam bassam, adortus est. Occurrit homini
Caragosa cum exercitu Anatoliæ, statimque inito prœlio, seditiosi victos se simu-
lare, ac pedem nonnihil referre. Tum vero Turci, desertis ordinibus suis, hostium
impedimenta diripere cœperunt. Perduelles vero, in tempore conuersis habenis, 181.
Caragosæ copias ceciderunt: ipsumque captum ad metropolim Anatoliæ Cutai-
gen adduxerunt, & opidum sibi dedi postularunt. Id quum ab opidanis impetrare
non possent, in eorum conspectu Caragosam bassam viuum palo transfixere. Se-
cundum hæc profectus Manissa cum Sangiacis quibusdam Sultanus Corcutes,
Sultani Baiasitis filius, copias in seditiosos hosce duxit. Verum cæsus & ipse cum 182.
suis, vix fuga saluti consuluit. Hinc indies auctis viribus, Anatoliam Scachoculis
vniuersam agere, ferre, multaque fœda committere. Post etiam progressus vlteri-
nus, Aidinensem ditionem inuasit. Corcutes fuga, ceu dictum est, elapsus; summa
celeritate datis ad patrem literis, eum de re tota certiorem fecit. Baiasites excan-
descens aduersus Vezires suos, ac præsertim aduersus Alim bassam, & Ducis fili-
um, quod nihil de hoc motu sibi significassent: mox Alim bassam cum exercitu
in Anatoliam proficisci, ac seditionem hanc compescere, perduellionis auctori-
bus capitis supplicio multatis, iussit. quod nisi fecisset, imperaturum se minatus
est, vt cutis ei toto corpore detraheretur. Quapropter Alis, adhibita maxima dili-
gentia, in Anatoliam se contulit: quum Baiasites ei non exiguam partem aulici 183.
sui comitatus, & Genizarorum, adiunxisset: filioque præterea suo, Sultano Ach-
meti, cuius Amasiæ sedes erat, mandasset; vti suis cum copiis Ali bassæ auxilio ve-
niret. Achmetes Amasia profectus, ad Alim bassam accessit: qui mox inter se con-
gressi, dies aliquot reficiundo militi dederunt, deque bello gerendo consulta-
runt. Interea vero cum copiis in Caramaniam irruit Scachoculis, cui Caramaniæ
bassa, quem Chederem bassam vocabant, & Sangiacus quidam in eadem pro- 184.
uincia, Zindis Kemales begus, obuiam venerunt: prœlioque Culim adorti, non
inferiores modo discessere: verumetiam vtrique, pro more, resecta fuere capita.
Seditiosi deinde Caramania relicta, versus planiciem Zibucciam profecti sunt: 185.
quod quum Ali bassæ significatum fuisset, magnopere perturbatus animo: Quis-
quis, ait, me amat, absque mora conscendat equum. Primusque ceteris exemplo
præbito, conscendit equum: & veredariorum in morem festinato itinere, perdu-
elles in campo Zibuccio tandem adsequutus est. Scachoculis autem, Osmani-
corum aduentu cognito, ibidem in planicie castra vallo communiuit, camelis et-
iam in circuitu dispositis: & cum animo suo constituit, hoc loco Martis aleam ex-
periri. Præterea quibusdam castrorum in locis, hoc modo munitis, turres excita-
uit: de quibus sui sese defenderent, & hostem ab oppugnatione castrorum arce-
rent. Erant igitur hi egregie ad prœlium ineundum parati. Ex aduerso, licet Alis
bassa secum & ipse multa millia militum adduxisset; tamen quia totos dies quatu-
ordecim illo itinere veredariis prope patia fecerat, non viros dumtaxat, sed equos
etiam laboribus exhaustos habebat. Nihilominus hoste conspecto: Tendamus
in eos, inquit. Sed erat in exercitu quidam Caramuses, stipendiariorum præfe-
ctus, quos Vlofezios dicunt, vir rei militaris insigniter peritus. Is Ali bassæ respon- 186.
dens: Exspecta non nihil, ait, o bassa, donec exercitus alii se nobiscum coniungant.
Fieri nequit, vt hostis e manibus nostris elabatur. Ad vnum dumtaxat, alterumve
diem, prœlium differ. Etiam Ramasanis filius, Adanotum begus, nobis subsidio
venit. Sine quæso, nostras vti copias aliorum accessione maiores & firmiores effi-
ciamus. Alis autem bassa vicissim. Quis, inquit, est Alis bassa, quisve tandem alter
ille, nobis vt eius sit exspectandus aduentus? Nimirum Alis e potestate totus exie-
rat. ideoque rabie quadam actus hostem inuasit: quo factum, vt acre prœlium

committeretur. Eo prœlio Chasanes Chelifes, Scachoculis pater, sagitta vulneratus, & paullo post exstinctus fuit. quo mortuo, tumultus atque strepitus ingens auditi cœpit in castris seditiosorum. Quapropter Alis bassa, concitato calcaribus equo, medios in hostes delatus & ab eis occisus est. Quod quidem ipsius conspi-
187. cati milites, terga dedere. Scachoculis hac potitus victoria, versus Parthicos fines iter direxit, Tebrisium profecturus. Quum prope iam Parthicis a finibus abessent, obuiam eis carauana quædam venit, secum e Parthia sericas & alias merces vehens. Eam carauanam Scachoculis diripuit, & quotquot hanc comitabantur
188. homines, interfici iussit: quum ignoraret, esse opes illas Ismailis Scachi, hoc est, regis Parthorum. Vbi Tebrisium venissent, tribuni militum, ceterique præfecti, Scachum, Ismailem adierunt: & ad pedes ipsius prouoluti, honorem ei, pro more gentium illarum, exhibuere. Tum vero Scachus Ismail: Quis auctor vobis fuit, inquit, vt adoptiuo patri meo bassas & begos suos occideretis, eiusque præterea subditos rebus ac facultatibus suis spoliaretis? Illis respondentibus, id ab se factum, vt ipsi met Ismaili Scacho rem gratam facerent, & homines a recta fide alienos, barbatos, facinorosos, de medio tollerent: rursus eos compellans Scachus Parthicus: Et quid tandem, subiecit, carauana culpæ commisit in vos, qua irritati, & homines occidistis, & opes ipsas diripuistis? Ad quæ illi quum nihil haberent, quod sui purgandi causa in medium adferrent: omnem illam colluuiem hominum ita distribui Scachus Ismail iussit, vt singuli Parthorum proceres eius mandato viginti ad se reciperent: ceteros vero præfectos, atque tribunos ipsorum, tru-
189. cidandos Cotizzis suis obiecit. Quod sane quum absque mora fieret, dignam facinoribus admissis mercedem tulere.

190. Dum hæc in Asia gererentur, Tarabosane profectus Sultanus Selimes, nauigio Cofen adpulit; illinc in Romaniam abiturus. Itaque Cofe discedens, Chilim nauigauit: Chili Beligradum venit. Eius rei fama Constantinopolim ad Sultanum Baiasitem perlata, Cadium vrbis Sarigtesem, & Seguanem bassam, legatos ad filium misit: quorum & consiliis vteretur Selimes, & monitis instrueretur. Hi quum ad Selimem peruenissent, auctores ei fuerunt, vti suam in ditionem rediret: ne forte fratribus etiam suis occasionem præberet, consimilia quædam tentandi. Ad ea respondens Selimes: An non mandatum diuinitus est, inquit, vti suos quisque parentes tertio vel quarto quoque anno inuisat? Hac equidem causa motus, iter hoc perficiam; & patre visitato, meam in ditionem reuertar. Adfuminam, ab hoc instituto legari Selimem nullo dimouere modo potuerunt. Ideoque redeuntes ad Baiasitem, filii mentem ac sententiam patri renuntiarunt. Is denuo lega-
191. tos alios ad Selimem misit, ac dici filio iussit, vti Semendriam se reciperet: quem ipse sangiacatum illi adtribuisset. Negauit id se facturum filius, omninoque se patrem prius aditurum respondit, eiusque manus osculaturum, atque ita deinde dis-
C. 1511. cessurum. Euenerunt hæc anno DCCCCXVII.

Secundum illa perrexit in itinere suo Sultanus Selimes, & Hadrianopolim petiit. Inde quum non procul abesset, relicta Baiasites Hadrianopoli, versus Con-
192. stantinopolim abiit. Habebat autem secum omnes vezires suos, & begos sangiacos, & milites. Quippe mandatis publicatis edixerat, vti secum eo proficiscerentur. Qua de causa commotus Selimes, & consiliarios suos adpellans: Nullum, inquit, hostem habemus inter Hadrianopolim & Constantinopolim. Cur ergo tot proceres, & talem ac tantum exercitum pater secum ducit? Haud dubie nihil aliud hæc portendunt, quam quod fratrem meum, Sultanum Achmetem, rerum
193. administrationi præficere cogitat. Ideoque summa vsus celeritate, non procul a Zorlo patrem adsequutus est. Ibi tum copiis vtrimque concurrentibus, ad dimicationem ventum fuit. Erat id temporis imbecilla Baiasites valetudine, quum nec pedib. vti nec equitare posset: eaq; de causa curru vehebatur, cui velū obduxerat: numinis interim, Mahumetisque sui auxilium implorans. Quum perexiguo temporis interuallo pugnatum esset, victus Selimes, omni thesauro suo relicto, fugæ se dedit: ac tandem peruenit in vicum quemdam, situm ad mare, quod Nigrū vo-
194. cant. Ei vico nomen est Midge. Heic nauem ingressus, transmisso mari, Cofen

se con-

se contulit. Sed eadem hieme rursus in Romaniam nauigauit. Quidam enim proceres aulici partes Sultani Achmetis fouebant, nimirum ipse Cadilescherus, & Nischanzis bassa, & Ionuzes bassa, qui muneribus etiam, in hunc finem paratis, populo persuaserant; Sultanum Achmetem breui adfuturum, & loco patris imperaturum. Hic autem conatus eorum quum Genizaris innotuisset, nocte quadam in ædes ipsorum irruentes, quidquid in eis repertum esset, diripuerunt. Itidem noctu Chasanis bassæ domum adgressi, fœde spoliarunt: adeoque seditionem excitauere maximam. Erant id temporis ad vrbem Sultani Achmetis legati, qui furtim se subducere, salutique suæ fuga consulere coacti fuerunt. Secundum hæc legatos ad Sultanum Selimem misere Genizari, qui nuntiarent, ad vrbem modo veniret: se nimirum & salutaturos ipsum Imperatorem, & adgnituros pro domino. Achmetes etiam eodem tempore propius ad vrbem se contulit, suis cum 195. copiis ad Iscodaram, e regione Constantinopolis, castra metatus: missisque patri multis aureorum nummûm millibus, quo venerat itinere, discessit. Quumque vectigalia, tributa, ceterosque fructus ac prouentus imperii, per Anatoliam sibi vindicasset: violenter illas prouincias administrare cepit. Ac licet Sultanus etiam Corcutes opida quædam Anatoliæ sibi subiecisset, retinere tamen ea non potuit, quum præfectorum Sultani Achmetis maiores essent vires. Itaque discedens ex iis locis Corcutes, trans mare Gallipolim abiit: ac duobus dumtaxat secum sumtis, Constantinopolim nauigauit. Eo quum peruenisset, exiguum quoddam templum ingressus est, haud procul a domicilio Genizarorum. Hoc vbi nuntiatum Sultano Baiasiti fuisset, aliam ei domum in vrbe iussit adsignari: quam, remotus a Genizaris, inhabitaret. In hanc igitur vbi commigrasset, bona cum venia patrem adiit: eiusque manum exosculatus, in hospitium suum reductus fuit. Zecmen id 196. temporis, quam minorem vocant, Sultanus Selimes aduenerat. Quumque propius Constantinopolim accederet, atque obuiam ei prodiret Sultanus Corcutes frater: equis insidentes, manus sibi mutuo porrexerunt, ac peramanter inter se colloquuti sunt. Hinc vrbem ingressus Selimes, in prato Genibaxeo tentoria fi- 197. xit, Corcute suum in hospitium redeunte. Tum vero congregati Genizari, decem ex omni suorum numero delegere; quos ad bassas ablegatos, dicere iusserunt: Adgnoscere se pro domino suo Sultanum Selimem, Baiasitis Imperatoris filium. Baiasitem, propter aduersam valetudinem, & imbecillitatem virium, non iam amplius ad bella gerenda prodire posse. Quamobrem significarent Sultano Baiasiti bassæ, vt sponte suam rerum administrationem Selimi filio traderet. Id nisi fieret, in ipsos se bassas animaduersuros: & præterea per vim collocaturos Selimem in thronum regium, ac Dominum & Imperatorem suum declaraturos. Hæc quum decem illi Genizarorum legati bassis exposuissent, bassæ cum his ipsis decem viris Sultanum Baiasitem adierunt. Is intellectis eorum postulatis, quam quidem diu superstes ipse foret, imperium se nemini traditurum respondit. Ad ea supremus vezir, Mustaphas bassa: Vale igitur, inquit, Imperator maxime. Nam 198. mox, vbi abs te digressi fuerimus, vitam hi nobis adiment. Tum Sultanus: Siquidem iam nos imperio non abdicauerimus, ait, an futurum putatis, vti nos e medio tollant? Minime vero, subiiciunt illi, vitam eripient tibi: sed iniectis vncis speculorum suorum vesti tuæ, de throno Imperatorio te detrahent. Quæ quum ab eis dicta fuissent, exiguo temporis spatio Sultanus Baiasites re cum animo suo deliberata, caput erigit, &: Rerum equidem, inquit, summam filio meo, Sultano Selimi, traditam committo. Qua Baiasitis oratione Genizaris renuntiata, mox vnanimes ad Sultanum Selimem se contulerunt. Hæc autem gesta fuerunt anno DCCCCXVIII. C. 1512.

Postridie Sultanus Baiasites cistas, quibus imperatorii thesauri continebantur, Sultano Selimi filio misit: ac vezires, ceterosque bassas, dominum suum, Sultanum Selimem adire iussit, eique significare: tantummodo sibi, patri suo, dilationem dierum XX. concederet: quibus exactis, Dimotucum abiturus, & reliquum 199. ibidem vitæ spatium transiturus esset. Interim Selimes in hospitio Genibaxeo commoraretur. Hæc quum illi Sultano Selimi exposuissent: Quidquid, ait, patri

& bassis visum fuerit Imperare, ratum esto. Res enim adhuc in ipsorum potestate
sunt & arbitrio. Postridie illius diei patrem Selimes adiit, eique manum osculatus
est. Tum vero surgens pater, Accede fili, ait, atque hoc loco sede: quum rerum do-
minus, me quidem abdicato, & imperator factus sis. Ad ea Selimes: Minime vero,
mi pater, inquit. Nam equidem domini, patrisque mei, famulus sum: nec amplius
quidquam petii, quam vt mihi faciem tuam intueri, ac manum deosculari liceret.
Id quum impetrauerim, bona cum pace tua mihi, famulo tuo, nunc abire fas esto:
salua tibi rerum administratione prosperrima. Sultanus autem Baiasites: Fili, ait,
toto pectore atque animo imperium tibi resignaui. Sed vnum hoc consulo, ne
sanguinem innoxium fundas, nec immerito quemquam occidas. Cui patris con-
silio quum Selimes se pariturum promisisset, in hortum nouum siue Genibaxen,
ad tentoria sua se recepit. Postridie, summo diluculo, pro tribunali sedit, & aduo-
cari Genizarorum Agam iussit: qui mox vniuersis cum Genizarorum copiis co-
ram eo se stitit. Ibi tum compellatis ipsis, Selimes interrogare: num se vellent do-
minum & imperatorem adgnoscere? Cunctis vnanimiter adclamantibus, id o-
mnino se velle facere; mox iterum Selimes eos adpellans: Si quis, ait, inter vos ali-
quid culpæ commiserit, an per vos mihi licebit, vt illum puniam? Licebit vero,
succlamant omnes. Ergo deinceps, subiecit Selimes, imperium meum auspica-
bor. Postridie, quum illuxisset, eodem in loco pro tribunali consedit: veziribus &
bassis omnibus huc ad ipsum conuenientibus. Illo die quemdam Genizarum, qui
auream in capite gestabat vscufiam, siue pileum, comprehendi iussit, & ad arbo-
rem suspendi: quodam etiam de Vlofeziorum numero capite truncato. Geniza-
rus ille propterea suspendio sublatus e medio fuit, quod Sultani Achmetis socer
esset. Hoc modo quum sibi Sultanus Selimes imperium constituisset, Corcutes
conscensa trireme Manissam, ditionem suam, repetiit. Non multis diebus interie-
ctis, Constantinopoli discedens Baiasites, Dimotucum abire cogitabat. Eum Sul-
200. tanus Selimes extra portam Hadrianopolitanam, offic[i]i causa, quum deduceret:
Baiasites e curru cum filio colloquens, de multis eum rebus admonuit. Inde mu-
tuo sibi pater atque filius valedixere. Sed Baiasites hoc itinere delatus in vicum
201. quemdam, cui nomen Chapse, vitam cum morte commutauit. Reuectus autem
a suis Constantinopolim, in templo, quod ipse construxerat, conditus fuit.

Secundum hæc profectus est Sultanus Selimes vniuersis cum copiis in A-
natoliam, quumque iam peruenisset Engurim; frater eius, Sultanus Achmetes, ad
202. fines Arabicos profugit. Quod vbi Selimes accepisset, itinere mutato, Prusam re-
diit: ibique Mustapham bassam, cum aliquot fratrum suorum filiis, strangulari
curauit. Inde Manissam contra fratrem, Sultanum Corcutem, mouit. Sed is Te-
kiensem in prouinciam abiit. quo cognito, primum e ianitoribus suis, quem Aze-
mim Casanem Agam vocabant, fratrem a tergo persequi iussit. Is adhibita dili-
gentia maxima, tamdem illum in specu quodam deprehendit, & cepit: iamque
captum ad herum suum Selimem adducens, obuios habuit nuntios, apud opi-
dum Egrigos: vbi mox de mandato Selimis Corcutes strangulatus, & cadauer e-
ius Prusam vectum, ibidem monumento fuit illatum.

Quum autem Sultanus Selimes etiam alterum fratrem suum, Sultanum
Achmetem, magnopere cuperet in potestatem redactum: astu excogitato, Bassa-
rum & Genizarorum nomine litteras ad eum perscribi iussit, quarum litterarum
hæc erat summa: Sultanum Selimem crudeliter in omnium sæuire vitam. Ea de
203. causa se iam pertæsos esse pumilionis istius. Prodiret modo Achmetes, ac se con-
spiciendum præberet: mox ei se captum Selimem tradituros. Data vero fuit ope-
ra, vt eiusmodi litterarum exempla L vel LX Sultano Achmeti redderentur. Ita-
que numero litterarum deceptus, fidem eis habuit, & cum milite Caramano suis
e latebris in apertum prodiit. Quotquot erant cum eo proceres, hanc profe-
ctionem dissuadebant; & futurum aiebant, vt circumueniretur. Sed ipse,
litteris illis exhibitis, ac perlectis: Demus, ait, exempla viginti harum litterarum
esse falsa & commenticia: num idem de ceteris quoque pronuntiari oportet? Ita-
que suam sequutus opinionem, copias in fratrem duxit. Quum in planiciem per-
uenisset

uenisset ad Neapolim Caramaniæ, ab exercitu Sultani Selimis obrutus, parum cum suis strenue rem gessit: ac victus, fugæ se dedit: in qua fuga captus Achmetes, & strangulatus fuit. Exstincti cadauer Prusam deportatum, & ibidem in monumento fuit conditum. Hæc autem acciderunt anno DCCCCXX. C.1513.

Sultanus ergo Selimes iam solus imperio tranquillo potitus, ad bellum gerendum aduersus Ismailem, Scachum Parthorum, se comparauit: & curribus ad vehenda tormenta, ceterisque rebus necessariis instructus, omnes suos exercitus collegit, in quibus erant hominum ad quadringenta millia. Tantis cum copiis in 204. Parthiam profectus, manum cum Ismaile Scacho conferere decreuit. Ismail vero Sultani Selimis instituto cognito, cum Parthis suis & ipse hosti obuiam prodiit: ac tandem congressis in planicie quadam, quæ Zalderana dicitur, vtriusque partis exercitibus, a diluculo ad postmeridianum vsque tempus dimicatum inter eos fuit. Ismailis Scachi supremus belli dux, Vstazeluis filius, Anatolico militi oppositus erat: Romaniæ copias ipsemet Scachus Ismail sibi debellandas sumserat. Sed Anatoliæ beglerbegus adeo fortiter hosti restitit, vt tandem Vstazelues occideretur. Ab altero quoque aciei latere pugnatum vtrimque strenue, donec ad extremum Chasanes bassa, Romaniæ beglerbegus, occumberet. Nihilominus Thutes Alis begus, Malcozii filius, vna cum fratre suo, tam acriter hoc prœlio se gessit: vt hostibus disiectis, ad Ismailis Scachi vexillum primarium penetraret, ipsique Scacho vulnus infligeret. Verum a Scachi satellitibus vterque mactatus cecidit. Sub exitum diei fessus iam cum suis prœliando Scachus, hosti cessit, & fugam arripuit: ordaque sua, cum omnibus rebus, quæ illa continebantur, hostis arbitrio relicta, Tebrisium se recepit. Itaque Turcis orda Scachi prædæ fuit, qui etiam in ea ceperunt vnam de Scachi vxoribus: quum ceteræ mulieres, quæ illis in castris fuerant, pedites cum reliquo Parthorum exercitu Tebrisium abiissent. Scachus autem, relicto Tebrisio, cum non magna suorum manu Sultaniam se contulit. Interea Tebrisium progressus Selimes, omnes vrbis artifices, omnes eximios opifices collectos, Constantinopolim misit. Quumque illa hieme cogitaret in hibernis ad Carabagum subsistere, non hoc eum tumultuantes facere passi fuere Genizari. Quapropter Amasiam reducto exercitu, ibidem hibernauit. Sub initium æstatis Camachum profectus, eam ciuitatem occupauit. Interim Sinanem bassam eunuchum in Dulgadirensem prouinciam ablegauit, qui ducem eius regionis Aladeulem bello inuaderet. Is Dulgadirem ingressus, Aladeulem minime resistentem cepit, & capite truncauit: quamquam alii tradant, suspendio necatum fuisse. Ditionem vero Sultanus Selimes Ali bego concessit, qui ex Aladeulis fratre natus erat. 205.

Hoc tempore Genizari magnas Amasiæ turbas excitauere, quum in Piris 206. bassæ castra per seditionem irruerent. Erat tum Sultani Selimis vezirazemes, Achmetes bassa, Ducagini filius: quem Selimes interfici iussit, collata in eum culpa, quod huiusce Genizarorum seditionis & conscius, & auctor exstitisset. Hinc Amasia discedens Selimes, Constantinopolim abiit: vbi generum suum, Ischenderem bassam, vna cum Tazisade Cadileschero, & Bali Geme Seguane bassa, supplicio capitis adfecit: quod ipsos etiam diceret Amasiani Genizarorum tumultus auctores fuisse. Contigerunt hæc anno DCCCCXXI. C.1514.

Secundum hæc collectis Selimes omnibus copiis suis, Constantinopoli transiecit in Anatoliam: quum alteram se contra Parthos expeditionem molitu- 207. rum simularet. De hac Selimis profectione certior factus Cansaues Gauris, Sultanus Alcairi, maximopere cum suis proceribus & Mamelucis perturbatus, coactis militibus suis, armatus Chalepum adiit. Qua re Sultano Selimi nunciata, misso itinere Parthico, in Sultanum Alcairensem mouit. Eius quum fines adtigisset, ac Sultanum haud impigre sibi occurrentem conspiceret: graui cum eo prœlio conflixit, in quo Sultanus ipse Cansaues Gauris cæsus fuit, eiusque copiæ dissipatæ fugerunt. Post hanc pugnam Selimes victor omnes munitiones & arces, in finibus sitas, occupauit: ac præsidiis in singulas impositis, Chalepum perrexit. Ibi quum omnia Chalepo vicina loca sui iuris fecisset, begos sangiacos prouinciæ

præfecit. Chalepo Damaſcum abiit, & vrbem cum omni agro finitimo, ſumma
208. celeritate ſuo ſubiecit imperio. Mameluci, qui & Circaſſi, Alcairum fuga delati,
Tommambaim, qui erat id temporis Vlu Duueidar, Sultanum crearunt. Et Vlu
Duueidar apud ipſos primus erat dignitate poſt Sultanum. Potitus autem Dama-
ſco Selimes, Sinanem baſſam cum ſelecta militum manu Gazam præmiſit. Ali-
quot inde diebus elapſis, etiam ipſe reliquo cum exercitu ſubſequutus fuit, Alcai-
209. rum ducturus. Ex altera parte Damaſcum Tommambais Meliculem Vmeram,
hoc eſt, beglerbegum Damaſci, Zamberdim Gaſalim, cum parte ſui exercitus
miſerat. Is quum a Gaza prope iam abeſſet, etiam Sinan baſſa Remlen aduenit,
eoque loco caſtra metatus eſt. Quumque certior factus fuiſſet, eſſe Gaſalim cum
exercitu in vicinia: noctu militibus indicta profectione, tanta cum properatione
ad hoſtem acceſſit, vt prima cum luce Gaſalis copias adſequutus, non modo cum
eis confligeret: verumetiam victoria potiretur, magnumque Mamelucorum ſiue
Circaſſorum numerum internicione deleret: ſuperſtitibus fuga dilapſis, & in ſoli-
tudines illorum locorum ſemet recipientibus. Quibus rebus geſtis, placuit Sulta-
no Selimi legatum ad Tommambaim mittere. Quippe domeſticum quemdam
habebat, natione Circaſſum, quem vulgo Muratem Circaſſum adpellabant. Is ad
Sultanum ire iuſſus, impetrare non potuit, vt a Tommambai vel in conſpectum
admitteretur, vel audiretur: adeoque cum iis, quos itineris comites ſecum addu-
xerat, iuſſu Tommambais fuit interfectus. Qua legati ſui cæde comperta, motis
Selimes caſtris, Remlen petiit. Eo quum perueniſſet, ſignificatum illi fuit, ciues
Remlenſes id temporis, quo Sinan baſſa Remle nocturno itinere diſceſſerat, vt
Zamberdis Gaſalis copias adoriretur, ſparſiſſe rumorem de fuga Oſmanicorum:
& quotquot in caſtris Sinanis baſſæ remanſerant, non ſolum mactaſſe; verumet-
iam occiſorum cadauera paſſim in puteos & foſſas proieciſſe. Quo Remlenſium
intellecto facinore, Selimes & congregari iuſſit opidanos, & omnes illius ſceleris
210. reos trucidari. Secundum hæc Cudſimubarecum profectus eſt. Quumque ſub
veſperam eo veniſſet, noctem illam iſtic manere voluit: ac veſpertinis precibus in
Axa meſſita, nocturnis in cubei Sahara peractis, omnia loca ſacra viſitauit. Poſtri-
die circa meridiem reuerſus ad exercitum, Gazam contendit: vbi Sinan baſſa, po-
titus inſigni victoria, ſuas cum ipſo copias coniunxit. Gaza Bethlehemam profe-
ctus, illo quoque loco preces ſuas concepit: quibus abſolutis, in animum induxit,
Alcairum petere. Præmiſit ergo Sinanem baſſam, qui ſuis cum copiis reliquum
exercitum antecederet. Quippe proficiſcendum eis per illam ſolitudinem erat,
quam ante id temporis numquam tam numeroſus exercitus tranſierat. Et aliam
quoque cauſam habebat, cur eum præmitteret: quod vereretur ſcilicet, ne ſi tanta
hominum multitudo coniuncta maneret; iter illud per ſolitudinem ſe ſuſceptu-
ros negarent, atque hoc modo diffluerent. Sultanini quidem hoc deſertum ſem-
per antehac pro vrbis Alcairanæ propugnaculo quodam habuerant. Verum Sul-
tanus Selimes iacta, quod dicitur, alea; militem cohortationibus animoſis ad ca-
peſſendum hoc iter impulit. Vbi ventum ad prima caſtra fuiſſet, in pago, qui Dei-
re vocatur, vezirem ſuum, Chuſeinem baſſam, interfici iuſſit: quod dixiſſe perhi-
beretur, non temere per eiuſmodi ſolitudinem, tanto cum exercitu, proficiſcen-
dum. Atque hoc modo ſolitudinem ingreſſus eſt, quæ arida prorſus, aquis deſti-
tuitur. Quum de die in diem progrederetur vlterius, placuit Deo largiri pluuiam:
quo factum, vt vniuerſæ illæ copiæ nulla premerentur aquæ penuria. Vbi Sala-
chigen peruentum fuiſſet, iam vicerant ſcilicet, ſuperata ſolitudine. Quapropter
oneratis aqua potabili iumentis, Alcairum perrexerunt. Interea Tommambais
Alcairi Sultanus, ſuis & ipſe copiis inſtructus, ex vrbe militem eduxit: eoque mo-
do caſtra metatus, vt vrbem a tergo haberet, ibidem ſubſtitit. Coëgerat enim ma-
ximum exercitum, in quo militabant Æthiopes, cum aliis nationibus. Tormen-
211. tis etiam bellicis ea communierat itinera, quibus hoſtis venturus exſpectabatur.
Sed transfuga quidam ex caſtris ipſius ad Sultanum Selimem ſe contulit, eique
conſilia & inſidias hoſtium detexit. Quibus Selimes cognitis, diuerſo itinere co-
C. 1515. pias Alcairum duxit. Hæc geſta fuerunt anno DCCCCXXII.

Die XXVIII mensis Silchizis, ante prandium, ingens & cruentum prœlium commissum fuit; quo in prœlio Sinan bassa, cæsus in dextro cornu, occubuit. Tamdem tamen Mameluci, qui & Circassi, dissipati profligatique, partim versus montes, partim in solitudinem, partim ad ipsam vrbem profugere. Verum vbi mox Selimiani milites vrbem occupassent, reliquiæ Circassorum & Mamelucorum, vrbe deserta, in regionem Saitensem se recepere. Selimes propter vrbem, ad Nilum fluuium, castris locum cepit: quo in loco dum ipse quiescit, missis Tom- 212.
mambais speculatoribus, quum alia, tum etiam situm castrorum hostilium explorauit; quod ea nocturna impressione adgredi, suo cum animo constituisset. Rebus omnibus exploratorum opera probe perquisitis vrbem noctu cum suis ingressus, plurimos ex Selimianis in vrbe oppressit & trucidauit. Sed quum primum hoc Selimi nunciatum fuisset, iussis arma corripere militibus, hosti semet opposuit: tormentisque bellicis in ea loca constitutis, in quæ facturus impetum credebatur hostis, ab omni parte paratus erat.

Anno DCCCCXXIII, quarto die mensis Mucherenis, missus in vrbem fuit C. 1516.
a Sultano Selime Ionuzes bassa, cum Genizarorum manu: qui quidem in ipsis plateis & vicis vrbis aduersus Circassos & Mamelucos acerrime dimicarunt. Hoc prœlio sagitta Ionuzes bassa tam grauiter vulneratus fuit, vt a suis sublatus, e media pugna exportaretur. Id conspicatus Selimes, vsque adeo excanduit: vt milites ex equis descendere iuberet, ac pedites suis suppetias ferre. Quod quum absque mora fieret, & illi milites, qui cæteroquin ex equis dimicare solebant, pedites vrbem ingrederentur: prope templum maximum, quod Chasanis Zami vocant, 213.
cum Circassis & Mamelucis manum conseruere: qua pugna tot ab vtraque parte cæsi sunt, vt passim per plateas plena peremtorum cadaueribus essent omnia. Tamdem Selimiani denuo victoria potiti fuerunt, & Tommambais iterum cum nonnullis suorum in regionem Saitensem profugit. Acciderunt hæc anno DCCCCXXIII.

Post illa cum omni exercitu Selimes vrbem ingressus, in ipso palatio Sultanino diuertit. Fuerant in eo, quem diximus, conflictu capti bis mille quingenti Circassi ac Mameluci: quorum ad duo millia Sultanus Selimes iugulari, quingentos reliquos in custodiis haberi iussit. His gestis rebus, adactus extrema necessitate Tommambais, vt pacem peteret: insignem legationem ad Sultanum Selimem misit. Eam Selimes sane quam humaniter excepit, ac postulatis omnibus adsensus, non modo Tommambai rescripsit: verumetiam suos homines ad ipsum vicissim ablegauit, qui pacis ei auctores essent. Hos ad se iussu Selimis venientes, Tommambais interfici curauit vniuersos. Quamobrem summopere commotus Sultanus Selimes, Circassos illos omnes, quos in custodia detineri præceperat, mox ita iussit occidi, neminem vt sui reliquum facerent. Ea re patrata, trans Nilum copias duxit, Tommambaim quæsiturus: quo ille comperto, fugam arripuit. Selimes Romaniæ copiis iniunxit, vt eum a tergo persequerentur. Sed Arabes, qui & Æthiopes, itineribus fugienti Tommambai præclusis, hominem interceperunt, & captum ad Selimem perduxerunt.

Anno DCCCCXXIII, die XVII mensis Rebiululæ, mandato Sultani Selimis, C. 1517.
in vmbilico vrbis Alcairensis, eo loco, qui Bab Subeile dicitur, Sultanus Tom 214.
mambais suspendio necatus fuit. Atque hoc modo radicitus exstirpatis Circassis ac Mamelucis, vniuersum illud Sultaninum Ægyptiumve regnum suo Selimes imperio subdidit, & in Sangiacatus diuisit: quum vrbem Alcairanam Ionuzi bassæ regendam commisisset. Inde rebus omnibus egregie constitutis & ordinatis, Alcairo discessit, Gazam rediturus. Erat autem quidam ex Sultaninis, Cheirbegus, qui Sultanis illis adhuc rerum potientibus, Chalepi copiis præfuerat; sed spōte sua Sultani Selimis potestati se permiserat. Hic a Selime, præter Ionuzē bassam, ad Alcairū relictus: litteras ad eū, iam inde digressum, misit obsignatas: quib. in litteris, Ionuzē bassam accusans, perscripserat: Æthiopes, & plebem vrbanam, Ionuzi bassæ Sultani tribuere titulum, & omnia precari fausta feliciaq;: nonnullis etiam criminibus aliis in eum congestis. His territus litteris Selimes, mox alias ad

Ionuzem bassam dari iussit: quibus ei mandaretur, vti maxima celeritate semet ad Sultanum Selimem conferret. Eadem Cheiri bego scribi voluit, & vrbem ipsius fidei, per absentiam bassæ, commendauit. Vbi suum ad herum, Sultanum Selimem, in ipsa solitudine Ionuzes bassa peruenisset: equis insidentes, inter se colloquuti sunt ambo. Verum subito Selimes furore correptus, Ionuzem bassam ex equo deiici iussit: & Solachorum præfecto mandauit, vt eum, resecto capite, iugularet. Quod statim factum quum fuisset, Selimes itinere cōtinuato, tandem Constantinopolim reuersus, quieti se dedit.

Non exiguo temporis interuallo gerendis a rebus abstinens, anno denique
C. 1520. DCCCCXXVI, mense Remasane, Constantinopoli digressus, Hadrianopolim pe-
215. tere constituit. Hoc in itinere quum Inzuam venisset, balineum ingresso tumor quidam a tergo cepit oriri, qui reuera carbunculus pestilēs erat. Profectus autem vlterius, & illum ad locum delatus, vbi aliquando cum patre conflixerat: vrgente necessitate, fixis ibidem tentoriis, substitit. Interea vero, dum heic morbo ipsius curando se totos medici dabant: Defterdaros, & Pirim Achmetemque bassas, Hadrianopolim præmisit: vt omnia sollemnitati Bairami celebrandæ necessaria præpararent, solo Ferhate bassa cum eo manente. Sed quum medici morbo remedium inuenire non possent, eo ipso mortuus est loco, in quo cum patre pugna
C. 1520. congressus fuerat, die septimo mensis Schebalis, anno DCCCCXXVI. Imperauit annis VIII. mensibus VIII. diebus VIII. Nihil compertum fuit de ipsius obitu totis diebus decem. Interea secreto Ferhates bassa primarium ianitorem cum litteris Manissam ad Sultanum Soleimanem misit, qui eum moneret, vti quamprimum illuc properaret. Sed quod his nihil litterarum reliquis a bassis adiunctum fuisset, veritus est itineri se dare Soleimanes. Inde bassis ceteris, qui Hadrianopoli degebant, rem omnem Ferhates bassa patefecit: qui mox eo profecti, quum quo res essent loco, cernerent; litteris & ipsi perscriptis, præfectum Ispachiorum ad Soleimanem Manissam ablegarunt: significantes, vt absque mora veniret prius, quam de patris obitu Genizari, ceteriq; Portæ milites, quidquam inaudissent: ne fœde direptam vrbem excidio darent. Itaque Soleimanes, re tota penitus cognita, confestim semet adiunxit itineri: nec vlla vel noctu, vel interdiu quiete interposita, peruenit Iscodaram, e regione Constantinopolis sitam. Hoc loci tribunus Genizarorū ad ipsum venit, quo comite triremem ingressus, Constantinopolim transiecit; in occursum prodeuntibus Genizaris vniuersis. Et triremi quum exscendisset, Genizarorum Aga, suos compellans Genizaros: Hic dominus vester, hic imperator est, ait. Qua illi voce audita, mox ordine ceteros antegressi, Sultanū suum ad imperatorum Saraium deduxerunt. Hinc largiores annonas, & donatiua petiere: Sultano Soleimane postulatis ipsorum adnuēte. Postridie prima luce funus Selimis in vrbem deductum fuit, eiq; celebratæ in templo siue zumia Sultani Muchemetis exsequiæ. Pedes ante paternum funus incedebat Sultanus Soleimanes, idque comitabatur ad zumam ab ipso Selime conditam, vbi monumento suo fuit illatus. Inde Soleimanes ad palatium reuersus, in thronum imperatorium se col-
C. 1520. locauit, & regni administrationem auspicatus est, anno DCCCCXXVI, die XVII. mensis Schebalis.

Factus iam plene rerum dominus Soleimanes, elapsis aliquot mensibus, o-
216. mnes suos milites conuenire iussit, & cum eis versus Albam Græcam profectus
C. 1521. est, anno DCCCCXXVII.

Quum prope iam abesset ab Alba, Vezirem suum, Achmetem bassam, cum Romaniæ copiis ad Burgurdelen ire iussit. Is illuc vbi venisset, tormentis bellicis mœnia disiecit, militem immisit, & opidum cepit. Multi tamen in eius expugnatione Turci fuere trucidati, ac vicissim Achmetes bassa Sultano Soleimani cæsorum Christianorum capita, cum quibusdam captiuis & vulneratis, misit.

Secundum illa Pirim bassam præcedere iussit Soleimanes, qui Albæ Græcæ situm ac munitionem, circumfusis copiis, specularetur: statimque Pirim sequutus, vniuersum exercitum mœnibus admouit, castra vallo muniuit, tormenta iussit expediri, muros euersos solo æquauit, ac tandē Albam expugnauit die XXV mensis

mensis Remazanis, anno DCCCCXXVII. qua potitus, Constantinópolim rediit.
Anno sequenti proximo DCCCCXXVIII, die XX mensis Rezebis, iterum C.1522.
Soleimanes expeditione suscepta, copias vniuersas in Anatoliam transduxit,
Rhodo bellum illaturus. Iam ante vero Mustapham bassam insigni cum classe
Rhodum nauigare iusserat. Ipse cum pedestribus copiis Anatoliam ingressus, in
opidum quoddam Menteșianæ ditionis, cui nomen Mermere, se contulit: vnde 217.
non magno ex interuallo in Rhodum transiicitur. Itaque militibus hinc in Rho-
dum transportatis, tamdem & ipse suo cum comitatu transuectus in insulam, gra-
ui vrbem obsidione cinxit. Obsessi Christiani muros pannis cocco tinctis, & seri-
cis, & auro intertextis, ornabant; ac plurimis in vrbe ludis & spectaculis, ad oble-
ctandos animos, vtebantur. Quum serio denique oppugnarentur, longo tempo-
ris spatio se defendebant acerrime; quod vrbem ab hoste nullo modo capi posse
sibi persuasissent. Ac Soleimanis sane res eo tamdem loci redactæ fuerant, vt qua-
nam ad expugnandam ciuitatem via deinceps progrederetur, ignoraret. Quia ta-
men mons quidam haud procul ab vrbe distabat, ex eo terram peti, qua vrbis fos-
sæ complanarentur, edixit. Actis prætcrea cuniculis, suffossi fuere muri, tormen-
torum quoque vi magna ex parte diruti. Quapropter exhausto laboribus ac mo-
lestiis Christianorum præsidio, quum vrbem non multo post in hostium potesta-
tem venturam nemini dubium esset: ipsorum princeps, quem Megalon Mastora 218.
vocabant, indutias pactus, vrbem se dediturum significauit: modo ipsis abeundi
potestas fieret, saluis facultatibus suis; & Christianorum vxores atque liberi nulli
seruituti manciparentur. In eas condiciones Sultanus Soleimanes absque mora
consensit. Itaque quum obsessi munera Sultano quædam, in eius conspectum ad-
missi, obtulissent: cum rebus ac facultatibus, cum liberis & vxoribus suis naues in-
gressi, Turcis Rhodo cesserunt, & in Italiam nauigarunt. Quotquot erant in vrbe
captiui Turci, libertati pristinæ restituti fuere. Capta vero fuit Rhodus die tertio
mensis Sefferis: anno DCCCCXXIX. Simul etiam cum Rhodo Turci arcem Stan-
coin, & Bedrum, aliam arcem in Anatolia sitam, in potestatem redegere. Solei-
manes inde Constantinopolim reuersus est.
Ceterum quo tempore ad obsidendam Rhodum proficisci cogitabat, Fer-
hatem bassam aduersus Alimbegum, Scachi Suarensis filium, qui perantiquo 219.
maiorum suorum iure Dulgadirensis regionis dux erat, cum copiis ablegauit.
Nam falso delatus is fuerat apud Sultanum Soleimanem, & accedebat alia causa,
quod Osmanidæ neminem veteri natum familia suo in imperio tolerare possunt.
Vbi iam prope Ferhates aberat ab Alis begi ditione, insidioso astu hominem ad se
pellexit. Quippe morbum simulans, significari bego iussit: velle se testamentum
condere, atque ipsius fidei exercitum committere. Qua voluntate Ferhatis intel-
lecta, mox Alis begus, nihil ab Osmanicis periculi veritus, quibus inde vsque à
prima ætate fidus ipse fuerat, cum vtroque filio bassam adiit: qui & patrem, & fili-
os, innocentes occidi iussit. Hoc facinore patrato, Ferhates ad Sultanum Solei-
manem, Rhodum obsidentem, Rhodo necdum capta, reuersus est.
Quum autem confecto bello Rhodio, Constantinopoli Soleimanes quie-
tus degeret: Genizari die XXIII mensis Rezebis seditionem mouerunt, & Aigasis 220.
bassæ, supremique thesaurarii, Abduselamis ædes expugnatas diripuerunt. Postri-
die, qui Mercurii dies erat, noctu Ibrahimis ac Mustaphæ bassarum domos ii-
dem adhibita vi aperuere: sed ea cum moderatione, nullam vt inde prædam au-
ferrent. Composito denique Genizarorum tumultu, Soleimanes in Vngariam
proficisci statuit: & collectis L vel LX millibus armatorum, pontibus Sauum,
Drauum, Danubiumque flumina iunxit: & Varadinum Petri, cum aliis locis mu- 221.
nitis occupauit, Budam ipsam cum exercitu petiturus. Ea Soleimanis expeditio-
ne cognita, se quoque rex Vngarus ad bellum parauit: & cum milite suo, qui ferro
totus armatus erat, obuium se Sultano Soleimani dedit. Die quodam Mercurii,
circa tempus Ikindi, vtrimque tanto concurrerunt exercitus impetu: multa vt
hominum millia ab vtraque parte cæsa caderent, plurimi vulnerarentur.
Diu pugnatum quum fuisset, tamdem tamen victus rex Vngarus, etiam ipse

periit. Actis autem in fugam Vngaris, Turci hostem persequuti, multa ipsorum
millia inter fugiendum contrucidarunt. Soleimanes re bene gesta, Budam suos
duxit, & vrbe sine sanguine potitus est; cuiusuis sexus & ætatis hominibus in ser-
C. 1526. uitutem redactis, anno DCCCCXXXII. Post occupatam Budam, reuersus est
Hadrianopolim, & ad tempus aliquod se quieti dedit.

222. Erat tunc quidam in Anatolia, qui Calender Zelebis adpellabatur, ex fami-
lia Chazis Bectasis. Colunt autem Turci Chazim Bectasem, ceu diuum quem-
dam, atque etiam inuocant. Hic ergo Calender Zelebis seditione mota, cum non
magno Deruisiorum numero Sangiacos aliquot fudit, & vniuersam Anatoliam
ad arma conciriauit. Soleimanes accepto motus huiusce nuntio, Ibrahimem bas-
sam, insigni cum exercitu, misit; vti Calenderem Zelebim bello adgressus, in or-
dinem redigeret. Ibrahimes Calenderem cum copiis adsequutus, prœlium iniit:
quo dimicatum ab vtraque parte fortiter, eo tamen euentu, Calender vt ipse sua
cum factione victus occumberet.

Compositis Anatoliæ turbis, ad aliam se Soleimanes expeditionem parauit;
Vngariam rursus inuasurus: ideoque militem, publicatis edictis, ad Albam Græ-
cam conuenire iussit: quo quidem & ipse se contulit, Budam inde perrecturus.
223. Hoc in itinere dum esset, Erdelii Banus ad eum venit, delatisque suis obsequiis,
Soleimanis imperio se summisit: quum & munera secum ferret amplissima, &
manum eius exosculaturetur. Quæ quidem res adeo grata Soleimani accidit, vt e-
um mox Vngariæ regem crearet. Secundum illa Budam profectus est, qua occu-
224. pata, Viennam contendit. Eo quum peruenisset, Germani, qui se intra mœnia te-
nebant, vrbem communiere: quam Sultanus Soleimanes tormentis bellicis ad
XX dies oppugnauit, actis etiam subter muros cuniculis, donec eorum pars cor-
rueret. Ea re perfecta, subito cum niue frigus adeo vehemens incidit: vt ei tole-
rando neque milites, neque iumenta sufficerent. Ideoque destitutus omni spe
Vienna potiundi, obsidionem soluere coactus fuit: & Constantinopolim reuersus
C. 1529. ad aliquod tempus a bellis abstinuit. Gesta vero fuerunt hæc anno DCCCCXXXV.

Dum Constantinopoli quietus hęret, inuitatis magna sollemnitate bassis o-
mnibus, & proceribus, & exterorum Principum legatis, omnique genere specta-
culorum in Atmindane Constantinopoli exhibito; filios suos, Sultanum Musta-
pham, Sultanum Muchemetem, & Sultanum Selimem circumcidi curauit, anno
C. 1531. DCCCCXXXIX.

Eodem anno mensis Remasanis die XXVIII, Constantinopoli discessit,
225. Hispano bellum illaturus. Quumque peruenisset in Alamaniam; duorum mensi-
um spatio copias hinc inde circumduxit, ferro & igni cuncta vastans atque diri-
piens. Nullus a Christianis oppositus ei fuit exercitus, nusquam eorum conspectæ
acies: ab vtroque dumtaxat latere Soleimanis agmina carpebant, ac multos inter-
ceptos vel occidebant, vel abducebant captiuos. Misit autem Sultanus Soleima-
nes, ductore Casane Vaiuoda, qui Michalis begi filius erat, & Vaiuoda, duode-
cim millia militum, adiunctis eidem Acanziis; qui regiones illas vlterius incendi-
is & rapinis depopularentur, atque incolas seruituti mancipatos abigerent. Quod
quum illi facerent, opima potiti fuere præda. Verum in reditu forte fortuna in
Christianorum incidere copias, cum quibus licet acerrime dimicarent, ac forti-
ter hosti resisterent: tamdem tamen ad internicionem, maiori saltem ex parte,
cum ipso Casane Vaiuoda, cæsi captique fuerunt. Et quando iam hiems adpete-
bat, mutato Soleimanis itinere, Constantinopolim rediit: vbi quum ad tem-
pus aliquod quiesceret, Sultano Mustaphæ filio Manissam attribuit, anno
C. 1532. DCCCCXXXIIX.

Interea vero, dum aberat peregre Sultanus Soleimanes, in Alamania bel-
lum gerens: supremus Hispani classis præfectus, Andreas Doria, cum Megalo
Mastore, qui superioribus annis Rhodo cesserat, corrogatis ceterorum quoque
Principum Italicorum auxiliis, magnam mari classem eduxit, qua naues quin-
quaginta maiores, & quinquaginta triremes continebantur. Et erant in his mili-
tum ad quinquaginta millia. Quo cum exercitu Moream inopinato adorti, primo

Coronam vrbem cum arce, deinde insulam Balu, & Badram opidum, cum aliis 226.
quibusdam castellis ceperunt: & immissis in ipsam regionem pedestribus eque-
stribusque copiis, vniuersam depopulati sunt; ingenti marium, feminarum, pue-
rorumque multitudine secum in captiuitatem abducta.

Superioribus annis quidam natus in insula Mityline, cui nomen Chairadi- 227.
nes, insigniter natalis militiæ peritus euaserat: ac piraticam exercens, multoties
mari cum Christianis conflixerat. Vbi iam rem fecisset, naues aliquot instruxit:
adiunctoque sibi sodalitio quorumdam egregiorum hominum, & neminis addi-
ctorum imperio, cum iisdem in Barbariam profectus, vrbem Cesairem occupa-
uit, ac sibi retinuit.

Qua quidem re feliciter confecta, per vniuersam Italiam nomen ipsius in-
claruit: inditumque fuit ei cognomen ab Italis, vti vulgo Barbarossa diceretur.
Idem quotannis Sultano Selimi & Soleimani munera quædam missitabat. Quo-
rum alter, Soleimanes, viri virtute, rerumque gestarum fama cognita: missis lega-
tis, inuitauit hominem, vti ad se veniret. Chairadines idoneo Cesairi præsidio im-
posito, strenuorumque virorum, & sibi amicissimorum fidei ciuitate credita: tri-
remes aliquot milite compleuit, & Constantinopolim profectus est. Eo quum
adpulisset, manum pro more Sultano Soleimani osculatus est. Excepit hominem
Sultanus sane quam honorifice, constitutoque salario quadragies centum milli- 228.
um asprorum annuo, Beglerbegum maris supremum creauit, & ad Veziris digni- 229.
tatem euexit: vnde nomen ei datum, vt Chairadines adpellaretur. Nanctus ergo
plena cum potestate maris imperium, centum triremes in mare deduci, & instrui,
militeque compleri iussit, & cum iis Moream adiit. Quare Christianis nuntiata,
mox illi regionem & arces, quas occupauerant, desertas reliquere: conscensisque
nauibus suis, inde discesserunt. A Christianorum abitu, ccc Genizari, Azapique
totidem in ea fuere loca missi: qui & Coronæ, & opidis ceteris præsidio essent. In-
de Chairadines bassa cum eadem classe in Barbariam profectus, vrbem cele-
brem Tunisinam, quæ a Mauris incolitur, occupatam suo subiecit imperio, anno
DCCCCXL. C. 1534.

Eodem hoc tempore captæ a Chairadine bassa Tunisis, quidam e numero
Parthicorum procerum, Vlumas begus, a Scacho Techmasi, filio Scachi Ismai- 230.
lis, defecit; licet ipsius Scachi sororem haberet coniugem. Itaque profugus e Par-
thia, Constantinopolim accessit: & præstito subiectionis sacramento, Soleimani
se totum addixit. De huius viri consilio Sultanus Soleimanes expeditionem Par-
thicam suscipere cogitabat, eam prætexens belli causam, quod Scachus, suis cum 231.
proceribus & subditis, minime rectam religionis amplecteretur sententi-
am, nec debito quatuor Mahumetis prophetas honore prosequeretur. Hac de
causa dignissimos censebat, quibus bellum inferretur, qui occiderentur, adeo-
que penitus exstirparentur. Itaque Soleimanes hoc bello decreto, Sangiacatum
Vlumæ bego supra nominato, non procul a Carahemida, concessit. Vlumas vero
Constantinopoli quibusdam conductis copiis, in Sangiacatum suæ creditum fi-
dei cum eis profectus est. Missa quoque fuerunt ad ceteros illius prouinciæ San-
giacos a Sultano Soleimane mandata, quibus præcipiebatur, vt Vlumæ bego,
quoties in hostem profecturus esset, obsequerentur. Vlumas ergo decretum sibi
Sangiacatum ingressus, collectis eius regionis proceribus Sangiacis, ipsorum ad-
iutus auxiliis, Curdistanio principi, cui nomen Serefes begus, bellum intulit: eo- 232.
que interemto, ditionem ipsius in potestatem redegit. Ea re Sultano Soleimani
nuntiata, supremum Vezirem suum, Ibrahimem bassam, qui apud Sultanum
summæ auctoritatis erat & potentiæ, supra bassas ac Vezires omnes euectus, id-
que nomen ab eo consequutus, vt Ser Asker Sultani nominaretur, Constantino 233.
poli ablegauit in Anatoliam, & Romaniæ Anatoliæque copiis præfecit: cum qui-
bus ille Chalepum adiit, & inde Carahemidam perrexit. Huc vbi venisset, Vlu-
mam begum præmisit in Parthiam, qui dux itineris esset: atque ipse vestigiis illius
inhærens, a tergo sequutus est, anno DCCCCXLI. C. 1535.

Hoc modo continuata profectione, nemine resistente, Tebrisium illi

peruenerunt. Aberat enim Scachus id temporis ab illa prouincia, bellum in Cho-
rasane contra Kezien bassam gerens, qui ei Chorasanem eripere volebat. Quum
234. propius ad Tebrisium accessissent, vrbem inuenere desertam, & habitatoribus
C. 1535. vacuam. Ibrahimem vero præmissum ad expeditionem hanc, anno DCCCCXLI,
sequutus est ipsemet Soleimanes, cum Genizaris, & aliis Portæ copiis, ea celerita-
re: vt quo tempore Tebrisium Ibrahimes ingressus est, Soleimanes Carahemidæ
portis immineret. Interea Scachus etiam Techmases propius ad Tebrisium suos
adduxerat, vt istic Ibrahimem bassam opprimeret. Ibrahimes hostis conatu co-
gnito, absque mora Soleimanem certiorem reddidit: qui duplicatis cottidianis i-
tineribus, celerrime Tebrisium aduolauit, & cum Ibrahime se coniunxit. Quum
que per exploratores intellexissent, quibus in locis Parthorum exercitus dege-
ret: recta in eos duxere. Tum vero Parthi, qui de Soleimanis aduentu cum Geni-
zaris ac Portæ militibus ceteris acceperant, seque tali machinarum bellicarum
235. adparatui, tantisque copiis nequaquam resistere posse cernerent, Sultaniam pro-
fugerunt. Osmanici nimia tormentorum, annonæ, tentoriorum, curruum, & alia-
rum magni ponderis rerum copia grauati, tormenta cum impedimentis ceteris
CCC Genizarorum, ac trium Sangiacorum præsidio munita, Tebrisium remise-
runt: atque hoc modo facti expeditiores, Parthicum militem acriter a tergo per-
sequi cepere. Tum vero fugere Parthi, fugientibus instare Osmanici: donec haud
procul ab opido Hemedane peruentum fuisset. Ibi cum pluuiis, & annonæ penu-
ria, tantum frigus Osmanicos oppressit: vt plurimi tam manus quam pedes a fri-
gore læsos amitterent, ac incredibilis hominum iumentorumque multitudo fa-
236. me interiret. Præterea contigit, vt in ipso conatu transmittendi amnis, qui Docus
Gezid vocatur, flumen illud aquis pluuiis adauctum vehementer intumesceret.
Ideoque dici non potest, quot istic homines, iumẽta, rerum aliarum sarcinæ per-
ierint: adeoque de sua quilibet salute desperabat. Quando igitur exercitus Par-
thicus nusquam adparebat, nec sciri poterat, quonam se recepisset; aliaque nulla
regio Bagadate propinquior erat, quæ minus hiberni frigoris, & plus caloris ha-
beret: in hanc sibi Soleimanes ducendum statuit exercitum. Vbi propius ad vr-
bem accessisset, apertis incolæ portis, eam Soleimanis potestati permisere. Qua-
237. propter ingressus, nonnihil istic se recreauit. Omnis etiam Bagadati finitima re-
gio se Soleimanis imperio summisit. Quo factum, vt beglerbegum in vrbe consti-
tueret, ipsamque prouinciam in Sangiacatus partiretur. Præterea Bagadati mili-
tare præsidium imposuit, eique de tormentis bellicis, & aliis rebus necessariis, an-
nonæque copia prospexit: quum prius vrbem muniisset, & aquam e flumine de-
riuatam in fossas vrbanas immisisset. Hoc tempore supremus Dephterdarus siue
maximus ærarii præfectus, Ischender Zelebis, apud Sultanum Soleimanem dela-
tus fuit, obtractatos nequiter thesauros regios: quem extra vrbem hoc nomine
suspendi iussit, vniuersis facultatibus eius fisco adplicatis. Interea vero, dum Solei-
manes intra Bagadatis muros, exercitus foris in hibernis hærebat: prodiit denuo
Scachus Techmases in apertum suis cum copiis, & Tebrisium iter instituit. Inde
quum ipsum haud procul abesse relicti ad Tebrisium Sangiaci & Genizari, de
quibus supra dictum, accepissent: quid agendum sibi hoc casu foret, ignorabant.
Quia tamen animaduerterent, nec ad resistendum hosti tam potenti se sufficere,
nec in tempore sibi succurri posse: sarcinas omnes, & tormenta bellica cum rebus
ad ea necessariis, & custodiæ suæ commissis, ibidem reliquerunt, ac fuga saluti suæ
consuluere. Scachus Tebrisium ingressus, omnes istas sarcinas & impedimenta
militi suo diripienda concessit: bellica vero tormenta, cum vniuerso ad ea perti-
nente adparatu, concremari iussit: & quidquid de machinis bellicis colliquefa-
ctum flammis absumi non potuerat, ad signandos manguros destinauit. Vbi iam
durior hiemis tempestas præterierat, Bagadate Soleimanes mouit eodem anno
C. 1536. DCCCCXLI, ac denuo Tebrisium duxit: vnde quum non magno abesset inter-
uallo, rursum cum suis Techmases fugæ se dedit: atque vti facultatem sui perse-
quendi Osmanicis adimeret, suam ipsemet regionem vastauit, annonam omnem
corrupit & exussit, subditos suos passim abegit. Vbi Tebrisium Turci peruenis-
sent,

sent, Soleimanes optimum quemque suorum, & præsertim egregiis instructos equis, delegit: eisque mandauit, vt summa vsi celeritate, hostem alicubi adsequerentur. Quod quum illi facerent, omniaque misere vastata conspicerent: ad animum eis accidit, fieri posse, vt in redacta penitus ad solitudinem regione aliquod ipsis incommodum eueniret. Ideoque conuerso itinere Tebrisium redire. Quum autem Soleimanes hoc modo delusum se videret, vehementi commotus ira, Scachi Techmasis, & maiorum ipsius regias, amœnaque palatia, cum ipsius Sultani Iacupis ædificio, quod Heste behiste dicitur, & omnibus cum 238.
paradisis dirui, vastari, cremari iussit. Præterea plurimos Tebrisij ciues compulit, vt inde Constantinopolim commigrarent. Ad summam, insigni regionem illam vniuersam excidio adflixit, direptis miserorum incolarum facultatibus, & absumtis omnibus iumentis. Post hanc vastationem, Soleimanes exercitum Carahemidam reduxit. Et dispositus ac relictus erat a tergo dundat, vt Turci vo- 239.
cant: quod vereretur, ne in ipsa profectione Scachus impressione subita suos adgrederetur. Quod quidem ita prorsus accidit. Nam Scachus, intellecto discessu Soleimanis, selecta Corizzorum quinque millia secum sumsit, ac veredariorum in morem Osmanicos a tergo sequutus est: in hoc vnum intentus, vt eos aliquo detrimento adficeret. Tandem in agmen illud extremum incidit, quod dundat adpellatur, vti diximus. Eius ductor erat Vlumas begus, cui præter quinque Sangiacos, XVII millia strenuorum militum Soleimanes adtribuerat. Ad hos quum Scachus aduolasset propius, mox in eos irruit: & manu conserta, superior ipse, Turcis cæsis, euasit. Interemta fuere Turcorum ad XII millia, desideratique tres Sangiaci. Quartus in hostium potestatem venit, quintus cum Vluma bego fugæ beneficio discrimini semet eripuit. Scachus hoc tam feliciter pugnato prœlio contentus, nihil periclitandum putauit vlterius, quod hosti ex aliqua parte par pari relatum arbitraretur: ideoque retro cum victricibus copiis ad suos abiit. Ipse quoque Soleimanes iam Carahemida discesserat, Chalepum petens: vnde digressus, die XIIII mensis Rezebis Constantinopolim adpulit, anno DCCCCXLII. C.1536.

Dum illic ad tempus aliquod a bellis abstinens quiescit, suspectus ei cepit esse Ibrahimes bassa, cuius & ex parte fuit detecta perfidia. Quippe ferebatur cum Italis quoque secreto pepigisse fœdus, vt imperium Turcorum in se transferret. Quapropter eum Soleimanes die quodam Mercurij, qui XXII mensis Remasanis erat, ad cenam inuitauit: qua finita, quum de certis negotiis inter se collocuti, iam cubitum pergerent: Ibrahimes quoque suum ad conclaue secessit, & in lecto se composuit. Quippe quoties ad Soleimanem noctu arcessebatur, in ipsius imperatoris saraio cubabat. Quum obdormiisset, interfici hominem Sultanus iussit; omnesque facultates ipsius & opes, fisco addictas, thesautis suis inferri. Factum hoc fuit anno DCCCCXLII. C.1536.

Diximus antea, Chaitadinem bassam magna cum classe profectum in Barbariam, Mauris famosam vrbem Tunisim eripuisse, ac ibidem sibi constituisse domicilium. Is hoc tempore naues atque triremes in terram subduxerat, rerum scilicet suarum plane securus, suoque dumtaxat, indulgebat genio. Princeps in- 240.
terim Maurus, cui prius ea paruerat ditio, profectus in Hispaniam, opem Hispani principis implorauit. Hispanus ad consilium reuocato negotio, verebatur propterea, quod Tunisim Barbarossa cepisset, vt Hispanis idem aliquando damnum inferret. Facile putabat ignem exstingui posse, si prius supprimeretur, quam latius erumperet. Eaque de caussa datis ad Italicos principes litteris, vti subsidio sibi venirent, petiit. Magnis ergo collectis copiis, & insigni classe parata, eidem Andream Doriam suprema cum potestate præfecit, atque ita Tunisinam expeditionem instituit. Chairadines re comperta, Raisos suos conuocauit, eisque deliberandum proposuit, quid hoc Christianorum motu faciundum censerent. Illi respondere, classem mari prius instruendam, quam Christiani se coniungerent: omninoque præpediendos, ne conuenire possent. Ad ea vicissim Chairadines bassa: Si tulipandum, inquit, meum dumtaxat excelso quodam in loco super

hastam defixero, a Christianis vt conspici possit; formidine correpti, ad aliquot milliariorum millia retro fugient: tantum abest, vt bellum nobis illaturi sint. Hac ergo securitate suique confidentia cæcatus, omnem ex animo sollicitudinem & curam deposuit. Verum non multo post Tunisim præpotens Christianorum classis adpulit. Ea quum istuc accessisset, occurrit hosti Chairadines extra vrbem suis eum copiis, tametsi vix nouem decemve militum idoneorum millia secum educeret. Ad Christianorum aciem progressus, animose cum eis conflixit. Et quamquam ingens hominum multitudo in Christianorum esset exercitu, fama tamen perhibetur, multa Christianorum millia tum cæsa fuisse, quum ex aduersa Chairadinis parte duo dumtaxat hominum millia desiderarentur. Quum autem Chairadines hoste se videret inferiorem, conuersa suorum acie, ad vrbem se recepit. Eò quum ventum fuisset, occlusam reperit; & in mœnibus elata Christianorum vexilla conspexit. Quippe captiuorum Christianorum aliquot in vrbe millia reliquerat, qui quidem interea, dum extra muros ipse cum exercitu Christianorum præliaretur; perfractis carceribus, & arreptis armis, portas vrbis clauserant, & in mœnibus vexilla Christianorum erexerant. Id vero quum accidisset, maior pars militum Chairadinis cæsa, cunctaque nauigia, cum machinis & adparatu bellico, fuerunt amissa. Chairadines cum reliquiis suorum propter vrbem aufugit, & in solitudines secum eis abdidit: quorum magna pars fame, siti, & æstu periit. Ipse varias expertus ærumnas, tamdem ad vrbem suam Cesairem euasit: vnde cum decem & octo triremibus Constantinopolim profectus est, quacumque tenderet, damnum Christianis inferens. Acciderunt hæc
C. 1537. anno DCCCCXLIII.
241. Solebat hoc tempore Constantinopoli Soleimanes plerumque degere. Verum ista quum euenirent, fortè migrauerat Hadrianopolim, vt istic hibernaret.
242. Sub æstatis initium reuersus Constantinopolim, ad bellum se parauit, & Chairadinem Lutsimque bassas magna cum classe dimisit, qui mari rem gererent: ipse Constantinopoli digressus, Albaniam petiit. Auelonam quum peruenisset, etiam Chairadines & Lutsis eodem cum classe triremium, ceterisque cum nauigiis, adpulerunt. Soleimanes in loca montuosa profectus, ibidem cum Portæ militibus & comitatu castris locum cepit: reliquum exercitum in Albanos perduelles immisit, qui res eorum agerent, ferrent, ac liberos & vxores seruituti mancíparent: licet hic conatus eorum in irritum caderet. Præterea Romaniæ beglerbegum, cum Romaniæ copiis, in Apuliam trans mare misit: qui ea in regione quædam opidula cum pagis diripuit. Quum denique Turcica classis Corcyram præterlegeret, ex Corcyrensi præsidio Christiani nauim annonariam, quæ classem sequebatur, bellicis petitam machinis demersere. Soleimanes animaduersa Venetorum perfidia, quam ex aliis etiam indiciis abunde perspexerat; non parum excandescens, Chairadini Lutsique bassis præcepit, vti cum classe Corcyram insulam peterent, opidula cum vicis deprædarentur, hominesque captiuos secum abducerent. Id illi quum fecissent, nauigia mancipiis Christianis, cuiusuis
243. ætatis & sexus, onerarunt: atque ita Constantinopolim rediere. Quod delati, Christiana mancipia supra opidum Galatam, eo loco, qui Besictas vulgo dicitur, ad terram exposuere: missisque Constantinopolim præconibus, proclamari iusserunt; vt si quis mancipia Christiana, feminas, mares, iuuenes, senes mercari vellet; ad indicatum modo locum veniret, ibidem huiusmodi mancipia perexiguo comparaturus pretio. Quod quidem ita factum fuit, tam vili pretio miseris illis distractis: vti plerique duobus tribusve Sultaninis venirent, hac ipsa pecunia regiis thesauris illata. Posteaquam domum itura classis discesserat, etiam Sultanus Soleimanes motis castris iter ingressus, die nono mensis illius, qui Zemasiel Achir Turcis dicitur, Constantinopolim reuersus est, anno
C. 1538. DCCCCXLIIII.

Quum istic aliquamdiu hæsisset, armis in Moldauum expeditis, XI die mensis Seferis Constantinopoli egressus, Moldauiam versus contendit. Vbi ad opidulū, quod Ishacluam vocant, peruenisset: transmisso Danubio, Moldauiam

ingressus est. Ibi tum fuga sibi consulere Vaiuoda Moldauus, nec vsquam in apertum prodire: incolæ vero regionis Sultano se dedere, qui limites imperij sui ad amnem vsque Berutem prolatauit.

Erat in aduersa ripa quoddam opidulum, quod Sangiaci domicilio satis 244.
esset idoneum. Quapropter eo loco Sangiacum constituit. Sequebatur id temporis Portam Sultani Soleimanis quidam natus ex familia Vaiuodarum Moldauiæ, cui & annonæ præbebantur. Hunc Soleimanes Moldauiæ Vaiuodam præfecit. Quod prior ille Vaiuoda quum resciuisset, Portam præpotentem ipsemet adiit, & a Soleimane postulata impetrataque gratia, restitutus in integrum fuit. Soleimanes e Moldauia reuertens, Hadrianopolim se contulit: vbi exacta hieme, sub veris initium Constantinopolim abiit, & quieti se dedit, anno DCCCCXLV. C.1539.

Secundum illa denuo cum classe Chairadinem mari ablegauit. Is autem egregie instructus, vt hostem suum, Andream Doriam, quæreret: absque vllo impedimento penetrauit in Italiam, ibique nonnulla cum vicis opidula depopulatus, etiam munera maioribus a ciuitatibus accepit. Quum diu hinc inde oberrasset, inopinato Andream Doriam reperit, & strenue cum eo confligens, naues hostiles aliquot submersit, & triremes aliquot cepit. Doria tamdem hosti se imparem animaduertens, cum reliquiis suæ classis aufugit. Et quia tunc 245.
hiems imminebat, versis Chairadines velis Constantinopolim redijt, anno DCCCCXLV. C.1539.

Die Iouis, qui XV mensis Seferis erat, sub vesperam, incendium Constantinopoli, non procul ab illorum carcere, qui criminum rei custodiuntur, in eorum tabernis exortum fuit; qui picem, resinam, axungiam, aliasque res tales vendunt. Hic ignis ex indicatis tabernis in ipsam turrim, siue carcerem prædictum, euasit: qui clausus quum esset, homines in eo DCC flammis exusti perierunt. Ex eo loco dilatatum in vrbem incendium, a dextris & sinistris vagari cepit. Ad 246.
publicanorum carcerem quum peruenisset, aperto carceris ostio, dimissi fuere publicani. Quo facto, turris ipsa, siue carcer, itidem conflagrauit. Latius inde ser- 247.
psit, vsque ad Portam vrbis, quam Lignariam vocant, vbi tabernæ sunt fabrorum ferrariorum. Iis in locis omnia flammis absumta fuerunt. Inde se conuertit hic ignis ad ædes Balis Agæ, qui tribunus olim Genizarorum fuerat, totaque istæc deflagrauit regio. Postea perrexit ad Carauanæ saraium, vnde tabernas eorum inuasit, qui torno cælant, quarum ordine series magna conspicitur. Hinc 248.
ad eam erupit aream, quæ Tachtal Cala dicitur: vnde rursus ad fabros ærarios, ab his ad vitriarios penetrauit: etiam illa regione incendio prorsus exhausta, quæ pictum balineum ambit. Longius inde progressum, ad Iudæorum peruenit ædes; ibidem maximo cum detrimento grassatum propterea, quod admodum illæ sibi contiguæ sint. Hinc sparsæ fuerunt flammæ vsque ad portam fori piscarij, & quidquid ædificiorum erat inter hanc, & Iudæorum portam, prorsus ab igne deletum fuit. Ad summam, propemodum vniuersæ Iudæorum domus fuere concrematæ. Nam æstiuo tempore contigit hoc incendium, quum ingens esset siccitas. Arbores etiam virides instar sulphuris arsere. Nullus incendij restinguendi modus inueniri poterat. Nihil arborum resectarum deiectio, nihil aqua iuuabat. Vnde factum, vt tota nocte duraret. Erant distributi per omnes vrbis regiones Genizari, qui flammas exstinguerent: sed incassum laborabant. Etenim postridie illius diei, a primo diluculo, vsque ad vesperam, ita defæuierunt: vt etiam maximi pretij merces aut absumerentur, aut direptionibus essent expositæ. Quippe quibus in locis vrbis hoc grassatum fuit incendium, in iis maiori ex parte mercatorum, & aliorum tabernæ consistunt: ideoque potior pars vrbis in cineres abiit, quum idem accideret omnibus ædificiis, quæ extra muros vrbis a foro piscario sita sunt in littore maris. Eodem tempore pestis etiam in vrbe grassabatur. Vtrumque DEI contigit nutu, anno DCCCCXLVI. C.1540.

Secundum hæc rursum magna cum classe missus fuit Chairadines, vt arcem

249. Nouam, quam Christiani occupauerant, recuperaret: imperatumque Sangiacis omnibus eius prouinciæ, vt vniuersis suis cum copiis, & adparatu bellico, ad eam se conferrent obsidionem. Vbi classis adpulisset, e nauibus in terram expositæ fuere machinæ tormentariæ, propiusque militari more deductæ ad castelli muros, & tam diu displosæ, donec mœniorum pars disiecta corrueret, ac per ipsas ruinas miles ad expugnandam arcem immitteretur. Erant in præsidio castelli milites Christiani virtutis eximiæ, qui tam fortiter hosti resistebant; vt ab vtraque parte plurimi caderent. Ad extremum tamen animorum ardore remisso, succubuerunt; & occisis propemodum vniuersis, captisque superstitibus, euasit nemo. Noua recepta, quidquid erat inter captiuos ætatis vegetæ, damnatum fuit ad triremes. Itidem reperta in arce mancipia Turcica, vindicata sunt in libertatem. His rebus gestis, & arcis mœnibus, quá diruta fuerant, refectis; Chairadines illinc cum classe digressus, aliquot naulgia mercibus onusta Christianis ademit, & opidulis quibusdam maritimis flammis ac ferro coactis, vt incolumitatem suam pecunia redimerent, Constantinopolim rediit, anno
C.1540. DCCCCXLVI.

Sultanus autem Soleimanes die secundo mensis Schabanis Constantinopoli profectus, Hadrianopolim accessit, & ibidem hibernum tempus exegit: quo durante, exortum incendium in saraio nouo, quo conclusæ Sultani vxores, liberi, puellæ virgines habitare solent, totum illud ædificium cum magni pretij rebus exussit. Rursus tamen haud magno temporis spatio splendidius est instauratum, quam fuerat prius. Inde Soleimanes Constantinopolim die VII mensis
C. 1541. Silchizis reuersus, ibidem ad aliquod tempus hæsit, anno DCCCCXLVII.

Exposuimus supra, Soleimanem complura per Vngariam opida, cum ipsa regni metropoli Buda cepisse: motumque singulari quadam gratia, Banum Er-
250. delij creasse regem Vngariæ: Quum ad aliquot annos ille regno plena cum potestate præfuisset, filium moriens reliquit heredem, qui per ætatem administrandæ reipublicæ non erat idoneus: eaque de causa mater pueri gubernationem ad se transtulit. Hoc permoleste ferens, quidam ex proceribus Vngaris, Petrus Perenius, suis ad eam missis hominibus, hæc significari iussit: Esse ipsam feminei sexus, & institutis maiorum minime permitti, vt in Vngaria mulier regia cum potestate sit. Quamobrem metropolim regni Budam Perenio dederet. Nisi faceret, venturum cum exercitu, & vrbem vi occupaturum. Mulier legatis respondit, vrbem Budam non suam esse, sed Sultani Osmanidæ: a quo si Perenius eam repeteret, ac impetraret, omnino se deditionem facturam. Vbi Perenius hoc ab ea responsum tulisset, cum Banis & proceribus ceteris in colloquium veniens, summo dedecori vniuersis dominatum illum muliebrem esse dixit. Proceres hominis oratione permoti, libenter in eam sententiam pedibus ibant, vt remouendam ab administratione feminam statuerent: nec ipsis aduersantibus episcopis, qui dicerent hoc modo rem Vngaram in posterum melius habituram. Itaque proceres mutuo inter se fœdere deuincti, magnas coegere copias, & insigni cum adparatu bellicorum tormentorum ad Budam accesserunt. Ea re conspecta, repente mulier exiguam militum manum colligit, & hoc vrbem præsidio munit: quum Soleimanem quoque de rebus omnibus certiorem fecisset. Is ad huiusce motus famam, confestim Muchemetem bassam cum parte Genizarorum, & copiis Romaniæ præmisit: ipse die XXV mensis Seferis Constantinopoli digressus, Budam versus cum Portæ comitatu, & reliquis Genizaris, Muchemetem bassam continuo sequutus est. Vrgebat interim Perenius vrbis obsidionem, sed ea potiti non potuit. Vbi Muchemetes exercitum propius ad vrbem duxisset, magnopere Soleimanis aduentum desiderabat. Quippe tam numerosæ Christianorum erant copiæ, magnam vt Muchemeti formidinem incuterent. Quinetiam spreto ipsius aduentu, ne latum quidem vnguem e castris sui cessere: sed mœnia tormentis concutere, atque ipsam vrbem oppugnare perrexerunt. Ea vero quum in Vngarorum potestatem iamiam ventura esset, in tempore Soleimanes suo cum comitatu, & Genizaris,

& exercitu

& exercitu Anatoliæ profectionem ita maturauit; vt itinere bidui dumtaxat a Muchemetis & hostium castris abesset. Id vbi Petenius resciuit, commodam nactus occasionem, furtim e castris se proripuit, & aufugit. Non enim futurum putarat, vt ipse Sultanus ad soluendam vrbis obsidionem veniret. Milites Vngari, cognita Perenij clandestina discessione, suos & ipsi deseruerunt ordines, seque mox ad ineundam fugam pararunt. Id conspicata mulier ea, quam diximus, ex vrbis sublimiore loco, misso nuntio Muchemetem bassam increpuit, cur hoste fugiente quiesceret. Muchemetes, qui Romaniæ tum beglerbegus erat, his auditis, mox in Christianos suum promouit exercitum. Quod illi fieri videntes, hostisque conatui leuiter admodum repugnantes, in fugam sese coniecere. Quidam naues ingressi, euaserunt: alij semet in Danubium præcipitantes, aquis obruti periere: cæteris aut cæsis, aut captis. Ipso conflictus momento Soleimanes etiam cum suis aduenit. Direptis Christianorum castris, machinas bellicas, & pertinentem ad eas adparatum, in vrbem conuehi iussit. Hinc Budæ beglerbegum siue bassam constituit, & milites ibidem Turcicos in præsidio collocauit: adsignata mulieri, eiusque filio, Erdelij regione; quam pueri pater antiquo iure maiorum possederat: atque illuc matrem, cum filio, mox ablegauit. Inde, qua venerat via, regressus Soleimanes, die mensis Schabanis octauo Constantinopolim rediit, anno DCCCCXLVIII. C. 1542.

Illic dum hæret, filiis duobus, Sultano Muchemeti, & Sultano Selimi ditiones adtribuit: illi Manissam, huic Caramaniam. Factum hoc anno DCCCCXLIX. C. 1543.

Soleimanes satis sibi diu Constantinopoli substitisse visus, ad aliam se parauit expeditionem, denuo inuasurus Vngariam. Itaque Constantinopoli discedens, Hadrianopolim in hiberna se contulit. Inde magno cum adparatu, & vniuersis copiis, profectus est die mensis Mucherenis octauo. In Vngariam quum peruenisset, arces Petri Perenij primum adortus, Valpoum machinis & militi- 251.
bus admotis, expugnauit & cepit. Inde Pestum adgressus, itidem occupauit. Pesto discedens, vlterius perrexit, & Strigonium obsedit: vbi licet præsidiarij milites egregie se defenderent, tamdem tamen Soleimanes eo potitus est. Hinc exercitum ad Albam regalem adduxit, qua in vrbe reges Vngarorum sepeliri consueuerant. Huic quum militem Soleimanes admouisset, præsidiariis vrbem strenue propugnantibus, ingens vtrimque cædes edita fuit: sed nihilominus ad extremum Soleimanis in potestatem venit. Is vero postea, quam occupatis ciuitatibus, arcibus, opidis, præsidia Genizarorum, & aliorum militum, imposuisset: itinere conuerso, rediit Constantinopolim, & die XVII mensis Schabanis vrbem ingressus est, anno DCCCCL. C. 1544.

Postridie, quam aduenisset, adlatum fuit Constantinopolim cadauer filij, Sultani Muchemetis: quod peractis exsequiis, haud procul ab antiquo domicilio Genizarorum, monumento fuit illatum. Mortem filij Soleimanes pater acerbe luxit. Ideoque magnam ciborum copiam coqui curauit, & epulum funebre quibusuis, tam pauperibus, quam opulentis, animæ filij causa, præbuit. Multa quoque mancipia sexus vtriusque, suo redemta pretio, libertate donauit. Præterea monumentum filio magnificum exstruxit. Acciderunt hæc anno DCCCCL. C. 1544.

Soleimanes secundum illa Constantinopoli tempus ad aliquod mansit, nec rei quidquam memorabilis est molitus. Interea mortuus est die quinto mēsis Zemaziellulæ vir rerum strenue gestarum gloria clarissimus, Chairadines bassa: sepultus in loco, qui Besictas adpellatur. Contigit hoc anno DCCCCLIII. C. 1547.

Hinc arma Soleimanes iterum expediit, in Parthiam ducturus exercitum: quod quidem bellum hanc causam habuit. Erat Scacho Techmasi frater, cui nomen Ercases Imirsa, Siruanæ supremo cum imperio princeps. Hic certas ob causas ab amicitia fratris, Scachi Techmasis, discedens; vt ægre faceret fratri, ad Sultanum Soleimanem profugit, eiusque se fidei permisit. Hoc autem iter sic instituit, vt per regionem Circassorum longis ambagibus Cofen peteret, vnde Constantinopolim adpulit. Perquam gratus Sultano Soleimani

principis huius aduentus accidit. Ideoque magno cum honore exceptum, muneribus donauit amplissimis. Quinetiam ipsius causa numerosis, vel omnibus potius copiis suis coactis, insigni cũ adparatu die XIX mensis Seferis, anno DCCCCLV,
C. 1549. Constantinopoli digressus, in Anatoliam transmisit, rectaque Parthiam versus duxit. Postea, quam ingressus fuisset hosticum, tam arcem, quam ciuitatem Wa-
253. num Wastani obsedit. Parum hosti ciuitas resistere potuit, in quam ab omni parte pateret aditus: sed arce non nisi magno labore Soleimanes potitus est, quod ido-
254. neo Parthicorum militum præsidio defenderetur. Vbi Wanum arcem Soleimanes expugnasset, sparsus per omnem regionem miles Sultanicus, eam rapinis & ferro vastauit. Nusquam Scachus Techmases reperiri, nusquam conspici potuit, nusquam hosti se opposuit. Ercases vero laborem nullum recusans, dum hinc inde cum suis excurreret: quoscumque thesauros adipisci potuit, Soleimani misit. Tamdem tamen Osmanicos proceres, ac duces militares, magnopere belli tam diuturni, parumque fructuosi, tædere cepit. Ideoque dolum excogitantes, vt vindictam de auctore belli Ercase sumerent; variis eum mendaciis apud Soleimanem delatum onerarunt. Summa rei hæc erat, quod leporem dimittendum, canem vero capiendum suadebant. Quum Ercases Imirsa conspirationem ipsorum animaduerteret, atque etiam perspiceret, eos vitæ suæ insidiari: vehementer animo perturbatus, in arcem cuiusdam Curdistanij principis, præ formidine, se recepit: tametsi ne quidem illic vitare calamitatem imminentem potuit. Quippe Curdistanius ille princeps Imirsam captum fratri Scacho Techmasi misit, qui deinceps eum, custodiæ mancipatum, in carcere detinuit. Expeditio Soleimanis annum durauit integrum, cum nouem mensibus. Atque his rebus gestis, Constan-
C. 1550. tinopolim Soleimanes primo die mẽsis Silchizis, anno Mahumetano DCCCCLVI, reuersus est.

Hactenus expositi à Turcis annales desinunt in annum Christianum M D L.

SVPPLEMENTVM ANNALIVM,

Quo res Turcicæ continuantur ad annum Mahumetanum DCCCCXCVI. *qui Christianus est* CIↃ IↃ LXXXVIII. *ex Ioan. Leunclauij aduersariis.*

C. 1550. NNO Mahumetano DCCCCLVI, ineunte vere, Dragutes Raisus, pirata celebris, opidum Barbariæ (sic Aphricam maritimam hodie vocamus, adpellatione Romanis etiam historiis non ignota) quod Mahadian Mauri dicunt, Aphricam nostri, veteres Aphrodisium, sollerter occupauit, ac præsidio muniuit. Quo cognito, Karuli Augusti classis imperator, Andreas Doria, mature cauendum ratus, ne quid ex eo loco barbarus detrimenti reipublicæ, ac præsertim Neapolitanis & Hispanicis litoribus daret: cum classe militeque profectus in Aphricam, Monasterium opidum, Aphrodisio proximum, expugnat: cæsis ex hostium præsidio CCC, abductis CIↃ CC, mancipiis. Inde coniunctis cum Ferdinando Gonzaga pro rege Siciliæ copiis, Aphrodisium obsidet: quod mense tertio tamdem in potestatem venit. Cæsi ex barbaris plurimi, capta capitum ad VIICIↃ. Vehementer hoc Sultani Soleimanis animum pupugit, cui se non ita pridem, operamque suam, Dragutes addixerat. Cæsaris vero Karuli iussu funditus Aphrodisium fuit euersum.

Anno sequenti proximo Sultanus Soleimanes classem instruxit, eique Sinanem bassam præfecit, adiunctis huic Dragute, Salaque, Raisis: qui quum arcem Melitensem frustra tentassent, transiectis in Aphricam copiis, Tripolim, arcem & opidum ditionis equitum Melitensium, eorumque præsidio munitam, obsidione tentarunt; ac fraude Draguris & Salæ, præfecti Gasparis Vallerij Galli credulitate,

dulitate Argosini Hispani formidine, proditione denique cuiusdam ex ea parte
prouinciæ Narbonensis oriundi, quæ Romano Pontifici sub Auenionensi ditio-
ne paret, in potestatem redegerunt. Collata tamen præcipue culpa fuit amissæ
munitionis huius, ab ipso equitum Melitensium magno Magistro, eiusque colle-
gio, atque aliis, in Aramontanum Galliæ regis Henrici legatum: qui Soleimanis
vt arma concitaret in Karulum Augustum, Constantinopolim missus, huc adpu-
lerat; & sub prætextu conficiundæ pacis, obsidionisque soluendæ, Melitensibus
fraudi fuisse perhibetur. Occupata fuit Tripolis die XV mensis Augusti, anno Ma-
humetano DCCCCLVII. cui Sultanus Soleimanes Dragutem cum imperio San- C.1551.
giaci begi præfecit. Is deinceps infestus Caruennæ regi, cuius ditio CCC milliari-
bus Italicis a Tripoli distat, ob denegatam opem obsesso Aphrodisio, maiori par-
te ditionis eum exuit; aliaque gessit, de quibus suo loco dicetur.

Superioribus * annis Ferdinandus Cæsar, Vngariæ Bohemiæque rex, post C.* 1548
obitum Perenij, Agriam, Vngariæ municipium, quod Erlam vulgo vocant, sui iu- 1549.
ris fecerat. & illustrissimi Comitis Salmensis Nicolai opera Zabragium, Leuam, 1550.
Zychnam, Muranum expugnarat. Nec multo post, eiusdem regis mandato, Zol-
noccum Turcis Agrienses eripuerant. Has ob causas iritatus Soleimanes, Teme-
suarum per suos obsedit, & deditione cepit, interfecto per scelus violatæ fidei Ste-
phano Losoncio, illius loci propugnatore: Lippam, Solimosum, Chianadiã, cum
aliis castellis occupauit: Erasmum Teifelum, Ferdinandi ducem, cum Sfortia Pa-
lauicino, & Augustino Sbardellato, Vaciensi præsule ad Palastum, Alis bassæ Bu-
densis ductu, cæcidit: eaque potitus victoria, Dregeltum arcem, Giarmatum, Ze-
zenum, aliaque loca vicina sub iugum misit. Tam prospero rerum successu elatus
Alis bassa Budensis, quem Caram siue Nigrum Alim vocabant, adiũcto sibi Ach-
mete Romaniæ beglerbego, & Casanæ, aliisque pluribus begis, Zolnoccum ad-
oritur: eoque, præsidiariis die IIII Septembris vltro cedentibus, vt Agriam, quæ
momenti maioris erat, aduersus hostem defenderent, potitur. Inde promotis ad
Agriam castris, summo quidem illam impetu adgrediuntur & oppugnant; sed ir-
rito conatu, & magno cum bassarum dedecore: quod feliciter a Stephanis Dobo-
ne Ruscano, Mezikeio, Zoltaio, Gregorio Diaco, Ioanne Figedço, atque aliis for-
tibus viris defenderetur. Gesta fuerunt hæc anno Mahumetano DCCCCLVIII. C.1551.

Dictum paullo ante, Galliæ regem Henricum, misso legato, Sultanum So-
leimanem aduersus Karulum Augustũ, ex lege mutui fœderis, cuius auctor Fran-
ciscus pater exstiterat, incitasse. Permotus ab Aramontano Soleimanes, qui ad
Persicos fines postulatis eius adnuit, mox classem expediri iubet, quæ Gallicis iũ-
cta copiis, Karuli ditiones maritimas infestaret. Quod quidem ex voto præstitum
a fidis sociis, grauissimaque Neapolitanis & Siculis litoribus illata damna. Corsica
quoque, Genuensium insula, capta fuit; & incolæ cum præsidiariis partim cæsi,
partim crudeliter habiti. quod quidem accidit anno DCCCCLIX. Nec restituta C.1553.
Genuensibus Corsica prius fuit, quam pax inter Philippum & Henricum, Hispa-
niæ Galliæque reges, anno post sexto coiuisset. Quippe non multo post cõfectam
hanc pacem, infeliciter exstincto patre, Franciscus II, Henrici II F. ex pacis eam
legibus reipublicæ Genuensi reddidit.

Erat Sultano Soleimani filius Mustaphas, natu maximus, ex muliercula Cir-
cassa, seruilis condicionis; cui pater initio Magnesiam, inde Amasianam prouin-
ciam dederat, vbi cum matre degeret: denique Carahemidam Mesopotamiæ,
Persicos ad fines sitam, adsignarat. Erant eidem & alij liberi, quos ex femina for-
mæ (veluti quidem perhibetur) liberalis, natione Rossa, siue Roxolana, sustulerat
mares quatuor, Muchemetes, Selimes, Baiasites, & Ziangir: vnica femilla Cha-
meria, quam alij Camenam vocant, Rustemis veziris vxor. Hæc Rossa, quũ præ-
ter Osmanidarum morem, Soleimani legitime nupsisset; de filiorum in imperio
successione sollicita, Rustemis generi criminationibus, & veneficiis quibusdam,
ab Hebrça striga subministratis, fascinatum Sultani animum, a Mustapha prorsus
abalienarat. Fuerant & bassæ cuiusdam patri exhibitæ litteræ, quibus ad Ruste-
mem scriptis continebatur; de matrimonio inter Mustapham, & filiam Scachi

Persarum Techmasis, quocum Soleimani pluribus ab annis bellum erat, tractari. Mirifice suspiciosum, ex aliis quoque delationibus, animum patris ea res perturbare: quod vereretur, ne Mustaphas Techmasis adiutus auxiliis, imperio patrem
C.1552. excuteret. Itaque missus fuit anno DCCCCLVIII cum exercitu Rustemes vezir a-
& 1553. zemes, sub praetextu quidem belli Parthis inferendi; sed reapse cum secretis Sultani mandatis, vt quocumque modo Mustapham e medio tolleret. Rustemes in Asiam profectus, Soleimanem trepide certiorem facit, per calumniam tamen, in magno rem versari discrimine: Genizaros, ceterosque milites ita Mustaphae studere, de patris vt actum imperio videatur. Nullum aliud superesse remediũ, quam vt ipsemet in Syriam aduolaret. Territus hoc nuntio Soleimanes, subito Chalepum cum exercitu properat, quasi Parthis bellum facturus esset. Arcessitur per literas filius, vti Chalepũ ad patrem sine mora se cõferret. Mustaphas, licet de paternis insidiis inaudisset, monitusque secreto fuisset ab Achmete bassa, salutis vt suae rationem haberet; innocentia tamen sua fretus, patris imperio paret. In castra quum venisset, ad tentorium paternum recta pergit: vbi patre mutis aliquot robustis, quos Sultani Osmanigae, veluti hic etiam Murates III, in deliciis habere solent, minaciter innuente, prosternitur; iniectoque neruo, strangulatur. Inde Ziangir, qui gibbosus erat, minimusque natu Soleimanis filius, a patre quasi per ludum ac iocum, Mustaphae fratri, quem necatum ignorabat, obuiam prodire iubetur. Is vbi propius ad fraternum cadauer accessisset, quamuis consternato mox interemti fratris equi, mancipia, tentoria, thesauri, ornamenta cetera, cum Amasiana prouincia, mandato patris offerrentur: tamen his omnibus spretis, & exprobrato patri verbis acerbissimis tam impio diroque facinore, statim suis manibus in viscera pugionem adigit, & cadaueri fratris incumbens, exspirat. Nec multo post, eiusdem Rossae malis artibus etiam vnico Mustaphae filio Murati, qui Prusae apud matrem educabatur, opera Ibrahimis eunuchi bassae iniecto neruo guttur eliditur, ipsius aui iussu: quum ei periculum, quod a nepote posset imminere, cuius patrem Genizari tantopere coluissent, numquam illa furia desineret ob ocu-
C.1553. los ponere. Contigerunt haec anno DCCCCLIX.

Post solutam anno superiore, magno cum detrimento & ignominia Turcorum, obsidionem Agriae: nunc tandem Constantinopolim a Ferdinando rege legati mittuntur, Antonius Verantius, episcopus Agriensis, & Franciscus Zais, Cassouiensis in Vngaria superiore praefectus: qui de pace cum Sultano constituenda dum laborant, totum Constantinopoli biennium haerent.

De Galliae regis, & Soleimanis foedere diximus, cui Sultanus vt satisfaceret, aliquot annis hisce classem ablegauit ad infestandum mare Thuscum. Ea prius, quam longius nunc progrederetur, & cum Gallorum se classe coniungeret: Marinianus Marchio, Karulini praefectus exercitus, portum Herculis, quem Galli tenebant, inuadit: arcemque, praesidiariis obtruncatis, occupat. Secundum haec Turci Plumbinum obsidione cingunt, & non sine clade reiecti, Elbam Insulam,
C.1555. conatu itidem irrito, tentant. Acciderunt haec anno DCCCCLXI.

Eodem anno, dum missi de pace legati necdum rediissent, bassa Budensis, qui Tuigon, nomine cum ciconia cõmuni, vocabatur; Capos Vhiuarum, praesidiariis ad deditionem compulsis, cepit. Eidem & Baborza, necdum aliquid ab hoste perpessa grauius, fide militari deserta, se dedidit. Consimilem de Zigeto sibi successum pollicebatur, sed quum fortiter in hostem praesidiarij se gererent, suique monerent, ne temere tentatam obsidionem soluere coactus, Sultanum offenderet, ab instituto discessit. Haec per autumnum illius anni, quem diximus, apud Vngaros fuere gesta.
C.1556. Proximo sequentis anni DCCCCLXII vere, Soleimanes Alim bassam cum copiis in Vngariam misit, qui Zigetum obsidione premeret, ac in potestatem redigeret. Nihil non ille fecit, vt voti compos fieret, ad tertium vsque mensem continuata oppugnatione: sed Christianis omnem vim hostilem, magna cum strage Turcorum, intrepide repellentibus, infecta re militem cum machinis bellicis inglorius abduxit. Turci prius, quam Zigeti obsidione soluta se reciperent, Babo-

zam. S. Mar-

ram, S. Martinum, Geresgalum, Sallium, S. Laurentium, & Calamanciam, partim flammis iniectis absumsere, partim solo æquarunt.

Secundum hæc, anno DCCCCLXIIII, Selimes Baiasitesque fratres, Soleima- C. 1558,
nis FF. superstite patre, inter se de imperio successioneque dimicarunt: victusque & 1559.
Baiasites e Caramania cum XXCIↃ armatorum, & IIII filiis, ac Scachum Persi-
cum Techmasem profugit. Veritus autem pater Soleimanes, qui Selimis partes
fouerat, ne Techmasis auxilio vel filius, vel exstincto filio nepotes, res nouas mo-
lirentur: magnis pollicitationibus impetrauit a Techmase, mortis vt genere gen-
ti Osmanidarum familiari de medio tollerentur. Ne qua tamen fraus interueni-
ret, missus fuit ad interiorem Persæ regiam Casminum Soleimanis Zeschniger,
(sic prægustatorem Turci vocant) cui Baiasites cum filiis notus erat. Hoc præsen-
re pater cum filiis, adhibito neruo, suffocatus fuit; & ab eodem necatorum cada-
uera Sebastiam deportata, proque more monumentis illata. Faciunt vero pleri-
que omnes Baiasitem hunc Selime natu maiorem, quod equidem non recte fieri
puto. Nam in circumcisione filiorum Soleimanis, videlicet Mustaphæ, Muche-
metis, (qui multis ante patrem annis diem suum obierunt) & Selimis, nulla Baiasi-
tis huius in Turcicis mentio: quæ quidem circumcisio celebrata fuit anno Ma-
humetano DCCCCXXXVIII, Præterea quum Soleimanes anno DCCCCXLIX Ma- 1532.
gnesiam Muchemeti, Caramaniam Selimi traderet, nulla rursum Baiasitis men- 1543.
tio. De quo sane liquet, Baiasitem hunc Selime natu minorem fuisse.

Ante non multos annos Tripolim Aphricæ Melitensibus ereptam fuisse diximus, & a Soleimane sangiacatum Tripolitanum Draguti concessum, cuius opera potissimum in potestatem venerat. Is suis finibus haud contentus, non modo Caruennæ regem Maurum, cuius supra meminimus, maiore principatus sui parte spoliauit: verumetiam progressus vlterius, corruptis Maurorum animis, qui Gerbensem insulam incolebãt, olim (vt opinio multorum est) a Lotophagis tantopere celebratis inhabitatam, eo rem astu gerere potuit; vt Scechés siue regulus insulæ Soleimanes, sub amicitiæ prætextu, Tripolim deduceretur: vbi dum hæreret imprudens, interueniente proditione, Dragutes insulam occupauit. Neque multis elapsis diebus, Soleimanem Scechem suspendio necauit, & alteri Scechi, sex aureorum millia tributi annui nomine pollicito, per traditionem vexilli viridis, insulæ dominium permisit. Erat in omnem intentus occasionem magnus Magister Melitensis, vt Tripolis aliquandiu recuperaretur. Itaque facta inter Hispanum Gallumque pace, quod Hispani regis auxilio voti se compotem fore speraret, cuius plurimum interesset, mature nidos illos piratarum, Turcis eiectis, in potestatem redigi: multis Duci Medinæ Celi rationibus ostendit, posse non magno negotio Tripolim expugnari: præsidiũ in eo quingentorum dumtaxat Turcorum esse: Caruennæ quoque regem, Draguti ac Turcis infestissimum, ad iungendam armorum societatem haud difficulter accessurum: cuius opera tanto futura sit eis vtilior atque fidelior, quãto grauius ille suam sibi regionem ereptam doleat, & certius sibi polliceri possit, futurum, vt Tripoli Turcis extorta, suam & & ipse ditionem recipiat. Hispanus hisce propemodum certæ victoriæ permotus argumentis, classem instrui, militeque compleri iubet, ac summæ rerum cum imperio Medinensem præficit. Feliciter successura videbãtur omnia, si mature Tripolim cum milite classis adpulisset. Sed profectione varias ob causas, & præsertim ventis ac tempestatibus aduersis, impedita: Dragutes, intellecto Christianorum instituto, præsidium Tripolitanum duobus auxit Turcorum millibus. Itaque Christiani spe, in hoc quidem tempore, Tripolis expugnandæ deiecti; Gerbensem, quam diximus, insulam recta petunt, nec magno negotio Scechem Maurorum adigunt, vt tradito castello, deinceps Hispano se regi pariturum, & quotannis tot aureorum millia tributi nomine soluturũ, quot Turcis pendere consueuisset, datis subsignatisq; syngraphis, stipularetur. Mox inutilis & ruinosi castelli loco arx magnæ capacitatis exstructa, & opinione multorum inexpugnabilis, si plene perfici, rebusque necessariis ex vsu muniri potuisset. Arci nomẽ inditum, vt Philippalcazer, in honorem memoriãque regis Hispani, diceretur. Monitus interim a

Dragute de Christianorum conatu, ac progressibus, Sultanus Soleimanes, summa celeritate classem parari, multisque millibus Genizarorum, Spachiorum, aliorumque militum compleri & expediri mãdat. Rei summæ Pialim bassam cum potestate præficit, classis ducendæ curam Mustaphæ, quem Caram siue Nigrum adpellabant, committit. Eius rei nuntio diuersis ex locis accepto, mox Ioan. Andreas Doria, magnæ vir ob singularem rei militaris ac naualis vsum auctoritatis cum aliis quibusdam monere, hortari, vrgere Medinensem: vt idoneo nouæ arci præsidio imposito, cũ classe, reliquisq; copiis, prius inde discederetur; quã Turci, rebus ab omnibus instructi, multitudine superiores, ac recẽtes aduenissent; ipsosque nec numero pares, & viribus exhaustos, vel inuitos ad dimicandum cogerent, vel pugnam detrectantes ad extremas rerum difficultates adigerent. Sed nihil apud pertinacem, & ab aliis præceptum Medinensis animum, recte valuere consilia. Nimirum amplissimæ classi fatalis quidam imminebat interitus. Id vel ex eo licebat coniicere, quod expeditionis initio, vix magna cum difficultate trium & medii mensis spatio vicinam Italiæ Siciliæque Barbariam (sic Aphricam maritimam vocari, supra docuimus) attingere nostri potuerunt: quum Turcica classis adeo secundis vsa sit ventis, vt postea, quam Constantinopoli soluisset, intra diem vigesimum ad Christianam profecta fuerit. Vtque Turci tanto felicius animis destinata perficerent, sub mediam noctem ventus Christianis aduersus esse cepit, Turcis propitius: quo nimirum prima Christianos aurora nec opinantes opprimerent. Hinc miserabilis illa clades sequuta, qua vel ab hostibus occisi, vel aquis absorpti, vel in seruitutem abducti fuere, vel alioqui variis periere casibus decies & octies mille Christiani. Triremes amissæ sunt XXVII, naues onerariæ XIIII. Dux Medinensis, arrepta fuga, cum Ioan. Andrea Doria Meliten euasit. Gasto, Medinensis filius, in potestatem hostium venit: qui arce occupata, tamque splendida potiti victoria, sub medium mensem Augustũ discessere, cursu versus Aulonem Albaniæ directo. Cõtigerunt hæc anno Mahumetano DCCCCLXVI.

C.1560. Eodem anno Turci Filecum in Vngaria superiore, locum satis munitum, ceperunt. Ibi Sangiacum Soleimanes constituit, qui Budensi Bassæ subiectus esset. Neque multo post inducias Ferdinandus Augustus & Soleimanes pepigere, quæ vtrique parti gratæ durarunt, quam diu Ferdinandus superstes fuit.

C.1561. Anno DCCCCLXVII Iacobus quidam natione Græcus, qui & Heraclidis, & Basilici cognomen vsurpans, ab antiquis Valachiæ regulis genus suum repetebat, seq; insularum in Ægęo, Sami Despotam, Pari Marchettium siue Marchionem vocabat, apud quosdam Poloniæ proceres, quibus innotuerat, tantum efficere potuit: vt complurium corrogatis auxiliis, inter quos principes erant, Albertus Lascus, Philippouius, Lassocius, in Moldauiam armata manu deduceretur. Erat tum eius regionis princeps, cum titulo Despotæ, Alexander, ob inauditam quamdam immanitatem erga suos infamis. Hunc numeroso instructum exercitu, Lascus lõge copiis impar, fundit, fugat, Moldauiæ regno pellit: totamque ditionem, armis domitam, Iacobo possidendam tradit. Victus prœlio fuit tyrannus Alexander die XVIII Nouembris. Iacobus Moldauiæ Despota factus, profusis apud Portam largitionibus a Sultano Soleimane impetrauit, vt in occupato principatu pro more confirmaretur.

C.1563. Anno DCCCCLXIX Iacobus Despota suis a Valachis, hominibus improbis, fraude circumuentus, vt elabi non posset, die V Nouembris occiditur. Hoc memorabile, quod moriendum sibi videns, nullum abiecti animi signum dedit: sed indutus amictu regio, vultu intrepido, oratione libera, bene recteque gestam ab se rempublicam, multaque singularia beneficia Valachis suis exprobrauit; Deum precatus vindicem, vti perfidiam & ingratitudinem barbaræ gentis vlcisceretur. Equidem adolescens hominem vidi & noui prius, quam in Poloniam proficisceretur. Vultu præditus erat liberali, statura non magna, robusto tamen, neruosoque corpore, capillo nigro, lingua diserta. Rebus in omnibus quamdam præ se ferebat dignitatẽ. Norat sane quam eleganter Gręce, Latine, Italice, Gallice. Commemorari & alia de hoc possent, quibus supersedendum, quod huius non sunt lo-

ci. Quod

ci. Quod autem inprimis huc pertinet, quãdo nulli sunt in orbe barbari Valachis inconstantiores erga dominos suos, quos frequenter & temere mutant: libet heic subiicere, quam multos paucis annis Iacobus hic Despota successores habuerit. Quippe statim ab eius interitu, vocatus a Valachis Dux Demetrius Visnouecius, Soleimani Constantinopolim vinctus ad certam necẽ mittitur. Eius loco Thomsa princeps a factiosis salutatur. Is quum perexiguo tempore rem Valacham administrasset, ab Alexandro iam reuerso expellitur, & in Rossiam profugus, Sigismundi Augusti Poloniæ regis iussu, ad Podoliæ Leontopolim capite plectitur. Alexandro reduci, postquam rebus humanis exemtus fuisset, successit filius Bogdanus: Bogdano Iuoniæ, qui se Stephani quondam Vaiuodæ filium ex concubina perhibebat. Iuonia, (sic Ioannem ipsi vocant) quum iniqua petentibus Turcis denegasset, adiunctoque sibi non magno Polonorum equitum militumque numero, nec contemnendis suorum coactis copiis, nimis graue barbarorum iugum excutere conaretur: a fidelissimis sibi creditis proditus, qui missi fuerãt, vt a transiectione Danubij Turcos arcerent, indignam magnanimitate sua mortem oppetiit. Ei Petrus, alterius Valachiæ principis frater, fauentibus Turcis suffectus fuit. Sed enim de his, hoc quidem in loco, satis: quando ad insequentes annos pertinent. Nunc ad annalium seriem redeamus.

Anno DCCCCLXX, mense Septembri, duce Catzia Toletano feliciter occupata fuit arx in ora maritimæ Aphricæ siue Barbariæ sita, quam vocant Pignonem siue rupem Velezi, quod opidi nomen est, in continente siti, a qua rupes arcis disiuncta, vndique aquis cingitur. Turcicis ea piratis, Hispanum pelagus infestantibus, securum hactenus receptum præbuerat: quod esset in præruptis posita scopulis, & vndique (ceu dictum) mari circumfluo munita. C. 1564.

Sub exitum eiusdem anni, mortuo prius Ferdinando Augusto, die XXV Iulij, filioque Maximiliano vix imperium auspicato, Ioannes Sigismundus princeps Transsiluaniæ, vel (vt Turci vocant) Erdelij begus, infelix Sultani Soleimanis successione paterna cliens, fretus viribus patroni tam potentis, qui tamen suum, non clientis commodum captabat, & perduellium quorumdam procerum, inque primis Georgij Bebeci noxiis reipublicæ Christianæ consiliis incitatus; Zatmarum, non exigui momenti munitionem, eiecto Melchiore Balassa, præfecto Cæsaris, ac thesauris eius, cõiuge, liberisq; captis, suam in potestatem redegit. Quæ res quum Maximiliano Augusto nequaquã in ipso regni exordio ferenda videretur, quum alios bello gerendo duces idoneos arcessiuit: tum Lazaro Suendio, Baroni Altæ Landispergæ, rebus magnis sollerter & prçclare gestis ad omnem posteritatis memoriam illustri viro, summam belli administrandi, amplissima cum potestate, commisit. Sub eo, præter Vngaros, feliciter hoc bello Germani aliquot nobilissimi tribuni militarunt: equitum, Ioannes Ruberus a Pixendorfo, Ioannes ab As（cemburgo, Iacobus a Schulemburgo, Henricus a Gleizentala: peditum vero, Ioannes Wernherus a Raitenau, Rudolfus a Salis, aliique complures. Suendius absque mora nõ exiguas equitum peditumque Germanorum copias in agrum qui a Gepidis, antiqua natione Germanica, Cepisiensis hodieque dicitur, eduxit.

Anni sequentis initio, media bruma, Tocaium Suendius celeritate admirabili expugnat: quo capto, neque multo post ictu scloperi occiso Francisco Nemethio præfecto, arx etiam a præsidiariis dedita fuit. Ii suis cum gladiis dumtaxat ex pacto dimissi, ceteris armis ac rebus in arce relictis. Viduę Nemethij mundus tantummodo muliebris concessus. Quæ licet deinde mariti suosque non exigui pretij thesauros aueheret, reclamantibus Vngaris, Andrea Batorio, Melchiore Balassa, Gabriele Perenio, contraque legem deditionis id fieri causantibus: Suendij tamen auctoritate, qui vel cum aliqua iactura fidem datam religiose setuandam diceret, quo minus iis spoliaretur, obtinuit. Inde Zerenzium in potestatem venit, Erdelijque begus de Zatmari defensione desperans, incensam munitionem hosti reliquit inuitus: quam Suendius, ob naturalem situs commoditatem, mox instaurauit. Hinc transmisso Tibisco, Erdenda, Cuuara, Bator, Vibania, Sendereuia, (quod a S. Andrea deductum nomen est) prospero victoriæ Snendianæ cursu, C. 1565. M. 971.

Maximiliani Cæsaris imperium acceperunt. Tam denique felices hi successus erant, vt opem implorante bego Erdelij, Sultanus Soleimanes non succurrere dumtaxat ei totis viribus: verum ipsus etiam huic in Vngariam expeditioni præesse decreuerit. Sed existimabatur ab hoc instituto suorum consiliis retrahi, qui suadebant, vt ingenti expedita classe, Meliten inuaderet, & fractis equitum Melitensium viribus, insulam occuparet. Quod quidem vt faceret, inprimis Chasanes Cesairis prosultanus, Chairadinis Barbarossæ filius, & Dragutes Sangiacus Tripolitanus, vrgebant. Itaque hanc in sententiam animo propendens, vt interim vafro commento Maximilianum partim graui sumtu belli exhauriret, instinctu Erdeliani; partim inhiberet, quo minus vlterius progrederetur: apostatam Cibinensem ablegat, qui eum ad pacem cum Erdeliano colendam exhortaretur. Venit & Viennam cum Erdeliani mandatis eodem tempore Georgius Batorius, & Sigismundi Augusti, Poloniæ regis, qui Erdeliani auunculus erat, legatus, vt de componendo bello cum Maximiliano agerent. Verum hæc, vti diximus, astute gerebantur a Turcis: vt a cursu victoriæ Cæsar, cui rebus omnibus inferior erat Erdelianus, auocaretur: & Soleimanes interim vires suas in Melitenses posset conuertere.

Rhodum his insulam sub initium regni, cum omnibus in Ægæo, & Asia, Græciaque castellis, arcibus, ac territoriis; nec multis ante hoc tempus annis, Tripolim Aphricæ, sicuti narratum a nobis est, ademerat. Quibus iniuriis eos adfecisse non contentus, etiam prorsus exstirpatos volebat: quod & mercimonia suorum impedirent, & grauia sæpe detrimenta nauibus Turcicis inferrent. Accedebat aliius animi vulnus, quod hactenus a Melitensi Christianorum propugnaculo quoddam libidini suæ repagulum obiici doleret, quo minus in Hispaniarum & Italiæ viscera iamdudum grassaretur. Hos igitur vti bello persequeretur & opprimeret, classem instruxit, quæ triremibus, onerariis, aliisque diuersis nauigiis CCL constabat. Vehebantur hac classe bello idoneorum militum ad XL millia. Terrestribus copiis Mustaphas, qui deinceps bello Cyprio ex immani crudelitate magis inclaruit, classi Pialis bassa cum imperio præerat: quibus Soleimanes Dragutem prosultanum Tripolis adesse voluit, hominem rebus terra marique gerendis experientem, qui letaliter hoc bello vulneratus, cum iactura suorum, & commodo nostro interiit: fuitque suffectus a Mustapha in eius locum, vt Tripoli præesset, Alis ille Calaber, quem etiam nunc ignominioso Turcis nomine nostri vocant, Vluzalim, hoc est, Alim apostatam: quum a Turcis bassa Capitaneus adpellari soleat, veluti maris præfectus: & solus post Chairadinem Barbarossam, ob res contra Christianos gnauiter gestas promeruerit, vt cum maris præfectura veziris dignitatem coniungeret. Adpulit etiam, durante obsidione, cum XXVII triremibus, Chasanes Cesairis prosultanus, Chairadinis F. cuius vt paulo ante, sic & alibi sæpius in annalibus hisce Turcicis facta fuit mentio. Quum igitur hi bassæ Iunio mense litora Melites adtigissent, ac dies aliquot exponendis in insulam militibus & annonis, locorumque situ explorando, consumsissent: oppugnare machinis bellicis S. Elmum, (sic Hermetem vulgo vocant) castellum in ipso portus ostio situm, cepere. Quod quum pluribus diebus facere non desinerent, iamque magna mœnium pars tormentorum globis deiecta sic corruisset, vt in arcem latus hosti pateret aditus: equites Melitenses, perquam strenue se gerendo XXXV diebus oppugnationem, magna cum hostium clade, sustinuerunt: idque præter opinionem multorum, qui castellum contra vim hostilem nequaquam posse propugnari putarant. Tandem quum equites nec hostium impetui ferendo, nec numero se pares viderent, & arx vndique tam terra, quam mari a barbaris cincta, nullum amplius alicunde subsidium exspectare posset: occiso Christianorum, qui supererant, aliquo numero, Turcorum in potestatem venit. Qua hostes elati victoria, deinceps tormentis quatere S. Michaelis munitionem insanum in modum cepere, globos ferreos & lapideos quinque septemve palmorum eiaculando. Sed quod totos quatuor hoc bello menses absumsissent, & hiems iam adpeteret: de discessu cogitare ceperunt, & eo quidem maiori festinatione, quod iam Garzias

Toletanus,

Toletanus, Siciliæ prorex, instructis triremibus Hispanicis, quibus CCIↃↃ pedi-
tum vehebantur, cum multis aliis Christianis, ad suscipiendam hanc expeditio-
nem religiosæ pietatis zelo commotis, auxiliares hasce copias in insulam exposu-
isset. Quo factum, vt Turci fœdam, præ formidine, fugam arriperent: & multis
suorum millibus desideratis, ignominiose domum redirent. Pigebat ac pudebat
suscepisse rem tam arduam, in cuius perficiendæ conatu vano XXIIICIↃ suorum
amisissent. Ex Melitensibus CCXL equites, militum IIICIↃ, bello inutilis turbæ ca-
pita CIↃIↃCC cæsa. Bellum ipsum gestum fuit anno Mahumetano DCCCCLXXI. C.1565.

Inauspicato tentata Melites expugnatio, cottidianique Maximiliani Cæsa-
ris Erdeliano bello progressus, pæne Sultani Soleimanis animum ad rabiem ade-
gerunt. Quumque nõ cessaret is, quem diximus, Erdelij begus, eum perpetuis, ad
inuadendam Vngariam, stimulis excitare: decreuit denique bellum hoc non per
legatos tantummodo, sed etiam propriis auspiciis gerere. Interim vero, dum ma-
iorem ipsemet adduceret exercitum, bassæ Budensi mandat, vt amplissimis, quas
posset, coactis copiis, bello principium daret. Temesuarensis etiam bassa, de vo-
luntate Soleimanis, paullatim ad occupandum Giulam aditum sibi patefaciebat,
expugnato Pancota castello. Nec sibi, suisque rebus deerat Erdelianus, Zadane,
Genoque, locis Giulæ vicinis, per suos octo Turcorum millibus adauctos, occu-
patis. Idem astu barbaro, perniciem ac furiam patriæ, patrem imitatus, qui simili
strategemate fuerat vsus, ad obsidendam Viennam aduehtante tunc Soleimane,
litteras per Vngariam initio anni Christiani proximi, mense nimirum Februa- 1566.
rio publicatas sparsit: quibus in litteris Vngariæ se regem electum vocans, aie-
bat Sultani Soleimanis, clementissimi patroni sui, hanc esse mentem, vt omnes
regni ordines ipsius Erdeliani se subiicerent imperio, si salui esse vellent. Eam ob
rem indixisse se conuentum ad Thordam Erdelij, (Torrenburgum Germani
Transsiluanienses vocant) celebrãdum proximo mensis Martij die decimo: quæ
quidem ad comitia cunctos inuitabat, vti de conseruanda patria communibus
votis in medium consulerent. Hæ litteræ, ne fucata boni publici specie, minus
circumspectorum oculos perstringerent: a Suendio mature solideque, scripto
contrario ad eosdem ordines, die Martij quarto, apud Vnguarum publicato, re-
futatæ fuerunt: quo scripto manifestas Erdeliani fraudes retegebat, quibus fide-
les Maximiliani Augusti subditos perturbare conaretur, quasi scilicet Soleima-
nes de salute regni Vngariæ sollicitus esset: quum suis ille cum maioribus a CC
annis hoc vnum spectarit, vt nobilis regni fundamenta, vel vi & armis, vel disci-
diis ciuilibus, & machinationibus insidiosis subuerteret. Cauerent sibi ab eius-
modi tam Erdeliani, quam Soleimanis imposturis: nec cum Erdeliano com-
mune quidquã haberent, nec ad fraudulenta, patriæque nocitura comitia quem-
quam, sub pœna perduellionis, ablegarent.

Eodem anno, vere ineunte, Pialis bassa prius, quam Constantinopolim, re-
bus ad Melitem infeliciter gestis, cum classe rediret: ne nihil egisse hac expeditio-
ne videretur, Chium Ægæi maris insulam, a Christianis partim Italis, partim Græ-
cis inhabitaram, sub iugum mittere statuit. Ea Genuensium in potestate iam vltra
duo sæcula fuerat, inde vsque a Græcorum imperatorum temporibus libera. Sed
crescente tamdem potentia Turcica, ne prorsus in seruitutem redigeretur, spon-
te sua tributum obtulerant. Eius tributi nomine quotannis XCIↃ nummûm au-
reorum, quos Ducatos vocant, soluebantur; ac præterea distribuebantur in bas-
sas Vezires ad duo millia. Causæ, propter quas eam Pialis, abolita libertate pristi-
na, subiugandam ducebat, hæ prætexebantur. Prima, quod exploratis Turcorum
consiliis, anno superiore Melitensibus nuntiassent, quæ in eos Turci molirentur.
Deinde, quod biennij tributum Sultano Soleimani deberent. Id auaricia legati,
Constantinopoli res ipsorũ apud Portam gerentis acciderat: qui etiam donanda
Mechemeti bassæ veziri & aliis munera, suos in vsus verterat. Præterea confere-
batur in eos culpa receptorum Christianorum mancipiorum, quæ cottidie Con-
stantinopoli ad ipsos profugerent, eque Chio domum ad suos remitterentur. Et
paullo ante ferebatur Mechemetis bassæ veziris nobile quoddam mancipium co

se contulisse,cuius ipse vel restitutionem, vel pretium ab eis poscebat. Has igitur ob causas Pialis eos castigaturus, ad insulam vniuersa cum classe feriis paschalibus, quas Christianorum more Chienses tum celebrabant, adpellit: confestimque iubet ad se prætoriam in triremem venire præfectum insulæ cum XII uiris rempublicam administrantibus. Interea, dum hi ab ipso in prætoria detinentur, palatium ciuitatis, in quo senatus haberi solebat, in potestatem a Turcis cum arce redigitur, magistratus eis Turcicus datur, templa Christiana solo æquantur. Vnicum S. Dominici relictum, ritibus Turcorum initiatur, vt meschitæ loco Turcis esset. Ipsius præfecti, ac XII uirûm familiæ, cum aliis primariis, Constantinopolim mittuntur, & hinc inde varias in regiones deportantur: donec tandem subsequentibus annis, intercedente rege Gallo, Turcis confœderato, patriæ restituti fuerunt, & vmbra quædam administrationis iudiciorumq; pristinorum miseris Chiensibus concessa, prouocatione dumtaxat ad iudicem Turcicum remissa: quod eo facilius impetratum, ne Christianis incolis alio commigrantibus, insula deserta nulli Turcis esset vsui.

Ad res in Vngaria gestas vt redeamus, Bassa Budensis, vt imperio Sultani Soleimanis pareret, initio mensis Iunij Palotam militum corona circumdare cepit. Eam strenue cum suis propugnabat Georgius Thuris Vngarus, vir magnanimus & multis rebus fortiter gestis clarus. Toto iam octiduo muros bassa tormētorum continuis ictibus ita labefactarat, ad terram vt prostrati collaberentur, & propugnatores in extremo discrimine versarentur: quum ecce, nec opinatū subsidium diuinitus eis offertur. Venerat Iaurinum Georgius Comes Helfestainus, adductis secum signis XII magnę virtutis peditum. Is die XIIII Iunij plaustra XC pabulatum emisit, cum peditum DCCCC præsidio: quos conspicati Turci, qui Palotam obsidebant, maiores que copias adesse rati, quam reapse forent: missos suspicabantur, vt obsidionem Palotanam soluerent. Confestim bassa trepidus in fugam cum suis sese conijcere, præque nimia festinatione tentoria, machinas bellicas magnum vasorum numerum, quibus vel farina, vel tormentarius puluis contineretur, cum aliis castrorum impedimentis hosti relinquere: quæ quidem præda mox obsessorum commodo cessit. Soluta præter spem in hunc modum obsidione, præsidium arcis auctum fuit & instaurari muri, ab hoste diruti.

Liberata obsidione Palota, mox itum ad eripiendam hosti ciuitatem Vesprinichsem: quod captis Turcorū exploratoribus, intellectū esset, huius loci begum, studio nocendi Christianis egressum, meliore pręsidij parte Vesprinium nudasse. Quapropter Egone Salmensi Comite illustrissimo suas cum Helfestaino & Nicolao Hatestadio coniungente copias, penultimo Iunij die ceptum obsideri Vesprinium, postridie memorabili celeritate fuit expugnatum, anno Mahumetano
C.1566. DCCCCLXXIII. Quinq; dumtaxat exceptis, ceteri ad vnū trucidati fuere barbari, quod non ita pridē captiuos magno numero Christianos inhumaniter occidissent.

Ab eodem Egone Comite Salmensi capta fuit & Tata, mense Iulio, cæsis præsidiariis: itemque Gester castellum, ab incolis Turcis metu aduentantis Comitis desertum: quos imitati Vethaimenses, Iscochiani, & aliorum castellorum incolæ, flamma castellis suis iniecta, Strigonium se receperunt: quod obsessurus, victoriæ prosequendæ causa, mox erat Salmensis Comes, nisi de quibusdam causis aliud imperatori Maximiliani visum fuisset.

Augusto mense Suendius, qui certo consilio superiore in Vngaria, & agro Cepisiēsi, dum Maximilianus Augustus insigni & coplosissimo cum exercitu castris ad Iaurinum positis, omnes Soleimanis motus & progressus obseruaret, subsistere suo cum milite iussus fuerat; cum excitis a Soleimano, rogatu Erdelani, Tataris non parum, quod ageret, habuit. Quippe quum per Vngariæ superioris agros, cis & vltra Tibiscum, late discurrerent, prædas abigerent, omnia flammis & ferro vastarent, cuiusuis ætatis & sexus homines partim trucidarent, partim in seruitutem raperent: dilato Suendius in eos, multitudine superiores, ad hoc vsque tempus prœlio, quo præcocium illi fructuum, & vuarum ingluuie, semetipsos perditum ituri erant; tandem ex morbis languidos, & numero non parum de-

rum deminutos adgressus, nullo prope negotio decem barbarorum millia superauit, cæcidit, finibus eiecit: begorum Turcicorum, quibus vsi ducibus fuerant, altero interemto, altero letaliter sauciato. Deinde Georgij Bebeci perduellis, qui cum Erdeliano & Turcis se coniunxerat, arces aliquot, Zabaticam, Pelsozium, Gombazzecum, Crasnahurcam, Gadigen, aliaque his vicina tum castella, tum munitiones expugnauit.

Duo deinceps munita nostrorum loca Turcorum in manus venere, Giula & Zigetum: Giula, quæ secundo Iulij mensis a Pertauo Vezire bassa, iunctis & bassæ Temesuarensis, & Erdeliani Tatarorumq; copiis, cepta fuerat obsideri; scelerata Ladislai Kerezinij præfecti proditione, Georgij Bebeci perduellis & adfinis sui colloquio corrupti, licet futurum nuntiasset Suendius, vt hostis intra biduum obsidionem solueret, Turcis dedita fuit. Eam Turci, præter Erdeliani spem, sibi retinuerunt: hiantemque coruum, vt est in fabulis, more suo delusere. Violata deditícij fide crudeliter interemti, paucis beneficio noctis & atundinetorum elapsis. Nefarius proditor non multo post in vinculis, apud Sultanum Selimem, Soleimanis successorem, ob exercitam prius in captiuos Musulmanos sæuiciem accusatus, de sententiâ Selimis actoribus, vt ex eorum arbitrio pœnas lueret, traditus fuit: qui hominem vasi clauis perforato sic incluserunt, vt dolio de monte per decliuia præcipitato, clauis oblongis & acutis confixus exspiraret. Fuit & filius paternæ particeps exsecrationis, qui misere, nullis relictis heredibus, diem suum obiit: castellis, pagis, & aliis facultatibus amplissimis, ad alienos deuolutis.

Interea dum hæc diuersis per Vngariam locis gererentur, Sultanus ipse Soleimanes transito primum Sauo, deinde Drauo, quem ponte operis admirandi constrauerat, cum exercitu ducentorum millium, ad subiugandas Hungariæ reliquias venit. Occurrit aduentanti cum donis eximiis Erdelianus, si ustra regnum ambiens, quod auaricie barbara Soleimanes ipse iam spe, licet irrita, totum deuorauerat, ac libidini propriæ destinarat.

Die mensis Augusti sexto Zigetum obsidere Sultanus cepit, quod licet acerrime propugnaretur a Nicolao Comite Zerinio, fortissimo & immortalis gloriæ viro, præsidij præfecto: tamdem tamen die septimo mensis Septembris expugnatum fuit, ipso Comite Zerinio, cum insigni nobilium Vngarorum, strenuorumq; militum numero, sic a barbaris interemto: non inultus cum suis vt occubuisse dici possit. Quippe non triginta millia suorum dumtaxat hostes desiderarunt, verumetiam triduo ante supremam nostrorum cladem Sultanus Soleimanes, necdum victoria de Zigetanis potitus, fremens & frendens infelicem exhalauit animam. Eius obitus tantisper occultatus fuit astu vaferrimi Veziris bassæ Mechemeris, noctu etiam Soleimanis archiatro clam necato, ne per eum Sultani mors emanaret, dum socer eius Selimes, Soleimanis filius, occupato citra tumultum imperio, ad exercitum in castra venisset. Nam si tam Genizari, quam reliqui milites, de morte Sultani sui maturius certiores facti fuissent: magno in castris excitato tumultu, tentoria thesaurosque regios, cum Christianorum & Hebræorum rebus, pro more libidineque sua diripuissent: ac spoliis hisce ditati, neminis auctoritate contincti se amplius in officio passi fuissent. Quæ sane rerum apud hostes confusio militarisque licentia, Maximiliano Cæsari, numerosis & exquisitis toto ex orbe Christiano copiis instructo, præbere peroptatam occasionem rei feliciter gerendæ potuisset. Exstinctus fuit Soleimanes anno Mahumetano 973, dic C. 1566. quarto mensis Septembris. Agebat, quum moreretur, ætatis annum LXXVI. Imperio præfuit annis XLVI, & sex mensibus.

Occupato Zigeto, Babozam oppugnaturi Turci quosdam e suis mittunt, qui arcem dedi iuberent. Id vero licet facturos se nostri negarent, quod tamẽ eam defendi non posse contra vim tantam scirent, incensam deserunt: quorum exemplum Sachani & Zorgenses sunt imitati.

Eodem anno, die mensis eiusdem XXIII, Sultanus Selimes II, ætatis annum XLII agens, in imperio Soleimani patri successit. Quippe quum ad Maguesiam intellecta morte patris, ex Asia summa celeritate Iscodaram, e regione Con-

ſtantinopolis ſitam, hoc die perueniſſet: mox a Boſtange baſſa, hortulanorum
præfecto, pro more ritemi exceptus, & Conſtantinopolim trans Boſporum ve-
ctus fuit. Et quia Selimes generum ſuum, Iſchenderem baſſam, quem proſulta-
num Conſtantinopoli diſcedens reliquerat Soleimanes, de aduentu ſuo certio-
rem reddiderat, cũ mandatis, vt eius opera ſtudioque res ad ingreſſum in vrbem,
pompamque regiam pertinentes, ſine mora parentur: mox illo ipſo die dedu-
ctus in ſaraium, ſolio conſedit imperatorio illius cubiculi, quod ſolis eſt Sultanis
Oſmanidarum gente prognatis occupare permiſſum. Inde per vrbem proclama-
tiones more maiorum factæ, quibus vota primum concipiebantur, vt anima So-
leimanis in Paradiſo felix æuum ageret, ac in perpetua gloria quieſceret: deinde, 1
multos vt annos viueret Sultanus Selimes Chan, proſperique ſtatus incremento
continuo frueretur.

Poſtridie, qui dies erat XXIIII Septembris, e ſaraio prodiit, ſeque per vrbem
populo ſpectandum exhibuit. Peregit & paternas exſequias, ac magno animalium
numero cæſo, cibisque coctis itidem innumeris, epulum funebre quibuſuis, cum
ingentis ſummæ aſprorum erogatione, præbuit. Inde ſollemni pompa, maximo-
que ſuorum adplauſu, in ſaraium rediit.

Ante, quam hæc fierent, per Iſchenderem baſſam proſultanum euocari ex
omnibus locis Genizaros, paternæ mortis adhuc ignaros, in opidum non procul a
Conſtantinopoli ſitum, ſub prætextu mittendi ad obſidionem Zigetanam mili- 2
taris ſupplementi, iuſſerat. Ad eos Iſchender baſſa, Selime iam paternum in ſolium
collocato, de Selimis voluntate profectus; obitum Soleimanis, & ſucceſſionem
Selimis exponit. Inde pro direptionibus vſu receptis in obitu principis Oſmani-
dæ, centum millia Sultaninorum eis offert. Non ingrata fuit oratio baſſæ Geniza-
ris, ea lege tamen adſentientibus, vt largiores annonæ militatutis darentur.

Selimes ergo Genizaris inauctoratis, die menſis Septemb. XXVII Conſtan-
tinopoli diſcedit, & magnis itineribus Albam Græcã contendit. Quum iſtuc ad-
latũ poſtea Soleimanis cadauer in vrbem deduceretur, pedes ante paternũ funus
incedebat habitu lugubri Sultanus Selimes, comitantibus baſſis, Cadileſcheris,
ceterisque begis. Inde Cadios populis, conſuetum donatiuum Genizaris dedit. 3
Quibus peractis, Conſtantinopolim cadauer paternum auehi iuſſit, & in Zuna,
quam ipſe ſibi viuus exſtruxerat, condi. Curata fuit ea res ab Achmete baſſa, Fer-
hateque Capizilariorum Aga, deducentibus begis & Genizaris, cum vexillo re-
gio: tamdemque die XXII Nouembris peruentum Conſtantinopolim. Ibi funus
exceptum fuit frequentiſſimo concurſu mortalium, præeunte Muphti, qui apud
Muſulmanos & iuris, & religionis, omniumque ſacrorum rex eſt: ſubſequenti-
bus, Iſchendere baſſa proſultano, Dephterdaris, qui Cameræ vel ærarij præfecti
ſunt, aliisque begis, omnibus pullatis: quorum terga plebis infinita multitudo
claudebat. Exemtam e curru ſandapilam vel arcam ligneam præcipui begi per vi-
ces, erectarum in ſublime manuum palmis inuehere, ſicque per vrbem geſta- 4
runt: eiulantibus interim Taliſmanis, & ad Zunam vſque feſſum quemdam, Ma-
humetano ritu, lamentabili voce concinentibus. Hinc depoſitum in Zuna ca-
dauer: inſtratus ſandapilæ pannus cymatilis præſtantiſſimus: & ſupra hunc alius
auro intertextus: ad latus acinax poſitus, index profuſæ bello vitæ: ad caput col-
locatum e lino ſubtiliſſimo, ſpiris aptatum candidiſſimis tulipantum, quo viuus
vti conſuerat, cum nigris ardearum pennis ſelectiſſimis: pone caput, in pau-
mento poſiti cum candelabris ingentes, pyramidali forma, rotundi nihilominus
cerei; qui tamen numquam accendi ſolent. mox adhibiti Taliſmani & Hoggiæ,
(ſacerdotum hæc Muſulmanis ſunt nomina) qui more gentis humi diuaricatis ſe-
dentes cruribus, perpetuo preces quaſdam in eius Zuna murmurando deblate- 5
rarent. Hæc omnia, quum multis poſt annis Conſtantinopoli eſſemus, coram in-
ſpeximus. Circum ſandapilam ipſius, & aliæ ſunt ſandapilæ; tam Sultanæ (de qua
diximus) Roſſæ, quam liberorum Soleimanis. Acciderunt hæc anno Mahumeta-
C.1566. no DCCCCLXXIII.

Interea Selimes, ob hiemis imminentis aſperitatem, Vngariam reliquit: &

Pertauum

Pertauum bassam, satis magnis cum Turcorum, Valachorum, Tatarorumqu copiis, Erdelianobego, qui bellum contra Maximilianum prosequebatur, adesse iussit. Dolebat Erdeliano, Suendium anno superiore cepisse Tocaium, in quo 30 maiora minoraque tormenta bellica, præter ingentē rerum bello necessariarum, annonæque copiam reperisset. Quapropter eam arcem recuperare statuit, magni scilicet suas ad res vel tutandas, vel prolatandas momenti: quod esset in Vngariæ sita limitibus, & Erdelij; duobus amnibus circumdata, Tibisco & Bodrogo. Militem ergo, cum maioribus decem machinis adhibet, omnique vi & impetu oppugnare munitionem incipit. Ex altera parte Suendius eam minime deserendam ratus, quum alia defensioni parat idonea, quibus Iacobo Ramingero, cuius ipse fidei Tocaium commiserat, in tempore succurreret: tum ab Imperatore Maximiliano subsidia maiora postulat. Is Henricum Staupicium, cum mille Germanis equitibus, sex peditum vexillis, stipendiis, & annona necessaria, mittit. Sed prius quā auxiliares hæ copiæ Tocaium peruenissent, sparsa fuit in castris Erdeliani fama, decem millia Tatarorum, a Selime, defendendi eius causa, cum Turcis & Valachis relictorum, per seditionem totum populari Erdelium, ac inaudita crudelitate passim in fortunas & corpora miserorū, cuiusuis ætatis & sexus grassari. Quapropter obsidionem soluere coactus fuit, ne dum istic ipse pertinacius hæreret; suos ad internicionem deleri sineret. Liberato ab hostili oppugnatione Tocaio, Ramingerus in abscedentes erumpens, pluribus cæsis, reliquos palantes & trepidos fugauit. Nec parum Erdeliano cum hisce Tataricis, Turcicis, Valachicisque copiis negotij fuit, quum aliquot eorum millia trucidaret, ac Varadini vicissim ab eis obsideretur. Vnde fuga dilapsus, recenti coacta suorum manu, rursus haud exiguam ipsorum stragem edidit: qua demum territi, semet in Podoliam & Rossiam effuderunt; vbi crudelium belluarum immanes reliquiæ, fortiter a Palatino Rossorum debellatæ, perierunt.

Post discessum barbaricarum & Erdeliani copiarum, Suendius suis media bruma productis, ad obsidendum Zatuarum profectus est, castrum momenti non leuis, in Erdelij finibus situm quod Georgij Bebeci ditionis erat, hominis nefarij, qui primus auctor huius inter Cæsarem Erdelianumq; belli exstiterat. Bebecus iam ante perspecta victrici toties virtute fortunaque Suendij, quod magnopere metueret, ne castro expugnato, in Maximiliani manus, cum præsenti vitæ periculo, veniret: vxore familiaque Zatuari cum præsidio relicta, fugæ beneficio saluti suæ mature consuluit. Aliquamdiu perstiterūt in obsidione toleranda præsidiarij, quod machinæ bellicæ nihil nec ipsis, nec castro damni dare possent. Cui Suendius incommodo remedium quæsiturus, dum ipsemet omnia circum arcem loca perlustrat & explorat; agnitus ab hostibus ex insigni proceritate corporis, qua longe supra ceteros eminebat, deque comitatus frequentia, parum omnino abfuit, quin discrimen vitæ adiret. Petitus enim globis aliquot tormentariis fuit, e machinis non modicis, quorum vnus humerum ita strinxit: vt etiam vestis eius igne cōcepto, quod esset ad pellendum frigus hibernum suffulta pellibus arderet. Nihilominus commodiore pro machinis reperto loco, & iis mox in illū, magno cum militum labore, quos in officio, si quisquam alius, hic sane dux continere potuit, translatis; ad extremam redacti desperationem præsidiarij, coniugi perduellis, ac familiæ, sibique salutem & incolumitatem pepigerunt, atque ita castrum Suendio dediderunt. Is vero non tantum pacta conuenta dediticiis bona fide seruauit, sed etiam Bebeci coniugem, cum mundo suo muliebri, & aliis rebus, quas caras habebat, abire omni absque iniuria passus est. Potitus fuit Zatuaro Suendius sub medium mensem Ianuarium, anno Mahumetano DCCCCLXXIIII. C.1567.

Non magno post captum Zatuarum temporis interiecto spatio Suendius, qui bellum in Erdelij finibus gerere non desinebat, nulla frigoris hiberni ratione habita, Muncazium cum suis obsedit, locum munitissimum, & huic bello conficiundo cum primis idoneum: cuius præsidiarij vitam facultatesque saluas pacti, deditionem fecerunt. Ea res animum Erdeliani mirifice perturbauit, nec minus accendit, vt totis viribus amissam munitionem recuperandā statueret. Non enim

ignorabat, hac patere transitum in Poloniam & Rossiam: seque præpediri occupato Muncazio, quominus in posterum subsidiarias e regno Poloniæ copias habere posset: nisi eas per Moldauiam, variis ambagibus, & itinere difficili, venire vellet. At non contentus occupatione Muncazij Suendius, mox etiam corona militari munitionem Hustianam cingere perrexit. Quod quidem nō Erdelianus tantum grauiter ac moleste tulit, verumetiam Budensis bassa: qui datis ad imperatorem Maximilianum frequentibus litteris, hortari non cessabat, vt a cepta obsidione Suendium discedere iuberet, ne inchoatum pacis componendæ negotium impediretur. Simul etiam suis in cōsilium adhibitis, deliberabat; quanam via posset obsessis opem ferre. Quumque iam pridem de hisce rebus omnibus ad Sultanum Selimem retulisset, indignatus ille, Pertauum bassam exercitum suum, cum Romaniæ beglerbegi copiis coniunctum, in Vngariam ducere iussit. Vtrumq; tamen ab instituta Selimes expeditione mox reuocauit, quum intellexisset, Verantium Agriensem præsulem, & Christophorum Tisembachum baronem, Vienna Constantinopolim ablegatos, ad se contendere. Quamobrem & Budensis bassa, missis ad imperatorem Maximilianum muneribus amplissimis, petiit; ne turbari pacis tractationem pateretur. Sua quidem ex parte futurum aiebat, vt palis transfigerentur omnes, qui per Cæsaris fines excurrendo damnum dedissent. Hæc ille multoties pollicebatur, sed e diuerso duces Erdeliani, quum Suendium viderent abiisse Cassouiam, ne spem pacis interturbaret: collectis non magnis copiis, impressione nec opinata Risuarum adorti ceperunt, occupatis etiam thermis, quas Riuulos Dominorum adpellant. Has enim Suendius ante biennium eis ademerat. Id vbi factum Ruberus accepit, legatus Suendij, magnæ vir bellicis in rebus industriæ, mox cum iustis equitum peditumque copiis adcurrit, & hostibus inexspectato suo territis aduentu; Risuarum, adhibita vi maxima, recuperat: præsidiarios interficit: moxq; Riuulos etiam nullo negotio recipit. Quippe casu quodam accenso puluere tormentario, castrum ardere cepit; ideoque maiori parte propugnatorum exstincta, in Ruberi potestatem venit.

C. 1568. Anno denique Mahumetano DCCCCLXXV, pax octauo quoque anno renouanda inter Maximilianum Augustum, Sultanumque Selimem coiit, qua Erdelianus etiam comprehendebatur. Eius quum aliæ leges & conditiones erant, tum vti quisque sibi retineret, quidquid eo bello cepisset. Id vero plurimum Maximiliani rebus profuit. Nam fines suos opera Suendij sic ampliarat, vt ad XL milliaria Germanica cis & vltra Tibiscum late dominaretur: qua quidem in regione multæ sunt arces, multæ munitiones insignes, partim ab hoste captæ, partim factæ diligentia Suendij, partim inchoatæ. Idem & ærarij noui (Cameram vulgo vocant) in iis locis auctor exstitit, de quo non leue subsidium publicis rebus accessit: castris, aliisque munitis locis, cum imperio Germanos, iustis & grauibus de causis, præfecit: totam denique rem limitaneam matura prouiden-

C. 1568. tia, tam in Vngariæ, quam vicinæ Stiriæ finibus constituit: anno DCCCCLXXV,

& 1569. & DCCCCLXXVI.

C. 1569. Hoc anno DCCCCLXXVI splendidissimum & instructissimum Venetiis nauale, sub medium mensem Septembrem, accenso tormentario puluere, maximo cum reipublicæ detrimento conflagrauit. Ibidem tam in vrbe, quam terra continente, diuturna & inusitata quædam erat annonæ caritas. Quamobrem Sultanus Selimes, licet initio regni pacem, a Soleimane patre cum Venetis initam, confirmasset; tamen vel ambitione propria, vel suorum impulsu, vel hoc Venetorum aduerso casu permotus, bellum eis inferre statuit, quæsito prætextu, quasi Cyprum nullo iure possiderent, quæ ob successionem gentis Osmanidarum in iura Sultanorum Ægypti, ad se directo pertineret. Licet enim Selimes auus & Soleimanes pater, annui tributi, quod a Venetis eius regni nomine pendebatur, solutione contenti, possessionem insulæ Venetis hactenus reliquissent: nullum tamen hoc sibi gignere præiudicium posse dicebat, quo minus iam tributo repudiato, regnum sui iuris occuparet, ac sibi retineret.

Itaque mense Februario sequentis anni, Cubatem Zausium Constantinopoli Ve-

poli Venetias ablegauit, qui a Senatu Cyprum repeteret: ac recuſaturis, bellum denunciaret. Adpulit is Venetias ſub initium menſis Aprilis, anno DCCCCLXXVII, C. 1570. & mandato Selimis expoſito, repulſam tulit.

Quapropter menſe Maio miſſi cum claſſe militeq; fuerunt, qui bellum Cyprium gererent, Muſtaphas Baſſa, copiarum terreſtrium, & Pialis Alisque baſſæ, claſſiariorum pręfecti. Pialis prouectus cum ſuis ad Tenum, inſulam Venetorum in Ægæo, ferro ac flammis eam, non ſine graui tamen ſuorum iactura, direptam vaſtauit.

Menſe Iunio Sebaſtianus Venerius, inſulæ Corcyræ maxima cum poteſtate præſes, Soppotoum caſtrum Albaniæ, non procul a Corcyra ſitum, expugnauit: eique præſidio impoſito, ac rebus neceſſariis munito, Manuelem Murmurium, oriundum e Napolio Romaniæ, (Naupliam Argiæ veteres adpellauere) præfecit.

Sub eiuſdem menſis exitum Marcus Quirinus, claſſis in Hadriatico præfectus, arcem ſinus Mainenſis, (Mainam ſunt qui Leuctra veteribus adpellatam putant, ipſum vero ſinum Mainenſem, Meſſeniacum:) ad portũ, quem vulgo Qualliarum ſiue coturnicum vocant, poſitam feliciter expugnauit: actisque ſub ea cuniculis, & ſuppoſito incenſoque puluere tormentario, funditus euerſam diruit: ne barbaris amplius receptum præberet.

Nicoſia, Cypri metropolis, ſub exitum Iulij menſis a Muſtapha baſſa obſideri cepta, & acerrime tam oppugnata, quam defenſa, tamdem die x Septembris in hoſtium poteſtatem venit, miſereque direpta fuit: cæſis præſidiariis, exſtincta nobilitate, perexiguis reliquiis ſeruituti mancipatis. Erat olim Cypri regia, quæ cẽtum & amplius ante hoc tempus annis redacta fuerat ſub imperiũ Sultani Cairenſis, eiq; hoc modo facta tributaria. An. Chriſtiano 1423 bellum erat Iano Petri filio, regi Cyprio, qui penultimus fuit inter legitimos reges ex Luſignana familia, cum Ægyptio ſiue Cairenſi Sultano Melechella: quo bello captus ab hoſte Cyprius, perſolutis CXVCIↃ Seraphinorũ, in regnum cum pacto tributi annui reſtituitur. Is moriẽs filium Ioan. reliquit impuberem, cui primo matrimonio, poſtquam adoleuiſſet, filia Marchionis Itali Montisferratenſ. nupſit: qua mortua, Helenam Palæologinã duxit. Ex ea nata fuit vnica filia Karulota, quæ Io. Luſitano primum nupſit, cui præbitum venenum mortem adtulit. Erat Karulotæ Iac. frater, illegitimo toro natus, cui ſacris initiato pater archiepiſcopatũ Nicoſianum adſignarat. Is imperandi libidine ductus, eccleſiaſtica dignitate ſpreta, regnum inuadit: a quo rpe dictus a Gręcis Cypriis fuit Re Zages, (ſic enim in quodã manuſcripto libello meo Græco legitur) adpellatione partim Italica, partim Gallica. Nam Gallis *Roi Iaques*, rex Iacobus eſt. Karulota ſecũdas nuptias cum Lud. Sabaudi Ducis filio contrahit. Is claſſem inſtruens, in Cyprum cũ Karulota coniuge prociſcitur. Redeunte legitima regis defuncti filia, iuſtaque regni herede, Iacobus nothus regno pellitur. Eiectus ad Sultanum Ægypti Syriæque confugit, Aleſſeraphum, & opem eius ad recuperandũ regnum implorat. Adſenſus poſtulatis Iacobi Sultanus, eum pulſo viciſſim cum Karulota Sabaudo, in regnum reducit: & nomine reſtitutionis huius ac beneficij, tributum non inuito imperat. Id tributum ex mercibus quotannis Sultano ſoluendis conſtabat, certo mercium genere, ſpecierumque numero expreſſo. Necdum id temporis vxorem Iacobus duxerat. Itaq; Venetias profectus, Æcaterinam Cornaram, prius a Senatu S. Marci filiam adoptatam, cõſtitũta de publico dote, matrimonio ſibi copulat: vt hoc adfinitatis Venetæ vinculo, potentiſſimæ mari reipublicæ præſidio ſeque regnumque ſuum ſtabiliret. Nec multo poſt, relicta coniuge prægnante, moritur. Contigit hoc anno Chriſt. 1470, qui Mahumet. erat 874. Exſtincto rege, poſthumum regina marem parit, qui tamen non diu ſuperſtes fuit. Tum vero Veneti viduæ perſuadent, vt regno cederet, cui defendendo par ipſa non eſſet, annuoq; reditu 4 aut 5 millium Zecchinorum contenta, patriam immortali beneficio ſibi deuinciret. Hoc modo redacta in poteſtatẽ inſula, nihilominus Veneti Sultano Ægyptio, tributi eius nomine, quod Iac. rex illi pollicitus fuerat, merces in pactis conuentis expreſſas quotannis mittebãt: donec an. Ch. 1517, qui Mahumetanus erat 923, Sultano Tommambai & Ma-

melucis a Sultano Selime deletis, & Ægypto Syriaq; subiugatis conuersum a Selime victore, Mamelucorumque successore, tributum hoc fuit in certum pretium, videlicet VIII CIↃ Zecchinorum: quos Cypri nomine Sultanis Turcicis ex eo tempore Veneti persoluerunt, donec a Selime II, Cyprum sibi ceu domino directo, repetente; bellum, de quo nunc agimus, indictum Venetis fuit. Capta Nicosia, Famagustam Mustaphas bassa tandem obsidere cepit an. Mahumet.
C 1571. 978. sub medium mensem Aug.

C 1572. Anno DCCCCLXXIX, dum obsideretur, & grauissime a Turcis oppugnaretur Famagusta, classis Turcica damnum illatura Venetorum insulis in Ægæo, Ali bassa duce Cretam (Candiam nunc vocant) petiit: vbi exposito in terram milite, sæuitum in obuios immaniter. Munitis ciuitatibus & opidis ita prospectũ mature fuerat a gubernatoribus insulæ, nullum vt ab hoste detrimentum acciperent. Solum Rhetymum adortus Vluzalis, Aphricanæ Barbariæ prosultanus, cuius ante facta mentio, quod ab incolis desertum fuisset, nemine resistente, mense Iunio vastauit. Alis bassa tamdem recẽsitis copiis suis, quod apud ipsos per fabas vel aspros fieri consueuit, quum III CIↃ IↃCC amisisse se videret: relicta Creta, Cerigum Veneti iuris e regione promontorij Maleæ sitam insulam, (Citheram dixere veteres) ad S. Nicolai portum inuasit, & maiori ex parte diripuit. Inde Zacynthi & Cephaleniæ suburbiis ac vicis excidio datis, (arces enim præsidiis & opere sic munierant Veneti, vt eas hostis adgredi non auderet) Soppotoum pergit Alis bassa: numeroque militum superior, cæsis captisve præsidiariis, arcem recipit: cuius etiam præfectus Manuel Murmurius, vir bello strenuus, in hostis potestatem venit.

Hinc obsessum terra marique Dulcinium, situm in Albaniæ Dalmatiæque finibus opidum, mense Iulio Turcis se dedidit: ciuibus libertatem suam, militibus vitæ pactis incolumitatem. Sed dum contendunt inter se bassæ, quorum alter opidum terrestribus copiis, alter mari obsederat, vtrius esse deberet: plerique omnes in seruitutem abducti fuerũt, exceptis Sarra Martinengo, Dalmatiæ supremo cum imperio gubernatore, ac Marco Venerio, Dulcinij præfecto.

Tunc etiam Turci potiti fuerunt Antibari, per summam ignauiam deditionem faciente Alexandro Donato pręfecto: itemque Butua, quæ defendi non potuit, quod esset versus mare parum munita.

Vluzalis & Caragosa Raisus, quum ad insulam Liesenam adpulissent, (Farum Dalmatæ vocant, vbi Farensis est episcopatus) suburbia depopulati sunt: arcem, quam egregie munitam vidimus, tentare non ausi. Liesena relicta, Curzolam petierunt, quam Corcyram Nigram vocant, haud procul inde dissitam: cui quidem insulæ nihil aliud dedere damni, quam quod Vlarim pagum flammis iniectis exusserunt. Nam quum opidum insulæ, quod ipsum quoque Curzolæ nomen habet, a viris desertum, adgrederentur: a feminis, animose patriam defendẽtibus, memorabili cum marium Curzolanorum, & ipsorum hostium infamia, femineique sexus immortali laude, reiecti fuerunt.

Famagustani per integrum annum obsessi, quum fortiter hactenus omnem vim hostilem sustinuissent: tamdem in extrema rerum omnium pænuria deditionem fecerunt, his legibus: vt Venetis vitæ concederetur incolumitas, & vti cum armis suis ac facultatibus in Cretam deducerentur: Gręci domos suas incolerent, possessionibus suis fruerentur, ritu Christiano viuerent. Quibus conditionibus a
C. 1572. Mustapha bassa, initio mensis Augusti, anno DCCCCLXXIX, laudatis & adprobatis, ipsiusque manu subsignatis: die quinto dicti mensis Augusti prodiit ex vrbe Marcus Antonius Bragadinus, sub quo defensa fuerat hactenus, & cum illustri nobilium virorum comitatu in Mustaphæ castra venit, eique claues ciuitatis, quod in deditionibus fieri solet, obtulit. Exceptus initio comiter a Mustapha bassa, mox ab illa crudeli bellua, per summum scelus violata fide, quum aliis per ludibrium adficitur exquisitis iniuriis, tum ad extremum viuus excoriatur. Laurentium Teupolum, Paphi præfectum, qui & ipse cum aliis Famagustam singulari virtute propugnarat, suspendio Mustaphas necari, ceteros dediticios immaniter contrucidari iussit. Turcorũ, qui obsidionis principio in vniuersum ad ducenta millia cẽsebantur, in

tur, in quibus erant Azaporum LXXXCIↃ, Genizarorum XIIIICIↃ, volonum (Acanzios ipſi vocant) LXCIↃ, periiſſe conſtat obſidione durante, ſupra LXXXCIↃ.

Erat initio belli Cyprij, defendendæ contra Turcorum vim, reipublicæ Chriſtianæ cauſa, percuſſum fœdus inter Pium V Pontificem maximum, Philippum regem Hiſpaniarum, & Senatũ Venetum. Eius fœderis copiarum omnium deſignatus fuit imperator, Ioan. Auſtrius, Karuli Auguſti F. Hiſpani frater. Pontifex ſuis triremibus Marcum Antonium Columnam, Ducem Talliacoccianum, nobilitatis Romanæ principem, præfecit: Veneti ampliſſimæ, quam inſtruxerant, claſſis imperium Sebaſtiano Venerio, quem poſtea Ducem quoque ſuum crearunt, commiſere. Præter hos & alij hac erant in expeditione principes & illuſtres viri, magnus regni Caſtiliæ Cõmendator, Aſcanius Cornianus, Ioannes Andreas Doria princeps Melphitanus, Auguſtinus Barbarigus, Marcus Quirinus, Antonius Canalis, Veneti: Alexander item Farneſius, Octauij Ducis filius, princeps Parmenſis; Franciſcus Maria, Guidonis Vbaldi filius, Rouereus, Vrbini princeps: Paulus Iordanus Vrſinus, Dux Braccianenſis: Aluarus Marchio S. Crucis, & alij plures. Hæc claſſis quum menſe Septembri Meſſana Siciliæ ſoluiſſet, hoſtilesque nauales copias ad Inebechtim ſubſiſtere (ſic Turci nominãt ciuitatem, quam noſtri Lepantum adpellant, veteres dixere Naupactum) nuntiatum eſſet: tamdem ad portum inſulæ Cephalleniæ, quem vallis Alexandrinæ vocant, adpulit. Stabat haud procul a noſtris in Inebechtino ſinu, qui Corinthius olim nuncupabatur, claſſis hoſtium: cui cum imperio præerant, Pertauus baſſa copiarum terreſtrium, & Alis baſſa ſociorũ naualium dux ſupremus. Inter hos, cognito Chriſtianæ claſſis aduentu, ſententiarum diuerſitas exſtitit. Pertauus abſtinendum iudicabat a prœlio, quod cõiuncta iam Chriſtianorum claſſis, vnius imperio ducis regeretur: exſpectãdum eſſe perexiguum ad tempus, quo futurum ſit, vt, illo præſertim anni tempore, ſoluatur. Alis e cõtrario ſentiebat, omnino dimicandum. A Pertano ſtabant rei naualis peritiſſimi veteraniq; duces, Sirocus Alexandriæ ſangiacus, Carabnees ſangiacus Souriſaris in Caramania ſiue Cilicia maritima Mechemetes begus, Salę Raiſi filius, ſangiacus Eubœę ſiue Negroponti: cum Ali vero ſentiebant, Chaſanes begus, Chairadinis Barbaroſſæ filius, Vluzalis proſultanus Ceſairenſis, & Caias begus Smyrnenſis ſangiacus; quorum ſentẽtia tamdem vicit, Vluzali iubente in medium proferri & recitari mandatũ Sultani Selimis, quo victoriam vti proſequerentur, eis iniungebatur. Omnium ergo ſententiis decretum prœlium, quod non minori animorũ alacritate noſtris etiam expetentibus, commiſſum fuit ad tres exiguas inſulas, vel marinos potius ſcopulos, quos Cuzolaros hodie tam Græci, quam noſtri vocant. Victoria potiti ſunt multis a ſæculis inaudita Chriſtiani. Periit occiſus Alis baſſa. Pertauus animaduerſo præſenti ſuorum interitu, non magno nauigio fugiens ad terram euaſit. Vluzalis mari profugit cum 30 plus minusve triremibus. Cæſa fuerũt hoſtium ad XXVCIↃ, capta IIIICIↃ. Claſſis hoſtilis vniuerſa, cum ſpoliis immenſis, Chriſtianorum in poteſtatem venit: iis dumtaxat exceptis triremibus ac nauigiis, cum quibus Vluzalim euaſiſſe diximus. Liberata Chriſtiana mancipia ſupra XIIIICIↃ. Pugnatum die VII menſis Octobris, anno Mahumetano DCCCCLXXIX. C. 1572.

Hac Turcis illata clade, Veneti Margaritinum, in Chimeriotarum regione, quæ Albaniæ pars eſt, (ſic a Cerauniis dictam mõtibus aliqui putant) haud procul a Corcyra ſitum, deditione ceperunt 12 die Nouembris, vitam facultatesq; ſaluas paciſcentibus barbaris: & ipſum caſtrum mox igne cõcrematum diruerunt. Soppotoum quoq; deſertum a Turcis, Albani occuparunt, & Venetis reſtituerunt: a quibus redditum deinceps Sultano Selimi fuit. Anno ſequenti proximo, 980, C. 1573.
XV menſis Ianuarij, tentata fuit a Venetis obſidio Caſtelli noui, captis ſuburbiis: ſed ſuccurrentibus barbaris, ab obſidione diſceſſum. Cupiebant Veneti hoc opido cum arce potiri, vt omni periculo Catarum, ciuitatem ſui iuris longe munitiſſimam, liberarent. Situm eſt enim Catarum in ſinu quodam maris, qui Rizonicus olim vocatus fuit, nunc ab ipſa ciuitate Catarinus dicitur: cuius oſtiũ Turci hactenus Caſtelli noui ꝓpugnaculo claudere, ne Cataro ſuccurri poſſit, fruſtra conãtur.

Variæ contigerunt ætate nostra mutationes in regno Tunisino, quo superioribus annis rex Assan, Machmetis filius, (Muleassem nostri non recte vocarunt, quum Mule regem vel dominum ipsorum lingua significare tradatur, Assan vero proprium fuerit ei nomen) excluso necatoq; maximo natu fratre Mamuna, qui nostris est Maimon, potitus fuit. Idem ceteros quoque fratres suos, quos moriens ei pater XXI reliquerat, aut interfecit, aut ferro candenti oculis adhibito cæcauit: excepto Roscetre, qui secundo loco genitus fuerat. Is in conatu pellendi fratris Assanis, re parum feliciter gesta, Cesairim (Algerium nostri vocant) profugit ad Chairadinem Barbarossam: qui Roscette Constantinopolim misso, sub eius tamen reducendi prætextu deceptis Tunisinis, Assanem expulit, vrbem cum arce totoque regno cepit, ac Sultano Soleimani, se prosultanum adpellans, subdi-
C. 1534. dit: quod quidem accidit anno Mahumetano DCCCCXL. Assanem Karulus Au-
C. 1537. gustus in regnum, expulso Chairadine, reduxit anno DCCCCXLIII. quod ille dein-
C. 1544. ceps a nemine vexatus obtinuit vsque ad annum DCCCCL, quo aduentantis cum classe Chairadinis fama territus, in Siciliam Neapolimque traiecit. Amida filius Tunisim cum arce per absentiam patris Assanis occupat, reuersumque patrem capit, & oculorum pupillis candenti scalpello læsis, visu spoliat. Eadem immanitate tractati ab Amida fratres, Nahaser & Abdallas, quos cum patre ceperat. Amidam regno patruus Abdamelechus eiecit. Is enim Guletam profectus, & Francisci Touaris Hispani, Guletæ præfecti ope Tunisim ingressus, mox in arcem velata facie pergit, eamque deceptis custodibus, qui Amidam esse credebant, occupat. Abdamelecho post trigesimum & sextum regni diem rebus humanis exemto, succedit filius Machmetes, annos dumtaxat XII natus: quo necdum gerendæ reipublicæ per ætatem idoneo, quum intolerabilis curatorum eius administratio plerisq; videretur, rediens Amida, regnum patrueli eripuit. Amidam rursus excussere
C. 1573. Turci, duce Vluzali, anno DCCCCLXXX. fuitque Sultani Selimis auctoritate suffectus in ipsius locum rex alius. Amida Guletam profugiens, quæ Hispanorum præsidio tenebatur, priuatam cum duobus filiis vitam egit. Quumque magno recuperandi regni desiderio flagraret, suos ad Ioannem Austrium, nauali de Turcis victoria toto iam orbe celebrem, mittit: qui opem eius auxiliumque poscerent, vt regno restitueretur. Simul habiturum se promittit ingentes ab amicis sociisque copias, & eam annonæ abundantiam, quæ ipsius exercitui vel maximo suffectura sit. Adnuit eius postulatis Austrius, & insigni cum classe, quam aliis etiam cum triremibus Dux Suessanus, & Melphitanus princeps, Ioan. Andreas Doria comitabantur, in Africam transijcit, Tunisim occupat, regem a Turcis datum in potestatem redigit, vrbem captam militi suo diripiendam cõcedit. Quum autem promissis Amida non satis faceret, fluxæq; ceteroquin etiam fidei signa quędam præberet, sollicitatis secreto Turcicis auxiliis: cum duobus filiis in Siciliam, iussu Austrij, transuectus fuit. Ibi quum futurum accepisset, vt frater eius Machmetes, cui maxime infestus erat, regno præficeretur: in eum furorem adactus est, vt de triremi se pręcipitaturus, & aquis suffocaturus esset, vix Amida filio, quo minus id faceret, impediente. Machmetes Amidę frater, ab Austrio regnum impetrauit, pręstito prius in Austrij præsentia sacramento, quo se perpetuo fidelem Hispano regi clientem futurum promisit. Is proximo deinde bello, quod exposituri statim sumus, in Turcorum potestatem venit, & Constantinopolim trans mare vectus fuit: vbi superstes adhuc ante triennium, quum istic essemus, in arce, quæ de septem turribus a Græcis Hepta Gulades, a Turcis Iadicula dicitur, sub custodia detinebatur. Hinc Austrius suorum concilium cogit, in quo variis dictis examinatisque sententiis, tamdem conclusum: debere nouam munitionem inter Guletam & Tunisim, ad interiectum vtrique lacum exstrui, quæ X milliaribus Italicis a Guleta, paulloque minus a Tunisi distaret. Eius rei perficiundæ causa relictus istic Gabriel Serbellonius Mediolanensis Italus, cum IIIICIↃ Italorum peditum; & Salazarus Hispanus, cum totidem Hispanis: quorum vterq; muniendarum vrbium & arciũ peritissimus erat. Consilij totius hic erat finis & scopus, vt hoc modo Guleta firmior efficeretur, & tanto facilius in fide barbari cõtinerentur, ob viciniam

vtriusque

vtriusq; præsidij, commoditatemq; lacus; ad quem quia sita esset vtraq; munitio, nullo negotio alteris alteri subuenire possent. Gesta fuerunt hæc an. DCCCCLXXX. C.1573.

Ægerrime ferebat Sultanus Selimes hos Christianorum in Aphrica progressus. Itaque Sinanem bassam, virum astutum, reique militaris peritissimum, classi supremo cum imperio præficit, qua CLX triremes, & XXXIII diuersi generis nauigia continebantur. Is in Aphricam mense Iulio, anno Mahumetano DCCCCLXXXI, adpulit. C.1574.

Quamquam vero nouę munitioni absoluendę præfectus Serbellonius magna rebus in omnibus diligentia fuisset vsus, tamē ea necdum erat perfecta, quod serius architecti, cum fabris cæmētariis, & omni materia missi, tamdem in Aphricam sub finem mensis Martij peruenissent: quorum aduentus Octobri mense præcedētis anni promissus fuerat, cum XL triremibus, quarum nauales socij muros Tunisinæ vrbis ad structuram nouæ munitionis demoliri debuerant: quod factum non fuit, quantumuis Austrius in vicina Sicilia degeret. Erat etiam pręsidiariorum militum deminutus numerus, exauctoratis temere nonnullis, quos omnem in euentum retentos oportuit. Hoc modo per ignauiam socordiamque factum, vt in hostium potestatem munitiones hæ nullo prope negotio venirent.

Turci primum Guletam obsidere ceperunt, cui Petrus Carrera Hispanus præerat. Ei Serbellonium de subsidiis mittendis vrgenti, quamquam loco munitiori esset, Serbelloniano necdum ad finem perducto: tamen DCL pedites partim Itali, partim Hispani fuere missi. Hinc a Turcis etiam Serbellonius obsessus fuit, quorum exercitum nouis adductis copiis Ramadam Cesairis beglerbegus adauxerat. Carrera denuo subsidium petit. Ea res anxium Serbellonij animum non parum torquere. Si nullos misisset, futurū verebatur, vt in ipsum amissæ Guletæ culpa conferretur: sin autem, vt suo semet præsidio nudaret. Nihilominus concessa Carreræ manus subsidiaria. Duobus interea nauigiis adpulerunt ex Hispania DC milites Hispani, qui noctu per ipsas Turcorum excubias penetrantes, quum vexillis & vestibus Turcicis vterentur, & quosdam Turcice loquentes secum haberēt, Guletam ingressi sunt. Tamdem & tertio Carrera militem sibi summitti a Serbelonio postulat, & quingentos beneficio noctis vsos impetrat, cum egregiis præfectis, ac inter alios, Salazaro magnæ virtutis & existimationis viro. Nihilo minus arx Guletana Turcorum in potestatem venit. Neq; defuere, qui Carteram proditionis insimularent. Prius quidem certe, quam Turci adpulissent, vel per inscitiam, vel superbiam, quingentos milites veteranos Italos admittere noluit: quod minime concessurum se diceret, vt in eius gloriæ partem venirent Itali, quam Hispani Guleta defendenda consequuturi essent. Equidem apud ipsos Turcos ex fide dignis hominibus accepi, Carreram fuisse virum prorsus ignauum & formidolosum, qui pulueris tormentarij nidorem ferre nō posset, nec tolerare fulmina displosarum machinarum: quæ sane quoties in hostem exonerabantur, ipse subterraneis secessudinibus, concameratisq; locis abdebat, bombaceq; suas obthurabat aures. Feruntur ei Turci proditionis obtulisse præmium regni Cyprij pręfecturam: neq; tamen dediticio pepercere, sed tamquam vili mancipio sunt vsi. Capta Guleta, pręter aliam prædam, potitus est Sinan bassa quingentis machinis bellicis, cum ingenti tormentarij pulueris, aliarumq; bello necessariarum rerum, & annonæ copia. Noua quoque deinde munitio a Turcis occupata fuit, non tamen multo sine sanguine: capto etiā Serbellonio, qui crudeliter a Sinane bassa tractatus fuit. Hoc modo prorsus eiecti sunt Hispani ex Aphrica, intra trigesimū & sextum diem: amissaq; per summam ignauiam ea, quæ Karulus Augustus in potestatem optimo consilio redegerat, vt securitati Siciliæ, regni Neapolitani, totiusque tum Italiæ, tum Hispaniæ consuleret. Fuerunt autem hæc anno DCCCCLXXXI gesta, cuius initio Veneti certas ob causas, non consultis, & inuitis adeo, Pontifice atque Hispano, contra leges fœderis, pacem cum Sultano Selime II fecerant. C.1544.

Tunc etiam Corcyræ muniendæ Venetis occasionē præbuit exscensus crudelis in eam insulā Sinanis bassæ, redeuntis ex Aphricano bello. Nam licet ab insulanis, ei placandi hominis causa, cuius præsertim tūc victoriis insolentiā norant,

munera quædam offerrentur: tamen illis reiectis, immaniter in eos grassatus est. Missi hoc nomine fuerunt in Corcyram quum alij rerum militarium periti, tum etiam Sfortia Palauicinus, Marchio Curtis maioris. Horum consiliis ita tum munitæ cum opido fuerunt arces illæ prealtis in rupibus sitæ, vereque caput inter nubila (quod Maro dixit) condentes, quas ipsum mare circumfluit: nihil vt equidem viderim aduersus omnem vim hostilem firmius, nihil inexpugnabilius.

C.1575. Annus DCCCCLXXXII memorabilis est plures ob causas. Nam exstincto Sultano Selime II, filius Murates III eius nominis, auspicatus est imperium, cum ipso huius anni Christiani principio. Agebat id temporis annum ætatis XXVII. Ante omnia recepto more barbaro strangulari, quinque fratres suos, natu se minores, in præsentia sua iussit: quorum minimi ceruicibus & iugulo quum pro more neruus adhiberetur, incertum an tenerioris in hunc amoris causa motum, an conscientia patratæ crudelitatis in omnes, illacrumasse quidem ipsum constat.

Itidem mortuo Scacho Techmase Parthico, successit filius non primogenitus, Muchemetes Hodabendes; nec Ismail, eius nominis in hac Sophina familia secundus, secundo loco genitus; sed proximus ab his Haidar Mirises, qui annis aliquot antea patris in regno suprema cum potestate vices gesserat. Is tamen vix XV diebus regno frui potuit, occisus a Sultanis quibusdam, siue proceribus regni, qui eum oderant. Hi deinde secundogenitū Scachi Techmasis filium Ismailem, eius nominis secundum, e carcere productum regno præficiunt. Fuerat enim a patre coniectus in carcerem, propter quorumdam procerum delationes, & in eo pluribus annis hæserat. Iam regno potitus, vt animos suorum exploraret, ac præsertim vt cognosceret, quinam essent illi Sultani, quorum impulsu & consilio custodiæ mancipatus a patre fuisset: secretum in locum semet abdit, & quorumdam opera, quibus maxime fidebat, mortem suam publicari curat. Eius rei fama diuersos in hominum animis motus, prout adfectus in Ismailem quisque fuisset, excitauit: in aduersariis & hostibus lætitiam, in amicis luctum. Hoc modo prodentibus semet inimicis ac delatoribus, illatum ab Ismaile mortis supplicium fuit. Idem non Sultanos dumtaxat sibi suspectos, verumetiam fratres suos omnes, quotquot nancisci potuit, e medio sustulit. Et quia deficiente tūc a Turcis sangiaco quodam Curdo, de quo mox dicturi sumus, aliqui proceres Ismaili auctores erāt, vt illum Turcis dederet, ne pax inter vtramq; gentem dudum inita seruataque violaretur: non modo consiliis eorum non obsequutus est, verum etiam dedendi supplicis auctores, bellique Turcici dissuasores, pœna capitis, vt proditores, adfecit. Qua hominis seueritate nimia plerique grauiter offensi, sexto regni mense venenum ei, sororis opera, propinarunt: quo hausto, vitam cum morte commutauit.

C.1576. Anno DCCCCLXXXIII, Stephanus Batorius, Somlianus, nobilis Vngarus, ceteroquin heroici vir animi, qui paucis ante annis exstincto Ioanni Sigismundo Erdeliano bego, (mortuus enim is fuit an. Christiano CIↃ IↃLXXI, qui Mahumetanus erat DCCCCLXXVIII) cum onere tributi annui, Sultano Musulmanorum soluendi, successerat; commendatione Sultani Muratis, patroni sui, Poloniæ rex factus est: quum Henricus Valesius Gallus, quem ipsum quoq; Poloniæ regno potitum opera sua Murates iactitare solebat, a morte Karuli fratris e Polonia profugus, de sententia procerum regno fuisset abdicatus.

Eodem anno Scachi Techmasis filius primogenitus, Muchemetes cognomine Hodabendes, quod Persarum lingua Dei seruum significat, mortuis fratribus, Haidari Mirisæ, atque Ismaili secundo, succedens: licet a natura quietis cupidus esset, inchoatum tamen ab Ismaile fratre contra Turcos bellum prosequi statuit: quod ei filius esset Emir Chan Mirises, magni iuuenis animi, gerendarumque rerum inprimis auidus. Hunc copiis suis supremo cum imperio præfecit. Causæ belli variæ fuerunt, quas paulo altius heic repetemus, nusquam ab aliis hactenus ita proditas. Operam enim dedimus, vt in ipsa Turcia certi aliquid de rebus hoc bello gestis cognosceremus a fide dignis hominibus, spretis vulgo iactatis, perque litteras sparsis hinc inde rumusculis, & rerum nouarum nuntiis.

Ismaile Scacho superstite, quidam sangiacus natione Curdus, cui nomē Abdallas

dallas begus, quum quasdam ob causas in suspicionem venisset, imperante Sultano Selime II, patre Muratis III, euocatus fuerat a Sultano Selime, sub alio praetextu, qui barbarorum mos est, ad Portam vti se conferret. Paruit Sultani mandato Curdus, nullius sibi culpae conscius, & Hadrianopolim ad Sultanum Selimem venit. Mandat Selimes, vt captus in carcerem coniiceretur. Solet hoc fieri, quum magnae auctoritatis vel familiae viri adprehendendi sunt, per Zausiorum bassam, qui praeest aulicis nobilioribus, quibus Sultanus Musulmanorum vtitur, quemadmodum principes nostri Commissariorum variis in rebus expediundis opera. Dum Zausiorum bassa sangiacum hunc Curdum Hadrianopoli prehendere fuis cum Zausiis conatur in Sultani Muratis II messira, Curdus se cum suis defendens, ipsum ibidem interficit, ceteris partim occisis, partim vulneratis. Hac de causa Selimes ei, cum omnibus suis, ceruices amputari iussit. Quum illo iugulato, fratris eius filius successionis iure sangiacatum ipsius possideret: quidam alius adgnatus adita Porta Osmanica, partim oblatis, partim promissis ingentibus donis tam ipsi Sultano, quam consiliariis eius, quos Vezires adpellant, adgnati sui sangiaçatum impetrauit. Citatus alter ad Portam, qui rem omnem intellexisset, sibique metueret, ne absque culpa sua ferret eamdem poenam, qua patruus adfectus fuerat: deuitata profectione ad Portam, quasi de Sultani Selimis obtinenda gratia desperans, in Parthiam profugit ad Scachum Ismailem secundum, qui tunc rerum apud Parthos potiebatur. Sciendum vero, sangiacos illos Curdorum, licet imperio Sultani Osmanidae contineantur, non tamen ita praefici, quemadmodum alii sangiaci solent: sed similes esse Vaiuodis, siue Palatinis, & praesidibus Erdelii, Valachiae, Moldauiae; quos oportet esse filios procerum, in ipsa regione patria natos, & a suis optimatibus ac populis electos. Curdi vero haud dubie ducunt originem a Chaldaeis & Mesopotamiae populis. Nam in hodiernum vsque diem multi Curdorum principes reperiuntur in regione Bagadatis, quae Babylonia veteribus est, & Carahemidae, quae Amida, & in Diarbekir siue Mesopotamia: quarum regionum populi Chaldaei sunt & Assyrii Wano & Scheherezuli vicini, ac Persarum ad fines vsque se porrigentes. Praeterea constat, Arabes hodieque Chaldaeam vocare Keldan, quam Persae cum Osmanicis Curdistanum, hoc est, regnum Curdorum adpellant. Et omnes isti populi sectae sunt Mahumetanae. Quum igitur ad Persas sangiacus ille Curdus, de quo diximus, se contulisset: non modo perhumaniter eum excepit Ismail Scachus, verumetiam omnem suam opem illi ad recuperandam auitam patritamque ditionem obtulit. Husreues autem bassa, qui Wani finitimaeque regionis tum beglerbegus erat, ceterique sangiaci limitanei, qui ad beglerbegatum ipsius pertinebant, quum hasce res intellexissent: damnum Persicis finibus per excursiones inferre ceperunt, quod dicerent, Ismailis Scachi culpa mutuam pacem violatam esse, qui Sultani Musulmanorum fugitiuos & perduelles suam in tutelam contra pacis leges recepisset, eisque decreuisset opitulari. Hoc belli grauissimi, quod hactenus inter Persas & Turcos geritur, exordium fuit.

Accedebant & aliae causae, praesertim ex superstitionum discidiis, vanaque somniorum obseruatione, cui gens Turcica nimium quantum obnoxia est, collectae. Nam ante triennium per Anatoliam passim aliquot illorum millia, qui sacris Turcicis, eorumque disciplinis ac studiis incumbunt, (Schophtalarios ipsi dicunt) sese commouerant, ac Persarum siue Sophinorum religionem Turcicis opinionibus anteferre se professi fuerant, adeoque longius ea secta cottidie serpendo, tantum incrementi sumserat; vt etiam Constantinopoli reperirentur, qui eam probarent. Somnia vero fuerunt huiusmodi, quamuis apud Turcos necdum certo constet, an Sultani Muratis haec fuerint, an eius sacerdotis, quem Sultani sui Scheichem Turci vocant. Creditum tamen a pluribus, ipsimet Sultano Murati oblatum fuisse somnium prius, & alterum Muratis Scheichi; quo nomine veniunt certi sacerdotes, pro viris sanctis apud ipsos habiti. Quippe per quietem stare sibi visus est in medio mundi, sub arbore maxima, cuius essent rami duo, longissimum ad interuallum exporrecti. Nam alter ad extremos solis orientis, alter ad

occidentis fines extendebatur. Praeterea sibi visus est conspicari serpentem magnitudinis immensae, quem ab oriente profectum, & ad se prouolutum, fuste, quem manu teneret, interfecerit. Hoc somnio nonnihil commotus, & experrectus fuit. Prius vero, quam ad explicationem alterius somnii accedamus indicandum lectoris causa venit; Mahumetanos, vltra quatuor Mahumetis socios, quorum nomina sunt, Ebubekir, Omer, Osman, & Alis, (& fuere Mahumetis hi successores, ac propagatores Mahumetanae superstitionis) alios quatuor eximios Imamos siue Doctores venerari: quorum primum Ebuhanifem, propterea quod supremum inter hos locum obtineat, Imamum azemem siue Doctorem summum adpellare solent: alterum vocant Imamum Malichim, tertium Imamum Schaaffim, quartum Imamum Achmetem Henbelim. Hi quatuor siue doctores, siue sacerdotes, Persis infestissimi fuerunt: ac vicissim magno Persis est in pretio Scheiches Haidar, auctor religionis ipsorum hodiernae, quem extreme Turci detestantur. Quum igitur obdormiisset, videre sibi visus est prope portam paradisi Ebuhanifem, quem (vti modo diximus) Imamum azemem vocant, hoc est, summum siue sacerdotem siue pontificem. Is compellato Sultani Muratis Scheiche vel viro illo religioso: Abi, inquit, ad Chalifen terrae, (hoc est, ad vicatium siue successorem prophetae Mahumetis. Nam persuasi sunt Osmanici, principem suum esse Chalifen huius saeculi) eique dicito, Imamum Azemem hoc ipso die, quum egredi e paradiso vellet, Scheichem Haidarem ante paradisi fores inuenisse: quem praelio adortus, non modo vicerit, verumetiam occiderit: adeoque sectam ipsius nunc finem habituram. Hortaberis ergo Chalifen, vt aduersus haereticos arma capiat: quos auxilio diuino superabit, deque facie terrae dissipabit.

Recitatis duobus hisce somniis, primum Sultani Muratis Scheiches sic interpretatus est, vt diceret medium mundi significare sedem ipsius Sultani Muratis imperialem: & arborem cum duobus maximis ramis, denotare amplitudinem imperii Sultanici. Per serpentem intelligi hostem ipsius orientalem, hoc est, Scachum Persicum: quem bello superaturus sit, & occisurus, eiusque regnum adiuncturus Osmanidarum imperio. Consimiliter etiam per id, quod Imamus azemes praelio Scheichem Haidarem adortus vicerit, futurum significari; vt Persarum haeresis, vna cum omnibus, qui eam sectarentur, vsque adeo dissipetur & aboleatur: nullum vt ipsorum vestigium futurum sit reliquum. Praeterea Sultanum Osmanidam futurum mundi totius Chalifen ac dominatorem.

Hoc modo quum vtrumque somnium Scheiches interpretatus esset, voluit Sultanus Murates etiam Hoggiae sui (sic apud ipsos vocantur, qui nostris sunt presbyteri) iudicium audire: cui statim ea placuit interpretatio. Neque defuere, qui dicerent, secretum quemdam inter hunc Hoggiam Scheichemque consensum mutuumque de persuadendo Sultano pactum interuenisse. Solus Mechemetes bassa vezir azemes, quem supra Selimis II generum fuisse diximus, & qui deinceps anno Christiano 1579 domi suae, quum omnibus adeundi se facta copia ius diceret, nequiter a deruisio quodam interfectus fuit; auctor eius belli esse noluit, quod libere consulenti se Murati diceret, nequaquam Persis bellum inferendum, qui iam tot ab annis pacem Osmanidarum cum gente coluissent. Rationibus & argumentis aliis adiungebat elegans, quod Graecis & Turcis vsitatum est, prouerbium: Caudam serpenti, qui dormit, non esse calcandam: cetero qui futurum, vt excitatus, capite sursum erecto, terribiliter pungat. Ad summam, bellum hoc Mechemetes bassa modis omnibus dissuadebat.

Addendum & hoc, vt odia gentis vtriusque mutua rectius intelligantur, Persas inimicissimos esse tribus Mahumetis prophetae sociis, Ebubekiri, Omeri, & Osmani: studiosissimos autem quarti, videlicet Alis. Iidem Persae tradunt, angelum Gabrielem, quum e caelis in terras portaret Alcoranum, (quo libro Mahumetanorum lex continetur) Ali reddendum, errore quodam eum Mahumeti obtulisse: Deumque, velut ea re nequaquam offensum, qui Mahumetem quoque tali dono gratiaque dignum videret, plane nihil obloquutum esse. Praeterea dicunt iidem Persae, primam vxorem Mahumetis, cui nomen fuerit Aische, numquam

quam fuisse castam. Immo prophetam Mahumetem, qui se putaret inuenturum virginem, ac pudicam, reperisse plane contrarium. Addunt etiam, quod exstincto propheta Mahumete, quum Alis, propinquus & gener eius, electus fuisset Chalifes siue vicarius & successor ipsius: Ebubekir fauore malignorum quorumdam adiutus, per iniuriam, contra factum a propheta testamentum, se constituerit Chalifen. Idem post ipsum, reliquos etiam duos, Omerem & Osmanem, factitasse. Alim interea quadam in spelunca semet abdidisse, donec omnes ordine morerentur, atque ita tamdem eis successisse. Quum ergo tres isti contra supremum ellogium testamenti, præceptumque prophetæ Mahumetis deliquerint: nullam iis Persæ fidem adhibent, quæ a tribus illis vel tradita voce, vel litterarum monumentis prodita sunt. Immo vbicumque libros ipsorum & scripta reperiunt, confestim flammis exurunt, & crudeliter in eorum obseruatores animaduertunt. Iidem Persæ Scachum siue regem suum adorant, & ita venerantur, ac si Deus quispiam terrenus esset. Non etiam quinquies interdiu noctuque precari solent, Osmanicorum more; sed semel dumtaxat. Ad summam, sectatores sunt religionis a doctore quodam eis traditæ, cui nomen fuit Scheiches Haidar: & quidam ex ipsis alterius quoque doctoris vestigiis insistunt, quem Imamum Haruistim adpellant. Hi duo doctores vel Imami, exstiterunt in vrbe Persarum Reza, quo tempore vixerunt Erdebil, Vsumchasanis Scachi Persarum gener, & Scachus Ismail, eius nominis primus, Erdebilis filius, Vsumchasanis ex Martha filia nepos. Quumque doctores hi tam concionando, quam scribendo, ea proposuissent, quæ diximus: duo illi principes, Erdebil & Ismail, pater & filius, eorum doctrinam sectamque probarunt & amplexi sunt. Ac filii quidem Ismailis, cognomento Sophini, ea felicitas fuit, vt nouæ religionis, quam Sophinam vocarunt, fama confluentibus ad ipsum paruis initio, deinde maioribus hominum copiis, tamdem prœliis victos Persarum reges, Iacupem auunculum suum, eiusque filium Aluantem, occiderit; ac sibi regnum subiecerit, ad posteros etiam dignitate regia in hunc vsque diem propagata. Nihilominus illi duo Persarum Imami siue doctores, Haidar & Haruistis, non Osmanicorum dumtaxat, verumetiam aliorum Mahumetanorum exsecratione damnantur, tam in Barbaria vel Aphrica, quam in Keziis bassæ latissimo imperio, qui magnus Tatarorum Chan Chitainus vulgo dicitur. Has omnes igitur ob caussas adeo Persis infesti sunt Osmanici, vt horum Muphtis, hoc est, patriarcha vel summus pontifex, hanc de ipsis sententiam tulerit: Gratius nimirum, & acceptius esse Deo, religionis Mahumetanæ caussa Persam vnum occidi, licet professione Mahumetanus sit; quam si quis L X X Christianos, a Mahumetanis in religione prorsus dissidentes, interficiat. Denique constat id temporis, quum illustris & generosus Cæsaris Christianorum ad Portam Osmanicam orator, Dauides Vngnadius, Baro Sonneccianus, Constantinopoli discessurus, & Sultano Musulmanorum valedicturus erat, eamdem ob caussam legatum etiam Persicum ad Diuanum se contulisse. Hunc paullo serius adueniens orator Cæsaris nostri locum primum, sibi debitum, occupasse conspicatus: insalutato Sultano, discessurus erat. Sed Mechemetes bassa Vezirazemes, cuius mentionem fecimus, ea re animaduersa: Persam, licet Mahumetanum, inferiore loco sedere iussit. Vnde patet, apud Turcos pluris Christianos religione diuersos, quam Persas Mahumetis cultores fieri.

Expositis belli caussis & initiis, & plenius quidem ac verius, quam antehac præstitum a quoquam sit, cuius quidem labor in publicum exierit: nunc ad ipsas bello gestas res accedamus.

Dictum superius, inchoatum fuisse bellum sub Ismaile secundo, Scacho Persarum: quo non multo post mortuo, licet frater & successor in regno Scachus Muchemetes Hodabendes ceptum a fratre bellum prosequi decreuisset: tamen vt eo paratior accederet, aliud agendum, & aliud simulandum duxit, regno præsertim non ita pridem adito, nec satis adhuc compositis rebus, quas Ismailis temeraria crudelitas non parum perturbarat. Itaque moderationem quamdam præ se ferens, qua turbis inter vtramque gentem nuper exortis reme-

dium adferre cuperet: legatos cum litteris ad Sultanum Muratem misit, quibus significabat, numquam se fratris in abrumpenda pace consilium probasse: sed in primis hoc semper desiderasse, vti semel inter vtramque familiam constituta, totque iam ab annis culta pax & amicitia mutua, perpetuo conseruaretur.

Ab altera parte Murates, qui veram crederet expositionem ac declarationem indicatorum somniorum, & citra intermissionem ad inferendum Persis hæreticis bellum accenderetur a prædictis Scheiche atque Hoggia, flocci legationes ac litteras Scachi Muchemetis faciebat: adeoque vix auditis legatis imperabat, vt numerosus ac præpotens cogeretur exercitus. Accedebat impulsor alius, nec minus acer, Husreues bassa Wanensis: qui cottidie veredarios cum litteris Constantinopolim missitabat, per quas litteras Sultanum Muratem certiorem reddebat, reapse Persas pacem non expetere: sed dicis dumtaxat causa, litteras & legatos ad Portam misisse, quo scilicet moram interponerent, seque gerendo bello rebus ab omnibus instructiores efficerent.

C. 1577. Anno Mahumetano DCCCCLXXXIIII Scachus Muchemetes cum iis populis, quorum imperator longe omnium toto terrarum orbe potentissimus, Vlu Chan Chitainus, & Keziesbassa cognominari solet, fœdus iniit, eosque sibi bello contra Turcos gerendo socios adiunxit: tametsi maiores ipsius continua cum eis bella gessissent. Licet enim & ipsi Mahumetani sunt, tamen quibusdam de religione sententiis a Persis discrepant. Habuit etiam præter hos, complures ex ipsis Turcis non paruæ auctoritatis auxiliares, qui ab aliis Turcis Osmanicis in religionis opinione diffidebant, & ad Sophinos inclinabant. Denique non exiguas a Georgianis quoque copias impetrauit, qui antiquitus Iberi dicebantur, & religionem Christianam hodieque profitentur, nonnihil tamen a Græcis & nostris diffidentes. Principibus diuersis parent, & animis ad Persas propendunt, quibus hoc bello plurimum profuerunt.

Ex aduerso Sultanus Murates exercitui suo longe amplissimo, quo contineri credebantur hominum ad ducenta millia, Mustapham bassam supremo cum imperio præfecit, cuius immanitas ac perfidia bello Cyprio nobilitata fuerat.

C. 1578. Is die V mensis Aprilis, anno DCCCCLXXXV, Constantinopoli discedens maximo cum Portæ procerum comitatu, qui honoris eum causa deducebant, Iscodaram transmisit. Inde ductis ad hostium fines copiis, quum sub initium Augusti mensis eo peruenisset: Georgianorum res per summam crudelitatem agere, ferre cepit. Inter hoc erat femina quædam princeps, quam vulgo vetulam vel annosam vocabant. Ea quum de potentia Sultani Muratis accepisset, sub fide publica filios duos ad Mustapham bassam misit, vt subiectionis & obœdientiæ signum erga Sultanum Osmanidam ederet. Illi quum primum ad Mustapham tyrannum venissent, mox ab eo, viro scilicet astuto, nulla datæ fidei ratione habita, quam more suo tam erga Christianos, quam Mahumetanos, pro libitu solebat violare, Constantinopolim ad Sultanum Muratem mittuntur. Simul ab ipso certior Murates redditur, numquam ditionem principis annosæ, matris eorum, sub Muratis iugum venturam: ni vel vterque, vel alteruter dumtaxat ad amplectendum religionem Musulmanorum permoueatur. Qua quidem in re tam diu laboratum fuit ab Osmanicis, vt tandem minor natu frater musulmanisaret anno

C. 1579. DCCCCLXXXVI, die XXV mensis Iunii: cui propterea paterna maternaque ditio cum hac lege concessa fuit, vt eam titulo beglerbegatus, beneficio Sultani Muratis possideret. Est autem ea regio Tschildiri Tiphlisioque contermina. Maior natu frater in retinenda religione Christiana constantem se præbuit, ac tametsi multum precibus, promissis, minis denique formidabilibus tentaretur: numquam tamen adduci potuit, vt fidem Christianam desereret. Vnde factum, vt ipsis Constantinopoli profectis eodem anno DCCCCLXXXVI, die XV mensis Augusti, simul ac reuersi fuissent in patriam, frater hic Christianus confestim exspiraret: de cuius morte diuersæ fuerunt hominum opiniones, aliis a fratre venenum ei datum in itinere perhibentibus, aliis pro certo adfirmantibus, id ei propinatum

fuisse

fuiſſe Conſtantinopoli a Turcis, arte tali paratum, vt ad certum terminum paullatim hominem extingueret.

Ad Muſtapham vero baſſam vt redeamus, iter is ſuum & expeditionem proſequens, poſt varios conflictus & pugnas, quibus modo cum Perſis, modo cum Georgianis, inſigni exercitus iactura congreſſus fuit: (menſe quidem Auguſto primi ſtatim anni, Tocmaces Sultanus, Reuani dominus, qui Scacho Muchemeti militabat, vno prœlio Turcorum x v c I ɔ cæcidit) tamdem Tiphliſium cepit in regione Georgianorum, ciuitatem finitimam ditioni principis Simonis, & Leuentis begi, qui & ipſe princeps Georgianus eſt. Accidit hoc anno Mahumetano D C C C C L X X X V, menſe Septembri. C. 1578.

Poſteaquam redacto in poteſtatem Tiphliſio beglerbegum præfeciſſet, ac dephterdarum ſiue Rationalem, vel quæſtorem: flumen quoddam ſuis cum copiis tranſmiſit, quod ab aliis Ares, ab aliis Caraſu, id eſt, Aqua nigra vocatur propterea, quod impetu veloci fluat, & profundum ſit. Dum id flumen tranſiiceret, vno duntaxat die x v I I c I ɔ ſuorum amiſit, quos vorticoſus amnis, præter equos, camelos, & mulos, abſumſit. Aiunt hunc amnem diſterminare Mediam, hoc eſt, Siruanum, a Georgiana. Tranſiectis copiis, iter ſuum direxit verſus eam ciuitatem, quæ communi nomine cum ipſa regione Siruanum dicitur, illaque nemine reſiſtente potitus eſt: quod Perſæ facultates ſuas omnes auexiſſent, totamque viciniam ferro & igni vaſtaſſent. Iſtic quoque beglerbegum, cum dephterdaro, conſtituit. Et ciuitas ea totius Mediæ metropolis eſt. His rebus geſtis, ad x x v dies ibidem Muſtaphas hæſit. Inde rediturus Arzerumen, ſuprema cum poteſtate ducem limitum & exercituum Mediæ, vezíremque Portæ creauit Oſmanem baſſam, qui poſt etiam vezir azemes Oſmanicæ Portæ factus eſt: relicto ei ſatis magno Genizarorum, aliorumque militum numero, cum ſufficiente tormentorum bellicorum, rerumque ad ea neceſſariarum, & annonæ copia. Quibus omnibus ita conſtitutis, cum reliquo Muſtaphas exercitu Arzerumen ſe contulit, Armeniæ maioris ciuitatem, quæ ſex dierum itinere Trapezunte diſtat. Apud Arzerumen alius eſt beglerbegus, & dephterdarus Sultani Oſmanidæ.

Poſteaquam huc reuerſus fuiſſet Muſtaphas baſſa, Muchemetes rex Perſicus numeroſum miſit exercitum aduerſus hoſtes, Siruani relictos: quibus inter ſe prœlio congreſſis, victus fuit Siruanenſis beglerbegus, omnique cum exercitu cæſus. Perſa tam inſigni potitus victoria, triumphabundus ad ciuitatem Siruanum properat, eamque pauciſſimis diebus obſeſſam recuperat. Oſman baſſa, qui ante prœlium hoc ad vrbem erat, quum primum de morte beglerbegi, & exercitus clade nuntium accepit: quod iam præ oculis obſidionem Siruani, ſuumque videret interitum, nocte quadam cum paucis ſuorum verſus Temircapim, hoc eſt, Portam ferream, ſiue Derbentum, aufugit. Id ſitum eſt ad mare Caſpium, quod ipſorum lingua Behrculzum, ſiue Culzum denizi dicitur.

In hunc modum recepto Siruano, res a Turcis relictas Perſæ diripiunt, muris Siruanum nudant, propugnacula cepta diruunt, regionem cum incolis ab Oſmanico iugo liberant, qui maiori ex parte ſunt Armenii, reliqui legis Mahumetanæ ſectatores: tam Oſmanicæ, quam Perſicæ ſuperſtitionis. Oſman vero baſſa quum Temircapim veniſſet, aſtute ſibi Schemhalim Chanem, hoc eſt, regulum ſiue principem Derbenti, amicum reddidit, addictum Mahumetanæ Oſmanicæque ſectæ, Perſis infeſtum, natione Tatarum: cuius & filiam duxit vxorem, quæ poſt inſtinctu mariti patrem veneno ſuſtulit. Id factum ab Oſmane perhibent duas ob cauſas. Primum, quod vereretur, ne ſucceſſu temporis eum ſocer ipſe de medio tolleret. Deinde, vt in poteſtatem redacta munitione Temircapina regioneque ſoceri, patrocinio Sultani ſui Oſmanidæ ſe traderet, quod etiam reapſe fecit. Quippe mortuo Schemhali Chane, Oſman baſſa ſolus & abſolutus princeps manſit in ditione ſoceri, nemine prorſus impediente. Confeſtim vero per Capham, quæ inter Tatariam Moſcouiamque ad ſeptemtriones ſita, Circaſſiam verſus meridiem habet, ablegatis veredariis, cum litteris ad

Sultanum Osmanidam Muratem, eius se fidei potestatique totum dedidit &
commendauit: simul exponens ea, quæ ab se gesta fuissent: ac petens, vt siquidem
non de illius dumtaxat loci ac ditionis, verumetiam de totius Caspii maris, Mo-
scouiæ, Orientalis Indiæ, Samarcandæ Chorasanis & Chilanis, Persicarum regi-
onum, imperio summo cogitaret: primo quoque tempore sibi exercitum, pecu-
nias, annonas mitteret. Sultanus Murates lætis hisce nuntiis permotus, quum ali-
as ei res necessarias curauit, tum etiam LX CIↃ Tatarorum misit, cum duobus
C. 1584. fratribus eius Tatariæ regis, qui deinceps anno DCCCCXCI ab Osmane bassa
strangulatus fuit. Et hæc quidem anno belli primo gesta fuerunt, nimirum
C. 1578. DCCCCLXXXV: quo Turcorum tam in prœliis, quam commeatus inopia, periis-
se supra LXX CIↃ constat.

C. 1579. Hieme vero exacta, quum æstas anni DCCCCLXXXVI adpetiisset, auxilia-
resque copiæ cum pecuniis ad Temircapim accessissent: solitis in Siruani fines
excursionibus Osmanici ex arce Temircapina hosti damnum inferebant. Ea res
ingenti cum Persis prœlio causam præbuit, quo Tatari ad internicionem, vna
cum altero Tatari regis fratre, cæsi deletique fuerunt; altero fratre viuo ab hosti-
bus capto. Osman ipse bassa cum paucissimis suorum vix saluus euasit. Quum-
que perexiguas sane copias aduersi prœlii casus ei reliquas fecisset, more latro-
num Turcicorum cottidie vicinas sibi ditiones prædis agendis infestare cepit,
nullo nec amicorum, nec hostium discrimine ratioque habita: quibus ex rapi-
nis & ipse victitabat, & suos alebat, subinde se cum eis, si hostis imminet, ad indi-
catum castellum recipiens. Et perhibetur eius castelli situs natura munitissimus
esse, cui quum manum quamdam Genizarorum sclopetis vtentium imposuisset,
cum machinis aliquot campestribus & falconetis: in loco tantopere a natura
munito, contra nudos & inermes illos populos, qui nec oculis suis toto vitæ suæ
tempore tormenta bellica sclopetosque vidissent, nec auribus eorum fulmina
percepissent, adeo se tutum, ipsumque castellum inexpugnabile reddidit; vt sibi-
metipsi monarcha quidam esse videretur.

Ab altera parte prædictus bassa Mustaphas hunc rerum successum conspi-
C. 1578. catus, nihil omnino per hiemem anni DCCCCLXXXV gessit, ad Arzerumen cum
copiis hærens, vti superius indicauimus. Sub initium vero sequentis æstatis, anno
C. 1579. DCCCCLXXXVI, ad fines Persicos exercitum duxit, diuersisque prœliis modo
cum Persis, modo cum Georgianis confligens, inferior semper, insigni cum suo-
rum clade, discessit.

Eodem anno Carseum muniuit, locum ab Arzerume versus Reuanum,
quatuor dierum itinere distantem: eique beglerbegum & dephterdarum præfe-
cit. Consimiliter ad Tschildirim, sitam in Georgianæ limitibus, alium beglerbe-
gum cum dephterdaro constituit.

Misit etiam hoc anno cum classe Sultanus Murates Vluzalim bassam, præ-
fectum maris, in Mengreliam, regionem populorum Colchidis, vt iis in locis
munitionem ædificaret. Huic absolutæ beglerbegus ab eo datus fuit, ac dephter-
darus. Ipsi loco nomen est Fassa. Curauit autem Fassam Sultanus Murates ex-
strui, vt iis in locis aperiret iter breuius ac securius: quo facilius in Georgianos du-
ci copiæ possent, & iis ab illa parte debellatis ac sub iugum missis, tanto commo-
dius vltra Temircapim, ad inferendum Siruano bellum, iri. Non multo post ta-
men, quam inde maris præfectus Vluzalis cum milite classeque discessisset: Fassa-
na munitio penitus ab hoste diruta, vastataque fuit.

Quum parum prospere bellum a Mustapha bassa gereretur, adflictis misere
militibus, ob annonæ penuriam, & immaniter grassantem in castris pestilentiam:
litteris Sultani Muratis Amasiam, vt istic hibernaret, concedere iussus fuit. Ille
tamen nihilominus in Arzerume cum reliquiis exercitus hac hieme substitit,
maiori militum parte propter egestatem, luis contagiosæ vim, & imminens hiber-
num frigus, dilapsa: domumque beglerbegis etiam reuersis, quum nihil in ho-
stem recte geri posse cernerent.

Interim Persa Casmino, quæ altera penitiorque imperii eius est regia, Te-
brisium

briſium cum copiis proficiſcitur. Ibi quum de diſperſis hinc inde, profugiſquê Turcis, certior factus fuiſſet, in hoſticum procurrit, ingentique præda onuſtus, in hiberna militem & ipſe dimittit. Hac Perſarum excurſione cognita, veritus Murates, ne hoſtis progrederetur vlterius: continuo Muſtaphæ per litteras imperat, vt omni cum exercitu ſemel ad Perſarum fines denuo conferret Is vero nihil horum fecit, quod iam de Perſarum abitu per exploratores intellexiſſet: & ceteroqui ſi maxime copias in hoſtem ducere voluiſſet, nihil potuiſſet efficere, propter contumaciam exercitus, qui prorſus dicto non erat audiens. Immo conſultatum aliquando conſtat in caſtris de necando Muſtapha, cuius in eum odii cauſæ in primis erant, inexplebilis quædam auaritia, ſupinaque ſecordia in procurandis annonis, & aliis militum commodis: vnde factum fuerat, vt enectis fame peſteque militibus, caſtra modo non exhauſta conſpicerentur. Has ob cauſas a Sultano Murate reuocatus ad Portam fuit Muſtaphas, & in eius locum ſuffectus Sinan baſſa: quem ſupra commemorauimus Guletam & Aphricæ maritimæ ſiue Barbariæ poſſeſſionem Hiſpanis eripuiſſe. Fuit confeſtim huic imperatum, vt primo vere ſemet ad expeditionem Perſicam, rebus ab omnibus egregie paratus & inſtructus, adcingeret.

Muſtaphas interea ſemel atque iterum arceſſitus, de ſignis minime dubiis iram Sultani Muratis, & odium, ex militum delatione, deprehendebat: accedente præſertim conſcientiæ morſu, ex officiis in exercitu pecunia venditis, aliiſque criminibus. Quippe tanta ſupremi apud Turcos militum ducis, qui Ser aſker apud ipſos dicitur, auctoritas & poteſtas eſt: vt non ſolum officia militaria minora maioraque pro arbitrio lubituque ſuo conferre, verumetiam Portæ vezires creare poſſit: quemadmodum & ſupra narrauimus, Oſmanem baſſam ab hoc ipſo Muſtapha ſupremam ad illam dignitatem hoc euectum bello fuiſſe.

Quum igitur ob haſce cauſas vereretur inſidias ſibi ſtrui, diligenter ac mature ſibi cauebat. Mittitur in caſtra denique iuſſu Muratis Capizilariorum Kihaias, qui ianitorum præfectus eſt, cum aliis quindecim Capizilariis ſiue ianitoribus. Huic a Sultano Murate diuerſæ datæ fuerant litteræ ſiue mandata, quibus ad expediundum negotium ſibi commiſſum, prout ferret occaſio, prudenter vteretur. Vnæ ſic erant ſcriptæ, vt ipſi Muſtaphæ, per occaſionem hanc ſtrangulando, redderentur. Alteræ Sultani mandatum continebant, ne qua miſſis ab ſe hominibus hiſce vis inferretur, quo minus id, quod ipſis ab ſe iniunctum eſſet, exſequerentur. Tertiæ diuerſam ab vtriſque ſententiam, vti paullo poſt apparebit, complectebantur. Erant caſtra Muſtaphæ tripertita. Quo factum, vt vbi Kihaias in caſtra veniſſet, ab vnis ad altera tertiaque viciſſim perduceretur, nec tamen in Muſtaphæ baſſæ conſpectum, varias ipſo cauſas prætexente, admitteretur. Tandem quum Muſtaphæ colloquium ſerio poſceret, quodam a Muſtapha deſcripto circulo, intra quem nemini liceret ad ipſum accedere propius: ex interuallo fuit admiſſus, diſpoſitis vndique ſatellitibus armatis: quod procul dubio ſuboleret, quidnam ea ſibi legatio vellet. Ex altera parte Capizilariorum Kihaias & ipſe Muſtaphæ mentem animaduertens, mandatum tertium profert, quo Niſchanzim Muſtaphæ, qui noſtro vocabulo cancellarius eſt, ac dephterdarum, qui Rationalis & quæſtor, nomine Sultani Muratis ſibi dedi poſtulabat. Ibi tum mirifice tergiuerſari Muſtaphas, & Cretenſium (quæ vocant) effugia quærere. Sed quum acriter vrgeretur, & aliud in hoc tempore nullum huic rei remedium inueniret: hac condicione dediturum ſe ſuos promittit, ſi de ipſorum vitæ incolumitate caueretur. Qua condicione admiſſa, dediti & Conſtantinopolim abducti fuerunt ambo, & in Iadiculam ſiue ſeptem turrium arcem, in qua Sultani Muſulmanorum theſauri recondi ſolent, incluſi: velut ibidem ſingulari cum ſeueritate de omnibus Muſtaphæ baſſæ factis examinandi.

Muſtaphas denique Conſtantinopolim IX die menſis Aprilis ingreſſus, anno DCCCCLXXXVII, placato nonnihil Sultano Murate, ſi non ex ani-

mo, ſaltim per ſimulationem; ſuos illos homines, Niſchanzim ac dephterdarum, cuſtodia liberat. Ac liceta conſpectu & colloquio Sultani Muratis arceretur, tamdem tamen aliquam largitionibus immenſis, quæ nihil non apud barbaros efficere poſſunt, gratiam redemit.

In eius locum diximus ſuffectum fuiſſe Sinanem baſſam. Hic enim prius, quam vezir azemes, & ſupremus bello Perſico gerendo dux, a Murate declaratus fuiſſet; quoties ad Portam rerum infeliciter aduerſus Perſas geſtarum nuntii venirent, Sinoniis artibus vtens, per ſummam arrogantiam dictitare ſolebat: ſe, ſi belli dux ampliſſima cum poteſtate deſignaretur, penetraturum vel ad intimam Scachi Perſici regiam Caſminum, indeque regem viuum in poteſtatem redactum Sultano ſuo miſſurum. Hi Sinanis baſſæ ſermones quum Sultani Muratis ad aures perueniſſent, adeo placuerunt: vt eum Sultanus parare ſe iuberet, quod futurum eſſet, vti ſummo cum imperio contra Perſas mitteretur. Sinan hoc non contentus, tantum efficere præterea Sultanæ commendatione potuit: vt Murates diceret, ſiquidem præſtaret id, quod toties ſe præſtiturum recepiſſet, omnino etiam ſe dignitatem ei veziris azemis, hoc eſt, ſupremi conſiliarii Portæ, conceſſurum.

Poſteaquam ergo Conſtantinopolim Muſtaphas adpuliſſet die IX menſis Aprilis, vti dictum eſt ſupra: Sinan eodem adhuc menſe contra Perſas ire iuſſus fuit. Nullus id temporis Oſmanicæ Portæ vezir azemes erat, exſtincto nimirum Achmete baſſa, qui occiſo domi ſuæ a deruiſio quodam Mechemeti baſſæ, quemadmodum antea narrauimus, ſucceſſerat: paucíſque menſibus hoc fuerat officio functus. Vacantem vezirazematum Muſtaphas baſſa non tantum ambiebat, verumetiam ſpe prope certa ſibi pollicebatur: partim, quod inter vezires ordine proximus eſſet ab Achmete baſſa vezirazeme, nuper mortuo: partim, quod ætatis eſſet prouectioris, humanarumque pariter ac bellicarum rerum maximum haberet vſum. Sed iſta ſpes hominem plane fefellit. Quippe Sultanus Murates Sinani baſſæ Conſtantinopoli profecturo, per Capizilariorum Kihaiam ſigillum ſuum imperiale, cum dignitate veziris azemis, pro more miſit.

Diſcedit ergo Sinan ab vrbe XXV die menſis Aprilis, quum Muratis manum oſculatus, quod valedicentes facere ſolent, acinace magni pretii cinctus ab eo fuiſſet, vexillumque prætorium, cum equo generoſo, accepiſſet. Ad eum ex Anatolia tota paſſim confluxere militum copiæ, Tataro quoque noua ſubſidia parante.

Quamquam vero melius adminiſtrare bellum hoc cupiebat Sinan baſſa, quam factum a Muſtapha fuiſſet: tamen propter abſumtorum inedia peſteque militum paucitatem, nihil admodum memoria dignum efficere potuit: niſi quod in Georgianorum limitibus duos beglerbegos, cum duobus dephterdaris, conſtituit: alteros ad Sochumam, alteros ad Batinum. Ea ciuitatum in iis finibus nomina ſunt. Beglerbegatus tamen illi non magno æſtimandi veniunt. Plures nimirum in iis locis limitaneis beglerbegatus inſtituti fuere, quam ſangiacatus. Idem Sinan baſſa, quum aliquando regionem Curgginorum, id eſt, Georgianorum ingreſſurus eſſet: grauem ſuorum cladem expertus fuit, multis ibidem machinis etiam bellicis relictis. Et alio tempore, quum Tiphliſium, quod ab hoſtibus obſidebatur, auxiliares copias atque pecunias mitteret, tanto cum impetu a Perſis & Georgianis inuaſus fuit ipſius exercitus: vt omnibus rebus amiſſis, prope nullus ex eis ſaluus ad caſtra Sinanis reuerteretur. Quo factum, vt intra Tiphliſium obſeſſi Turci dira fame, guſtatis etiam canum muriumque carnibus, exſtinguerentur.

C.1580. Die quarto menſis Auguſti, anno DCCCCLXXXVII, Conſtantinopolim venit a Scacho Perſico miſſus orator, Maxudes Chan, qui regis ſui nomine Sultano Murati componendæ pacis auctor eſſet. Magnifice a Muſtapha baſſa, & aliis Portæ proceribus, exceptus fuit.

Eiuſdem menſis die ſexto moritur Muſtaphas baſſa, quum biduo duntaxat an-

xatan-

rat antea morbum contraxisset ex esu melopeponum auidiore, quibus aquæ face caro dilutæ (Turcis ea Zerbetum dicitur) copiam largiorem superinfuderat. Plerisque putabatur ipsemet sibi mortem adtulisse, sumto præterea veneno, metu supplicii: quod vereretur, ne priores ad causas, ob quas Sultani Muratis indignationem incurrerat, accedente Persici oratoris accusatione, de suppressis aliquot regis sui legationibus, magna cum infamia vitæ periculum adiret. Constans quidem id temporis erat fama per vniuersam Constantinopolim, futurum, vt strangularetur. Facultates mortui fisco fuerunt illatæ, portione quadam nepotibus relicta, qui tunc adhuc impuberes, ad Portæ ministeria traducti fuerunt. Olim Sultanus Selimes II eo præceptore fuerat vsus. Inde quum beglerbegus Cairensis factus esset, parum abfuit, quo minus iussu Selimis interficeretur. Dignus omnino, qui sibimet tandem fieret carnifex, ob exercitam, capta Famagusta, in Bragadinum & alios perfidiam, ac belluinam prorsus immanitatem.

Die XVII mensis Augusti, concessa fuit Oratori Persico legationis exponendæ facultas: quæ licet ab initio per esse grata Sultano Murati videretur, omni tamen fructu caruit. Quo minus enim pax coire posset, hæc erat causa: quod eam Osmanici maximo cum suo commodo, Persarumque detrimento, facere vellent: nimirum vti Persæ Turcis omnia tam Siruano comprehensa, quam extra Siruanum posita loca territoriaque relinquerent, quibus hoc bello calces (ita loqui solent) equus Mustaphæ bassæ suas impressisset. Id vero numquam fac[illegible]ri videntur Persæ, qui hac lege dicunt illis se locis cessuros Osmanicæ familiæ, siquidem ea Turci tam armis in potestatem redigere, quam gladio tueri ac retinere possint. Præter hanc, nullam se pacis aliam legem admissuros, aliquoties expresse denuntiarunt. Ceterum Maxudes ille Chan legatione sua defunctus, & ad principem suum reuersus: aliquanto post, perduellionis crimen incurrit, & her[illegible] suo deserto, Muratis se fidei permisit, Ferhatemque bassam deinceps ad bellum Persicum proficiscentem secutus est, vt aliquem nancisci sangiacatum in illis finibus posset.

Anno DCCCCLXXXVIII nihil fere gestum memorabile, propter extremam in limitibus & castris inopiam: ipsis etiam militibus ab hoc bello prorsus alienis, & quacumque ratione possent, se subducentibus. Sinan quoque bassa belli pertæsus, quod nullo cum fructu gereretur, & redire Constantinopolim cupiens, vbi maiora de vezirazematus officio commoda percepturus esset, vt erat ingenio sagaci, non bellum contra Persam continuandum, sed pacem aliqua ratione statuit ineundam. Ea de causa missis ad regem Persarum Zauliis atque litteris, significat; siquidem suo cum principe pacem facere vellet, legatum modo prudentem, & auctoritatis eximiæ, tantoque negotio parem, ablegaret. Ita futurum haud dubie, feliciter vti pax inter vtrosque conficeretur, & arma deponerentur. Interea vero pangendas indutias, quæ vtrimque bona fide seruarentur. Simul ad componendas æquis legibus discordias, omne studium operamque suam pollicebatur. Non ingrata Scacho Persico pacis ea mentio fuit, ideoque mox concessis & adprobatis induttiis, oratorem se missurum, causa prius deliberata, respondit. His perfectis rebus, castra Sinan bassa relinquit, & Constantinopolim profectus, sub medium mensem Iulium exquisita cum pompa, prodeuntibus obuiam Portæ proceribus, vrbem ingreditur. C. 1581.

Initio veris, anno sequenti DCCCCLXXXIX, die Martii mensis XXIX, missus a Scacho Muchemete quidam ex procerum Persicorum numero, cui nomen Ibrahimes Chan, Constantinopolim magno & insigni cum comitatu CCC plus minus equitum venit: partim vti de pace cum Sultano Murate tractaret, partim vt interesset cæremoniæ Musulmanicæ, qua Muratis filius Muchemetes, XVI plus minus annorum adulescens sollemni ritu circumcidendus erat. Die mensis Maii XXVIII cepit inaudita sæculo nostro celebritas circumcisionis huius, præsentibus Constantinopoli maximorum prope totius orbis principum legatis, Rudolphi II Christianorum Imperatoris augusti, Henrici III Galliæ regis, (cuius C. 1582.

ramen orator Germinius Germollæus ſecundo, poſt Cæſaris legatos, loco ſpectare iuſſus, quum primum adfectaret, partim per inuidiam, partim quod obtinere non poſſet, vt legati Poloniæ regis excluderentur, quem pro rege non adgnoſcebat, hero ſuo regnum illud adſerens, domi ſuæ ſe continuit) Stephani regis Poloniæ, Reipublicæ Venetæ, Scachi Perſici, Regum Aphricanorum Maroci & Feſſæ, ac Tatarorum; Principum Erdelij, Moldauiæ, Valachiæ, & aliorum. Durauit ipſa feſtiuitas totis XL diebus & noctibus continuis. Muchemetes tamdem VII Iulii die, ſub ipſum noctis initium, a Mechemete baſſa, poſtremo inter vezires, qui Sultani Soleimanis tonſor aliquando fuerat, non publice, ſed in cubiculo patris circumciſus fuit.

Dum hæc Conſtantinopoli geruntur, Oſman baſſa per inducias Siruanum inuadit, maximumque damnum Perſis infert. Sed viciſſim ab eis ceditur, omniſque præda recuperatur. Eius rei nuntio, necdum finita circumciſione, Conſtantinopolim adlato: ſuccenſus iracundia Murates legati Perſici ſtationem ac ſedem in Atmindane d rui iubet, ipſumque in ſaraio Mechemetis baſſæ cum ſuis includi, donec Oſman baſſa Temircapi Conſtantinopolim veniſſet. Fuit autem habitus eo loco tam ſtricta in cuſtodia, tamque inhumaniter: vt peſte Conſtantinopoli graſſante, ſuiſque miniſtris ea correptis, quorum ad C hac dira lue fuerunt abſumti, nullam tamen relaxationem, nullam mutationem loci potuerit impetrare.

Non multo poſt nuntiatum fuit, Perſas & Georgianos coniunctis viribus iterum Oſmanicos adortos fuiſſe: qui Tiphliſio recentes copias, cum annonis, ſoluendiſque militi ſtipendiis inferre conabantur: multis eorum millibus occidione deletis, & annonis ac pecuniis interceptis. Fertur eius apud Georgianos principis feminæ filius, quam diximus annoſam vulgo vocatam, cladis huius auctor Oſmanicis fuiſſe: quod Perſas de Turcorum inſtituto ac profectione monuiſſet, hoſtileſque copias adgrediundi viam eis monſtraſſet. Murates intellecta cæde ſuorum, & principis annoſæ filii colluſione cum Perſis, qui tamen ſuperioribus annis muſulmaniſſarat, Muratique ſemet in clientelam dederat: prius, quam Ferhates baſſa, quem ad gerendum poſt Sinanem bellum Perſicum ablegare decreuerat, Conſtantinopoli diſcederet: mandatum ad beglerbegos quoſdam limitaneos miſit, quo præcipiebat, vt aſtu principis annoſæ filium de medio tollerent. Is vero, patefactis per amicos inſidiis, a Sultano Murate defecit, & fuga ſibi conſulens, ditionem ſuam ab Oſmanico iugo tyrannideque liberauit: ſeque cum aliis principibus, tam Georgianis, quam Perſis, coniunxit: ac perpetuis excurſionibus fines Oſmanicos infeſtare non deſiit. Iiſdem Georgianis etiam princeps Simon, & Tocmaces Sultanus, Reuani dominus, fœderis mutui religione obſtricti erant.

Huic Tocmaci, Georgianorum partes ſequenti, quaſi quoddam vt frænum Murates iniiceret, omneſque nocendi vias intercluderet: Ferhatem baſſam magno cum exercitu, fabrorumque non exiguo numero, ad eos fines miſit: vt arcem ad Reuanum conderet, quod & ciuitatis & regionis Tocmaci ſubiectæ nomen eſt. Ferhates eo profectus, primo caſtellum quoddam inter Carſeum & Reuanum exſtruxit: inde cum copiis progreſſus, arcem Reuani fabricauit. Ei Cigaloglim, (hic baſſam natione Genuenſem, e nobili Cigalarum familia natum, quaſi Cigalæ filium Turci vocant) cum poteſtate beglerbegi, & cum titulo Vezíris in iſtis limitibus, adiuncto eidem dephterdaro, præfecit: relictis illi numeroſis militum copiis, Genizaris ſclopetariis, machinis bellicis, rebus ad eas pertinentibus, annonis, & aliis neceſſariis. Hinc Oſmanici more ſuo per Reuanenſes agros aliquoties excurrentes, omnia rapinis exhauſere: ſed ſua potius cum iactura, quam
C. 1582. lucro. Geſta vero ſunt hæc, quæ commemorauimus, anno DCCCCLXXXIX.

C. 1583. Anno ſequenti DCCCCXC, Ferhates baſſa Georgianorum in agros eductis aliquoties ſuis, duas in iiſdem finibus arces ædificauit. Cigaloglis, quem diximus, ſemel atque iterum a principe Tocmace prœlio victus fuit: aliquando etiam vulneratus, tantum non in hoſtium poteſtatem venit.

Oſman

Osman vero bassa, qui ad Temircapim hærebat, vti superius indicatum, suos ad Sultanum Muratem ablegat, qui ab eo mitti sibi peterent Genizaros sclopetarios, artifices machinarum fundendarum peritos, architectos triremibus tam maioribus, quam minoribus fabricandis, quos calaphagilarios Turci vocant, (hybride scilicet a Græcis accepta, qui calaphatas dicunt) itemque socios nauales, cum Raisis eorum, siue triremium nauiumque præfectis, a quibus gubernarentur. Præterea rogabat, vti pecuniæ sibi subministrarentur, vna cum aliquibus Rumeliæ, hoc est, Græciæ, & Anatoliæ, hoc est, Asiæ minoris, & Siuastæ siue Sebastiæ Sangiacis. Adsensus est Sultanus Murates postulatis eius omnibus. Quare quum Temircapim hi peruenissent, nauigia quædam fabricari curauit, eaque misit ad infestanda maris Caspii litora. Consimiliter & terrestres ablegauit copias, vt tam Siruanensium, quam aliorum sibi finitimorum agros, non minus amicorum, quam hostium, rapinis dirum in modum agerent, ferrent. Sed plerumque magno cum detrimento, suorumque cæde reuertebantur.

Diximus antea, Persas & Georgianos vnitis copiis, Turcorum exercitum adortos, qui Tiphlisio succurrere properabat, ingentem eorum stragem edidisse. Quum eius cladis acceptæ nuntius Constantinopolim venisset, compellato Sultanus Murates Sinane bassa, qui tunc Vezirazemes erat: Quid hoc, ait, est rei? quænam induciæ, quod laxamentum hoc belli? Ad quæ Sinan, temeraria quadam cum audacia, respondens: Vt his rebus, inquit, obuiam eundo remedium inueniatur, Scacho Scachus opponendus erit. Quibus verbis innuere volebat, aduersus regem, regis opus esse opera: planeque necessario requiri ad obtinendam de hoste victoriam, vt ipse Sultanus Murates dux belli aduersus Muchemetem Persarum regem proficisceretur. Murates eo Sinanis accepto responso, mox Sultanam matrem adit, & ab ea consilium in hac causa dari sibi petit. Tum illa: Mi fili, ait, hæccine sunt illa magnifica promissa Sinanis? itane pollicitus est, iturum se capiendi Persici regis causa, vel ad intimam Persarum regiam Casminum: & nunc auctor esse vult tibi, vt ipsemet ad gerendum hoc bellum proficiscaris? Non dignus est, qui deinceps munere Veziris azemis tui fungatur. Quo consilio Sultanæ matris intellecto probatoque, confestim Murates Sinanem Masulem pronuntiat, hoc est, honoribus omnibus, ac præsertim dignitate supremi Veziris, exuit. Parum quidem abfuit, quin occideretur. Bona condemnati fisco fuerunt adplicata. Relegatus & exsul, hodieque Malagræ degit, quod opidum Macedoniæ situm est in itinere, quo Constantinopoli Ragusium itur. Sinani suffectus fuit in Vezirazematus officio Siauses bassa, natione Vngarus, quo cum nupta Sultani Muratis soror erat. Quod mores & ingenium Sinanis adtinet, crudelem & auarum se gessit erga quosuis, erga Christianos, infestissimum, superbum & arrogantem erga maiores & pares. Iactantia tanta fuit, vt quum aliquando negotiorum publicorum causa conueniretur ab illustri & genetoso Rudolphi II Augusti legato, Friderico Breinero, Barone Fladiziano, inuerecunde prædicaret; se, suprema cum potestate profectum ad Persarum fines, tantum in iis locis occupasse regionum: vt Sangiacatus ibidem quinquaginta constituerit. Id vero quanta cum vanitate fuerit ab ipso dictum, vel ex eo paret: quod vniuersa Rumelia, qua tamen amplissimæ prouinciæ, nec vno a Turcis adquisitæ sæculo, Thracia, Macedonia, Seruia, Bulgaria, Albania, Thessalia, Morea, siue Peloponesus, Achaia, siue Liuadia, Ætolia, siue Despotatus cum aliis continentur, vltra XXII Sangiacatus non habeat. Immo constat, Sinanem in iis locis nihil admodum memorabile gessisse, nisi quod vnum & alterum beglerbegatum instituerit. at quales beglerbegatus? Alba Græca, vel Alba regalis; Strigonium, vel Sigetiuarum; quæ loca Sangiacatuum nomine tantummodo censentur hactenus, recte iudicantium opinione singula præferenda veniunt quatuor eiusmodi, vel quinque beglerbegatibus. Rident quidem certe viri prudentes, rerumque Turcicarum, & illorum finium periti, quum recitari tot beglerbegatus eorum locorum audiunt: Tiphlisium, Tschildirim, Sochumam, Carseum, Batinum, & alios. Reuanum facile nomen hoc tuetur. Iidem Siruanum quoque beglerbegatus titulum mere-

retur, si Turcorum esset in potestate, quemadmodum initio belli, ductu Mustaphæ bassæ Veziris, Osmanidarum imperio fuerat adiectum. Sed beglerbegatus ceteri suis cum territoriis, ad octo decemve dierum iter ab ipsis vastati Persis, vsque adeo redacti sunt ad solitudines: vix vti paullum aquæ reperiatur, nedum panis, aut carnes, aut aliæ res, tam ad victum hominum, quam iumentorum alimenta necessariæ. Quæ sola certe causa est, quamobrem hactenus Osmanidæ in iis locis annonæ caritate laborauerint. Ac sunt in ipsa Turcia, qui existiment, Turcos hoc bello semper inferiores futuros, licet plures ad annos etiam in posterum continuetur.

Verum ne longius extra oleas, quod aiunt: ad annalium seriem redeamus. Misit secundum hæc aliquoties Osman bassa petitum Sultani Muratis opem atque auxilia, quæ suppeditata quum fuissent, iamque Temircapim accessissent: ad Siruani fines ciuitatem Somachiam cepit, ibique beglerbegum & dephterdarum collocauit. Præterea locum alium redegit in potestatem, cui non longe a Temircapi dissito, nomen est Tabbassaran. Paullo post ibidem & aliam ciuitatem occupauit, quæ Cabba dicitur. In omnibus hisce locis gubernatores & præfectos, idoneis cum præsidiis, machinis bellicis, rebus ad eas necessariis, annonisq; , reliquit. Turci quidem aiunt, Osmanem præter indicata loca & opida, complures alias quoque ciuitates & castella cepisse. Quinetiam constat, Osmanem bassam, anno sequenti proximo, quo tempore Constantinopolim profectus, manum Sultano Murati deosculabatur, inter alia munera, quæ pro Sultano Murate secum aduexerat, eidem obtulisse XVII plus minusve claues argenteas. Et singulis clauibus inscriptum erat nomen certæ ciuitatis aut castelli, ab Osmane in potestatem redacti. Significare nimirum huius oblatione doni XVII clauium volebat, se totidem cepisse vel opida, vel castra, quot essent ipsæ numero claues. Quod equidem memini plerisque viris prudentibus, & rerum Turcicarum gnaris, nequaquam vero visum simile: quum potius ea pagorum esse iudicarent nomina, quam vel opidorum, vel castellorum. Sed enim per me liberum hac de re iudicium cuiuis esto.

Quum hic rerum in iis locis successus esset, denuo suos ad Sultanum Muratem misit Osman, qui peterent, vt ipsummet Tatariæ regem Muchemetem ferre sibi suppetias iuberet. Fecit hoc quidem Osmanis rogatu Murates, sed Tatarus suis hominibus ad Muratem ablegatis, libere respondit: se mandatu Muratis superioribus annis duos fratres suos, cum multis millibus hominum, misisse Temircapim: quorum nemo quum saluus domum redierit, etiam fratrum altero cæso, altero in carceribus apud hostes mortuo: videri sibi nouum quiddam & insolens, se quoque iuberi tamdem ad bellum hoc proficisci, quod per legatos geri possit. Nihilo tamen minus se, quando Murates ita pro sui auctoritate imperii præciperet, suscepturum hanc expeditionem: modo sibi mitti curaret arma, pecunias in militum stipendia, cum aliis rebus necessariis. Murates, accepto Tatari responso, rem cum supremo consiliario suo, Siause bassa, & cum Rumeliæ siue Græciæ Cadileschero deliberat. Hi quum ei persuaderent, esse Tataro mittenda illiusmodi subsidia: dari iussit omnia, quæ bello gerendo necessaria requireret. Centum quidem ei missa fuisse iumenta sagmataria perhibentur, onerata nummulis argenteis, quos aspros adpellatione Græca Turci vocant. Horum summa conficiebat centum & octuaginta millia talerorum Germanicorum, ad aspros LX reuocato taleri pretio, quod id temporis huic nummo statutum decreto Sultani Muratis erat. Adeoque iumenti vnius onus taleros mille cum octingentis continebat. Hanc Tataro pecuniam misit, præter alia donatiua, nimirum vestes ex panno sericoque confectas, & omnis generis arma. Sciat autem lector, propterea fuisse Murati Chanem hunc Tatarorum Muchemetem obligatum ad educendas mittendasve domo suorum copias, in quemcumque visum Murati fuisset hostem, & quocumque tempore: quod singulis annis eo nomine pro se suisque ducibus acciperet a Murate summam ducentorum plus minusve millium Sultaninorum: præter impensas diurnas, quarum ei nomine, pro more Turcico, singulos in dies aspri mille numerabantur. Tatarus vbi a Murate, quæ diximus, accepisset: Cri-

mio, ci-

mio, ciuitate regiaque sua, discedit; seque Temircapim pertecturum simulat. Sed aliquanto spatio progressus a Crimio, domum reuertitur: quum modo suis id se facere diceret, ob anni tempestates, profectioni aduersas: modo suspicionis causa, quam de fratribus suis concepisset: modo propter Cosacorum motus, (sic adpellantur in Moldauicis Valachicisque finibus, qui Martelosi, Vscochi, Morlachi dicuntur in Vngaricis, Croatinis, & Dalmatinis: nisi quod maiore numero Cosaki rem gerunt) qui contemni non possent, quum non duduin adeo Potocoua Polono duce, finitimam sibi Benderiam, Osmanici iuris opidum, versus Nigrum mare situm, ceperint atque diripuerint: nunc has denique, nunc illas causas & excusationes prętendens, expeditionem Murati promissam non suscepit. Equidem de viris sapientibus, & Turcicæ fraudulentię gnaris, audire memini: conclusum in Muratis fuisse consilio, Tatarum Chanem procul ad remotas illas regiones ablegandum: vt interim, dum abesset domo, regnum eius, quod etiam ceteroqui Sultani Muratis continetetur imperio, in formam beglerbegatus redigeretur. Ac fieri potest, has eum subolfecisse Turcorum insidias, ideoque profectionis consilium mutasse: ne dum alienis augendis & conseruandis intentus esser, propriis exueretur. Vtut sese res habeat, Murates ægerrime ferens, hoc modo delusum se tantam cum pecuniæ, tum aliarum rerum iacturam fecisse: cogitate cum animo suo de vindicta cepit. Itaque mandatum ad Osmanem bassam mittit, quo præcipiebat, vt vbi primum id ipsi mandatum offerretur: istic suo loco relinqueret Giafetem bassam, (is aliquando Temesuari beglerbegus in Vngaria fuerat) cum titulo Veziris Osmanicæ Portæ, summique copiarum ducis in illis locis: atque ipse celeritate, qua posset, maxima Capham, ad castigandum Tatarum, proficiscetetur. Erat huic Tataro nomen, Muchemet, Kerai Chan, hoc est, Muchemetes rex Keraius, siue Keraiorum. Osman bassa mandato Muratis accepto, quidquid ab eo sibi fuisset iniunctum, fecit. Quippe Capham profectus, totam ist c hiemem illam transegit. Quum æstas adpetiisset, anno DCCCCXCI, C. 1584.
misit eo Sultanus Murates fratrem Muchemetis Tatari, cui nomen etat Islan Chan. Is hactenus adseruabatur apud Iconium vrbem Asiæ. Nunc vero Capham eo consilio mittebatur, vt Osman bassa necato Muchemete, regem hunc Keraiis Tataris loco Muchemetis daret. Cum Islane Chane, Muratis mandato, Capham nauigauit Vluzalis præfectus maris, cum aliquot triremibus, nec mediocri Genizarorum Portæ sclopetariorum præsidio. Postquam hi Capham adpulissent, infelix ille Muchemetes Chan desertus a suis, & potissimum proditus a Kihaia siue præfecto cutiæ suæ, Turcorum in manus venit: & ab eis, vna cum duobus filiis, eliso gutture strangulatus fuit. In eius locum mox ab ipsis, nemine refragante, suffectus est Islan Chan, ex decreto Sultani Muratis, vt Keraiorum Tatarorum Chan siue rex esset. Alius quidam filius eius ad Nogaiorum Tatarorum principem, socerum suum, profugit. Muchemeti quidem non immerito, propter impietatem erga patrem exercitam, eiusmodi mors obtigisse vero simile videtur. Nam quum is senio confectus, parum filio putaretur ad gubernationem idoneus: ope Sultani Turcici patrem abdicare se regno coëgerat Muchemetes, idque mox in se transtulerat: Tataris fratrem eius, Islanem Chanem poscentibus, cui pater etiam magis fauebat. Islan cum alio fratre, natu minore, Polonorum ad regem Stephanum Batorium, fraternæ crudelitatis metu, se contulit. Rogatu Muchemetis Sultanus Turcicus Polonum regem vrget, vti sibi dederentur. Erat apud Turcos Transsiluanus quidam, Marchiatzi Paul. vulgo dictus, id est Paulus Marchiatzius: qui rebus Transsiluanis insidiatus fuerat. Eum vicissim poscenti regi spes aliqua deditionis facta. Quamobrem Tataros fratres Sultano mittit, qui tamen Polonum ludificatus, promisso non stetit. Auctor enim dedendo fuit, vt musulmanissaret. Quod quum is fecisset, religione se prohiberi Murates Polono respondit, quo minus Musulmanum Christiano ad supplicium dederet. Ipse quidem Marchiatzius apostata superstes adhuc est, Baborzæ præfectus, haud procul a Zigetor & Ibrahim beg a Turcis nunc adpellatur. Tataris fratribus Constantinopoli degentibus in domo Zausij cuiusdam Vngari senis, fuga na-

tu minor ad Persas elabitur: cuius exemplum ne Islan imitaretur, Rhodum primo triremibus deportatur: inde transfertur Iconium, ibidem adseruatus, donec tamdem factus liber, fratri Muchemeti, quemadmodum iam indicauimus, substitueretur.

Ceterum rebus ex animi sententia curatis, Osman bassa, marisque praefectus Vluzalis, triumphabundi Constantinopolim reuersi sunt. Post paucos dies Siauses bassa, quum alias ob caussas secretiores, tum vero quod mittendorum Tataro pecuniae reliquorumque subsidiorum auctor Murati fuerat, vt antea narrauimus, interuenientibus etiam occultis aduersus Osmanem inimicitiis, quae postea patefactae fuerunt, a Vezirazematus officio remotus, eiusque loco prin- 1
ceps Sultani consiliarius factus est Osman bassa, facile Turcorum omnium, secundum Osmanidas, nobilissimus: quod patre Damasceno beglerbego, matre beglerbegi Bagadatensis siue Babylonij filia natus esset. Hoc quidem memorabile, quod Siauses in publico diuano condemnatus & masul factus fuit. Sed deinde Sultani Muratis soror, coniux eius, apud fratrem suppliciter intercessit. Cui Murates: Beatus est, ait, quod te coniugem habeat, absque hoc fuisset, eum sine vlla commiseratione in pleno diuano iussissem interfici. Amissa dignitate, coniugis tamen caussa saluis annonis, quae singulos in annos sex millibus Sultaninorum aestimabantur, & saluo timaro duûm millium Sultaninorum, migrauit in domum suam, quam ad litus Asiaticum sitam in hortis vidimus, quum ad Euxinum na- 2
uigaremus. Secretior illa causa, cuius modo meminimus, fuit, quod Muratis animum contra Muchemetem filium exacerbasset, quum is forte Kihaiam siue praefectum suum indigne tractasset. Aegro tulit hoc animo Sultana, Muchemetis mater, ac maritum in suspicionem adduxit: quasi Siauses aemulationis ac dissidiorum seminibus inter patrem filiumque spatsis, acrius tamdem (quod humanis in rebus fieri soleat) irritato patre, vt vnicum filium occideret, imperium postea suis liberis, ex Sultani sorore natis quaesiturus esset. Hinc in primis illa Siausis calamitas.

Posteaquam Osman bassa Vezirazemes creatus fuisset, tantopere suum apud Sultanum laborauit & institit: vt tandem Persicus orator, Ibrahimes Chan, 3
qui tamquam incarceratus, in saraio conclusus erat, vti supra diximus, bona cum pace suum ad principem redeundi facultatem impetraret. Sed quum Osmanici natura duplices ac fraudum pleni sint, vbi primum Persicus hic orator peruenisset Arzerumen, quae maioris Armeniae ciuitas est, iussu Muratis ibidem detentus fuit, ne vlterius progrederetur.

Non multo post, certior factus est Sultanus Murates, strangulati Muchemetis Tatari Keraij filium, qui Nogaiorum ad principem fuga se receperat, vti supra memorauimus, magno cum exercitu, socerique subsidiis profectum contra patruum Islanem Chanem, eo tam ciuitate Crimio, quam ditione paterna eiecto, pleraque amissa recuperasse: Islanemque patruum, fuga sibi consulentem, Ca- 4
pham contendisse. Quo quidem Murates accepto nuntio, tum vt obuiam iret ac remedium adferret omnibus hinc orituris incommodis, tum vti perduelles castigaret: Osmanem bassam, qui supremo cum imperio terrestrium copiarum dux in iis locis esset, ablegauit. Eum in castris ad Chalcedonem cum LX plus minusve millium exercitu vidimus, vnde postea per Anatoliam, siue Asiam minorem, iter fecit: hoc est, Iscodara Chalcedoneq; profectus est itinere terrestri Sinopen versus, vt inde Capham per Euxinum transiiceret. Sed quod illis in regionibus, Ponto vicinis, ingens tum frigus esset, maluit ad opidum Castamonam subsistere, quod non procul a Sinope situm, itinere XIIII vel XV dierum Constantinopoli distat, vt istic vsque ad veris initium hibernaret. Itidem maris praefectus Vluzalis, 5
qui cum triremibus ad Nigrum mare vel Euxinum se contulerat, vt praedictum Osmanem bassam cum terrestribus copiis Sinope Capham transueheret; in portum Sinopensem triremes deduxit, quo commodius nauigationis tempus, & Osmanis Serdaris, hoc est, generalis ac supremi copiarum imperatoris aduentum istic exspectaret. Diuersae tunc hominum de hac expeditione Constantinopoli opi-

poli opi-

poli opiniones erant, aliis existimantibus, Osmanem iter hoc tractandæ cum Scacho Persico pacis causa suscipere, aliis adfirmantibus, Capham iturum, indeque perrecturum vlterius, vt in vrbe Crimio munitionem exstrueret, ibique beglerbegum cum dephterdaro siue quęstore constitueret. Sed euentus docuit, hanc expeditionem Persici potissimum belli continuandi causa fuisse susceptam.

Expositis hactenus continua serie Persicis rebus, nunc subijcienda quędam veniunt, quæ licet ad superiores annos pertineant: tamen huc referre maluimus, ne belli memorabilis series interrumperetur.

Iam ante diximus obiter, annis superioribus proximis Cosacos, Potocoua generoso viro Polono duce, captam Benderiam, (quod alioqui nomen in genere arcem siue munimentū significat) Turcici iuris opidum, diripuisse. Tantū in hoc Potocoua robur erat, vt equorū soleas ferreas, etiam recentes, nullo negotio manibus, instar chartę, vel alterius rei fragilis, rumperet. Ideoq; sibi ducem hunc Cosaki pręfecerant, & auspiciis eius Turcis, qui ab aliis lędi se nolūt, quum maximam sibimet ipsi nocendi licentiā in finibus sumant, grauissima damna dederāt. Quum id cōtra leges antiqui fœderis inter Osmanicam familiam regnumq; Poloniæ fieri videretur, mittit ad Stephanum regem Sultanus Murates Zausium Portę, repetitum res ablatas, & nō sine minis postulatum, vti Potocoua quoque, Cosacorum dux, præsente ac inspectante Zausio suo, capite plecteretur. Venerat in potestatem regis Potocoua nefario quorumdam amicorum suorum astu & scelere, qui studio gratificandi voluntati regiæ, per litteras a Potocona petierant, vti ad se veniret, quo cū colloqui de rebus ad ipsummet pertinētibus cuperent. Simul fidem nomine liberi commeatus regij suam interposuerāt. Accesserat vir integer, ac minime suspiciosus. Monebatur, Cosacos vti desereret, statimq; regem adiret: quem sancte pollicebantur, nihil in eum statuturum asperius. Quum hoc modo deceptus, ad comitia se Varsouiam contulisset: deliberatum in senatu, quid agendum hoc esset in negotio. Visum maiori senatorum parti, nequaquam hominem Christianum, militem Polonum, virum deniq; fortem, qui robore corporis admirabili cunctis in eo regno præstaret, barbaro certam ad necem prodendū. Ad Zausium, quam commodissimis fieri posset, purgandum rationibus. Omni denique modo consulendum ipsius saluti, qui salui commeatus regij promisso fretus, Varsouiam venire non dubitasset. Rex Stephanus e diuerso dicere, sub fide quidem publica Potocouam arcessitum: sed aliter eam datam non intelligi, nisi quatenus causam suam iustam docere probareque posset. Nunc vero quum pareat, eum contra fœderis pacta conuenta fecisse, quod indignissime Sultanus Murates ferat: non posse fœdifragum, pacisq; publicæ violatorem, salui commeatus regij beneficio frui. Auditas esse minaces Sultani Turcorum litteras, cuius iras si tanti non facerent, ac Potocouam potius seruatum vellent: se quidem ipsorum voluntati non aduersaturum, satisque facturum officio suo contra quosuis regni hostes: monere tamen, ne bello Moschouitico necdum confecto, nouas temere sibi cumularent inimicitias. Hoc modo cedentibus regię sententiæ Polonis, sumtum de Potocoua supplicium fuit. Secundum hæc, anno Mahumetano D C C C X C quidam Podolouius C. 1583.
Polonus, (hoc nomine Constantinopoli adpellabatur. alij Polidouium vocant) nobili genere natus, stabuli regij præfectus secundus, quem vulgo suppræfectum vocant, missus fuit extra ordinem legatus a Stephano rege cum litteris ad Sultanum Muratem, quibus inter alia petebatur; vt ei regis sui nomine liceret equos aliquot generosos in Anatolia comparare, quibus in Poloniam deductis pro se rex vteretur. Impetrato Muratis consensu, in Asiam proficiscitur, & X X I I I I equos insignes ac plane regios emit. Cum his in Europam transijcit, domum non sine saluo Sultani Muratis commeatu rediturus. Sed quum forte tum noui Cosacorum motus & excursionis nuntius ad Portam venisset, illico Murates Zausium Constantinopoli ablegat, qui Podolouiū adsequutus in itinere, cum suis iugularet; & equos regios, cum ceteris legati, comitumque rebus, Constantinopolim reduceret. Venit hic ad Podolouium non procul Hadrianopoli, mandatumque sibi narrata præpotenti Sultano suo, litteris etiam prolatis, vt eum cum equis

& comitibus Constantinopolim reduceret. Negat id se facturum Podolouius, litterasque salui commeatus ostendit. Nec has, nec legati personam, contra ius gentium violari debere, præsertim a confœderatis, ait. Zausius ad proximi Cadij siue iudicis cognitionem prouocat, qui e loco maxime vicino arcessitus, quum ad eos venisset: quæ in medium ab vtroque proferrentur, audit. Iubet exhiberi sibi tam Podolouio, quam Zausio datas a Sultano litteras: quibus inspectis, quum Zausij mandatum recentius esse cognouisset: vim prioris exspirasse, posterioris exsequutionem requiri, pronuntiat. Ceptum ergo rediri. quumque de via regia cum eis Zausius deflecteret: monetur a legato viam vti regiam teneat. Occlamat barbarus, Ipsene Sultano Musulmanorum, ac suis, in regno suo præscribere leges vellet, quo reducendus esset itinere? Sic igitur itum in siluam, vbi ad mortem parare se iubentur omnes, ex sententia mandati Sultanini. Erant ei XXXIIII famuli, quibus ordine trucidatis, (vno tantum excepto puero, qui sollerter in siluam profugiens euasisse perhibetur) vltimo Podolouio, post conceptas ad Deum preces, caput amputatum a Zausio fuit. Res omnes ipsius & comitum Zausius Constantinopolim, cum equis regiis, reduxit. Equi, iussu Muratis, partim Sultaninum in Saraium, ad ipsius Muratis vsus, recepti: partim inter bassas distributi, digitisque singulari cum ignominia Stephani regis passim monstrati fuerunt.

C. 1584. Quum hæc per autumnum accidissent, anni sequentis ƆCCCCXCI initio venit Grodnam, quæ in Lituania sita est, ad Stephanum Poloniæ regem missus a Sultano Murate Mustaphas Zausius, qui cædem legati regij Podolouij, de qua modo dictum, excusaret. Aiebat is, falso tamen rem narrans, illum fuisse necatum, nullo Sultani Muratis interueniente iussu: quum præscriptos legationi limites egressus, copias Turcicas spectatum venisset, quæ tum temporis contra Persas mittebantur. Nunc ab se mandato Muratis adduci cædis auctores, de quibus rex Stephanus supplicium sumeret. Quia vero Cosaki recens magnum finibus Turcicis damnum intulissent, vicissim petere Muratem, vt ablata restituerentur, & Cosacorum dux ad necem sibi dederetur. Venerat is hoc tempore Grodnam, eadem illectus fraudulentorum verborum esca, qua prius etiam circumuentum fuisse Potocouam diximus. Vir erat bellicosus, & Turcos in finibus more suo semet insolentius gerentes, aliquoties ceciderat. Hunc sibi Murates, loco duorum vix triobolarium nebulonum, quique fortassis aliud ob maleficium capitis anquisiti fuerant, mitti volebat. Intercedentibus apud regem pro eius incolumitate præcipuis regni proceribus, non ille quidem Turco deditus: sed tamen incertum quo deportatus, nusquam ex eo tempore conspectus fuit. Solebat narrare Constantinopolim reuersus iste Mustaphas Zausius, qui non ex primariis, sed vilis inter suos erat, se a principio conspicatum terribiles ac minaces Polonorum oculos, ob indignam, & contra ius gentium admissam, legati regij cædem grauiter frementium: non exiguo sibi visum in periculo versari. Verum quod antea Potocouam de medio, præ formidine Sultani sui, sublatum meminisset: animo prorsus obfirmato, tam audacter, minis etiam interiectis, vt voluntati principis sui satisfieret, vrsisse: tandem vt omnis ei Cosacorum præda cum captiuis: absque cuiusquam impedimento, restitueretur: quam pæne triumphabundus ad Sultanum suum Constantinopolim adtulit.

Iam de nostris etiam rebus vt aliquid interseram, ante biennium sex, plus minusve, Turcorum millia, duce Sangiaco Solnocensi, qui deinceps Sasuarensis siue Zigetanus bassa nominatus fuit, prædæ faciundæ caussa collecta, celeritate quadam inexspectata regionem Cepisiensem inuaserant: Onodium, quod iis in locis opidulum est, direptum incenderant: multa Christianorum capita cum amplissima præda secum abduxerant. Quia vero reditum istorum nostri ad Agriam, quam Erlam vulgo vocant, præstolabantur: vbi primum Turci aduenissent, dimicari ceptum, licet illi numero superiores nostris essent. Sed quum nostris auxilia destinata summitterentur, quæ Vngarorum erant equitum ad IICIƆ: denuo pugnatum acriter, numero Turcis, virtute nostris fidentibus. Iam anceps erat victoria, quum equites Germani sclopetarij CL superuenientes, nostris eam vindicarunt.

vindicarunt. Nam a latere Turcorum in aciem irrumpentes, displosis sclopetis eam subito soluerunt ac turbarunt. Hostibus in fugam coniectis, plures eorum cęsi, nec pauciores capti: præda cum mancipiis Christianis recuperata. Cædis huiusce Turcorum nuntio Cōstantinopolim adlato, mirifice perturbari Turcorum animi. Sinan bassa, qui tum adhuc Vezirazemes erat, fremere, furere, maxime terribilia minari. Sed postridie illius diei, quo primum nuntium acceperant, quidam Sangiacus ex Vngaria veniens, ad bassas Vezires deductus, & ab eis de re, quonam modo gesta fuisset, interrogatus; respondit, suos nulla lacessitos iniuria regionem imperatoris Christiani temere inuasisse, mancipia Christiana, prędamque maximam, abduxisse: qua quidem onusti, dum suos ad fines domum properarent, in hostico cæsi fuerint. His intellectis, & indies ab aliis quoque confirmatis, iræ nonnihil sopitæ fuerunt: præsertimque cogitatum de renouandis & prorogandis vlterius cum Imperatore Christianorum induciis, quæ anno DCCCCXC C. 1583.
exspiraturæ essent: quamquam illas impediturus videretur Sinan Vezirazemes, ni masul factus fuisset, vt supra commemorauimus.

Anno igitur DCCCCXCI, sequuta fuit inter Rudolphum II, Christianum im- C. 1584.
peratorem, & Muratem III, Imperatorem Musulmanorum, induciarum prorogatio: quæ Kal. Ianuariis, anno Christiano CIↃ. IↃ. LXXXIV, qui Mahumetanus est DCCCCXCI, inciperent; & nonum ad annum vsque durarent.

Hoc primo prorogatarum induciarum anno, sub finem mensis Augusti, Rudolphi II, Rom. Imp. iussu vir illustris & generosus, Henricus Baro de Lichtenstain, de Nicolspurg, serenissimi principis Matthiæ, Archiducis Austriæ, primus a cubiculis, consueta munera Sultano Murati, Musulmanorum imperatori Constantinopolim laturus, Vienna quinque nauibus secundo Danubio discessit, Budamq; feliciter quinto die mēsis Septembris adpulit: ac per humaniter exceptus, negotia sibi demādata cum Sinane bassa Budensi, patria Florentino, licet alij Mediolanensem ex Vicecomitum familia perhiberent, ex animi sententia peregit. Ibi postridie, quam aduenisset, qui fuit sextus dies Septembris, quum deduceretur ad bassam, insolens ei barbarumque spectaculum exhibitum fuit.

Primum magno populi concursu, tres habitu Turcico pręcedebant Zingani, quos Ægyptios nonnulli, Arabes alij vocant. Horum medius testudinem, vsitatis maiorem, pulsabat: reliqui duo duabus fidiculis, admodum stridulis, strepitum faciebant; & voce barbara Sultanorum Osmanidarum res gestas, omnibus ad hunc vsque Muratem ordine recensitis, accinebant.

Hos sequebantur tres limphatici robusti homines, caligis tantum induti, cetera nudi: nisi quod capitis vertex paruo pileolo rubro, & humeri nudi superiniecta, deque collo pendente pelle tigridis, exornabantur. Hi ad concentum Zinganorum tripudiabant, tenentes singuli vexillum Turcicum rubri coloris, cuius hastile intra cutem & abdomen ventris, emanante multo sanguine, defixum erat.

Hos duo pueri sequebantur, qui cuti frontis perforatæ pennas gruis insertas ferebant.

Secundū pueros incedebant quatuor virorū paria, peruulneratis lateribus.

Primi duo clauas ferreas, quas pusdiganos dicunt: proximi duo nudos acinaces, per cutem transfixos, gestabant.

Rursus alij duo sequebantur, quorum vnus securim militarem Vngaricam, (schacanum vocant) alter oblongum Genizari sclopetum apertis lateribus, in transfixo corpore portabat.

Vltimo loco viri duo robusti spectaculum hoc claudebant, qui temporarectis, latis, & oblongis ensibus, quos Vngari palastos vocant, transfixerant. Horum capulos manibus tenebant. In ensium cuspide pomum erat adfixum, & pomo penna gruis inserta.

Vniuersi rasis nouacula capitis & barbæ pilis, excepto mustace, caligis tantum largioribus, qui Turcorum per æstatem mos est, induti; supra cingulum plane nudi erant: nisi quod in vertice, sicut & antea diximus, rubrum strictumque pileolum, quem takiam (ni fallor) adpellant, & pendentes de collo per humeros

tigridum pelles gestabant. Omnes etiam tripudiantes continuo saltabant, cum multa sanguinis effusione, quem spongiis abstergebant.

Hoc genus hominum, quod animo scilicet imperterrito quiduis audeant, a Turcis Delilari, hoc est, stulti delirique vocantur, a Græcis Rhipsokindyni, quod præcipites in pericula ruant. Quum autem rursus eadem peragentes, quæ prius, ex ædibus bassæ nostros, ad nauium stationem, præcedendo deduxissent: accepto munere, quod eis legatus augustalis dari iussit, ad suos reuersi sunt.

Comitabantur hoc itinere legatum aliquot Barones, viri que nobiles, quorum nomina subiicere libuit ex commentario Melchioris Besolti, qui nostrum hoc iter descripsit.

Karulus Dietricstain, Baro in Holenburg & Finckenstain.
Sigismundus Ludouicus, Baro de Polhaim.
Ioan. Bernardus a Lembach, &c.
Wolfius Vngnad, Baro in Sonneck.
Georgius Hartmanus Baro de Lichtenstain, legati frater.
Ioan. Vlricus Baro de Starhemberg.
Georg. Andreas Baro de Buchaim.
Stephanus de Reua, Comes Turocensis, Vngarus.
Wilhelmus a Dietricstain.
Ioannes Lewenklaw.
Franciscus Georgius Oberdorf.
Melchior Besolt.
Maximilianus Mager a Fuchstat.
Antonius a Stamp.
Georgius Rothut.
Hector ab Eltz, aulæ præfectus.
Ioan. Iacobus Eglof, stabuli præfectus.
Iacobus Mielich.
Victor Rechlinger.
Ioannes Basilius ab Hohenwart.

Aderant Baronum ac nobilium addicti ministeriis adulescentes nobiles 16, præter alios plebeios. Totus denique comitatus, extra legatum constabat LXXXIX personis. Equi LXVI erant, præter X vel XII conducticios: currus (vulgo coccios vocant) XVII, quibus Tauruno siue Belgrado Cōstantinopolim veheremur. Istic enim exscenditur, & itinere terrestri, Danubio ad læuam relicto, per Seruiam, Bulgariam, Macedoniæ partem, Thraciam, Constantinopolim itur. Adiunxerat itineris comites Bassa Budensis, vnum ex proceribus, qui Begi Turcis dicuntur, itemque tres Zaulios, qui Commissariorum in aulis nostris locum istic obtinent, & tres Genizaros. Hi suis cum famulis & ipsi præter equites, septem rhedis siue curribus vehebantur. Henricus Baro de Liechtenstain, post oblatum Sultano Murati munus, amisso fratre Georgio Hartmano, qui Constantinopoli obiit, iam & ipse diuturno morbo debilior factus, maiorem familiæ partem cum equis & curribus Constantinopoli die XII mensis Decembris in Austriam remisit: ipse naui Veneta, sub initium veris, per mediam Græciam domum redire statuit. Anno sequenti, XIII die mensis Aprilis, Calliupolim ad Hellespontum sitam, venit: vbi morbo inualescente, magno cum suorum dolore XVI die mensis eiusdem, continuas inter preces velut obdormiscens, vitam hanc mortalem feliciter cum immortali commutauit. Aderat tunc ad beatas piorum sedes migranti Ioannes Leunclauius, quem in primis vt huius itineris comitem haberet, domo litteris amantissime scriptis accitum inuitauerat. Is Dionysio Chiensi, monacho docto, & optimo viro, ecclesiæ S. Marci Calliupolitanæ præposito, memoriæ defuncti causa, schidam heic subiectam, lingua Græca, Latina, Italica, Germanicaque perscriptam reliquit: donec a fratribus, generosissimis Baronibus, Georgio Erasmo, & Ioanne Septimio, quo nullus ordinis sui nostro sæculo Germanus maiorem orbis partem peregrinando felicius perlustrauit, debitum virtuti pietatique Baronis optimi monumentum excitetur.

ANNO CHRISTIANO CIↃ. IↃ. LXXXV. DIE XVI M. APRILIS. PIE MIGRAVIT EX HAC AD CÆLESTEM VITAM ILLVSTRIS ET GENEROSVS DN. HENRIC. BARO DE LICHTENSTAIN. DE NICOLSPVRG. RVDOLPHI. II. IMP. AD PORTAM. OSMANICAM LEGATVS. SEPVLTVS IN HOC TEMPLO S. MARCI CALLIVPOLI. AD GRADVS. PROPE CONVERSIONEM S. PAVLI. DIE M. APRIL. XX. AN. SVPERIVS INDICATO.

Equidem mihi polliceor, humano lectori hanc itineris nostri mentionem non ingratam fore: qua libuit obiter etiam meo erga beatos Henrici Baronis eximij manes officio defungi, cuius erga me perpetuam inde vsque a primis ipsius adulescentis adhuc annis beneuolentiam & amorem expertus fui. Nunc ad institutum redeuntes, tamdem aliquando pensum hoc absoluamus.

Hac etiam æstate anni DCCCCCXCI, Sultanus Murates dum se cum mutis C. 1584.
suis oblectat, pæne periit. Diximus enim supra, mutos Sultanis Osmanidis in deliciis esse, qui animi sensa signis quibusdam aperire sollerter norunt, & vicissim intelligere nutibus ac signis indicata. Solebat hos Murates equis prægrandibus, & ob corporum molem tardis imponere: quum ipse maxime agilibus, ac præsertim Arabicis, vteretur: & modo in hunc, modo in illum prouectus, nerui bubuli (carauazzam ipsi vocant) verberibus tam mutos, quam equos eorum cæsos, ad cursum impelleret. In hoc ludo correptus comitiali morbo, sibi familiari, tam graui lapsu ex equo decidit ad pauimentum allisus: vt omnino per vrbem vel iam moriturus, vel mortuus crederetur. Adeoque Genizari, pro more, velut exstincto Sultano, iam Christianorum Hebræorumque tabernas inuolando diripiebant: maximusque tumultus in vrbe sequuturus erat, nisi mature Genizarorum Aga, siue tribunus, quemdam in ipso deprehensum facinore mox, ad incutiendum ceteris terrorem, suspendi iussisset, mancipiis etiam nonnullis, Genizarorum habitu vestitis, ad vncos scalæ Sycenæ siue Galatensis, pro more Turcico deductis, & supplicio mortis ibidem adfectis. Si Muchemetes, Muratis filius, qui Magnesiæ degebat, id temporis ad vrbem fuisset: actum plane de vita patris erat, & imperio. Conualuit tamen Murates, statimque post aduentum nostrum, die quodam Veneris, qui Turcorum hebdomadario festo sacer est, eques e saraio nouo (Genisaraium a Turcis adpellari, deinceps parebit ex annalium declaratione) prodiit, nobis inspectantibus cupide, quemadmodum fieri solet, & sacræsanctæ Sophiæ, siue sapientiæ Dei templum, nunc profanatum a barbaris, adiit: vti scilicet nobis & aliis, (erat enim maximus hominum concursus) ostenderet, se necdum mortuum. Ipsa facies adhuc colore lurido deformis conspiciebatur.

Hoc eodem anno DCCCCCXCI, die XXIIII mensis Octobris, aliquot begi C. 1584.
Turcici cum suis copiis, in quibus erant, ipsorummet confessione, hominum ad XCIↃ, Carniolæ fines ingressi, grauissimam impressionem fecerunt: direptis passim vicis ac pagis, magnaque Christianorum mancipiorum multitudine secum in seruitutem abacta. Quum nostri nuntium aduentus & populationis hostilis accepissent, hominum ad IICIↃ subito cogunt, Iusto Iosepho Comite Turriano, & Thoma Erdendio Comite Muslouinæ, Sclauoniæ Croatiæque Bano, ducibus: ac sine mora maximis itineribus hostis tergo inhærentes, ad Slunum Croatiæ tamdem eos die vigesimosexto eiusdem mensis Octobris adsequuntur, inuadunt, cædunt. Liberati captiui, & præcepta fuit, cum interitu IIIICIↃ Turcorum.

Eramus nos Constantinopoli, quo tempore de hac suorum clade Sultanus Murates certior reddebatur: qui sane quum intellexisset, a suis iniuriæ factum initium iure cæsos pronuntiauit. Nam nolle se quidquam aiebat a suis, contra leges induciarum, ad turbandam pacem in Vngariæ limitibus adtentari. Iussit etiam, illustri & generoso Rudolphi II Cæsaris oratori, Paulo Baroni Eizingano, suarum ad vtrumque bassam Vngariæ, Budensem ac Temesuarensem, litterarum exemplar exhiberi: quibus seuere mandabat, vti milites suos limitaneos in officio continerent. Idem vt a nostris quoque præstaretur, imperari vicissim petebat.

Sub exitum eiusdem anni Turcus quidam Constantinopolim adpulit, nuntius cædis suorum, e qua solus (vt ipse quidem aiebat) opera chirurgi cuiusdam Cretensis, cui fuerat antea notus, euaserat. Res ipsa relatu non indigna, quod prope nouo tunc inter Venetos ac Turcos bello causam præbitura videretur. Ramadanis bassæ Tripolitani vidua, cum filio, familia, mancipiis vtriusque sexus, Constantinopolim profectura, triremem in Barbaria vel Aphrica maritima cu-

rauerat inſtrui, qua facultates ſuas ampliſſimas ſecum aueheret. Eas equidem memini a Turcis & Hebræis octies centenis millibus nummûm aureorum æſtimatas: veréne, an ſequius, equidem dicere non habeo. Huic triremi ſecuritatis ſuæ cauſa ſemet adiunxerant aliæ duæ, quas iccirco vulgus nautarum conſeruas adpellare ſolet. Quum ipſum oſtium ſinus Hadriatici, non procul ab inſula Corcyra, (Corphum nunc dicunt, quæ vox Græcis vulgari lingua ſinum ſignificat) prætterlegerent: ingens ſubito coorta tempeſtas eos vel inuitos in ſinum, quem diximus, Hadriaticum reiecit. Erat id temporis cura ſinus, cum certo triremium numero, contra quoſuis piratas & alios tuendi, (quod officium qui gerit, prouiſor ſinus adpellatur) commendata Petro Emo, patricio Veneto: qui quidem iuniorum ſuffragiis ad eam dignitatem peruenerat. Is vbi Turcos ſinum ingreſſus accepit, mox in eos prouehitur, numeroque triremium ac militum, & aliis rebus longe ſuperior, omnes in poteſtatem redigit. Inde diro quodam & inaudito furore ſæuitum in captiuos, tam mares, quam feminas. Maribus occiſis CCL, filioque Ramadanis baſſæ matris in complexu & gremio confoſſo, feminæ XL prius nefariis pollutæ ſtupris, vberibus mutilatæ, (quæ quidem viuis adhuc, ſpectantibusque miſellis, a quibuſdam crudelitate plus quam barbara in mare proiecta perhibentur) diſſectæ tamdem atrociter ad vnam omnes in aquas a piſcibus deuorandę præcipitantur. Ipſius Emi fratris filius in puellam quãdam egregij oris incidiſſe fertur. Ea quum ipſum pudicitiæ ſuæ vim illaturum conſpiceret, mox Chriſtianam ſe profiteri, & virginem, & in Cypro natam nobili familia Cornata, quæ ſuam originem ad Cornatos Venetos referret. Captam ante XII annos, quum Cyprus ſub iugum Turcicum veniret, ex eo tempore miſeram apud barbaros ſeruitutem ſeruiiſſe. Nunc quando poſt tot ærumnas in hominis Chriſtiani, pudoris virginei vindicis, nobilis denique Veneti manus incidiſſet: obteſtari ſe per immortalem Deum, ne Chriſtianæ faceret iniuriam, ne virginem inceſtaret, ne Veneto ſanguini fœdam labem aſpergeret: ſed potius in optatum hunc diem, quo Chriſtianam ad rempublicam poſtliminio rediret, diuina quadam prouidentia conſeruatam, ſaluo pudore libertati reſtitueret. Nihil apud immitem animum, ac prodigioſe crudelem ſalacemque, tam ſanctæ preces valuere; quo minus violaretur, & ſuffocata cum aliis mancipiis Turcicis in mare proiiceretur. Exiſtimabantur indignam hanc immanitatem Veneto nomine, tam pio, tam pudoris & omnis virtutis ſtudioſo, tam a ſæuicia denique alieno, exercuiſſe: ne quis ſuperſtes vel amplitudinem prædæ, quam conſequuti fuiſſent, vel admiſſorum ſcelerum fœditatem proderet. Huius facinoris fama Conſtantinopoli percrebeſcente, incredibile dictu, quantopere commoti fuerunt Turcorum animi. Paſſim audiſſes omnes omnia Venetis extrema minitantes. Vix a Bailo (magiſtratus Veneti nomen eſt, qui de ſuorum cauſis iſtic cognoſcit, & iniurias ſuis illatas ad Sultanum Turcicum eiuſque Vezires, defert:) abſtinebant, quo minus homini manus iniicerent, aut fœde ſaltim in os exſpuerent. Fungebatur id temporis hoc munere Ioannes Franciſcus, Maurocenorum familia natus (Moreſinos vulgo vocant) qui paullo poſt epiſcopatum Brixienſem, mortuo doctiſſimo Cardinale Delphino, abſens impetrauit. Is quum Zauſium quemdam Sultani Muratis iuſſu, Conſtantinopoli die XXVII Decembris Venetias iturum cum mandatis accepiſſet: interceſſit, ac tantum obtinuit, vt ablegandus Venetias Zauſius Conſtantinopoli maneret. Miſſi tamen, qui Muratis ſententiam Venetis ſignificarent. Volebat is pœnas in tanti facinoris auctores ſtatui, ablatasque res cum perſonis, tam liberis, quam ſeruis, reddi. Habuerat autem vidua Ramadanis Chriſtiana CCCC mancipia, quæ ſane quoniam pro more Chriſtianorum, triremi capta, libertate donata fuerant: alia Murates horum loco mancipia flagitabat. Simul eam præ ſe ferebat animi moderationem, vt minime ſe diceret ipſis illaturum iniuriam, nec pacem violaturum; modo poſtulatis, rationi & æquitati conſentaneis, ſatisfeciſſent. Ceteroque ſe bello ſuorum cædes & iniurias vindicaturum. Senatus intellecta querela voluntateque Muratis, & re diligenter, vti geſta fuiſſet, perquiſita: Murati reſpondet, exſtincti Ramadanis baſſæ Tripolitani familiam pri-

mum ad

mum ad insulam Veneti iuris Zacynthum adplicuisse, neque dumtaxat ab insulanis humaniter exceptam; verumetiam munusculis quibusdam honorariis, ac xeniis adfectam fuisse. Postea vero, quam hinc discessissent, alteram insulam suam Cephalleniam hostiliter inuasisse, præterque pacis leges omnia deripiendo, nec hominibus, nec iumentis pecoribusue pepercisse. Præfectum sinus Hadriatici, quum certior de hac ipsorum insolentia factus fuisset, eos e vestigio persequutum, non modo intra sinum armatos reperisse: verumetiam ab eis, quum propius accederet, nō fuisse pro more salutarum, nec demissis velis editum signum, quod humiliationis adpellant. Horum vtrumque pactis conuentis aduersari, quibus armatæ naues sinum ingredi vetentur, & omnes Præfecto sinus honorem exhibere certo salutationis summissionisque genere, iubeantur. His de causis commotum grauius præfectum suum, acerbius in eos animaduertisse. Nihilominus in hac se causa facturos, quidquid homines æqui iustique tenaces facere par sit. Nonnihil hoc responso mitigatus fuit Sultani Muratis animus, qui præsertim necdum grauissimo contra Persas bello defunctus, nouis aduersus præpotentem mari rempublicam inimicitiis implicare se nollet. Secundum hæc Petrus Emus capite plexus, & ipsa triremis cum omni armorum & instrumenti genere, totidemque mancipiis, quod in ea Veneti reperissent, reddita fuit: quo tempore nos ad Zacynthum, Cephalleniam, Corcyram, aliquandiu hærebamus, & classem Venetam, quæ Turcis eam triremem restitueret, vidimus. Ceterum liber obiter hoc loco de interitu ipsius quoque Ramadanis bassæ Tripolitani, cuius viduam cum filio familiæque cæsam ab Emo diximus, perpauca quædam commemorare: futura, vt opinor, auido cognoscendi res exteras animo non iniucunda.

Tripolitanus igitur hic bassa, bellum contra barbarum regem Aphricanum gesturus, quam alios milites suos, tum etiam missos sibi a Sultano Genizaros Portæ sclopetarios in hosticum ducit. Constat autem, magnas in Aphrica solitudines esse, per quas profecturi, copiam rerum necessariarum, & in primis annonæ, secum vt ferant, necesse est. Itinerum quoque periti duces, in locis adeo desertis & inuiis, vel maxime requiruntur. Ramadan bassa, quum horum vtrumque parum ad animum, ante profectionem, reuocasset; in eas tam annonæ, quam viarum difficultates, cum suis incidit: vt neque progredi posset vlterius, nec sine iactura militum, pedem referre liceret. Tamdem tamen non sine suorum cæde, ac præsenti cum periculo totius amittendi exercitus, domum reuersus est. Tum vero cæco perciti furore Genizari, nulla nec ipsius viri dignitatis, nec Sultani sui ratione habita, qui huic eum prouinciæ præfecisset, hominem obtruncant. Neque Murates hactenus eos ob hanc bassæ sui cædem, pro auctoritate imperij castigare potuit: quod nemini mirum videri debet. Quippe non amplius illa nunc apud Turcos obœdientia, non disciplina militaris est, quæ fuit olim apud sæculum prius. Quod tametsi docere pluribus exemplis possem, tamen ne modum annalium excedam, dumtaxat vnicum adhuc recitasse suffecerit.

Anni non multi præteriere, quum Achmetes bassa, beglerbegus Cypri, Famagustæ suis & ipse trucidatus a Genizaris fuit. Illam se cædem admisisse palam profitebantur, ob interuersa stipendia sua, quæ per auaritiam Achmetes sibi retinuisset. Atque vt prætextum, palliando facinori suo, magis speciosum haberent; ab eo miseros etiam insulanos exactionibus grauissimis & intolerādis exhaustos, aiebant. Indigne Sultanus Murates hanc Genizarorum ferebat insolentiā, qui beglerbegum suum tam fœde necassent, nullis ad portam querelis delatis, nullo crimine quo se obligasset. Pertinere putabat ad tuendam maiestatem imperij sui, ne facinus hoc impune sic abire sineret, vt horum exemplo, corruptis & aliis, contumacia militum latius serperet. Quapropter in Cyprum alius ab eo beglerbegus mittitur cum x triremibus, tam aliarum rerum adparatu necessario, quam eo militum numero instructis, quo cædis reorum coherceri petulantia posset. Nouus ergo beglerbegus, quum primum ad insulam adpulisset, dissimulatis illis occultis mandatis, quæ discedenti Murates dederat: homines quosdam sibi fidos, adire

Genizaros iubet, ac passim rumorem didere, quasi Murates eis ob interemtum Achmetem bassam minime succeseret. Immo dictitare Sultanum confirmarent, iure scelestum hominem de medio sublatum, qui Genizaros vnicos imperij sui custodes, annonis suis defraudasset. His auditis, hilari fronte Genizari beglerbegum, & qua par erat, obseruantia, excipiunt. Verum non multo post inexspectato quodam astu milites eius circumueniunt, & vniuersos cædunt, ipsis etiam triremibus in potestatem redactis. Murates, licet ægerrime ferret alterum hoc Genizarorum in Cypro facinus, quo grauissime lædi suam, & prorsus imminui maiestatem videbat: tamen, quod infeliciter hactenus gesti belli Persici caussa, condonandum his aliquid censeret, ne nouas & intestinas præterea turbas excitaret: iris animi dissimulatis, nihil amplius in eos tentauit.

C.1585. Anno DCCCCXCII, mense Martio, in omnium erat ore Constantinopoli, Ferhatem bassam, qui Turcico militi suprema cum potestate, necdum ad fines Persicos progresso cum exercitu Osmane bassa Vezirazeme, præerat; debitam militibus annonam, sordida quadam auaricia distractam, suos in vsu vertisse: cuius tamen graui pænuria laborabat exercitus. Idem quum imperasset, duarum in iis locis munitionum excitandarum caussa, de prouinciis vti vicinis conuenirent incolarum ad sexaginta plus minus millia, qui operas structuræ necessarias in se reciperent: a singulis aliquid nummorum, pro ratione facultatum exegisse ferebatur: illisque domum remissis, ad functiones sordidas ipsos Spachios Genizaros, ceterosque milites adegisse. Mensis eiusdem die XV concessum in diuano fuit Siausi bassæ, quem supra masulem factum diximus, vt libere, quibus in locis vellet, versari posset. Hoc decretum ei viam aperuit, priorem ad dignitatem redeundi: quod quidem, mortuo Persicos ad fines Osmane bassa, non multo post accidit. Constat cum vtroque, tam Ferhate, quam Siause mitius egisse Sultanum Muratem; quod eorum indigeret opera. Nam qui per Osmanis absentiam, supremi Veziris loco res administrabat Mesites bassa, castratus & senex; licet alioqui iustus & seuerus, tanto tamen muneri parum erat idoneus.

Die XIX mensis Aprilis, rediit Sinope Constantinopolim Vluzalis præfectus maris: quod argumentum erat, eo loco tum res fuisse Tataricas, vt Osmanis in Tauricam Gersonesum tranuectione non esset opus.

Eodem anno quum Osman bassa Persicos ad limites accessisset: occurrentibus intrepide Persis, modo mille, modo plures, ad decem vsque millia, de ipsius exercitu carptim fuere cæsi. Tandem Augusto mense, Persis insciis, & nihil de hoc ipsius itinere cogitantibus, per obscuras, opacas, angustas valles, inter altissimos vtrimque montes profectus, vbi militis animandi caussa multoties displosa fuere tormenta bellica, Tebrisium accessit. Facillimum hosti fuisset, his in angustiis eum toto cum exercitu ad internicionem delere, si maturius de hac eius profectione cognouisset. Osmanis aduentu intellecto, Cadius siue iudex vrbis fuga sibi consulit. Tum ceteri, præsertim viri sexaginta in vrbe primarij, variis cum instrumentis musicis in castra Turcorum exeunt: Osmani se bassæ, saluam libertatem immunitatesque suas pacti, dedunt: eumque noctu cum suis in vrbem, ceteroquin apertam, nec vllis clausam muris deducunt. Est in vrbe Saraium longe amplissimum, altera Scachorum Persicorum regia: quum interior ad Casminum sit, quemadmodũ aliquoties alibi diximus. Hoc saraiũ propugnaculis Osmanes, intra diem trigesimum, egregie munit: arci absolutæ mille Spachiorũ, duumque millium Genizarorum, præter alios milites, præsidium imponit: machinarum denique bellicarum in ea magnum numerum, cum aliis rebus necessariis, relinquit. Inde Tebrisio copias vniuersas abducit, ac in itinere dysenteria, quinto post die, moritur. Erat in exercitu secundus ab ipso Cigaloglis bassa, beglerbegus Reuanensis, cuius supra quoque mẽtionem fecimus. Hic Osmane mortuo, supremum nanctus imperium, suos in tutum reducere nititur. Instant Cigalogli a tergo Persæ, quibus ipse Scachus adfuisse perhibetur. Acerrimo conflictu, & aliquoties quidem repetito, maxima Turcorum strages editur. Nihilominus, quocumque potest modo, Cigaloglis iter continuat: quum hostis impetum frangeret obiecta

Genizaro-

Genizarorum, qui sclopetis suis terrori Persis erant. Quoties autem Persæ grauius vrgerent, premerent, Turcorum profectionem impedirent: subsistere legiones, & fortissime prœliari iubet. Transfugas denique subornatos in hostium castra mittit, qui de ipsius profectione consilioque longe diuersa referrent ab iis, quæ cum animo suo facere constituisset. Hac eius impostura decepti Persæ, dum & ipsi subsistunt: maxima celeritate cum suis aufugiens, Cigaloglis elabitur, & Wanum reliquias incolumes ducit. Persę fugam hostis conspicati, Tebrisium reuertuntur: & vrbe recuperata, mox arcem obsidere ceperunt. Periisse constat in hisce conflictibus haud dubie Turcorum ad LXXXCIↃ, in quibus erāt veteranorum militum lectissimorum ad XLCIↃ. Prœlia totum continuata triduum trinoctiumque. Captæ centum ac plures machinæ bellicæ maiores. Scachus Persicus, re bene gesta, regno semet abdicasse fertur, idque sic tradidisse filio: vt eum sacramento prius obstringeret, quo sancte polliceretur, nunquam se cum Turcis pacem facturum, ni prius recepisset omnia, quæ iuris aliquādo Persici fuissent. Hæc tametsi gesta fuere post discessum e Turcica nostrum, nec ita comperta damus, vti quæ supra de rebus Persicis, ex interuallo propiori obseruata descripsimus: tamen ab iis accepta referimus de quorum fide non dubitamus: sequius ac illi solent, qui rerum ipsarum, quas scripturiunt, rudes & ignari, ridiculas nobis (vtinam sine fraude periculoque veritatis) nugas obtrudunt.

Hac etiam æstate bellum aduersus Maronitas & Truscos gestum fuit. Inhabitant hi populi montem Libanū, qui haud procul dissitus ab vrbe Syriæ Phœnices Tripoli, (Tarabolos ea Turcis est) non exiguum ad spatium se porrigit. Religionem Christianam profitētur, ac Maronitis etiam patriarcha sacrorum princeps est. Is habitat in monasterio Virginis Deiparæ, quod itinere medio montem Libanum ascendentibus occurrit. Habent & Hierosolymis Maronitæ templum S. Georgij martyris, vbi vulgo vocātur Christiani cincti siue zonatij, propter longas latasque zonas siue cingula, quibus vtuntur. Aythonus alicubi Maroninos dixit, & his verbis eorum meminit: Sunt in monte Libanó Christiani degentes prope Tripolim, sagittarij pedites valde boni, circa XLCIↃ virorum. Hi multoties fuerunt Soldano rebelles, & damna plurima Saracenis intulerunt. Hactenus Aythonus. Maronitis vicini fœderatique sunt Trusci, qui se profitentur esse reliquias illorum occidentalium Christianorum, quos Imperatoris Henrici IIII tempore, sub annum Christianum CIↃ. XCIX Dux Bullionensis Gotefridus in terram sanctam duxerit, & quorum vsus opera tam Hierosolymis, quam reliqua Palæstina, potitus fuerit. Gens vtraque tam est numerosa, tam rei bellicæ addicta studiis: vt hominum iā ad LXCIↃ facile possint in hostem educere, qui maiori ex parte peritissimi sclopetarij sunt. Hos populos anno Mahumetano DCCCCLXXXI C. 1574.
Sultanus Selimes II sub iugum mittere, sed frustra conatus fuerat. Itaque Turcis ex illo tempore libertati ac fortunis eorum insidiantibus, nunc tandem vndecimo post anno domiti fuerunt ab Ibrahime bassa, Cairi vel Ægypti beglerbego: qui de spoliis thronum regium ex auro puro puto Constantinopolim misisse Sultano Murati dicitur, æstimatum sexies centenis aureorum millibus. Idem Sultanæ, cuius filiam dudum ambit, & haud dubie ducturus tum credebatur, aliisque saraij mulierculis misisse munera fertur, quorum pretium ducenta millia Sultaninorum æquauerit.

Anno DCCCCXCIII, Persis arcem Tebrisianam, ab Osmane bassa superiori C. 1586.
æstate munitam, obsidentibus; quum obsessi propemodum ad extremam rerum omnium pænuriam redacti essent, Fethates bassa, veluti peritus architectus, munitionem nouam e regione Tebrisij struere instituit. Cigaloglis autem bassa Casminum, quæ Persarum (ceu diximus) interior est regia, petiturum se cum exercitu simulat. Dum hoc eius iter impedituri Persæ, maximis cum copiis aduolant: simulatione pugnæ succursum obsessis, cæque res omnes in arcem, cū nouo supplemento militum, inuectæ fuerunt, quarum inopia laborabatur.

Eodē anno magnus ille Chitainus Chan, qui Vlu Chan & Kezies bassa dicitur, Persarumque Scachus, quem Kiselem bassam vocant, nouum inter se fœdus

pepigere, quo mutuis se subsidiis aduersus Osmanidas ferendis obligarunt. Nam quod Tatarus oppresso Persa, proximum se fore potentiæ Turcicæ videret, cui plurimum ex ruina tanti regis virium esset accessurum: quam fieri maturrime posset, obuiam eundum crescenti malo censebat. Itaque maioris etiam coniunctionis causa contractum fuit inter liberos vtriusque matrimonium, Tatari Chanis filia, Scachi Persici filio nuptui data. Simul etiã stipulatus est Tatarus, ad vsum Persæ, hominum se xxcIↃ proprio ære tam diu contra Turcos in armis habiturum: donec bello finis, ex voto Persici regis impositus esset.

Iunio mense huius anni, orta quædã obscura Constantinopoli nebula fuit: qua desinente locustis pluit, quæ fructus omnes, & arborum absumsere folia. Diuersum quid apud nos accidit anno sequenti 1587. Decembri mense, quum Croatinis in finibus, ad Wihitzium, Karuli Archiducis Austriæ castrum, quasi nubes quædam anatum & anserum, aliquot sane myriadum, aduolauit; seque proximum in stagnum demisit: vbi noctu strepitus ingens pugnantium inter se volucrum in tota vicinia, seque mutuis conficientium vulneribus, auditus fuit. Egressi postridie milites, ciues, agricolæ, tantam & anatum & anserum copiam, ad fumum, ad aerem exsiccandorum, congesserunt: vt diu tam opima sint victitaturi commode præda. Nam alij 100, alij 200, plures alij, pauciores ue collegerunt mactatas ab se inuicem volucres. Tandem e prato quodam spatiosissimo sublatis superstites alis, auolarunt.

Sub finem anni, Decembri mense, Croatinis in finibus aliquot millia Turcorum a nostris, numero longe imparibus fuere cæsa. Periit inter alios, bassæ Boznensis frater: cuius caput a ceruicibus recisum, missumque cum captiuis quibusdam fuit Viennam ad serenissimum Austriæ Principem Ernestum. Hic bassa Boznensis, & frater eius, quam cæsum hoc conflictu diximus, nati perhibentur ex familia Mechemetis bassæ Vezirazemis, cum quo nuptam fuisse Sultani Selimis II filiam, Muratis sororem, superius ostendimus.

C. 1587. Anno sequenti proximo, nimirum Mahumetano DCCCCXCIIII, mense Februario, nostri Copanum, arcem non procul sitam lacu Balatone, tum temporis congelato, quo tres Turcorum begi conuenerant, ex inopinato adorti, ceperunt. Erant in arce quum nostri eam inuaderent, mille Turcorum plus minusue capita. Ex his præter alios vilioris fortunæ, cxc nobiliores, cum LXX feminis, in potestatem nostrorum venerunt: reliquis aut fuga dilapsis, aut sub terra semet intra specus abdentibus. Equi generosiores abducti centum, præda XL nummûm aureorum millibus æstimata. De tribus begis, quos id temporis illic fuisse diximus, Sangiacus Copanensis, Cara siue Niger Alis captus fuit, & Viennam prius, inde Pragam ad Rudolphum Augustum missus: alter suffocatus in loco subterraneo concamerato, quo se defendebat, igne vi tormentarij pulueris accenso: tertius fugæ tum beneficio seruatus, vbi cum aliis deinceps Augusto mense, quemadmodum mox indicaturi sumus, fines nostros ingressus esset; quam hoc in loco captiuitatem fugiendo declinarat, istic in potestatem fatali quodam casu redactus, effugere non potuit.

Anno eodem, mensis Augusti die octauo, (fastos veteres Vngari retinent) quatuor begi Turcici, Sasuarensis siue Zigetanus bassa, Sangiacus Mohaziensis, Sangiacus Petscheuius siue Quinqueclesiensis, & nouus ille captiui loco suffectus Copanensis, quinque suorum millibus collectis, intra fines nostros, versus Nemphtim, irruperunt: & pagis aliquot cis & vltra Limpacum, vna cum opidulis, (Germani marctas, emporia Græci vocant) Moracio, Dobronacis ambobus, Resneccio, Tarnoco, septem ac decem in summa pagis, repẽtina impressione obrutis, ac miseris vtriusque sexus incolis captis, omnia depopulati diripuerunt. Eius rei factus certior illustris præsidiariorum castri Canisani tribunus, Georgius Comes Zerinius, Comitis Nicolai, fortiter ad Zigetum mortui, filius: quanta celeritate maxima potest, e castellis proximis aliquam militum manum, cum suis subditis ex insula Murakeoza, quæ inter Muram & Drauum amnes est sita, cogit. Præterea proceres sibi vicinos, vigilantissimos Cisdanubiani limitis custodes,

Comitem Franciscum Nadasdinum, Balthasarem Bathianium Baronem Gussingensem, itemq; præfectum Copreinitzæ Ioannem Globitziũ, & Ioannem Fridericum Trautmansdorfianum, Bandi equitum præfectum, per suos, & per explosarum machinarum tesseras, hostilis irruptionis certiores facit, ac suas vti copias sine mora secum coniungant, hortatur. Illi mox suis excitis, ad locum designatum in tempore conuolant. Inde data diligenter opera, Turcorum vti reditum anticiparent, eosque loco maxime idoneo, quasdam inter angustias paludum, quæ transeundæ ipsis erant, inuaderent. Feliciter nostris hoc consilium cessit. Reuersus cum præda, magnoque captiuorum, cuiusuis ætatis & sexus, Christianorum numero barbaros, supra Catzerolaeum, ad vnum a Canisa milliare, necdum dissipatis omnino tenebris, sub primum diei crepusculum viriliter adoriuntur, manum conserunt, animose cædunt, omni armorum genere vulnerant, cedentibus instãt, aduersos mactant: eo denique trepidationis ac desperationis adigunt, vt acinaces nostris suos vltro porrigerent, obiicerent: itidemque ceteris armis depositis, alij vitam & incolumitatem voce gestuque lamentabili deprecarentur, alij quacumque via possent, in siluas ac saltus aufugerent, ipsisque se paludibus immergerent: vbi quum moribundi, quod viribus exhaustis, vlterius pergere non possent, opem hostis implorarent, a nostris miseratione tãtæ calamitatis ipsorum commotis, plures erepti seruatique fuerunt. In conflictu Machmutes Sangiacus Quinqueeclesiensis, filius Alis bassæ, prœlio nauali ad Cuzzolaros occisi, de quo supra dictum, quique captiuus a morte patris Romam perductus fuerat, nostrorum in potestatem venit. Mohaziensis, Sinan begus, palustris loci transiiciendi spe, adacto calcaribus equo, dum defixus hæreret in vligine; sclopeti per frontem mediam petitus ictu, occubuit. Sasuarensis bassa, quo nomine dignitatis illustrioris Zigetanus adpellari se vult, vna cum bego Copanensi Chasane, fuga se subduxit e prœlio, quum res suas iam desperatas cerneret. Copanensis prima post pugnam nocte, quodam in saltu oberrans, cum aliis captus fuit. Zigetanus septimo iamdem die pedes Bresenzam, fame atque animi dolore confectus, euasit. Capti ex hostibus fere CIↃ CCC, de quorum numero multi grauissime vulnerati post exspirarunt. Cæsi tam in ipso prœlio, quam deinceps, & in paludibus ac siluis exstincti, multo plures, & ad duo fere millia. Capita cæsorum CCCC, pro more militari eorum limitum, cum DC viuis, Canisam dumtaxat relata. Potiti præterea nostri CIↃ ac IↃ, & amplius, Turcorum equis. Erant nostrorum pedites CIↃ IↃ. equites IↃ. ex quibus desiderati dumtaxat vndecim: nonnulli, sed pauci tamen, vulnerati. Præda, cum captiuis Christianis, recepta. Non desiere nostri, iuuantibus etiam agricolis, ad aliquot dies fuga dilapsos indagine quadam, velut in ferarum venatu fieri solet, cingere: quorum quidem non exiguus numerus, vel inuestigantium studio repertus, vel sua sponte, quod omnem euadendi spem sibi præcisam conspiceret, nihil profuturas deserens latebras, in potestatem venit.

Et hactenus, in hoc quidem tempore, Turcicos annales, adiecta rerum XXXVII propemodum annis gestarum expositione, continuare voluimus. De quo sane labore nostro, cuicuimodi sit, indicium lectoris humani, candidi, & intelligentis minime reformidamus. Ceteros vel improbitatis & malitiæ, vel ignorationis morbo cæcutientes,

Manguri vnius æstimamus omnes.

Veritati quidem certe studuimus, qua, velut anima sua, si careat historia: mox in fumos abeat, necesse est. Testes idoneos, & auctores fide dignos habeo, quum magnificum & amplissimum virum, Bartholomæum Pezzenum, Cæsar. Maiest. consiliarium, nuper ad Portam Osmanicam missum cum ordinarij legati munere: tum etiam viros nobiles & egregios, Paulum Rosam, Vngarum, beatæ non ita dudum Constantinopoli mortuum, Nicolaum Haunoldum Vratislauiensem, Hieronymum Arconatum Leontorinum: qui Constantinopoli, quum istic ipse peregrinarer, in augustalibus scriniis secretioribus militabant. Horum consuetudine cottidiana planeque sincera, qui virorum optimorum candor est, multa me percepisse de Turcicis rebus, ingenue fateor. Nec prætereundus silen-

tio Matthias Pharensis, Rudolphi Cæsaris nostri ad Portam Osmanicam Dragomanus vel interpres: ex cuius narratione pleraque de hoc decennali aduersus fortissimam, vereque victricem hactenus gentem Persicam bello gestis plene cognouimus. Quod si visum Deo fuerit, diutius hanc nobis prorogare vitam; dabimus absolutam aliquando historiam Constantinopolitanam, qua res inde vsque ab vrbe condita, tam a Romanis, Græcis, Flandris imperatoribus, quam a Sultanis Musulmanorum gestæ, serie perpetua contextæ legentur.

Supplementi annalium finis.

IO. LEVNCLAVII

PANDECTES HISTORIAE TVRCICÆ, LIBER SINGVLARIS, AD ILLVSTRANDOS ANNALES.

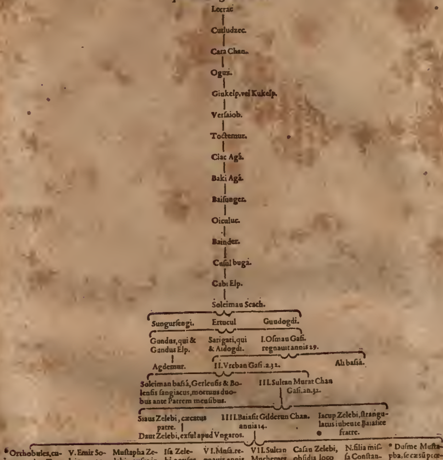
De Genealogia Sultanorum, Osmanidarum, tum etiam, quid Scach, Gasi, Zelebi, Emir.

NTE omnia lectori duximus depingendam heic seriem principum Machanensium, a quibus Osmanidas ortos, annales hi Turcici tradunt: cum arbore, quam vocant Genealogica Sultanorum, inde vsque ab Osmane primo, ad Muratem hunc tertium, eiusque filium Muchemetem. In hac autem genealogia retinui nomina barbara simpliciter, vti pronũtiantur a Turcis: quibus tamen in explicatione Annalium eam dare formam libuit, quam Græcis probari video. Obiter etiam lector animaduertat, Vguzem vel Oguzem heic quatto loco poni, a quo familiam hanc Oguziam Turci dictam aiunt, quam Laonicus Chalcocondyles, Latine Gallicéque non magna cum interpretum laude publicatus, adpellat tribum Oguziam: videtique apud Laonicum, Oguzalpem (licet confusis temporum rationibus) eumdem esse, qui Oguzes Turcis vocatur. Oguzalpes enim dicitur, velut Oguz Elp, id est, Oguzes Elpius, vel familia natus Elpia, cuius in annalibus mentio fit in vita Sultani Muratis secundi, anno Mahumetano DCCCXLVIIII, siue Christiano 1444, quæque videtur eadem esse cum Oguzia. Præterea Giokelpem nos vocamus, sequuti Gauderium, linguæ Turcicæ Cæsareum interpretem, qui Turcis est aliorum pronuntiatione Kukelpes vel Gukelpes. Sic apud Vincentium Beluacensem corrupte legitur quidam Kiocay, pro Kioc Chan, pronuntiando vocem Kioc vnica tantum syllaba, qui alibi Gog Chan dicitur: vt etiam Gukelp, & Gog Elp, pro eodem accipiatur. quod nomen indicandum putaui, propter adpellationem Gentis, quæ factis in litteris exstat. Scachi autem adpellatio, quæ tribuitur Soleimani, fratrueulis patri, vel regum, vel magnorum est principum, præsertim apud Persas: sicut apud Hispanos Doni vocabulum in vsu est. Apud Iacobum Fontanum Tsaccus nomen est, quod vix adgnouerit aliqnis idem esse cum Scacho. Nec recens hoc esse Scachi vocabulum, vel ex eo patet, quod apud Aythonum hæc 15 capite verba, licet corrupte, legantur: Postmodum quidam rex Persarum, nomine Cossorassath, fuit primus ausus Romanorum imperio rebellare, ac se fecit imperatorem Asiæ nominari. Quippe vox illa Cossorassath mutanda prorsus in Cosroas Sach, quod Chosroas Scach, id est, rex Chosroës, enuntiandum. Obiter hoc indicare propterea libuit, quod insignis historicus Reineccius, auctor editionis Aythoni postremæ, de Chossorassath putauerit Artaxerxem faciundum: qui tamen Agathiæ nostro non Artaxerxes est, sed Artaxares, vti Byzarus quoque noster, V. C. ex obseruationibus nostris adnotauit. Rursus alibi apud eumdem Aythonum Soliman Sa, non est Soliman bassa, sicut in Adpendice sua

Reineccius

PRINCIPES MACHANENSES, CONTINVA SVCCESSIONIS SERIE, CVM OSMANIDARVM GENEALOGIA, *qui ab eis originem ducunt:*

CONLAPSA RESTI
A VIND.. M P
I I.

qui tamen Agathiæ nostro non Artaxerxes est, sed Artaxares, vti Byzarus quoque noster, V.C. ex obseruationibus nostris adnotauit. Rursus alibi apud eumdem Aythonum Soliman Sa, non est Soliman bassa, sicut in Adpendice sua

Reineccius opinatus est, sed Soliman Scach. Ertucul & Ertucrul (diuersa namque scriptura reperitur) a Turcis dicitur, quem Laonicus Ortogulem vocat, Osmanis patrem. Et Osmanem hunc dico, non Otmanem, vel Otomanum; itemque non Otmanidas, sed Osmanidas: quod ita postulet Arabicæ Turcicæque linguæ pronuntiandæ ratio, cui Græca prolatio nominis, per Thita litteram scripti, non aduersatur: quando istæc littera non Latinæ T vel T H respondet, sed ex vsu Græcorum, gemino potius S, cum sibilo quodam expresso. Sic enim Assmanem pronuntiauit Chalcocondyles, non Athmanem. Nec aliud hoc Osmanis illius est nomen, quam Osmanis bassæ, qui ante biennium bello Persico periit. Ortelium sane miror Osmanem, quem Ottomanum vocat, Zichi filium facere, tam Græcis, quam Turcis repugnantibus. Gunduselpis nomen, qui & Gundus a Turcis vocatur, idem prorsus est cum Duzalpe Laonici, per aphæresim, quam vocant, detractionemque primarum litterarum. Et in margine Latini Laonici adscriptum legitur huius Duzalpis nomen aliud ex alio libro, Iudisalpes: quod ad Gunduselpem vel Iunduselpem, propius accedit. Errat autem in his Laonicus, quod Duzalpem ponit primum in hac familia, qui Gundus & Gunduselp, Ertuculis filius: quod Oguzalpem Duzalpis facit filium, qui ab hoc XIII gradu est inter ascendentes: quod Orthogulem Oguzalpis filium, Duzalpis nepotem statuit, quum XII gradu absit ab Oguze, qui est inter ascendentes, & Gunduselpis seu Duzalpis fuerit pater. Osman a morte patris annos quidem 39 Mahumetanus ex annalium auctoritate vixit, sed 29 tantum imperasse scribitur: quod primis 10 annis principatum adquisiuerit, & constituerit. Sultani nomen huic ab annalium auctore non tribuitur, sed Murati primum nepoti, & abnepoti deinde Muchemeti: quod de hoc Muchemete Theodorus etiam Spanduginus adnotauit. Gazi vero cognomen Osmani datur, sicut & Vrchani filio, Muratique nepoti, quod strenuum magnanimumque militem significat. In Vrchane (sic enim scribendum) notanda cum Ali bassa fratre concordia, quum omnes alij, quorum de rebus Turcicis exstant scripta, dicant ab Vrchane principatus initio sublatos fuisse de medio fratres duos: aperte reclamantibus hisce Turcicis annalibus, qui primum a Baiasite Gilderune Chane paricidium, regni caussa commissum fuisse, necato Iacupe Zelebi fratre, docent. Zelebis nomen, quod nobilem significat, a Turcis arbitror vsurpatum, ad imitationem Romanorum & Græcorum, quorum hi filios Imperatorum natu minores Nobilissimos vocabant, illi Nouolissimos, voce nonnihil corrupta, sicut patet ex historiis, inscriptionibus, nummismatibus antiquis, & Fastis. Vnicam tantum hoc loco lubet inscriptionem, fidei causa, licet in re manifesta, ponere. tum quod pro se vetus, iam noua sit, hoc est, recens primum inuenta: tum quod antiquitatem nobilis vrbis Austriæ Viennensis, quondam seu Vindobonæ, seu Vindonianæ, quod magis probamus, insigniter illustret. Eam magnifici equitis DN. HIERONYMI BECK A LEOPOLDSTORF, Cæsar. Maiest. Cameræ aulicæ consiliarij, studio liberali debemus: qui columnæ fragmentum veteris, quæ integra Milliarium Romanum fuit, in vinea quadam, haud procul a S. Marci nosocomio, ad vnum a Vienna lapidem, repertum quum intelligeret: operam dedit, vt domum suam deportatum, posteritati conseruaretur. Eius inscriptionis hæc verba sunt, litteris expressa nobis familiaribus. Nam ductus earum, qualis in archetypo conspiciuntur, hoc quidem tempore dare non potuimus.

IMP CÆS
P LICINIO CORNEL
VALERIANO NOBILISS..
CES.. PRINCIPI
IVV..NTVTIS VA..
ET PONTES VETVSTA
CONLAPSA RESTI
A VIND.. M P
I I..

Intelligitur autem nomine Nobilissimi, iuuentutisque principis, minor natu frater Gallieni Augusti. Sic igitur & Turci Zelibes suos dixere, quamquam in annalibus his animaduertere liceat, Muchemetis II, & successorum filios non amplius Zelibes, sed Sultanos cepisse nominari. Ceterum esse Turcos veluti simias quasdam Romanorum Græcorumue, quibus successerunt, pluribus in rebus animaduertimus: in titulis, officiis militaribus, prouinciarum præfecturis, legibus, & vniuerso imperio constituendo. Iam quod Baiasitis Gilderunis siue Lælapis filios adtinet, in eis recensendis auctorum magna diuersitas est. Turci primogenitum faciunt Emirem Soleimanem, quos equidem sequor. Et Soleimanes hic dictus fuit Emir, auctoritatis maioris causa. Nam Emires adpellati sunt præsides & propagatores imperij Mahumetis, quasi superiores: (Gulielmus Tyrius satrapas seu principes maiores interpretatur) quos Græci Amires & Amirades vocarunt, de quibus non recte vel Ameres, vel Amerades, vel Admiratos, vel Admirales, vel Admiraldos fecere Beluacensis, & interpres Cedrini, & alij. Nec hodieque nomen hoc aspernantur ipsi Turcorum Sultani. Laonicus vero post Iesum suum maiorem, quem simpliciter Isam Turci vocant (quod nomen etiam propius imitatus est Laonicus libro 6, quum Iessen Brenezis F. quem alibi Iesum vocat, scribit.) quemdam Mussumanem nomine ponit. Idem facit primogenitum Orthobulem, a patre Sebastiæ præfectum, & ibidem ab hostibus vrbe capta cæsum. Turcici vero annales expresse tradunt, Sebastiam Emiri Soleimani filio natu maximo, a patre datam fuisse: qui tamen a Temire capta Sebastia, non fuerit interfectus. Plura de his allaturi deinceps in medium sumus, ad numerum notarum 59, & 67.

Tertij quidem Cyriscebelim patris Baiasitis successorem faciunt, cuius nomen nec in Turcicis commentariis, nec apud Laonicum reperitur, & ficticium plane videtur. Eum dicunt a Temire fuisse captum, sed e custodia tamen euasisse. Laonicus autem scripsit, prœlio Temiriano captum fuisse Mosem, qui videretur reliquis præstantior robore. Proinde Temir eum circumduxit, & secum in castris habuit, victum ministrans. Postea Laonicus hæc subiicit: Temir Cheriam properauit, Baiasitem & filium eius secum vehens, cuius paruum respectum egit. proinde in patriam regionem fuga euasit. Denique tertio repetit Laonicus initio quarti libri, Mosem dimissum a rege Temire, mari ad regionem patriam rediisse. Similis est confusio in minorum natu Baiasitis filiorum mentione. Nam Laonicus & Iesum minorem commemorat, qui nusquam in annalibus Turcicis reperitur, & vltimo inter omnes loco ponit Mustapham, respiciens (vt arbitror) ad illum Mustapham, cui Dusmis cognomen a Turcis datur, quique Baiasitis se filium mentiebatur. Atqui diserte Turci tradunt, minimum natu fuisse Casanem Zelebim, qui tempore calamitatis paternæ fuerit adhuc ætate tenera: narrantque deinceps ab Emire Soleimane fratrem hunc natu minimum, Casanem Zelebim, fuisse Constantinopolim missum, vt obsidis loco ibidem esset. Laonicus etiam alicubi Iesum minorem, facit minimum natu, & Constantinopoli baptissatum ait: de quo sane vero sit simile, Iesum minorem Laonici, esse illum ipsum natu minimum Baiasitis filium, quem annales Turcici Casanem Zelebim vocant. Error Sansouini duplex Osmanidarum in arbore, quo Sultanos iam superstites a Cyriscelebi propagat, & Baiasitis ex Cyriscelebi nepotem facit Muchemetem primum, tam manifestus est: nullius vt refutationis indigeat. Alis vero, qui Constantinopolim & ipse profugerit, nulla Turcicis in annalibus mentio. Reposuimus etiam suo loco germanum illum, & natalibus opera nostra nunc restitutum, Baiasitis filium, Mustapham Zelebim: qui vt Temiriano prœlio; sic etiam hactenus ex Osmanidarum stemmate, haud scio quo fatali casu exclusus, periit locum eius inuadente Mustapha, suppositicio, Baiasitis filio, quem annales hi Dusmis adpellant cognomento. De Sauze iussu patris excæcato, nullum in annalibus verbum. Nomen Sauzis illud est, quod Soleimanes hodierno Veziri azemi adhuc puero dedisse fertur. Siaus enim bassa vocatur, cuius supra quoque aliquoties in supplemento annalium nostro facta métio. Quod

autem

autem Sauzi a Reineccio Taures filius attribuitur, qui exsul in Vngaria vixerit: & quod idem dat Mustaphæ suppositicio filium Dauidem, ex auctoritate Ioannis Basilij Heroldi, qui & ipse diu exsulatit apud Vngaros: errore quodam factum, ex vitiosa scriptura, & Heroldi alucinatione, profecto. Non enim Taures apud Chalcocondylem legi debet, sed Tautes, tribus syllabis, quod nomen est Taut vel Daut, quemadmodum nostris in annalibus Daut bassa legitur, sub imperio Baiasitis II. Et Turcis Daud dicitur, qui Dauid Hebræis. Hic ergo Tautes verus esto Sauzis filius, alter autem Dusmis Mustaphæ filius Dauid, ceu commenticius, expungitor. Perperam deinde traditur a nostris, Isam siue Iosuam, siue Iesum maiorem, a Musulmane, qui Turcis est Emir Soleiman, occisum: quum eius necis culpam Turcorum annales in Musam, siue Mosem, fratrem alium, deriuent. Volunt etiam nostri, quos Reineccius in Osmanidarum stemmate sequitur, Muchemetem II fuisse natū ex Irene, Georgij Bulcouizij, Seruiorum Despotæ, filia. Falsum hoc esse, manifesto paret ex annalibus hisce nostris, & annorum supputatione. Natus enim fuit Muchemetes anno Turcico DCCCXXXIII. C. 1430.
Murates autē duxit Irenen quinque post annis, Mahumetano scil. DCCCXXXVIII. Non ergo potuit Irenes esse filius Muchemetes. Præterea non potuisset ex Irene natus initio regni plures ætatis annos habere, quam XVI: quum tamen constet, imperare cepisse natum XXI plus minus annos. Nec Irenen fuisse dictam Georgij Despotæ filiam, sed Mariam; ostendemus infra, numero 96, quem locum lector cum hoc coniungat. Quem porro Sponderbeium, nobilem in Panderatia Satrapam ex Ænea Siluio vocat Reineccius, patrem secundæ Muratis II coniugis, Spenderem dictum legimus in edito Laonico: quod nomē idem est cum Sphendere, quem Isfendiarem Turci adpellant. Quippe solent iis nominibus, quæ a gemina consonante incipiunt, literam I, vel V Gallicum præponere: verbi gratia, quum pro Scendere dicunt Ischender, pro Scodra, Iscodara; pro Scopia, Vscopia. Frequens vero in annalibus hisce mentio fit Isfendiaris, quod cognomentum principibus illis datur, quorum erat ad Pontum Euxinum ditio, in ipsa Ponto prouincia, vicinaque Paphlagonia. Chalcocondyles quemdam ex eis nominat Ismailem, Sinopæ principem, & alibi principem Sinopæ & Castamonis, amicum & socium Mosis. In nostris autem annalibus hisce legitur, Isfendiari Temircem Chanem vel dedisse, vel ademtas a Baiasite restituisse, Castamonam, Congerum, Calazugen. Idem narratur hospitio Musam excepisse, clamque secum habuisse, quum ab Emire Soleimane fratre bello peteretur. Notāda quoque verba Laonici, quum ait: Scenderis, qui Sinopen regebat, fuisse filium Ismailem. Quippe legendum puto Spenderis, non Scenderis: licet mihi nomen Scenderis nō sit ignotum. Panderatiæ satrapiam quod attinet, est ad Pontum Euxinum ciuitas, in Ponto prouincia, quæ hodie Penderachi dicitur; eo posita situ, veteris vt Heracliæ Ponticæ locum occupasse videatur. Ab hac si dicti non sunt Sphenderes, Isfendiaresue begi, quos alij Spender aut Sponderbeios vocarunt, saltim Spenderes, oppido regionique nomen dedere. De his & alia leges infra, numero 13. Nunc ad Osmanidarum genealogiam vt redeamus, equidem non abs re dubito, an duos ex illius Sphenderis filia Murates susceperit filios. Laonicus certe dumtaxat vnius mentionem facit, quem Cambrinius adpellat Calapinum, a cognomento potius, quam nomine proprio. Nam Calapinus vocabulum corruptum est ex Zelebi, de cuius significato supra monuimus. Alij Chialapū dixere, q̃ ex eodem Zelebi factum paret. Maior aliorum opinione, qui duos faciunt, Tursines ætatis mense VIII necatus (vt aiunt) a Muchemete II, nomen habet insolens, & incognitum Osmanidarum familiæ. Per me tamen de his, vt quilibet arbitratu suo statuat, licet. Similius etiam vero, siquidem omnino fuere duo fratres. Murates ex Sphenderina filij vnus post alterum tam breui temporis interuallo nati; puerum natu maiorem XVIII mensium deportatum fuisse Constantinopolim & Venetias, vt seruaretur, quod Gaifreo placet: quam VI mensium infantem, quod Reineccio. Ceterum inter Baiasitis II liberos, nec Alim Caphæ satrapam, nec Muratem satrapam Trapezuntis posui: tum quod Menauinus, testis oculatus, horum

non meminerit: tum etiam, quod Trapezuntis præfecturam Selimem obtinuisse, nostris ex annalibus, & ipso Menauino constet, indeque Capham transmisisse, quum de occupando imperio cogitaret: quo se non contulisset, si fuisset istic Alis frater, conatibus haud dubie Selimis obstiturus, qui aliorum fratrum impedimenta metuens, hoc ipsum iter arripuerat, Asiatico magis compendiario, minusque difficili, relicto. Zemi fuisse filium, tradit etiam Secretarius Sigismundi Malatestæ, qui multis in Græcia tunc & Asia gestis rebus interfuit. Fortunam huius, & liberorum, memoriæ prodidit Spanduginus, sed nomina non exposuit. Vide quæ infra notabimus, capite 155. Sultanum Soleimanem, Selimis filium, secundum voco, non respectu Soleimanis, Vrchanis filij, qui non Sultanus, sed Sangiacus dumtaxat fuit, nec patri succedere potuit, quum ante patrem sit mortuus: sed ratione illius Emiris Soleimanis, Baiasitis Gilderunis filij, Sultanorum in ordine quinti, quem perperam alij Mulsumanem vocant. Denique monitum lectorem volo, me hac in genealogia notasse Sultanorum annos, quibus imperarint, Mahumetanos: qui quidem ad annos Christianos qua redigi ratione debeant, paullo post expositurí sumus. Cetera huius Genealogię, prolixioris explicationis haud egent. Vnum dumtaxat hoc addo, liquere de hac serie Sultanorum Osmanidarum, hactenus regnasse Sultanos XII, linea directa, filiis in patrum loca succedentibus: duos vero, videlicet Emirem Soleimanem, & Musam Zelebim, ex transuerso irrepsisse, nullis in imperio post se relictis liberis: quod vaticinij cuiusdam antiqui causa dissimulare non debui, cuius exitum fortasse tamdem aliquando videbimus.

De origine Sultanorum Turcicorum.

Equidem nihil hactenus inueni memoriæ proditum aut plenius, aut verius, aut saltem vero similius, de origine Sultanorum Osmanidarum, quam quod heic in annalibus legitur. Facere tamen non possum, quin lectoris causa, cognoscendi res Turcicas studiosi, quædam hoc loco subiiciam, a Theodoro Spandugino Cantacuzeno tradita. Narrat is, se quanta maxima potuerit diligentia conquisiuisse scriptores rerum Turcicarum, qui originem Osmanicæ familiæ retulerint in litteras, deque his tamdem intellexisse: principium huius exstitisse quibusdam ab armentariis, natione Tataris, ex posteritate cuiusdam Oguzis. Multas enim Tatarorum familias id temporis, quum Sultanus Aladines, Iconij princeps, rerum in Asia minore potiretur, venisse quæsitum sedes sub Aladinis imperio: quas inter & ista fuerit. Aladines autem grauia bella gerabat, inquit, aduersus imperatorem Constantinopolitanum, qui erat ex familia Comnena. In hisce bellis accidit, vt quidam eques, natione Græcus, vir magnanimus & bellicosus, in omnibus duellis contra quosuis superior euaderet: atque inter alios etiam quemdam in primis Sultano Aladini carum, prœlio singulari victum, occideret. Aladines magno cum animi dolore conuersus ad suos: Quis vestrum, ait, congredi cum hoc ausit Christiano, qui tot hactenus ex meis, & nunc præsertim vel maxime familiarem hunc mihi de medio sustulit? Quum autem propter illius Græci virtutem, fortiaque facinora, territis omnibus, nemo cum hoc dimicaturus certamine singulari prodiret: tamdem armentarius quidam ex posteris Oguzis, quem nemo scriptorum Turcicorum alio quam Delis nomine, propterea quod stulte temerarius, & infimæ condicionis homo fuerit, adpellat; Aladinis in conspectum veniens, vindicaturum se profitetur iniurias ab illo Christiano tot viris fortibus illatas. Quibus auditis, mirum sibi videri dixit Aladines, ex suis tot militaribus viris reperiri neminem, qui sua causa tot neci datas animas vlcisci vellet, præter vnum hunc stultum hominem. Is vero iterum: Obsecro te princeps, inquit, vt pace tua cum hoc mihi Christiano pugnare liceat. Quippe si maxime moriar, exiguam ipse iacturam facies, amisso dumtaxat homine stulto. His dictis, impetrata pugnandi licentia, quamuis ægre permoueri se pateretur Aladines, vt ei cum altero congrediundi potestatem faceret: prodit in hostem, manibusque cum eo consertis, strenue dimicando victoriam tamdem apiscitur. Aladines, vt hominis virtutem aliquo præmio remuneraretur, ei villam Otomanzicam dono dedit:

a quo

a qua nomen Otomanorum, Delis huius posteri sumsere. Quum enim per eam, quam diximus, victoriam nominis sui famam longe lateque propagasset: non ipse tantummodo, verumetiam complures alij, quos e Tataria venisse memorauimus, habitatum in Otomanzica pago se contulerunt. Quippe volebat res istic suas cum aliis sibi communes esse: qua de causa nullo prope negotio perfecit, vt eo sponte sua magnus hominum concurreret numerus, ipseque pagus incrementum non exiguum caperet. Et quia Christianorum in iis locis excidium, a suis profecturum posteris, præuidebat: etiam durantibus induriis excursiones in pagos Christianorum faciebat, eosque direptos ferro & igni depopulabatur. Primus ex his pagis Dimbos adpellabatur, quod nomen lingua Turcica fidei mutationem significat, quam reuera successores ipsius introduxerunt. Aladines intellectis hisce Delis rapinis, misit ex suis, qui eum arcesseret. Nam ægre ferebat, hæc ab eo pacis & indutiarum tempore committi. Delis ab illo domi suæ quæsitus, forte tunc aberat, excursioni nouæ intentus, qua pagum occupauit, qui Sar dicitur. In itinere, quo domum cum præda reuertebatur, a suis ei significatum fuit, Aladinem moleste ferre, quod per indutias ab eo Dimbos, aliique pagi capti fuissent: ideoque misisse, qui coram Aladine Delim iuberet comparere. Delis hoc cognito, mox secum statuit prius, quam cum præda domum rediret, Aladini se sistere: quo suam illi demonstraret obœdientiam. Id conspicatus Aladines, culpam Deli condonauit ea lege, ne deinceps vicinis molestus esset: ac retinere sibi mancipia iussit, e Sari pago rapta: cuius a pagi nomine deriuata creditur ab aliquibus deinceps Genisarorum adpellatio, quæ Turcica lingua iuuenes e Sari pago significet. Præter ista, nihil ait Spanduginus extare de hoc Deli memoratu dignum: nisi quod historici Turcorum tradant, eum Sultani Aladinis iussu veneno sublatum fuisse: nec ab illo tempore de hac familia quidquam recitari posse, quod operæpretium sit: donec tamdem primus Turcorum Sultanus Osman in iis locis principarum constituere cepetit. Hæc prima de Osmanidarum origine Spandugini narratio est, cuius fides penes auctorem esto. Deinde subiicit, Sultanum Muchemetem, qui Constantinopolim cepit, nullo modo vmquam admittere voluisse narrationes illorum, qui familiam Osmanidarum a Tataris armentariis ortam traderent: quum ipse referret originem eius ad Comnenos imperatores Constantinopolitanos. Aiebat enim, in iis bellis, quæ gesta fuerint inter imperatorem Comnenum, & Sultanum Aladinem, quemdam magnæ nobilitatis ac virtutis virum ab occidente se contulisse ad Comnenum, vt ei militando subsidium ferret. Eum prœlio quodam in hostem fortissime dimicantem, confossum ab hostibus equum amisisse. Tum imperatorem Comnenum fratris sui filio, cui nomen esset Isacius, mandasse: vt ex equo descendens, eum viro illi forti traderet. Qua quidem re factam Isacius insignem sibi ratus iniuriam, desperabundus ad Sultanum Aladinem se contulerit, ac reiecta deserraque fide Christiana, Mahumetanam religionem amplexus fuerit. Hinc Aladinem ei filiam suam dedisse vxorem, dotisque nomine multa prædia cum pagis adsignasse: quos inter etiam Otmanzica fuerit. Adeoque statuebat Sultanus Muchemetes, ab hoc Isacio Sultanum Osmanem, qui pater & auctor est stirpis Osmanidarum, originem duxisse. Hactenus a Spandugino tradita duximus commemoranda, de quibus integrum lectori iudicium relinquimus. Sane reperitur apud Græcos historicos, ac præsertim apud Nicetam Choniatem, mentio Comneni apostatæ, qui tamen non Isacij, sed Ioannis nomen habuerit. Quippe quum Ioannes Comnenus imperator, quem Caloioannem non forma, sed bonitate vocabant, in obsidione Neocæsariæ diurius hæreret: Ioannes, Isacij Sebastocratoris, fratris eius filius, tali quadam ab imperatore patruo iritatus iniuria, qualem Spanduginus exposuit, fœde transfugit ad Sultanum Iconiensem, simulque musulmanisauit. Hanc fortassis ad historiam vel Spanduginus, vel Muchemetes respexerit. Ac Muchemeti quidem, longe omnium mortalium ambitiosissimo, natales maiorum obscuros displicuisse, nō mirum est: ideoque facile crediderim, ab eo quæsitam fuisse de industria quamdam suorum ab origine magis illustri commen-

dationem. Hoc tamen minime ſilentio prætereundum, Turcos, auctorum bonorum conſenſu, non e Tataria, ſed Perſia, pulſos a Tataris, in Aſiam minorem commigraſſe. Qua de cauſa Græciæ Prætor meus necdum editus, qui Conſtantinopoleos a Flandris captæ, rurſumque recuperatæ a Michaele Palæologo, hiſtoriam LX plus minus annorum deſcripſit, Sultanos Muſulmanorum Iconienſes, Aladinis poſteros, Azatinem & Iathatines duos, Perſarchas adpellat, quod e Perſia profectis in ea minoris Aſiæ loca populis cum imperio præeſſent. Idem obſeruare licet, ab aliis etiam fieri Græcis hiſtoricis. An autem ex Tatarorum regionibus, & quibus temporibus, in Perſiam commigrarint: heic exponi non eſt neceſſe, ne nimis excreſcat commentatio.

Aiem. Padiſcach. Sultan.

2. Quod Oguziorum familia ſucceſſione perpetua rerum apud Parthos potita fuiſſe dicitur, id his fere verbis in archetypo Turcico legitur: De ſtirpe in ſtirpem fuere Padiſchachler in Aiem. Quæ verba vt intelligantur, ſciendum; a Turcis Aiem Vilaget, vel Aiem Memleket, vocari regionem vel regnum Perſarum ac Parthorū: Padiſchachler autem numero multitudinis, a ſingulari Padiſchach, eſſe ſupremos principes ſiue Scachos, de qua voce paullo ante dictum. Rectius enim Padiſchach interpreteris Pantocratora, velut habentem vniuerſum imperium, regemque regum: quam ſi vocem Sultani ſic explices, quod Cedrinus fecit. Etenim qui Turcis Sultanus eſt, Græcis hodieque vocem hanc lingua ſua reddentibus, Aphentis vel Megas Aphentis dicitur: corrupto nonnihil, ratione pronuntiationis, antiquo vocabulo αὐθέντης, cuius eſt nota ſignificatio. Laonicus libro nono Muchemeti II titulum hunc tribuit. Planeque noſtris etiam Turcorum princeps, in cottidianis ſermonibus, numquam aliter, quam il grand Signor, adpellatur: quod quidem fit imitatione Turcorum Græcorumque. Ne dicam, Aythonum Armenium quoque tradere, Sultanum Agarenis ſignificare dominum. Quod autem apud Chalcocondylem Parthi & Perſæ dicti leguntur Aizamij, ex ſcriptura vitioſa profectū puto. Nam Azamij vel Azemij rectius ſcribentur, quod idem eſt cum Aiemiis propter adfinitatem litterarum I, G, & Z, ante litteram E poſitarum, etiam apud Italos & Gallos. Geufræo, qui Azamiam dictam vult ab Aſſambego (quo nomine alibi vocat, quem vſum Chaſanem Turci dixere) ſicut a Caramanbego Caramaniam, per me quidem, vt ita ſentiat, licet: quando libere quiuis opinionem ſuam proferre poteſt. Nam tametſi non abs re quis obiecerit diſſimilitudinem vocum Aiem & Chaſan, tamen pluris hoc faciundū, quod idem ſibi parum alibi conſtat, dum ait ab Aramo, Semi F. Nohæ N. Syriam dictam Azamiam, quaſi Aramiam. Non enim parum a Perſis, & Parthis, Syri diſtant: vt non immerito quis Geufræo prouerbium vetus Græcum obiec[illegible]

Sunt ſeparati fines Lydorum & Phrygum.

CHAN. VLV CHAN. HVNGGIAR. HVNCHER.
Seriphe. Chalife. Chitaia. Choraſan. Belch. Machan. Tatari.

3. Qui Turcis eſt Zingis Chan, Beluacenſi eſt Chingis Cham, quod idem eſt pronuntiatione Gallica. Ex Pachymerio, ceteriſque Græcis, non Tzinkis, vel Tzincis, ſed Tzingis Can ſcribi debet ratione pronuntiationis vſitatæ. Extat liber Aythoni Armenij, qui & Curchinus vocatur; & Antonius creditur a quibuſdam fuiſſe dictus poſt ſumtum monaſticum habitum: quum Aythonus idem videatur eſſe cum Antonio: & Curchinus a S. Georgio factum nomē ſit, quemadmodum Curchini vel Curggini dicuntur etiam hodie Georgiani, qui Armeniis vicini a S. Georgij veneratione dicti putantur Georgiani, ſicut a S. Iacobo Iacobini & Iacobitæ, quorum patriarchæ nomen vitioſe ſcriptum legitur apud Marcum Paulum Venetum Iacelich, pro Catolich, qui Catholicus eſt. Is Aythoni liber nomen habet Zingis huius nonnihil immutatum, videlicet Changis, vnde Cangius etiam Can ab aliis vocatur. Chanis vel Hanis (aſpiratione forti) adpellatio perquam vſitata Perſis & Tataris eſt, apud quos reges & principes, etiam minorum (vt dici ſolet) gentium, Chanes dicuntur: verbi gratia, Kerai Chan, Crimski Chan,

Precop

Precop Chan, Nogai Chan, Schemhal Chan, Maxud Chan, & alij, quorum in annalium quoque supplemento facta mentio. Sic etiam inter Osmanidarum maiores in genealogia quidam Cara Chan legitur, quo significatur rex aut princeps niger. Consimili ratione filij principum Chanoglani vocantur. Reperitur in historiis Græcis & Latinis nomen Chagani Auarum, quod idem est cum hoc Chan vel Chahan. Nam Auarum siue Chazarorum patria Chersonesus est Taurica, quæ hodieque suos habet Chahanes: Maximus vero Tatarorum omnium Chan, cui subiecti sunt Chanes ceteri, quique Chitainus adpellari solet, vti statim dicturi sumus, excellentiæ causa, qua cunctis aliis præstat, Vlu Chan nominatur, hoc est, magnus, vel potius excelsus Chan. Vnde factum, vt Spandugino & Iouius Chanem interpretentur imperatorem. Turcici quoque Sultani post Osmanem Gasim, se Chanes dici voluerunt, vt ex genealogia paret, idque retinent in hodiernum vsque diem. Solet enim, more maiorum, Murates iste III hoc vti plerumque titulo: Sultan Murat Chan, bin Sultan Selim Chan, elmuzaferu daima: hoc est, dominus Murates rex, domini Selimis regis filius, victoriosus semper. Quibus in verbis obseruare licet obiter imitationem titulorum, quibus imperatores nostri, veteres & recentes, vocare se Victores ac Triumphatores, semperque Augustos, consueuerunt. Sed hos titulos aliis interdum adiectis nominibus augent, in quibus sunt Emir, de quo superius dictum, & paullo post dicetur numero 14. & Padiscach, quod itidem explicatum: & Musulmanorum Padiscach, quo nuper Murates vsus est in litteris ad ordinum regni Poloniæ comitia, creando rege, missis: & Huncher vel Hunker, quod Spanduginus scripsit Condichiar, Ludouicus Bassanus Iadrensis Chunchier, quum Italico modo rectius exprimatur Hunggiar. Id proprie titulo nostrorum Augustorum respondere volunt, quo se Imperatores Cæsares adpellant. Et primum eorradunt vsum Muchemetem II, post captam Constantinopolim, sedem orientalis imperij, quem imitati sunt Baiasites filius, & Selimes nepos. Qua de causa, partim vt ambitionem, partim vt superstitionem eorum, ab esu suillæ abhorrentium, irrideret Scachus Ismail primus, a quo Sophinorum apud Persas profectum nomen est, præpinguem alere porcum solebat, cui nomen eius Turcorum indebat principis, qui tunc rerum potiebatur: vt vel Hunker Baiasit, vel Hunker Selim adpellaretur. Denique Seripharum etiam titulum sibi tribuunt, & Chalipharum nomen ne hodie quidem vitant, velut inuidiosum, potiusque competens editis Mahumetis sanguine, quemadmodum Reinerus Reineccius, amicus noster putauit. Nam hic quoque Murates eo se ornat titulo in litteris ad Imperatorem nostrum, quarum exempla vidi: & superius de hoc a nobis notata quædam sunt in expositione ca[illegible]um decennalis huius belli, quod inter Sophiuos & Osmanicos adhuc geritur. Diximus enim, Chaliphis nomen significare vicarium, vel successorem, vel heredem prophetæ Mahumetis: & Osmanicis persuasum esse, principem suum esse Chaliphen huius sæculi. Secundum Chaliphen, proximus est Seriphis locus. Sic enim & Cedrinus, & Zonaras tradiderunt, Seriphis nomen apud Mahumetanos eam respectu Chaliphæ rationem habere, quæ fuerit apud Græcos olim Syncelli ad Patriarcham, quum mortuo Patriarcha, mox in eius solium Syncellus collocaretur. Hodie vero notum, quanto sint apud Mahumetanos in honore, qui recta linea tam a propheta Mahumete, quam ab Ali, Mahumetis genero, descendunt, aut se fingunt descendere. Hi Turcis Tatarisque Seithi vulgo dicuntur, Arabibus autem Seriphæ: quos maxima sane veneratione atque obseruantia quum prosequantur, etiam ipsi Sultani Seripharum adpellatione velut Augustiores se reddere volunt. Ad Tatarorum Chanem vt redeam, traditur a plerisque omnibus, hic Zingis Chan in primis claruisse anno Christiano 1202, vel 1203. quo tempore Tatari iugum Indorum, hoc est, eius regis, quem ab aliquot iam sæculis Preteianum siue Presbyterum Ioannem vulgo vocamus, excusserunt. Et exstant pleraque de his rebus a Vincentio Beluacensi, & Marco Paulo Veneto, memoriæ prodita, lectu non indigna. Chitaia, (quam itidem Ioannes de plano Carpi, qui vixit anno Christiano 1245, legatus

ad illa loca missus a Papa Romano, Kithai vocat) Laonico Chataia, Chitaini Tatari, Chataidæ dicuntur: & vero est simile, Chætas Ptolemæi, & Chatros Ariani, hos ipsos esse Chitainos horum Annalium, vel Charaidas Chalcocondylis, vel Marij Nigri Chatainos. Chorasanis regionis nomen ne hodie quidem obscurum est, ex recentioribus historiis: populos ipsos Iouius Coraxenos vult dictos antiquitus. Cedrini verba sunt in Iustiniano Rhinotmito: subiugata fuit ab Arabibus (id est Saracenis) etiam persis interior, quæ Chorosan dicitur. Chorasan ab Ortelio Charassan scribitur, & Belch, tam vrbs, quam regio Chorasani vicina, Balch eidem est, versus Tatariam tendens. quam annales nostri Machan vocant, vrbi regionique communi nomine; haud scio num eadem sit cum illa, quæ Macran ab Ortelio dicitur, versus sinum Persicum, & mare rubrum sita. Tataros scribo, non Tattaros, tum quod ita dicti sint a Tataro flumine, cuius accolæ Sumogli vel Sumongli dicuntur, hoc est, Mogli, vel Mongli, Tatariue aquatici: tum etiam ex auctoritate Saxonum nostrorum, eisque vicinorum, qui Tataros adpellant, & Græcorum quorumdam librorum, quos manuscriptos habeo: in quibus est Pictor ille Græciæ noster, & Pulologus, qui vbique Tataros vocant. Adde testimonium veteris epigrammatis, ante ccc annos Ottocaro regi Bohemiæ positi: qui a Rudolpho imperatore cæsus inter auxiliares Tataros Comanos, hoc epitaphium, versibus factum Leoninis, pro illorum more temporum, habuit: repertum in libro annalium Austriacorum manuscripto, quem Magnificus dominus Hieronymus Beck a Leopoldstorf vtendum mihi pro sua humanitate concessit:

O rex Ottocare quondam pugnastu honeste.
Nunc stas in pannis depictus cum Tateranis.

DE VRBE BAGDAT, SIVE BAGADAT.

4. Vrbem Bagadatim accipe de hodierna Babylone, propter priscæ Babylonis ruinas a Sultanis Chaliphis exstructa. Zonaræ Bagdas genere masculo dicitur. Laonicus Pogdatim vocat, & Pogdatinam vel Pagdatinam Babylonem: apud quem nota corrupte scriptum hoc vltimum in Latinis editis, Padagtinam Babylonem. Petrarcha suis in poëmatibus Italicis Baldaccum nominat.

DE ALADINE, SELGVCE, TANGROlipice. Siuas.

5. Aladinis origo a Turcis refertur ad Selgucem, qui Gulielmo Tyrio, fortasse librarij culpa vitiose, Selduch dicitur. Hunc Reineccius, vir doctissimus, & diligentissimus in explicandis genealogiis historicis, putat eumdem esse cum Tangrolipice (Tragolipix nõ recte scribitur) Græcarum historiarum: quod vero non absimile, quum Tangrolipix cognomentum quoddam esse videatur, a Tangri deductum, quod Turcis Deum significat, adiecta voce, quam equidem diuinare non possum. Fratris eius filius in Cedrino meo manuscripto, quo eius auctoris non edita fragmenta quatuor, cum aliquot imperatorum vitis hactenus desideratis continentur, non Cutlumus, sed Cutlumuses vocatur: quod significat Musem, siue Mosem fortunatum ac felicem. Aladin vel Aledin significat diuinum. Reineccius existimat esse commune nomen omnibus Turciæ vel Iconiensibus Sultanis, ceu cognomentum, vel dignitatis adpellationem, quod equidem probare non possum: perinde ac dicere non possum propterea, quod plures inter Osmanidas, velut e genealogia patet, Aladinis habuerint nomen, Osmanidas omnes Aladines vocatos, ceu cognomento quodam, aut dignitatis adpellatione. Similiter & alius restat scrupulus de eo, quod addit, videri quemdam ex Giazadinis liberis Aladinem nominari, qui Chalcocondylæ sit Germianus. Nos de begis Germianis suo loco dicturi sumus. Ibidem Siuastam scripsimus, quę vulgo Siuas, quasi Siuast, vrbs Armeniæ (minorem intelligo) secundum constitutionem Leonis Augusti de ordine thronorum, qui Cõstantinopolitano Patriarchæ subiecti sunt, quam manuscriptam habemus. In hac Sebastia vocatur, & Camachus ei vicina statuitur, quam idem Leo facit archiepiscopatum siue metropolim Armenię. Ke-

mach hodie nominatur, etiam Turcicis in annalibus expressa voce. Apud Laonicum in Baiasite Lelape Iamaca vitiose legitur. Vide notata deinceps capite 204. Libuit autem hæc eam ob causam indicare, quod Ortelius varias, & inter se dissidentes opiniones de Sebastia proferat: aliis eam non procul ab Euphrate statuentibus, aliis in Cilicia: quum Armeniæ sit illa, quæ Siuas adpellatur, Turcis Siuas scheher, hoc est, vrbs Siuastæ.

ERZINGA. ROMANIA ASIATICA.
Amasia. Chalep Syria.

Ertzinga, cuius heic mentio fit, & quæ Etzinzan quoque scribitur, vrbs est 6.
Armeniæ, cuius nomen in edito Laonico diuerse legitur, & ad vicinam Armeniæ Cappadociam refertur, modo Arzinga, modo Artzinganis vrbs. Arzingam vocat Aythonus. Reperitur apud Laonicum & Ertzica, sicut apud Leonem Augustum in eadem Armenia ponitur Artzice, sub metropoli Keltzina. Romaniam vero, non pro Europæa Græcia, in hoc quidem loco, accipies: sed pro Romanorum (sic Græci se volebant vocari) prouinciis Asiaticis, quas etiam recentiores historici Græci Romaniæ vocabulo complexi sunt. Amasia nomen hodieque retinet, vrbs Cappadociæ: licet in constitutione Leonis imperatoris, quam diximus, ad Helenoponti prouinciam, de qua in Iustiniani Augusti nouellis pleraque constituta leguntur, veluti eius metropolis referatur, sub qua præter alios episcopatus, etiam Sinope recensetur. Chalepum Syriæ notissimam nunc etiam vrbem, & orientis emporium celeberrimum, male Chalcocondylis interpres cum Geufræo facit Epiphaniam, Bellonius Hierapolim, Seidlizius Antiochiam magnam in Comagena, magis imperite: quum Zonaras, Cedrinus, Nicetas, expresse Chalep dictam olim tradant Berrhœam. Halepo iam vulgo dicitur. Ridicula Geufræi notio, qui Aleph vult dictam, & a prima Hebræorum littera deriuat, quod prima Syriæ ciuitas sit; quum hodieque Damascus eam longe superet.

MAPALIA TVRCORVM ET TATARORVM.

Quæ de mapalibus Ertuculis dicuntur, intelligi commode poterunt ex hi- 7.
sce Marci Pauli Veneti verbis, ædiculas Tatarorum, siue mapalia potius describentis, antiquis hisce Turcicis simillima: Domunculas, inquit, habent in modum tabernaculorum, filtro coopertas, quas secum deferunt, quocunque migrant. Laonicus tentoria pileata dicere videtur, quibus vtantur pastores apud Turcos.

ROMANIA DVPLEX. ANATOLIA. Rumelia. Rumiler.

Quum Aladines occupasse complures in Romania prouincias narratur, ac- 8.
cipe Romaniam Asiaticam vel Anatolicam; Romanis, hoc est, Græcis imperatoribus ante illa tempora subiectam: quemadmodum paullo ante notauimus. Nam alioqui notum, a Turcis Anatoliam, qua minor Asia comprehenditur, a Rumelia distingui: & Rumeliam, siue Rum vilaget, proprie dici Græciam Europæam, vel verbum verbo si reddas, Græciæ regionem: quum Græci a Turcis eleganter loquentibus, Rumiler vel Rumilar adpellentur, Vrumilar a vulgo. Rumes Garziæ ab Orta, cuius interp. clar. & opt. viro, Karolo Clusio nostro debemus, Thraces sunt: dum partem pro toto sumit. Quippe vniuersa Europæa Græcia, ceu diximus, Romania vocatur: cuius & partes duæ, Thracia scilicet, Argiuaque regio, cuius vrbs munitissima Napolidi Romania dicitur, Romaniæ nomen obtinent.

TANCHARI, TANGORI, TONCHARI,
Tatarorum natio.

Nomen nationis, quæ bellum Aladini fecerit, annales hi non exprimunt: sed 9.
ex Prætore Græciæ nostro patet, Sultanis Iconiensibus perpetua fuisse cum iis Tataris bella, quos ipse Tancharos vocat, Aythonus Tangoros. Non enim Tangot apud hunc scribendum, sed Tangor. Itidem Ortelio Tangut regio vocatur, quæ rectius Tangur. Apud Pachymerium, & alios Græcos, Tochari, detracta littera ν, leguntur: qui verius adpellabuntur Tonchari.

VRBS ENGVRI, ANCYRA. MONVMENTVM veteri Ancyranum.

10. Engurim Turci vocant vrbem Asiaticæ Galatiæ, quæ dicta priscis fuit Ancyra, & Leoni Augusto quarta thronorum in ordine metropolis est sub patriarcha Constantinopolitano: satis olim celebris etiam ob antiquissimam Christianorum synhodum, quæ istic habita fuit, & cuius acta decretaque plena pictatis exstant. Hodie magna illic copia cymatilis vel vndulati panni (camelotum vulgo vocant) longe præstantissimi tingitur & elaboratur, alioque distrahenda vehitur.

Quodam in historiæ Græcæ libro, cuius quia perierat initiū, ne quidem auctoris sciri nomen poterat, legere memini, de Ancyrani municipij conditore Augusto. Verbis ea referuntur huiusmodi. Κτίσας γὰρ πόλεις, μίαν ἐν τῷ Πόντῳ, καὶ ἄλλην ἐν τῇ Ἀραβίᾳ, καὶ τρίτην ἐν * Συρίᾳ καταπεσοῦσαν ὑπὸ θεομηνίας, ὀνόματι Σαλαμίνην, ἀνήγειρε· ἐκάλεσε τὴν μὲν, Ἄγκυραν, διὰ τὸ μέσον αὐτὴν εἶναι τῶν δύο θαλασσῶν, τῆς τε Ποντικῆς καὶ τῆς Ἀσιανῆς· τὴν δὲ, Βόστραν, εἰς ὄνομα τοῦ ἐπάρχου αὐτοῦ, τοῦ ἐργατηγοῦ Βόστρου· τὴν δὲ, μετωνόμασε Διόπολιν. Quorum hic sensus est. Quum condidisset Augustus vrbēs, vnam in Ponto, alteram in Arabia; tertiam in * Syria, vi numinis irati collapsam, nomine Salaminen, restituisset: primam adpellauit Ancyram, hoc est ancoram, propterea quod esset medio sita loco inter duo maria, Ponticum & Asianum: alteram Bostram, a prætore Bostro, quem structuræ præfecerat: tertiæ nomē in Diospolim mutauit. Busbequius, vir illustris, in itinerario meminit, hanc vrbem ab Asię communitate (τὸ κοινὸν τῆς Ἀσίας dixere Græci) Augusto fuisse dicatam. Merito quidem id factum, si vel conditor, vel instaurator eius erat Augustus. Ideoque non abs re voluit idem Augustus rerum ab se gestarum, quas incidi Romæ duabus in aheneis pilis iusserat, exemplar heic exstare. Cōspiciuntur autem qualesquales huius reliquiæ marmoreis insculptæ parietibus ædificij veteris, quod ædem Apollinis fuisse putant aliqui, Busbequius prætoriū. Id vero tam insigne monumentum antiquitatis Romanæ, quia lector existimare facile potest, a XXXIIII & amplius annis admodum esse deformatum, & ab infestis omni Græcæ Romanæq; elegantiæ barbaris cottidie magis etiam lacerari ac dirui: placet eorum causa, qui antiquitatum vere magni æstimandarum studiosi sunt, sic expressum hoc loco subijcere: quemadmodum id temporis legatus Cęsaris Ferdinandi, maximæ vir dignitatis, Antonius Verantius, Episcopus Agriensis, per suos transscribi curauit. Mecum vero communicabat ante profectionem ad Turcos nostram, vir nobilis, & antiqua virtute ac fide, Karulus Clusius Atrebas, acceptū ab Antonij præsulis nepote, Fausto Verantio: quorum omnium sane mentionem fieri, visum fuit æquissimum, vti conseruatorum fragmenti penitus aurei, quod cęli ac Turcorum iniuriis expositum, ne ceteroqui nobis Ancyræ prorsus, ac breui quidem pereat, haud absque causa metuendum. Sed reliquas tamdem e naufragio tam præclari tabulas operis lector accipiat, ita dictis in parietibus exstantes: vt dimidia pars intrantibus ædificium ad dextram, altera semet ad sinistram offerat.

* Κύπρῳ.

* Cypro.

Series prima.

RERVM. GESTARVM. DIVI. AVGVSTI. QVIBVS. ORBEM.
TERRARVM. IMPERIO. POPVLI. ROMANI. SVBIECIT.
ET. IMPENSARVM. QVAS. IN. REMPVBLICAM. POPVLVMQVE. ROMANVM. FECIT. INCISARVM. IN.
DVABVS. AHENEIS. PILIS. QVÆ. SVNT. ROMÆ.
POSITÆ. EXEMPLAR. SVBIECTVM.
ANNOS. VNDEVIGINTI. NATVS. EXERCITVM. PRIVATO.
CONSILIO. ET. PRIVATA. IMPENSA. COMPARAVI. TERQVE.
M——FACTIONIS. OPPRESSAM. IN. LIBERTATEM.
VINDICAVI——DECRETIS. HONORIFICIS. ORDINEM.
SVVM.

cetera desiderantur.

Series secunda.

PATRICIORVM. NVMERVM. AVXI. CONSVL. QVINCTVM.

IVSSV.

IVSSV POPVLI.ET.SENATVS.SENATVM.TER.LEGI.ET.
IN.CONSVLATV.SEXTO.CENSVM.POPVLI.CVMLEGA.M.
AGRIPPA.EGI.LVSTRVM.POST.ANNVM.ALTERVM.ET.
QVADRAGESIMVM.FECI.LEGI.QVO.LVSTRO.CIVIVM.
ROMANORVM.CENSITA.SVNT.CAPITA.QVADRAGIENS.
CENTVM.MILLIA.ET.SEXAGINTA.TRIA——————CVM.
NVPER.LVSTRVM.SOLVS.FECI.LEGI.CENSORVM———SINIO
COS.QVO.LVSTRO.CENSA.SVNT.CIVIVM.ROMANORVM———
QVADRAGIENS.CENTVM.MILLIA.ET.DVCENTA.TRIGINTA.
TRIA.———IN.CONSVLALV.FI.——————CVM.NVPERRIME.
LVSTRVM.CVMLEGA.TIBERIO.SEXT.POMPEIO.ET.SEXT.
APVLEIO.COS.QVO.LVSTRO———ROM.CAPITVM.QVADRAGIENS.
CENTVM.MIL———IGINTA.ET.SEPTEM.MIL.LEGI.PNO.———
———EXEMPLA.MAIORVM.EXOLESCENTIA.IAM.EX.NOS.———
MVLTARVM.RERVM.EXEMPLA.IMITANDA——————

reliqua desiderantur.

Series tertia.

HONORIS.MEI.CAVSA.SENATVS.POPVLVSQVE.ROMANVS.
ANNVM.QVINCTVM.ET.DECIMVM.AGENTIS.
CONSVLIS.DESIGNAVIT.VT.CVM.MAGISTRATVM.INIRENT.
POST.QVINQVENNIVM.EX.EO.DIE.DVO.DEDVCTI.IN
EORVMVE.INTERESSENT.CONSILIIS.PVBLICIS.DECREVIT.
SENATVS.EQVITES.AVTEM.ROMANI.VNIVERSI.PRINCIPEM.
————HASTIS ARGENTEIS.DONATVM.ADPELLAVERVNT.
LIBRI.ROMANI.VIRITIM———CENOS.NVMERAVI.EX.TESTAMEN
TO.PATRIS.MEI.ET.NOMINI.MEO———DRINGENOS.EX.
BELLORVM.MANIBIIS.CONSVL.QVINCTVM.DEDI.ITERVM.
AVTEM.IN.CONSVLATV.DECIMO.EX.PATRIMONIO.MEO.
BIS.QVADRINGENOS.CONGIARI.VIRITIM.ITERVM.AERE.
MERVI.ET.CONSVL.VNOECIMVM.DVODECIM.FRVMENTATIO
NES.FRVMENTO.PRIVATIM.COLVMPLO.EMENSVS.SVM.
ET.TRIBVNICIA.POTESTATE.DVODECIMVM.QVADRINGENOS.
NVMMOS.TERTIVM.VIRITIM.DEDI.QVALIMEA.CONGIARIA.
FRVMENTI———NVM.NVMQVAM.MINVS.QVINQVAGINTA.ET.
DVCENTA———SIA.DVODEVIGINTESIMVM.CONSVL.TRECENTIS.
ET.VIGINTI.MILLIBVS.PLEBIS.VRBANÆ.SEXAGENOS.SEX.
AGENOS.DENARIOS.VIRITIM.DEDI.ET.QVINIS.MILITVM.
MEORVM.CONSVL.QVINCTVM.EX.MANIBIIS.VIRITIM.MILLIA.
NVMMVM.SINGVLA.DEDI.ACCEPERVNT.ID.TRIVMPHALE.
CONGIARIVM.IN.COLONIAS.HOMINVM.CIRCITER.CENTVM.
ET.VIGINTI.MILLIA.CONSVL.TERTIVM.DECIMVM.SEXAGENOS:
DENARIOS.PLEBI.QVÆ.TVM.FRVMENTVM.PVBLICVM.ACCE———DEDI.
EA.MILLIA.HOMINVM.PAVLLO.PLVRA.QVAM.DVCENTA.
FVERVNT.AGRIS.QVOS.IN.CONSVLATV.MEO.QVARTO.ET.
POSTEA.CONSVLIBVS.MARCO.ET.CN.LENTVLO.AVGVRE.
ADSIGNAVI.MILITIBVS.SOLVI.MVNICIPIIS.P.———ERTIVM.
CIRCITER.SEXGENSIM.ITINERIS.EMIT.QVAM.ROMANIS.
PRÆ———NVMERAVI.———QVOD.PRO.AGRIS.PROVINCIA
LIBVS.SOLVI.VNVS.ET.SOLVS.OMNIVM.QVI.DEDVXERVNT.
COLONIAS.MILITVM.IN.PROVINCIS.AD.MEMORIAM.ÆTATIS.
MEÆ.FECI.POSTEA.NERONE.ET.CN.PISONE.CONSVLIBVS.ITEM.
QVE ———GANTISSIMO.ET.D.LELIO.CONSVLIBVS.ET.L.CANINIO.
ET.Q.FABRICIO.CONSVLIBVS.———QVOS.EMERITIS.STIPENDIIS.

IN.SVA.MVNICIPIA.PRÆM.——PERSOLVI.QVAN.—IN.SEST——
MILI——IMPENDI.
QVATER.——AVI.ÆRARIVM.ITA.VT.SESTERTIVM.MILLIA.
QVINGENTA.DEDI——RAVI.ÆRARIO.DETVLI.——
QVOD.EX.CONSILIO——————————MILITIBVS.
QVIN————————————————
————MERVISSENT.HS.MIL.——————————
——————————O.DETVLI.——————————
——————————CN. P. LENTVLO.——————————
SVLES.FVERVNT.CVM.D—CERENT——CENTVM.
MILLIBVS.HOMINVM————O.FRV——————————

desunt lineæ quinque.

Aduersi parietis series prima.

CVRIAM.ET.CONTINENS.ET.CHALCIDICVM.TEMPLVMQVE.
APOLLINIS.IN.PALATIO.CVM.PORTICIBVS.ÆDEM.DIVI.IVLII.
LVPERCAL.PORTICVM.AD.CIRCVM.FLAMINIVM.QVEM.SVM.
ADPELLARI.PASSVS.EX.NOMINE.EIVS.QVI.PRIORLM EODEM.
IN.SOLO.FECERAT.OCTAVIANI.PVLVINAR AD.CIRCVM.
MAXIMVM.ÆDES.IN.CAPITOLIO.IOVIS.FERETRII.ET.IOVIS.
TONANTIS.ÆDEM.QVIRINIS.ÆDES MVNDO.ET.IVNONIS.
—ET.IOVIS.LIBERTATIS.IN.AVENTINO.ÆDEM.LARVM.
IN.SVMMA.SACRA.VIA.ÆDEM.DEVM.PENATIVM.IN.VELIA.
ÆDEM.IVVENTATIS.ÆDEM.MATRIS.MAGDELÆ.IN.PALATIO.FECI.
SERTORIVM.ET.POMPEIVM.THEATRVM.VTRVMQVE.
OPVS.IMPENSA.GRANDI.REFECI.SINE.VLLA.INSCRIPTIONE.
NOMINIS.MEI.RIVOS.AQVARVM.COMPLVRIBVS.LOCIS.VETVSTATE.
LABENTES.REFECI ET.AQVAM.QVÆ MARIA.ADPELLATVR.
DVPLICAVI.FONTE.NOVO.IN.RIVVM.EIVS.IMMISSO.FORVM.
IVLIVM.ET.BASILICAM.QVÆ.FVIT.INTER.ÆDEM.CASTORIS.
ET.ÆDEM.SATVRNI.CAEPTA.PROFLIGATAQVE.OPERA.A.
PATRE.MEO.PERFECI.ET.EAMDEM.BASILICAM.CONSVMATAM.
IN. AMPLIATO.EIVS.SOLO.SVB.TITVLO——NOMINIS.
FILIORVM——VLVVS.NON.PERFECISSEM.PERFECI.AB.HE
REDIBVS——VIRGINE.EXEMPLVM.DEVM.IN.VRBE.CONSV-
FECI.FLVVIO,PRAETERMISSO.QVOD.TEME——FT.——

————————————————————

————————————————————

VLTORIS,TEMPLVM.QVORVMQVE.AVGVSTVM.ET.TEMPLVM.
APOLLINIS.IN.SOLO.MAGNAM.PARTEM.—EMTO.FECI.
QVOD.SVO.NOMINE.M.MARCELLI.VENERI.——MANIBVS.
IN.CAPITOLIO.ET.IN.AEDE.DIVI.IVLII.ET.IN.AEDE.
APOLLINIS ET.IN.AEDE.VESTAE.ET.IN.TEMPLO.MARTIS.
VICTORIS.CONSECRAVI.QVAE.MIHI.CONSTITERVNT.CIR
CITER.MILLENIS.AVRI.CORONARI.PONDO.TRIGINTA QVINQVE
MILLIVM.MVNICIPIIS.ET.COLONIIS.ITALIÆ.CONFERENTIBVS.
AC.TRIVMPHOS.MEOS.QVINCTVM.CONSVL.REMISI.ET.POSTEA.
QVOTIENSCVMQVE.IMPERATOR.M.——AVRI.CORONARIVM.
NON.ACCEPI.DECERNENTIBVS.MVNICIPIIS.——QVÆ.ANTE.
TEMPVS.DEFVNCTARVM.AFRICANARVM.DECREVERAM.
MEO.NOMINE.AVT.FILIORVM.MEORVM.
ET.NEPOTVM.IN.CIRCO.——AVT.IN.FORO.AVT.IN.
AMPHITHEATRIS.POPVL.——QVIBVS.CONFECTA.SVNT.BESTIARVM.
CIRCITER.TRIVM.MILLIVM.ET.QVINGENTA.NAVALIS.PRÆLII.
SPECTACVLVM.POPVL.——LIBERVM.IN.QVO.LOCO.NVNC.

NEMVS.EST.CÆSARVM.CAVATO.——LONGITVDINE.MILLE.
ET.OCTINGENTOS.PEDES.IN.LATITVDINE.PEDES.DVCENTI.
IN.QVO.TRIGINTA.ROSTRATÆ.NAVES.TRIREMESQVE.PLVRIMÆ.
——RVMORES.INTER.SE.CONFLIXERVNT.——RVNT.
PRÆTER.REMIGES MILLIA.——CIRCITER————
IN.TEMPLIS.OMNIVM.CIVITATVM.PONTI.ET.ASIÆ.VICTOR.
ORNAMENTA.REPOSVI.QVÆ.SPOLIATIS.TEMPLIS.QVIS.PRIVATIM.
POSSEDERAT.STATVÆ.——QVADRAGENIS.ARGENTEIS.
STETERVNT.IN.VRBE.AC.CIRCITER.QVAS.IPSE.SVSTVLI.EX.
QVA.DE.PECVNIA.DONA.AVREA.IN.ÆDEM.APOLLINIS.MEO.
NOMINE.ET.FILIORVM.QVÆ.MIHI.STATVERVNT.HONOREM.
HABVERVNT.POSVI.

Series secunda.

MARE.PACAVI.A.PRÆDONIBVS——DOMIBVS——
——SVIS——CONTRA.REM.——
——DOMINI.——

cetera desiderantur.

Series tertia.

REGIS. PARTHORVM——

Post aliquot lineas.

A.ME.GENTES.PARTHORVM.ET.MEDORVM.——

rursum post aliquot alias.

IN.CONSVLATV——

cetera prorsus abolita.

Habes, optime lector, reliquias Ancyrani monumenti, facile omnium, quæ nunc exstant, præstantissimi; siquidem esset integrum. Eius illustratio, cum aliquorum restitutione, non huius est loci.

ANNI, MENSIVM, DIERVM APVD TVRcos ratio, & adpellationes.

Notaui ad marginem libri, annum Mahumetanum 687, quo mortuus Ertucules traditur, esse Christianum 1289. Hoc vti planius intelligi possit, libet hoc loco quam paucissimis explicare temporum apud Turcos rationem, videlicet annorum, mensium, dierum, quantum quidem hactenus intelligere de his potui. Constat igitur apud Turcos annus XII mensibus, sed lunaribus: & tradunt ipsi, post 32 annos Turcicos firmamentum cæli cursum suum absoluere. Vnde propemodum colligi plerique putant, annis 31 Christianis, respondere Mahumetanos 32, cum exiguo additamento. Præmittitor id etiam, hunc annum Christ. 1587, quum inciperet, fuisse computatum a Turcis pro Mahumetano 994. Quippe licet hoc intelligere de verbis vltimis in diplomate Sultani Muratis III, quo continetur prorogatio pacis cum Rudolpho II Imp. Augusto. Leguntur enim istic hæc in extremo verba: Die primo proximi mensis Ianuarii, anno Domini Iesu, supra quem sit gratia & auxilium diuinum, 1584: qui erit annus transmigrationis magni prophetæ nostri, supra quem sit gratia salusque diuina, 991: die 27 sacræ lunæ Silchidze. Quibus in verbis notandum, annos Mahumetanos, Turcis vsitatos, non eosdem esse cum annis Hegiræ, quæ incipit a natiuitate Mahumetis, videlicet ab anno Christiano 592. Nam expresse dicitur, a Turcis anno Christiano 1584 fuisse computatos annos 991 a transmigratione siue morte Mahumetis: quibus si tres ab illo tempore elapsos adiicias, erit annus hic Christianus 1587. a morte Mahumetis 994. Iam si de 994 detrahas annos 687, quo tempore mortuus Ertucules traditur, reliqui erunt anni Mahumetani 307, qui transiere scilicet ab Ertuculis morte, vsque ad hunc annum præsentem. Diximus autem paullo ante, Turcicos annos 32 propemodum respondere Christianis 31. Quamobrem de 307

Mahumetanis detrahendi veniunt anni $9\frac{11}{11}$ siue paullo minus, quam decem: & erunt 307 Mahumetani, si 10 integros deducas, redacti ad annos Christianos 297. His rursus detractis de 1587, reperiemus annum Christi 1290, quo scilicet mortuus fuerit Ertucules, Osmanis pater. Tradunt autem annales hi nostri mortuum Osmanem ipsum anno Mahumetano 727, qui Christianus erat 1328. Ergo post obitum patris superstes fuit paullo amplius, quam 39 annis Mahumetanis, siue 38 Christianis. Et quia Turci volunt eum regnasse 29 annis, nostri 28, quod idem est: necesse est verum fateamur, quod historici diligentes & fide digni scripserunt, Osmanem perpetuis excursionibus ac rapinis collocupletatum, magnam partem Bithyniæ, vicinæque Ponto Euxino regionis, intra spatium 10 annorum, a morte patris scilicet numerandorum, in potestatem redegisse. A quo decennii tempore, principatu iam constituto stabilitoque, recte rerum potitus dicetur annis Christi anis 28. Itidemque verissime statuetur, initium regni Osmanici referendum ad annum Christ. 1300. quod sane multas ob causas diligenter obseruandum.

Quod menses adtinet, iam antea monuimus, in vsu Turcis esse lunares. Hos nominare incipiunt ab ipsis nouiluniis. Et numerantur ab eis 12, sicut etiam nos totidem habemus. Anni principium referunt ad mensem Silchidze, qui late loquendo, quod Græci dicere solent, Decembri fere nostro respondere debebat ex opinione complurium: sicuti plerumque Ramazan mensis ad Septembrem debebat ex eorumdem sententia referri: quo mense Ramazane ieiunium suum menstruum seruant, a crepusculo matutino ad solis occasum vsque, donec sidera conspiciantur, nihil cibi potusue sumentes: & finito ieiunio, suum illud huius bairami, siue magnum festum instar paschatis nostri, celebrant. Sed progressu temporis tam Silchidze quam Ramazan in alios menses nostros transeunt. quippe celebrandi Bairami tempus singulis annis anticipare Turci solent diebus vndecim: qui dies embolismi fere loco sunt ad complendum annum lunarem. Nam si dies vndecim computentur tricies & semel, efficientur dies 341: qui paullo minus quam integrum annum constituunt, addendum triginta & vni Mahumetanis annis; vt Mahumetani triginta duo anni, Christianis triginta & vni respondeant; quemadmodum a nobis indicatum paulo ante hoc ipso capite.

Nomina mensium hæc sunt:

1.	Silchidzé.	7.	Dsiumasiel Achir.
2.	Mucharen.	8.	Rezeb.
3.	Sepher.	9.	Schaban.
4.	Rebuil Euel.	10.	Ramazan.
5.	Rebuil Achir.	11.	Schewal.
6.	Dsiumasiel Euel.	12.	Silcadé.

Sicubi lector aliquod nomen ex his paullo aliter scriptum in Annalibus repererit, sciat id factum a nobis, scripturam Ioannis Galderii, interpretis Cæsarei, sequentibus.

Hos autem menses in dierum hebdomadas, siue septimanas, diuidunt: diebus hæc tribuunt nomina.

1. Basariuni, hoc est, dies mercatus hebdomadarii, qui respondet diei dominico nostro.

2. Basar Ertesi, hoc est, dies post mercatum hebdomadarium proximus, siue postridie mercatus: qui dies Germanice dici commode posset, *Aftermarcktag*. Respondet diei lunæ nostro.

3. Salli. Respondet diei Martis nostro.

4. Dsarschambá, id est, quartus dies: quem Persica lingua sic & ipsi vocant, vti nos feriam quartam dicere solemus, qui Mercurii dies est.

5. Peschembé, hoc est, dies quintus, lingua itidem Persica: veluti nos feriam quintam vocamus, qui Iouis dies est.

6. Dsiuma, duabus syllabis, (alii Zuma scribunt, & Zuna) vel Dsiuma iuni, quod significat diem ecclesiæ siue templi. Nam Veneris diem feriantur.

7. Dſiuma Erteſi, hoc eſt, ὀπίθα, Græco vocabulo Pindarico, quaſi ſi dicas poſt feſtum, vel *Afterfeirtag* Germanice. Vulgo Saturni dies.

SOMNIVM ERTVCVLIS. CONIA. LVna Turcis auſpicata.

Valde ſuperſtitioſos eſſe Turcos in obſeruandis ſomniis, animaduertere lector potuit ex narratione Supplementi noſtra, de initiis decennalis huiuſce belli Perſici. Hoc autem Ertuculis de Oſmane filio ſomnium, quo ingenti comparabatur arbori, cum aliis ſequentibus, per eſt ei ſimile, quod Aſtyages rex Medorum de Cyro, ex filia nepote ſuo, ab Herodoto & aliis expoſitum, habuit. Conia vero Turcis vrbs eſt Caramaniæ ſiue Ciliciæ, quam Græci dicebant Iconium. Leonis Sapientis imperatoris Nouella de Thronis accuratius hanc in Lycaonia collocat. Chalcocondyles Cariæ facit vrbes Larandam & Toconeium, vbi nota confuſum cum nomine articulum Toconeium, pro Toiconion: vt alibi Toſibinium quoque ſcribit idem interpres, Ardelii ſiue Tranſſiluaniæ vrbem, quæ articulo a nomine diſiuncto Sibinium eſt, vel Cibinium, vt hodie ſcribunt. Conia recentioribus Geographis adpellatur Cogna, pronuntiatione Italica. Quod autem Edebalis filia per Lunæ ſplendorem ſignificaretur, in eo feliciſſimum quoddam omen erat, ex opinione Saracenorum ac Turcorum: qui Lunam, velut imperio ſuo fatali quādam lege propitiam & auſpicatam, mirum quantum habere virium in portendendis adiuuandiſque ſucceſſibus conatuum ſuorum, vt etiam nunc hodie, ſic ſemper exiſtimarunt. Errant enim, (& in his eſt Franciſcus Sanſouinus Venetus) qui Turcos ſcribunt ſubacto primum Bozinenſi regno, imperante Sultano Muchemete II, Lunam creſcentem ſignis militaribus adpoſuiſſe. Nam ſi verum hoc eſſet, non Lunam dumtaxat accepiſſent, excluſis ſtellis, quæ in eius regni ſignis cum Luna coniunctæ cernuntur. Conſtat etiam e Beluacenſis hiſtoria, Saracenos ante conſtitutum hoc imperium Turcicum, eamdem habuiſſe de Luna, Mahumetanorum conatibus & expeditionibus bellicis fauente, perſuaſionem. Anno, inquit, 1218, ſtatim poſt aduentum Chriſtianorum ad Damiatam, facta fuit eclipſis Lunæ quaſi generalis: quam contra Saracenos interpretati ſumus, velut portendentem eorum defectum, qui ſibi Lunam adtribuunt, in incremento decrementoque Lunæ magnam ſibi vim ponentes.

DE DVCIBVS TVRCICIS, A QVIBVS ANATOliæ regiones nomina ſortitæ ſunt.

Annales hi nec ducum nomina, nec prouinciarum, hoc loco exprimunt: 13.
quæ nos tum e Laonico, tum aliis annalium locis heic eruemus. Facit Laonicus ſeptem numero Duces, qui regionem armis ſubactam, inter ſe diuiſerint. Hos vno tantum loco non recenſet omnes. Caramano dicit obtigiſſe mediterranea Phrygiæ maioris, cum Cilicia: cuius a nomine Cilicia dicta deinde Caramania fuit, in hodiernum vſque diem hac adpellatione durante. Sarchani ſors maritimam Ioniæ regionem, Smyrnam vſque, tribuit. Vnde Sarchaniæ nomen eſt adepta, teſtibus his annalibus, & Laonico, & ſecretario Sigiſmundi Malateſtæ, qui res in Aſia Græciaque ſe præſente geſtas, ante annos plus minus 80, deſcripſit. Ortelio Sarcum dicitur. Calami, & filio Caraſi, obuenit Lydia, vſque ad Myſiam: quæ regio Caraſia fuit adpellata. Repetitur hoc nomen in his annalibus, & apud indicatum modo Malateſtæ ſecretarium, qui Pergamum in Caraſia collocat. Ab Ortelio Becſangilca pars Anatoliæ nominatur. Oſman Ertuculis filius Bithyniam, cum regionibus Olympum verſus ſpectantibus, & cum Tekie, nanctus eſt. Ab hoc Oſmania, vel Othmania, quemadmodum hactenus alii ſcribunt, dicta: cuius in annalibus ſub Baiaſite primo fit mentio. Atque haud ſcio, an non in Synonymia Geographica Ortelii, quo loco de Aſia minori agit, Cottomanidia ſit rectius hæc ipſa ſiue Othmania, ſiue Othmanidia, cuius tamen limites iſtic latius, quam par ſit, videntur extendi. Amuræ filios tradit Laonicus accepiſſe Paphlagoniam, cum iis, quæ ad Euxinum vergunt. Ea fuerit Penderatia ſcilicet, de qua ſuperius dictum in Oſmanidarum genealogia, vel potius Penderachia. Vocatur

Caramania. *Sarchania.* *Caraſia.* *Othmania.* *Pēderatia vel Pēderachia.*

autem hic Amuras Pachymerio Amurius, cum quo Reineccius alicubi, Gregoram sequutus, Alisurium Caramanum confundere videtur: Omer in annalibus Turcicis dicitur, qui Omeris filios adpellant Isfendiares begos, Sinopes etiam dominos, Laonico Sphenderes aut Spenderes, vnde nomen Penderachiæ, veluti Sphenderachiæ. Bolli nominatur hæc ipsa Penderachiæ vel Sphenderachiæ regio in Ortelii tabula Natoliæ, priscis Paphlagonia. Et credo Bolli vocem prouinciæ datam a ciuitate Bolli, quæ Turcicis annalibus est Boli, sicut iidem & agri Bolensis meminerunt. Est etiam in Asia minori Mendesia regio, cuius principem Laonicus Mendesiem & Mendesem vocat, nepotem Calamis: quod Mendesiæ nomen non Turcicum orgine puto, sed Græcum, & eius prouinciæ, quæ sic adpellata fuerit a ciuitate Mendos, cuius mentio fit in constitutione Leonis Augusti de ordine thronorum, tamquã episcopatus pertinentis ad metropolim Stauropolitanam in Caria. Videtur etiam eadem esse Mendus cum illa, quæ Myndus aliis dicitur, & ad Cariam quoque refertur. Regio Mendesia scribitur Ortelio Mentese, sicut & nostris in annalibus. Ædinis denique ducis apud Laonicum typis editum nomen legitur, qui regionem a Colophone ad Cariam vsque se porrigentem possederit. Hic Aidin beg Turcis est, vnde reponendum apud Chalcocondylem Aidinis ducis nomen, & apud Ortelium pro Aldinelli restituendum Aidinelli. Sunt alæ quoque regiones in Anatolia, quæ nouas adpellationes, veteribus incognitas, habent: sed eas dumtaxat heic enumerare voluimus, quibus indita fuisse certus a ducibus nomina, Laonicus & annales hi nostri tradunt.

Mẽdesia.

Aidin, & Aidinelli.

BASSA. EMIR. SARAI. CARAVANSARAI. VEZIR. Vezir azem. Beglerbeg. Emir Halem. Emir Achur.

14. Filius alter Osmanis, Vrchanis frater, alium non habet in annalibus titulum, quam Alis bassæ: quod bassæ vocabulum Turcis caput significat. Falluntur autem qui pro Sultanis vezires fuisse dictos, ac Emirum (Ameres ipsi vocant) in locum putant successisse bassas, & beglerbegos: (quibus & begos ab eis, & sangiacos adiungi, velut & ipsos Emirum successores, magis etiam miror) quum vox Emir ne hodie quidem exstincta sit, ac præterquam quod ipsi Sultano proprie competat, vt supra diximus, etiam certis in aula tribuatur officiatiis. Quippe sunt ad Portam, Emir Halem, Buiuc Emir Achur, (qui Prætori etiam Græciæ nostro Amyrachuies dicitur) & Cudzuc Emir Achur. Bassæ nomen hoc tempore datur iis primum, qui Vezirum dignitatem obtinent: deinde beglerbegis. Ipsa nomina cum officiis, suo declarabuntur a nobis loco prolixius. Heic paucis addo, Portæ Osmanicæ duum esse generum officia: quorum alia ministeriis obeundis intra saraium Sultani destinata sunt, alia procurandis negotiis publicis extra saraium. Et saraium Turcis palatium principis est, vel aliud amplum ædificium, non a Czar voce Tatarica, quæ regem significat, dictum: vnde Reineccius Saragliam Turcis vocari putat, vt regiam. Nam aliæ quoque domus, extra Sultani regiam, nomen hoc ferunt: vt illæ, quas Sultanorum mulierculæ siue concubinæ inhabitant, vt Atschamoglanorum ædes, vt ampla Turcorum hospitia, siue diuersoria publica, quas vulgo Carauasarias nostri vocant. Quippe a Turcis Carauansarai vel serai dicuntur, hoc est, ædificia destinata carauanis: quæ hominum agmina sunt cum iumentis, ob itinerum pericula turmatim se coniungentium. Consule de his exposita prolixius capite 247. De officiis intra saraium alibi, sicut & de aliis extra saraium. Bassæ, de quibus heic agimus, extra saraium muneribus sibi mandatis funguntur. Et inter hos qui primi sunt, Vezires dicuntur: nostris, consiliarii secreti, vel ..cani. Supremus autem, Vezirazem nominatur: quæ apud Saracenos etiam in vsu dignitas, & existimatione præcipua fuit. Cedrinus & alii Protosymbulum interpretantur, cuius etiam mentio fit in libro de significatis insomniorum, quem antehac Sambucani exemplaris mutili fidem sequentes, Apomasari tribuimus: quum Achmetis eum postea cognouerimus esse, de libro bibliothecæ Cæsareæ, ex quo viri Clariss. Hugo-

Hugonis Blotii I. C. & Augustalis bibliothecarii beneficio, nostri codicis lacunas omnes expleuimus. Symeon Magister Officiorum alicubi Solemanem Protosymbulum Balsamæ vocat, quem Zonaras archisatrapam Masalmæ dixit. Similiter extra saraium sunt Beglerbegi, qui & ipsi bassæ vocantur. Prætori Græciæ nostro, qui ante 520 annos vixit, Peclarpaces scribuntur. Et erant in imperio Saracenico simul & Emires, & Vezires, & beglerbegi, etiam ante monarchiam Turcicam: prorsus vt dici nequeat, pro Sultanis vezires adpellatos, in Emirum locum successisse bassas & beglerbegos. Quippe meminit beglerbegorum offic'i vetustior Prætore Cedrinus, & ipsum nomen interpretatur Archontas Archontou, vt nostri dominos dominorum: veluti qui sub se, præter gregarios milites, spachios, subassas, etiam sangiacos & begos habeant: vtrosque minorum (quod aiunt) gentium dominos, de quibus suo loco. Prætor addit, officium Beglerbegorum respondere dignitati vel officio maximi Stratopedarchi, quem nunc Generalem campi vocare solemus. Itidem Sultano seruit extra saraium is, qui dicitur Emir Halem, cuius paullo ante meminimus. Vexillorum præfectus supremus est, ac tum ipse vexillum regium gestat in expeditionibus, tum vexilla Beglerbegis offert sua, itidemque sua sangiacis begis. Emir achur stabuli præfectus est, cui vocabulo si Buiuc præponatur, maior vel primus; si Cudzuc, minor aut secundus stabuli præfectus intelligitur. De his iam percepisse lectorem opinor, qui Turcis bassæ, qui beglerbegi, qui Emires sint. Nec ignoro nomen Emir Quibir, dignitatis in aula Sultanorum Cairensium maximæ. Sed intra limites cohercenda scriptio, ne commentarius prolixior lectorem offendat, aut sæpius eadem repetat.

ISNIC. BVRSA. TEGGIVR.

Isnicam dixi, nomen hodiernum & Turcis vsitatum retinens, licet ab aliis aliter scribatur, quæ Nicæa priscis est. 15.
Castaldus per errorem non vrbem Nicæam vocat Isnicham, sed lacum siue paludem Ascaniam, quæ tamen hodie Turcis Acsu dicitur, nomine significante aquam albam siue limpidam. In multis enim antiqua nomina sic inmutant, vt priscorum similitudinem retinentia, tamen aliquid in lingua sua significent. Prusæ nomen antiquum retinui, tametsi nunc Bursa vulgo dicatur: quæ vox in errorem impulit Bonfinium, vt Byrsam adpellaret: quasi nomen hoc aliunde, quam a Prusa rege Bithynorum, acceperit. In Leonis Augusti constitutione de Thronis, etiam Theopolis siue Dei ciuitas cognominatur. Idem Claudiopolitano prouinciæ Honoriadis archiepiscopatui Prusiadem subiicit, quod ideo notandum, quia Busbequius in itinerario Prusiadem cum Prusa confudit. Teggiur Turcis est prouinciæ præses, quem ipsi more suo denominanr a cuiusque prouinciæ metropoli. Laonicus Harmosten reddidit, quæ vox antiquo Laconum vsu significat eum, qui vel in vrbem, vel regionem imperio subiectam mittitur, vt eius res constituat ac disponat. Prætor noster ducem regionis interpretatur, qui Græcis est Higemon. Sic enim perturbationem rerum in Asia minori describens, post occupatam a Flandris Constantinopolim, ait: Qui duces aliis in locis alii fuerant hactenus, singuli regionem administrationi suæ commissam, nunc sui iuris efficiebant: vel ad hoc impulsi motu proprio, vel ab incolis ad defendendam regionem arcessiti. Quæ sane verba me commonefaciunt de imperii nostri statu non dissimili, post exstinctos imperatores Sueuos.

EDRENOS. VLVBAT. CAPLIZE.

Edrenosium Teggiurem dixi, ab opido, quod Turcis vocatur Edrenos. Adranusium ducem siue præsidem dixissent Græci veteres. 16.
Ciuitas ipsa Bithyniæ, non procul a Prusa distat. Constitutio nouella Leonis Augusti de Thronis, episcopatum Adranusium metropoli Nicomediensi Bithyniæ subiicit. Opidum Adranes, genere neutro, priscis adpellabatur. Vlubar opidum vocant Turci, quod Lupadi nostris Geographis dicitur. Prætor Græciæ noster, & Chalcocondyles, Lopadium nominant. Nec procul a Palormo situm est, (Panormum dixere Græci superiorum ætatum) vbi veteris vrbis Cyzici ruinæ inter copiosa rude-

rimarmorum conſpiciuntur, & vina nobilia naſcuntur, quibus cum voluptate Conſtantinopoli ſalubriter vtebamur. Vox Caplize Turcis calidam aquam ſiue balineum ſignificat, quæ Græcis thermæ ſunt. Et ſuperant Pruſæ nunc etiam ad montis Olympi pedem thermæ præſtantiſſimæ, ac in primis celebres: quum ex interuallo non magno, aquæ calidæ pariter, & frigidæ, miro naturæ beneficio, largiter ebulliant. Apud Stephanum, qui librum de vrbibus ſcripſit, Ortelio citante, Therma legitur, locus Pruſiæ, (Pruſæ vult puto dicere, quamquam & alioquin hæc mendoſa arbitror) qui & Baſilica vocetur. Hic ille locus eſt Baſilicarum ſiue regiarum thermarum, quo de nunc agimus. Nam quod opidum Thermarum Baſilicarum in Nouella Leonis Auguſti reperitur, aliud eſt, ac longius remotum a Pruſa: quum Epiſcopatus ille metropoli Cæſarienſi Cappadociæ ſubiiciatur.

MONS CALOGERORVM. GENISCHEher. Iuſſuph.

17. Montem monachorum, qui legitur heic in annalibus, Turci ſua lingua vocant Geſchis dage, Græci Kalogeron oros. Intelligitur autem hoc nomine mons Olympus Bithyniæ, qui Conſtantinopoli degentibus, & in Propontide nauigantibus, inſigni altitudine conſpicitur. Nomen hoc inde tulit, quod olim frequentia Calogerorum haberet monaſteria, velut hodieque mons Athos in Europa, quem ſanctum vocant: vbi XXIII ſuperſunt monaſteria, ſingula quondam CC aut CCC a calogeris inhabitata, contraque vim prædonum ac piratarum munita. Nunc deminuto licet numero, tamen adhuc eorum eſt magna copia. Vocatur autem monachus a Græcis Calogeros, non veluti Kalos Hieros, id eſt, bonus ſanctus, quod noſtris perſuaſum eſt: ſed quaſi Kalos geros (ſic enim hodie loquuntur) id eſt, bonus ſenex. Nam ſenilis ætas huic profeſſioni aptiſſima eſt. Neapolim interpretatus ſum, voce Græca, quæ Turcis eſt Geniſchehér, id eſt, noua ciuitas. Ea non procul a Nicæa diſtat, & Busbequio, ſicut & Ortelio, Ieniſar dicitur: ac intelligi eamdem arbitror a Spandugino, in expoſita ſuperius narratione, de origine Sultanorum Turcicorum. Iuſſuph, Pruſæi nomen præſidis, idem eſt cum Ioſepho. Gaudentius, Ferdinandi Cæſaris interpres, ſcripſit Iuſſuc in verſione ſua, quod vocabulum Turcis anulum ſignificat.

DE VARIIS MONETIS. QVID MANGVRI, ASPRI, Siderocapſia Hyperpyra, Hyperpyrarii, Dramæ, Scachi, Sultanini, Seraphini, Byzantii, Chryſini, Altumler. Ægyptia Syriacaque monetæ ratio.

18. Neceſſario nobis heic agendum de variis iam Græcorum, quam Turcorum Ægyptiorumque monetæ generibus: vt vno loco poſita, velut in conſpectu lectori ſint. Ac primo quidem, vt pretium ſingulorum, quæ Turcis in vſu ſunt, indicemus: animaduertendum, ante annos 40 vel 50, quo tempore ſcripſit Turcica ſua Theodorus Spanduginus, octo manguros æreos vnum aſprum argenteum valuiſſe. Rurſum quatuor aſpros effeciſſe dramam. Dramas vero nouem, pretium fuiſſe taleri vnius Germanici, qui 36 aſpros valebat: quum Sultaninus aureus, tam pondere, quam auri bonitate par Zecchino ſiue Ducato Veneto, 54 aſpris æſtimaretur, hoc eſt, vno talero Germanico, cum ſemiſſe. Deinde pretium taleri diu ſtabile fuit, aſpri quadraginta: Sultanini vero, ſeu ducati, ſexaginta. Nos autem Conſtantinopoli quum eſſemus, ſic erant horum omnium aucta pretia, propter grauamina (quemadmodum aiebant) belli Perſici, & alias cauſas explicatu non neceſſarias: vt manguri 24 vno commutarentur aſpro: aſpri quinque dramam efficerent: dramæ duodecim, talerum Germanicum: vnus cum ſemiſſe talerus, Zecchinum Venetum, hoc eſt, aſpros 90: quum paullo minus eſſet Sultanini pretium. Hoc modo drama, quinque conſtans aſpris, valebat ſex noſtros cruciatos ſeu quarantanos Venetos: decem dramæ, vel aſpri 50, florenum Germanicum: aſpri 60, ſeu duodecim dramæ, talerum noſtratem. Quæ ipſa quoque pretia deinceps adeo ſunt aucta, talerum vt vnum aſpris æſtimatum 80 intelligam. Expoſito pretio ſingulorum, addamus nunc de monetis ipſis quædam, futura

lectori-

lectoribus, vt spero, non iniucunda cognitu. Primum igitur ærei manguri successerunt in nummulorum locum, quos asses prisci dixerunt. Ex argento signati sunt his proximi, qui Græcis aspri, Turcis Acse nominantur. Reineccius noster, in Adpendice ad Beluacensem, perperam scribit Asperos. Ibidem facta mentione de 500 iperperis, addit: hoc monetæ Tataricæ genus esse. Ego vero vtrumque dico pro Græcæ monetæ genere habendum. Et aspri quidem Græcis, Turcis Acse, sic ab albedine dicti sunt: vt Italis bianchi, Gallis les blancs, certa nimirum & ipsa monetæ genera. Sicut enim Mauros Græcis est niger, vnde Moros Itali nostrique vocant Æthiopes: ita color albus eisdem Aspros dicitur. Nec recens adeo vocabulum hoc esse, paret ex glossario peruetere, quod Aspraturam interpretatur Græca voce κίμυβον, hoc est, monetam minorem: cuius generis aspri seu bianchi vel in primis sunt, cum quibus collybistæ siue nummularii monetam maiorem, tam argenteam, quam auream, commutare solent. Aspros autem voco, Latinam vocem Nummulos respiciens, quæ subintelligitur. Nam Græci quidem Aspra dicunt. Et sunt duplicia, maiora minoraque. Minora vulgo in vsu sunt, maiora vocantur peculiari voce Siderocapsia. Quippe Siderocapsa nomen est opidi, quod e regione Thassi situm est, prope montem sanctum, de quo paullo ante dictum. Eo loco tam auri, quam argenti fodinæ sunt, (vnde Chrysiten Liuii putat esse Bellonius) & aspra signantur, ceteris maiora, quibus ab opido Siderocapsiorum mansit hactenus adpellatio. Recipit hæc tantum Sultanus Turcorum, & suis thesauris infert. Eadem erogat in militum ministrorumque suorum stipendia. Minora plane non admittit, quidquid tandem ei soluendum sit. De iperperis obseruanda primum vitiosa scriptura. Non enim iperpera scribi debent, sed hyperpyra. Pulologus noster hyperpyri vocem habet. Manuel Musicius Atheniensis interrogatus a me, quanti putaret æstimandum hyperpyron: respondebat, propemodum par huius pretium esse Marcelli argentei Veneti pretio. Quidam Italico nummo Iulio putant æquandum. Equidem accurate pretium supputans, hyperpyron inuenio valere nouem cruciatos seu quarantanos. Incolæ Cyprii regni prius, quam barbarorum subirent iugum, in quinque diuersa hominum genera distribuebantur. Horum aliis omissis, quod huic instituto nostro quadrat, exponam. Infimi generis adpellabantur Pariki, condicionis homines seruilis, vsque adeo dominis obligati propemodum vt vitæ necisque potestatem in eos haberent. Nomen ipsum Pariki, Græcæ originis est. Nam πάροικοι dicuntur Græcis coloni, sicut & Iustiniano Augusto παροικικὸν νόμιμον, ius colonarium est. Secundum hos proximi vocabantur vulgo Lefteri, qui quidem & ipsi Paricorum seu colonorum erant e numero, sed qui vel interueniente pecunia, vel gratia dominorum, vel alia quadam via libertatem impetrauerant, diuersa tamen ratione. Quippe nonnulli absolute liberi efficiebantur, quum alii personali dumtaxat libertate potiti, nihilo minus rerum suarum nomine dominis essent obligati: puta, quotannis vt soluerent principibus aut nobilibus viris, 15 vel 16, plus aut minus, perpyra: (sic enim corrupte vocabant) cuius in perpyris numerandæ pecuniæ causa, Perpiriarii dicebantur. Adgnoscit, opinor, voces lector deprauatas, quum & hyperpyra dici debeant, & Eleutheri, qui liberi sunt, & Hyperpyrarii, qui singulos in annos hyperpyra soluunt. Si quis denique pretium hyperpyrorum cognoscere cupit, expendat hæc Beluacensis verba, de libri 30 capite 143: Terra Soldani valebat ei cottidie 400000 iperpera, id est, 57000 marcas argenti. Sed prius scripturæ tollendum vitium, pro 57000 marcis argenti, 5700 marcas vt reponamus. Et nihilo minus hæc ipsa summa prouentus cottidiani tanta videtur esse, pæne fidem vt mereri nequeat. Sed enim pergendum ad alia. Quam diximus dramam, pro certi ponderis apud Turcos nomine lector accipiat, quod quidem ex drachmæ vocabulo Græco mutilatum est. Ipsius ponderis rationem in aspris iam exposuimus. An vero Turcicum antiquo ponderi Græco respondeat, disputare nunc religio est, ne lectori nimium velut extra metas vagando molesti simus. Scachi perquam frequentes in Turcia sunt hoc tempore, moneta Persici Scachi siue regis, vnde nomē habent, Turcorum hostis acerrimi.

Singuli valent aspros Turcicos octo. Sultanini ex auro sunt, quondam adpellati Soldani. Sic enim apud Beluacensem loco iam indicato legimus, argentariæ fructum in Lebena (non procul a Sebastia) fuisse tres rotas argenti depurati, hoc est, tria millia Soldanorum. Eiusdem cum Soldanis erant tum ponderis, tum pretii, qui Græcorum imperatorum temporibus Byzantii nominabantur, & Byzantini: characteris dumtaxat ratione diuersi. Consimiliter & Seraphini, quos primus ex Soldanis Ægyptiis signauit Melechseraph, a quo nomen etiam hoc consequuti sunt. Chrysini Græcis a chryso dicuntur, vt ab auro nobis aurei: quod imitati Turci, suos siue ducatos, quod nomen a Venetorum Ducibus profectum arbitror, siue Sultaninos, ab Altum vocauerunt Altumler. Chrysinorum quidem in aliquot Græcis & Asiaticis monumentis antiquis nomen obseruauimus, quæ alio lectores habituri loco sunt.

Quod Ægyptias, Arabicas, Syriacasque monetas adtinet, harum quoque nunc mutata ratio: sicut ex hac consignatione D. Hieronymi Beck a Leopoldstorf videre est, qui pretia singularum notauit, vt erant anno 1551, quum illas terras perlustraret. Zibit, ærei nummuli perexigui, signa potius sunt, quam moneta. Duo valent vnum Direm, qui & ipse nummus est æreus. Duo Direm valent Nuccarum vnum, qui nummus est æreus maior, cum litteris Arabicis. Nuccari quatuor valent nummulum argenteum, quem Arabes Osmannum, Turci Achs, Græci Aspron vocãt. Nuccari sex faciunt nummum argenteum maiusculum, quẽ Maidinum vel Cattam nominant. Maidinus vel Catta, Osmannum vnum cum dimidio facit, & quatuor Marchettis Venetis æstimatur, vel octo Bezziis siue nigris nummulis Germanicis, quorum tres conficiunt vnum cruciatum. Scachi, maiores argentei nummi, quorum singuli quatuor maidinos, decem vero, Turcicum aureum valent. Altum, aureus Turcicus, valebat id temporis XL maidinos, vel aspros LX. Coronati aurei pretium erat, maidini XXXV. Horum vero quam nunc sint aucta pretia, deprehendere lector ex superius indicatis potest.

Obiter denique huic explicationi de monetis adiungitur, Sultanos Turcorum tam in ipsis auspiciis imperii, quemadmodum Spanduginus memoriæ prodidit, quam victoriis potitos illustribus, aut natis heredibus masculis exsultantes, sicut in annalibus hisce nostris passim animaduertere licet, aspros nouos signare solitos. quod quidem vbi factum est, vsum asprorum veterum interdicto publicato prohibent. Quapropter ab omnibus ad rei monetariæ præfectos deferuntur veteres, ac pro duodecim veteribus aspri decem noui soluuntur. de quo sane lucrum Sultanis haud exiguum prouenit. Inquisitores etiam constituuntur, qui an aliqui veteres aspros retineant, obseruent. Hi variis vtuntur fraudibus, & multa nequiter committunt. Eius autem lucri causa Muchemetes II, qui Constantinopolim cepit, singulis X annis aspros signabat nouos. Fortasse tamen hoc etiam fecisse videri possit ad imitationem antiquitatis Romanæ, cuius in nummismatis toties est reperire vota decennalia, vicennalia, tricennalia. Non enim dubium est, Muchemetem secundum, quem diximus, velut in ipso successorem imperio, multa priscis in Augustis, quos pro decessoribus suis habebat, ex ambitione quadam æmulari voluisse.

SVGVTZVC, GERLE, BOLI.

19. Dicit auctor annalium existimari vulgo, sepultum Osmanem ad Sugutzuc, qui locus a salice nomen habeat. Narrat autem Laonicus, esse vicum iuxta Mysiam, quem incolæ Sogutam vocent, vbi flumen sit eiusdem nominis. In hoc vico tradit aliquamdiu habitasse Oguzios, & ipsum Othmanem domicilium ibidem habuisse. Putabatur igitur istic conditus, vbi plerumque degere solitus fuerat. Addit etiam, posse locum adpellari vicum Itææ. Sic enim reddidit interpres, secum in errorem & alios abripiens. Non enim Itææ, sed salicis vicum dicere debuerat, quæ Græcis itæa vocatur. Germani, quorum lingua componendis nominibus per est idonea, Falberdorf interpretarentur. Sed notandum, a Laonico post Sogutæ vocem, omitti alteram Turcicam Gui, duarum syllabarum, quæ vicum

seu

seu pagum significat. In annalibus nostris Suguzug legitur, voce nouellas siue teneras salices significante, vel salicetum potius: sicut iisdem Turcis Belezug teneræ siue nouellæ quercus sunt, aut quercetum: quod ipsum quoque nomen est oppidi Anatolici, cuius infra meminit annalium auctor. Hinc etiam pagi Osmanzug, vel Othmanzug, nomen deriuo: veluti quo significetur Osmanis siue seminarium, siue plantatio. Apud Abrahamum Ortelium in tabula Natoliæ legitur Othmangiuch, quod tribus syllabis Italico more pronuntiatum, idem est cum Othmanzug. In itinerario Busbequii legitur Othmanlick, deprauate puto, quum Otmanlick vel Othmansuck ab ipso scriptum fuerit: vt posterius hoc V Gallicum habeat, Turcis etiam vsitatum. Longius ab origine vocis recedunt, qui Otmanic scribunt. De Boli, tam regione, quam opido, supra diximus numero 13. Bellonius opidum priscis Abonitichos dictum putat. Gerle non procul a Boli opido distat. sed in Ortelii Natolia puto non recte scribi Gerede, pro Gerele, quod idem est cum Gerle.

SANGIAC, SANGIAC BEG. MESCHIT, VEL Meszit. Dsiuma, siue Zuma. Imaret. Candri. Cangri. Chiangare.

Sangiac dissyllabum, siue Sanzac, Turcis vexillum significat. Sunt autem ipsis loco vexillorum siue signorum militarium, globi, ærei deaurati, summo in hastili defixi: circumplexis ac dependentibus vndique seu crinium colligatorum manipulis, seu caudis equinis. Vertici pomorum siue globorum, quos diximus, nonnumquam luna crescens imponitur. Huiusmodi signa militaria plura gestari vidimus ante bassam seu beglerbegum Temesuarensem, quum is nobis Constantinopolim ituris occurreret in planicie, post descensum a montis Hæmi clisuris, non procul a Tatarbasare, qui locus a foro Tatarorum nomen habet, ad tertium a Philippopoli lapidem: vbi nos prætereuntem regio cum comitatu, magnoque camelorum & aliorum iumentorum numero, (summarios corrupte vocat Beluacensis, qui Græcis samarii sunt, & sagmarii, & sagmatarii) vidimus. Ab his signis militaribus dicuntur Sangiacbegi, prouinciarum scilicet præsides, siue prætores: qui quum ad expeditiones suscipiendas mandato Sultani euocantur, curant ante se signum eiusmodi, quale diximus, cum strepitu tympanorum, & aliorum instrumentorum, quibus vtuntur valde stridulis, gestari. Græci Turcicum illud Sanzac, flambarum & flambulum adpellant: Sanzacos autem, flambulares. Leo Sapiens, Imp. Aug. librum de adparatibus bellicis scripsit, conuersum liberius, quam par erat, in linguam Latinam a Ioanne Checo Anglo, quem Græcum habemus. In eo Flamulum, quo Cedrinus etiam vtitur, & forma deminuta Flamuliscium, & Flamulares reperiuntur, nomina Græcis & Turcicis hisce respondentia. Non enim temere dictum a nobis, simias esse Græcorum Turcos, in rebus plurimis: maxime quæ spectant ad officia militaria, prouinciarumque præfecturas ac præsidatus, & earum distributiones. Meschitæ seu Meszitæ Turcis proprie templa dicuntur, e lignis fabricata: qualia scilicet ab eis exstruebantur, quum necdum imperii creuissent opes. Zuma vero, (cuius vocabuli supra quoque facta fuit mentio) templum significat amplum, operis lapidei. Medressa quid sit, quid Imaretum, Gauderius ipse tam heic, quam aliis in locis, in ipso contextu exposuit. Nimirum xenodochia sunt, vt est videre apud Busbequium, haud ineleganter constructa, suisque distincta cubiculis: in quæ non modo Turci diuertunt, sed etiam aliis quibusuis homines addicti de religione sententiis. Quippe nec Christianus quisquam, nec Iudæus, seu diues, seu mendicus, ab iis arcetur. Bassæ quoque, ac sangiaci, quum peregrinantur, illis vtuntur. Mos ita fert Turcorum, vt singulis, qui eo diuertunt, cibum præbeant. Quum cenæ tempus adpetiit, adest minister cum ingenti ligneo disco, qui mensæ instar videri potest. Hoc patinæ plures continentur, impletæ vel oriza cocta, vel decocto ad cremorem ordeo, addito carnis plerumque veruecinæ frusto. Circum patinas positi panes sunt, & nonnumquam aliquid faui. Sumit ex his, qui vult. Ac fas est peregrinantibus, his cibis toto triduo gratis frui. postea mutandum hospitium,

Sane Turcici proceres maximis impensis exstruere potissimum student hæc septem: Messitas, imareta, Græcis Maratia, carauãsaraia, balinea publica: quibus etiam pulcherrimos fontes adiungunt, in ceteris, ad vsus hominum iumentorumque cottidianos; in messitis, ad lustrationes vel ablutiones quasdam peragendas prius, quam templa sua siue messitas ingrediantur. His adde fluminum pontes, & vias publicas, lapidibus stratas. quæ quidem omnia perinde spectabilia sunt apud Turcos, & eximia: sicut apud Anglos ista, versu comprehensa veteri:

Mons, & fons, & pons: ecclesia, femina, lana.

Propemodumque licebit & Turcica disticho complecti:

Messita, maratium: carauansaraia, lauacra,
Fontes, & pontes fluuiorum, strata viarum.

Obiter hoc etiam addo, Constantinopoli Messitis, quæ istic numero plus minus quadringentæ sunt, tot huiusmodi adiuncta esse maratia: vt si quis in vno triduum victitet, ac deinde pergat ordine ad cetera, totius anni spatio vel inuisere nequeat omnia, vel omnium vti beneficio. Sequitur etiam paullo post hunc locum in annalibus explicatus imaretorum vsus, quum narrant, ipsummet Vrchanem in exstructo ab se imareto cibos distribuisse.

Candria regio sita est ad Pontum Euxinum, inter Bithyniam, & Pontum, hoc nomine, prouinciam: vbi & opidum Candria reperitur in Ortelii Natolia, situm eo plane loco, quo Dedacana vetus a Nicolao Sophiano ponitur. Diuersum ab hoc opidum est Cangri, versus Amasiam siue Cappadociam, quod olim Gangia nominabatur, vnde Turcis & regio Chiangare dicta.

ZERCOLAE, TAM ALBAE, QVAM RVBRAE.

21. Zercola capitis e filtro tegumentum est, latam auream fimbriam habens, qua parte capiti imponitur: de penulæ manica tegminis ipsius petita forma, sicut ipsimet aiunt Turci. Superiori Zercolæ parti, sesquispithamam altæ, caput inseritur: inferior a vertice capitis infra ceruices in dorsum non aliter ad tres spithamas vsque demittitur, ac feminarum Gallicarum tegmen, quod Chapperon ab eis dicitur. A media fronte surgit oblonga quædam quasi vel fistula vel vagina ex ære, partim deaurata, partim argento foris obducta, cui gemmas inserunt, non magni tamen pretii. Hæc Zercola Genizaris albi coloris est, aliis nonnullis rubri, de quibus alio dicendum loco. Fistula siue tubulus excipiendo cono de pennis auium facto seruit, vel belli tempore, vel quum satellitio suo Sultanum stipant.

MVSVLMANI, MVSVLMANISSARE, MAGARISSARE. Turci. Laonicus emendatus.

Musulmanos dici se volunt Mahumetani, tamquam recte credentes: vt A-
22. rianici temporibus ceteri Christiani, quotquot abominabantur eorum furores, Orthodoxorum nomen profitebantur. Ac tametsi Mahumetanis honestissima sit Musulmanorum adpellatio, principibus ipsis Musulmanorum Sultanos se nominantibus, vti frequenter apud Prætorem nostrum videre est: tamen Græcis vicinis, vt Christianis, erat exsecrabile nomen, qui verbo Musulmanissare de omnium grauissimo apud Christianos flagitio desertæ religionis vtebantur: cuius etiam vim declarantes, aliud Magarissandi verbum adhibebant, quod significat stercore faciem conspurcare. Cedrinus, aliique scriptores historiæ, cum iis, qui ius Canonicum orientalis ecclesiæ tractarunt, vtroque vtuntur. Osmanici tamen adfectant hanc adpellationem, & Turcos se dici nolunt. Quo de vocabulo facere non possum, quin Philippi Mornæi sententiam exponam, ex libro eius Gallicè scripto, de veritate religionis Christianæ contra paganos, Iudæos, Mahumetanos, & alios, cui similis in hoc argumenti genere nullus antehac prodiit. Nam eadem opera de Turcorum etiam origine quiddam non temere reiiciendum intelligemus. Ait ergo Mornæus, Israelitas fuisse transportatos, etiam Herodoto teste, vltra Mediam, ad regiones id temporis inhabitatas: & ab eis partim Colchos originem duxisse, qui Herodoti tempore circumcidebantur: partim Tataros, qui circa annum Christianum 1200 ductu Zingis Chanis velut inundatione quadam or-

dam orbem terrarum obruerunt, & imperium deinde Chanis illius Chitaini constituerunt. Erant autem, inquit, hi circumcisi prius etiam, quam Mahumetis nomen audissent: eoque procliuiores fuerunt ad amplectendum legem Mahumetis, quod ex parte cum ipsorum religione conueniret. Vox ipsa Tatari siue Totati, lingua Syriaca reliquias siue residuos significat, ait. Inter hordas quoque Tatariæ, versus partem eius magis aquilonarem, nonnulli nomina Dan, Zabulon, Nephtali, retinuerunt. Vnde non est, quod miremur, tantam Hebræorum esse copiam in regionibus Russiæ, Sarmatiæ, Lithuaniæ. Putat etiam, eo plures istic Hebræos inueniri, quo propius ad Tataros accedatur. Equidem vt obiter aliquam de meo velut symbolam his adiiciam, adulescens in Liuoniam, necdum collegio Teutonicorum equitum dissipato, a Cunrado patre missus ad Albertum patruum, quum alia istic animaduertere memini: tum etiam versus Lithuaniam, in vicinia metropolis Rigæ, (quæ in edito Laonico vitiose transpositis litteris scribitur Vera, pro Ryca: sicut ibidem pro Euphlaste reponendum Eiflante. Sic enim Germani ceteri vocant Liuoniam, Saxones nostri Liflandam. Gallicus interpres Veram vult esse Nouogrodiam, puerili errore: quum dicat auctor, suis vrbem legibus & libertate frui: ab optimatibus regi: ad mare sitam esse: Danos, Anglos, Gallos eo cōmerciorum causa nauigare: quæ de Nouogrodia intelligi nequeunt) in huius ergo Rigæ vicinia, nationem quamdam esse barbaram Lettorum, a ceteris Liuoniæ barbaris incolis, Curonibus & Estonibus, lingua plane discrepantem: qui perpetuo in ore quasi lamentationem quamdam habent, quam vociferando per agros adsiduo repetunt. Ieru Ieru Masco Lon. quibus verbis Ierusalem & Damascum intelligere creduntur, ceterarum in antiqua patria rerum, tot a sæculis, & in remotissimis ab ea solitudinibus, obliti. Ad Mornæum vt redeamus, putat hoc idem non minus esse vero simile de Turcis, quam de Tataris: quum nomen ipsum Turcorum Hebraica lingua significet exsules, & contumeliosum apud ipsos habeatur. Viderique Mahumetem non absre, ne populos illos longe numerosissimos offenderet, qui tum temporis incipiebant se commouere, retinuisse circumcisionem, lustrationes, & alias quasdam legis Mosaicæ cærimonias.

GENISCHEHER, GOINVC, CARASI, COSRI, Bergama, Edremit, Gelipoli.

Opida sunt Isnicæ vicina, Genischeher & Goinuc, vel Guinuc trisyllabum, vt heic in archetypo scribitur. Illud nouam ciuitatem significat, & in Ortelij Natolia, sicut & Busbequio, Ienisar vocatur, vt supra dictum numero 17. Goinuc in eadem Ortelij Natolia reperitur. De Carasi exposuimus antea numero 13. Cosri cum Caristo Natoliæ puto eadem est. Bargama vetus est illa, celebrisque membranarum nomine Pergamus, Galeni medici patria. Quæ Turcis heic Edremit, olim dicebatur Arramyttium, Leoni Augusto episcopatus Ephesinæ metropoli subditus. Nautæ nostri vocabant nomine magis corrupto, Landemiti: quod propius ad originem suam accederet, si lingua sua, hoc est Italica, dixissent L'Adremiti. Nobis quidem articuli cum ipso nomine confusio perdifficilem reddebat de adpellatione veteri coniecturam. Sunt autem hæc Troadis opida. De Vlubat superius quædam numero 16 notauimus, infra daturi plura. Paullo post Gallipolim dixi, more nautarum nostrorum, quum Turcis Gelipoli nominetur. Ridicula sunt somnia Nicolai Nocolaidis Delphinatis, de nomine atque origine huius vrbis: quum a C. Caligula conditam, ab eodem nomen accepisse tradit. Mox opinione mutata, quod fuerit a Gallis exstructa, Gallipolim vult dictam, ceu Gallorum ciuitatem: perinde ac Philippopolis sit Philippi ciuitas, Nicopolis quasi Nicolopolis, Nicolai ciuitas: perbelle, nedum Gallos suos ornat, sui me tob-liuiscatur. Non enim aliam in Græcia reperimus vllam Nicolopolim, quam hanc: cuius vt auctor est Nicolaus Nicolaides, ita merito nomen hoc ei relinquamus, vt à duplici Nicolao, Nicolopolis adpelletur. Sed omissis iocis, amplius CCCC annis ante C. Caligulam apud Xenophontem nostrum ciuitatis huius fit mentio. Neq a Gallis etiam condita fuit, sed ab Atheniensibus: quorum

dux Callias, initio struendæ dato, promeruit: vt ab ipso Calliupolis, (Calliopolim fere Latina consuetudine vocamus) ceu Calliæ ciuitas, diceretur. Episcopatum huius ad Heracliensem Thraciæ metropolim Leo imperator in Thronis refert.

DE PRIMO TVRCORVM IN EVROpam transitu. De castellis, Zemenic, Chiridocastro, Maito.

24. Prius, quam de castro Zemenico dicatur, recitabimus heic verba Laonici de prima Turcorum in Europam transiectione, cum quibus deinde locum hunc annalium conferemus. Capto, inquit Laonicus, præsidio Cherronesi, & Madyto, in Thraciam Turci progressi sunt, vsque ad fluuium Tænarum. Notetur in his verbis interpretis oscitantia, qui præsidium Cherronesi dixit, pro Cherronesi castro. Id castrum accipi non potest de Dardanellis. Nam eas arces, quæ duæ sunt, non vna, Muchemetes II exstruxit post captam Constantinopolim, vel ipso teste Chalcocondyla. Ergo Cherronesi castrum illud intelligitur, quod versus Ægæum mare duobus abest milliaribus Græcis vel Italicis a Maito, versus Propontidem vero duobus & viginti a Calliupoli. Et Maitos hodie dicitur eiusdem Cherronesi opidum, ne Xenophonti quidem ignotum, cui Madytos adpellatur, sicut & Laonico, tribus dumtaxat a Dardanellis versus Ægæum distans milliaribus. Præter Græciæ noster Asty vel vrbem Madytotum nominat, sicut & Leonis Augusti nouella de Thronis Madyta pariter, & Madytum dixit. Castro autem, quo de agimus, nomen est apud Græcos Chiridocastron. Hellespontus istic vsque adeo in angustum cogitur, vt a litore Asiatico Cherronesiacum Europæ tantum vno milliari Græco disiungatur. Hoc igitur in loco Turci primum ex Asia transmiserunt in Europam, & industria quadam Zemenicum, vt ipsi narrant; Chiridocastron, vt Græci; a captiuo quodam Christiano ducti occuparunt. Inde diffitam ad alterum lapidem adorti Madytum, quam incolarum frequentia territi tentare prius ausi non fuerant, quum hodieque supra CCC Græcorum domos habeat, & ipsam in potestatem redegere. Nos istic in itinere nostro vinum coloris rubri comparabamus, quod mensibus aliquot durante nauigatione, variis in malis, & nausea perpetua, præcipue nos recreabat. Nicolaides, de quo paullo ante diximus, fabulas vt de Galliopoli, sic etiam de hoc castro, nobis obtrudit. Narrat enim, dici castrum viduarum, ex huiusmodi occasione. Quum Turci, ait, ope duorum mercatorum Genuensium Hellespontum transmisissent, pro singulis capitibus transportandorum solutis duobus ducatis: primum omnium in Europa castrum hoc ceperunt, in quo mares omnes immani sæuicie contrucidarunt, vita femillis tantummodo cōdonata. Qua de causa nomen ei deinceps mansit, vt castrum viduarum adpelletur. Hoc si verum esset, adpellandum erat Græce Chiron castron, vel Chirocastron, quod nomen ipse non posuit. Sed satis animaduertit peritus historiæ lector, in ipso fabulæ peccatum initio. Non enim ad primum in Europam Turcorum transitum pertinet illa de Genuensibus historia, sed ad insequentia tempora, sicut suo loco deinceps numero 87 indicabitur. Deinde Chiridocastri nomen exstitisse constat etiam prius, quam Turci transmisso Hellesponto castrum ipsum occupassent. Erat in naui nostra senex multarum rerum peritus, Antonius Meliensis, Græco patre natus in Melo insula (Milon Græci pronuntiant) conductus a Nauarcho, vt index itineris interdiu noctuque nobis esset, quem Podotam Græci nunc dicunt vocabulo peculiari, quod in Pulologo reperitur, vulgus nautarum Pelotam vocat. Is mihi, quum Calliupoli relicta, iam XXII milliaribus emensis, Chiridocastrum prӕternauigaremus, & ruinosi castri nomen significabat, & historiam non friuolis de causis obseruandam commemorabat. Quo, inquit, tempore Turci primum hasce freti Hellespontici transmiserunt angustias, vt Asia potiti, Europæ regiones inuaderent: hoc ipso castro, quod vides, in potestatem redacto, primū in Europa pedem fixerunt. Eius rei nuntio, summa celeritate, Constantinopolim perlato: tanta Græcorum, maiorum

nostrorum

nostrorum arrogantia, tanta securitas fuit: vt minime cogitarent de castro mox recuperando, & eijciendis prius ex Europa Turcis, quam maiores in ea vires adquisiuissent, altiusque suas egissent radices: sed accepti damni grauitatem verbis eleuando dicerent, esse dumtaxat amissum stabulum porcorum. Ludebant enim, vt Nazianzeni nostri verbis vtar, in rebus minime ludicris: ridebant, in rebus minime ridiculis, sed deplorandis potius: dum ex Chiridocastro per iocum, stabulum porcorum faciebant. Græcis enim Chiridia dicuntur porci. Sed risus iste tandem in amaras conuersus fuit lacrumas. Audiamus maiorem nunc ex eiusdem Antonij narratione Græcorum insaniam. Venit inde, non magno temporis interiecto spatio, Turcorum in potestatem & Calliupolis, vt in his annalibus quoque recitatur: Græcis interim altum dormientibus, nec de rationibus occurrendi conatibus hostium vel tantillum sollicitis. Quid fit? Huius etiam detrimenti accepti nuntius Constantinopolim venit. Tum magis vt Græcos dementes cerneres, amissam illi Calliupolim flocci facere, iacturam publicam reapse magnam, verbis secordiæ plenis extenuare, non nisi amphoram vini a Turcis ereptam sibi dicere. Sed eos Turci paucis annis in Thracia fecere progressus, vt huius Soleimanis bassæ, qui Calliupolim tunc eis eripuit, fratris filius Baiasites, occupatis etiam suburbanis agris, Constantinopolim pluribus annis obsideret: quam quidem omnino redacturus erat in potestatem, ni Tatati Temiris interuenisset expeditio Baiasiti fatalis: qua prosperrimi Turcorum successus aliquamdiu diuino consilio fuerunt inhibiti, ne ante tempus a Deo destinatum, imperij Græci reliquias deuorarent. Hæc narratio licet in historiis Græcis non exstet, dignam tamen censui, quæ memoriæ proderetur: vt ex ea nostri homines exemplum capiãt, nobis quod ex vsu sit. Vtinam ne nos etiam modo tam altum, veterno Græcorum correpti, sterteremus, vix vt expergisci possimus: dum non Chiridocastra, porcorumve stabula, sed hactenus inuicta Christianorum propugnacula: non Calliupoles, aut amphoras vini, sed Pannonias, sed Cypros, integra regna scilicet, amittimus. Sed reprimo me. Nam plura vetat dolor, & ominis infausti metus.

TRITVRANDI MOS APVD GRAECOS, ET Asiaticos. Bolair. Asprolimiona. 25.

Arearum in quas messis tempore segetes tam in Græcia, quam in Asia, colliguntur: & ipsa triturandi ratio, huiusmodi est. Solent illarum regionum incolæ, postquam demessæ fruges sunt, non domum eas ex agris, more nostro, granis necdum excussis, in horrea couehere: sed in aream quamdam sub dio comportare. Deinde spatiis per aream manipulis frugum boues & bubalos immittunt, qui dum pedibus subiectas proterunt, aristis grana nullo negotio excutiuntur. Et solent hæc sub dio fieri, extra pagos & opida. Semper autem mos hic apud orientales triturandi fuit, inde vsque ab antiquissimis temporibus, sicut & in sacris libris interdictum vetus reperitur: Os boui trituranti ne obligato. Secundum hæc mentio fit expeditionis Turcorum, primum mari, nauigiis oram Cherronesi versus Ægæum legentibus, & prætcrito Rumeliæ vel Europæ promontorio, sinum Maganisium (sic a fœdis tempestatibus ac pluuiis dictum, quæ illis in regionibus existere boreis flantibus solent, quum apud nos aquilo serenitatem aëris ferat) intrantibus, vbi Cherronesi latus alterum, longo tractu, in mare se porrigit: deinde terra, missis equitibus, qui cum Edzebego planiciem Cherronesi versus amnem Maritzam peruagarentur, & album ad Portum naualibus se cum copiis coniungerent. In his verbis obseruandum illam Bolairis planiciem Turcis dictam, Prætori Græciæ nostro vocari Bolerum, qua scilicet per ipsam Cherronesum, Hadrianopoli procul ad dextram relicta, cum Didymoticho, versus Ænum opidum, & Maritzam fluuium, quondam Hebrum dictum, ac longius inde Thessaliam versus itur. Nam a Chiridocastro siue Zemenico, per excurrentis in mare Cherronesi campos, ad Maritzam fluuium, & illum maris sinum, in quem se Maritza siue Tænarus, vt Laonicus de causa deinceps exponenda vocat, propter Ænum ciuitatem effundit, directum iter non magnum est. Quippe Thra-

cica Cherronesus instar linguæ se porrigit in Ægæum mare, tam angusto terræ continentis spatio: sex tantum vt milliaribus Græcis distet Hellespontus a sinu Magarisio, qui est ab altera Cherronesi parte: quibus a sex milliaribus etiam dictum est Hexamilium Cherronesi, sex tantummodo milliaribus Græcis a Calliupoli dissitum: vt alterum celebrius illud Hexamilium Isthmi Corinthiaci totidem patet in latitudinem milliaribus, & vtrimque gemino similiter a mari alluitur. Begi vocabulum, quod heic Edzi cuidam ex proceribus Turcicis tribuitur, interpretari iam ante sumus. Hoc tantum lector obseruet, planiciem Bolairensem, siue Bolerensem, vt Prætor vocat deinceps apud Turcos Edzeæ planiciei vel Ezeæ nomen ab hoc Edze bego consequutam, vt infra, certis ex locis horum annalium, patebit. Portus Albus denique Græcis est Asprolimiona.

DE OPIDIS CHEREPOLI ET ZORLI. CIVITATES Cherronesi, ab Europæ promontorio Constantinopolim vsque, cum interuallis vnius ab altera.

26. Quæ opida Thraciæ Cherepolim & Zorlum Turci vocant, Græci dixere Chariupolim & Tzurulum. Chariupolis siue Chariopolis, perinde ac supra de Calliopoli dictum, ab Atheniensi Charia conditore fuit adpellata. Nam præpotens mari populus Atheniensis ante bellum Peloponesiacum, propter amplitudinem classis, & vsum rerum naualium, Cherronesum cum maiori parte maritimæ Thraciæ ac Macedoniæ, cum Perintho, (nunc Arachlea, quod idem est cum Heraclea) cum Selybria, cum ipso Byzantio, possidebat: in eaque loca, semel occupata, colonias deducebat: Thucydide, Xenophonte, atque aliis, testibus. Prætor Græciæ noster Chariopolim commemorat, & quo sita loco sit, indicat: dum ordine ciuitates has in Cherroneso recenset, Heracleam, Panium, Rhædestum, Chariopolim. Meminit & Cedrinus in Constantino Monomacho Augusto, vbi de Patzinacis in Macedoniam profecturis explicat. Leo Sapiens Augustus in Nouella de Thronis, Heracleæ metropoli, quam Thraciæ Macedoniæque simul adtribuit, velut in confinio sitam, inter alios episcopatus, hos subijcit: Madytum, de qua diximus, Rhædestum (nunc Rhodostum) Panium, Hexamilium, (nunc Xamilij) Calliopolim, Peristasim, Chariopolim, Tzurolloën, (nunc Zorli) & Athyra, qui nunc Pons grandis nominatur. Quod si lubet intelligendarum historiarum caussa nosse interualla horum opidorum, vt ordine sita sunt ad litus Hellesponti ac Propontidis, inde a Dardanellis, vbi fauces Hellesponti sunt, in Ægæum cursu rapido semet exonerantis, ad ipsam vsque regiam vrbem Constantinopolim: hæc peraccurate computata illius, quem dixi Meliensis Antonij studio, notabis.

A Rumeliæ, vel Romaniæ, Græciæve promontorio, quod extremum est in Europa propter Hellesponti angustias, ad arces faucium, siue Dardanellos, milliaria Græca sunt 18

A Dardanellis Maitum vsque,	M.3.
Maito Chiridocastrum,	M.2.
Chiridocastro Calliupolim,	M.22.
Calliupoli Hexamilium,	M.6.
Hexamilio ad S. Georgij promontorium,	M.6.
A S. Georgio Peristasin,	M.6.
Peristasi Arachlizam,	M.7.
Arachliza Myriophytum,	M.7.
Myriophyto Coram,	M.6.
Cora Gainum,	M.4.
Gaino Rhodostum,	M.25.
Rhodosto Arachleam,	M.30.
Arachlea Silyuream,	M.20.
Silyurea ad Pontem grandem,	M.15.
A Ponte grandi ad Pontem paruum,	M.10.

A Ponte

A Ponte paruo ad S. Stephanum, M. 10.
A S. Stephano ad Heptapyrgium, siue Iadiculam, vel arcem septem turrium, sitam in extremo vrbis Constantinopoleos ad Propontidem angulo, M. 5.
Ab Heptapyrgio ad Sultani saraium, vbi alter est vrbis angulus ad Bosporum, Propontidi semet infundentem, M. 7.

Tzurulus, (Castaldo Chiorli, Busbequio Chiurli) quam Leo imperator Tzurolloën vocat, nonnihil a Propontide versus mediterranea distat, a Selybria maritima sex plus minus horarum itinere. Nos istic satis commode diem ac noctem egimus. Fallitur in Selime primo Iouius, & auctor annalium Silesiæ Cureus, qui pagum ignobilem & obscurum vocant: quum hodieque sit opidum, & a Prætore dicatur Asty, quod ciuitatem significat, ac in Græcorum historiis etiam Mauricij Augusti temporibus, ante cIↃ scilicet annos, mentio Tzuruli fiat, vbi dicitur, Chagano cum infinita multitudine Thraciam ingresso, Romanorum ducem territum, in castello Tzuruli, tamquam loco munito, se conclusisse. Nam hæc ipsa leguntur apud Zonaram verba.

EVRENOS, ET CETERI TRES APVD TVRCOS *illustrium quatuor familiarum auctores.*

Tradunt nostri, & in his Geufræus, Osmanem sibi tres fœderatos adsciuis- 27.
se, quorum adiutus ope, cõpluribus opidis subactis, auctoritatem sibi potentiamque comparauerit. Horum duos fuisse Græcos, religionis Christianæ desertores, tertium vero Turcum. Græcorum vnus, Michael nominabatur: alter, Marcos. Turco nomẽ Aurami fuisse scribit. Ab his propagatas esse tres familias apud Turcos, ceteris omnibus, secundum Osmanidas, nobiliores: a Michaële, qui Michalogli, quasi Michalides, dicantur: a Marco, qui Marcozogli, quasi Marcozides: ab Aurami, qui Auramogli, & Auramides. Nos hactenus horum in annalibus hisce mentionem nullam habuimus. Eurenosis nomen heic primum anno Christiano 1357 legimus, quem ex procerum numero fuisse non dubium est, quum begus adpelletur. Et Turcos heic quidẽ sequi malo, quibus Eurenos; quam Geufræum, cui Auramĩ vocatur. Vnde posteri quoque non Auramogli cum Geufręo, sed cum Turcis Eurenosogli, velut Eurenosides, sunt adpellandi. Michalogli serius his commemorantur in annalibus, & nominatim Mechemet beg Michalogli, dux Acanziorum, sub initium Muchemetis primi, anno Christiano 1414. Malcozogli longe post hos, anno Christiano 1480, quo tempore Bali beg Malcozogli nominatur, sub Muchemete secundo. Quartæ familiæ non fit apud Geufręum mentio, quam Turchan begus propagauit. Hoc nomen in his annalibus reperitur sub Mutate II, anno Christiano 1433. Eurenoses apud Laonicum Brenezes scribitur, pro Eurenezes, aut Vrenezes. Idem Michaloglios etiam Michalines alicubi vocat. Malcozzides & Malcozogli cur a Turcis pro Marcozziis & Marcozogliis dicantur, scio: cur a Reineccio Malaconij, nescio. Eurenosis etiam posteri rectius Eurenosij vel Eurenesij vocabuntur, quam Ebrenes. Turchan begus Chalcocondylæ Turachanes nominatur. Nostra ætate nullam horum extra Malcozzios, & Michaloglios, mentionem inuenimus: & Michalogliorũ sane recentiorem, ex quibus Achmetes Acanziis pręfuit in exercitu Soleimanis, ad obsidendam Viennam proficiscentis. Casanen vero Michaloglium triennio post in his annalibus expeditione Soleimanis altera contra Germanos, a nostris cæsum, magnis cum copiis, legimus.

DIMOTVC. BVRGOSINE. BERGAS. *Plagiari.*

In vicinia Tzuruli, de quadictum, Didymotichum Prætor cum aliis opi- 28.
dum ponit, a geminis muris sic adpellatum, Turcis mutilate Dimotuc: quod Nicetas Latine versus, Eurum fluuium ambire tradit, pro quo scribere debuit interpres Hebrum fluuium, cuius nomen in pluribus historiarum Græcarum locis ita corruptum reperitur. Opidi Dimotuci adpellatio ne hodie quidem est obscura, præsertim propter elegantissimos vrceolos, qui ab incolis elaborati, quum alia in

loca, tum etiam Constantinopolim deportantur. Solent enim ex eis tam ipse Turcorum Sultanus, quam alij magnates, aquam haurire. Didymotichum nouella Leonis imperatoris Traianopolitanæ montis Rhodopes metropoli subijcit. Andronicus autem Palæologus II huius nominis imperator, ab episcopatu ad metropolis dignitatem in synhodo prouexit. Vicina Didymoticho est Burgosine, quæ Castaldo Bergas est, aliis vulgo Bregas, magis etiam vitiose. Nostri comites Turcici, quum istic essemus, Burgos adpellabant. Gerardus Mercator cum aliis ex Bergas facit Bergulam & Bergelen Ptolemæi, Bergulion Cedrini, & Arcadiopolim. Proximum ab hoc opidulum versus Hadrianopolim medij diei distat itinere, quod idem Castaldus Sitibabam nominat, quum a Turcis nostris Eskibaba diceretur: id est, Baba vetus. Soleimanes bassa mortuus eo casu, qui recitatur in annalibus, in pago non procul a Calliupoli sepultus traditur, cui nomen Plagiari. De monumento tamen eius nihil istic intelleximus, licet ad Calliupolim quatuor fere septimanis hæreremus. Obseruandum in annalibus, mortuum hunc Soleimanem duobus ante patrem Vrchanem mensibus: cui filius Murates natu minor, non Soleimanes successerit. Nam plerique Soleimanem inter Sultanos referunt, & primum huius nominis faciunt.

BELEZVG. CHELIL. CADILESKER. & Cadi Asker.

29. Belezuga locus est Anatoliæ, cui nomen a querceto. Significat enim vox ipsa nouellas quercus, vt adnotatum supra, numero 19. Zenderlu Chelil est is, qui editio Chalcocondylæ corrupta scriptura Chatites adpellatur, pro Chaliles, quod ei nomen est apud Gregoram. Ex eo qui Halim facit interpres Laonici, errat: quum diuersa plane nomina sint Chelil & Ali. Vox Cadi Turcis iudicem significat, qui de caussis litigantium aliquo in opido, vel vrbe, vel prouincia cognoscit. In Italia Potestatum vocant, cuius officij mentionem Prætor Græciæ noster facit, quo loco narrat Venetiis missum fuisse Constantinopolim nouum Exusiasten, (quo nomine significatur is, qui est cum potestate, ac iurisdictionem exercet) quem ipsi, ait, Potestatum nominant. Cadi vero Lescher, siue Lesker, significat iudicem supremum, qui Arabum Maurorumque lingua dicitur Cadi Asker: qua voce solent vti, qui elegantius loquuntur, vulgus altera. Erant autem prius in vniuerso Turcorum imperio duo tantum Cadilescheri. Primus Anatoliæ, alter Rumeliæ, hoc est Romaniæ vel Europæ. Sed a Selime primo tertius his adiunctus fuit, post subactos populos principis Aladeulis, & Sultani Cairensis, videlicet Ægyptios, Syros, Arabes, & Armeniorum partem: quæ regiones quum latissime pateant, etiam tertij huius Cadilescheri officium maioris est momenti, quam reliquorum. Habent autem imperium Cadilescheri ceteros in Cadios siue iudices, & Hoggias, & Talismanos: velut apud nos sub iurisdictione Archiepiscoporum, episcopi, presbyteri, diaconi, continentur. Iidem & Cadilicatus siue iudicum officia (Potestarias Itali vocant) arbitratu suo conferre solent, sed ea legetamen, vt constituti ab ipsis iudices, a Sultano confirmentur. Addendum & hoc, duos illos primos iudices maiores accepisse Turcos a Græcis, quorum (vti dictum sæpius) æmulati sunt imperij veterem formam. Quippe Græci etiam Dicastas siue Iudices Anatoles & Helladis habebant. Adeoque magna fuisse istæc officia vel ex eo paret, quod imperatrix Zoe iudicem Græcorum fecerit Constantinum Monomachum, cui tamen non multo post ipsa nupsit, & per nuptias imperium tradidit, sicut in eius vita Cedrinus scripsit. Idem in Paralipomenis, quæ needum habemus edita, Iudicis Hellados (quæ Græcia est) ac Peloponesi, tamquam magno præditi officio siue dignitate, meminit.

SCACHIN. SIS OPIDVM. MERITZA FLVMEN.

30. Qui Turcis heic Lala Scachin, Laonico Saines vocatur. Et prædicat eum valde Laonicus, optimumque virum adpellat. Quænam vero sit illa Sis, cuius captæ sit mentio, videndum. Ponit Marius Niger in Thracia Sissopolim, quæ olim dicta fuerit Apollonia: ponit & Pinetus in Macedonia Sissopolim, quæ veteribus fuerit

fuerit Apollonia Taulantiorum. Vtrius sit opinio melior, ipsi viderint. Equidem neutram harum accipi de Sis opido posse puto, quum Sissopolis Thraciæ versus Euxinum, haud procul ab Anchialo, quam nunc Achelò Græci vocant, collocetur: Macedonia vero remotior etiam sit ab illis locis, quæ huic proxima statuũtur, nimirum a Tzutulo & Burgosine. Restat igitur, vt aliud his vicinius opidum quæramus, quod Sis annalium sit. Hoc vero nobis monstrat Græciæ Prætor esse Cissum, non procul a Tzurulo situm, sicut ex his verbis eius adparet: Cepit Imperator Ioannes Ducas Vatatzes & Cissum castellum, & vsque ad eum fluuium, quem vulgus Maritzam vocat, limites constituit. Potitus est & monte Tugano, & opidulum in eo condidit: quò Nicolaum Cotertzen ablegauit, vt excubias ibidem ageret, & Latinis intra Tzurulum degentibus negotia facesseret: quod quidem opidum Tzuruli non magno tempore interiecto Romanis a copiis in potestatem redactum fuit. Quibus in verbis obiter & Maritzæ fluminis mentio fit, quod statim heic in annalibus etiam reperitur, & a Turcis Meritza nominatur. Sed Prętor paullo post, hęc de Maritza subiicit: Alij sedes constituebant versus inferiores partes, & eum fluuium, quem lingua vulgaris, vt antea dictum est, Maritzam vocat. Reapse quidem is Hebrus est, qui versus Ænum opidum excurrens, ibidem in Ægæum se pelagus effundit. Sed quia cum hoc & alij se coniungunt amnes, ac maiorem efficiunt: iccirco nomen etiam apud accolas mutat. Flumina vero, quæ Prætor ab Hebro siue Maritza recipi commemorat, alia non est necesse recenseri, quod Turcicis nostris illustrandis non seruiant: sed duo tantum præterire silentio non possum, quæ Hadrianopoli se in Hebrum exonerant. Vnius fluuioli nomen est Harda, nec olim, nec hodie celebris: alterius Tunsa, cuius faciunda fuit mentio, quod Chalcocondyles sæpe Tænarum nominet, sicut ex vita Muchemetis II, quem Hadrianopoli regiam sedem vltra Tænarum, qua Hebrum illabitur, muniuisse scribit: & ex allegatis supra, num. 24, videre est. Quippe Tænarus fluuius idem est cum Tunsa, videturque nonnunquam Tænari nomen manere flumini, abolita Hebri adpellatione, ad ipsam Ænum vsque ciuitatem, vbi mare Ægæo miscetur. Hebrum denique Valizam nemo vocat, nec Mazeram: vt existimarunt Nicolaus Nicolaides, & Oliuarius.

YPSALA THRACIAE OPIDVM.

Post captam Didymotichum tradunt annales, Chazim Elim begum versus Ypsalam cum copiis perrexisse. Huic nomini simillimum est Cypsala, quod opidum ab Antonino in Thracia commemoratur. Alij Cypsella scribunt, vti legitur etiam in Nouella Leonis Augusti de Thronis. Non procul ab Æno ciuitate collocatur, de qua mox dicturi sumus. Chypsala Sophiano dicitur, Chapsilar Bellonio, qui haud scio an non erret, similitudine nominis Chapse vel Chaphse deceptus, qui vicus exiguus est in itinere, quo Constantinopoli Didymotichum itur: vt infra parebit in extremo Baiatine secundo. Distat etiam ab Hadrianopoli, qua Selybriam tenditur, non magno itinere diurno quoddam opidulum, cui nomen Hapsala, nobilitatum messita & carauansaraio Mechemetis bassæ, ambobus sane pulcherrimis & sumtuosis. Eo nos in loco pernoctabamus. Sed vti diuersus est ab Ypsala, sic cum Castaldo eumdem esse cum Capsa, statuere non possum. 31.

YGNOS, AD MERITZAE FLVMINIS OSTIVM.

Hæc ciuitas Græcis dicitur Ænos & Oenos, quorum posterius ipsi pronunciant Inos, vnde nomen Ygnos, quod heic in annalibus legitur, molli pronuntiatione litteræ N per Gn, Græcis, & Turcis, & Italis, & Hispanis, qui ñ scribunt, familiari. Inter metropoles vel archiepiscopatus Thraciæ refertur ab Imperatore Leone in Nouella de Thronis. Virgilius & alij Ænum ab Ænea post excidium Troiæ conditam in Thracia, sicque nominatã ab eodem narrant. Propter Ænum fluuius Meritza vel Hebrus in mare semet exonerat, vti paullo ante dictum ex Prætore nostro. Principes aliquando Catelusios Genuates habuit, sic- 32.

ut & Lesbus inſula, (de quibus infra dicemus cap. 138.) quum illi a ciuibus arceſſiti temporibus imperatorum Græcorum inter ſe diſcordium, vrbis defenſionem ſuſcepiſſent, ſicut apud Laonicum legitur. Caſtaldus Enio ſcripſit, quod duabus (vt opinor) ſyllabis enuntiandum. Antonius Bonfinius in hiſtoriis Vngaricis corruptius Eniam vocauit, quum anno 1469 Nicolaum Canalem præfectum Venetæ claſſis Eniam Thraciæ vrbem direptam incendiſſe tradit.

ZAGORA, DEBELTVS, PHILIBE.

33. Zagora Thraciæ prius adpellabatur Debeltus, vt eſt apud Cedrinum & Zonaram. Debelti Epiſcopatum Leo Sapiens Imperator in Nouella de Thronis metropoli Hadrianopolitanæ montis Hæmi ſubiicit. In hiſtoria Symeonis Magiſtri officiorum manuſcripta legitur, Iuſtinianum Rinotmetum imperatorem reſtitutum opera Terbelis Bulgarorum principis, ei quum alia dona dediſſe, tum defalcatam ab imperio Romano regionem, quæ poſtea Zagoria dicta fuerit, poſſidendam conceſſiſſe. Deueltus, quam adhuc ita Græci vocant, ſiue Zagora, quod ei nomen Bulgari tribuerunt, milliario ſexageſimo ab Hadrianopoli diſtat. Philibe vero Turcis eſt Philippopolis Thraciæ, Debelto vel Zagoræ vicina: quam vrbem qui a Philippo Macedone, magni Alexandri patre, conditam cum vulgo exiſtimant, falluntur. Nam Philippi Cæſaris opus eſt, vt aliæ complures in Thracia ciuitates ab imperatoribus fuere conditæ, quod ipſa quoque nomina teſtantur, vt Traianopolis montis Rhodopes, vt Hadrianopolis Hæmi montis, vt Arcadiopolis, vt Anaſtaſiopolis. De Philippopoli vero expreſſe ſcriptum his verbis reperi quodam in hiſtoriæ Græcæ libro, cuius & principium, & nomē auctoris perierat, quum ceteroqui multa ſcitu digna contineret: Philippus imperator vrbem in Europa condidit, quam Philippopolim adpellauit. In hac vrbe totum nos triduum commorabamur, dum Turci comites noſtri ſuum Bairam maius, exacto ieiunio triginta dierum, diebus menſis Octobris quinto, ſexto, ſeptimo, celebrarent. Eſt adhuc archiepiſcopatus, cui tunc præerat is, qui poſtea factus eſt patriarcha nobis Conſtantinopoli degentibus, Theoliptus: de ſententia ſynhodi Græcorum abdicato Pachomio, viro prophano, & litterarum plane rudi, qui largitionibus & aliis malis artibus dignitatem adeptus fuerat.

GRADVS LEGIS MAHVMETANAE PERITORVM apud Turcos, & qui Taliſmani dicantur.

34. Vt Taliſmani qui ſint, commodius intelligatur: ſciendum, certos eſſe gradus Mahumetanis eorum, qui leges apud ipſos periti ſunt, & partim ius dicunt, partim legem interpretantur. Ludouicus Baſſanus Iadrenſis in hunc modū comparat eos cum noſtris Eccleſiaſticis. Primum Muphtim dicit eſſe inter ipſos inſtar vel Papæ noſtri, vel Patriarchæ Græcorum. Quippe iuris omnis & ſacrorum Rex eſt, vti veteres etiam Romani loquebantur. Huic proximi ſunt Cadileſcheri, de quibus dictum numero 29. Baſſanus hos cum Archiepiſcopis noſtris comparat. Sequuntur Cadij, veluti proximum poſt Archiepiſcopos locum obtinent Epiſcopi. Secundum hos ſunt eis Hoggiæ, qui ſeniores dicuntur, vt Græcis & noſtris Presbyteri. Excipiunt Hoggias Taliſmani, ſeu Presbyteros Diaconi. Vltimi ſunt Deruiſij, qui Calogeris Græcorum, monachis noſtris reſpondent. Taliſmani Mahumetanos ad preces interdiu & noctu quinquies dicendas excitant, de quibus alias agemus. Clepſydris, veteri more Græcorum, vtuntur ad diſtinguenda tam diurna, quam nocturna temporum ſpatia. Nam quæ a noſtris artificioſæ confecta perueniunt ad Turcos horonomia, longe ipſiſ gratiſſima, planeque admiranda, procerum dumtaxat vſibus ſeruiunt. Quum precum tempus adpetiit, turres adiunctas meſſitis præaltas conſcendunt. Eæ ſic factæ ſunt, vt in ſuperiori parte, propemodum vbi occipiunt deminui, vt tamdem in acuminatum faſtigium deſinant, in proiecto quaqua verſum obambulari poſſit. Heic ergo circumeuntes, acutiſſima voce clamorem tollunt, digitis alteram aurium obſtruentes, & homines ad inuocandum numen exhortantur. Vox ipſa longius, quam quiſquam

noſtrum

nostrum credat, qui ea loca non adierit, pertinet. Communis autem precatio Musulmanorum huiusmodi est, auctore Postello: In nomine Dei misericordis, propitij. Laus Deo, regi sæculorum, misericordi & pio, regi diei iudicij. Heus seruiamus illi, & heus adiuuabimur. Dirige nos in punctum rectum, punctum eorum, in quibus tibi beneplacitum est, & quibus non irasceris: & non errabimus. Hæc tam illis est vsitata precatio, quam nobis dominica: & a quibusdam ad battologiam vsque adeo recitatur, vt centies eam repetant. Idem facit in oratione publica Talismanus pro his, qui negligẽter orant: aiuntque hac repetitione suppleri aliorum errores ac delicta. Quidam verò tanta repetunt adsiduitate, tamdem vt concidant: alij corpus ita circumagitando, vt omnino extra se rapiantur.

DE GENIZERIS, VEL GENIZARIS: vnde sic dicti.

Nusquam reperi Genizarorum originem verius descriptam, quam heic: ideoque locus est memorabilis, quo plurium alucinationes refutantur. Nam alij volunt institutos ab Othmane vel Osmane Gasi, nonnulli (quos interest Iouius, & Geufræus) fuisse referunt ordinatam ipsorum militiam primum omnium a Murate II, quem ego numerum potius auxisse dixerim, quam fuisse militiæ ipsius auctorem. Vocis etiam etymon controuersum est. Initio declarationis annalium Spandugini opinionem recitaui, de Saripago, quem Delus ille ceperit, a quo fuerit ortus Osman. Ea locum habere nequit. Reineccius aliquoties repetit, Ianizarorum nomen ad notionem reuocatum, a Ianua deduci: quum Turcis IANVAM aulam dici constet. Ego vero fateor, adeoque vulgo notum est, aulam Sultani (Romani veteres comitatum Principis adpellabant) a Turcis vocari Portam Osmanicam, quod Portæ nomen idem est fere cum Ianua: sed (quod ipsius pace, citra insectationem vllam dictum esto) cogitare debebat, Turcis Portam dici sua lingua, CAPI: de quo vocabulo deriuari non Ianizarorum vel Genizarorum nomen potest, sed Capisilarorum, de quibus alibi. Paucis vt verum etymon indicem, nomen Genizeri Turcis nouos homines, seu milites nouos significat, seu Latina voce veteri Tirones: cuius etymi ratio patet ex iis, quæ hic in annalibus exposita leguntur. Geufræi somnium de Cham & Ieser, ceu ridiculum exploditor. 35

CHAIRADIN. BVGA. ISCHEBOLI.

De Bassarum & Vezirum officio supra diximus, numero 14. Quod Chelili datum fuisse traditur cognomen Chairadin, lingua Turcica significat eum, qui bene strenueque se gessit, vel bene meritus est: vt Græcis Euergetes dicitur, quod sibi cognomentum prisci reges, aliquot Ægypti Syriæque sumserunt. Ex Chairadin Laonicus fecit Charatinem: & in fine libri octaui, Charaitinem: Iouius, Hariadenum. Idem enim nomen nostra memoria datum fuit a Solcimane II piratæ nobili, sed strenuo ceteroqui viro, Barbarossæ: de quo dicturi suo loco sunt annales. Buga Calliupoli transiecto Hellesponto Prusam ituris occurrit. A Geographis recentioribus Iuba, transpositis literis scribitur, vti deinceps repetemus initio Muratis II. Opidum Ischeboli Græcis est Scopelos, Zagoræ vicinum. Leo Sapiens Augustus inter episcopatus metropolitani Hadrianopoleos Hæmi montis, Scopelum refert: vnde situs intelligi potest. 36

SERVII, SERBI, SORABI, ZIRFI, Zerfi, Seruestonum.

Seruios collocat Laonicus in antiqua regione Triballorum Mysiaque superiori: quo nimirum ex septemtrione paullatim commigrarunt, debilitatis imperij Romani Græcique viribus. Nam Serbos circa Mæotidem Plinius collocat, vnde partim profecti fuere versus Danubium, & Mysiam hanc superiorẽ: partim itinere diuerso, per Sarmatiæ siue Poloniæ latissime patentes campos in oram Germaniæ, Polonis vicinam (Lusatia nunc dicitur) infusi, sedes ibidem, & in vicinia constituerunt, inter Salam & Albim fluuios. Hinc Sirbos ibi Dubrauius recte 37.

collocat, hinc Misnia quoque Imperatoris Henrici Aucupis tempore dicta fuit a vicinis Sirbia, hinc in iis locis & Serbi Wenedi, & Serbecum,& Serbestum oppida. Ne lingua quidem defecit, in vtraque Lusatia Wenedis incolis vsitata. Nec I litera cum E permutata nos moueat, quod in hac voce frequenter fieri notauimus. Nam & annales Austriaci Syruiam dixerunt, quorum verba reperies numero 54. Historiæ Saxonum Sorabos vocant, quos Sorabros apud Laonicum vitiose legimus. Vocantur & Raseij vel Razij, quod a Ros, siue Rossis deductum puto, cum quibus originem & linguam communem habent. Bonfinius Ratianos dixit, & melius Roxianos, quod est a Græcorũ illo Ros haud dubie. In actis Concilij Constantiensis Sirsi dicuntur, quod nomen eis hodieque datur a vicinis Carniolanis, Carinthiis, Striẽsibus, Croatis, Dalmatis, Vngaris. Ideo locus ille, quem nostri Annales a Seruiorum clade nomen accepisse narrant, in archetypo Annalium Serf vel Zerf Zungui dictus fuisse scribitur. Hoc enim Gaudentius Cæsaris interpres in versione sua non inseruit, vim ipsius adpellationis explicasse contentus. Facit alterius loci mentionem Cedrinus, & alij, qui a Bulgarorum cæde vocatus fuerit Bulgaroctonium. Ad eius vocis imitationem licebit hoc Serf Zunguni Turcicum reddere composita voce Græca, Seruoctonium.

GILDERVN BAIASIT. IACVP ZELEBI.

38. Quod Baiasiti datum fuit cognomen Gilderum siue Gilderun, significationem fulminis habet: perinde ac de priscis illis regibus, Alexandri successoribus, quidam Cerauni siue fulminis cognomen habuit, eadem ex causa celeritatis, & impetus in bellis gerendis subiti. Lælapis adpellatio, quam ei quidam ex Laonico tribuunt, significati alterius est. Sic enim turbinem Græci vocant. Et Baiasites, quum vehementioris esset ingenij, facile turbini adsimilabatur, vt idem Laonicus inquit. De cognomine Zelebi, quod heic Iacupi tribuitur, dictum superius, esse profectum ex consuetudine Romana, qui Nobilissimos vocabant Augustorum filios natu minores. Iacupem (qui Iagupes Laonico, nostris Iacobus est, non Iosephus, vti putauit Laonicus. Nam Iussuph Turcis dicitur, qui Ioseph nostris) nonnulli temere vocarunt Soleimanem: quum potior habenda sit fides, hac quidem in parte, Turcis & Græcis, quam ipsis.

GERMIANI DITIO. GERMIAN BEG.

39. Germianum Asiæ minoris pars est, quæ Cariæ veteri, cũ parte Lydiæ Mæoniæque respondet, quatenus ad mediterranea Phrygiamque maiorem hæ tendunt. Licet hoc vel ex eo colligere, quod nunc etiam Nisa collocetur in Germiano, quæ veteribus est Nysa Cariæ mediterraneæ ciuitas, versus Mæandrum fluuium. Leo Sapiens imperator in Nouella de Thronis adpellat Nyssam, sub Ephesina metropoli. Præterea Germianum fluuius Madre nunc interluit, vt olim Mæander indicatas regiones, qui prorsus idem est cum Madre. Nomen ipsum Germiani vnde factum sit, certo dicere non possum: nisi velimus a Germe deriuare, quod oppidi & episcopatus nomen est in Leonis Augusti nouella de Thronis, Cyziceno Hellesponti metropolitano in Asia subditi. Prætor noster, qui cc plus minus annis ante Chalcocondylem suam scripsit historiam, videtur in locis Germiano respondentibus, regionem Celbianum siue Celuianum ponere: quum narrat, Theodorum Lascarim, occepto imperio, Celuianum vniuersum, cum Mæandria regione, cum Philadelphia, & Neocastris, occupasse. Referẽda vero sunt hęc ad annum Christianum plus minus 1206, quo tempore needum seu Germiano, seu Celuiano imperabãt Iconienses Sultani, sed erat adhuc ea regio Græci iuris, & a Duce Græco administrabatur. Flandris autem Constantinopoli potitis, Theodorus Lascaris in Asiam minorem profectus, vrbes ad imperium spectãtes a Ducibus Græcis, qui se in ista rerum perturbatione dominos earum fecerant, sicuti supra dictũ num. 15. repetebat. Atque hoc modo Celuianũ quoque redegit in potestatem, Duce Theodoro, quem a stoliditate Morotheodorum adpellabant, eiecto. Postea tamen decrescentibus paulatim Græcorum viribus, Celuianum a Turcis

Turcis occupatum fuisse, consentaneum est: quippe cuius agri principem Turcum Laonicus Germianum vocet. Reineccius Meleci & Azadini fratrem Aladinem tradit eumdem esse videri cum Laonici Germiano, qui regnarit Iconij, atque hac dignitate exutus, in Ioniam profugerit, ibique vitam priuatam, quietem amplexus egerit. Ita quidem e verbis Laonici colligi posse fateor, adeoq; non abs re videri, Germen eum commigrasse, deque loco domicilij priuati cognomẽ accepisse. Verum non video, cur hominis priuati, priuatisque parentibus orti filiæ nuptias tantopere Murates pater Baiafiti filio conciliare, pompaque magnificentissima celebrare studuerit, qui præcipue potentiam adfinium in deligendis vxoribus spectabat, vti deinceps adparebit ex intro cum illustri Despina Seruiæ, Bulci filia, coniugio. Nec item scire possum, qui fuerint hi Germiani principes ab Iconiensibus orti: quum eiecti a Tataris Iconienses, non in Ionia, sed ad Ænum vrbem in Thracia exsularint. Velim hoc etiam explicari, quonam modo Germianus ex horum posteris a Baiafite spoliari potuerit ea regione, quam priuatus ipse, priuatis (vt dictum) parentibus natus, non possidebat? quo item modo dici possit a Temirlanco restitutus in id, quod in potestate non habuerat? Hæc enim in annalibus hisce diserte tradita leguntur. Sunt alia quoque plura, quæ de his in medium adferre possem, ac nominatim docere, duos fratres Iathatinem & Aladinem, quos Reineccius in Iconiensium stemmate Caichosrois filios facit, vti commenticios, & qui rerum in natura numquam exstiterint, expungendos esse. Verum hæc aliò pertinent, futura cuiuis manifesta, quum Prætor aliquando noster in lucem exierit. Quod denique Reineccius, ait, videri Chalcocõdylem in Thracia collocare regionem Germianum: de hoc quidem Germiano non potest accipi, quum situm in Anatolia sit, & sub Iconiensium imperio Turcos necdum in Europa fixisse pedẽ constet. Si quis tamen desiderat nosse, quid hoc nomine Laonicus intelligat: is sciat, apud Leonem Augustum mentionem fieri archiepiscopatus Germiorum, siue Germiani, quem inter Maroneã & Arcadiopolim Thraciæ medio ponit loco. Nec in nouella Leonis Cermia, sed Germia legi.

HEMID. ACSCHEHER. CVTAHIGE.
Seidischeher. Geluazi.

Hemid, quæ aliis Emid, Omidie Nigro dicitur, adpellata fuit priscis vrbs Cerasus. Ad Pontum Cappadocicum nostri referunt, Leo Sapiens in Thronis ad Pontum Polemoniacum: subiicitque Cerasuntis episcopum metropolitano Neocæsariæ. Acscheher in Ortelij tabula Natoliæ scriptum legitur Acsara, nonnihil immutato nomine Turcico. Veteribus Græcis dicta fuisset Leucepolis, recentioribus Asprapolis: quorum vtrumque Turcicæ adpellationi respondet. Sed nulla tali nomine ciuitas in iis locis apud priscos reperitur. Cutahige maioris est ciuitas Phrygię, quondam dicta Cotyaium. Leo Sapiens imperator metropolim Phrygiæ facit, sicut & hodie celebris est in Anatolia, cuius in medio sita est, propter sedem siue domicilium Beglerbegi Anatoliæ, qui priscis Romanis erat Præfectus Prætoriorũ Orientis, Græcis autẽ magnus Orientis domesticus, quod sane propter imperij veteris imitationes Turcicas notandum. Non recte nostrorum aliis in Galatia ponitur, & Cute nominatur, vt Bellonio: Iouio Cutia, & Cuteia: aliis Chiutai, vel Kiuthai: aliis Chuta, vel Chuteo, qui tamen hoc nomine Corycũ per errorem acciplũt, de quo in Muchemete II latius. Seidischeher Turcis, Græcis Hierapolis, ciuitatem sanctam siue sacram significat. Sunt autem Hierapoles in Anatolia vel Asia minori plures, præter Syriacam & alias, quæ huc non pertinent. Vnam Leo Sapiens Augustus collocat in Phrygia Salutari, sub metropolitano Synadensi. Alteram facit metropolim Phrygiæ Cappatianæ. Sic enim in ipsa Leonis nouella legitur, quum rectius hæc dici Phrygia Pacatiana videatur in libro de vtriusque imperij noticia. Lector vtram volet, accipiat. Geluazi denique reperitur in Anatoliæ tabula, non procul a Cerasunte vel Omidie sita: sed immutatione litterarum exigua, Giuluaza scribitur.

MAGALGARA. BOLINA.

41. Quod opidum Turci Magalgarę nomine accipiant, ſcite certe non poſſum: id quidem dicere licet, quodcumque tamdem ſit, in finibus Thraciæ, Theſſaliæ, Macedoniæ quęri debere. Gauderius interpres Cęſaris adnotarat videri, quod ſit Megalepolis. Sed illa non in his regionibus locū habet, ſed in Morea ſeu Peloponeſo: nec Magalgara nunc dicitur, ſed Leontari vulgo, Leontarium Laonico & aliis recentioribus. Si quis adpellationem Græcam Magalgaræ proximam requirit, Megalagoram accipiat: qua forum magnum ſignificatur. Ex eodem locorum ſitu colligo, Bolinam Turcis dictam, quæ Græcis eſt Apollonia montis Athi, qui nunc Hagion oros, ſiue mons ſanctus adpellatur, a frequentibus (vt opinor) Calogerorum monaſteriis, nomine non adeo recenti. Nam Leo quoque Imperator ſub Theſſalonicenſi, metropolitano Theſſaliæ, collocat epiſcopatum Hieriſſi, quem alia dictum adpellatione tradit epiſcopatum Montis ſancti.

VSCVFIA. TILIA FELIX. TANGRI GICTVGI.

42. Caſſidis formam hodieque retinent Vſcufiæ Turcorum inſtar pileoli rotundi, oualis figuræ, vel rotundi calicis abſque pedunculo, factæ: cuiuſmodi coronas oualeș ex auro ſolido geſtare ſolebant imperatores Græci. Planeque talis etiam imponebatur huic Theolipto Patriarchæ, cum nos Conſtantinopoli eſſemus, a duobus aliis tunc ibidem præſentibus Patriarchis Silueſtro Alexandrino, & Michaele Antiocheno, die x Martij menſis, anno Chriſtiano 1585, quo tempore ab eis inaugurabatur, quod Græci vocant in thronum collocari. Solent hodieque Genizari & alij ditiores ex auro ſolido factas vſcufias geſtare. Pecos ipſe vidi ſic ornatos, qui Sultani Turcorum curſores ſunt, çircum ipſum ſemper obambulantes, quum e ſaraio prodit. Nomen tiliæ Felicis Turcicum in archetypo legitur, Deuetlu Caba Agaz: quarum vocum prima felicem ſignificat, altera tiliam, arborem tertia. Quæ vero Bolinæ ab euerſione diuina manſiſſe dicitur adpellatio, lingua Turcica Tangri Gictugi pronuntiatur: id eſt, Deus euertit.

GVMVLZINA. MAROLIA. SERES.

43. Hæc opida locis paullo ante nominatis vicina ſunt, vlterius in Græciam de die ſcilicet in diem progredientibus e Thracia Turcis. Sunt enim in finibus Thraciæ Gumulzina & Marolia, non magno diſiunctæ interuallo. Gumulzina Caſtaldo in tabula Græciæ recentiori Culmaza corrupte ſcripta legitur, pro Cumulza vel Gumulza, quam Turci Gumulzinam vocant. Marolia Græcis eſt Maronia, quæ inter archiepiſcopatus refertur a Leone Auguſto, Geographis noſtris iam Marogna dicitur. Sita eſt vltra ciuitatem Ænum, de qua numero 32 diximus, qua itur in Theſſaliam e Thracia. Seres Græcis numero multitudinis Serræ dicuntur, vrbs ſatis celebris, quam Leonis Auguſti nouella refert inter metropoles. Prętor Græciæ noſter haud procul a Ciſſo, de qua dictum numero 30, verſus Maritzam, vel Hebrum flumen, colloeat.

CAVALA. DIRE. SIRVS. MANASTIR. SELERVC.

44. Recitantur ordine plures a Turcis captæ ciuitates in confinibus Thraciæ, Macedoniæ, Theſſaliæ. Cauala verſus Philippos Macedoniæ tendit. Bucephalum putauit Bellonius antiquis fuiſſe dictam, ab equo regis Alexandri. Dire videtur eſſe Doari vel Deari, quam eadem in vicinia recentiores Geographi collocant. Sirus mea quidem opinione, fuerit Hieriſſus: cuius epiſcopatum Theſſalonicenſi nouella Leonis Imperatoris ſubiicit, & Montis quoque ſancti vocat epiſcopatum, vt paullo ante dictum numero 41. Aut Syrus a Turcis dicta pro Sidrus, quæ Sidrocapſa nunc, ad montem ſanctum, velut a nobis adnotatum ſuperius numero 18. Manaſtir opidum Turcis dictum, nomen Græcum habet Monaſtirion, a propinquitate (puto) monaſteriorum montis ſancti quorum [illegible] facta numero 17 fuit mentio. Nicetas (ſi recte memini) Leonem quem [illegible] Monaſtirioten nominat, oriundum ex hoc opido. Geographi noſtri Mone[illegible]d in Mace-

in Macedonia ponunt, vltra Thessalonicam: quod huc pertinere non arbitror, ob mentionem vicinorum locorum, quæ vltra Thessalonicam se non porrigunt. Et Thessalonica Turci non sub hoc Murate I, sed eius pronepote II, potiti sunt. Seleruc in recentioribus tabulis Geographicis non reperitur, nisi forte sit illud Slelar aut Selelar, quod non procul a Monte sancto collocatur.

TEMIR LANC, TEMIR CHAN, TEMIR CVTLV. Sultan Borcuc. Destenses Tatari.

Quem nostri non recte Tamerlanem, & Tamburlanem, Græci Temirem, 45. vocant: is a Turcis plerumque Temir, vel Temur Chan, quod regiæ dignitatis est nomen, explicatum supra numero 3, dici solet: ac si nominaretur Hispanorum more, Don Temir. Significat autem vox Temir, siue Temur, ferrum: id est, gladium. Tatari, propter successus rerum prosperrimos, Temir Cutlu cognominarunt: hoc est, ferrum seu gladium felicem. Nonnunquam tamen, vt hoc etiam annaliū loco, Temir Lanc adpellatur, quod Temirem claudum significat. Quippe claudicabat, vt ipsemet confitetur in primo cum Baiasite capto congressu & colloquio, quod in annalibus longe pulcherrimum, tantoque monarcha dignum, legitur. Et alij claudicationis hanc referunt caussam, vt Laonicus, quod priuatus adhuc & inops murum, quo cincti pecorum greges erant, furti committendi caussa conscenderit: quumque se visum a patrefamilias animaduertisset, in terram desiliens, crus fregerit: alij, quod inter pugnādum in pede vulneratus, ex eo tempore claudus fuerit. Is autem, cuius deinde fit mentio, Borcuc vel Bercuc, Ægypti Sultanus fuit. Et nomen huius ex Schiltepergeri Germanico scripto, qui tunc temporis Asiatica peregrinatione suscepta, pugnis Tataricis ac Turcicis interfuit, Reineccius allegat: ita tamen a librariis mutatum, vt Baracloch pro Barakoch, vel Barakock potius scribatur. Sic enim ex Annalibus hisce restitui debet. Nomen ipsum Borckuck vel Barackok, diuisis vocibus, erit Barac Kuk, vel Barac Gog, id est, Gog benedictus, siue laudatus & inclytus. Et statim ab initio declarationis annalium de Kuk, Guk, & Gog, quædam in Giokelp aut Kukelp, diximus. Destenses autem Tataros, de certa quadam natione Tatarorum accipimus: contra Marij Nigri sententiam, qui tradit in genere Tataros ipsos se Dist lingua sua vocare. Sunt enim diuersi Tatari, priscis etiam, non hac dumtaxat ætate, cogniti: vt Aythono & aliis Mogli, siue Mongli: vt Sumongli, a Tataro fluuio dicti, velut Tatari aquatici: vt Tangori, qui & Tanchari, & Tonchari: vt Chitaini, qui & Chataini: vt Nogaij, vt Casanij, vt Astracanij, vt Precopitę, vt Keraij. Reineccium sane miror ex Sabellico repetere, Tatarorum imperatorem ætate Sabellici vocatum fuisse Nogaird. Quippe Nogai Tatari nationis est nomen, cuius princeps hodieque Nogai Chan dicitur. Sic apud Pachymeriū Nogas Scytha legitur, & Cazanes Scytha, pro Nogaiorum vel Nogæorum & Casaniorum Chane siue principe. Qui vero sint hi Destenses, intelligere licet ex iis, quæ deinceps in vita Muchemetis II leguntur de subactis incolis Tauricæ Cherronesi, post captam vrbem Capham. Quippe Destenses cum Kerimiis siue Crimiis Tataris, (Crimski nunc a vicinis dicuntur) eo loco nostrorum annalium coniunguntur: de quibus Crimiis nos in supplemento annalium, vbi bellum hoc decennale Persicum exponimus, luculente.

LAZARI SERVIAE PRINCIPES. BVLCOGLI, BVLcouitzij, Bucouitzij. Cratenitzij, Cernouitzij. Karlouitzij.

Ex iis, quę deinceps in his annalibus sequuntur, animaduertere licet: Turcos 46. a Lazaro vel Eleazaro Bulco, sicut adpellatur a Chalcocondyle, qui primus regionem Istro adiacentem siue Seruiam a Stephano rege Bulgaro nactus fuit, successores omnes, Seruiæ Despotas siue principes, adpellasse Lazaros, vt omnes Constātinopoleos Imperatores itidem dixere Constantinos, Laonicus ipse quodam in loco Georgium Seruiæ Despotam more Turcico Eleazarum siue Lazarum vocare videtur, vbi dicit Eleazarum pro Belgrado multas vrbes in Pannonia consequutum a Sigismundo. Quippe Thomas Ebendorfus Haselbachius, qui

tunc vixit, in Austriacis manu scriptis tradit, hanc permutationem non inter Sigismundum & Eleazarum, sed inter Albertum II Austriacum & Georgium Seruiæ principem factam: quem quidem ipse norat, quum in aula Friderici IIII Cæsaris exsul honorifice aleretur. Iidem principes a Turcis alicubi etiam Bulcogli nominantur ab hoc primo Lazaro Bulco, tamquam Bulci filij vel posteri, sicut & Michalogli & Malcozogli sunt Michalis & Marci posteri. A Seruiis autem ratione prorsus consimili, Bulcouitzij fuere vocati, velut Bulci filij siue posteri. Nam id linguę Slauorum aut Venedorum, qua Seruij vtuntur, familiare est. Sic etiam hodieque Moscouij Basilouitzios, Theodorouitzios, Iuanouitzios, pro filiis Basilij, Theodori, Ioanuis, dicunt. Itidem Cratequitzij Bulgarorum principes erãt, a Crate, quem Vnglesis fratrem Laonicus celebrat, oriundi. Sic ab auctore generis adpellati Cernouitzij, Catari Dalmatiæ, regionisque vicinæ quondam reguli. Sic Karlouitzij dicebantur in Albania vel Epiro Dyrrhachini vel Durazzij principes, quod a Karulo propagati fuissent, ex regum Galliæ familia. Nam Ludouicus Galliæ rex, quem canonissatum (vt aiunt) a Pontificibus Romanis, Sanctum cognominant, fratrem Karulum habuit, Andegaui Prouinciæque Comitem, qui Cunradino Friderici II Cæsaris nepoti regnum Neapolitanum cum vita per fas nefas eripuit. Eius filius fuit Karulus II, nepos Petrus Grauinæ Dux, pronepos Karulus Dyrrhachij princeps: a quo Karlouitzij Dyrrbachini, posteri. Pronuntiandi tamen diuersitas in causa fuit, cur Geufræus & alij quidam Bulcouichios, Crateuichios, Cernouichios, & Karlouichios scriberent. Ac Geufræus sane non Bulcouichios, sed Vucouichios adpellauit, enuntiatione Græca, qui non Bulcos, sed Vulcos; non Bucos, sed Vucos dicunt. Et animaduerti semel etiam apud Laonicum legi Bucus, non Bulcus. Sic in itinere nostro mox, vbi Belgrado a tergo relicto, Seruiam ingressi fuissemus, occurrere nobis opidula vel pagi potius (vti quidem nunc sunt duo: quorum prior Bucouarum minus, alter Bucouarum maius adpellatur. Ea nomina sunt his locis a Buci, Seruię Despotis indita. Nam Bucowar ciuitatem Buci significat. Hanc vero regionem possessam fuisse ab illo ipso Lazaro Bulco, qui cum Murate primo bellum hoc gessit, ex his Laonici verbis manifesto paret: Vnglese Crateque mortuis, Pristinum & Nistram, sic dictam regionem, subigens Eleazarus, vsque ad flumen Sauum progressus est. Huic tamdem bellum intulit Murates propterea, quod ad Pannonios se contulerat, & eos in Muratem concitabat. Quibus in verbis quod Pristinum nominatur, haud procul a Cosobo campo Laonicus ipse ponit. Obiter hoc etiam adiicitor, a Reineccio Cratis loco Cralem, Vnglesis fratrem, non recte dici: nec minus ab aliis Crateuitziorum adpellationem corrumpi, modo Cratis nomen apud Laonicum recte scriptum sit, quum eos Craiouichios vocant.

CAMPVS COSOVA. CAEDES MVRATIS PRIMI. SVLtanorum anni, quibus regnarunt, ad numeros certos reuocati.

47. Quem Chalcocondyles in huius prœlij descriptione campum Cosobũ vocat, nostri Cosouæ planiciem nominant, a copia merularum. Bonfinius eleganter his verbis descripsit: Planicies in Rasciæ Bulgariæque finibus lata, quam Rigomezeu Vngari, Rasciani Cosouam vocant, nos Campum Merulæ. Hunc fluuius intersecat, qui Schitnitza dicitur, & ab Illyrici montibus defluens, in Istrum fluit. In hac ergo planicie cæsus fraude licita Murates pater ab hoste, scelerato dolo Iacupes filius ab amicis strangulatus fuit. Annales hi Baiasitem culpa cædis fraternæ liberant, in proceres Turcicos eam cõferunt. De muratis nece Laonicus dubitat, quonam modo cædis auctor arripuerit hastam, regemque mox inuaserit, nemine prohibente: tum quo deinde modo Baiasites acie iam instructa, breui temporis spatio, fratrem necauerit, & in prœlium illico redierit. Sed ita descriptę sunt in annalibus facti circumstantiæ, nullum vt dubiũ relinquatur: præsertim, quum domesticus ille Lazari Cabilouitzius narretur Muratem non hostiliter hasta petiisse, qui hominis impetus potuisset a Genizaris & aliis custodibus corporis inhiberi. sed prætextu defectionis & transfugij sic Turcis imposuisse, nemine vt impediente

diente admitteretur, abditamque sub veste sicam letaliter in viscera Muratis adigeret. Vnde profectus ab illo tempore mos Turcorum, deducendi legatos, & alios exteros, ad Sultanum suum per cubicularios, qui brachia eorum vtrimque tenent. His maioris illud momenti, quod plerique tradunt, Muratem XXIII annis imperasse: Laonicus editus, L VI: quum Turci recte XXXI regni huius annos Mahumetanos numerent. Item, quod alij notant, hęc in planicie Cosoua contigisse anno Christano 1351, manifesto prorsus errore: alij 1373, quos itidem falli, vel hoc argumento colligere licet. Ostendimus supra, declarationis initio, principium regni Osmanis rectissime referri ad annum Christianum 1300. Præfuit autem rebus Osman 29 annis, Vrchan filius annis 32, Murates nepos annis itidem 32 Turcicis: qui superius indicata ratione redacti nostros ad annos, in annum Christianum 1390 desinunt: a quo tempore Baiasites Muratis filius annis dumtaxat 14 in imperio fuit, vt Turci vere scribunt. Et quia tanta diuersitas est in annorum notatione, quibus apud Turcos Sultani priores imperarunt: lubet hoc loco, quæ de his a nostris sunt tradita, cum Turcicis ex aduerso collocatis conferre. Sequar autem Francisci Sansouini rationes, qui diligenter ab omnibus historicis (quos quidem habere potuit) scripta, quasi fascem in vnum collegit.

Anni Sultanorum, a scriptoribus Christianis proditi.		Anni Sultanorum, ex annalibus Turcicis excerpti.		Anni Turcici ad Christianos lato modo redacti.
Othoman.	28.	Osman.	29.	28.
Orchan.	22.	Vrchan.	32.	31.
Amorat.	23.	Murat.	32.	31.
Baiazit,	26.	Baiasit.	14.	$13\frac{1}{2}$.
Cjriscelebi.	6.	Soleiman.	7.	7.
Mose.	0.	Musa.	$3\frac{1}{2}$.	$3\frac{1}{2}$.
Mahomet.	17.	Muchemet.	8.	$7\frac{1}{4}$.
Amorat II.	34.	Murat II.	31.	30.
Mahomet II.	31.	Muchemet II.	30.	29.
Baiazit II.	30.	Baiasit II.	33.	32.
Selim.	7.	Selim. an. 8.	mens. 8.	$8\frac{1}{4}$.
Soliman.	48.	Soleiman II.	48.	$46\frac{1}{2}$.
Selim II.	8.	Selim II.	8.	$7\frac{1}{4}$.
Amorat III. hactenus,	12	Murat III. hactenus,	$12\frac{1}{2}$.	12.

Horum annorum, ad præsentem vsque 1587 collectorum, hæc in qualibet serie summa fuerit:

292.	$296\frac{1}{2}$.	$287\frac{1}{4}$.

Quum autem anni Turcici 296, Christianos efficiant 287: sequitur omnino tot annis hactenus imperium Osmanidarum durasse, sumto eius initio, sicut indicatum est, ab anno 1300. Sin aliorum sequi rationes velimus, necessario referendum erit principium regni Osmanidarum ad annum Christianum 1295, quod omnium Chronographorum & Historicorum illustrium sententiis aduersabitur: aut omnino fatendum, in illa supputatione nostrorum quinque totos annos esse superfluos.

MONVMENTVM MVRATIS IN CAMPO COSOVA.

De sepultura Muratis obiter habeto, tradi a quibusdam, cadauer eius Sophiam fuisse deportatum. Alij cum Turcis consentiunt, qui Prusam memorant auectum, & iuxta Thermas Prusæas maiorum monumentis adgregatum: ita tamen, vt prius eutscerarerur, & intestina in planicie Cosouana (Cassouianam Sansouinus vbique non recte vocat) terræ mandarentur. Id verum esse colligitur ex his Bonfinij verbis, quibus etiam monumenti, eo loco relicti, hodieque superstitis, & nobis a comitibus Turcis monstrati, mentio fit: In media (inquit) fere planicie Cosouæ collis modicus adsurgit, cuius radices Schitniza lambit. Non multo vlterius, ad caput æquoris, quædam turris erat, cuiusdam olim Amuratis tumulus 48.

& pyramis: qui profligato exercitu, ibi cæsus & sepultus est. Hactenus Bonfinius, cuius verbis nonnihil inhæreamus. Sehitnizam alij Schinitzam temere nominare malunt. An idem fluuius sit cum Morauа, videbimus deinceps, numero notarum 124. Amuratis tumulum & sepulturam intelligit, quo loco fuerũt ipsius condita viscera. Quemdam dicit Amuratem, indefinite; pro Sultano Muratc I. Profligatum prius ait exercitum, nõ exprimens, Turcicusne profligatus fuerit, an hostilis exercitus, ac deinde Muratem cæsum: quum cæso Muratc, Lazari Seruiæ principis exercitum a Baiasite filio Muratis hcic audiamus fuisse prœlio victum.

KIRATOVVM MONS ARGENTI. VIDINA siue Vidinum. Citros. Bozina. Patzinacæ.

49. Kiratouum Turcis adpellatur opidum Seruiæ situm ad montem, quem Argentarium vocant, a fodinis argenti. Gallicus interpres Laonici Rhodopen hunc esse vult, quum sit Hæmus. Antonius Bonfinius argẽti fodinarum in Seruia mentionem facit, vt admodum nobiliũ. Kiratouum Castaldo scribitur Cratouo, quod idem est cum Kiratouo. Vidinam hodie dicunt, quam Marius Niger olim vult adpellatam fuisse Viminacium. Eius in Iustiniani Augusti amissæ Nouellæ titulo fit mentio, cuius epitomen in Paratitlis meis Græcis reperi. Sambucus noster in Vngariæ chorographia quoddam Viminatz, diuersum a Vidina, mox infra Belgradum ponit. Chalcocondylis interpres Latinus Bydenam reddidit, quam Vidynam scribere debuerat: quemadmodum legitur etiam in posteriore Nouella de ordine Thronorum, quam in Synhodo Andronicus Palæologus II imperator edidit. Eius enim hæc verba sunt: Vidina, quæ prius erat episcopatus sanctissimi archiepiscopatus Bulgariæ, in metropolim euecta est. Bonfinius Budinum nominat. Michael Ritius Bidinum, apud quem tamẽ male scriptum legitur Biolinium, pro Bidino. Vidinensis sangiacatus, nunc inter alios Beglerbego Temesuarensi subiectos recensetur, de quo plura suo loco, in Noticia videlicet imperij Osmanici. Citros in nouella Leonis imperatoris episcopatus est Thessaliæ, sub metropolitano Thessalonicensi. Bozinæ regionis vulgo quoque notum est nomen. Incolas historici Græci dixere Patzinacas. Origine sunt Venedi, quod ex ipsa lingua, qua vtuntur hodieque Venedа liquet. Antiquitates horum Cedrinus in Monomacho Augusto luculente descripsit. Sed eo loco deest in edito Cedrino fragmentum insigne, quod cum historiæ studiosis aliquando communicabimus. Vir acris iudicij Peucerus, quem adulescens in Geometricis & Astronomicis audire memini, Patzinacarum seu Patzinacorum nomen a Pozina siue Pozinania, nobili Poloniæ municipio, deriuare solebat: quod in iis scilicet finibus aliquandõ sedes habuisse videantur, antequam versus Triballos commigrarent. Et dicti videntur a Græcis Patzinacæ, nostrorum more, quibus Bozinachi non aliter adpellantur, ac Slaui, Slauachi: Poloni, Polachi: Bœmi, Bœmachi.

ALASCHEHER IN CARAMANIA.

50. Alaschеher lingua Turcica significat Altam ciuitatem. Græcis vno vocabulo diceretur Hypsilipolis. Sed eiusmodi nomine nulla reperitur in historiis vrbs, nec apud Geographos, quod equidem sciam. Leo Sapiens Augustus in nouella de Thronis sub metropoli Neocæsariæ Ponti Polemoniaci recenset episcopatum Hypsilon, id est, altum vel sublimem. Idem sub Synadensi Phrygiæ Salutaris metropoli collocat episcopatum Hypsu, quod itidem Græce alludit ad altitudinem. Sed an ad Alaschеherim ea nomina congruant, vt existimẽtur adpellationem Græcam Turci lingua sua reddidisse: iudicio lectoris eruditi relinquo. Quia tamen statim hcic sequitur Aidinensis agri mentio, qui versus Cariam Phrygiæ maiori finitimã se porrigit, & Alaschеheri capta venisse Baiasitis in potestatẽ traditur: facile persuaderi equidem mihi pateter, opidũ posterius Hypsu, abolito vocabulo Græco, Turcicũ Alaschеher eiusdem significati diuersa in lingua nomen accepisse. De regionibus, Aidinẽsi & Sarchania, superius a nobis num. 13 tractatũ.

CONSTANTINI A TVRCIS ADPELLATI GRAEcorum imperatores omnes. Nigebols. Prælium Nicopolitanum.

Ei Græcorum imperatori, cui Baiasites intulisse bellum dicitur, nomen erat Ioannes Palæologus, (Caloioannem vulgo nominabant, non a pulchritudine, sed bonitate) qui Manuelem filium, cuius nos præcepta educationis regiæ Latina fecimus, consortem imperij viuus designauit. Nihilo minus hunc Turci Constantinum vocant, non Ioannem: prorsus eadem ex caußa, quam supra, numero 46, de Seruiæ Despotis exposuimus, qui similiter eis Lazari vocantur omnes, & Bulcogli. Quamquam hoc quoque verum, videri Græcos ipsos imperatores adfectasse Constantini nomen, vt nostri Cæsaris & Augusti, tamquam primi Constantinopoleos & Orientalis imperij conditoris. Sic Heraclius Augustus in Nouellis suis, quas aliquot habemus necdum editas, Heraclium filium cognominat NEON siue nouum, aut iuniorem, aut alterum Constantinum. Sic in monasterio Constantinopoli, quod Græci Suluna vulgo vocant, adpellatum, quondam Peribleptæ siue spectatissimæ Deiparæ, Armeniorumque sacris nunc dicatum, versus occidentalem templi partem Michaël Palæologus imperator cum Theodora Augusta pictus cõspicitur, inter vtrumque parentẽ collocato Constantino filio, cum inscriptione triplici. Primæ verba sunt hęc, q̃ Latine proferã Græca cũ aliis datur* alibi: 51.

MICHAEL IN CHRISTO DEO
FIDELIS REX ET IMPERATOR,
DVCAS, ANGELVS, COMNENVS,
ET NOVVS CONSTANTINVS.

Quod ille cognomen Constantini magis profecto mereri videbatur, quam alij, propter recuperatam, expulsis Flandris, Constantinopolim. Vrbem vero Nigebolim Turci vocant, quæ priscis a victoria Traiani Augusti de Dacorum rege Decebalo dicta fuit Nicopolis. Ea duplex est, maior & minor: quas medius rex fluuiorum Danubius interlabitur. Hodie Sangiacatus Nigebolensis sub Rumelię siue Græciæ beglerbego censetur. Nomine regis Vngarorum intelligitur Sigismundus, qui postea factus fuit imperator. Is anno Christiano 1392 Nicopolim obsedit, vti Bonfinius commemorat. Geufræus, & alij quidam, pugnatum volunt anno 1396, profesto Michaelino. Sed vero similius est, quod a Turcis etiam traditur, quum a Sigismundo Nicopolis oppugnaretur, eo se cum exercitu Baiasitem obsidione Constantinopoleos soluta contulisse: dumque suis obsessis succurrere niteretur, anno proximo 1393 prœlium fuisse commissum. Et annus iste Christianus Mahumetano 794, quo pugnatum annales aiunt, respõdet. Impressionis nocturnæ nulla mentio nostros apud historicos. Froissardus, Bonfinius, Geufræus, prœlij tam infeliciter pugnati culpam in Gallorum proteruiam conferunt, sicut ex ipsorum narrationibus cognoscere, qui volet, potest.

PAX INTER BAIASITEM ET GRAECOS.

Nusquam nostris in historiis legitur, Baiasitem cum obsessis Constantinopoli toto vel octennio, vel decennio, Græcis principibus pacem fecisse: minus etiam, quod expressa in annalibus condicione, de recipiendis in vrbem Turcis, ea pax facta fuerit: sed vrbe iamiam peritura, nec opinatum superuenisse tradunt auxilium, mouente contra Baiasitem maximis cum copiis Temire Chane Tatarorum. At vero quum apud Laonicum legatur, ingratum erga patrem filium Andronicum, dum a Baiasite regno præfici cuperet, eiecto patre Caloioanne, cum Manuele filio regni consorte, verbis inter alia talibus vsum: Habebo in vrbe iudicem siue præfectum Turcum: non absimile vero fuerit, adigente Baiasite Gręcos ad extremam desperationem, tamdem eorũ imperatores, Caloioannem & Manuelem, in id etiam adsensos, quod vltro de Turcis in vrbem admittendis Andronicus obtulerat. Cur enim habiturum se iudicem Turcum promittebat, si nulli erant in vrbe domicilium habituri Turci, quibus ille Cadius siue iudex in occurrentibus controuersiis ius diceret? 52.

MELATIGE. SILISTRA. EMPOLI.

Quæ sit vrbs Melatige, de his Laonici verbis intelligitur: Post Ertzicam (rectius scripsisset interpretes Ertzineam, vel Ertzingam, duplici gamma) captam, pro- 53.

gressus Baiasites, Melitinen vrbem, Euphrati impositam, in deditionem accepit. Hinc enim paret, Melatigē Turcos dicere, quæ olim vocata fuerit Melitine. Prothysteron dumtaxat animaduertendum, quod prius Ertzingam a Baiasite captam fuisse commemorat, quam Melitinen: quum a Turcis contrarium scribatur. Est autem Melitine Leoni Augusto in nouella de Thronis Armeniæ secundæ metropolis. In Anatoliæ descriptione Geographica reperire est Malatiā ad Euphratem fluuium, quæ Turcorum est illa siue Melatige, siue Melatie, Græcorum Melitine, collocante hanc etiam Laonico super Euphratem fluuium. Silistræ nomen hodieque Turcis notum, ciuitatis in Macedonia, vbi Silistrensis Sangiaci sedes, Rumeliæ siue Græciæ beglerbego subiecti. Empolis haud scio, an non sit Amphipolis, vicina Serris, de qua dictum capite 43. Lembalo quidem reperitur in Græcia Castaldi, sita versus Thessalonicam, Emboli fortasse Turcica, cum articulo Italico. Nisi quis malit, datum loco nomen ab Embolo, propter similitudinem cum rostro nauis Sed Amphipolim potius heic arbitror intelligi.

DESPOTARVM DIGNITAS. CRALES, CRALAENA. QVISnam Turcis Bulcus Despota. Bulcouitziorum Genealogia.

54. In Græcorum imperio prima, secundum regiam vel Imperatoriam maiestatem, dignitas erat eorum, quos ipsi vocabant Despotas: vti videre licet in Officiorum Palatij catalogo, passimque Græcis in historiis. Vicini principes Græcorum exemplum imitati, se quoque Despotas nominarunt, præsertim Bulgari, Seruiiq; licet eosdem videamus in Græcorum historiis interdum regio quoque censeri titulo, quum Crales pro Despotis adpellantur, & ipsorum coniuges Cralænæ, pro Despinis. Idem in nostris etiam obseruauimus. Sic enim Thomas Ebendorfus in Austriacis annalibus manu scriptis: Elisabet, inquit, filia Friderici Austriaci regis Romanorum desponsata fuit aliquando Ioanni Bohemo regi Lucelburgico, qui eam reliquit, impotentiæ mendacio prætenso. Solicitata quoque, vt regi Syruiæ nuberet, torum schismatici (hoc est, religioni Græcæ addicti) recusauit. Enimundus Bonefidius I. C. putabat Cralis vocabulū a Karulo deriuari, & apud has gentes in honore habitum, propter Karuli magni nostri singularem virtutem, & famam rerum gestarum illustrem: vt a Karulo scilicet omnibus eorum populorum regibus nomē velut auspicatum inderetur. Sed ignorabat Vngaris, Bulgaris, Seruiis Kiral, aut contractius enuntiando Cral, vocari regem: Cralna, reginam: quæ Polonis sunt Crol, & Crolna. Chalcocondylis etiam interpretes ambo in hac voce alucinati sunt. Ad Seruiorum principes, & hunc annalium locum vt redeamus, narratur Bulcus Despota Baiasiti filiam suam dedisse vxorem. Monuimus supra, Seruiæ Principes omnes a Turcis fuisse dictos aut Lazaros, aut Bulcos, aut Bulcoglios: eiusque rei causam reddidimus. Interim tamen ipsi peculiare quoddam singuli nomē, ritu Christiano in baptismi cærimoniis sibi datum habebant. Hoc igitur loco Bulcus Despota nominatur a Turcis, quem Stephanum Bulcouitzium, Seruiæ Despotam, sui vocabant. Id vel ex hisce Laonici verbis intelligitur: Postquam Eleazarus vitam finiit, principatum Stephanus Eleazari, cui Bulco nomen erat, Triballorum Dux, quorum metropolis Spenderobe dicitur, arripuit: Baiasiti strenue nauans operam, quandocumque auxilium eius implorasset. Quæ verba rectius vt intelligatur, obiter addo, Stephanum Eleazari filium, debuisse interpretem dicere. Dum etiam nomine Triballorum intelligi Seruios, quorum regia siue metropolis Spenderobe dicitur, hoc est, Senderouia. Nihilo minus & hic Stephanus, & filius Stephani Georgius, deinceps in Muratis II vita Lazari nominantur. Quum autem frequens horum Seruiæ Desporarum, quos supra diximus, adpellatos fuisse Bulcouitzios, mentio fiat tam aliis in historiis, quam hisce nostris annalibus: lubet hoc loco genealogiam ipsorum subiicere, de Turcicis, Græcis, Latinis, Italicis, Gallicis, Germanicis, Vngaricis expositionibus, ac præsertim Bonfinianis, excerptam: quæ nonnullis, vt spero, locis historiarum lucis aliquid adferet. Sumemus autem principium ab eo vel Lazaro, vel Eleazaro Bulco, quem Laonicus scripsit a Stephano rege Bulgaro nanctum regionem Istro adiacentem,

ac deinde redactis in potestatem ditionibus aliis, ad Sauum flumen vsq; progressum fuisse. quibus verbis haud dubie Despotatus Seruiæ fines describuntur.

LAZARVS BVLCVS, Seruiæ Despotes, in prœlio captus anno Christiano 1390, & vindicandæ Muratis I mortis causa, coram Baiasite filio frustulatim concisus. Annal. Turc.

STEPHANVS Bulcouitzius, a Murate II ditione sua spoliatus, anno Christiano 1427. Annal. Turc.

GEORGIVS Bulcouitzius, Baiasiti militauit contra Temirem Chanem. a Murate II restitutus in paternum Despotatum, anno 1442. Annal. Turc.	N. Despina, Baiasiti Gilderun nupta.

Stephanus candenti ferro cęcatus a Murate II.	Georgius, Laonico Gurgurus, ab eodem Murate visu priuatus.	Lazarus, successor patris in regno.	Maria, Sultani Muratis II vxor. Sic eam Spandouginus, non Irenem, vocat.
Lupus, vir fortiss. cui Matthias Vngariæ rex, ob rē bello Bohemico strenue gestam, castellū Feiezco donauit.	Ioannes, cum aliquot fratribus.	N. Despina, nupta Stephano Bozinæ regi, qui soceri quoq; principatū consequutus, tandē e castello Iaizæ Muchemetis II blanditiis euocatus, cute viuus exuitur: vitamq; cum regno, quod patri dolo surripuerat, amittit.	

CARA RVSTEM. ALI.

Causa prohibitæ monetæ veteris apud Turcos.

Nomen hoc, Cara Rustem, significat Rustemem nigrum. Rustemes vero 55.
Turcis dicitur, quem nostri vocant Rostanem, quo nomine Sultanus Solcimanes memoria nostra Vezirem & generum habuit. Ali Turcis est sine aspiratione, qui Laonico dicitur Alies, aut Halies, vt interpres scripsit. Causa, vel prætextus causæ potius, cur Talismani, velut admodū religiosi & accurati Mahumetanæ legis obseruatores, vsum nummorum veterum e medio tollendum censerent, explicationem minime difficilem habet. Quippe nota lex Mahumetis, qua statuas, simulacra, sculptas & pictas imagines, ex interdicti diuini præscripto seuere prohibuit: notum, quanto zelo Musulmani Christianorū in templis imagines mutilare, frangere, destruere soleant. Itaq; quum Romanorum & Græcorum imperatorū imagines in nummis & aspris expressæ conspicerentur, violari Prophetæ legem clamabant, & abolendæ monetæ veteris auctores erant. Sed interim sub prętextu religionis impostores nequissimi quæstum faciebant, vt ipsimet Turci satis ingenue fatentur. Hodie non amplius animos Turcorum illa religio tantopere tangit, vt signatos Christianorū principum charactere nummos auersentur. Immo nummos siue ducatos Venetos, quibus vetere lege Mahumetis impressę sunt imagines, Sultaninis suis, qui nihil habent legi contrarium, Arabicis duntaxat insignīti litteris, longe præferunt. Taleris autem Germanicis, præsertim quibus aut ipsius Imperatoris, aut Ferdinandi Archiducis, aut Septemuiri Saxonis insculpti sunt vultus, vsque adeo non infesti sunt, vt ex illis ipsis sibi prohibitis adgnitos imaginibus expectant auidissime: nec dubitent, modo se pro mercibus suis eos habituros intelligāt, de communi pretio trientem vel quadrantem remittere. Ne pondus quidem horum explorant, quod tamen in Sultani sui, ceterisque monetis vsitatis, scrupulose facere solent.

Cur Imperatores Græcorum a Turcis dicti Teggiures.

Teggiures supra, numero 15, diximus a Turcis adpellatos Græcorum tam in 56.

vrbibus, quam prouinciis, præsides. Nomen ipsum a sollertia militiati deducunt. Et scimus hos a Græcis non duces modo, qui sunt eis Higemones; verum etiam Stratigos & Stratilatas dictos, vocabulis duces militares significantibus. Quod autem Turci Teggiurum nomen etiam Græcorum Imperatoribus tribuerunt, ex alia nulla factum est causa, quam irrisionis & contemtus: quasi scilicet Imperatorum nomine digni non essent, qui per angustis inclusi finibus, ipsiusque propemodum Constantinopoleos mœnibus circumscripti, præsides vrbis potius, quam augusti Romanorum imperij reges dici mererentur. Laonici locus est in historiæ principio, quo paucis exponit, quam in artum redactitamdem fuerint imperij Græci limites. Animaduerti Græcos, inquit, & regnum eorum primo sub Thracibus exstitisse. Postea reliquo regno a barbaris exutos, paruum quoddam regnum gubernasse: videlicet Byzantium, Byzantiique maritimam regionem inferiorem, Heracleam vsque: ac iuxta Pontum Euxinum maritimam regionem superiorem, Mesembriam vsque: præterea Peloponesum totam, extra tres aut quatuor vrbes Venetorum. Ad hæc, Lemnum & Imbrum, & insulas ibidem in Ægæo sitas. Hactenus Laonicus. Baiasitis vero tempore ceteris exuti, cum ipsis etiam suburbanis agris, vix intra muros vrbis se tuebantur. Propterea per ignominiam Teggiures a Turcis audiebant.

CARAMANIAE BEGVS ALISVrius. Tekiensis regio.

57. De Caramania quære notata superius numero 13. Saltim hoc indicare nunc lubet, cum Caramaniæ Principem, cuius heic mentio fit, a Laonico nominari Alisurium. Narrat autem hunc, quum ceteros Asiæ regulos Baiasites ditionibus exueret, pacem cum eo fecisse: atque ita suis ipsum, licet aliqua cum iactura, consuluisse rebus, ne regno prorsus exturbaretur, annales addunt. Nomen diuerse scriptum legitur, Alisurius, Alidurius, Aliderius, Aluris, ex Laonici deprauatis exemplaribus. Notandum hoc quoque, quem Aliderium Caramanum a Murate II bello petitum scribat Laonicus, in his annalibus Ibrahimem vocari: sicut videre est in iis, quæ anno Christiano 1437 gesta referuntur. Hemidam esse Cerasuntem, ostendimus numero 40. Tekiensis regio Phrygia maiori cōtinetur, quatenus in mediterraneis ea versus Cappadociam, Armeniam, & Ciliciam se porrigit. Interpres Laonici Tecien pro Tekie scripsit. Et alicubi Laonicus ait, Tekien esse regionem vt Bithyniæ, sic etiam Ciliciæ vicinam: id est, a Bithyniæ finibus, ad Ciliciæ fines vsque pertinere. Coniunctas vero, Bithyniam Tekiensemque regionem, Othmaniam fuisse vocatas vno nomine: supra, numero 13, docuimus. Coniam esse priscū illud Iconium, prius dictum fuit numero 12. Triturandi quoque modus explicatus numero 25.

ACSERAI. NIGDE. CAISARIA. BORLI.

58. Castrum album Turcis Acserai, siue domus alba dicitur. Vetus aliquod hoc nomine castrum vel opidum in iis locis nullum reperitur. In Ortelij tabula Natoliæ legitur Acsara. Ibidem quæ Turcis heic Nigde, Nigdia scribitur. Vtraque non magno a Conia vel Iconio distat interuallo. Vincentius Beluacensis Acserai vocabulum mutat in Hacsar, quum ait: Apud Hacsar inuenitur coctus & aluminis minera. Caisaria Ciliciæ, quam sic etiam Marcus Paulus Venetus nominat, dicta priscis Cæsaria fuit. Apud Beluacensem Gazaria corrupte scribitur. Borli duplex in Natoliæ descriptione conspicitur, vna Borli simpliciter adpellata, non procul ab Enguri vel Ancyra sita: altera cum cognomento, Tarachi Borli, non procul a Castamona & Sinope. Ad Ponti prouinciam vtraque pertinet, quæ regio principum erat Isuendiarum, quibus intulisse Baiasites bellum dicitur. Et quinam principes hi fuerint, explicatum abunde superius. Sinopen nouella de Thronis ad Amasianam metropolim Helenoponticam refert.

CASI BVRCHAN. ORTHOBVLES, ET MVLSVMAnes, & Cyrisceles, an iidem cum Emire Soleimane.

59. Quis begus ille Turcicus fuerit, cui Baiasites Sebastiam ademit, propter annalium

nalium narrationes nimis ſuccinctas ſciri non poteſt. Hoc tamen minime diſſimulandum, Sebaſtiam fuiſſe primam Turcorum in Aſia ſub Aladine regiam, ſicut annales ab initio teſtātur, & Laonicus, qui progreſſos ex hac Turcos ait Aſiam ſubegiſſe totam, vſque ad Helleſpontum. Quapropter ſi hoc tempore ſuperſtites erant Aladinis poſteri, vero ſimile eſt, eos Sebaſtiæ præfectum habuiſſe quemdam: cui ab æquitate ſumma inditum nomen Caſi Burchan, lingua Turcica iudicem Dei ſignificabat. Ad Sebaſtiam annales noſtri a patre relictum fuiſſe tradunt Emirem Soleimanem filium, qui tamen a Temire Chane nuſquam occiſus legitur, ſed imperaſſe poſt Iſam fratrem a Muſa necatum, totis ſeptem annis. Laonicus autem Sebaſtiæ præfectum a patre memorat Orthobulem, qui captus ibidem a Temire, ac poſt aliquot dies interfectus fuerit. Vnde Baiaſites accepto de morte filij nuntio, cuidam paſtori tibia canenti dixerit: Cane carmen, cuius argumentum ſit: Nec Sebaſtiam, nec filium Orthobulem amittas. Equidem ſæpe multumque cogitans de conciliandis annalibus Turcicis cum Chalcocondylis & noſtrorum expoſitionibus, quorum illi maximum natu filium Baiaſitis vnum faciunt Emirem Soleimanem, hic duos diuerſos ceteris maiores ponit, Orthobulem & Mulſumanem, noſtris Cyriſcelebim ficticium ingerentibus: in eam denique ſententiam veni, vt Cyriſcelebi citra controuerſiam excluſo, veluti quem nec Turci, nec Græci adgnoſcant; reliquos duos, Orthobulem Mulſumanemque, pro vno & eodem Baiaſitis filio Soleimane ſtatuam habendum, quem tamen interfectum a Temire, capta Sebaſtia, per errorem Græci crediderint. Eius opinionis meæ cauſam hanc habeo, quod nomen Orthobulis non Turcicum eſſe, ſed Græcum arbitrer: & idem ſignificare Græcis, quod Turcis Muſulman. Quippe quum in Turcia verſarer, interrogatum a me virum magnificum & ampliſſimum, D. Bartholomæum Pezzenum, Cæſ. Maieſt. a conſiliis, & nuper ad Portam Oſmanicam cum munere Legati miſſum, quidnam vox Muſulman Turcis ſignificaret, reſpondere memini, vim illius eamdem eſſe cum Orthodoxi nomine Græco. Vixerat autem ille totos octo reipublicæ cauſa tunc annos inter barbaros, eorumque linguam norat. Quum igitur Grȩcis Orthodoxus ſit, qui rectam ſententiam tenet, idemque ſignificet vocabulum Turcicum Muſulman: ſequitur, Orthobulis quoque nomen idem eſſe cum Muſulmano, quando ſic Græcis adpellaturis, cuius rectum conſilium, recta voluntas eſt. Hoc modo manifeſto patet, vnde Chalcocondylis error manarit, duos ex vno Baiaſitis filios faciuntis: ex eo nimirum, quod vnum in duos diſtingueret, cui diuerſis in linguis diuerſum, ſed vnius tamen ſignificati, nomen erat. Nec mihi quiſquam obiecerit, aliud eſſe Muſulman, & aliud Mulſuman. Quippe vocem Muſulman a Græcis enuntiari Mulſuman, & in hiſtoriis, & aliis ipſorum libris ſæpiſſime deprehendi. Quinetiam verbum Muſulmaniſſare, de quo ſuperius dictum numero 22, multis in locis apud Grȩcos ita mutatum reperi tranſpoſitis litteris, vt Mulſumaniſſare legeretur. Ne hoc quidem tacendum, quæcumque Turci de Soleimane memorant, a Laonico ad Muſulmanem referri. Quis ergo fieri poſſe non exiſtimet, vt nomen Mir Sulman ab exteris commutaretur in Muſulman? Sic certe Mirchan alicubi ſcriptum legere memini, qui nomine integro diceretur Emir Chan. Quod vero necem Orthobulis adtinet, quæ recenſetur a Græcis, a Turcis ſilentio præteritur: nihil ea noſtris rationibus officit, quum vice verſa Turci Temiriano prœlio Muſtapham Baiaſitis filium occubuiſſe memorent, quem Græci tam certo non periiſſe credebant, vt alium quemdam mentientem hoc nomen, veluti ſuppoſiticium fratrem poſcenti Muchemeti dedere nollent, mortuoque Muchemete contra Muratem II, Muchemetis filium, ſua cum pernicie fouerent. Præterea non abs re mirum alicui videatur, Laonicum dicere, necatum a Temire Baiaſitis filium Orthobulem: quum is auctori belli & iniuriarum, patri pepercerit; & expreſſe Laonicus idem poſtea ſcribat, (fide licet dubia) Mulſumanem, Moſem, Ieſum, Mechmetem, & reliquos filios Baiaſitis in poteſtatem Temiris veniſſe. Quid optatius accidere Temiri poterat, quam præter ipſum patrem filios habere in poteſtate, quibus occiſis, Oſmanidarū in Aſia regno, nemine repugnāte perpetuo frueretur? At tan-

tum abfuit, vt id faceret, vt etiam diserte Laonicus initio libri 4 fateatur, Mosem a rege Temire annonas in castris habuisse, tamdemque dimissum ex captiuitate, mari ad regionem patriam rediisse. Qui plurium, vel omnium potius vitæ pepercit, cur in vnum sæuiisse credatur? Adde testimonium hostis. Nusquam Turci scripserunt in annalibus, interemtum a Temire Baiasitis aliquem fuisse filium: sed sperasse Temirem potius, quempiam filiorum Gilderunis se conuenturum, quod illi formidine non necessaria trepidi, omiserint. Immo ferociam potius, & iracundiam sui Baiasitis, vituperant; Temiris humanitatem ac modestiam laudant. Superest vnum, quod obiici possit, de Ziche Orthobulis filio, quem Laonicus ait bellum intulisse Ioanni Comneno, Trapezuntino Imperatori. Sed heic mihi respondeat aliquis, vnde tamdem Ziches ille post mortem patris Orthobulis anno denique sexagesimo primum in scenam prodiit? quove modo saluus euasit e tot parricidiis & laniensis horum temporum in Osmanidarum familia, sub Musa, Muchemete I, Murate II, Muchemete II, qui omnes parricidæ fuerunt? Cur huic tam diu sęuus ille Muchemetes II pepercit, qui vix mortuo patre, sanguinem statim fraternum sitiit? An huic credidit exercitum suspiciosissimus omnium tyrannus? Denique constat ex Turcicis annalibus, id temporis viciniæ Trapezuntis præfectum a Muchemete fuisse maximum natu filium Mustapham, qui tantum decennio post illa cũ Trapezuntinis bella, Parthis in Armeniam & Caramaniam infusis occurrit, eisque cæsis, Iusufzem begum ducem viuum cepit, & patri misit: quod argumentum est euidens, fuisse tum Mustapham virilis ætatis, nec Zichem Osmanidam in iis locis vel imperiũ aliquod, vel exercitum habuisse. Quæ quum ita sint, restat vt statuamus quatuor omnino nomina, Orthobulis & Mulsumanis, quæ Græci tradiderunt; Cyriscelebis, quod nostri: Soleimânis, quod Turci; tamdem in vnum conferenda Soleimanem Baiasitis germanum filium, natu maximum: cuius si Ziches ille filius non fuit, nusquam ne nomine quidem tenus Turcis notus; cum Orthobule ficticio patre, suppositicius filius Græcis defendendus relinquitor. Habent lectores eruditi rationes meas, quas vel adprobandi, vel confutandi, liberam eis potestatem facio. Neutrum tamen ex duobus illis a Laonico memoratis, in Osmanidarum omisi familia, ne quis nimię me temeritatis arcessat: qui præter hos, necdum auditis aliorum iudiciis, pluribus etiam Baiasitis filiis, Iesu minori, Ali, Dusmi Mustaphæ, natalium controuersiam mouere nõ dubitauerim.

TECHRIN BEGVS, ERZINGAE PRINceps. Diorryges.

60. Qui Turcis est Techrin begus, Erzingæ vel Erzinzanis princeps, a Laonico vocatur Scender, rex Armeniorum: cui Baiazitem illato bello, Erzingam ademisse, cum annalibus hisce consentiens, narrat. Postea tradit Tezetinem, virum regio sanguine ortum ab Erziganis rege, puero Mustaphæ, Muratis II fratri, auxilio venisse. Hoc ego nomen, siue Tezetinis, siue Tezerinis, idem esse puto cum Techrine nostrorum annalium. Diorryges opidi nomen Græcum a fossis ab Euphrate perductis factum arbitror.

QVI TVRCOMANI. SVLTANVS Alcairensis. Cair. Misser. Mizraim.

61. Turcomanos vocat auctor annalium Turcos omnes in Asia, ceteris subiectos begis, extra Osmanidas. Sic Turquia Beluacensi regnum Iconiense dicitur, Aythono minor Asia. Prætor Græciæ noster subditos Iconiensi Sultano duplices facit, partim Musulmanos adpellans, partim Turcomanos. De Musulmanorum nomine dictum antea, quod haud dubie tunc etiam paret habitum velut honestius. Turcomanos ait esse gentem, quæ Persarum (sic Turcos Iconienses vocat, velut e Perside oriundos) extremos fines insidebat, & implacabili odio Rõmanos (id est, Græcos) persequens, agendis prædis ex horum agris delectabatur, præsertim illo tempore, quo res Iconienses fluctuabant, mirificeque Tancharorum impressionibus turbabantur. Ergo Turcomani tunc erant infami vocabulo instar illorum prædonum, quos nunc Martelosos & Vscochos (vnde Scacchorum siue

siue latrunculorum nomen) vocamus. Prætor quidem tunc Michaëlem Palæologum, ad Iarhatinem Sultanum Musulmanorum se conferenrem, ab his Turcomanis omni comitatu & supellectile spoliatum fuisse narrat, nec quidquam suorum ab eis potuisse recipere, licet hinc inde dimissis mandatis, Sultanus imperasset: vt spoliato tam corpora, quam res ademtæ restituerentur. Alcairensem Sultanum annales more Turcico nominant Ægypti Syriæque Sultanum, ab aulæ siue regiæ loco. Cairum Laonicus antiquam Memphim facit. Al, vt articulus, additur. Vox ipsa significat vrbem, excellentiæ causa: quod vrbium maxima sit. Hodie Turcis & Arabibus incolis Misr dicitur adpellatur, a vetustissimo tam Ægypti, quam Ægyptiorum nomine, Misraim.

CHEMES. MVEIGE. BEALBEC.

Ciuitas Syriæ Chemes, olim dicta fuit Emisa: Gregorio Emiseno alumno 62.
clara, cuius exstant octo libri de homine, qui nonnullis in exemplaribus non recte Gregorij Nysseni nostri nomen præferunt. Ortelius notauit, quod Turcis & Arabibus sit Hamsa. Sed heic Chemes legitur, quod aliorum scripturæ vicinius, quibus Hames vocatur. Fit eius apud Aythonum his verbis mentio: Ciuitas Syriæ Hames, quæ Camela hodie adpellatur a pluribus. vbi videndum, an non pro Camela, scribi debeat Camesa. Mueige Turcis est, qui Græcis historiis nominatur Moauia & Mauia. Cursorem dixi, quem Turci Pec aut Peic, nostri lacqueium dicunt. Bealbec Syriæ cauæ ciuitas, Postello Balbec, priscis Heliopolis fuit.

CARABAG. VNGRA.

Ad Carabagum hibernasse Temirem tradunt annales, vrbem siue Parthiæ, 63.
siue Persiæ: quibus nominibus indifferenter vtimur, pro ea regione, quæ Turcis est Aiem, vel Aiem vilaget, de qua superius dictum numero notarum secundo. Vox Carabag significat lingua Turcica vineam nigram. Chalcocondyles scripsit, Temirem solitum se recipere Cheriam: quod primū Sebastia, quod iridem Chalepia (sic interpres scripsit) Damascoque captis, fecerit. Ergo veri fit simile, Cheriam a Laonico dici, quæ heic Carabag nominatur, nonnihil mutato vel a Græcis vel Turcis vocabulo. Engurim supra, numero notarum 10, diximus Ancyram esse. Tantum heic addendum putauimus obiter, hanc etiam in ediro Chalcocondyle Vncram nominari: quod quum Græci mollius enuntient Vngra, propius accedit ad Turcicam adpellationem Enguri.

BVLCI FILIVS. DERVISLAR. MVSTAPHAE mors. Græcorum de Baiasitu filiis errores.

De Bulcis & Bulconirzüs prolixe tractauimus ad notarum numeros 46, & 64.
54. Heic rantum hoc moneamus, istum Bulci filium (qui Turcis est Bulcogli) expresse nominari a Spandugino Georgium, Seruiæ Despotæ filium: cuius maiores & posteros continuato superius stemmate complexi sumus. Ac temporum sane ratio Spandugini sententiæ nequaquam aduersatur. Deruisij seu Deruislari sunt illi quidem apud Turcos aliqua ex parte Calogeris Græcis, monachis nostris adfines, vti superius indicatum: sed aliis tamen de causis (modo Paulum Tomorreum, fratrem Georgium Vngariæ perniciem, & alios de nostris excipias) ea comparatio, quod vulgo solet dici, claudicat. Quippe quum vniuersalex & religionis professio Mahumetana sanguinaria sit, speciem Turci quidem religiosæ pietatis in legis petitis ac Deruisiis suis requirunt: at interim ab agendis eos rebus, tam pace, quam bello, præsertim contra Christianos, & hostes reipublicæ suæ, nequaquam arcent; sed magis etiam, quam ceteros, deuouere vitam suam pro religione, proque lege patria, suos illos religiosos volunt. Hinc aliquot in Vngaricis finibus capros a nostris recordor, viros cetero quin alicuius auctoritatis & existimationis, qui Deruislaros se profitebantur. Hinc in vita Muchemetis primi seditionem Torlacis monachi Turcici, & in vita Baiasitis II, Scachoculis eremitæ sanguinarij pugnas, & cædes, & grassationes immanes, quibus multa millia hominum absumta fuerunt; & in vita denique Soleimanis, ad annum

Christianum, 1526, Calenderis Zelebis & Deruissariorum motus ac prœlia legimus. Hac ergo de causa Setuianos illos fortissime pro Baiasite dimicantes Bulci milites, truculentos ac feroces Deruisios adpellabat Temir, qui se vitamque suam pro salute suorum animose deuouissent. Germanum vero Baiasitis filium Mustapham hoc prœlio perisse diximus ex fide horum annalium antehac aliquoties, idque licet Sultanus Muchemetes primus, itemque Murates II post mortem patris sæpius verum esse protestarentur: tamen vsque adeo Græcis impressa de hoc diuersa erat opinio, Mustapham vt alium, pro legitimo se venditantem, obuiis vlnis exciperent, & armis contra Muratem magna cum imprudentia, maloque suo, tuerentur: offerente amplissima quæque Murate, modo neutrius à partibus starent, ac ipsos inter se rem armis decernere paterentur. Consimilis huic Græcorum est error de Baiasitis filio, quem fidium (sic enim chordas interpres reddidit) opifex Prusæus incolumem Byzantium perduxerit: quum tamen nulla fiat in annalibus Alis cuiuspiam, Baiasitis filij, mentio; nec ab ipso quidem Laonico, quum alibi Baiasitis filios recenset. Notandum magis, quod etiam Mulsumane regnante narrata Mose Iesuque fratribus occultatum fuisse Prusæ puerum Muchemetem apud illum ipsum opificem chordarum, a quo Muchemetes hoc opificium didicerit. Et factum id scilicet a Mose, omnium crudelissimo, vel ipso Laonico teste, ne ab aliis carus sibi puer occideretur. Muchemetem vero iam grandiusculum inde profugisse ad Alutim Caramanum, a quo adiutus, seruatori suo Mosi bellum intulerit: sed victum confugisse ad Alim fratrem, exsulem ac inopem, & quidem Constantinopolim: vbi nonnihil respirauerit, collectisque suorum reliquiis, denuo tentare belli fortunam decreuerit. Hæc Laonicus de puero Muchemete, chordarum opificis discipulo, pæne pueriliter, nec vero multas ob caussas consentanea. Magis idonei rerum Turcicarum scriptores, ipsi Turci, tradunt, rebus Temiriano prœlio desperatis, Bassas abduxisse secū, arrepta fuga, maximum natu Baiasitis filium Soleimanem, veluti legitimum patris in imperio successorem: & illorum exemplo Muchemetem, non puerum, (vt Laonicus putauit) sed copiarum ex imperio paterno quarumdam ducem, suis itidem rebus vti consuleret, Amasiam cum suis se contulisse: quo loco deinceps eum vixisse, non semel annales tradunt: & indidem cum exercitu contra Musam fratrem mouisse, postquam interfecto Soleimane, vindicem necis ipsius se professus esset. Quæ res, meo sane iudicio, dignæ sunt hominum historiæ studiosorū obseruatione: quum in publicatis hactenus scriptis historicis, nihil intricatius de Turcicis rebus reperiamus, quam quæ de hoc ipso tempore summæ Turcorum infelicitatis, memoriæ prodita legimus.

SEMERCANT. BAIASITIS MORS. Annorum ratio.

65. Regionis Zacatainæ, cuius incolæ id temporis imperio Temiris parentes, Laonico Tzachataides nominantur, caput est vrbs Semercant, hodie mercium Indicarum emporio celeberrimo Septemtrionalibus etiam nota. Samarcanda plerumque vocatur, edito Laonico Samrachanta, litteris transpositis, pro Samarchanta. Sunt qui dictam putant a Sem, Nohæ filio, quorum opinioni Turcorum pronuntiatio Semercant adstipulatur. Maracandam Sogdianę veteribus adpellatam existimant aliqui. Ceterum Baiasitem ex animi ægritudine doloreque mortuum scripsit Chalcocondyles, cui Turcicæ narrationes non aduersantur: sed addunt, hoc mœrore velut ad desperationem adactum, mortem sibimet ipsi consciuisse. Quod dilucidius exponens Theodorus Spanduginus, ait Baiasitem, spe libertatis amissa, cōstituisse cum animo suo seipsum occidere. Sed quum nullum eius peragendæ rei modum inueniret, tam denique diu caput allisisse illi caueæ de ferro factæ, qua tenebatur inclusus: donec præ furore fremens ac frendens, misere sibi mortem adferret, tyrannique vita, secundum poëtam, indignata sub vmbras fugeret. Interpres Laonici pugnatum notat inter Baiasitem & Temirem anno Christiano 1397. Mortuum Baiasitē scribit Franciscus Sansouinus anno 1398, Geufræus anno 1400. quos equidem falli opinor. Quippe secundum

rationes

rationes accuratas annalium deprehendimus, commissum fuisse prœlium anno vel 1399, vel 1400. Gilderunem vero mortuum anno 1403. Similiter in annis regni huius erratum a Laonico, qui 25 numerat, pro solis 14: de quo vide supra, numero 47, notata.

CASTAMONI. CONGERI, CONGI.

Claudiopolis ciuitas est Honoriadis, in Ponto prouincia, quam nou. Leonis 66.
Aug. metropolim facit, eique præter alios episcopatus, Heracliam quoque Ponticam subiicit. Hanc Marius Niger recenti nomine dici putat Castamenam, siue Castamonam: sed fallitur, quum rectius Castromena sit Claudiopolis. Castamona vero sita longius est, versus Sinopen opidum Helenoponti, & Paphlagoniam. Tam Sinopes, quam Castamonæ nomina, cum ipsis opidis, supersunt: vti videre est in annalium supplemento nostro, ad annum Christianum 1584. Istic enim tunc Osman bassa Vezirazemes contra Persas iturus, militem in hibernis habuit. Menauinus alicubi Castemolen nominauit. Cedrinus in Michaële Stratiotico siue militari, Castamonem adpellat, & in Paphlagonia collocat his verbis: Castamonem in Paphlagonia tum veniunt, quæ sane Castamon domicilium erat Magistri [Officiorum] Isaacii Comneni. Prætor Græciæ noster Castamonam vocat in historia sua, de Michaële Palæologo, post victos a Tataris Iconienses, hæc commemorans: Michaël Comnenus, hoc prœlii euentu, cum maximo Persicorum exercituum duce, quem Peclarpacem Persæ (hoc est, Iconienses Turci) vocare solent, in viam sese dabat: adeoque pluribus vna diebus iter faciebant, quum hostem sibi a tergo inhærentem haberent, horisque singulis cum eo dimicarent. Tamdem festinabundi Castamonam perueniunt, iuxta quam domus indicari Peclarpacis erat. Hactenus Prætor. Quæ vero heic Congeri nominatur, eam ipsam esse puto, quam in Anatoliæ tabula Congi scriptam legimus, haud procul a Castamona distitam.

GENVINI BAIASITIS FILII SECRETI a commenticiis.

Quæ de Baiasitis liberis hoc loco non multis verbis exponuntur, diligenti 67.
consideratione memoriaque digna sunt. Quippe quum illi de Turcorum sententia, non plures numero, quam sex omnino fuerint: quid aliud statuamus; quam reliquos hactenus nobis obtrusos, velut in iudicio status ab ipsis Turcis condemnatos, pro genuinis deinceps adgnosci non debere? Neque vero vel vnum, vel alterum dumtaxat hoc iudicium tangit, sed reiiciendi omnino totidem veniunt, quot extra controuersiam legitimi censentur: nimirum hi sex, Orthobules, Mulsumanes, Cyriscelebis, Alis, Iesus minor, Mustaphas cognomento Dusmes: cum primi ex his Orthobulis filio Ziche, quem ipsum quoque Turci ceu cretum Osmanidarum sanguine nō adgnoscunt. Interim vero pro duobus explosis, duo succedunt hactenus quidem ignoti, sed a Turcis pro legitimis adgniti Gilderunis filii pro Dusme Mustapha, Mustaphas Zelebis, amissus in pugnā contra Temirem: pro Iesu minore, Casanes Zelebis.

A QVO NECATVS FVERIT ISA. CONSTANtinus, pro Manuele Græcorum imperatore.

Scripsit Laonicus, inter Mulsumanem Iesumque maiorem gesta fuisse de 68.
imperio bella, quorum tamen annales hi non meminere, tamdemque Iesum a Mulsumane peremtum. Eius parricidii culpa Mulsumanem, hoc est, Soleimanem profecto immerentem onerat, cuius auctorem Turci Musam produnt, quibus cum ipsa rerum gestarum series consentit. De nomine Constantini, quo Turcos Græcorum imperatores omnes adpellasse, numero notarum 51 diximus, exemplum heic aliud habes. Is enim Græcus imperator, ad quem narratur Emir Soleimanes obsidum loco misisse sororem suam, fratremque natu minimum, non Constantini nomen habebat: sed Manuelis, ex Palæologina familia, cuius & superius facta mentio.

SEDES IMPERII TVRCICI DIVERSAE.

Quanam cærimonia Sultani Turcici regnum auspicari consueuerint, ex- 69.

positum a nobis est prolixe in annalium supplemento, initio regni Selimis II, quod incidit in annum Christianum 1566. Solebat autem hoc in ea fieri ciuitate, quæ sedes esset imperii. Principio Turcis ea fuit Prusa Bithyniæ, paullo ante mortem Osmanis ab Vrchane filio capta: quæ licet honorem hunc non diu retinuit, ex pristina tamen prærogatiua meruit, vt longissimi temporis spatio Sultani Turcorum mortui paternis & auitis istic monumentis, etiam diu post captam Constantinopolim, sicut in vita Sultani Selimis II de Achmete Corcuteque fratribus ibidem sepultis videre licet, inferrentur. Postquam vero transuectis in Europam copiis, Murates I, Vrchanis F. Osmanis N. Hadrianopolim cepisset: eodem & regni sedes ex Asia commigrasse videtur, quod recte se facturos Sultani ducerent, si rebus Anatolicis iam tranquillioribus, præcipuum militiæ robur Hadrianopoli velut in excubiis haberent: vnde, momentis rerum ex vsu suo gerendarum animaduersis, progredi paullatim latius, & in Europæ viscera grassari possent. Sansouinus existimat, primum omnium Muchemetem, Gilderunis filiũ, huc imperii sui sedem transtulisse, quod vrbium Thraciæ facile caput esset Hadrianopolis. Sed ante Muchemetis etiam tempora certum siue regiæ, siue Portæ Osmanicæ locum, Sultanos priores Hadrianopoli constituisse: pluribus ex locis Laonici manifestum est. Quippe de Mulsumane loquens: Profectus, inquit, Hadrianopolim, regni sedem, (hoc est, quæ regni sedes erat) regnum ordinauit. Et paullo ante de Mose: Hadrianopolim, ait, quæ regni sedes est, profectus; ibidem rex declaratur. Quam vero ad vrbem translata tertium fuerit Porta, nemo non nouit.

GERLE. DOLAP. SOLEIMANIS MORES.

70. De Isfendiarum ditione superius explicatum numero notarum 13, qua & Gerle comprehendebatur opidum. Id nota 19 diximus in tabulis Geographicis corrupte scriptum inueniri Gerede pro Gerele. Narrant vero annales, Soleimanem castra propter Gerlen, ad ripam fluminis, locasse. Non exprimitur eius fluminis heic nomen, sed in Anatoliæ descriptione Dolap vocatur. Soleimanis indolem Chalcocondyles quoque ceu bonam prædicat, eique magnas virtutes tribuit: sed eadem cum Turcis de perpetuis eius potationibus & luxu commemorat, quæ homini minus rerum suarum prouido sollicitoque, tamdem exitium adtulerunt.

VALACHIA CARABOGDANIA. NEmetsassii. Islach Gallicia. Vatuoda. Murze. Bogdan.

71. Dacia quondam adpellabatur amplissima regio, quæ Transsiluaniam cum vtraque Valachia continebat. Et cingunt ambæ Valachiæ Transsiluaniam, quarum vna maioris nomen habet, altera minoris. Maior ad Euxinum mare se porrigit, & nostris Moldauia, Turcis Carabogdania, quasi nigra Bogdania, siue Bogdani regio, dicitur: a frumento nigro, cuius est ager ille feracissimus. Gallicus, & alter Chalcocondylis interpres, Podoliam perinscite faciunt, regionem iuris Polonici. Minor propter Danubii ripas extenditur, & plerumque Transalpina, Bonfinio Montana quoque, sicut & aliis, nominatur. Vlachiam vocauere Græci, & incolas Vlachos: pro quibus interpretes Zonaræ, Cedrini, & aliorum historicorum reddidere Blachiam & Blachos, contra molliorem pronuntiandi rationem Græcorum: quos imitantes Turci, non Iblach, sed Islach dicunt. Nomen Valachorum non a Flaccis Romanis, origine fabulosa, quæ pluribus tamen placuit: sed a Germanis nostris profectum arbitror. Habuerunt enim vicinos Daci Germanos, puta Quados, Gothos, Gepidas; in quorum agro, qui nunc Cepisiensis dicitur, incolæ præsertim Casemarco vicini se Nemetsassios hodieque nominant, voce de Nemetis (sic Vngari Germanos adpellant, vt Venedæ nationes Nemitzos) & Sassiis composita, quæ Sassios siue Saxones Germanos significat. Germani vero pleriq; tã Italos, quam Gallos, (qui Germanis sunt Walli, sicut Gilimer nomen Gothicum est Wilmer. Et in Anglia quoq; Wallorum nomen priscis incolis

colis prouincialibus, ab Anglosaxonibus nostris inditum, manet) vocare solent Walchos & Walischos: quorum linguæ prouinciali quum lingua Daciæ, quæ ipsa quoque Romanorum prouincia quondam fuit, adfinis esset: idem a nostris Walchorum nomen accepere, quod denuntiatione molliori mutatum in Walachos. Suffragatur huic opinioni meæ vetus etiam Galliciæ nomen, frequens in antiquis Vngariæ regum titulis, quo Valachia significabatur, eadem cum Gallis & Italis vtens lingua, sicut & nunc adfinitatem aliquam cum eorum lingua prouinciali retinet. Vaiuodæ vero nomen generaliter significat præfectum militum, quem capitaneum vulgo vocant. Sed apud Vngaros vt olim, sic etiam hodie, duæ sunt adpellationes administrationum maximarum: vna Bani, de qua suo loco, nimirum capite 174, plenius dicturi sumus, altera Vaiuodæ. Banus est præses regius in aliquo ex regnis Vngariæ adiunctis. Vaiuoda vero præses dicitur, loco regis administrationem habens in aliqua prouincia, puta Transsiluania, Valachia maiori, Valachia minori: sed ea lege tamen, vt gubernatore sit inferior. Vaiuodæ Valachi, postquam ab Vngariæ regum obœdientia se subtraxissent, more Græcorum Despotæ, de qua dignitate superius numero notarum 54 prolixe dictum, pro Vaiuodis audire maluerunt, quasi si principes essent absoluti: nec regibus subiecti, sed potius dignitate regibus proximi. Verum vsuuenit eis, quod Græcis accidisse constat, qui maximas ad angustias redacto imperio, titulos ampliores excogitarunt: vti nunc etiam apud Ausones nonnullos in ipso propemodum amittendæ libertatis articulo consimilia quædam adfectare, præter morem maiorum, videmus. Despotarum certe nunc illorum ea sub Turcica seruitute condicio est, mancipiorum vt nomine potius, quam principum, censendi veniant. Sed pergendum ad alia. Valachorum ille Vaiuoda, quem Annales hi Murzen vocant, Laonico Mirxes dicitur, Bonfinio Merches, hoc est, Marcus. Reperitur apud eumdem Laonicum & Mirdan, Valachiæ principis nomen, compositum ex hoc ipso Mirx & Dan siue Gdan. Nam & ipsa regio Bogdaniæ nomen accepit a Bogdanis siue principibus suis, qui vocabulo sane pio dicuntur Bogdani, tamquam Dei munus, vel Theodosii, vel Theodori, vel Dorothei. Meminit huius vocis & Cedrinus in Basilio Bulgaroctono, quum ait: Occurrit etiam imperatori Bogdanus, castrorum interioris regionis toparcha siue regulus.

SAMOBVNOGLI. AZAPI VEL AZEPI.

Laonici locus emendatus. Emir Halem.

Quem heic annales Samobunogli, siue filium Samobunæ vocant, infrà 72. Scheich Bedredin adpellatur, vbi de seditione per ipsum mota prolixæ sunt narrationes. Stipendiariorum nomine intelligunt Azapos vel Azepos. Laonicus alicubi peregrinos dixit, more Græco, quibus Xeni vocantur, id est, peregrini, qui stipendiis conducti militant, hoc est, qui sunt misthophori, sicut iidem adpellant. Idem alibi: Turcorum pedites, ait, quos Azapidas vocant. Et omnino militiam hi pedestrem obeunt, licet alio libri octaui loco legantur hæc verba in vita Muchemetis II tunc Belgradum oppugnantis: Azapides (quos Hussarones nostri vocant) diripuerunt forum. Rex clamabat, vt eximerent eorum puellas. Heic primum lector obseruet, Azapidum nomine pedites Vngarorum ab auctore intelligi, qui regis siue Sultani Muchemetis forum, scilicet castrense rerum in exercitu venalium, diripuerint. Ergo quæ interiecta verba sunt, Quos Hussarones nostri vocant, glossema sunt interpretis imperiti, Azapidas pro Hussaronibus accipientis: quum Azapidæ pedites sint, Hussarones equites. Deinde puellas eximere dixit, quum Græci Laonici verba significent, oculorum coras siue pupulas aut pupillas eruere, vel effodere, quod paullo melius adiectis margini verbis redditum, Vt hostium oculos exsculperent. Præfectus autem signiferorum Turcis est Emir Halem, cuius supra, numero notarum 14, facta fuit mentio. Sane magnum huius officium est, & fructuosum, dignitateque proximum ab Aga Genizarorum. Sed Officiorum Portæ, tam eorum, quæ intra saraium, quam quæ foris ordinata sunt, expositio plena, locum poscit alium.

MVSAE SIVE MOSIS CRVDELITAS.

Lazarus, pro Stephano Seruia Despota, Lazari filio.

73. De Vidina dictum numero notarum 49, de Buruuada & Matera deinceps, loco magis idoneo, ad annum Christianum 1444, dicetur. Musae siue Mosis crudelitatem, & iracundiam, ac tyrannidem in suos, Laonicus etiam commemorat, partim his verbis: Moses irae imperare non poterat, sed praeceps in eam ferebatur, quidquid illa dictasset, faciens: partim alio loco, verbis consimilibus: Optimus quisque indignabatur, ob Mosis violentiam & tyrannidem. Causam vero, cur bello Seruiae Despotam persequeretur, Laonicus exposuit: quum recitat, eum a Despota desertum fuisse, Graecorum persuasionibus adducto, Mulsumanis vt partibus semet adgregaret, quod Moses aegerrime tulerit. Et Despotam hunc annales vocant Lazarum, quum tamen ex historia constet, haec a Stephano gesta, Lazari filio, Georgii patre: quo de superius numero notarum 54 tractauimus.

GEIVISE, GEBISE. LIBYSSA, LEBVSA.

Astacus. Sinus Astacenus. Intzu.

74. Geiuise opidulum est Bithyniae, situm ad Nicomediensem, vel Astaçenum potius antiquitus dictum sinum, in ipsa via, qua Constantinopoli, quae hinc itinere bidui abest, Nicomediam itur. Ea vero vlterius a Geiuise distat vnius itinere diei. Geographica Natoliae descriptio Abrahami Ortelii Geiecen habet, voce nonnihil mutata: Busbequius in itinerario Gebisen scribit, additque putari, hanc olim fuisse Libyssam, Hannibalis sepulcro celebrem. Ego pace tanti viri Geiuisen hanc, siue Gebisen, non Libyssae reliquias arbitror, sed Astaci. Nam Libyssa longius a sinu remota est, versus Bithyniae mediterranea, & vrbem Niceam: hodieque vocabulo propius ad Libyssam accedente, Lebusa dicitur. Astacum vero propterea puto nunc esse Geiuisen, quod heic in amoenissimum illum maris sinum prospectus pateat, quem ab Astaco, quondam hoc loco sita, veteres adpellauerunt Astacenum: vt paullo vlterius idem, mutato nomine, Nicomediensis dicitur. Astacus ipsa, cum Astaceno sinu, sic ab astacorum copia, quae cancrorum marinorum species est, nomine vulgo Graecis hodieque Constantinopoli noto, mihi quidem videtur adpellata. Quae paullo post nominatur Intzua, pagus aut vicus est ignobilis, haud procul a Tzurulo situs in itinere, quo Constantinopoli Selybriam, & vlterius Hadrianopolim itur. Eius deinceps quoque fit mentio in extremo Selime I, qui correptus istic pestilenti morbo fuit, quo subito periit.

AKENZI, VEL ACANZII.

75. Sine stipendio militant apud Turcos Akenzi, rusticum genus hominum, sicut apud Vngaros Haiduchi. Quidquid consequi praedae possunt, sibi retinent: non totum tamen. Quippe non aliarum dumtaxat rerum suarum, quas possident; verumetiam omnis tum praedae, tum lucri, quod in bellis percipiunt, decumas Sultano suo soluere coguntur. Itali genus hoc militum sua lingua Ventureros adpellant, priscis Volones dicti fuisse videntur: vnde Callimachus Experiens non ineleganter nostros Cruce signatos, Volones nominauit.

MICHALOGLI. TOCAT.

76. Prima nominis Michalinorum, siue Michalogliorum, siue Michalidum mentio, in his quidem annalibus, hoc loco reperitur. De his dictum a nobis antea numero notarum 27. Vrbs Tocat, quo relegatus fuisse dicitur Mechemetes Michaloglius, existimatur a plerisque, quos inter & Mariús Niger est, respondere vereri Neocaesariae, quam in Cappadocia collocant, ipsam quoque prouinciam Cappadociae Toccatum adpellante Pineto: quum Leonis Augusti Nouella de Thronis, Neocaesariam facit metropolim Ponti Polemoniaci. Tocatam hanc nostram Laonicus Tochatam scripsit, nec desunt, qui malint eam referre ad Armeniam. Bellonio certe Nisar est Neocaesaria, nomine recentiori, quod paullo propius ad priscum illud videtur accedere Pedites, quorum dux in Valachiā profugisse dicitur, paullo ante dicti fuere stipēdiarii, Turcis Azepi, de quib. num. 72.

VAR-

VARSAC, SIVE VERSAC. CONIAE BEGVS.

Opidum Caramaniæ siue Ciliciæ, quod annales Varsac & Versac adpel- 77.
lant, in Anatoliæ tabula Geographica Versageli scribitur. Coniæ princeps, siue
begus Iconii, Caramaniæ princeps dicitur, ab aula siue regia Iconiensi. Et bello
petiit hunc Muchemetes, propter societatem cum Musa: cuius adiuuandi causa
Prusam Caramanus obsederat, dum Muchemetes absens, in Europa rem contra
ipsum Musam fratrem gereret.

SAMPSONIS OPIDVM.

Huius ciuitatis Cedrinus & alii meminere, tamquam in Ponto prouincia 78.
sitæ. Prætor Græciæ noster ait, in illa regni vel imperii Græci confusione, quæ a
Flandris capta Constantinopoli exstitit, Sabam quemdam pro se hanc vrbem
Sampsonis occupasse cum tota vicinia, cui prius imperatoris Græci nomine præ-
erat: statimque subiicit mentionem Cappadociæ siue regni Trapezuntii, velut
huic vicini, quod in potestate Dauidis Comneni tunc fuerit.

ROMANIA. CVNVZA, CONOZVS. Ta-
tarbasar. Tatargos.

Quum Tatari dicuntur in Romaniam ex Asia migrare iussi, Romaniæ no- 79.
mine Thraciam accipito, cuius hoc annalium loco expressum castrum Cunuza,
non procul abest ab vrbe Philippopoli, & Conozos Græcis nominatur. Castal-
dus in hodiernæ Græciæ tabula Geographica vocat Cognuzam, Italica Græca-
que pronuntiatione. Nos in itinere nostro per hæc ipsa loca proficiscebamur, &
in opidulo quodam pernoctantes, ibidem deprehendebamus ex ipso nomine lo-
ci, fuisse regionem hanc olim Tataris, huc velut in coloniam deductis, ad inhabi-
tandum concessam. Nam opiduli nomen incolæ dicebant esse Tatarbasar, quæ
vox emporium siue forum Tatarorum significat. Nec longius, quam sex aut se-
ptem horarum itinere, distat a Philippopoli. Ponitur ibidem a Castaldo Tartagi,
prorsus vbi Tatarbasar viatoribus ab Hæmi iugis altissimis in plana Thraciæ de-
scendentibus occurrit, in æquore spatiosissimo, longeque pulcherrimo sita: quod
nomen a Tataris itidem videtur deriuatum, fortasse Tatargoi scribendum; quod
Tatarorum est pagus, & idem scilicet cum Tatarbasar.

MANISSA. TORLAC.

Turci Manissam vocant vrbem Asiaticam, quæ Græcis est Magnisia, Lati- 80.
nis Magnesia. Sansouinus & alii non recte Mangresiam putant hodie nominari.
Sunt autem in Asia minori ciuitates huius nominis duæ, quarum vna dicitur ad
amnem Mæandrum sita Magnesia. Hanc Ephesinæ metropoli nouella Leonis
Augusti subiicit. Alteram ad Smyrnensem metropolim refert, amenissimo sitam
versus Ægæum mare loco. Superest etiam nunc vtraque, sed posteriorem illam
puta, quam Sultani Turcici filiis suis inhabitandam adsignare solent inueterata
consuetudine: sicut ibidem diximus supra, iussu paterno iam Muchemetem, vni-
cum Sultani Muratis III filium, degere. Torlac, nomen est apud Turcos certi ge-
neris religiosorum, diuersa quædam a Calenderum & Deruisiorum professione
sequentis instituta: de quibus omnibus suo dicendum aliquando loco: Et hic ille
Torlaces monachus siue religiosus est, cuius obiter mentionem supra fecimus
numero notarum 64. De Serris antea dictum numero 43. Salonicam vulgo no-
tum priscis dictam fuisse Thessalonicam.

SCHEICHE. SOPHI. PRIMA SOPHI-
lariorum seditio.

Sunt hæc quoque nomina siue sacerdotum, siue peritorum Mahumetanæ 81.
legis, & eiusdem interpretum. Scheiches apud Turcos pæne pro viris sanctis ha-
bentur, veluti qui animarum curam gerant. Ex horum numero quemdam sibi
deligit etiam ipse Turcorum Sultanus, quem in omnibus, quæ ad salutem animæ
suæ pertinere putat, consulit. Ceterum hoc loco prima notanda Sophilariorum
in annalibus hisce mentio, de quibus infra suo dicturi loco sumus. Eorum nomen
non a Græco Sophos, quod sapientem significat, sed a Sophi, voce Arabica deri-
uatum est; qua denotatur lana. Nam hi Sophi profitentur religionem ceteris

Mahumetanis nouam, quæ præcipit inter alia, ne caput fastu quodam lineis spiris inuoluatur, quod Turci factitare solent: sed vti capitum tegumenta dumtaxat humilitatis modestiæque declarandæ causa, de lana conficiantur. Plura de his, vbi deinceps ad Sophinorum mentionem peruentum fuerit, expositurí capite 188 sunius.

ANNI MVCHEMETIS. ISMYR IN ANATOLIA.

82. Redegimus supra, numero notarum 47, Sultanorum annos, quibus regnarunt, ad certos numeros. Ibi traditum inter alia, Muchemetem primum octo dumtaxat annis imperasse. Licet hoc colligere de Turcicis annalibus, qui principium regni Muchemetis ad annum Mahumetanum 816 referunt, anno Christiano 1414 respondentem: mortuum vero notant eumdem Muchemetem anno suo 824, qui noster est 1422. Ergo dumtaxat annis octo rebus præfuit. Hoc ideo significandum putaui, quod loco prius indicato scripserim ex Sansouino, regnasse Muchemetem annis 17, pro quibus 12 annos Chalcocondyles posuit: quum accuratior sit annalium Turcicorum computatio. Ciuitas Ismyr a Turcis dicitur, quæ Græcis est in Asiæ minoris Ionia nobilis illa Smyrna.

MVSTAPHAS ALIENVS, IN OSMANIDArum se familiam ingerit. Exemplum huic simile de Voldemaro Brandeburgico.

83. Nemirum aliquibus videatur, potuisse Dusmen Mustapham, pro Mustapha Zelebi, dudum amisso Baiasitis filio, se tanto venditare artificio, vt eius patrocinium non Græcus dumtaxat imperator, sed etiam magni Turcorum principes, Smyrnæus ille Chuseines begus, Aidinensis, Sarchaniensis, Menteseanus, Chemidensis, susciperent: libet heic ex annalibus manuscriptis exemplum subiicere simillimum de quodam, qui 60 plus minus ante hos Dusmis Mustaphæ motus annis, se principem Brandeburgicum, Imperii Romani septemuirum, mentitus fuit. Et ipsis hæc annalium verbis, e lingua Germanica Latine redditis, exponemus. Anno (inquiunt) 1348 Rudolphus Saxoniæ Dux secum ipse dispiciebat, qua via Ludouicum Bauarum, Ludouici Augusti Bauari filium, principatu Brandeburgensi pellere posset, quod quidem parum abfuit, quin perficeret. Diuulgabat enim, Marchionem Voldemarum Brandeburgensem, qui ante triginta & vnum annos amissus, peregrinationes varias priuati hominis habitu susceptas obiuisset, nunc tandem inuentum esse. Hoc modo productum in scenam molitorem quemdam, verum adserebat esse Voldemarum Marchionem Brandeburgicum. Ille vero molitor in Saxonia secreto pluribus annis habitus, ea signa corporisque notas, quibuscumque fieri potuerat artibus & astu, acceperat: vt confidenter profiteretur, certis se probaturum documentis, vere se Marchionem Voldemarum esse. Mox ergo reperti denuo Voldemari Marchionis, tot ab annis amissi, fama per omnes regiones didita fuit: eoque rumore permotis multorum animis, complura castella, cum ciuitatibus & oppidis, molitori deditionem faciebant. Si qui vero dedere se nollent, tam auxiliaribus Karoli Bohemiæ regis, & Imperatoris Septemuirûm quorumdam suffragiis electi, qui Bauaro infestus erat, quam Saxonis Rudolphi copiis, ad accipiendum molitoris imperium, adigebantur: adeo quidem, minor vt Brandeburgici principatus pars in potestate Bauari maneret. Tandem intellectum, molitorem esse, qui se pro Marchione Voldemaro gereret. Qua de causa Daniæ rex, & Ludouicus Romanus, alter imperatoris Ludouici Bauari filius, Ludouici Brandeburgici frater, itemque Cracouiæ rex, & Stetinensium Dux, ac plures Poloniæ Silesiæque tunc ad Poloniæ iura spectantis proceres, cum Bauaro se coniungebant: quorum auxiliis adiutus, varias rerum difficultates vtcumque superabat. Committebantur & diuersa prœlia, nonnumquam vincentibus molitoris illius copiis, qui Marchionem se Voldemarum adserebat: ac vicissim Bauari militibus aliquando sua quoque tropæa statuentibus. Vna tamen in pugna quadam dimicatum a Bauari partibus sane quam infeliciter, Ludouici Romani, qui Bauari frater erat, auspiciis parum auspicatis. Nam is vix saluus euasit, captusque ma-

gna cum fictitii Voldemari gloria fuit ex partibus Bauari, Dux Rudolphus Palatinus Rhenensis cum LXXIX nobilibus galeatis: quos inter XL Poloni numerabantur, & in his XIIII tum fratres, tum adgnati, qui easdem gestabant galeas, & gente Zetl zia nati erant. Ea clades tantum de Bauari opinione deminuit, vt aliquot ab eo ciuitates deficerent, quæ prius ab ipso steterant. Hoc modo totum triennium durante bello, tranquillo principatus Brandeburgici possessione Bauarus potiri non potuit: donec tamdem redactus in potestatem molitor ille, commenticius princeps, & ad ignis supplicium damnatus exureretur. Non ouum ouo magis simile, quam hic Voldemari molitoris motus, illi Mustaphæ suppositicii conatui similis erat. Ac ne quis inæqualem Dusmi fuisse Voldemarum, ratione potestatis & imperii, quod adfectabat, suspicetur: vt nihil de labefactatis Osmanidarum viribus post calamitatem Baiazitis dicam, saltim videamus ex ipsis aliorum annalium manu exaratorum Latinis verbis, quam potenti principi molitor ille succedere voluerit. Anno, inquiunt, 1310 Voldemarus Brandeburgensis Marchio, mortuis fratruelibus & patruis, diuisum in multas partes totum solus illius tituli obtinuit principatum: & glorians in fortitudine ac magnitudine potentiæ suæ, curiam celebrem & famosam indixit regibus & principibus, prope longeque positis: habiturum se nuptias cum filia patrui sui significans, & omnes missis veredariis ad huius sollemnitatis gaudium inuitans. Eam tenuit in ciuitate maritima Rostochio, sita maris ad portum, vnde versus Daniam, Sueciam, Noruegiam, & ad partes alias nauigatur: in quem etiam nauigia mercium diuersarum de diuersis & remotis regionibus adpellunt. In hac curia fuit rex Daniæ, cum duobus Ducibus, fratribus suis, & immensa multitudine populi terræ suæ: Duces, Comites, Liberi Barones innumerabiles de Saxonia: Marchiones & magnates tam de illis, quam de exteris partibus, quorum numerus vix poterat æstimari. Marchio manibus regis Daniæ miles eum magno decore insignitur. Mille septing... nobiles, in hoc tirocinio, nouæ militiæ cingulo per Marchionem cum pompa maxima decorantur. Ibi Dominarum de diuersis partibus formosarum, sicut & militum, innumerabilis exstitit copia. Tentoria per campos erecta, scarlato circumdata, cum opperimentis, subselliis, & stratoriis, velut aurum micantia videbantur. Putei pleni vino, cereuisia, & medone, ad potandum: specus repletæ carnibus, piscibus, & frumento: naues onustæ speciebus aromaticis ad corporales explendas delicias, habebantur. Quæ quidem gloria post hæc in fauillam breui est redacta, propter nuptias illicitas, & fastum gloriæ temporalis. Nam ipse Voldemarus Marchio sine herede decessit, & ad Imperium totus ille principatus amplissimus deuolutus fuit. Hactenus Annalium verba, quorum lectionem Magnifico Domino Hieronymo Beck a Leopoldstorf, vt alia plura, debemus. Ex his autem liquido paret, non minoris fuisse momenti Voldemarianum hoc negotium, quam illud Mustaphæum. Recenseamus & alia, quæ in comparationem vtrimque venire possunt. A Mustapha stabat Imperator Græcus istic, a Voldemaro stabat Germanus Imperator heic: & tanto quidem potentior, quanto Græcum imperium id temporis Germanico debilius erat. Præter Imperatorem cum Mustapha coniuncti principes illic erant, heic Voldemarum quoque principes præpotentes fouebant. Debilitatam Muratis potentiam Græcus Imperator, & Turcici volebant principes, quod a Murate sibi metuerent, suaque tueri pariter, & prius ab Osmanidis sibi per vim erepta recuperare niterentur: itidem volebat deminutas Bauari vires Karulus imperator Occidentis electus, quod illum velut æmulum, qui patrem habuisset imperatorem, non abs re sibi suisque rebus formidabilem putaret: volebat eumdem ditione Brandeburgica pulsum Rudolphus Saxo, stirpe Anhaltinorum ex Albero Vrs. posteris editus, vt aliqua ratione principatum illum sibi suisque repetere tamdem aliquando posset, quem iure propinquitatis & adgnationis cū Brandeburgicis principibus exstinctis, ad se pertinere putabat. Triennio toto Murates imperio potiri quieto non potuit, defendente se istic Mustapha, resq; turbante Turcicas: heic triennio nec Bauarus frui Brandeburgica regione, nec vincer-

potuit Voldemarus. Mustaphæ tristis fuit illic exitus, heic infelicior molitoris Voldemari. Mustapham neci dedit istic laqueus, heic Voldomarum rogus absumsit. Hoc modo causas, consilia, personarum rationes, & rerum euenta fuisse consimilia, respondentibus etiam temporibus ipsis, videmus: ideoque tam sibi rebus omnibus gemina, tam illustria duo sæculi vnius exempla, iucunda lectu, consideratione digna, libenter heic ob oculos ponere studiosis historiarum voluimus.

VARDARIVM OPIDVM. VARDARIVS amnis: Vardariota. Vardari. Verdari.

84. Quod legitur in annalibus Vardarium, Thessaliæ opidum est, ad Vardarium flumen, quod Axium priscos dixisse, Prætor noster & alii notant, ad septimum a Thessalonica lapidem situm: licet fossæ Vardariæ 100 milliaribus Græcis absint a Thessalonica, de quibus alibi. Meminit Leo Sapiens Augustus in nouella de Thronis episcopatus Vardariotarum, quem metropoli Thessalonicensi subiicit. Et hosce Vardariotas etiam Turcos nominat, translatos aliunde scilicet huc, ad Vardarium fluuium. Scribimus autem Vardarium, more Græco: quum alii Bardarium malint, contra pronuntiationem incolarum, quibus est Vardari, & Verdari.

CHVSEIN BEG, GRAECIS ZVNAITES.

85. Quem Turciciannales Chuseinem begum, Ismyræ principem nominant, Laonicus Zunaitem vocat Smyrnæum principem: qui cum Dusme Mustapha captiuus a Græcis custoditus fuerit in Epidauri arce, nunc Monemuasia siue Maluasia, & in Imbro Lemnoque insulis, quam diu Sultanus Muchemetes vixerit, cui quidem hac in re gratificati sint. At Muchemete mortuo, Mustaphas cum hoc liberatus, & Murati Muchemetis filio fuit oppositus, præsenti cum rerum Græcarum discrimine, sicut idem prolixe commemorat. Obiter hoc etiam adiicitor, Zuauitem hunc dici Sansouino, non Zunaitem: per oscitantiam scriptoris, vt puto.

VLVBAT. LOPADIVM. LVPADI. Rhyndacus. Michalitz.

86. Monuimus supra, numero notarum 16, quod Turcis opidum minoris Asiæ dicatur Vlubat, Laonico Lopadium esse, nunc vulgo Lupadi nomen habere. Meliensis Antonius, Podota noster, cuius supra meminimus numero notarum 24, Lapidum quoque dici volebat. Sed heic addendum, non opidum duntaxat esse Lopadium: sed etiam lacum Lopadium & profluentem e lacu Lopadium amnem, eodem conspici loco, & iisdem adpellari nominibus. Licet hoc etiam perspicue de Laonici verbis intelligere, quum res easdem referens, ait: Eo tempore castra Murataei metabantur prope Lopadium lacum, & regionem Michalicii vastabant: vbi lacus multis ambagibus per angustias in mare semet effundit, & ibidem pons est. Mustaphas autem accedens, castra locauit iuxta ostium fluuii, qui ex lacu promanat. Quibus in verbis quæ Michalicii regio vocatur, nunc Michalizi, tam ab huius nominis fluuio, quam ab opido dicitur: quod a Lapido siue Lopadio milliaribus Græcis 10 distat. Addendum & hoc, amnem Lopadium priscis dictum fuisse Rhyndacum.

Falso rumore didito, res magni momenti confecta.

87. Præter illud strategema, quo Mechemetes begus Michaloglius Mustaphæos proceres ac milites in partes Muratis adtraxit; aliud etiam a Laonico memoriæ proditum est, quo singularis vafriciei commento res pariter ac spes omnes Mustaphæ funditus euersæ corruerunt. Ait enim, missis ad Græcorum imperatorem ac proceres, tam a Murate, quam Mustapha legatis, Græcos tamdem re deliberata Mustaphæis adsensos, Murataeorum postulata reiecisse. Tum vero Murataeos suorum in castra, maxima cum festinatione reuersos, mox falsum sparsisse rumorem, quo Græcos adfirmabant Muratis partes amplexos. Ea re per transfugas, vt fit, in hostium quoque castris didita, summopere perturbatos Mustaphæos, quorum legati cum peroptato Græcorum responso necdum adpulerant,

ferant, abiectis animis vel Muratis se gratiæ ac fidei permisisse, vel fuga saluti consuluisse: quod ab ipso quoque Mustapha factum, Zunaite patritum ad principatum se recipiente. Memorabile profecto exemplum, quo pacto nonnumquam in bellis res maximæ rumoribus vel prosperis, vel aduersis, cum dexteritate sparsis, perficiantur.

BVGA. GVBA, PRO BVGA.

Quo loco sita sit Buga, satis intelligi potest de notatis superius ad numerum 24. A Lopadio non longe distat, habetque lacum, ex quo promanat amnis Buga, ciuitati cognominis. Recentioribus Iuba vel Guba scribitur, litteris transpositis. Amnis Buga, quem diximus, Lopadio flumini miscetur: quod itidem Græcos olim Rhyndacum adpellasse, paullo ante notauimus. 88.

GENVENSES QVIDAM IN EVROPAM MVratis II copias trans Hellespontum, accepta mercede maxima, transportant.

Referunt Turci, Muratem, vt Mustapham fugientem opprimeret, quum omnes ad Hellespontum propter Calliopolitanum traiectum naues in terram ille subduxisset, mercatorum impositas nauigiis copias suas trans Hellespontum vehi curasse. Quibus in verbis, quinam illi mercatores fuerint, non exprimitur. Sed Laonicus, rem disertius exponens: Præuerterat, inquit, Amuratem Mustaphas, Callipolim transfretando. Amurates vero nactus Ianuensium nauim maximam, quæ forte adpulerat, cum gubernatore paciscitur, vt se cum Peregrinis & militibus Ianuæ, (stipendiarios & Portæ milites vertere debuit interpres) reliquisque copiis, in Europam transueheret. Mercedem gubernatori soluit maximam, quantam pollicitus pecuniam fuerat, impigre numerando. Hinc ergo iam cognoscitur, mercatores illos fuisse Genuenses, quibus alii Muratem in singula transuehendorum capita ducatos singulos, alii binos soluisse memorant. Et notandus hic locus tam Laonici, quam annalium, propter nostrorum alucinationes, quorum alii nauatam hanc Turcis aiunt a Genuensibus operam tempore primæ Turcorum transiectionis in Europam, in quibus est Nicolaides, de quo supra dictum numero notarum 24: alii referunt ad id tempus, quo rescissis auctoritate Pontificis induciis, quas Vladislaus Polonus Vngariæ rex cum Murate pactus fuerat, Eugenius IIII Pontifex, & Italiæ principes, Vngaro promiserunt, se triremibus obsessuros Hellespontum: quo minus ex Asia Murates, vbi bellum contra Caramanum gerebat, in Europam transmittere, conatusque Vladislai regis, Europa Turcos eiecturi, posset impedire. Quo sane tempore, si Genuenses transportandis Turcis operam Murati nauassent: ceu pessime de tota meriti republica Christiana, diris omnium deuoti fuissent. Sed hoc quidem eos Laonicus & annales hi crimine liberant, quum interim negari nequeat, hanc Genuensium, priuatorum tamen hominum operam, in hoc tempore contra Mustapham Murati præstitam, non leue Græcorum rebus adtulisse damnum, ac proinde ceteris etiam totius Europæ populis Christianis fuisse noxiam. Bolairis & Ezeæ planiciei loca superius exposita sunt numero 25. Tantum heic obseruandum, nomine Boleri siue Bolairis, etiam opidum heic situm intelligi. Mortis genus, quo Mustapham Murates adfici iusserit, nimirum vt de pinna quadam murorum vrbis Hadrianopolitanæ suspenderetur; a Chalcocondyle silentio prætermissum, a Turcis memoriæ proditur. 89.

LAZARI DVO, SERVIAE DESPOTAE, simul.

His annis Bonfinius cum vno Georgio, Despota Roxianorum siue Razianorum, qui & Seruii, Muratem bella gessisse scripsit. Annales vero Turcici tradunt, anno Christiano 1427 Lazarum Despotam senem ditione sua prorsus exutum: nihiloque minus anno sequenti proximo Muratem, instaurato bello, Lazari regionem vniuersam populatum esse. Quibus ex verbis equidem colligo, nomine Lazari senis intelligi Stephanũ, Lazari primi filium, quem Murates regno eiecerit: sed ab eius filio receptam mox ditionem, a Murate direptam anno proximo 90.

fuiſſe: Lazarum vero iuniorem hunc, Georgii nomen habuiſſe perſpicit ex horum Deſpotarum ſtemmate lector, quod ſupra, numero notarum 54, dedimus.

IBRAHIM, PRAIMES, ET MPRAIMES.

91. Qui Turcis Ibrahim baſſa, Chelilis baſſæ pater dicitur, Laonico Praimes eſt, Alis filius: quo loco notauit ad libri marginem interpres, hunc eumdem eſſe cum Chaiambego. in quo ſane fallitur. Nam hic Chaiambegus interpretis, Laonico libro ſexto Carambes dicitur, Priami filius, Chelilis frater. Vbi nota, Priamum vocari nomine corrupto, loco Praimis, quem Græci Mpraimem ſcribunt, ob difficilem ipſis pronuntiationem litteræ noſtræ B, pro qua MP ponunt: vt Mpaiaſites, pro Baiaſites: Rompertus, pro Robertus: Mpiperius, pro Biberius, cognomine Tiberii: Mpaiulus, pro Baiulo: quæ poſteriora duo reperiuntur apud Cedrinum & Gregoram. Laonicus libro deinde octauo etiam Preimem, ſiue rectius Mpreimem dixit. Et Græcum Praimes ſiue Preimes, Turcicum Ibrahim, facta ſunt ex Hebræo Abraham.

MVRATES SALONICAM EXPVGNAT.

92. Annales hi quidem non indicant, cuinam Murates Salonicam ſiue Theſſalonicam ademerit: ſed res ſic habet. Anno Chriſtiano 1423. Theſſaliæ ciuitas Theſſalonica vendita Reipublicæ Venetæ fuit ab Andronico Palæologo, Manuelis Imperatoris Græcorum antepænultimi filio, pænultimi Ioannis, & vltimi Conſtantini fratre: cui lege permutationis, annui reditus ciuitatis Taruiſinæ ceſſerunt. Sed mortuus fuit Andronicus in itinere, dum Venetias nauigaret. Nihilo minus vrbe potiti Veneti, ſuos eo Rectores miſere: quorum primus fuit Marinus Bondomerius, cum titulo Comitis Theſſalonicæ. Venditio propterea facta fuit, quod Græci nullo ſe modo Theſſalonicam aduerſus Turcorum vim poſſe tueri viderent: licet vrbs ipſa magnitudine inſignis, copiis locuples, Thermaici ſinus portu nobilis, nec vlli Græcarum ciuitatum ceteris ornamentis inferior eſſet. Anno deinde 1431 Sultanus Murates eam obſedit, ac multoties oppugnatam, Venetis tamdem eripuit: cæſis defenſoribus, ac præſidii Veneti reliquiis naues ingreſſis, quæ in portu ſtabant, earumque ſubſidio Turcorum e manibus dilapſis.

MONS ZOGA, QVI ET TOganus, & Tuganus.

93. Quæ Turci montana Zogæ vocant, Græci vel Toganum montem, vt Laonicus; vel Tuganum, vt Prætor noſter, dixerunt. Laonici locus hic eſt. Muſtaphas, inquit, tamdem nuſquam tutus, fuga ſe contulit in montem, quem incolæ Toganum vocant. Prætoris autem hæc verba ſunt: Imperator etiam montem Tuganum in poteſtatem redegit, & opidulum in eo condidit: quo Nicolaum Coterzen ablegauit, vt excubias illic ageret, & Latinis intra Tzurulum degentibus negotia faceſſeret: quod quidem opidum Tzuruli non magno tempore interiecto Romanis a copiis occupatum fuit. Quibus e verbis intelligitur, Thraciæ montem eſſe Tuganum vel Toganum, vicinum Tzurulo, de qua ſuperius dictum, numero notarum 26. Zoga vero Turcicum, eam ad Toganum rationem habet quod pronuntiationem adtinet, quam Ozman vel Oſman, ad Othman.

ARBANIA. ALBANVM. ARNAVTLAR.

94. Quam Græci veteres Epirum dixere, nunc Arbaniam vocant, & Albaniam. Nomen Arbaniæ reperitur in libro Græca lingua vulgari ſcripto, cui nomen Portolanus. Albanum Prætor Græciæ noſter hanc regionem indigitat. Incolæ Turcis Arnautlari nominantur, a quibus iam maiori ex parte Morea quoque, ſiue Peloponeſus, inhabitatur.

HERZEC, HERZEGOVINA. BOZINA DVplex. Sandalis regio. Dux Sancti Saba.

95. Regia Bozinæ ſuperioris, verſus Iadram ſiue Zaram, & Epidaurum, nunc Raguſam ſe porrigentis, Herzeca a Turcis adpellatur, a Caſtaldo, Cherſech: ab aliis Orzega, a Bozinacis & Croatis Herzegouina: quod Ducis ſiue Principis ſedes eſſet, quem Bocinaci Croatique, cum Vngaris, Germanico vocabulo nominant Herzog. Quippe duplex erat olim Bozina, ſuperior & inferior: quarum

hæc

hæc regem habebat, quem Illyricorum regem nuncupat Chalcocondyles: illa principem siue Ducem, quem etiam Sancti Sabæ Ducem vocabant. Laonico Sandalis regio dicitur, & incolæ Cuduergi ab eodem appellantur, haud scio, an non corruptis vocabulis, vno ex Sansaba, sicut Itali pronuntiant, altero ex Herzecoui. Sed plura de his infra, quum in Baiasitis II vita de Achmete bassa Cherseogli siue Chersecogli tractabimus, notarum 161 & 162 capitibus. In tabulis chorographicis pro Hercego ciuitate reperias alicubi scriptum Sercico, sed corrupte.

BVLCI FILIA MVRATI NVPTA.

96. Nomine Bulci accipe Georgium Bulcouitzium, Seruiæ Despotam, & vide notata superius ad numeros notarum 46 & 54. Filiam huius, Murati nuptam, plerique vocant Irenen, cognomento Cantacuzenam, in quibus est Geufræus, quem Reineccius sequitur. Sed hi quidem errant. Nam recte scripsit Spanduginus hanc Mariam fuisse dictam, quæ nata fuerit non Cantacuzino, sed Iurgo (sic Seruii Georgium vocant) Despota patre, Cantacuzina tamen Irene matre, quæ soror fuerit Georgii Cantacuzini. Georgius autem, quod Spanduginus non addidit, nepos erat imperatoris Ioannis Cantacuzini, ex Matthæo filio, Albanensium principe. Quapropter hæc etiam Maria neptis fuit eiusdem Ioannis Imperatoris Græci. Fallitur & Bonfinius, qui Despinam hanc Synderouia capta Turcorum in manus venisse scribit: quum ex annalibus his constet, illam vrbem anno demum post initum hoc matrimonium tertio fuisse occupatam. Et notandum, hanc Murati nupsisse anno Christiano 1435, vel Mahumetano 838. post biennium vero, circumcisum fuisse Muchemetem Muratis filium. Hinc enim intelligitur, non fuisse natum ex Maria Despina Muchemetem, quod vulgo magnis etiam a viris memoriæ proditur. Quippe bimuli apud Turcos circumcidi non solent. Et tradunt annales, Muchemetem natum anno Mahumetano 833, circumcisum anno 841. vnde colligitur, octennem fuisse, quum circumcideretur. Adde testimonia Græcorum, Chalcocondylis & Spandugini; quorum ille Georgii Despotæ filiam, Muchemetis nouercam expresse vocat: hic vero Muratem ex Maria Despina nullam suscepisse subolem, disertis itidem verbis tradit. Habes etiam initio declarationis huius, prima statim nota, de hoc quædam a nobis exposita.

BVRVZ, BARAZ, CIBVRA.

97. Castrum (hoc nomine ciuitates etiam Turci vocant) Buruz, in Anatoliæ tabula chorographica Baraz, nominatur, & ad fluuium Madren collocatur, qui veteribus est Mæander. Olim Cibura dicebatur, vnde per aphæresin Buruz fecere barbari, quod verum huius nunc opidi nomen est, non Baraz. Græci veteres Cibyren nominarunt, & allui a Mæandro flumine scripserunt. Leo sapiens Imperator hanc primo loco refert inter episcopatus Stauropolitanæ metropoleos in Caria.

RITVS PONENDI PRIMVM IN SACRIS ædificiis lapidem.

98. Inter alia, quæ Græcorum imitatione Turcos factitare solitos, aliquoties monnimus: hoc etiam refertor, quod heic narratur, Muratem nouum templum Hadrianopoli conditurum, quodam die Veneris (quo Turci festum suum hebdomadarium celebrãt) summo mane, primum templi lapidem manibus suis posuisse. Nam is quoque ritus a Græcis imperatoribus ad Turcos manauit. Recitabo dumtaxat vnum exemplum de omnium illustrissimo totius orbis ædificio templi Constantinopolitani sacræ sanctæ Dei sapientiæ, qui Christus est. Id quo conditum modo, quantis sumtibus, quot annis fuerit: expositum a Græcis est libello quodam manu exarato. Leguntur autem in eo quædam huc pertinentia de Iustiniano Augusto, tanti operis auctore, quæ Latinis verbis fere totidem lectori dabimus. Quum ponendo, inquit, fundamento principium daret imperator, Eutychium patriarcham aduocauit, qui preces ecclesiæ struendæ causa concepit. Imperator autem manibus ipse suis calcem testa prehendit, ac primus

omnium in fundamentum proiecit. & cetera. Quibus sane verbis, quonam modo primus lapis in structuris talibus poni soleat, declaratur. Nam quum maxima fundamentis eiusmodi saxa sint adhibenda, quæ vix plures operarii simul, nedum vnus aliquis princeps, loco mouere possunt: amplissimus scilicet lapis ipso præsente, manumque nonnihil admouente, ad inchoandum opus ab his suo loco ponitur: cui deinde primus imperator, aut princeps auctor ædificii, calcem iniicit: atque ita struendo ædificio principium dedisse intelligitur.

OPIDI SEMENDRIAE DIVERSA NOMINA.

Georgii Despotæ Seruiorum varii casus.

99. Quod opidum Seruiæ, non procul a Belgrado ad ripam Danubii situm, Semender Turcis adpellatur, aut Semendre: diuersis est nominatum vocabulis ab historiarum scriptoribus. Synderouiam vocat Bonfinius, Spenderoben & Spenderouiam Laonicus, Simandriam Busbequius, Iouius Samandrium, Smendrouum Spanduginus: ex quo Laonici Spenderoben arbitror equidem mutandam in Smenderouen. Vngaris est Zendrew aut Sendrew, nomine a vulgo corrupto ex Sancto Andrea, cuius hoc cognomen habet & aliud castellum in Vngaria superiori, quod hodieque nostri iuris est. Seruiana Semendria siue Sendreuia nunc Sangiacatus est, Budensi Beglerbego subditus. Obsessa tunc a Murate, defendebatur a Georgii Despotæ maioribus natu filiis, Stephano (qui per errorem a Laonico iunior creditus fuit) & Georgio, sicut ait Bonfinius. Laonicus enim in eo quoque fallitur, quod Stephanum id temporis in castris ad Semendriam Murataxis fuisse scripsit, obsessumque dumtaxat Georgium, tandem fecisse deditionem. Quippe fratres ambo deditione facta Muratis in potestatem venerunt, & eamdem sustinuere pœnam, oculis adhibito candenti ferro visu spoliati propterea, quod patrem instigasse filii ad defectionem putarentur. Is autem cum filio minimo natu Lazaro profugerat ad Albertum II Imperatorem Austriacum, & Vngariæ Bohemiæque regem, Sigismundi Augusti generum & successorem, vt ab eo contra Muratis vires auxilia postularet: quæ quidem impetrata fuere, sed nihilominus succursum tardius, & interim dedita Murati Semendria. Quapropter Georgius cum Lazaro filio, suisque thesauris, qui ducatorum quinquies centena millia continebant, ad Ragusæos se recepit, & ibidem in exsilio priuatus aliquamdiu vixit. Sed quum Murates non desineret agere cum Ragusæis, vt ipsi dederetur, quo quidem nomine maxima quæque Ragusæis offerebat ac pollicebatur: præmonitus ab eis Despota, cum thesauris ad Alberti successorem Vladislaum Polonum, Vngariæ regem, se contulit: eiusque tandem ope restitutus in integrum fuit, vti deinceps suo loco dicetur.

ALBA GRAECA. BELGRADVM CHRIESCH.

Permutatio Georgii Despotæ cum Alberto II Augusto, nomine Belgradi.

100. Huius etiam vrbis varia nomina sunt, Alba Græca, Nandor alba, Beligrada numero multitudinis Cedrino, Belgradum, quod Seruiorum lingua significat arcem albam, (Poloni Bialogrod dicerent) Geusiæus denique Criesch etiam dici vult, quod mutilatum est ex integro nomine Germanico, Griechisch Weissenburg, id est, arx alba Græca. Priscis Taurunum fuit, vti Busbequius ex antiquis numismatibus recte docet. Propugnauit eam hoc tempore contra vim Muratis Ioannes Auranes. Obsidionem, quæ septem mensibus durauit, decadis II libro IIII descripsit Bonfinius. Erat tunc in Vngarorum potestate Belgradum, quorum rex Albertus Austriacus eam munitionem a Georgio Despota Seruiorum iure donationis, vt Lazius; lege permutationis, vt alii scripserunt; consequutus fuerat. In Austriacis genealogiis Lazianis hæc legimus: Alberto II vix regni gubernacula ingresso, Amurates Seruiæ Despotam adortus, Albam Græcam ad confluentes Danubii & Saui positam, natura & opere munitam, obsidione cingere cogitabat, omni genere adparatus terra & aqua instructus. Quam vim ac potentiam hostis Despota considerans, quo in ceteris tuendis auxilio sibi rex Albertus esset, munimentum illud ei donauit. Ab hoc Huniades illi loco præficitur, ob eius singu-

singulare momentum: quippe qui ad trium fluminum confluentes situs, Sauo in Italiam, Histro in Austriam atque Germaniam, Tibisco denique in Transsiluaniam, Poloniam, & Morauiam, hosti potentissimo viam ostentaret. Aduentu Alberti cum copiis, Albæ obsidio soluitur. Hactenus Laziana, quæ errore non carent, quum donationem interuenisse, non permutationem, tradunt. Audiamus & Laonicum. Erat, inquit, huic in Pannonia non contemnenda regio, cum vrbibus multis & opulentis, quas permutatione facta cum Sigismundo, pro Belgrado Eleazarus acceperat. Hæc enim vrbs mire placebat regi, vt opportuna, propter portus commoditatem. Quippe Belgradũ duobus circumfluitur fluuiis. Ab vno Ister, ab altero latere Sauus fluit, qui istic in Istrũ effunditur. Ergo Lazius ex Chalcocondyle corrigendus, vt permutationem factam sciamus, non donationem: ac vicissim Chalcocondyles emendandus ex Lazio, pro Sigismundo vt Albertus, pro Eleazaro Georgius ponatur. Bonfinius etiam ipsa loca recenset, quæ pro Belgrado hac permutatione Georgius acceperit: castella nimirum hæc, Zalonkemen, (Salankemen vocabant nostri comites. situm est supra Belgradum, ad ripam Danubij, e regione ipsius ostij Tibisci, qui se in Danubium heic exonerat) Bechien, Kelpen, (Vngari Kerpen dicunt) Vilagosuarum, Tocaium, Moncachum, (Vngari Muncazium nominant) Thaalliam, Regezum: opida verò hæc, Zathmarum, Bezermem, Debrezen, Thurum, Varsanum, & alia.

NOVA. NOVOGROD.

Quæ Turcis & Croatis Noue dicitur, arcis nouæ significationem habet, in 101.
Seruiæ finibus sita. Nunc ibidem sangiacus est Turcicus, Budensi subiectus beglerbego, cum nomine Nouogrodensis. Primus hanc Murates cepit, sed Christiani recuperarunt: & sub Muchemete II rursus eam amiserunt: in cuius vita de hac quædam adijciemus alia, capite notarum 132.

SCACH ABEDIN BASSA. SABATINES.

Qui a Turcis heic nominatus Scach Abedin, Italis historicis Sciabadin, ex 102.
Bonfinio, Chalcocondyli Sabatines eunuchus est, quasi Sa Badines. Sic Busbequio Sagtamas Persarum rex est, qui & nobis, & ipsis dicitur Scach Tamas, vel rectius Scach Techmas: & idem Bagtamas eidem, qui nobis Beg Tamas, vel Techmas beg, id est, Dominus vel princeps Techmas. Sic & Tzanisa Philippo Bergomati est Scach Tzanorum. Edzis begi natales ad illum Edzem begum refero, qui sub Vrchane, Soleimani Vrchanis filio militauit: & propterea begos hos Edzeos ipsis etiam Eutenosiis, & aliis nobilioribus Turcorum familiis, secundum Osmanidas, præferendos puto.

MESID BEG INTERFECTVS. PANnodacia. Ardelium. Erdel, seu Ertel. Tosibinium. Laonici Cudunidas.

Narrant annales Turcici, mandato Muratis Mesitem begum per Valachiam 103.
in Vngariam, cum exercitu, penetrasse: sed omnibus ibi cum copiis fuisse cæsum. Heic primum notabit lector, Mesitem Laonico dici Mezetem, Europæ præfectum, hoc est, Romaniæ beglerbegum, Bonfinio Mezethum. Valachiæ vero nomine, Transalpinam heic intelligi, auctore Bonfinio, de qua superius numero 71 dictum. Quod autem iussum referant Mesitem ingredi Vngariam, accipiendum de Transsiluania: quam hoc loco, sicut alibi quoque, Pannodaciam Laonicus a Pannonibus siue Pæonibus, & Dacis, qui Valachi gemini sunt, a quibus Transsiluania circumdatur, adpellat. Idem mox subijcit hæc verba: Pannodaciæ regio, Ardelium nominatur. Addit etiam, metropolim huius esse Tosibinium: quæ vox quomodo ab interprete corrupta sit ex Cibinio, quod nunc manet apud Vngaros nomen, & Germanis est Hermestadium, supra capite notarum 12 docuimus. Et sunt profecto corrupta mirifice in edito Laonico vocabula propria. Quis Cudunidam cogitaret esse Culionidem, nisi valde peritus eorum temporum historiæ? Bartholomæus is certe Collionus erat, nobilis dux Bergomas: cuius etiam gentiles si natos quis dicat ex familia de Collisionibus, quis diuinare mox posset, hos

ortos familia nobilium Bergomatum, quibus nomen sit a Collionibus? Ita nimirum corrupta vox legitur in vita Karuli IIII Augusti, quam Reineccius noster publicauit. Ad annalium nostrorum seriem vt redeamus, erat id temporis Ardelij regio (nunc Vngaris Ertel dicitur) Iango Choniati commissa creditaque, sicut Laonicus ait: id est, Ioanni Huniadi, longe illustrissimo duci, Matthiæ regis Vngariæ patri: quem Geufræus Iancum Banum adpellat, vocabulis infra declarandis. Hic Mesitem Romaniæ beglerbegum, auctore Bonfinio, cum XXCIↃ Turcorum fudit, cæcidit, interemit.

SOPHIA. TIBISCA. SCOPIA. SARdacia. Sardica. Triaditza.

104. Satis notum est Sophiæ nomen, opidi Bulgariæ magni & populosi, licet nulla sit ex parte munitum. Ibi diem nos vnum & alterum hæsimus. Ad marginem Chalcocondylis hæc adscripsit interpres verba: Sophia, nunc Scopia. manifestus hic error est, quum vrbem Scopia diserte Laonicus in Macedonia collocet. Vide notata inferius capite 169. Marius Niger Sophiam veteribus adpellatam putat Tibiscam. Bonfinius ait, vrbem a templo, quod magnifico sumtu Iustinianus exstruxerit, nomen accepisse. Atqui nullum heic templum tale vel olim fuit, vel hodie saltim ex aliquibus ruinis agnosci potest: & a templo Constantinopolitano, quod Iustinianus Sanctæ Sophiæ siue Dei sapientiæ nomine splendidissimum condidit, hoc opidum, 14, vel 15 dierum itinere dissitum a Constantinopoli, vocatum fuisse, quis credat? Idem addit, Sardaciam hanc olim fuisse dictam, a Sardis & Dacis: hoc est, a gentibus longissimo terrarum spatio, & ipso quoque mari discretis. Subiicit deinde, celebratam ibi fuisse quondam synhodum Sardacensem vel Sardaicensem. Hinc vero tandem intelligitur, de Sardica loqui Bonfinium, vbi Sardicensis habita synhodus fuit, sub imperio filiorum Constantini Magni. Ea vero non heic quærenda, nec hodie Sophia dicitur, sed Triaditza: quod ei nomen etiam ætate sua fuisse, Glycas noster scripsit.

SCACHI ABEDINIS EXPEDITIO infelix. Iancus Turcos cædit.

105. Quum heic dicatur ablegatus fuisse beglerbegus Romaniæ, hoc est Europæ, Scachus Abedines, cum vniuersis Romaniæ copiis, & Acanziis, & Genizaris: haud dubie magnus illi a Murate datus fuit exercitus, quem Bonfinius æstimatum fuisse scribit octuaginta Turcorum millibus: quod equidem annalium verba considerans, vero consentaneum puto: quamuis adijciat Bonfinius, id non facile fidem admittere. Cæsorum certe numerus ei fidem facere debebat, quum fateatur triginta Turcorum millia fuisse tunc interfecta, capta quinque millia. Expeditioni causam præbuit tum Mesitis bassæ calamitas, paullo ante cum suis ad internicionem deleti: tum vtriusque Valachiæ defectio, quæ auctore Ioanne Huniade, Turcorum a fide discesserat. Hunc enim annales intelligunt Ianci nomine, quo gentibus illis Ioannes dicitur. Laonicus (vt indicatum) Iangum Choniatem, Spandugìnus recte Iancum Vaiuodam adpellat, videlicet Erdelij siue Transsiluaniæ, Geufræus Iancum Banum: de quibus officiorum ac dignitatum in Vngariæ regno præcipuarum nominibus, partim capite notatum 71 diximus, partim infra dicturi sumus.

Vladislai Regis Vngariæ prima contra Turcos expeditio.

106. Ante omnia declaremus heic positarum in annalibus personarum aliquot nomina. Rex Vngarorum, expeditionis huius auctor Vladislaus erat, ex Poloniæ regum, Iagellonis stirpis, familia: quem Vngari plerique, deserto Ladislao Austriaco, Alberti II Augusti postumo regni administrationi præfecerant. Iancus qui nominatur, Ioannes est Huniades: Lazarogli, siue filius Lazari, Seruiæ Despota Georgius, Græcis & nostris Stephani filius, Lazari nepos. Casan vel Casambassa Turcis scribitur, quem Geufræus Carambegum nominat, & nigrum dominum siue ducem interpretatur: Philippus Callimachus magis corrupte Carambum vocat, Laonicus Chasanem, sicut & Turci: quod verum ei nomen fuisse crediderim,

diderim, & alterum cognomen, a nigredine: ſicut & aliud Celepini cognomen eidem tribuit Bonfinius, a nobilitate. Turci tradunt, Romaniæ ſiue Græciæ beglerbegum hunc fuiſſe, Laonicus Europæ ducem, quod idem eſt. Bonfinius vero Natoliæ facit beglerbegum, & copias huc e Natolia traduxiſſe memorat, quod vero non ſit ſimile. Nam, vt nihil de conſenſu horum annalium cum Laonico dicam, ſane credibilius eſt, hunc Græciæ vel Europæ beglerbegum fuiſſe, qui occiſo ab Huniade Scacho Abedini Romaniæ beglerbego ſucceſſerit, & e propinquo cum Europæ copiis hoſti occurrerit: quum Anatoliæ beglerbegus ab hiſce regionibus longius remotus eſſet, nec cum exercitu tam facili momento poſſet Helleſpontum tranſmittere: vt interim taceam, quantum periculi rebus Anatoliæ creaturus fuiſſet beglerbegi diſceſſus in Europam, necdum ab Oſmanidis oppreſſa Caramani, hoſtis perpetui, & aliorum potentia. Quod cæſus fuiſſe cum ſuis Caſanes in annalibus legitur, non ſic accipiendum, ac ſi fuerit interfectus. Tradunt enim ſcriptores hiſtoriarum magno conſenſu, (præſertim Bonfinius, & Callimachus, qui aut tunc, aut non multo poſt vixit, & Poloniæ regibus, Ioanni præſertim Alberto, familiaris fuit) hunc baſſam non occiſum fuiſſe, ſed captum.

CLISVRAE ISLADINAE. SLADITZA, PRISCIS Oſmus fluuius. Capi Derbent.

Cliſuras dixi, nomine Græcis hiſtoriis noto, vias ſiue tranſitus anguſtos ad- 107.
modum, per loca montuoſa, quæ Latinis olim furcæ nominabantur, & fauces. Sic Iuſtiniano Rinotmito Cedrinus: in reditu eius obſederant Bulgari vias in anguſtia cliſuræ. Expoſuit & reſtituit alicubi vocem Cuiacius, Iureconſultus clariſſimus, deriuatam a verbo Græco, quod occludendi ſignificationem habet. Iſladinas vero cliſuras heic intelligunt Turci, quæ in Thraciam ex Bulgaria profecturis in Hæmo monte occurrunt eo loco, quo paruus amnis Sladitza ſubter cliſuras Hęmi labitur. Nam vti Bonfinius ſcripſit, a Sophia duplex iter eſt, ad ſuperandum Hæmum, in Thraciam & Macedoniam euntibus. Vnus aditus a Traiano pleriſque putatur factus, vbi adhuc quadrato lapide porta maxima ſpectatur. Alter ad paruum eſt amnem, quem Sladitzam Bulgari vocant. Prius iter nos tenebamus, in quo portam illam reperimus, ad pagum Bulgaricū ſitam. Et locum hunc Turci comites noſtri nominabant Capi Derbent, hoc eſt, portam faucium vel anguſtiarum. Alter aditus eſt ille, de quo heic agimus, & quem Iſladinum annales vocant, a Sladitza fluuiolo. Cedrinus heic amnem Oſmum ponit, quem arbitror eſſe Sladitzam. Locus eſt in vita Conſtantini Monomachi ſiue Gladiatoris. Baſilitzæ nomen apud Laonicum, in expoſitione cladis huius Turcorum, vitioſe ſcriptum vix dubito: licet non ignorem, velle Geufræum, Baſilitzen nouo vocabulo nunc Hęmum dici: cuius opinionis penes ipſum fides eſto.

GEORGIVS DESPOTA CVM LAZAro filio reſtitutus a Murate.

Lazarogli, ſiue Lazarides, Georgius ſcilicet Deſpota, poſt primam hanc ex- 108.
peditionem Vladiſlai regis, in gratiam rediiſſe cum Murate traditur heic in annalibus, idem & Laonico referente: ſed addit hic, fuiſſe tunc reſtitutum cum patre Georgio Lazarum quoque minorem natu filium, cum tributi quotannis ſoluendi onere, quod erat definitum parte dimidia redituum totius Seruiani Deſpotatus. Hinc ergo Cureus Sileſiorum chronographus refutatur, qui ſcripſit, Georgium poſt cladem Varnenſem Amurati reconciliatum, ſua recuperaſſe: hoc eſt, anno poſt hanc Vladiſlai victoriam tertio: quum omnino conſtet, ante Varnenſem expeditionem inuitatum a Vladiſlao rege Deſpotam ad belli contra Muratem ſuſcipiendi ſocietatem, id nullo modo facere voluiſſe: regemque cum Huniade propterea ſibi reddidiſſe infeſtum. Capita pacis inter Vladiſlaum & Muratem, poſt cæſos ad Iſladinas fauces Turcos, apud Laonicum, Bonfinium, & alios leguntur.

CHELILIS BASSAE NOMEN CORRVPTVM.

Adtigimus de hoc quædam numero notatum 29, & rurſum 91. Apud edi- 109.

tum certe Laonicum tam filij Cbelilis, quam patris Ibraimis heic corrupta leguntur nomina. Sunt enim hæc eius verba: Potentiam maximam tenebat Chatites Priami filius, quo in ianuis regis vir prudentior non erat. Primum in his Chatites, mutandum in Chaliles, & Priamus in Praimem vel Mpraimem: quibus litteris Mp Græci nostrũ B conantur exprimere, sicuti cap. 91 dictum: prorsus vt Mpraimes sit Braim vel Ibraim. Geufræus etiam nomen eius corrupit, cui Chaly bacha scribitur, & Haly bacha, pro Chalil vel Chelil basſa. Laonico sane Chaliles, & Alies, vel Halies, (qui Turcis Ali) diuersa nomina sunt.

EXPEDITIO SECVNDA VLADISLAI REGIS, *post violatas decennales indutias.*

110. Causas expeditionis secundæ Vladislai regis annales hi Turcorum non exposuerunt, sed apud nostros, Laonicum, Callimachum, Bonfinium, plene commemoratas legimus. Tradunt enim, Eugenium IIII Pontificem, vbi decennales Muratem indutias cum Vladislao rege pactum accepisset: tantum opera Iuliani Cardinalis Cæsarini legati a latere, apud iuuenem & auidum gloriæ regem, aduersantibus interim magnis viris, qui religionem pacis ac fœderis, interuenientibus sanctissimis iurisiurandi vinculis icti, minime violandam adsererent, perficere potuisse: tamdem vt auctoritate pontificia rescissis indutiarum pactis, arma cõtra Muratem rursus capienda decerneretur. Aiebat enim Pontifex, initam cum infidelibus pacem, non consulta prius Apostolica sede ratam haberi nõ posse: præsertim, quod ea videretur in perniciem ac detrimentum reipublicæ Christianæ facta. Sic redintegratum temere fuit bellum, de cuius exitu plerique viri sapientes male tunc etiam ominabantur. Quippe Murates bona fide præstiterat, quæcumque mutuæ pacis tabulis ad se pertinentia continebantur, & præstiturum se fuerat policitus: nihil minus fore veritus, quam vt Christianus rex, tantæ virtutis ac fidei, cum Huniade, ceterisque præstantibus viris, tam infami perfidiæ scelere semet obstringeret. Sed enim lectorem ad eos, quos dixi, Callimachum præsertim, ac Bonfinium, remitto.

MATERA. SCHVLI. NIGEBOLI. BVRVVAD.

111. Pro Matera Callimachus & Bonfinius nominant Pezecbium, pro Schulio Callimacbus Sumium, Bonfinius Sunium: quæ Sulio respondere arbitror, molliori pronuntiatione, veriorique scriptura. Bonfinio Macrapolis etiam recitatur, quæ Matera sit, necne, videant alij. Vi quidem capta fuisse Pezechium & Sulium, annales innuunt, Callimachus & Bonfinius adfirmant: quumque neminis vitæ parceretur, interfecta Turcorum ibidem quinque millia periisse. Nigebolim supra diximus capite notarum 51 Turcis esse dictam, quam nos vocamus Nicopolim. Buruuadam annales occupatam, præsidium accepisse narrant. Ergo illa sponte se dedidit, nec vastata fuit. Vnde colligitur a Turcis Buruuadam vocari, quam Callimachus Tauarnam, Bonfinius Cauarnam dixit. Hanc enim vltro deditionem fecisse commemorant, exemplo Pezechij Suliique territam.

DIVERSAE DE ALTERA MVRATIS IN EVropam transiectione cum exercitu opiniones.

112. Diximus supra, numero notarum 89, Muratem bello contra Mustapham suppositicium fratrem, Genuensium quorumdam opera, numerato his maximo pretio, trans Hellespontum peruenisse cum copiis: idque verum esse, testimonio Laonici docuimus. A quibus autem hoc bello contra Vladislaum Vngariæ regem, Muratis exercitus in Europam transuectus fuerit, equidem hactenus intelligere non potui. Non ausos id tunc facere Genuenses, facile crediderim, propter Italiæ totius consensum: quæ maxima Turcorum ex Europa pellendorum, ac radicitus exstirpandorum spe concepta, classem ad angustias Hellesponti miserat: qua fatentur ipsi Turcorum annales impeditum fuisse Muratẽ, quo minus in Europam transiicere cum suis per Hellespõtum posset. Nec dissimulaturus tanti sceleris auctores erat Cardinalis Florentinus, Italicæ classis præfectus: siquidem illius adfines esse culpæ Genuenses, constitisset: minus eis parsurus Eugenius, Papa Venetus,

pa Venetus, exitiali Genuatibus odio cum aliis Venetis infestus. Dumtaxat in litteris suis, quarum Bonfinius meminit, Muratem Cardinalis scribit, elusis astu vel largirione speculatoribus, ad Calliopolim transiecisse. Quæ verba quonam modo cum verbis annalium concilianda sint, aut aliter intelligi possint, quam cum ipsius Cardinalis ignominia, negligentiæ semet arguentis, equidem non video. Cur enim Italicæ classi præfectus, non impediebat, quo minus vel ad Calliopolim, vel alium Hellesponti locum ille transijceret? cur in se culpam tacite confert? cur oscitantiæ semetipsum accusat? Ait enim, ad Calliopolim transmisisse Muratem, a quo transiectu ipse Muratem arcere iussus fuerat. Ex aduerso scribunt Turci, classem Italicam in tempore Calliopolim adpulisse, Muratemque præpediisse, quo minus illic transmittere potuerit. Audiamus & Laonicum, qui per otium traiecisse Muratem narrat, quum aduerso vento diebus aliquot durante, impedirentur Itali, quo minus ex Propontide in Hellespontum contra Muratem venire possent. Interea vero Muratem ad turrim sacram, quæ in Asiatico litore sita sit ad angustissimum in Propontide locum, transmisisse. Excusat hic quoque Cardinalem classis præfectum, & vbi transiecerit, sua quidem opinione, Murates, indicat: nisi quod per errorem scribit interpres, factum hoc ad angustissimum in Propontide locum: pro quo, in Hellesponto, dicere debebat. Bosporus enim angustias habet, commodas ad transijciendum: Propontis vero nullas, nisi qua in Ægæum mare per Hellespontum erumpens, a Calliopoli vsque ad arces, quas Dardanellos vocant, spatio 27 milliarium, in artum cogitur, vt antea capite notarum 24 diximus. In hac ergo narrationum diuersitate, nihil inuenio probabilius, quam quod annalibus his memoriæ proditur: Muratem scilicet ab Italis impeditum ad Calliopolim, ea relicta, sursum (non deorsum, vbi situm erat illud Dianæ fanum vel Hieron, quod male turrim sacram reddidit interpres) cum exercitu per Bithyniam profectum, e regione illius loci, quo loco nunc arcis nouæ structura cernatur, mercatorum nauigiis in Romaniam siue Thraciam transiecisse. Nam hinc manifesto paret, eum nec ad Calliopolim, nec ad Dardanellos, nec ad vllas alias Hellesponti angustias transuectum: sed supra Constantinopolim, versus Pontum Euxinum, in ea Bospori parte, qua is artissimus est inter Asiam & Europam, & vbi propterea nouam arcem (Neocastron Græci vocant, vt paullo post dicetur capite 128, ad vnum supra Constantinopolim milliare Germanicum) Muratis filius Muchemetes exstruxit, vt heic ex Asia in Europam, vel vicissim ex Europa in Asiam, transiectu facili ac breui, quoties libuisset, nemine prohibente, cum exercitu posset transmittere. Quidquid dicat Laonicus, quidquid scripsisse Cardinalem, male fortassis ab exploratoribus instructum, Bonfinius adferat; hæc potius ego vera puto.

VARNA. STAGNVM VARNENSE. CALIACRA.

Ciuitas est ad Pontum Euxinum Varna, quam Ortelius Odessum priscis, 113. vel Odyssum dictam tradit, alij Dionysopolim faciunt. Anchialus esse de Curei sententia nequit, quum ea superstes Achelo nunc dicatur, nomine non admodum recenti. Nam & Cedrino Acheloum vocatur, & apud Symeonem magistrum Officiorum in historia needum edita legitur, Anchialum recentiori vocabulo nominari Achelo. Barnam scribũt Chalcocondylis interpretes, & apud Cedrinum tum Barnam, tum Barnas numero multitudinis, doctissimus Xylander, nobis, dum viueret, amicissimus. Ad Varnas, ait Cedrinus, castra Bulgari posuerunt. Item, Catacalo (inquit idem Cedrinus) sitarum ad Istrum vrbium locorumque præses, quum Rossis occurrisset iuxta litus Varnæ, quam ita vocant, manumque cõseruisset: eos in fugam egit. Heic litoris Varnensis fit mentio, Callimachus etiam sinum maris, & stagnum, Bonfinius paludem nominat. Hæc pactionibus regi Vladislao dedita fuit, vt scripsit Laonicus: Caliacra vero vi capta, cuius heic in annalibus nulla mentio. Bonfinius tamen eam silentio non præteriit, & male Callacrium scripsit: nomen hoc addens opido datum, a Gallis ex Asia, re infeliciter gesta, reuersis: vt Callacriũ quasi Gallacrium diceretur. Atqui Caliacra signi-

ficat Græcis bonum vel elegans promontorium. Mario Nigro, hodiernam Græcorum pronuntiationem sequuto, Chaliacra vocatur.

PVGNA VARNENSIS. CARA MICHAIL.

114. Hoc prœlio Vladislaus rex pugnasse dicitur ab vno latere, vel secundũ Laonicum, in dextro cornu: Cara siue Niger Michael in sinistro, de quo tamen aliud præterea nihil memoriæ proditum reperio. Bonfinius eadem de Nigro Michaële commemorat, ac diserte profitetur, ex Turcorum se narrationibus illa repetere: ne verbulo quidem adtingens, quis fuerit iste Michael. Laonicus ait, Dacos in sinistro curasse cornu, quibus fortasse Michael Zilagius præerat, cuius sororem Huniades habebat in matrimonio. Equidem alium diuinare Michaelem, id temporis apud Vngaros celebrem, non possum.

LAONICI LOCVS EMENDATVS ET EXpositus. Chazilar. Vitezi.

115. In primo conflictu cæsus fuisse refertur ex parte Muratis Anatoliç beglerbegus. Hanc interemti Anatoliæ beglerbegi gloriam Laonicus Huniadi, fortissimo duci tribuit. Hoc autem loco facturum me pretium operæ spero, si verba quædam Laonici partim corrupta, partim obscura, restituero & illustrauero. Ea vero tam apud Latinum, quam Gallicum interpretem, huiusmodi sunt: Ioannes Choniates habens Phazen, id est eos, qui Bitaxides vocantur, ibat in Asiæ ducem. Opinor aliis hæc legentibus idem accidere, quod initio mihi contigisse memini. Nimirum monstrum quoddam arbitrabar esse Phazen, ex quo vno mox plures nescio qui Bitaxides, velut ex equo Troiano, prodierint. Ne diutius auidum lectoris animum detineam, dico sic ista legenda: Ioannes Choniates habens secum Chazes, id est eos, qui Vitezides vocantur, ibat in Asiæ ducem. Quæ verba lector vt intelligat, Turcis Chazi norit significare strenuum militem, quæ vox numero multitudinis Chazilar eis effertur, Græcis Chazes, hoc est, strenui milites. Iidem vero lingua Vngarica dicuntur Virez, vt Germanica *Rittersleut*. Ex hoc autẽ Vitez, Chalcocondyles more Græco formauit Vitezides. Hoc modo nihil in Laonici verbis obscuri restat. Gallicus interpres Vngaricarum rerum imperitus, alio loco Bitezides cum Hussaris confundit, qui leuis apud Vngaros armaturæ sunt equites. Solent autem huiusmodi Chazilari & Vitezi tam apud Turcos, quam Vngaros, habere certas quasdam notas, quibus ipsi præ ceteris militibus conspicui sunt: & in primis tot gestant ardearum in capite pennas, quot hostes vel in prœliis, vel duellis, quæ vtrique genti frequentissima sunt, occiderunt. His ergo militibus strenuis stipatus Huniades, Anatoliæ beglerbegum inuasit, & cum suis occidit.

PRECIBVS MVRATIS MVTATA PROELII FACIES.
Inauditum pignus fidei causa Murati datum.

116. Non a Turcis tantummodo memoriæ proditum est, constitutum in maximo discrimine Muratem auxilium cælitus implorasse: verumetiam ab historicis Christianis idem relatum in litteras, quorum aliqui rem non temere silentio prætereundam produnt. Quippe commemorant, poscente Murate certum aliquod a Vladislao rege pacis inuiolabiliter obseruandæ documẽtum, profano quorumdam consilio traditam ei fuisse hostiam, ecclesiastico ritu consecratam: ne scilicet vllo modo de fide voluntateque regis, accepto tam augusto pignore, dubitaret. Postea vero perturbatis (vt dictum) induriis, quum ad arma deducta res esset, ac prœlio Varnensi cæsis in vtroque cornu Muratæis, in extremo res Turcorum discrimine versarentur: Muratem e sinu prolata Christianorum hostia, & erectis ad cælum oculis, in huiusmodi quædam prorupisse verba: Christe, si Deus es, vt Christiani tui de te perhibent, vindica perfidiam tuorum, qui te mihi dedere pignori, nihiloque minus adeo religiose sancitam pacem per summum scelus violarunt. Quibus in hunc modum ab ipso prolatis ea scilicet euenerint, quæ tam ab hostibus, quam a nostris recitantur. Philippus tamen Callimachus hanc rem tam secreto referre videtur actam, nihil vt certi de tradito tali pignore vulgo constaret.

CHESER,

CHESER, ET CHETER BEG, IDEM. VLADISLAO regi caput amputat. Elpiorum familia.

Narrant annales ei, qui Vladislao regi prostrato caput amputarit, & Murati 117.
obtulerit, nomen fuisse Cheser beg, eumdemque natum ex Elpia fuisse familia. Chalcocondyles autem scripsit, nomen peregrino, qui Murati caput interemti Pannonum regis adtulerit, fuisse Therizes: qui virtutis insigne præmium a rege consequutus sit. Heic inter se diuersa duo recitari videmus. Primum est, peregrinum Laonico fuisse, qui caput regis adtulerit, hoc est Azepum siue peditem stipendiarium, pro quo begum posuerunt annales. Et begorum nomine proceres apud Turcos adpellantur. Alterum, nominis ipsius discrepantia, quum ille Therizem dictum fuisse velit: Turci vero Cheserem nominent. Quod prius adtinet, potius equidem Turcis habendam fidem arbitror, vt ex procerum numero fuisse credatur, qui Elpiorum familia natus erat. Hanc enim initio declarationis huius videri eamdem esse cũ Oguzia, monuimus. Is ergo regi caput amputauit, quum alius quidam ex Azeporum siue peditum numero, incisis equi regij tendinibus, eum cum ipso rege humi prostrauisset, vt Turci referunt. In nomine non magna diuersitas est, nisi quod Laonicus vulgo notum & mutilatũ posuit. Quippe Cheser elegantius apud Turcos loquentibus idem est cum eo, qui a vulgo pronuntiatur Cheter, ex quo Cheteris nomen Laonicus sub finem octaui libri fecit: heic Therizem mutilate scripsit, pro Cheterize. De ipso Vladislai regis amputato capite quid factum postea fuerit, paucis Thomas Ebendorfus in Austriacis suis exposuit. Caput, inquit, Vladislai, cum armis, & dextra, fertur pro iocalibus (id est, cimeliorum loco) regi Tatarorum oblatum. Nimirum in vindictam perfidiæ dextra quoque mortuo præcisa fuit, qua fidem dederat.

INTEREMTORVM VTRIMQVE PROELIO Varnensi numerus, & alia.

Dies ille, quo pugnatum ad Varnam, traditur a nostris fuisse decimus mensis 118.
Nouembris, anno 1444. Geufræus vndecimum statuit. Bonfinius cæsa prodidit Christianorum ad XCIↃ, Turcorum ad XXXCIↃ. Numerus militum, qui regis in exercitu fuerit, a Bonfinio positus plurimum discrepat ab eo, quem Turci memorant. Nam hi de LXXXCIↃ loquuntur, ille tantummodo de XVICIↃ.

CHADVM BASSA. SEMISSE ASPRI AVctum Genizarorum stipendium.

Quem heic annales nostri Chadumem bassam vocant, Laonico Phatumes 119.
est, regiæ domus iudex. Hoc ideo duxi notandum, quia confirmat id, quod paullo ante scripsi numero 115, Phazen alibi mutandum in Chazes, vt heic Phatumes in Charumes, quod idem est cum Chadumes. Id vero nomen Chadum vel Hadum, castratum vel eunuchum significat. Inde quod dicitur, adiecisse Muchemetem stipendio Genizarorum semissem aspri: ex more Turcorum intelligi debet, qui a Sultano suo diurnas annonas accipiunt: non menstrua, nec annua salaria, quæ principes nostri dare solent. Causas reuocari a bassis ad gubernationem Muratis, Chalcocondyles exposuit.

MOREAS. GEREME. TZACONIA.

Moreas, genere masculo, dicitur a Græcis hodie, quæ Peloponesus olim vo- 120.
cabatur. Nomen ipsum, quod apud Damascenum Studitam reperitur, deriuant Græci nunc ab arbore moro, quod tota regione scilicet arbor hæc frequens sit. Heic expugnatam a Murate Geremen, excidioque datam, tradũt annales: quam arbitror esse veterem Gereniam Peloponesi, quod opidum Ptolomæus in ea Peloponesi parte collocat, quæ Laconia dicebatur olim, nunc Tzaconia, non Sacania, sicut Ortelius praue scripsit.

IBANIS SEV IOANNIS DITIO. COTZIAcum siue Getia. Iscodar, Scodra, Scutarium. Ischender beg.

121. Annales hi ditionem Ioannis vocant, quam Ibanis regionem dixit Laonicus. Iuanem vero scribere debuit interpres. Etenim Seruianis Iwan, vt hodie Rossis quoque Ioannes vocatur. Intelligitur autem Ioannes Castriotes vel Castriotus, partis Albaniæ princeps, pater Georgij Castriotis, qui nominabatur a Turcis Ischender beg, id est dominus Alexāder, ex quo Schanderbegū fecerunt alij, magnumque Alexandrum non recte interpretati sunt. Corruptius eumdem Bonfinius Sandorobechum adpellauit. Laonicus Scenderem scripsit, qui puer in ianuas regis venerit, hoc est, ad portam Osmanidæ principis: & hoc tempore Muratem ei bellum fecisse commemorat. Chalcocondylis interpres hoc loco margini Calcioli nomen adscripsit, pro nomine Castrioti. Cotziacum in huius belli narratione, libro VII Laonici, Getia vocatur: vicina Cruæ, (Croiā nostri dicunt, de qua plura paulo post) quam post Getiam, licet frustra, Murates adortus fuit. Iscodarbeg Turcis est Scodræ dominus siue princeps, videlicet hic ipse Georgius Castriotus, de quo dictum. Scodra vero Græcis est integra voce Scutarium. Plinius tamen alicubi Scodram vocat, & in nouella Leonis Augusti de Thronis etiam Scodrarum episcopatus sub Dyrrachina metropoli reperitur, qui sane non diuersus est ab eius ciuitatis episcopatu, cuius heic fit mentio. Fallitur Barletius, quum Turcis Scandriam dici putat, quasi Alexandriam. Nam Iscodar non est Scandria, nec Alexandria vocatur eis Scandria, sed Ischendrie.

SAXONES IN HVNIADIS EXERCITV.

Saxij. Sassij. Sassia.

122. Mirum alicui videatur, cur annales mentionem Saxonum heic seorsum faciant, quum statim in genere Germanorum nomen subiiciant, quo Saxones etiam continentur. Eius eximendi scrupuli causa dico, non heic nostros in Germania Saxones intelligi: sed Saxones Transsiluaniæ, vel Erdelij, vel Septemcastrensis in Vngaria regionis incolas, qui Sassios siue Saxones hodieque se profitētur, & a Ceculis, eiusdem regionis incolis, tam lingua, quam aliis rebus omnibus, differunt. Hinc Bonfinius in Transsiluania sitæ Saxobaniæ mentionem facit, pagina 612 postremæ Francofurtensis editionis, quam Sambuco nostro clarissimo debemus: cuius equidem mortui memoriam cum beneuolentia vsurpo, & præter meritum a quodam excellentis ingenij doctrinæque viro, nobis itidem amico, mox a morte paullo tactam inclementius, doleo. Et ibidem Sambucus margini nomen Saz, ad Saxobaniam adscripsit: quo significare voluit, hanc a Saziis siue Sasziis sic dictam. Notum vero, Saxones a Germanis, quos superiores vocant, ita nominari: quum ipsi patriam suam Sassiam, seque Sassios indigetent. His coniunge, quæ supra de Nemetsassiis capite 71 exposuimus. An autem victi Saxones nostri a Karulo magno Augusto, quemadmodum in Flandriam, sic etiam in hæc Erdelij loca translati fuerint, quod aliquibus persuasum video: non huius est loci, prolixius discutere. Mihi quidem vix vero fit simile, qui sciam non vno sęculo Saxones ante Karulum magnum in Pannonia cum ipsis fuisse ciuibus suis Longobardis; vt omittam alia, quæ sane plurima possent in medium adferri. Copiæ nostrorum, quas Turci maximas fuisse dicunt, hominum viginti duo millia continebant; præter Valachos tamen, vti Bonfinius meminit.

VALACHI A TVRCIS CAESI. IVSTO IVDIcio vindicatum in transfugas.

123. Aiunt annales, cæsos a limitrotrophis aliquot proceribus Turcicis fuisse Valachos ante commissum in planicie Cosouana prœlium. Chalcocondyles vero tradit, Valachos ab Vngaris & ceteris Christianis, ad Muratem sub ipsam defecisse Cosouanam dimicationem: deque sententia Muratis arma ponere iussos, in exercitu vtriusque conspectu, summa cum omnium admiratione, ceu perfidos transfugas ac desertores, trucidatos fuisse. Quod equidem exemplum singularis in Murate seueritatis ac iustitiæ, prætereritū a Turcis esse silentio, non abs re miror.

ANNVS

ANNVS PROELII COSAVANI. NVMERVS VTRIMque cæsorum. An Morana fluuius idem cum Schitniza.

Notauimus in margine libri annum Mahumetanum 853, quo pugnatum in Cosouana planicie, respondere Christiano 1448: quo Bonfinius etiam dimicatum scripsit. Idem addit, periisse continuis hisce conflictibus Turcorum ad XXXIIICIↃ, Christianorum vero dumtaxat VIIICIↃ, quemadmodum Murates ipse suis in litteris ad Corinthios fassus fuerit. Ceterum hoc loco præterire silentio non possum, me superius numero notarum 48 policitum explicationem quæstionis, an Schitniza fluuius idem sit cum Moraua. Sic enim hunc cum incolis voco, qui Chalcocondylis interpreti Morabas scribitur. Cedrinus alicubi Morauen tam fluuium, quam castellum ad eius ripam positum, nō procul a Beligradis, nominare videtur. Peruenit, inquit, vsque ad Morauen & Belegrada, quæ castra sunt Pannoniæ, in Transistriana regione sita, & Crali Turciæ vicina. Quibus verbis vltimis Crales Turciæ significat Vngariæ regem. Sæpius enim repetit Cedrinus, Vnnos & Vngros dici Turcos. Idem hos in Pannonia Turcos occidentales discernit a positis in vicinia Persarum Turcis orientalibus. Et Turci a Persis hodieque dicuntur Mogores, quod nomen genti suæ nunc etiam tribuunt Vngari, sicut Eginhartus quoque Karuli magni tempore scripsit, Vgros vel Vngros & Magores eosdem esse. Nota vox Vngarorum, Maggior mudra. Sed redeamus ad Morauam. Geufræus Morauam olim Moschum fuisse nominatum putat. Meminit autem Laonicus, sepultos fuisse Turcos, hoc prœlio cæsos, ad ripam Morauæ fluminis. Bonfinius vero proceres ait ibidem sepultos, gregarios in profluentem Schitnizam coniectos. Hinc parere videtur, idem esse flumen, Schitnizam & Morauam. Sed quum equidem recordari videar, comites nostros istic vnum Morauam nominasse: restat vt concludamus, Schitnizam hactenus conseruato nomine, postquam se Morauę miscuit, amisso priori vocabulo deinceps solo Morauæ nomine censeri, donec ita coniunctus vterque fluuius in Danubium labatur. Memini vado nos transire Morauam, magna mensium aliquot siccitate plurimum deminutis eius aquis: sed nusquam ab eis incolis Schitniza, vbique Moraua nominabatur, contra interpretis Gallici opinionem. 124.

FERIS BEG. GERGONI SIVE CHRYSONIcum. Anatoliæ montana.

Nomen beglerbegi Romaniæ, qui Gergonim arcem vel opidum instaurare iussu Muratis debebat, annales ipsi non expresserunt. Bonfinius autem scripsit, hunc adpellatum fuisse Frigibechum, quod Italica pronuntiatione tantumdem valet, ac Frisibeg. Turci Fetisi beg, aut Feris beg enuntiant. Reperitur enim superius tale begi cuiusdam alterius nomen, initio vitæ Baiasitis I, qui progressus cum copiis ad Danubium vsque, primus istic Vidinam occupasse traditur. Opidum Gergoni Turcis dictum, Bonfinius Chrysonicum nominat. Situm est in Roxiana siue Rasciana Seruianaue regione, ad Morauam fluuium. Anatoliæ montana Turci vocant hoc loco, sicut alibi quoque sæpius, montem olympum, siue Calogerorum, in Bithynia, prope ciuitatem Prusam: de quo dictum antea, capite notarum 17. 125.

BELIGRADVM ALBANIAE. CRVA, CROA, CROAE, CROIA. Principum Croianorum in Belgio familia.

Idem cum superiori, ad Saui Danubiique confluentes sito Belgrado Seruiæ, nomen habet hoc Albaniæ vel Arbaniæ (sicut vulgus Græcorum vocat) Beligradum, hoc est, arx alba. Quippe coniuncta cum opido arx est, quæ a Valona, celeberrima nunc etiam Epiri ciuitate, (Leo Imperator Auloniam, veteres Aulonem dixerunt) vnius itinere diei distat. Ceterum dissimulare non debeo, nullam obsessi a Murate paullo ante mortem Beligradi mentionem reperiri, vel apud Martinum Barletium Scodrensem, rerum a Scanderbego gestarum scriptorem, vel apud Bonfinium, vel Geufræum: sed obsidium Croiæ dumtaxat ab his exponi, quā prius etiam capto Cotziaco siue Getia, quatuor ante hoc tempus annis, irrito 126.

conatu tentauerat: vt scripsit Laonicus, qui Cruam nominat, vrbem Albanorum primariam. Nouella Leonis Augusti, quam toties citamus, velut alteram quamdam imperij Constantinopolitani Noticiam, numero multitudinis Croas adpellat, & harum episcopum Dyrrachino subiicit. Idem ei nomen est apud Prætorem Græciæ nostrum. Barletius Croiam vocat, idque nomen Epirotarum lingua fontem significare dicit: quod intra munitionem iugis aquæ fontes sint. Primus hanc Murates bis obsedit, quo de nunc agimus: & quum ea potiri secunda oppugnatione non posset, in morbum letalem præ indignatione lapsus, rabidam exhalauit animam. Imitatus est patrem persequendo Castriote, vexandaque Croia, Muchemetes II filius: qui continuis munitionibus vndique circumdatam, & artissime clausam, capere tamen non potuit, Scanderbegus tamdem sponte Venetis eam donauit ante mortem, ne tantæ reipublicæ destitua præsidio, Turcorum in manus mox a morte defensoris veniret. Obiter hoc adiicitor, ab hac Croia nomen tulisse nobilissimos Belgij proceres Croianos, qui Croiam aliquando possedisse traduntur: sicut in iisdem Albaniæ locis & Karlouitzij principes, origine Galli, de quibus dictum cap. 46, Dyrrachium suo cum agro tenuerunt: & Achaiæ principes in eadem vicinia rerum aliquando fuerunt potiti, Sabaudosaxonica nati familia. Ex Croianis regulis summæ fuit auctoritatis apud Karulum V Augustum Hadrianus, Chiurij dominus. Eadem editus gente fuit Antonius Princeps Portianus in Gallia. Nunc apud Belgas superstites sunt duo fratres, Dux Arescotanus, & Haurechius Marchio, cum principe Chimæo Arescotani filio.

GALATA. CERAS. SINVS CERATINVS.
Pera. Syca. Scala Sycena.

127. Vrbs Galata vulgo etiam nota est, e regione Constantinopoleos sita, trans sinum, quem Ceras siue Cornu, & Ceratinum siue Cornutum, veteres etiam vocarunt: quod instar cornu ceruini sparsim ramis quasi quibusdam litus vtrumque amplectatur. Patet in ambitu totus hic sinus milliaribus Græcis 20. Galatas hodie masculo genere Græcis effertur, sicut & Prætori Græciæ nostro, qui Phrurion siue castellum vocat. Eadem & Pera dicitur, & Peræa Nicetæ historico, quod vltra sinum posita sit. Veteres ab arborum ficos ferentium copia Sycas nominabant, quæ vox apud Zosimum quoque nostrum legitur. Xylander apud Cedrinum Ficus interpretatur, & suburbium esse dicit Byzantij: quum tamen intermedio mari ab vrbe disiungatur. Qua Constantinopoli Galatam transiicitur, Scalam Sycenam ponit vetus vrbis Constantinopolitanæ descriptio, quæ libro Noticiæ vtriusque imperij adiecta est. Et scalam in Portolano suo Græci hodieque dicunt eum locum, quo naues adpellunt, & vbi exscenditur. Vsus est hac voce Cedrinus in Copronymo, quum narrat, vnum glaciei fragmentum eum impetu delatum & impactum in scalam Acropoleos, (id est, arcis Byzantinæ de qua capite 139) eam comminuisse. Latitudo sinus inter hanc scalam & opidum Galatam, vel inter ambas potius scalas, e regione positas, ad passus 300 patet. Galata Genuensium colonia est, etiam hodie maiori ex parte a Christianis inhabitata, præsertim mercatoribus.

NEOCASTRON, RVMELI CHISAR, ANATOLI CHISAR.
Castellum Lethes. Turres nigræ. Hermæum promontorium. Lamus. Lamocopia. Bogazi. Bogazi Chisar. Bosporus. Brachium S. Georgij. Loca Bosporana tam Europæ, quam Asiatici litoris, a Constantinopoli vsque ad Euxini maris ostium.
Cyanea. Symplegades. Plancta.

128. Arcem munitissimam, quam a tergo Galatæ Muchemetes II, ad mare, id est, ad Bosporum e mari Euxino profluentem, condidisse narratur; Græci Neocastron, hoc est, castrum nouum vocarunt, vt & Turci Geni Chisar, cuius & supra mentio facta capite notarum 112. Iidem tamen nobis etiam Rumeli Chisar adpellari dicebant, quum hac præteruheremur ad Pontum Euxinum, quod arcem Romaniæ vel Europæ significat: sicut alteram huic oppositam in Asiatico litore, nunc ruinosam, Anadoli Chisar, id est arcem Anatoliæ vel Asiæ nuncupabant.

Neocastron

Neocastron vulgus occidentatalium Christianorum, pręsertim Germani, Turres nigras dicunt. Abest a Cōstantinopoli ad vnum milliare maius Germanicū, locus sane munitus, & formidabilis admodum miseris captiuis, præsertim lautiotis fortunæ: qui hos intra carceres conclusi, numquam fere libertatem recipiunt: eaque de causa castellum hoc lethes vel obliuionis olim quoque vocatum puto, cuius in Bosporo positi Gregoras meminit, ab eo dicti, quod perpetuos ad carceres damnatorum nulla exstet amplius memoria. Constat autem, fuisse istic etiam ante Muchemetem II. illa, quæ diximus, in vtroque litore castella: sed imperatorum Græcorum incuria sic neglecta, nulli vt vsui seruirent alij quam custodiendis captiuis. Causas condendi Neocastri Muchemetes habuit, vt transiicere tam in Asiam quam Europam, libere posset: ne Christiani nauibus suis transuectionem exercitus prohiberent: vt denique Constantinopoli capiendę seruiret. Laonicus arcem ita descripsit, vt hodie conspicitur. Ait eam constare tribus turribus magnis, quarum vna superior in accliui colle prominet: reliquæ duæ consistunt inferius ad ipsum litus Bospori: quo videlicet hinc in naues præterlegentes impetus fieri possit. Harum duarum vna maxima est. Tecta sunt plumbea. Murus ambit arcem crassus pedes XXII. Turrium crassities ad XXX pedes extenditur. Petrus Gyllius, illustrator vrbis & Bospori diligens, antiquis Hermęum hoc loco promontorium fuisse statuit. Bosporo datum nomē est a transnatatu bouis, aut buculæ vel iuuencæ potius, videlicet Iûs, Inachi regis Argiuorū filiæ, de qua est in fabulis historicis. Ita nimirum in Originibus Byzantij Gręcis manuscriptis legimus. Nullibi Bosporus angustior est, quam inter Neocastrum & Anatoli Chisar. Idem Gyllius auctor est, Bosporum Græcis vocari Læmon, Turcis Bogazi, quæ nostris sunt fauces, vel angustiæ maris, vt etiam in homine fauces adpellantur Læmos. Hinc Læmocopiam Laonicus hoc loco posuit. Nostri Bosporum etiā S. Georgij brachiū nominarunt, velut angustum maris meatum, propter monasterium & ędem S. Georgij Manganorum dictam Propontidi se miscentis. Id propterea notādum, quia complures in hoc alucinantur, dum S. Georgij brachium ad Sestum & Abydum collocant: vt Volaterrānus, quem citat Ortelius in voce Hellespontus, vt Geuffræus, vt Thomas Porcacchius, vt ālij. Saltem rectius hoc vel ex hisce Vincentij Beluacensis verbis didicissent: Hoc est mare magnum, (id est Pontus Euxinus, nunc etiam Italis mare maius) de quo brachium S. Georgij exit, (id est Bosporus) quod in Constantinopolim vadit. Ergo S. Georgij brachium est supra Constantinopolim, ad eius orientalem angulum, subter ipsam Sultanorum arcem, in Propontidem Bosporus illabitur. Adeoque a S. Georgij brachio siue Bosporo, per Propontidem & Hellespontum, Sestum & Abydum vsque, 180 milliarium Græcorum est iter. Gallicus interpres Laonici mirifice profecto cæcutit, ac sibimetipsi contradicens, ait Mechemetes arcem Læmocopiæ condere cępit in ora Propontidis, ex parte Europæ, in eo proprio loco, qui Bosporus adpellatur. Et adscripsit margini, verbis his locum significari, quo Sestus olim sita fuerit: eumq; Turcica lingua dici Bagazasar, siue præcisionem fauciū. Quid magis absurde dici potuisset, quam cōditam ad Bosporum arcē, intelligi debere sitam eodem loco, quo Sestus olim exstiterit? Certe Neocastrū hoc Muchemetis a Sesti veteris loco prope 200 milliarib' Græcis distat, totumq; Propontidis & Hellesponti spatium his interiectum est. Quod autē dicit, eum locum lingua Turcica vocari Baiazafar, siue præcisionē faucium: in eo quoq; fallitur, & vocabulum corruptum ponit. Nam scribere debuit Bogazi Chisar, & interpretari arcem fauciū. Læmocopię quidem Gręca vox, qua Laonicus vtitur, incisurā faucium significat, hoc est locum, vbi finis est harum Bospori faucium, qui deinceps in multo capaciorem Propontidis sinum magna cum vndarum violentia semet effundit. Quū autem superius capite notarum 26 loca totius Hellesponti & Propontidis, inde vsque a Dardanellis vel arcibus, hoc est, a cadaueribus Sesti & Abydi, ad vrbem Constantinopolim, & ad ipsum adeo Sultani saraium, vbi Bosporus in Propontidem pręcipiti maxime cursu illabitur, enumerauerimus: libet a saraio Sultāni rursus incipiendo, sursum quasi mentis nauigatione quadam ad ipsum vsque maris Euxini ostium progredi, & vtrimque

fita loca,quum ad dextram in Afiatico litore,tum ad finiftram in Europæo,nominibus partim prifcis, partim nunc vfitatis,ordine recenfere: fic tamen,vt nimis fcrupulofe,more Gylliano,vetufta, cognitu parum neceffaria,nō inferamus.

Igitur angulo Sultanini faraij refpondet e regione Scutarium in Afia difiunctis a fe inuicem locis hifce dumtaxat vno milliari Græco. Ante vero,quam traiectus hic fuperetur,occurrit in ipfis aquis exftructa quædam arx parua,quam Turrim Scutarinam Græci vocant, Turci Kifculam, hoc eft,arcem virginis, ex caufa quadam alibi exponenda. De hac arce funt intelligenda Nicetæ verba, libro 4, quum ait: Ab hoc imperatore Manuele turris illa (potuiffet arcem vertere) non procul a continente in mari exftructa eft, quæ Damalis pridem, nunc Arcula dicitur: & altera turris e regione,iuxta Manganium monafterium (fcilicet S.Georgij) eo confilio, vt ferrea cathena vtrimque extēfa,barbaris nauibus aditus in loca vrbis arci vicina, & tractum illum omnem, vfque ad Blacherniam regiam, intercluderetur.Quibus in verbis Arculæ nomē fignificare puto paruam arcem. Idem poft inquit: Imperator in palatio ad Damalim, quod Scutarium dicitur, verfabatur. Diftat a continenti Afiana Scutarium centum paffibus. Nomen opido vicino dedit, vt Græcis hodie Scutarium, Turcis Jfcodar dicatur: olim non Chalcedon,vti Iouius,Peucerus,Busbequius,aliique magni viri putarunt, (Chalcedonis enim rudera 10 milliaribus ab Angulo Sultanini faraij verfus Aftacenum finum, ad promontorium Damalicum,iuxta portum Eutropij, fita funt:) fed Chryfopolis. Id autem opido nomen inditum aliqui putant, vt auri ciuitas diceretur, ab auro, quod olim antiquiffimis temporibus pro Perfarum regibus heic tributi nomine congeri ex Afia tota folitum fuerit. Sed Origines vrbis Byzantinæ aliam nominis rationem, verbis Græcis, in hanc fere fententiam, referunt. Confpecta (inquiunt) confeftim aquila, cor victimæ rapit, & in promontorium Bofporij litoris defert, e regione Chryfopoleos, cui Chryfes Agamemnonis ex Chryfeidæ filius, poft necem patris, Clytæmneftræ fugiens infidias, & ad quærendum Iphigeniam properans,nomen hoc apud incolas reliquit,fepulturæ fuę monumentum,quum iftic viuendi finem feciffet.Quibus in verbis promontorium Bofporij litoris,illud ipfum intelligitur,in quo nunc faraium Sultaninum orientale fitum eft.

A Chryfopoli fiue Scutario, litus Afiaticum legentibus, occurrit primum pagus, qui Stauros Græcis dicitur, ab aurea cruce, quam in templi ab feibidem conditi vertice Conftantinus magnus infigniter ornatam conftituiffe perhibetur. Sic enim audire de Theodofio Zygomala, patriarchali Protonotario, valde docto viro, memini. Et ipfius templi ruinas ampliffimas aliquando cum admiratione, comitibus Hieronymo Arconato, & Paulo Rofa, ex eo tempore pie mortuo, viris optimis & amiciffimis, infpexi: quum nauigio trāfuecti Chalcedonem, in Eutropij portum, terra deinde promontorium Damalicum pedibus emetiremur, in quo rudera templi S. Euphemiæ, concilio Chalcedonenfi nobilis, in horto quodam fuperant: & ad hunc deinde pagum Staurum, aliaque loca progrederemur.

A Stauro, locus in Anaplo (fic enim frequenter hiftorici Græci vocant hæc ab vtroque latere loca, quæ furfum ad Euxinum mare nauigantibus confpiciuntur) proximus eft in eodem Afiatico litore, monafterio quōdam infigni celebris, qui nunc Akimitos Græcis dicitur. Olim Akimiti vocabantur, hoc eft, monachi peruigiles, totasque noctes fine fomno, precibus & hymnis dicendis exigentes.

Ab Akimito pergitur ad Chryfokerama, locum ab æde facra dictum, tegulis olim inauratis ornata.

Chryfokeramis vicinum eft Anarolis Caftelli. Sic Græci nunc mutile vocant, quod integre diceretur Anatolis(hoc eft Afiæ)Caftellion. Et paulo ante meminimus, idem Turcis eodem fignificatu vocari Anadoli Chifar.

Vltra Caftellion Anatolis, eft Megalocarya, magnis a nucibus auellanis dicta: quam rectius Græci volunt ad fanctos Angelos nominari.

Supra Megalocaryam confpicitur verus Hieron, (fic & Turci cum Græcis vocant) id eft Fanum fiue templum, a Conftantino Magno conditum: quo tempore con-

pore confecto bello Gothico, reuersus fuit, vt Græci nunc aiunt. Constat tamen, hoc olim quoque loco fuisse temporibus antiquissimis templum Argonautarum, quod adpellatum fuit Hieron siue fanum Iouis Vrij, hoc est, largientis ventos secundos. Et notum est, solitos imperatores Christianos mutare templa paganorum in nostri ritus ecclesias.

Vlterius castellum Argyron situm est, quod Castaldus etiam posuit, Algyrum vocans.

Hactenus in Asiatico, siue dextro Anapli latere, sita loca numerauimus. Nunc idem iter ab imo repetituri, litus Europæum legamus ad læuam, donec iterum ad ostium Ponti Euxini perueniamus.

Itaque Galata Ceratinum ad sinum relicta, transeundum primo promontorium, saraio Sultanino, e regione trans sinum cornutum sito, respōdens: & mox offeret sese Carauoli, locus omni variorum ædificiorum & hortorum cultura, ne templis quidem Turcicis deficientibus, amenissimus: vbi diuersorium Anglicanæ reginæ legato adsignatum erat, quum nos istic essemus. Ibidem Iuliæ Pesceniæ marmor Græcum est elegantissimum, cuius inscriptionem habemus.

Carauoli proximus est locus a S. Phocæ templo Christianis adpellatus, Ortachioi Turcis. Archion priscis dictum refert Gyllius.

Vltra S. Phocam, Archangelus est, locus sic ab Archangelo Michaele dictus. Veteres Catascepen nominasse, patet ex his Nicetæ verbis: Monasterium in Ponti faucibus loco, qui Catascepe dicitur, exstruxit Archiducis Michaelis nomine. Vocant nunc etiam Græci Asomaton, propterea quod Angeli corporis expertes sint.

Inde peruenitur ad Diplokionion, sic dictum a geminis columnis, quod Turci Besictas, veluti lapidem cunarum vocant. Ibi monumentum est sepulturæ Chairadinis Bassæ, cui ab Italis nomen Barbarossæ datū fuit. Meminit heic eum sepultum liber ipse annalium, ad annum Christianum 1547. Diplokionion priscis dictum erat Iasonium. Ortelius non recte Diplociana scripsit, pro Diplokionio: & Bisitas, pro Besictas.

Vltra Diplokionion est id, de quo prolixe nunc egimus, Neocastron.

Hinc itur ad locum, Stenia nunc dictum, nomine corrupto de Sosthenio, ni fallor. Aut hoc illud est Stenon, Cedrino & aliis frequenter nominatum.

Sequitur Neochori, quod sic enuntiatur a Græcis hodie, quum sit Neochorion. Significat autem locum vel agrum prædiumue nouum.

Supra Neochorion pagus est Pharapia. Sic enim a Græcis effertur, a nostris Therapia.

Peruenitur hinc ad Panagian sto mauro molo, id est, ad sanctissimam Deiparam virginem, sitam ad nigram molem portus. Quidam e vulgo nominant, ad sanctissimam Deiparam die XV Augusti.

Vltima Turris est, ad ipsum Ponti ostium, cum pago a Græcis inhabitato, sita: sicut & hactenus indicatorum vtriusque litoris locorum incolæ fere Græci sunt. Eam turrim Busbequius Pharum vocabulo veteri nominat, sed accolæ Phanarion adpellant, a Græco verbo deriuata voce, quod lucendi significationem habet. Quippe noctu faces accenduntur in suprema turris parte, quam animi causa conscendimus, vt ad ostium Ponti nauigantium incolumitati consulatur. A Constantinopoli distat hoc ostium maris Euxini milliaribus Græcis plus minus 35. Scopuli saxo viuo siti duo sunt ante Ponti ostium, quo in Bosporum magna vi semet exonerat. Hæ scilicet illæ Cyaneæ siue Symplegades, siue Planctæ sunt, quas ipse Busbequius pæne putauit fabulosas, aut inuenire se saltim, velut alio deuolutas, potuisse negauit. Insulæ priscis hæ dicebantur, non quod sint magnæ, sed quod vndique mari velut insulullæ vel nisidia, sicut Græci vocant, alluantur: Cyaneæ, quod ex interuallo magno adnauigantibus cæruleum de se colorem præbeant: Symplegades & Planctæ, a conquassatione mutua, qua spectantibus ex remoto spatio non tangere se tantum existimantur, verumetiam loco moueri, & ita coire: dumtaxat vnus vt esse scopulus, vnum nisidion, videantur. Hanc opinionem de

Cyaneis meam Gregoræ verba hæc, e libro historiarum IIII, confirmant: Promontorium, inquit, templi Argonautarum, quod Os Ponti adpellatur: vbi Cyaneas & Planctas esse Græci quondam dixerunt: nimirum in ipso Ponti ostio. Hæc omnia sane diligenter inspicere bis memini, præsente Hieronymo Arconaio, præstantis ingenij viro: qui rem memoria dignam heic mihi primus suggerebat. Altera Symplegadum, quam simpliciter saxum Busbequius adpellauit, habet columnam veterem ex albo marmore, quam vulgus istic Pompeij columnam falso vocat. In hac præter alia, quæ Gyllius diligenter obseruauit & descripsit, Augusti Sphingem mihi monstrabat Arconatus, a Gyllio non animaduersam. Sphingi respondet inscriptio, quæ ab aliis omissam ponere libuit.

DIVO CÆSARI AVGVSTO
L. CLANNIDIVS
L. F. CLA. PONTO.

Nec tamen defuerunt heic olim etiam Cn. Pompeii monumenta, relicta in his locis inde ab illis vsque temporibus, quum Imperator Populi Romani, contra Mithradatem, Ponti regem, bellum gereret. Exstat vnum adhuc liberti cuiusdam Pompeiani marmor, quod non procul a Casanis bassæ messita, (quondam illustri S. Theodosiæ templo) supra nauale Sultaninum sita, conspicitur. Id pulcherrimis exaratum litteris Romanis, hæc verba continet.

V. CN. POMPEIVS. PHILINVS.
POMPEIAE. PHILOMENAE
FILIAE
ET SIBI

Habet Lector vno comprehensa capite non pauca, quibus tam prolixe recensendis, si præter officium & institutum alicui fecisse videbor: excusabit apud æquos me iudices infixum animo feruens explicandi res Græcas & Turcicas studium, cum rerum ipsarum varietate tam vtili, quam minime tædiosa.

TEMPVS CERTVM CAPTAE CONSTANTINOPOLEOS.

129. Certum est, captam Constantinopolim a Muchemete II, die 29, mensis Maij, quem IIII Kal. Iunias vocamus, anno Christiano 1453, non 1452, quemadmodum apud Æneam Siluium per errorem librarij fortasse scriptum legitur. Pot est hoc etiam ex collatione Mahumetanorum annorum ad Christianos colligi. Cetera de vrbis tam obsidione, quam occupatione, licet paucis exposita sint verbis, vt in annalibus fieri solet: iis tamen consentea sunt, quæ Chalcocondyles prolixius, vt in historia, memoriæ prodidit.

ATMINDAN, COLVMNA SERPENTINA.
Statuarum stichioses.

130. Atmindan significat Turcis eum Constantinopoli locum, quem ab equorum cursu Græci dixerunt Hippodromum. Nam si verbum verbo reddas, At & Midan, significant equorum locum capacem & amplum. Columna serpentina nunc etiam superest, ex ære facta, sic ab imo conuolutis inter se spiris serpentis triplicis, vt in parte superiori tandem sese tres ceruices, triaque serpentina capita, diuidant ac separent in formam triquetram: quibus quondam accepimus impositum ab vrbis conditore Constantino magno fuisse plurimum scriptis celebratum illum tripodem Apollinis Delphicum. Quod ait, effectum fuisse per hoc simulacrum, vt eo durante nullus esset in vrbe serpens: ex opinionibus Græcorum Muchemeti relatum fuit: quorum in libro manuscripto de vrbis ædificiis, quem habemus, Stichioses eiusmodi (sic enim adpellant) statuarum variæ leguntur, & quidem ab Apollonio Tyaneo profectæ, si quidem vera narrant. Certe quod statim sequitur de statua equestri ahenea destructa, qua pesti præclusus fuerit in vrbem aditus: superstitiosis videri posset aliquam mereri fidem, quum singulis annis ea nunc fœde mensibus æstiuis calidioribus grassetur. Qua nos istuc æstate venimus, absumsisse credebatur inter quatuor menses hominum ad CIↃIↃ. Nec anno sequenti pauciores interierunt.

SIVRIGE. SPHETIGRADVM. SPHETIA.

Duxit in Albaniam copias Muchemetes aduersus Ischenderem begum, siue Georgium Castriotem. Siurige lingua Turcica significat arcem acutam. Græci dicerent Oxypyrgion. Laonicus Sphetiam vocat, adpellatam a Barletio Sphetigradum, lingua Slauonica, quam idem a Croia distare 58 milliaribus ait. 131.

NOVE. NOVA. NOVOGRAD. NOVVS mons Rascia. Neopyrgium.

Noue Croatis & Seruianis dicitur, quæ heic noua nominatur, opidum Seruiæ, cuius tunc Despota Georgius adhuc superstes erat: sed non multo post moritur, impetrata pace a Sultano Muchemete, filioque minimo natu Lazaro, successore post se relicto. Notauimus supra, capite 101, Nouogradum nunc vulgo dici, quod arcem nouam significat, non nouum montem, vt Bonfinius interpretatur, dum Nouum montem Rasciæ vocat. Apud Laonicum Nouopyrgum legimus, pro quo Neopyrgum reponemus, nomen id Græcis sonans, quod Venedis Nouograd. Ibidem margini adscriptum Nouobardum, mutabimus in Nouogardum, vel potius Nouogradum. Ait heic Laonicus magnum esse metalli prouentum, & alluentem opidum Morauam, Istro misceri. Sangiaci nunc sedes est, Budæ beglerbego subditi. 132.

BELGRADI VEL ALBAE GRAECAE secunda obsidio.

De Belgrado, & Muratis obsidione, dictum antea numero 100. Nunc iterum obsessa fuit a Muchemete Muratis filio, qui eam repetebat ab Vngaris, vt membrum Seruiæ nunc sui iuris effectæ, de quo prolixe tractatum indicato capite. De hac obsidione secunda Thomas Ebendorfus, in Austriacis annalibus suis, hæc retulit. Anno 1455, Turcus Machumet secundis elatus fortunis, Despotam Georgium, Ratziæ principem, in suis terris hostiliter inuasit, & plura hominum millia crudeliter abduxit. Hinc & Despota versus Vngariam, ad Albam Græcam, cum suis secretis se contulit, terramque suam gubernandam Ioanni de Huniad, Vngariæ Gubernatori, dum Viennam (ad Fridericum IIII Imperatorem) pergeret, commendauit. Inde Nandoralba, ianua & clausura regni Vngariæ, obsidetur a Mahumeto, anno 1456, oppugnatione acerrima facta die 21 Iulij: quū prius hoc in itinere castrum S. Andreæ, (Nota margini adscripti nomen Senderouiæ) quod erat Georgij Despotæ, adgressus incassum fuisset. Soluta obsidione, mortuus Ioannes de Huniad, Comes Bistricensis, XI die Augusti. Eum deplorauit Fr. Ioannes de Capistrano, Huniadis commilito: Salue aureola cæli, quæ cecidisti, corona. Regni exstincta es lucerna. Orbis corruptum es speculum, in quo nos diutius inspicere sperabamus, & alij. Nunc tu deuicto inimico triumphas coram Deo & angelis, o bone Ioannes. Sane quam fortiter, & immortali cum laude fuit, hi duo se gesserunt, hoc propugnaculo Christianorum defendendo, Huniades & Capistranus, monachus ordinis prædicatorum, clarus in historiis Volonum cruce signatorum dux, qui mortuum Huniadem paucos intra dies sequutus fuit. Muchemetes in oppugnatione diei 21 Iulij, cuius Ebendorfus meminit, letali accepto vulnere, vix incolumis euasit. Obsidio soluta fuit die 6 Augusti, quem Calixtus III Pontifex haberi festum ex eo tempore voluit, sub nomine Transfigurationis Christi: quod tamen festum illo die, multis ante seculis, Græci celebrare consueuerant, adpellantes id Sacram sanctam metamorphosin Domini & Dei, Seruatorisque nostri, Iesu Christi. 133.

DAI CARATZE BASSA. BONFINIVS ET Chalcocondyles emendati.

Hic Bassa Bonfinio Caracia vocatur, Chalcocondyli Caratzies. Europæne beglerbegus fuerit, an Anatoliæ, non exprimitur in annalibus. Laonicus tamen diserte Ducem Europæ nominat, ex quo corrigendus Bonfinius, qui Asiæ du- 134.

cem fecit; errore consimili cum eo, quem supra numero 106 de Chasanc bassa notauimus. Verba Laonici hæc sunt: Europæ Dux Caratzies, qui gloria & virtute excellebat omnes, qui regiis in ianuis militabant, ab opidanis bombardæ globo ictus occubuit. Eum rex (Muchemetes) multum lugebat. His verbis etiam mortis genus indicatur, quo periit. In obsidione vero Constantinopolitana corrupte nomen huius Saratzies legitur, pro quo reponendum, Caratzies. Huc etiam pertinet ille Laonici locus de oppugnatione Belgradi, excerptus & emendatus supra, cap. 72.

REX BOZINAE STEPHANVS.

135. De Semendria diximus cap. 99. Bozinacorum origo declarata legitur capite 49. Duplicem esse Bozinam, docuimus capite 95. Qui Bozinæ rex heic memoratur, Stephanus erat, de quo plura non multo post. Is sponte sua deditionem Semendriæ fecisse narratur, quam a morte soceri occupauerat. Erat autē vxor huic, Lazari Bulcouitzij filia, Georgij Despotæ neptis, quemadmodum in genealogia Bulcouitziorum, capite 54, indicauimus. Et adparet hinc, Lazarum Seruiæ Despotam, Georgio patri, qui diurissime regnauit, non diu superstitem fuisse.

TARABOSANIS IMPERATOR A MVchemete II victus.

136. De Castamone dictum capite 66. Sinopes etiam frequens hactenus facta mentio. Nouella Leonis imperatoris, cognomine Sapientis, episcopatum Sinopensem Amasianę metropoli subiicit in Helenopōto. Pordapam dici tradit Laonicus, nouo vocabulo, licet heic in annalibus parum mutato vereri, Sinap scribatur. Tarabosan Turcis est Trapezus, nota sedes Comnenorum principum, qui audire volebant Imperatores. Vltimus eius gentis, a Muchemete victus, fuit Dauides Comnenus.

DRACOL WEIDA. BLADVS. VLADA. Matthias Vngariæ rex.

137. Hic Valachiæ Vaiuoda, qui Turcis Dracol nominatur, Laonico Bladus dicitur, Draculæ filius, ex immanitate celebris, de quo plurima commemorantur, huc non pertinentia. Bladi nomen ex ratione pronuntiandi Græcis familiari, Vladum scribere debuerat interpres. Vladam Bonfinius adpellat, & post etiam Draculam paterno nomine. Callimachus integre Vladislaum Draculam scripsit. Hunc qui coniecisse dicitur in carcerem rex Vngarus, Matthias Huniades fuit, Ioannis filius, Austriaci Ladislai, Pragæ subito exstincti, Vngarico in regno successor. Muchemetes, hoc ab Vngaris capto, Valachiam subiecisse narratur. Id vero factum potius existimandum a Dracula iuniore, Vladislai fratre: qui tamen postea se, cum ipsa regione, Muchemetis imperio summisit, accepta soluendi annui tributi condicione: nihiloque minus a Matthia rege confirmatus in principatu, teste Bonfinio, fuit: tamquam ab Vngariæ rege, directo Valachicæ ditionis domino. Sic nimirum prius etiam conuenerat inter Muratem II & Vladislaum regem anno Christiano 1441, post victos ad Isladinas fauces Turcos; vt Valachi Turcorum quidem essent tributarij, sed nihilo minus ad Vngariæ regnum, velut antea, pertinerent.

MITYLIN. CATALVSII, VEL CATELVSII, Lesbi principes, origine Genuenses.

138. Mitylin, pronuntiatione Græca, quæ Mitylene nostris est, vocatur a Turcis Insula Lesbus, ipsis etiam Græcis hanc ita nominantibus. Cedrinus certe Lesbum alicubi Mitylenen dixit, ab vrbe totius Insulæ primariâ. Vulgus Italicorum nautarum Metellino nunc adpellat. Habebat insula, quum oppugnaretur a Muchemete, principem Dominicum Caralusium vel Carelusium, quem Græci Kyriacon vocabant. Interpres Laonici Nicolaum Catelusium, pro Dominico, haud scio cuius auctoritate fretus ex historicis antiquioribus margini adscripsit. Nam

Geufræus,

Geufræus, qui nomen idem habet, recentior est, & alios sequens falli potuit. Ipsa Catelusiorum gens origine Genuensis erat. Oriundus ex ea Franciscus Catelusius, quum Ioannem Palæologum Imperatorem, a bonitate Caloioannem vulgo dictum, Andronici II filium, Michaëlis II nepotem, Andronici I pronepotem, Michaëlis primi, qui Flandris Constantinopolim eripuit, abnepotem bello contra Ioannem Cantacuzenum, tutorem & socerum, & vsurpatorem Imperij, iuuisset: insula Lesbo donatus, etiam Caloioannis sororem in matrimonium accipere promeruit. Acciderunt hæc anno 1355. De quo colligitur, non totos 100 annos in eorum potestate Lesbum fuisse. Lucij Catelusij, qui Æni princeps in Thracia fuerit, apud Laonicum fit mentio: sicut obiter etiam principes Æni supra memorantur, capite notarum 32. Idem Chalcocondyles Dominici fratrem facit Lucium, quem rectius a Sansouino Turcicis in annalibus Dominici huius propinquum vel adgnatum nominari arbitror.

MVCHEMETIS AEDIFICIA. CONSTANTINOpolitana. Genisarai. Eskisarai. Iedicula.

Non exprimunt annales, quænam ædificia Constinopoli Muchemetes exstru- 139.
xerit. Ideo lubet hæc de Laonico & aliis promere. Statim enim proxima post Lesbum captam hieme, narrat eum quieuisse Laonicus, intentum ædificiis vrbanis, templis, nauali, arce Byzantina, quam condidit iuxta portam a Græcis Auream vocatam, vbi & turres maximas excitauit, spectatuque dignas, & ipsam regiam interius eleganter ornauit. Hactenus Chalcocondyles paullo commodius redditus, in cuius verbis notandum, intelligi templorum structuram, de commutato Christi Dei sapientiæ templo Iustinianeo in meschitam Mahumetanam, deque diruto antiquissimo Christianorum templo, quod ædificatum a Constantino magno Sanctorum Apostolorum nomen habebat, cuius ipse loco suam struxit cum imareto meschitam, Turcicarum omnium in vrbe primam, & operis magnifici, quemadmodum hodieque conspicitur. Nauale Christianis ab imperatoribus neglectum instaurauit, ornatum & extensum a posteris ea cura, nunc vt amplissimum sit. Supra Galatam situm est in sinu cornuto, versus aquas dulces, vbi nimirum celebrati a priscis fluuioli, Cydarus nunc Machleua, & Barbyses, nunc Chartaricon, & a vico vicino Pectinachorion dictus, in sinum hunc influunt. Continet iam naualeloca concamerata 187, exporrecta longa serie, magnique triremium numeri capax est: licet aliud Sansouinus ex antiqua relatione quadam Veneta, parum præsenti rerum formæ consentaneum tradat. Fuit & illo quondam loco regia, quo loco dicit Laonicus eum struxisse Byzantinam arcem, propter Auream portam, quæ ab vna parte meridiem ac Propontidem, ab altera solem occidentem respicit. Hæc ædificia Muchemetem condidisse, Laonicus scripsit. Menauinus autem, sicut & alij, tres ait arces a Muchemete Constantinopoli structas: Genisaraium, Eskisaraium, & Iadiculam. Ad orientem solem, e regione Scutarij, siue Damalici promontorij, situm est Genisaraium, (sic dictum, quod nouum sit) in extremo vrbis angulo, qui a templo vicino, sancti Demetrij vocatur: vbi Bosporus impetu maximo, ad ipsam crepidinem collis, in quo saraium vel arx posita est, in Propontidem irruit. Olim Palatium Byzantinum, & Acropolis Byzantina dicebatur, velut arx in vno de tribus extremis angulis vrbis sita, quo loco Byzas initio Byzantium condere cepérit. Hæc Sultanorum Osmanidarum sedes, hoc domiciliũ & aula est, quam Capi siue Portam Osmanicã vocant. Vndique muris (de quibus infra, capite 149) ac turribus inclusa, tribus in circuitum milliaribus Græcis patet. Voluit huius saraij noui nomine Muchemetes posteros & successores in imperio suos obligatos esse soluendis meschitæ suæ nouæ, singulos in dies, aspris mille: quæ summa, computatis pro vno talero Germanico aspris 40, cottidie ad 25 taleros excrescit: in annos vero singulos, supra nouies mille, centum taleros efficit. quibus alios annuos reditus ad summam CIↃ CIↃ ducatorum, adiecit. Eskisaraium, voce significante saraium vetus, in vrbis meditullio situm est: sicut & olim ibidem in vrbis omphalo vel vmbilico, priscorũ erat imperatorum regia. Vasilia

ta megala Græci quondam nominabant. Nunc illa gynæ conitidi Sultaninæ præcipue seruit, spatio sataij, ratione circuitus, ad duo passuum millia exporrecto. Iadicula denique Propontidis in litore condita est, ad meridionalem & occidentalē partim vrbis angulū, versus Auream portam, nunc quidem superstitem, sed obstructam tamen, ac versus vrbis terrestres muros: qua in Thraciā, Macedoniam, vniuersam denique Græciam, itur. Sic autem adpellata Turcis est a Iedi & Cula, quorū illud est septem, hoc turrium significationē habet. Græci nunc Heptapyrgion dicunt, aut Heptapyrgon, puro puto vocabulo Græco: semiturcico, vel hybride potius, Heptagulades: ex quo etiam obiter intelligi potest, quod Aphricanæ Guletæ sit etymon siue notio. Ipsa quidem arx custodiæ regiorum thesaurorum est adsignata, perpetuasque militum excubias habet, qui feruntur esse numero quingenti, de quibus alio loco.

MACHMVT BASSA. VARIA SCRIPTVRA VOCIS VNIVS.

140. De hoc Machmute Laonicus hæc: Mechumetes, inquit, regij palatij dux, (postea ducem ianuarum vocat) & Europæ præfectus, filius Michaelis, Græcus. Et addit, Græcos pueros (Græcorum filios dicere debuit interpres, id est Græcos) qui abducti Byzantio, cum rege commorabantur, magnam potentiam sibi peperisse. Nominis scripturam, tam in hoc, quam aliis locis, ab interprete Cæsaris acceptam Galderio, retinui. Triplicem sane reperi, nostris his in annalibus: Muchemet, Mechemet, Machmut. Historiæ Græcorum & nostrorum hominum præterea diuersitates alias habent, vt Muchumet, Mahumet, Machomet, Mahomet, Mohamed, quod Moamed Græcis est, absque aspiratione. Stephanus Vngarus, sane peritus interpres linguarum plurium, Turcicæ, Arabicæ, Persicæ, quem nobis impetrante magnifico domino Hieronymo Beck a Leopoldstorf, consulere de multis licuit, recte putabat in genere tum scribi, tum enuntiari, Mohammet.

FINIS REGNI BOZINENSIS. OBSERVANDA DIVERSITATIS *annorum ratio. Stephani regis excoriati calamitas. Matthias Vngariæ rex Bozinam recipit. & Muchemetem fama sola fugat. Couadza.*

141. Bellum hoc, quod Bozinensi tam regno, quam ducatui finem adtulit, Bonfinius refert ad annum Christianum 1463. Turci vero tradunt, hoc annis XI post captam Constantinopolim fuisse gestum. De quo sequitur, ad annum Christianum 1464 referendum esse. Solet etiam vsu venire plerunque, vt nostri numeros annorum ad initia bellorum referant. Annales vero Turcici finem rerum gestarum respiciunt, ideoque fere iam rebus ipsis expositis annorum numeros adiciunt. Hoc diligenter obseruare lectorem velim, ne me putet alicubi temere mutasse numeros ab aliis positos. Hertzegouinæ sub iugum missæ nomine, Ducatus Bozinensis intelligitur, alius a regno: cuius interitum deinceps numero notarum 162 exponemus. Quod autem dicitur, Muchemetem Bozinæ regē captum occidisse: paullo explicandum latius, vt plenum tam barbaræ perfidiæ Muchemetis, quam immanitatis horrendę facinus cognoscatur. Stephanus ergo rex Bozinensis, & vxorio iure (ceu dictum paullo ante) Seruiæ Rasciæue Despota, bello petitus a Sultano Muchemete II, & obsessus Iaitzæ, blanditiis tyranni per quosdā de industria subornatos e castello Iaitzano euocatur, & ad colloquium arcessitur. Quum barbaro temere fidem habuisset, manuque capita pacis inter se ac Muchemetem initæ gestans, in castra venisset, capitur: cute, iussu Muchemetis, viuus exuitur: iusto denique Dei iudicio cum vita regnum, quo fraude patrem filius sceleratus excusserat, amittit. Hoc modo tum Bozina, Rascia, Seruiæ magna pars, Turcorum in potestatem venit. Matthias tamē rex Vngarus Iaitzam, cum XXVII Bozinæ opidis, recepit: quam militum corona deinde rursum Muchemetes circumdedit, & oppugnauit: irritoque conatu fama duntaxat aduentantis Matthiæ territus ab obsidione, Bozinæque finibus, discessit. De opido Hertzegouina dictum superius, capite 95. Couadzam Turci cum Bozinacis & Croatis adpellant, quę Iaitza Bonfinio, Chalcocondyli Gaitia, paulloque rectius Gaitza nominatur.

PLVRES

PLVRES IN ALBANIA PRINCIPVM DItiones. *Giolchisar. Egripos.*

Erant in Albania plures reguli, qui suas singuli ditiones habebant. Inter has 142.
erat Ibasis, siue Ioannis, Castriotæ regio, de qua superius dictum capite 121. Hanc armis nunc imperio Muchemetis cessisse referunt annales, quod alij factum deditione narrant. Laonicus hac serie ditiones enumerat. Primum ait Sandalis in Epiri vicinia sitam esse regionem, cui finitimæ sint Venetorum aliquot vrbes, Albaniæ proximæ. Ioannis inde Castriotis agrum succedere, cui sit adnexa regio Comneniadarum. Hinc sitam vlterius Arianitæ, Comneni filij, ditionem asperam & montuosam. Eius regiam vocabulo nunc etiam noto, Cannina dicebant, numero multitudinis: quæ supra Valonam vel Auloniam in sublimi posita conspicitur. Arx Caramaniæ Giolchisar, cuius paullo post mentio fit, in Anatoliæ tabula chorographica scribitur Culchisar. Egripos insula Turcis dicitur, quam vulgo iam Negropontum adpellant, sicut & primariam insulæ ciuitatem: quæ ponte, cui castellum adiunctum est, cum Achaiæ continenti cohæret. Vrbi nomen apud priscos erat Chalcis, insulæ vero, Eubœa: quam Euripi fluxus nobilitauit, vt Euripum princeps ille philosophorum Aristoteles. Nam si vera sunt, quæ de ipso, causas motus Euripi peruestigante, referuntur: quum tamdem Aristoteles Euripum capere non posset, cepit Euripus Aristotelem. Erat Eubœa, quum a Muchemete bello peteretur, Venetorum in potestate. Defendebant eam contra Turcos acriter nomine reipublicę, Ludouicus Calbus, & Paulus Erizzus, vel Ericcius, prætor Chalcidis, quem Potestatum Veneti nominant. Sed classe Venera suis succurrere non ausa, tamdem opido per vim potiri fuere Turci. Filia Pauli Prætoris, vrbe capta, propter insignem formæ venustatem ad Sultanum Muchemetem deducta, memorabili exemplo pudicitiæ mori maluit, quam eius se libidini prostituere.

VSVN CHASAN. IVSVFZE BEG. MVSTAPHAM *filium Muchemetes strangulari iussit.*

De huius Chasanis origine Reineccius exquisite disserit. Vsun a Turcis ob sta 143.
turam corporis eximiam dicebatur. Nam Vsun eis significat longum siue procerum, qui Persica lingua Diras diceretur. Laonicus quoque Chasanem Longum adpellat. Ioachimus Cureus, Silesiorum historicus, nominat Hussancanum, vel corrupra voce, vel in Hassan Chan mutanda, quod esset Hispanico more, Don Hasan vel Chasan. Sed ipsos Persicos reges eo nomine vsos non memini vel legere, vel audire: quod tamen proceribus eidem regi subditis tribui scio, & antea notasse recordor. Iusufze vel Iusufge nomen itidem factum est a statura, forma deminuta. Significat enim Iosephulum. Iouius simpliciter Iosephum nominat. De Tocata superius quædam habes capite 75. Quum dicitur a patre Mustaphas fuisse præfectus iis locis, intelligitur Amasia: de qua dictum initio declarationis, capnotarum 6. Mustaphas hic ante patrem exstinctus fuit, aliis venationi causam mortis adscribentibus, aliis nimiæ Veneri. Nobis ea lubet interpretando adijcete, quæ digna memoratu de ipsius interitu prodidit Spanduginus. Ait enim, Achmetem bassam, cognomento Bidicem, de quo statim plura dicturi sumus, habuisse feminam forma præstantem, cuius amore captus fuerit Mustaphas hic, Muchemetis filius: quum aliquando in aulam, officij causa, manum patris exosculaturus, venisset. Inde factum, vt illa quodam tempore balineum (pro more Turcico) ingressa, Mustaphas eodem se conferret, & nudam (vt erat) nulla pudoris habita ratione, violaret. Indignum hoc facinus quum Achmetes ad Sultanum Muchemetem deferret, laceratisque vestibus ac tulipanto, de tam graui quereretur iniuria, vindictam sceleris exposcens: respondisse Muchemetem, cur tis querelis vteretur? an nesciret, Sultani se mancipium esse? Si maxime filius, inquit, meus Mustaphas in vxoris tuæ complexus venit, an non meo cum mancipio rem habuit? Nihilo tamen minus patrem de tali patrato facinore filium secreto quam acerrime increpasse, iussisseque, suo vt e conspectu ilico discederet. Et quia deesse non soleret officio, in obseruatione iuris & æqui, si quidem ita libitum ei

fuisset: misisse post triduum quemdam e suis, qui Mustaphæ neruo iniecto fauces iussu patris eliserit. Hæc Spauduginus. quæ sane si vera sunt, vt pluribus ex causis esse videntur: memorabile nobis exemplum paterni rigoris erga filium, cetero-qui præstantem virum, in ea gente præbent: cuius Sultani suos in subditos, velut in vilissima mancipia, ne maxima quidem dignitate viris secundum ipsos principes repugnantibus, quiduis sibi licere putant.

CARACHISAR. CHAS MVRAT.

144. Clauserus in Chalcocondylis conuersione sua nomen vrbis, quam Muchemetes in Chasanis regionem pergens occuparit, non repertum (vt arbitrot) in suo codice, omisit. Adscriptum tamen est margini de libro Gundeliano Coryci nomen, ac recte quidem. Nam Corycum cepit, quam Turci suam ad linguam nonnihil accommodarunt, & Charachisar dixerunt. Monuimus enim supra, cap. 15, Turcis esse in more, sic antiqua mutare nomina ciuitatum, castrorum, stagnorum, fluminum, regionum: vt priscorum adfinitatem retinentia, nihilominus in sua lingua quiddam significent. Ita de Coryco factum Carachisar, quod Turcice sonat arcem nigram. Apud Ortelium in Synonymia Geographica Curcu Nigri, & Corcos ex itinerario Beniaminis, admitto: Mercatoris vero Chutam, cum Chuteo Iosephi Barbari, nihil ad Corycum pertinere puto. Murates ille, Romaniæ vel Europæ beglerbegus, cuius nomen heic subijcitur, cognominatus fuit Chas, hoc est, elegans aut venustus.

VSVMCHASANIS FILIVS ZEINELI CAESVS in prælia contra Muchemetem.

145. Qui hoc prœlio fuit interfectus Chasanis Longi filius, nullum heic in annalibus nomen habet. Secretarius autem Sigismundi Malatestæ, reguli Ariminensis, qui tunc vixit, & plerisque rebus id temporis in Græcia & Anatolia gestis cum hero suo, magnæ virtutis, & nominis clari duce, interfuit, Zenialem vocat, qui louio Zeynal dicitur. Is vero Turcis est Zeineli, vocabulo significante hominem, cui dentes aut maxillæ prægrandes sunt. Illum Latini Dentatum vocarunt, hunc Græci Gnathonem, opinor: qui an Latine Maxillatus dici possit, alij viderint.

MOLDAVIAE VAIVODA TVRCOS INgenti clade adficit.

146. Moldauiæ Vaiuodam quum dicimus, semper illum intelligimus, quem a Turcis principem Carabogdaniæ nominari, monuimus supra, cap. 71. Qui vero cædem hanc Turcorum insignem edidit, adpellatur a Bonfinio & Cureo Stephanus, magnus sane vir, & bello felix: qui non Turcos modo cæcidit, verumetiam illustri de Tataris potitus est victoria. Quæ Turcis Iscodara sit, explicatum ante, numero 121.

GEDVC, ACHMETIS BASSAE COGNOMEN, varie corruptum. Achmetis fortuna, non minus varia.

147. Magni nominis vir fuit Achmetes hic bassa, tam apud Sultanum Muchemetem II patrem, quam apud Baiasitem filium: de cuius origine Geufræus errat, quum tradit, eum fuisse filium Stephani, non regis, sed Despotæ Bozinensis. Nam Bozinę Ducis filius fuit alius ab hoc Achmetes bassa, cui cognomen erat non Geduc, sed Chersèogles, vt eum nostri vocant, de quo infra, suo loco, dicetur. Hic autem Achmetes, Albanensis erat origine, vel Epirota. Sigismundi Malatestæ secretarius scripsit, eum fuisse virtute militari parem antiquis ducibus: adeo quidem, vt sola nominis sui fama, quocumque se conferret, omnibus formidinem ac trepidationem inijceret. Addit, cognominatum vulgo Gendich propterea, quod ei dens vnus deesset. Quam vero a tenui fortuna maximam ad dignitatem subito peruenerit, Spanduginus his propemodum verbis exposuit. Erat, inquit, Sultano Muchemeti satelles, (Solacos Turci vocant) qui Bidic Acmar ex eo nominabatur, quod in oris antica dentium serie, dentem vnum amisisset. Hic quum aliquando cum principe suo colloqueretur, vt fieri nonnumquam solet, adserebat inter alia: non posse principem reuera se magnum prædicare, si non ex paruo magnum,

magnum, & vicissim ex magno paruum facere posset. Hæc eius verba tantum in animo Muchemetis habuerunt efficaciæ, vt Achmetes hactenus satelles, ab ipso supremum ad primarij bassæ gradum proueheretur. Quid ei post hæc euenerit, quum ipsius vxori a Mustapha, Muchemetis filio, stuprum inferretur: paullo ante narratum, capite 143. Mortis genus, consentaneum fortunæ subitæ, nimiumque blandienti, suo loco deinceps commemorabitur, numero notarum 156. Nunc diuersitas indicanda cognominis, & verum cognomen ostendendum. Diximus eum a Spandugino vocari Bidic, & alibi Vidich, a secretario Malatestæ Ghendich: quam scripturam Geufræus retinet. Nominis notionem priores duo pæne rectam adtingunt, quum ita fuisse vocatum ab amisso dente referunt: Geufræus in expositione vocis fallitur, quum sic ait ipsum a magno dente nominatum. Scriptura hoc modo mutanda, vt apud Spanduginum pro Bidic & Vidich, legatur Gidic: apud reliquos duos pro Ghendich, Gedic: quod idem est cum Geduc. Peritiores Arabicæ linguæ Gutuc enuntiant per V Gallicum, quod parum abest a Gidic siue Gitic. Significat autem vocabulum hoc truncum alicuius rei fractæ. de quo animaduertitur, hoc ei datum fuisse cognomen a trunco dentis, qui adhuc in ore scilicet reliquus hæreret.

MARE NIGRVM, ET MARE MAIVS. COFE.

Pontus olim dictus Euxinus vel hospitalis, per contrarium sensum, velut 148. Axenos & inhospitalis, nunc a Turcis Caradenizi vocatur, a Græcis Maura thalassa, idem vtroque nomine significante, videlicet mare nigrum. Vsus est hac adpellatione Damascenus Studites in thesauro concionum suarum, scripto lingua Græca vulgari. Nomen hoc ei datum perhibent, non quod aquas habeat nigras, quæ profecto limpidissimæ sunt: sed a subitis fœdisque tempestatibus, quæ prius placidum ac serenum, paullo momento nigris tenebris innoluunt. E diuerso mediterraneum mare, non tantis obnoxium mutationibus, sed longe serenius, illis Acdenizi dicitur, his Aspra thalassa, id est album mare. Itali dissentiunt ab vtrisque, ac a nobis etiam Germanis, qui hos sequentes & ipsi nigrum mare nominamus. Etenim adpellare solent mare maius, quod idem est cum mari magno. Id ei nomen dat Vincentius Beluacensis, vti supra notatum capite 128. Cofé Turcis scribitur, quæ Capha nostris est, in Taurica Chersoneso trans mare nigrum sita, Genuensium quondam colonia. Notum est, olim dictam fuisse Theodosiam. De Kerimis, Crimiis, Keraiis, (sic diuersis iisdem nominibus adpellantur) Destensibusque Tataris, dictum superius, numero notarum 45.

MVCHEMETES OBSESSAE
Semendriæ succurrit.

Obscuriuscule quædam heic dicuntur, quæ sic intelligenda. Muchemetes 149. ad Morauam fluuium profectus est, hoc est, in Seruiam siue Rasciam, ad metropolim eius regionis Semendriam, vel Senderouiam, obsidione liberādam. Quippe Matthias Vngariæ rex, vti Bonfinius refert, hieme anni 1476, ad Semendriam, vndique militibus cinctam, exstrui castella tria curauerat: vt artissime clausam in potestatem redigeret. Iis vero castellis potitus Muchemetes, obsidionem soluit. Obiter heic lector obseruet, a Turcis etiam Morauæ nomen retineri, non Schitnizam cum Moraua confundi, de quo superius actū, capite 124. Quum deinde muro nouam arcem cinxisse dicitur, intelligendum illud Genisaraium, in vrbis orientali angulo conditum, de quo paullo ante, numero 139. Præterea nomen Soleimanis Romaniæ beglerbegi, quod statim subiicitur, Bonfinius ignorauit, Basseum modo vocans.

INSIGNIS TVRCORVM CLADES IN VNGARIA.

Bonfinius vnum hac expeditione Turcorum ducem nominauit Halibe- 150. chum, qui annalibus est Ali beg Michalogli: de reliquis duobus, Isa bego Chuseinogli, & Bali bego Malcozogli, nihil compertum habuit. Turcorū exercitum LXCIↃ æstimat. Vngarorum duces fuere, Stephanus Batorius, Vaiuoda Transsiluaniensis, & Paulus Kiuisius, Comes Temesuarensis. Numerum cæsorum Bon-

finius idem in litteras retulit, Turcorum xxxcIↄ, Vngarorum vIIIcIↄ dumtaxat. Annum quoque posuit 1480. Vnde corrigendi captæ superiori anno Scodræ numeri apud secretarium Malatestæ, proque 1477, reponendi 1479.

RHODVS A TVRCIS PRIMVM OBSIDETVR.

Amadeus cognomento Viridis, Comes Sabaudiæ.

151. Sæpenumero quidem tentata fuerat hactenus, & obsessa Rhodus a Saracenis, etiam ab illo tempore, quo ab equitibus Hierosolymitanis S. Ioannis Baptistæ (Frerios vocari scribit Nicetas, Gallica nimirum voce, significante fratres) possidebatur: & ante hanc obsidione proxima liberauerat eam Comes Sabaudus Amadeus, cognomento Viridis, immortali cum laude sui nominis. Ideoque cum alba cruce, in campo rubro defixa, quæ ipsius ordinis equitum Rhodiorum insignia sunt, perpetuum ea familia symbolum FERT huius Amadei virtute promeruit. Nam eæ litteræ plenius explicatæ significant, Fortitudinem Eius Rhodum Tenuisse. Sed Turci nihil ad hoc vsque tempus in eam moliri fuerant ausi, licet Asiæ quietam prope possessionem interturbari ab equitibus illis Rhodiis, ægerrime ferrent. Nunc tandem Rhodum iussu Muchemetis adgressus est Mesites vezir bassa, gente Palæologa natus. Erat tunc princeps ordinis, quem Græci Megalon Mastora vocabant, nostri magnum Magistrum, Petrus Albussonius, natione Gallus, qui postea Cardinalis ecclesiæ Romanæ creatus fuisse traditur. Is tam fortiter hac obsidione cum suis se gessit, vt nō solum infecta re, verumetiam damnis acceptis grauissimis, inde discedere Mesites cogeretur. Quippe non reuocatis ad calculum detrimentis ceteris, cæsa periere Turcorum xxxcIↄ, vt quidam aiunt, Geufræo longe minorem ponente numerum.

OTRANTVM A TVRCIS CAPTVM, ET a Christianis receptum.

152. Otrantum Turcis & Italis dicitur extremo in angulo Apuliæ sita ciuitas, e regione Albaniæ vel Epiri: cuius ab opido Velona siue Valona, quondam Aulonia, sexaginta dumtaxat interiecto mari milliaribus Græcis distat. Imperator Leo metropolim facit, & Hydruntem vocat, vnde corruptum nomen Otranti. Leone quidem regnante pars vt isthæc Italiæ, cum Calabria, Byzantino parebat imperatori: sic & metropoles Romæ Nouæ patriarcham, non veteris Papam adgnoscebant. Inter alia post captam Hydruntem a barbaris edita crudelitatis exempla, refertur & illud, quod vrbis archiepiscopū ad aram serra dissecuerint. Nos e Corcyra soluentes, deficientibus idoneis ventis, heic subsistere coacti fuimus, in non exiguo, propter immanes piratas Turcicos, discrimine constituti: qui ob interfectam cum familia non ita dudum Ramadanis bassæ Tripolitani coniugem, vt in supplemento annalium narrauimus, in Venetos rabiose grassabantur. Nec Hispanus gubernator Hydruntinus minori vsus est erga nos barbarie, qui per nauclerum cum periculo ablegatum rogantibus, vt aliquanto propius ad portum accedendi potestatem faceret: quo portus & vrbis vicinia tutiores a piratarum iniuriis essemus, non solum id negauit: verumetiam denuntiari iussit, se nos omni genere tormentorum bellicorum ex arce, si propius accederemus, excepturum. Id fiebat propterea, quod Constantinopoli veniremus: vbi superiori æstate, veluti paullo ante dictum, grauissime morbus pestilens sæuierat. Amplius tamen quinque mensibus, ante nostrum discessum, ea grassari desierat; ac nos quarto iam mense a Constantinopoli aberamus. Ita nimirum exuere quasdam belluas omnem non dico caritatis Christianæ, quæ frustra in eis quæritur, sed humanitatis sensum videmus, de hac vita quam diutissime conseruanda solliciti, quum æternam & cælestem nullam exspectent. Hydruntem a morte Muchemetis, quum Baiasites patris in imperio successor, bello contra Zemem fratrem implicatus, Achmetem Geducem bassam ad se anno proximo (sicut in annalibus paullo post sequitur) reuocasset; Neapolitani reges obsessam & expugnatam recuperarunt, ab Vngaro rege Matthia copiis auxiliaribus impetratis: quæ pugnis aduersus vicinos Turcos adsuetę, pręcipuam hoc bello, superandis barbaris, operam nauasse prædicantur.

MORS

MORS SVLTANI MVCHEMETIS II.
Teggiur Zair. Clyzomene. Nymphaum.

Commode mors consilia Muchemetis interrupit, futura reipublicæ Christianæ perniciosa. Nam Otranto capta, progressurus erat haud dubie: præsertim quum Roma Noua potitus, etiam de Roma veteri subijcienda perpetuo nescio quid somniaret. In Asiam transmisisse cum exercitu dicitur, inuasurus Ægypti Sultanum, tum quod legatos suos, ab Vsumchasane Persarum rege cum muneribus reuertentes, violasset: tum etiam, quod pedaneū vectigala Turcis, Mechien, per imperij sui fines, religionis ergo proficiscentibus, exigeret. Exstinctum tradit Bonfinius anno Christiano 1481. v Non. Maias. Addunt annales, in Teggiurum prato mortuum. Hoc loci nomen Turcis Teggiur Zair effertur. Et exposita superius est causa, numero notarum 56, quamobrem Turci Græcorum Imperatores nominauerint Teggiures. Secretarius Malatestæ refert, Muchemetem cum exercitu transiecisse Scutarium, indeque profectum ad Chisiuichen, cuius planicies ab vna parte ad mare pertineat, in morbum incidisse. Quibus in verbis pro Chisiuiche putarim equidem aliud nomen reponendum, adeoque Geiuisen, illam, de qua dictum capite notarum 74. Quippe fatentur omnes historici, Muchemetem iter hoc Nicomediam versus tenuisse: a qua non longe cum abesset, mortuus fuerit. Notatum vero supra, Geiuisen vnius itinere diei non magno dissitam a Nicomedia. Dictum ibidem, maris istic esse sinum, quem veteres Astacenum vocarint. Eum secretarius etiam Malatestanus ipse digito quasi commonstrat. Prætor Græciæ noster cuiusdam regij vel imperatorij palatij meminit, cui nomen dat Nymphæum. Ab eo non procul dissitum describit locum, tali Teggiurum vel Imperatorum prato rebus omnibus simillimum. Alicubi de Nymphæo: Michaël, ait, Palæologus imperator Nymphæūm peruenerat, quo loco recreare se solebant imperatores, postquam Constantinopoli (a Flandris) in exsilium eiecti fuerant. Alibi vero planiciem vel pratum ipsum describit his verbis: Quum dies aliquot (imperator Ioannes scilicet Ducas Vatatzes) Phlebüs exegisset, Clyzomenen profectus, (hoc loco nomen est) ibidem tentoria figi iussit. Nam istic imperatores e Nymphæo digressi, commorari solent, maioremque veris partem transigere. Quippe totus ille locus mera planicies est, quæ graminis copiam, compluribus equis sufficientem, producit. Aquis etiam irrigatur, ac in propinquo multos pagos & ciuitates habet, a quibus ad victum necessariæ res copiose subministrantur. Hactenus Prætor, qui Nicæa profectum ad hanc Clyzomenen scribit imperatorem. Ea vero si non est illud Teggiurum vel Imperatorum pratum, in quo mortuus, de annalium sententia, fuit Muchemetes: equidem alium, quem indicem, sic adpellatum locum, nullum inuenio. 153.

SVLTANI ZEMIS, ALTERIVS FILII
Muchemetis historia.

Principio monendus lector, huic apud Turcos nomen esse, Sultan Zemi, 154.
vel Gemi, pronuntiatione Italica. Geufræus, & alij, non recte Zizimum & Zizimen adpellant: peius etiam Bonfinius Czaliabum, quod ex Zelebi corruptum arbitror, de quo vocabulo dictum initio declarationis huius. Vtriusque pugnæ narratio, qua bis Achmetis Geducis bassæ ductu superatus a fratre fuit, heic in annalibus exstat. Reliquæ post fugam vitæ fortuna breuiter e nostris expositor, quando Turci eam, vt parum sibi cognitam, in litteras referre non potuerunt. Igitur altero prœlio victus, desperatis rebus suis, in Rhodum profugit: seque magno equitum Rhodiorum Magistro, qui tunc erat Petrus Albussonius Gallus, tradidit. Agebat tunc ætatis annum vigesimum octauum. Id vbi Baiasites accepisset, amplissimis Magnum Magistrum, eiusque consiliarios, muneribus demulcens, vti diligenter adseruaretur, petiit: simul ad eius alimenta se quadraginta millia ducatorum singulis annis, quam quidem diu frater superstes futurus esset, numeraturum promisit: pacem denique cum Christianis perpetuam culturum spopondit. Accepit eas conditiones magnus Magister, quas quidem bona fide Baiasites im-

pleuit. Zemes vero, tum plenioris securitatis causa, tum vti Baiasites tanto magis in metu perpetuo contineretur, in Galliam fuit abductus: vbi diu vixit in quadam Rhodiorum equitum arce, cui nomen Burgonouo. Deductus inde Romam fuit, ad Innocentium eius nominis VIII, Pontificem. Ibi, quamdiu vixit Innocentius, ac post mortem illius, sub Alexandri VI pontificatu, mansit: donec occupaturus regnum Neapolitanum Karulus VIII Galliæ rex, Romam venisset. Nam is Zemen ab Alexandro impertauit, vsurus eo, quemadmodum quidem aiebat, ad recuperandum imperium Constantinopolitanum. Pontifex autem Zemi venenum propinasse lentum traditur, quo certum ad terminum paullatim confectus expiraret. Itaque post aliquot dies Terracinam perductus, ibidem rebus humanis excessit.

MEKIE. MEDINA ALNABI. FILII nepotumque Zemis historia.

155. Victus priori prœlio Zemes, dicis causa, quod aiunt, quasi voti reus, Mekien se contulit. Ea nostris Mechaest, Achmeti onit oeritæ Mecca, Saracenis Medina Alnabi, hoc est, ciuitas prophetæ. Reapse vero ad Alcairensem Sultanum confugit, a quo Geufræus eum copiis & pecuniis adiutum scribit: sed negat hoc Malatestæ secretarius, tantummodo referens Zemen Sultani Alcairensis fidei vxorem cum filio commendasse. De hoc eius filio quid factū fuerit, paucis Spanduginus exposuit. Quippe narrat eum, quum in Rhodum insulam peruenisset, amplexum religionem Christianam, & baptissatum. Ibidem, susceptis ex coniuge quatuor liberis, duobus masculis, totidemque femillis, velut in latebris vixisse: donec Rhodo capta, percunctanti de eo sollicite Soleimani proditus, quum religionem Christianam deserturum se constanter negasset, duobus cum filiis occideretur: iubente Soleimane, vt filiæ Constantinopolim aueherentur.

MORS GEDVCIS ACHMETIS BASSAE.

156. Qui a condicione humillima subito supremam ad dignitatem & opes emerserat, & imperatoriis tamen artibus præstans, magnas pro Sultanis suis, Muchemete Baiasiteque, res gesserat, insigni sua cum gloria: quam indigna tamdem morte vitam hanc clauserit, annales hoc loco paucis commemorant. Causas tamen nullas adiiciunt, cur ita subito peremtus fuerit, iussu Baiasitis, vt Geufræus; ipsius manu Baiasitis, vt Malatestæ secretarius scripsit. Geufræus ait, restatum fuisse Baiasitem, nimiam serui magnitudinem ac virtutem domino formidinem incutere. Malatestæ vero secretarius huiusmodi quædam paullo prodidit explicatius, quæ commutatis verbis ipsius Italicis cum Latinis, heic inseremus. Erant, inquit, pertinaces animi Genizarorum, quos sane nonnumquam dicere non est veritum, quando Baiasite domino parum propitio vterentur, arcessituros se Sultanum Zemem, qui cis imperaret. Quinetiam armati aliquando, magna cum rabie ad ipsas Sultaniui palatij portas adcurrerunt. Tum vero Baiasites lenibus eos verbis mitigare, cunctisque postulatis ipsorum sane quam indulgenter adnuere. Sopitis autem furentium iris, auctores seditionis e medio sustulit. Et quia sæpenumero Genizari ad Achmetis Chendicis veziris bassæ domum itabant, Baiasites Hadrianopoli tamdem, qua in vrbe tunc agebat, ad conuiuium Vezires suos omnes inuitauit: ibique Achmetem bassam manu propria confecit. Hæc ille, quibus A-, rateum hoc epiphonema rectissime quis adiecerit: eiusmodi scilicet amoris ac beneuolentiæ tyrannorum esse præmia.

FAMILIA CARAMANIAE PRINCIPVM EXstincta. Peramctus, pro Ibrahime. Caramania in formam beglerbegatus redacta.

157. Vltimus est Casanes ille, cuius heic nomen prodiderunt annales, qui de Caramanorum famili. principum in historiis reperitur. Nam Geufræum errare videmus, qui tradit exstinctam horum familiam sub Muchemetis imperio, duodecim vel tredecim ante hoc tempus annis: & aliud vltimo dat nomen, Abrahamum vocans. Ait enim, Muchemetem liberatum. Vsumchasane (Assambegum ipse

ipse nominat) aduersario, post obitum Pirameti Caramani reuersum in Caramaniam, Abrahamo filio eius imposuisse necessitatem implorandi auxilia Christianorum, maxime Pii II Pontificis: qui profectione in Caramaniam constituta, Anconam, vbi classem adornari curauerat, profectus; ibidem mortuus sit, dum aduentum Venetorum sociorum exspectaret. Hinc euenisse, vt classe diuisa, & occupatis Vngarico bello Germanis, Caramanus minime ad resistendum Turcis sufficiens, interfectus fuerit: atque ita familiam Caramanicam defecisse, cuius ditio cesserit Osmanidis. Non temporibus hæc dumtaxat, sed rebus etiam confusa sunt. Ait occisum Abrahamum, Pirameti filium, in ea familia postremum, post Vsumchasanicum bellum, quod pertinet ad annum Christianum 1474. Voluisse vero Pium II Pontificem huic opem ferre paullo ante, quam ipse vitam cum morte commutaret, & alter a Turcis opprimeretur. Atqui decem plus minus ante hoc tempus annis, Pium Papam mortuum fuisse constat. Præterea tradunt annales, a Muchemete II ereptam Caramano Giolchisarem, anno Christiano 1469. nec tamen ipsum principem, qui tunc Ibrahimes erat, interfectum fuisse. Quem etiam dicit Abrahamum, Pirameti filium, bella cum Muchemete gessisse; Bonfinius Pirametum adpellat, Turci nominant Ibrahimem, qui scilicet idem est cum Abrahamo. De quo equidem colligo, quodnam sit illud Pirameti nomen. Arbitror enim, litterarũ metathesi Pirametum eumdem esse cum Praimeto vel Praime, siue Turcico Ibraime. Sic & supra notauimus, ex eadem voce Praime factum apud Chalcocondylem Priamum, transpositis itidem litteris. Ibraimis vero filius Casanes, quum in Baiasitis Porta educaretur, anno tamdem Christiano vel 1483, vel sequenti mortuus, Caramanidarum familiæ finem imposuit: ex quo tempore Caramania beglerbegatus Osmanidarum esse cepit.

IMARETVM BAIASITIS, AD FLVMEN Hadrianopoli conditum.

Sunt Hadrianopoli trium confluentes amnium, Hebri siue Marizæ, Tunsæ 158.
siue Tænari, & Hardæ, de quibus ante dictum capite 30. Postquam hi fluuii coiere, Marizæ nomen superat, in cuius ripa scilicet imaretum suum Baiasites exstruecepisse dicitur.

KILI. CILIVM. CELIVM. CHELIA. ACHILLEA. NESTORalba. Bessarabia. Kermen, Aberman. Moncastrum. Stephanus Vaiuoda Carabogdania.

Quæ heic de arce Kili capta leguntur, huiusmodi fere verbis a secretario 159.
Malatestæ sunt exposita, quæ vertendo adscribere libuit. Baiasites, ait, in otio triennium exegit, post superatum videlicet, expulsumque fratrem Zemem: ac deinde Tataris in societatem adscitis, classem 350 nauium, cum magnis terrestribus copiis instruxit: vt bello Carabogdaniæ Vaiuodam inuaderet, eiusque vires euerteret. Regionem huius ingressus, omnia flammis & ferro vastauit, ciuitatemque Chilium cepit, etiam arcem dedente Mamalacco Castellano, patriæ proditore. Profecti sunt deinde Turci Tatarique maximo cum exercitu ad opidum Moncastrum. Quumque sibi eam quoque ciuitatem dedi postulassent, ac interueniente pacto relinquendi cum vita facultates incolis saluas, voti compotes facti fuissent: nihil eorum, quæ promiserant, præstiterunt. Baiasites etiam familias plus minusue quingentas eorum ciuium Constantinopolim abduci iussit. Bonfinius eodem tempore gestas ibidem res commemorans, Achilleam, ait, nunc Cheliam, & Nestoralbam, ad Istri ostia sitas, a Turcis tunc obsessas fuisse. Stephanum vero Mysiæ inferioris (Moldauiam dicere vult) principem, ab Vngaro rege Marthia petiisse opem ex fœderis societatisque lege. Sed ante missa subsidia, ciuitates illas in hostium potestatem venisse. Conferamus hæc inter se, Turcicisque cum annalibus. Primus ait, a Baiasite capta fuisse cum arcibus opida, Chilium & Moncastrum: alter, Cheliam & Nestoralbam: annales denique, Kilim & Chermen. Consentiunt igitur omnes, de capto priori opido, nisi quod est quædam in nomine diuersitas: sicut idem a Laonico Celium quoque dicitur, a Cureo Cilium. Iouius, per errorem puto, Lithostomum adpellat, in ripa Danubii, vel ad ostium

Danubii potius. In alterius autem ciuitatis vocabulo dissentire videntur, primo nominante Moncastrum, altero Nestoralbam, tertiis denique Chermen. Secretarii Moncastrum, & Chermen Turcorum, idem esse puto: diuersam ab vtraque Nestoralbam. Quippe Kermen seu Chermen situm est in Moldauiæ Tatariæque finibus, versus Pontum Euxinum, vbi scilicet in hunc se Danubius effundit. Et Sangiacatus est hodieque Chermen vel Akerman, Beglerbego Romaniæ siue Græciæ subiectus. Bonfinii vero Nestoralba, non Moncastrum, aut Chermen, sed vrbs est hodie Bialogrod dicta, quod arcem albam significat, ad profluentis in Euxinum, non Istri, sicut Bonfinius scripsit, sed Nesteris amnis ostium sita. Quapropter non Nestoralba, sed Nesteralba scribi debuit. Et Nester priscis vocatus fuit Tyras fluuius. Historici Græci recentiores ab annis 300 Danastrin adpellarunt, vti Neperem vicinum, Danaprin: qui mihi quidem non est Borysthenes ante, quam Berisnam a Rossiæ vel Russiæ finibus venientem recipiat, ad quam Borysthenis etiam vetus nomen propius accedit. Cureus scripsit, hoc ipso anno Christiano 1485, Stephanum Valachum, de quo disceptabant inter se reges, Vngarus Matthias, & Casimirus Polonus, vtrius esset cliens, tandem in verba Casimiri regis in castris iurasse: nihiloque minus desertum a Polonis, amisisse Bessarabiam. Hæc nimirum est illa regio extrema in ora Valachiæ, Nigrum ad mare sita, quæ Kilim & Chermen, siue Moncastrum, opida continet, sic a Bessis Thracibus adpellata. Noui aliquando in aula Maximiliani II Augusti, Spiræ comitia celebrantis, Nicolaum, patre Bessarabiæ principe natum, vti quidem credebatur: documentis quibusdam, ac testimoniis, præsertim Venetorum plumbeis bullis, hanc eius originem adprobantibus.

BELLVM INTER SVLTANOS, CAIRENSEM ET Osmanidam Vsun Vsbeg. Tersis.

160. Huius belli causæ referendæ veniunt ad superiorum temporum offensas. Diximus enim, Muchemetem II, Baiasitis partem, paullo ante mortem in Asiam transmisisse, bellum vt faceret Alcairensi Sultano, qui hostes eius iuuerat, præsertim Caramanum: & alioqui se gerebat erga Turcos insolenter, vti dictum capite 153. Prosequitur ergo bellum a patre inchoatum Baiasites, nouis insuper iritatus iniuriis, quod Zemis partibus Sultanus Alcairensis fauisset. Is a Iouio, Geufræo, ceteris, Caitheus non recte nominatur; melius a Petro Martyre Mediolanensi Caitbeus, quasi Caitbegus, Sultani Mahumetis pater, dicitur. Vide caput 237. Ab eodem Zemis vxorem & filium tradi sibi Baiasites postulabat. Quis autem fuerit inter ceteros hoc bello socius Sultani Alcairensis Vsun Vsbeg, non exprimitur. Nomen Vsun, longum significat: Vs, callidum & astutum. Amicus meus Nicolaus Haunolrus, ait Vsbeg Han vocari regem quemdam Tatarum, longius etiam dissitum quam sit Chitainus. Adanorum ciuitas in Cilicia satis est nota, de Græcorum etiam, Zonaræ, Cedrinique historiis. Tersis est illa diui Pauli patria Tarsus, quam Stephanus, vrbium Nomenclatoris auctor, Græcis etiam vult adpellatam fuisse Tersum & Tersiam. Bellonio nunc Hama putatur, & Hamsa dici, per errorem: quum ea sit Emissa Phœnicum. Tam Adana, quam Tarsum fluuius alluit, qui priscis Cydnus erat, iam Carasu dicitur, ab aquæ profundæ nigro admodum colore.

NON SEMEL, SED BIS PVGNATVM INTER SVLTANInos & Osmanicos. Diuersa nomina, Cheserogli, Cherseogli, Herceogli, Herzecogli, Cherzecogli.

161. Ceperunt hactenus a Muratis vsque secundi temporibus, a Turcis memoriæ prodita, nonnihil habere pluribus in explicandis rebus gestis plenius, quam nostris in historiis reperiri videamus. Indicio est, plerorumque nostrorum error de prœlio, quod vnum tradũt inter Sultaninos & Osmanicos longe grauissimum fuisse commissum, tanta cum Turcorum strage, quantã ab alia natione orbis vmquam perpessi fuerint. In his est Geufræus, qui tum nomina ducum, tum geminam pugnam confundens, exercitu Turcico in fugam conuerso, Cherseolũ generum Baiasitis captum, Alcairum ad Sultanum Caitheum fuisse deductum ait.

Anna-

Annales autem Turcici duces expeditionis primæ faciunt, Ferhatem begum, Baiasitis generum: Caragosamque, beglerbegum Caramaniæ: quibus e duobus alter fuerit cæsus, nimirum Ferhates Baiasitis gener. Expeditioni vero secundæ præfectos fuisse memorant, Muchemetem Cheseroglim, & Achmetem Ducis filium, Romaniæ beglerbegum. Nesciuit ergo Geufræus, cæsum priori prœlio Ferhatem, Baiasitis generum: nesciuit altero prœlio duos fuisse duces, Cheseroglim & Herzecoglim. Itaque non pugnas modo duas in vnam confundit, verumetiam e tribus, Ferhate Baiasitis genero, Cheserogli, ac Herzecogli, qui & ipse Baiasitis gener fuit, vnum quasi conflat Cherseolum suum. Eius vero nomen hoc haud dubie corruptum est ex Cheserogli, qui Cheseris est filius, de quo Chesere bego, Elpia familia nato, tractatum superius capite 117. Non tamen hic Cheserogli Baiasitis gener, aut captus secundo prœlio fuit, sed Herzecogli siue Ducis filius, Achmetes bassa: quem antea quoque Geufræus confudit cum Achmete Geduce, sicut expositum supra, numero notarum 147. Nomen habuit Herzecogli Turcogermanum. Nam supra notatum capite 95, plures populos Ducem nominare vocabulo a Germanis accepto, Hertzog. Indidem lector intelligit, Bozinam duplicem, duos habuisse principes: quorum vnus regium, alter Ducis titulum habuerit. Ex vltimo Bozinensi Duce natus fuit hic Ducis filius, vel Herzecogli, cuius nomen hoc varie scriptum legitur apud historiarum auctores. Spanduginus habet vocabulum Cherzecogli, quod idem est cum voce recte scripta Herzecogli. Sed errat idem, quum Anatoliæ beglerbegum facit, qui Turcis auctoribus Romaniæ beglerbegus fuerit. Apud Malatestæ secretarium Herceogle reperitur, apud Iouium Cherseogle. Sed hæc omnia deprauata sunt ex illo Turcogermano, quod diximus.

FINIS DVCATVS BOZINENSIS, VEL HERZEGOVINAE, vel Herzega, vel Orzega, vel S. Saba, vel Montis Nigri. Achmetis Herzecoglis bassæ historia.

Recensuimus supra, capite notarum 141, regni Bozinensis interitum: nunc 162.
qui Ducatus Bozinensis exitus fuerit, itidem commemoremus; ita promisso nostro, & huius Ducis filii, vel Herzecoglis historia poscente. Nam annales aiunt, Achmetem bassam Herzecoglim, prœlio contra Sultaninos secundo, cum equo prolapsum, in Sultaninorum manus venisse, deductumque fuisse ad Vsbegum, & custodiæ traditum. Secretarius autem Malatestanus, eadem narrans: Baiasites, inquit, nuntio cladis suorum accepto, indignatione nimium quanta succensus, denuo præpotentem instruxit exercitum, eique supremo cum imperio præfecit Herceoglim, Stephani quondam S. Sauæ Ducis filium: qui aduersa quadam fortuna superatus, & vniuersis cum copiis cæsus fuit, etiam tribus ei dextræ manus digitis amputatis. Videamus ergo, quæ fuerit huius tam origo, quam familia: quæ ad Turcos deficiendi occasio: qui denique totius gentis, e qua natus erat, interitus. Diuersa vero referuntur a duobus auctoribus, Spandugino & Iouio: quos quidem ambos, & primo Græcum illum, audiamus. Narrat is, ante hæc tempora Sultanum Muchemetem II decreuisse cum animo suo, sub iugum mittere Ducatum Bozinensem, cuius princeps Stephanus, S. Sabæ Dux, & Herzechus (animaduertit lector Germanicam vocem Hertzog) vulgo fuerit adpellatus. Ipsam regionem Ragusæis esse finitimam, inter quos, & principem Stephanum, simultates intercesserint, ex causa quadam huiusmodi. Erat Duci legitima coniux, e qua tres liberos mares susceperat: Ladislaum natu maximum, cui nupsit Anna Cantacuzena: Stephanum, secundogenitum: & vltimum, Vaticum. Accidit autem, vt Florentina quædam mulier, excellentis formæ, sed nimium corporis sui prodiga, sese in hanc Ducatus Bozinensis regionem, relicta patria, conferret. Dux Stephanus, qui sæpius accepisset ex aliorum sermonibus, mulieres Florentinas ob formæ venustatem, animique indolem, & morum elegantiam, facile primas inter alias omnes Italiæ feminas ferre: quum primum de huius aduentu intellexisset, eius videndæ cupidus, misit qui ad se mulierem arcesserent. Conspectam mox adamare cepit, adeo quidem, nihili suam vti legitimam con-

iugem faceret, cuius eum ceperat satietas. Vxor vero principis, eam quum ferre diutius non posset iniuriam, Ragusam cum filio natu maximo fuga secreta se contulit. Maritus missis ad eam certis internuntiis, vti domum rediret, orabat: neue discessu & absentia sua causam præberet, vnde sua diuulgaretur infamia. Vicissim illa respōdebat, se rediturum, si Florentinam ab se dimisisset. Dux Stephanus id vt faceret, imperare non poterat animo suo. Nihilo minus suis ad Ragusæos hominibus ablegatis, vxorem cum filio repetebat. Illis voluntati principis non obtemperantibus, bellum infertur. Ragusæi vicissim se defensuri, copiis suis Stephani filium Ladislaum cum imperio præficiunt, eumque rebus omnibus adiuuant. Filius prœlio cum patre congressus, victoria potitus est, ac patrem fuga sibi consulere coegit: magno paternorum militum numero interfecto. Tum vero fugitiuus Dux Stephanus ad Sultanum Muchemetem mittit, qui eius opem & auxiliares copias aduersus filium suppliciter implorarent. Simul obsidem Muchemeti filium secundogenitum offert. Is erat Stephanus, qui deinceps musulmanissauit. Muchemetes non postulatis dumtaxat adnuit, verum etiam propriis auspiciis id bellum se gesturum promisit. Aduentante vero cum exercitu Muchemete, moritur pater: Ladislaus, filius primigenius, Venetias cum vxore ac liberis se confert: indeque profugiens in Vngariam, rebus ibidem excedit humanis. Muchemetes occupata regione, quoddam tertio filio Ducis Stephani Vatico reliquit opidum, cui nomen Valacca, cum castello Dalmatiæ Nouo, & aliis locis, vnde victitaret: vicissimque Vaticus pro domino siue patrono, Muchemetem adgnoscebat. Mortuo vero Muchemete, Baiasites huius Vatici, Stephani S. Sabæ Ducis filii, regionem in potestatem redegit: qui non multo post Arbæ mortuus fuit. Id opidulum est insulæ cognominis, in Hadriatico sinu propter Dalmaticum litus secundæ post Veghiam, quam Ortelius non recte Vechiam scripsit, & peius interpretatus est Vetulam, quum Vegla seu Vigla dicenda sit, & a Bonfinio Corycia veteribus vocata putetur. Hæc de fine Ducatus Bozinensis, & ipsorum Ducum familiæ, Spanduginus memoriæ prodidit. Iouius autem refert ex Iani Lascaris sermonibus, hominis apud Græcos illustri familia nati, cui notissimus Achmetes bassa fuerit, Cherseoglim matura iam, & virili ætate, religionem Christianam deseruisse: sic tamen, vt in pectoris sinu veræ fidei non obliuisceretur. Fuisse vero filium Chersecchii, Nigri Montis in Slauonia reguli: cui quum data esset in matrimonium, iamque domum ad celebrandas nuptias deduceretur, puella nata de stirpe Despotica Seruiana; sceleratum patrem, motum admirabili nurus elegantia, coniectis in eam oculis, amore correptum fuisse: quumque luxuria pudorem omnem vinceret, sibi eam accepisse vxorem, contra voluntatem cognatorum, qui reprehenderent facinus, filio contumeliosum, infame patri. Commotum dedecore tantæ iuuenem iniuriæ, præcipitique nimis impulsum desperatione, Constantinopolim se contulisse: quumque Sultano Baiasiti fœdum patris facinus dolenter exposuisset, eius se fidei totum, & clientelæ tradidisse. Baiasitem, auditis Stephani querelis, bono vt esset animo, iussisse. Virtutem ipsius maiora fortunis paternis promereri. Habiturum loco ereptæ sponsæ, quæ cognata sit exsulis reguli, filiam maximi Sultani, rara formæ venustate præditam. Secundum hæc eum, deserta religione Christiana, Stephanique nomine posito, vocatum fuisse Achmetem & Cherseoglim, nuptiasque filiæ Baiasitis impetrasse: cui fidus perpetuo manserit, adeo quidem vt insidianti deinceps imperio paterno Selimi summopere sit aduersatus. Hæc Iouiana de Cherseogle narratio num præferenda Spandugineæ veniat, equidem aliis diiudicandum relinquo. Solum hoc, quod de morte Stephani patris Spanduginus tradit, sub aduentum Muchemetis (vt ait) exstincti, scrupulum quemdam nobis iniicit. Referunt annales Turcici, Muchemetem Herzegouinam, siue Bozinensem Ducatum, occupasse anno Christiano 1464, a quo tempore vixit ipse quatuordecim adhuc annis, & fortasse superstes etiam Dux Stephanus mansit. Non enim legitur in Annalibus, hunc id temporis a Muchemete cum filiis e medio sublatum, vel omnino ditione sua spoliatum, quemadmodum de Bozinensi rege dicto loco proditum videmus expresse: sed tantum

a Mu-

à Muchemete sub iugum fuisse missam Herzegouinam, quæ Bozina superior est, & S. Sauæ (sicuti Malatestânus actuarius ille Græca pronuntiatione scripsit) vel Sabæ ducatus. Hoc modo si diutius superstes Dux Stephanus pater, & Turcis subditus, eisque tributum pendens, non modo Florentinæ mulieris adulterio se polluit, verumetiam deinceps sub Baiasitis imperio sponsam Stephano filio secundogenito per scelus eripuit: non mirum est, adaucto plenam ad mensuram flagitiorum cumulo, finem Bozinensi ducatui numen iratum imposuisse. Solēt enim vel in primis eiusmodi principum vagæ libidines excidia regnis eorum arcessere.

DVLGADIR ET ALADEVLE.

Dandbassa. Turgut regio.

Prouincia siue regio Dulgadir, aut Dulcadir, a nostris partim Anadoule, & 163.
Alalulie, non recte dicitur, partim Aladoule. Turcici vero annales Dulgadiris nomen regioni tribuunt, cuius princeps ab eis dicitur Aladeule, vocabulo tetrasyllabo. Limites ditionis, Cappadociæ montibus inclusæ, quos Munzari voce Cedrinus in Paralipomenis nostris complectitur, tunc temporis erant hi: versus Syriam Sultano Cairensi parentem, Berrhœa, nunc Chalep vel Halep Turcis, nostris Halepo: versus imperium Persici vel Sophini regis, Armenia minor: versus imperium Osmanidæ principis, Amasia: versus Caramaniam, Adana & Tarsus. Aladeules ipse Turcomanus erat princeps, non Christianus: vt etiam Malatestanus actuarius testatum reliquit. Daudis nomen Turcis idem est, quod Hebræis Dauid. Nicolaides deprauate scribit Daat. Magnus & celebris apud suos fuit, qui Constantinopoli meßitam, hodieque sartam tectam, struxit: & filio suo Sultani Baiasitis filiæ nuptias promeruit. De Varsaco Caramaniæ dictum capite notarum 77. Erat illa tunc quidem, post obitum Casanis begi, quem supra capite 157, diximus e Caramanidarum familia fuisse postremum, in formam redacta prouinciæ vel beglerbegatus, vt Turci vocant, qui primum Caramaniæ beglerbegum Caragosam hoc ipso bello nominant: sed habebat quosdam adhuc minorum gentium proceres, quibus haud dubie necdum Osmanidarum placebat imperium, licet eiusdem nationis essent, eiusdemque sectæ. Turgutensem regionem a Turcis nominari Phrygiam maiorem, qua versus Ciliciam pertinet, ex Laonico paret: qui primi Baiasitis vitam describens, Turgetum Phrygiæ Ducem nominat, & postea Turgaturij de gente principem. Rursus autem in Myrate secundo: Caramanus, inquit, vicinus est Turgutæ. Turgutes autem Phrygiæ imperat, & Cappadociam Armeniamque regio eius adtingit. Quibus in verbis, nisi Turgut a Dulgadir, ab ipsis etiam Turcis distingueretur, propemodum quis eiuraret, nullum esse discrimen inter Turgaturij nomen, & Dulgadir. Sed suspendenda scilicet sententia, donec correctior se nobis Laonici codex offerat. Nota quidem est permutatio litterarum R & L frequens, vti quum phulkizin Greci pro phurkizin dicunt, id est, in furcam agere.

IACHOSCHICIVS. IACHSOGLI.

Quem nos, interpretem Cæsaris Ferdinandi Spiglium sequuti, Iachoschi- 164.
tzium diximus, eum in ipso annalium archetypo Iachsoglim nominari, minime dissimulandum duximus. Nusquam sane nomen hoc, nec ipsum licet memorabile facinus, apud Vngarorum historicum Bonfinium reperitur, nec legationis huius a Matthia rege, qui tunc Vngaris suis imperabat, ad Sultanum Baiasitem missæ fit mentio. Significat autem Iachsogli, filium Iachsi, vel Iachsidem. Et Iachs Turcica lingua significat hominem rebus omnibus elegantem & aulicum, quod a Turcis ei fortasse cognomen tunc, obita cum laude legatione, fuit inditum. Fieri tamen etiam potest, vt potius hoc Iachschitz originis sit Vngaricæ.

AREB. ARABIA, PRO IMPERIO SVLTANI

Cairensis. Isingi. Singani. Zingani. Sultanus AEthiopum Pachymerio.

Quum annales exercitum a Baiasite missum aiunt versus Arabiam, intelli- 165.
gendi sunt fines aut limites imperij Sultanici, quod Syriam Caramaniæ conter-

minam, quæ tunc in Osmanidarum potestatem venerat, & Ægyptum Arabiamq; complectatur. Sic in iis, quæ sequuntur, initio regni Selimis, Sultanus Achmetes, eius frater, ad fines Arabicos profugisse narratur, hoc est, ad limites imperij Sultanini, Ægyptiaci Syriacique. Rursus in eodem Selime traduntur Arabes, qui & Æthiopes sint, itinera fugienti Sultano Tommambai præclusisse. Quo Arabum Æthiopumque siue Maurorum, hoc est nigrorum Sultano Cairensi parentium nomine, lector alios nō accipiat, quam ipsos Ægyptios, qui & Arabes, & nunc etiam Æthiopes a colore vocantur, & Ilsingi Turcis, nostris Singani vel Zingani, vocabulo tam Arabibus, quam Ægyptiis communi. Non enim hi Zigeuni dicendi, nec Cianiganij Tatari, quod Reineccius putauit. Idem Pachymerium temere arguit erroris, quod in tertio Bendecarem Cairensem vocarit Æthiopum Soldanum. Addit enim, hoc ab eo factum perperam. Immo recte loquutus est Pachymerius, quum Ægyptios vocat Æthiopas, qui reuera facie colorata sunt. Cœpit enim nomen Æthiopum veteris linguæ Græcę lata significatione, sicut hodie Græci Mauros, vnde Mori nostri, nigros in genere dicunt, siue sint Arabes, vel Ægyptij, vel Aphri, vel Æthiopes illi proprie sic adpellati. Denique doctissimus Eustathius, & antiquior hoc Stephanus, vrbium Nomenclatoris auctor, Ægyptum perhibent Æthiopiam vocatam, propter habitantes in ea nigros homines.

GENERI BAIASITIS TRES SIMVL FACTI.

166. Diximus capite notarum 161 de duobus generis Sultani Baiasitis, de Ferhare a Mamelucis occiso, & Herzecogli ab iisdem capto. Nunc tres alij commemorantur, eisdem filiarum nuptias consequuti. Primus horum filius Vsumchasanis adpellatur, & paullo post, Iacupes begus: qui expeditione anni proximi contra eosdem Mamelucos periit. Alter, Vsgurlis ex filio nepos. Fortassis autem Vsgurles hic idem est cum Vsgure bego, cuius supra mentio fit, ante prœlium Cosouanum secundum, sub annum Christianum 1448. Tertius, Daudis fuit bassæ filius, de quo Daude paullo ante dictum, capite 163. Ceterum obiter hoc quoq; notandum, necessario fuisse duos Vsumchasani filios Iacupes: quorum alter Baiasitis gener, a Mamelucis cæsus fuisse narratur: alter in regno patri successit, vt adparebit ex iis, quæ capite 188 sequentur.

LARENDE CARAMANIAE, SIVE LARANDA.

167. Quæ capta fuit a Mamelucis Larende, Chalcocondyli Laranda scribitur, quum ait: Muratem secundum bello petiisse Caramanum Aliderium, Cariæ Ducem, cuius duæ sint vrbes, Laranda & Toconeium, pro quo Iconium reponendum docuimus. Leo Sapiens Augustus in nouella de Thronis, Larandorum (sic enim vocat numero multitudinis) episcopatum non in Caria collocat, sed in Lycaonia, sub metropolitano Iconiensi, quod equidem magis probo. Nunc quoque Laranda nominatur, & in Natoliæ tabula non procul a Cogna conspicitur, in Caramaniæ siue Ciliciæ mediterraneis. De Gumulzina cap. 43, de Ypsala 31, dictum.

PAX INTER SVLTANINOS ET OSMANIDAS.

Matthiæ regis Vngari mors.

168. Quod Sultanus Alcairensis in transactione Baiasiti Tarsum & Adana restituisse dicitur, verius esse puto; quam quod Malatestæ secretarius ait, Baiasitē Soldano Adana Tersumque reddidisse. Nam hæc opida Ciliciæ sunt, siue Caramaniæ, quam Caramanidarum exstincta familia Baiasites, vt antea dictum, sibi vindicauerat. Postremos etiam Sultaninos Adana cepisse, paullo ante legimus. Itaque reddita potius ab his ciuitas Baiasiti fuit, qui eam cū Tarso, ceu Caramaniæ membra, repetebat. Nomine deinde mortui regis Vngariæ, Matthias intelligitur, Ioannis Huniadis filius: successoris autem, Vladislaus Polonus, Casimiri Iagellonidæ Polonorum regis filius, pater eius Ludouici regis, qui ad Mobatzium cæsus a Sultano Soleimane, iuuenis admodum periit.

BAIASITES VNGARIAM NON AVDET INGREDI,

Vscopia. Manastir, Monestir.

169. Hæc de vano Baiasitis conatu inuadendæ Vngariæ narrat etiam Bonfinius, & accidisse refert a morte Matthiæ regis, Turcorum terroris, sub initium regni Vladislai,

Vladislai, anno Christiano 1492. De Scopiorum vrbe nonnihil adtigimus supra, notarum capite 104. Videat autem lector ex hoc ipso annalium loco, recte me monuisse, diuersas esse voces opidorum, Sophiam & Scopia. Nam prior heic Sophia nominatur, altera more Turcorum Vscopia. Solēt enim vocabulis a gemina consonante incipientibus præponere vel I vel V Gallicum, vt alibi quoque notauimus. Laonicus Scopia collocat in Macedonia, facitque regiam prisci regni Bulgarici, quod in ipsam pertinebat late Macedoniam & Epirum: ideoque Cedrinus etiam Scupia (reponendum Scopia) metropolim Bulgariæ nominat. Disertus interpres aliquot historicorum Græciæ recentium, Hieronymus Wolfius, alicubi pro euersione Scopiorum dixit euersas speculas. Recentioribus geographis Scopi scribitur. Manastiti nomine nō heic intelligitur locus ille, de quo supra dictum capite 44, situs in confiniis Thraciæ, Thessaliæque: sed Monasterium penitioris Macedoniæ, versus Epirum vel Albaniam, quod Monestir a Castaldo adpellatur. Huius in Albaniam expeditionis Baiasiticæ meminit & Bonfinius, qui dicit eum profectum contra montanos Albanenses, quos Spanduginus Cimariotas dixit, ab opido monteque Chimara de quo deinceps latius in vita Sultani Soleimanis.

BAIASITES A MONACHO TVRCICO pene fuit occisus.

170 Quod heic de periculo Baiasitis, propemodum a deruisio quodam siue monacho Turcico interfecti, narratur: fere totidem verbis a Spandugino quoque memoriæ proditum legitur, quæ interpretari lubet, vt expositionis consensus adpareat. Torlaces, ait, quidam in Baiasitem irruit, simulans eleemosynam ab eo se petere. Solent autem hanc Dei nomine petentes, Allahitschi dicere. Quum acinacem strinxisset, quem sub filtro gestabat, exterruit equum, cui Baiasites insidebat. Ideoque cedēte retro Baiasitis equo, nonnihil euitarus fuit ictus hominis: ac nihilo tamen minus Baiasites vulnus accepit. Tum vero bassa quidam, cui nomen erat Schender, massam ferream, quam busdoganum vocant, eo cum impetu capiti hominis impegit: vt cranio perfracto, cetebrum emanaret. Indignatus huius facinoris causa Baiasites, edicto proposito, Torlaces vniuersos proscripsit, & extra Constantinopolim & imperij sui fines eiecit. Animaduertit lector eadem narrari, nisi quod annales aiunt, deruisium hunc, & Calenderem fuisse: Spanduginus, Torlacem: de quibus iam vocabulis hominum, superstitiosos quosdam ordines vel instituta sectantium apud Turcos, quam fieri breuissime poterit, explicādum.

ORDINES MONACHORVM SEV RELIGIOSORVM QVOrumdam apud Turcos. Deruislar. Calenderlar. Huggiemallar. Torlaclar. Muchemetes bassa Vezirazemes a Deruislaro publice confoditur. Quid Turcis Diuanum.

171 Nomen Deruisiorum, quos ipsi numero multitudinis Deruislar adpellant, ex hac ipsa narratione nostrorum annalium perspicitur esse quasi generale: quo scilicet ordines & sectæ religiosorum ceteræ comprehendantur, sicut apud nos in genere monachi dicuntur, qui tamē inter se diuersis distincti sunt ordinibus. Vocant autē annales hunc initio Deruisiū, statimq; subiiciunt, eum fuisse sectatorem instituti vel ordinis Calenderū, & auribus, collo, brachiis adpēsos gestasse ferreos anulos. Id in more Calenderum ordini esse, mox adparebit. Qui vero ceteroquin apud Turcos Deruislar appellātur, nullos in capite pilos, nullas comas habēt, vbiq; tonsi. Conspiciuntur in eorum frōtibus & tēporibus cauteria, vel ignito ferro, vel accēsa spongia, vel linea fascia quadā, inusta. Aures perforatæ sunt, quibus iaspidū gestāt enotidas, & anulos sane non paruos. Amictus, ouillæ vel caprinæ pelles. his ita corpus cingunt, vt pellis vna partē anticā, altera posticā tegat. cetera nudi sunt, tā æstiuo, quam hiberno tēpore. Passim in suburbanis & in pagis habitant. Vernis & æstiuis mensibus peruagantur quasuis regiones, ac prætextu religiosæ vitæ perpetrant infinita flagitia. Fures sunt, adulteri, prædones, latrunculi: nec horū scelerum vlla tangit eos conscientia. Quas quidem ob causas cauendū ab eis, prǽsertim

in itineribus. Quippe nemini parcunt, cuiuscuiusmodi tamdem sint nationis aut religionis, si superiores se fore confidant. Præterea sunt infames ceu fœdi pædicones, eoque flagitio se mutuo polluunt, ne quidem a iumentis abstinentes. Nequitias vt suas tegant, ac sanctiores videantur, maslaco & oppio vescuntur. Hinc enim quasi phrenetici redduntur, isque dum durat furor, ipsimet vel forfice, vel cultello se vulnerant, in collo, pectore, brachiis, lateribus: donec vulneribus & cruore deformati conspiciantur. His deinde vulneribus tam diu spongiam accensam imponunt, donec in cineres redacta tamdem exstinguatur. Eum dolorem patienter se tolerare simulant. Hinc illis & honos a dementato vulgo, & veneratio non leuis exhibetur, quod Deo cari existimentur: hinc & largiores eleemosynas impetrant, e quibus victitare solent. Habent in Anatolia quemdam ordinis sui priorem siue præsidem, quem non Assam baba, sicuti Nicolaides scripsit, sed Azem þaba nominant: voce non proprie patrem patrum significante, sed patrem supremum, vel Protopápam, vt Græcos appellasse, de Cedrino patet: vnde Moschouij suos etiam Protopoppos fecerunt. Et imitatos esse Turcos Græcorum ordines ecclesiasticos, ordinumque gradus, satis adparet ex iis, quæ capite 34 exposuimus.

Calenderes continentiæ præcipuam sibi laudem vindicant, insignem præ se ferentes sanctimoniam. Sacella quædam inhabitant admodum exigua. Tunicas gestant strictas & curtas, absque manicis, instar saccorum; tum e lana, tum pilis equorum contextas. Crines penitus abradunt. Pilei sunt ex albo filtro, similes iis, quos Græcorum sacerdotes & episcopi nigros & latos admodum gestant: nisi quod oris adfixi dependent vndique longiusculi crines equini. Ferreos satis crassos anulos auribus, collo, brachiis gestant. Etiam cuti penis perforatæ ferreus vel æreus anulus inseritur, ne coire, vel si maximopere cupiant, possint. Atque hoc vltimum in vno tantum Calendere vidisse nos recordor, qui Sophiæ propter imaretum, in quo nos ad biduum hærebamus, vnam ex pluribus cellulam incolebat.

Huggiemales plerique iuuenes, robusti, diuites, Aphricam, Ægyptum, Arabiam, Persiam, Turciam omnem, alieno sumtu, sub prætextu religionis peruagantur: regionum & vrbium situs & interualla notant, cum iis, quæ ipsis in itineribus occurrunt. Amictus, stricta quædam, vsque ad genua pertinens, tunicula. Zona lata cinguntur, cuius oras auro & serico exornant. Eidem cimbala quædam adpendunt, cuiusmodi & subter genua gestant alligata. Supra tuniculam vel leonis vel pardalidis pellẽ iniiciunt, vngulis ab antica parte colligatam. cetera nudi sunt, nisi quod etiam calceos funiculis constrictos gestant. Inaures argenteæ sunt, vel æreæ, vel alio quouis ex metallo. Capillos in humeros vsque promittunt, & oleis quibusdã, vt terebinthino, vt iuniperino, perungunt: quo magis scilicet crescant. Manu librum tenent. Amatorias quasdam odas, quibus mirifice Turci, Arabica, Persica, sua lingua compositis delectantur, cantillant. Si venustus aliquis puer occurrat, medium mox amplectuntur, cantando saltandoque cymbala pulsant. Hinc concursus hominum, a quibus deinde munusculum aliquod petunt. Hi quoque prætextu religionis non fœmineos dumtaxat, sed magis etiam masculos amores consectantur: quibus sane spurca gens nimium quantum est dedita.

Torlaces ouillis caprinisque pellibus, perinde ac deruisij se vestiunt. His vrsinam, pilis extrinsecus versis, vnguibus ad pectus colligatam, iniiciunt; eaque pallij loco semet inuoluunt. Acuminato pileo præalto, plures habente plicas, ex albo filtro, vtuntur. cetera nudi prorsus incedunt. Adhibent & ipsi temporibus cauteria. Litterarum plane rudes sunt. Plerumque conspiciuntur ad tabernas, fora publica, balinea: quibus scilicet locis multi conueniunt, a quibus aliquid petere possint. Veniebant ad nos Constantinopolim ex Ægypto, Sebastianus ab Haunsperg, & Ioannes a Salagasto, viri nobiles. Horum alter Salagastius nobis narrabat Alexandriæ, quum istic ipse degeret, huiusmodi quemdam sanctum virum opinione Mahumetanorum, quum præ foribus balinei muliebris stans exeuntem e balineo feminam quãdam attentius intuitus esset: ineãfuro re

quasi

quaſi quodam correptum inuolaſſe, ac protinus humi proſtratam, nec admodum fortaſſe repugnantem, in oculis omnium compreſſiſſe. Maritum eo facto ſe beatum duxiſſe, quod vir ſanctus, impulſu diuino, præ aliis cum vxore ſua coiuiſſet: Vide cæcitatem gentis, ac præſertim Ægyptiorum. Nam alibi vix aliquid eiuſmodi factum, nobis illic degentibus, comperi. Sunt æque rapaces in itineribus & viis publicis, ac Deruiſios eſſe diximus. Plebeculæ, præſertim ruſticæ, ſe chiromantices gnaros eſſe perſuadent. Hinc ingens ad impoſtores hominum concurſus, qui pro vatibus eos habent, præſertim mulierculæ. Hinc ad eos omnis generis cibi, cum aliis rebus neceſſariis, adferuntur. Interdum ſenem ex ſuis aliquem circumducunt, quem pæne diuinis honoribus adorabundi adficiunt. Cum hoc vel opidum, vel pagum ingreſſi, præcipuum in aliquod hoſpitium, vel carauanſaraium, vel imaretum diuertunt: illumque non tam annis, quam malitia vetulum, magna, ſed ſimulata humilitate circumſtantes obſeruant. Is neſcio quos enthuſiaſmos præ ſe fert, ac ſubinde quædam, veluti diuinitus ſibi reuelata, ſerio maxime vultu profert: nunc inſtar mortui iacet, nunc oculos viciſſim aperit, & ad ſe redire ſimulat. Inde conuerſus ad ficticios & ſubornatos diſcipulos: Corripite me, inquit, filii cariſſimi, & extra locum hunc deportate. Nam reuelatum mihi diuinitus eſt, quæ pœnæ his hominibus immineant. Quibus auditis, obſecrant impoſtorem nebulones, Deum velut auerruncando deprecetur, ne pœnas illas exigat. Ille ſe ſimulat adſentiri, preces ad Deum concipit, vt iram ſuam explari, ſeque placari propitius patiatur, orat. Hac iræ diuinæ comminatione miſella plebecula, mirum in modum expauefacta, trepidat. Poſtea vero conſolationis aliquid ex huius interceſſione viciſſim hauriens, turmatim ad impoſtorem nequiſſimum adcurrit. Omnes eam rem prodigii loco ducunt, ſeque diuinitus moneri putant. Simul animis deuotis, & accepti beneficii cauſa gratis, tot eleemoſynas ad planos hoſce deferunt: vt eis onuſti ſuas ad ſpeluncas reuertantur, homineſque ſuperſtitioſos ac ſtolide ſimplices irrideant, qui tam fœde ſibi patiantur imponi. Veſcuntur & hi maſlaco, vel oppio: & humi cubantes, libidinibus abominandis mutuo ſe polluunt. Hæc de nefandis horum apud Turcos ſpecie tenus religioſorum inſtitutis breuiter exponenda duximus, licet ab aliis quoque prodita, tum ad illuſtrandam annalium hiſtoriam, tum vti ſecum lector ipſe perpendat quanto nunc illos neceſſe ſit eſſe factos deteriores, quum ante centum plus minus annos vnus ex eis necem Sultano ſuo, totius in oculis exercitus, intentare fuerit auſus. Noſtro quidem tempore, nimirum anno Chriſtiano 1579, conſimile quoddam huic facinus accidit, ſaneque memorabile. Nam deruiſio cuidam concepta cædes animo, pari auſu tentata, ſucceſſu feliciore perpetrata fuit. Multa ſunt a nobis in annalium ſupplemento commemorata de Mechemete baſſa vezirazeme, Selimis II genero, ſummæ ſecundum Sultanum apud Turcos auctoritatis viro. Is quum pro more domi ſuæ ius dicturus, adeundi ſe copiam faceret vniuerſis, in ſynhedrio, vel conſeſſu, vel conſilio, vel audientia publica: (diuanum Turci dicunt, quam vocem Beluacenſis libro 31, cap. 145, Douanam corrupte ſcripſit, horridiuſcule typhanum Porſius) ingredientem ad ſe magno niſu, per mediam hominum turbam, notum ſibi deruiſium quemdam conſpicatus, manum exporrigit, eleemoſynam ſcilicet homini daturus. Itaque ab aliis ei ceditur, vt adire baſſam poſſet: ad quem vbi propius acceſſiſſet, ſicam e ſinu profert, & ea vi Mechemetis in pectus adigit, vt illico letale vulnus acciperet, quo exſpirauit: ipſo mox etiam deruiſio ab aſtantibus in fruſta conciſo. Vide quam a deceſſoribus ſuis homines ſcelerati necdum degenerarint.

SCARAMANGIVM, GIAMVRLIKION, GEPENEC. SEIFE,
Kiliſch, acinax, copis. Zanſir. Puſdigan.

Quod Spanduginus filtrum dixit, annalibus eſt gepenecum. Sic & Vngari 172
veſtem militarem adpellant, quæ tunicis, pænulis, aliiſque veſtibus ſuperinici,
pluuio præſertim cælo, ſolet. Vulgus hanc geſtat e filtro factam, ideoque materiæ
nomen ei Spanduginus dedit, quam equidem quo Latino vocabulo debeam
exprimere, non video. Slauina dici non poteſt, minus gauſape, cum Reineccio

propter diuersitatem tum materiæ, tum formæ. Reperitur apud Cedrinum, & Symeonem Magistrum Officiorum, & Achmetem onirocriten, Scaramangii vox: de cuius significato consultus a me Theodosius Zygomalas Nauplensis e Peloponeso, patriarchalis Protonotarius, aiebat in vsu Græcis esse nunc Agarenicam vocem Giamurlhkion, qua vestis ea significetur, quam viri militares gestent supra vestes alias interiores, ad arcendas pluuias, niues, gelu, cetera denique aëris incommoda. Persas autem inuentores, ei nomen dedisse scaramangii, quod ab eis ad Græcos deinde cum ipso vestis vsu manauerit. Hoc igitur est id, de quo nunc loquimur, gepenecum. De Scaramangio locum etiam capitis 199 consule, Arabibus Seife, Kilitsch Turcis dicitur is gladius, quem nos acinacem reddidimus. Leuiter est incuruus, & quia non pungit, sed cæsim ferit, apud Xenophontem, Græcosque ceteros, Persica tractantes, nomen Copidis inuenit. Et constat ex eodem Xenophonte nostro, genus hoc gladiorum a Persis alias itidem nationes, præsertim Asiaticas, accepisse. Zausii, sicut antea quoque diximus obiter in supplemento annalium, comparandi veniunt cum nostris nobilibus aulicis, iisque præsertim, quorum opera principes vtuntur in expediundis variis negotiis, quas commissiones vocare consueuimus. Habent hi præfectum, quem Zausiorum bassam adpellant. Ab eo nos excipiebamur, obuiam nobis ad primum lapidem extra Constantinopolim, insigni cum comitatu Zausiorum progresso, & longissimo tractu per vrbem ad carauansaraium, legatis Cæsareis adsignatum, deducebamur. Inter dignitates Palatii Græcorum imperatorum recentiores, inuenitur etiam Megas siue magnus Tzausius, quod officium vel mutuati sunt ab Agarenis Græci, vel a Græcis Agareni acceperunt, & idem est haud dubie cum Zausiorum bassa. Numerus Zausiorum fere nunc apud Osmanidas ad septingentos excreuit. Pusdigani denique nomen Agarenicum retinui, sicut & superius in narratione de capta Constantinopoli, quo claua massaue ferrea, Turcis vsitata significatur. Græci recentiores hanc vocem vsuceperunt, ac suam reddidere: quum olim Κορύνην dicere soliti fuerint.

CLADES VNGARORVM, AB IACVPE AGA CAESORVM, Frangepani. Agalari. Turci Græcos in multis imitati. Sceptra siue baculi Græcorum. Druncarii. Drunci. Banda. Bandophori.

173. Iacupis Agæ nomen in historia Bonfinii desideratur. Iouio Cadum bassa dicitur. Idem nomen habet Wolfgangus Dreslerus. Verum hoc ei non erat proprium, sed ab accidente inditum. quippe Chadum vel Hadum significat euiratum, cui testes scilicet exsecti. Huic Vngarorum cladi causam præbuit Ioannes Frangepanus, ex illustri & Romæ quondam clara Frangepanorum familia natus, quibus in Croatiam Dalmatiamque commigrantibus datum hoc erat ab incolis nomen, vt Franc Pani dicerentur, hoc est, domini Franci. Defecerat autem Frangepanus post Mathiæ regis obitum, a rege Vladislao, & Duce Ioanne Coruino, Matthiæ regis filio notho, qui ad Iaitzam Banus earum regionum erat. Quumque in arce Breuia ceu rebellis obsideretur, proximi bassæ auxilium imploraueret. Ingressus est Vngariæ fines Iacupes Aga cum octo vel nouem millibus equitum, vti Bonfinius scripsit. Agarum vel Agalariorum nomen apud Turcos a baculo deductum est, qui scilicet magistratus est symbolum: sicut etiam ante Turcos Græcorum Imperatorum officiales sua quædam gestabant sceptra, quæ nihil erant aliud, quam baculi. Et quidem in more Græcis erat, vt quoties nouus fieret imperator, omnes officiales sceptra seu baculos suos deponerent, nec nisi iubente nouo imperatore resumerent in manus: quo ritu significabatur, eos in officiis suis ab ipso confirmari. Meminit eius moris antiqui, Symeonis Magistri Officiorum historia manuscripta, cuius verba reperies capite 199, meminerunt & alii quidam: isque nunc etiam retinetur a Turcis, quos imitatores esse Græcorum, præsertim in rebus ad imperii formam ritusque publicos spectantibus, iam sæpenumero diximus. Quamquam alii putant, ab ipsis pleraque profecta Saracenis: qui post defectionem a Romanis, eorum nihilo minus tam ciuilem, quam militarem impe-

Imperii gubernationem fuerint æmulati. Sic igitur & Agalarii dicti sunt ab aga, quod baculum significat. Adeoque propius vt ostendam similitudinem Officiorum Palatii atque imperii Græci, cum Officiis Portæ Osmanicæ: dico, Turcis Agalarios esse sua lingua, qui Græcis erant vel Drungarii, vel Druncarii potius. Eos Leo Sapiens Augustus in libro suo de adparatibus bellicis olim dictos fuisse tradit Chiliarchos, quod militibus mille præessent; & Druncum, Chiliarchiam. Latini Chiliarchos vocabant Tribunos, qui nunc Colonelli sunt. Druncum (sic enim pronuntiabat Zygomalas, & Druncarium: non Drungum, vel Drungarium, quod vulgo fieri solet) sic adpellatum arbitror a trunco, siue baculo, siue sceptro; quemadmodum hodieque regimentum vocamus tam ipsius tribuni baculum, (vitem dixere puto Romani) quem ceu magistratus insigne gestat, quam illum signorum militumque numerum, qui ad constituendum regimentum requiritur. Ideoque Druncus est regimentum militum, cuius caput est Druncarius, olim Tribunus, nunc Colonellus aut regimenti præfectus. Conueniunt & alia militiæ nostræ cum illis, quæ Leo tradit Imperator. Vandon adpellat signum equitum vel peditum, vt nostri Vanen & Vandlin, aut Vændlin: Vandophoron, qui vexillum Vandi gestat, & nostris est Vandrich. Addit, Vandum constare militibus 300, aut saltim non paucioribus, quam 200: nec pluribus, quam 400. Sic & Druncum siue regimentum habere vult non pauciores mille, non plures tribus millibus. Ceterorum apud Leonem collatio cum nostris, alterius loci fuerit, ac fortassis in hoc genere nonnihil aliquando moliemur: quum aliquam non antiquæ dumtaxat militiæ notitiam, verum etiam præsentis vsum adsequuti videamur. Itidem de Viglæ Stolique magnis Druncariis alibi. Plurimum certe faciunt hæc ad illustrandas Græcorum recentiores historias. Ad Druncariorum ergo similitudinem Turcis sunt Agalari, velut tribuni, puta Genizar Aga, Capizilar Aga, Spahoglan Aga, Silichtar Aga: de quibus omnibus conuenienti loco tractabitur.

BANI REGNORVM APVD VNGAROS. CHRObata. Choruata. Direnßil Ban.

Promisimus supra capite septuagesimo primo, nos de Banis & Banatibus in 174.
regnis Vngariæ adiunctis aliquid dicturos plenius. Id igitur vt hoc præstem loco, quo Bani Vngarici mentio fit: dico, Banum apud Vngaros vocari, non gubernatorem, vel Locumtenentem (τοποτηρητὴν Græcis, & ἔξαρχον, vnde nomen Exarchorum Italiæ Rauennatium) siue Vicarium regis in ipsa Vngaria: sed alicuius ad Vngariæ iura spectantis regni præsidem. Pertinent vero partim antiquitus, partim etiam nunc, hæc ad Vngariam regna: Dalmatia, Croatia, Slauonia, (id est, Illyricum) Ramia vel Rama, (quo nomine in Vngarorum regum titulis intelligitur Bozina) Seruia, Gallicia siue Valachia, Lodomeria, Comania, Bulgaria. Præter hos Banos, mentio fit in historiis Banatuum, Machouiensis, & Zeuerinensis, (Suerinum iam vulgo vocant in Transalpina Valachia propter Danubium, a Seuero Augusto ædificatum opidum) & Erdelii, Turcicis in historiis; quæ Ioannem de Zapolia, Comitem Cepisiensem, regni vsurpatorem, & patriæ pestem, Ertel Ban adpellant: licet a nostris Erdelii siue Transsiluaniæ Vaiuoda tantummodo nominaretur. Ipsimet Vngari Banum seu Wanum vocare se dicunt eum, qui vexillo aliis præit. vnde paret, discrimen hoc inter Gubernatorem & Banum esse: quod illi tam pace, quam bello, cura regni omnis incumbat: hic bellicis tantum negotiis præsit. Ipsum etiam nomen a Bando factum perspicitur, quod regiis ipsorum constitutionibus dicitur Banderium: estque Banus Græcis Flamularis, φλαμουλάρης, Sanzacbeg seu Flambular, Turcis. Nunc ad annales vt redeamus, quem heic Vngaricum Banum generaliter adpellant, Bonfinius Croatiæ tantummodo Banum fuisse tradit, regni videlicet Vngariæ regno adiuncti. Croatarum vero nomen hodieq; notissimum. Gens est pertinax in retinenda religione sua Christiana. Propterea Turcis esse subdita cum eius amittendæ periculo recusans, ad vicinos migrat: magnamque nunc Austriæ Morauiæque partem, agris colendis dedita, complet. Cedrinus in Basilio Bulgaroctono, Choruatas adpellans: Finitimi sunt, inquit, Bulgaris Choruatarum populi. quod nomen Choruat, vel Horuat,

aspiratione forti, nunc ... est etiam in vsu. Ceteri Græci Chrobatas siue Chrouatas nominant. Et alicubi scriptum apud ipsos legere memini, Seruios & Chrouatas eosdem esse respectu nimirum eiusdem originis & linguæ Venedæ: quam in Seruiis demonstrauimus capite trigesimo quinto. Rursus ab annalibus his Banus Vngaricus etiam Direnzil Ban nominatur, veluti Drenz Cili Ban: hoc est, Drenzius Ciliæ Banus. Quippe celeberrimus Ciliæ Comitatus ad Croatiæ Banatum antiquitus pertinebat. Et Bonfinius expresse tradit, Bassam (quo nomine Iacupem Agam intelligit) primum omnium hoc bello Cilianum agrum populatione deformasse. Bani proprium nomen apud eum legitur. Emericus Drenzenus, vir (vt ipse fatetur) summæ tam industriæ, quam consilii: qui suffectus in locum Ioannis Coruini Ducis a Vladislao rege fuerat. Habuit, auctore Bonfinio, secum Banus septem militum tantummodo millia: reliqui rusticæ plebis inconditæ, nec armis adsuetæ, cohortibus constabant. Accidit aliud etiam malum, quod Drenzenus contra sententiam animi sui coactus a Bernardino Frangepano, pugnauit: qui tamen e prœlio fuga se subduxit. Hæc scilicet erat illa tum discordia, tum fuga, quam innuere volunt annales, quum aiunt; Vngaros ipsos inter se dissentientes, fugisse. Bernardinus pater erat Ioannis illius Frangepani, quem obsessum fuisse Breuiæ diximus. Filius, vir fortis, hostis antea, vel rebellis potius, hac pugna cæsus occubuit.

OCCASIO, ET CAVSA BELLI BAIASITIS ADVERSVS VENETOS IN PELOPONESO. Ludouicus Maurus, Dux Mediolanensis Turcum in Venetos concitat. Inebechti a Turcis obsessa.

175. Naupactus Achaiæ maritima ciuitas est, opinione quorumdam, Ætoliæ Leoni Augusto, ad sinum quondam Corinthiacum vocatum sita. Nautis vulgo iam Lepanto dicitur, Inebechti Turcis, quod a Nepanto Marii Nigri non procul recedit: Achaia, Liuadia: Ætolia, Despotatus: sinus Corinthiacus, Colpo siue Golfo di Lepanto. Erat hoc tempore, nimirum anno Christiano 1498, Naupactus in potestate Venetorum a 70, plus minus, annis: qui misso ad Baiasitem Andrea Zantano, legato suo, pacem in annos 25 cum eo fecerant, cuius tabulas Baiasites scriptura manus suæ, pro more confirmarat. Nihilominus vix adpellere Venetias legatus potuit, quum datam Venetis fidem Baiasites violat. Quippe sibi lege sua Mahumetana permitti volunt Agareni & Osmanidæ, vt in rebus ad imperium spectantibus, ex vsu suo fidem datam flocci faciant, nec vllam promissorum Christianis factorum rationem habeant. Bellum igitur in eos molitur, & prætextus causa cupide occasiunculam arripit, quod Veneti protegendum suscepissent Comitem Ioannem Cernouichium, (Cernouitzios dicendos ostendimus supra, capite 46, & hunc alii Georgium vocant) vicinæ Cataro ditionis regulum, cui pleraque Baiasites ademerat. Sed alia reapse suberat causa, quæ pæne certam ei spem faciebat eiiciendi Venetos e Morea siue Peloponeso, in qua multas sane magnas & munitas vrbes arcesque possidebant. Etenim Galliæ rex Ludouicus XII. Ludouicum Sphortiam, cognomento Maurum, a nigredine vultus, Ducatu Mediolanensi spoliaturus, quem sui iuris adserebat, fœdus contra Sphortiam cum republica Veneta percusserat. Ea Gallorum cum Venetis coniunctione territus Sphortia, legatum ad Baiasitem mittit, qui tum muneribus ei, tum variis rationibus persuaderet, vt bellum Venetis inferret. Quippe futurum aiebat, vt occupatis Italico bello Venetis, ipse nullo negotio Græcis vrbibus, & castris, & insulis eos exueret. Hac illectus spe Baiasites, a pace cum Venetis sancita discessit. Ac fuit profecto noxium Venetis id Mauri facinus, sed tamdem hæc in ipsum, quod dici solet, cusa faba iusto Dei iudicio fuit. Nam & ambitionis, & iniuriarum multiplicium erga Ioannem Galeacium fratris filium, & funestorum patriæ consiliorum, quibus Gallos aduersus Neopolitanos reges, Turcos aduersus Venetos commouit, acerbas denique pœnas luit. Quod quidem ei subtilis & arguti vir ingenii, legatus Florentinæ reipublicæ, futurum aliquando prædixerat. Quippe quum huic ad se misso suas arroganter ostentaret, vti plerumque solebat, & opes,

&in-

& ingenij vires: inter alia quodam in conclaui depictum ei monstrat simulacrum mulieris amictu pulcherrimo vestitæ, in quo expressa mirifico artificio tota conspiciebatur Italia. Propter hanc mulierem adstabat Æthiops cum peniculo, quo se ipsum innuere volebat, qui & Maurus vulgo vel Æthiops audiret, & emblematum loco soleret vti vel peniculo, cum inscriptione Latina, ET MERITO ET TEMPORE, vel ramusculo tres complexo rosas, cum inscriptione Germanica, MIT ZEIT, id est, CVM TEMPORE. quæ quidem ipsius emblemata symbolaque passim in parietibus & aulæis Mediolani, Ticini, Taurini, apud doctissimum & illustrem eius vrbis archiepiscopum, Hierónymum Rouereum, & aliis in locis videre memini. Erat hic Æthiops ita pictus, vt peniculo mulieris e veste puluerem cum sordibus aliis extergeret. Ea pictura legato monstrata, quid ipsi de hac videretur, interrogat. Tum is: Vt mihi quidem videtur, inquit, hic Æthiops puluerem omnem in se ipsum conuertit. Quod hominis acuti de Ludouico Mauro vaticinium deinceps euentu comprobatum fuit.

INEBECHTINIS FRVSTRA VENETI *succurrere cum Gallis & Hispanis confœderatu nituntur.*

Quæ de infelici conatu remouendi Baiasitis ab obsidione Naupacti narrant 176.
annales, paullo dilucidius his fere verbis Spanduginus exposuit. Anno, inquit, millesimo quadringentesimo nonagesimo nono, Ferdinandus rex Hispanus, occupatis Naupactio bello Venetis, ex lege fœderis subsidia misit; auspiciis Consalui sui, quem Magnum capitaneum vocabant. Is adiunctus classi Venetæ, Cephalleniam insulam Turcis ereptam recuperauit, cum S. Maura: quod opidum in insula cognomine, (prisci Leucadem vocarunt) non procul a Naupacto Patrisque situm, ab Augusto post Actiacam victoriam, Nicopolis dictum fuit. Adaucta quoque tunc Veneta classis fuit auxiliatibus nauigiis a confœderato rege Francorum Ludouico XII ductu reguli Rauestani, Philippi Cliuensis, qui Genuam pro rege tunc administrabat. Is prœlio cum Turcis congressus, quum Venetorum triremes nullum nauigiis suis ferre subsidium vidisset: indignatus, vela ventis dedit, & inde discedens, Massiliam reuersus est. Erat autem Venetæ classis imperator Antonius Grimanus, qui propterea, quod pugnanti Rauestano non succurrerat, & alioquin etiam se gesserat segniter, ferreis in compedibus Venetias missus fuit. Nihilo tamen minus idem postea Ducis dignitatem obtinuit.

METHONE CORONEQVE BAIASITIS *in potestatem veniunt.*

Nobiles in primis Peloponesi sunt vrbes in Messenia maritimæ, Methone 177.
& Corone, quæ vulgo nunc Modon & Coron adpellantur. Vtramque non sine periculo vidimus. Methonen Nicolaides per errorem scripsit olim dictam fuisse Mantineam. Quippe vetus Methonæ nomen est, & ipsa ciuitas a duplici Mantinea, tam sinus Argolici, (nunc Mandigna) quam Arcadiæ, (nunc Mandi) longe diuersa. Leonis Augusti nouella de Thronis, Methonen & Coronen facit episcopatus, eosque Patrensi metropolitano in Peloponeso subiicit. Ceterum paullo aliter a Iouio narratur a Turcis occupata Methone, quam heic in annalibus. Quippe tradit eam incuria præsidiatiorum in hostis potestatem venisse, qui rumore de subsidiis quatuor aut sex triremibus aduectis per vrbem didito, relictis stationibus suis ad portum concurrerint. Id vero conspicatos hostes, spe prædæ commotos, accedente Baiasitis incitatione, cum variis præmiorum promissis, in vrbem desertasque stationes irrupisse, captamque diripuisse. Quod deinde subiicitur, a Turcis preces in vrbe capta fuisse conceptas, quæ die Veneris haberi soleant: his a Spandugino verbis itidem narratur, quæ reddita lubuit inserere. Memoriæ proditum est, inquit, postridie quam capta fuisset Methone, Baiasitem omnino voluisse vrbem ingredi ad agendas Deo gratias in ipso Christianorum templo. Quumque iam peruenisset in pontem, quo transeundæ vrbis erant fos-

sæ, conspicatum fossarum altitudinem, dixisse: Tam munitam ciuitatem mihi Tangri Vereris per virtutem Sinanis bassæ, beglerbegi mei, violentamque Genizarorum meorum expugnationem, concessit. Quibus in verbis illa Turcica, Tangri Vereris, aut Verersi potius, Deum propitium significant. Sinan vero bassa, cuius heic mentio fit, initio expugnati Cairi ductu Selimis, Baiasitis filij, cæsus a Mameluchis occubuit, vt in annalibus suo loco sequetur.

MITYLINE A VENETIS ET CONFOEDERATIS, irrito conatu, tentata. Philippi Rauestani reguli naufragium.

178. Annales Turcici dumtaxat Hispanicorum auxiliorum meminere, quæ scilicet a Ferdinando Aragonum & Castellæ rege, Katuli V Cæsaris auo materno, suppeditata fuere Venetis, Duce Consaluo, de quo diximus. Sed constat hoc etiam bello Gallica Venetis a rege Ludouico venisse subsidia, duce Philippo regulo Rauestano, Cliuensium in Germania principum familia nato, qui hac expeditione secum adduxerat Albaniæ Ducem Scotum, quem Albignium vel Obignium historiæ vocant, & Infantem Nauarrenum, (sic Hispano more secundogeniti regum filij nominantur) cum magno aliorum nobilium e Gallia numero. Tota classis hominum bello idoneorum ad XCIↃ continebat, vt Spanduginus refert. Ab his obsessa fuit vrbs Lesbi Mityline, captisque suburbiis oppugnati terribilem in modum muri, sed frustra. Regulus Rauestanus, postquam obsidione soluta discessum ex insula, Magnum Rhodi Magistrum cum XXIX nauigiis exspectare nolens, naufragium propter insulam Cerigum, quam veteres Citheram dixere, fecit: adeoque pauci ex iis, qui nauibus hisce vehebantur, incolumes euaserunt. Ad ea, quæ tradunt annales de placato a Venetis, impetrandæ pacis causa, muneribus Baiasitis animo: addendum, eos per Andream Grittum, post hæc ipsorum Ducem, Baiasiti S. Mauram quoque restituisse, locum hodieque Turcorum in potestate constitutum, longeque munitissimum. Leucadem alij priscis dictam volunt, alij Neritum. Sententiam priorum ex Prætore Græciæ nostro probare liquido licet.

SECVNDVS SOPHILARIORVM MOTVS aduersus Osmanicos. Scach. Culi. Scitan Culi. Kisel bassa.

179. De regione Tekie siue Teke dictũ superius, cap. 57. Altera fuit hęc aduersus Osmanidas, & sectã Osmanicorũ seditio, ab iis excitata, quos Sophilarios & Kiseles bassas dixerũt. Quippe de prima superius indicatũ cap. 81. Iouius auctorẽ seditionis adpellat Techellem, a patria, puto: Dreslerus cum aliis Eliam, nulla ratione: Turcorũ annalib. Scach Culi nominatus fuisse refertur, voce significante Scachi seruum. Et Scachi adpellatione intelligitur Scach Ismail, recens Persarũ regno potitus, de quo paullo post expo situri prolixe sumus. Ait Iouius, eum fuisse discipulum Arduelis, de quo itidem mox dicendum: post cuius cædem, Euphrate transmisso, venerit in Armeniam minorem, & in spelunca quadam ad radices Antitauri montis habitauerit. Ea parum vero videntur consentanea, tum quod Teke regio minime sit Armenia minor, sed Phrygia maior, vt aperte lector ex ipsis annalium verbis numero 57 notatis perspicit: tum etiam, quod e Persia venienti minime Baiasites munera quotannis missurus fuerit. Vtut sese res habeat, Scachi quidem Ismailis partes amplexus fuit, ideoque Scach Culi nominatus: ex quo Turci, partibus Osmanidarum adhærentes, fecere Scitan Culi, voce significante Satanæ vel Diaboli seruum mancipiumve. Geufræus alicubi pro Culi scripsit Coullet. Spanduginus ei suppeditata fuisse tradit ab Ismaile Scacho XXCIↃ hominum, quod equidem verum non arbitror, ex iis, quæ heic in annalibus sequuntur. Magis est vero consentaneum, quod Iouius ait, per internuntios ab Ismaile confirmatum in proposito fuisse. Kisel bassa significat rubrum caput. Id nomen Osmanici dederũt hoc ipso tempore sectatoribus Ismailis Scachi Persarum, a rubro capitis tegumento: quo de plenius agendum paullo post.

ANTALI,

ANTALI, CIVITAS ANATOLIAE. GRAECORVM anni a mundo condito, quonam modo cum nostris conueniant. Nomina quædam vetusta cum recentioribus collata.

Quæ Turcis hodie Antali vocatur, priscis erat Attalia, quondam ab Attalo rege, vno de successoribus Alexandri magni, condita. Leonis Imperatoris nouella de Thronis eam collocat in Pamphylia secunda, sub metropoli Sylæo siue Perga. Græci posteriores adnotant, factam metropolim anno mundi 6592, sub Eustratio sanctissimo patriarcha, imperatoris Alexij Comneni auctoritate. Quod quidem accidisse constabit anno Christiano 1084, si de sententia Græcorum anni a condito mundo 5508. statuantur vsque ad Christum natum elapsi, secundum editionem LXXII interpretum. Aythonus Nataliam, transpositis a librario primis litteris adpellat, pro Antalia: quo loco Reineccius notat, scribendum pro Natalia Nacoliam. Atqui Nacolia longe distat ab Antalia, Phrygiæ nimirum maioris mediterranea ciuitas, ad Sangarium flumen sita: quum de Antalia sua statim subiiciat Aythonus, eam supra mare Græciæ (Gallice loquitur, pro, ad mare) sitam. Et maris Græciæ vocabulo intelligitur Ægæum mare, vel Archipelagus. Addit enim, quod hæc ciuitas respiciat regnum Cypri. Quippe verum hoc est, & ab Attalia, quam Setteliam modo vocant, totus ille sinus obiectus Cypro, nunc Golfo di Settelia nominatur. Beluacensis Sattelam scripsit, eidemque sinus ille maris adpellatur Gaufra Satteliæ, vocabulo Gallico Goufre, quod hodie Græcis est Corpho, priscis κόλπος, Italis Golfo, Latinis sinus. Quia vero in hunc Aythoni locum incidimus, explicemus obiter & alia quædam ibidem posita regionum & ciuitatum nomina. Primam Turquiæ (Sultanorum Iconij regnum, vel Asiam minorem intelligit) prouinciam initio vocat Lygoniam, deinde rectius Lyguoniam (pronunciatione Gallorum effertur Lyconia, id est Lycaonia) quæ famosam ciuitatem habeat Coni, hoc est Iconium. Rectius hanc collocat in Lycaonia, quam Laonicus in Caria; de quo supra, numero 12, dictum. Addit, hanc esse maiorem totius Turquiæ regni, hoc est metropolim. Briquiam Reineccius interpretatur Lyciam, quum Briquia seu Bryquia sit Phrygia. Facit autem Bryquiæ metropolim Aythonus Zichiam Græciæ. Sic enim scripsit, nomine Græciæ Romauiam intelligens Asiaticam, de qua dictum capite 6. Zichiam hanc Reineccius interpretatur Cydnam. Atqui Zicchiæ Cedrinus quoq; mentionem fecit velut ciuitatis in Asia minori sitæ: quum in Copronymo frigus inauditum memoriæ prodit, quo congelatis amnibus & ipso mari, potuisse narrat itinere pedestri a Zicchia transiri mare ad ipsum vsque Danubium, id est ad ostia Danubij, quæ in Thracia sunt. Bithyniæ metropolis apud Aythonum scribitur esse Nichor, quam Nicæam puto, Turcis Isnic, non Nicomediam, quæ Turcis est Isnid: quum Reineccius ex Nichor faciat Nicomediam. Nec apud Leonem Augustum minus est metropolis Bithyniæ Nicæa quam Nicomedia. Genech Aythoni Reineccius interpretatur Pontum, quum magis proprie sic dicatur, quæ olim Colchis erat, postea Lazorum adpellata regio, siue Lazice: cuius metropolis est Leoni Augusto Trapezus, quam in Genech ponit Aythonus. Paphlagoniæ ciuitatem vocat Aythonus Ginapolim, ex qua Reineccius fecit Germanopolim. Atqui Ginapolis Aythoni, vel Ginopolis potius, ad Pontum Euxinum sita, hodieque Ginopoli nominatur. Apud Leonem Augustum Innopolis dicitur, & episcopatus eius ad Gangram Paphlagoniæ refertur. Sed desino plura.

CARAGOS BASSA, BEGLERBEGVS Anatoliæ, viuus palo transfigitur.

Habes heic insigne crudelitatis exemplum in religiosis Turcorū, cuius obiter mentionem supra fecimus, cap. 64. Transfixus a Scachoculi palo fuit Anatoliæ beglerbegus, vt annales referunt. Ei nomē dant Turci Caragos, vt nostro quoque tempore celebris fuit Caragos Rais, quem in Supplementi narratione de bello Cyprio commemorauimus. vulgo nostri Caracossam dixere. Iouio Cargius bassa nominatur, & eidem alibi Caraius est. Dissentit etiam in expositione histo- 181.

riæ nonnihil ab annalibus, qui Caragosam captum fuisse narrant, & Cutaigen adductum, & suis in opido commonstratum: quumque deditionem opidani facere nollent, in eorum conspectu palo transfixum. Iouius autem prope dicit abfuisse, vt caperetur: sed subtractum a suis, Cuteiam euasisse: qua deinceps a seditiosis expugnata, etiam ipse hostium in manus venerit. Postea vero ad Cara essar, (Carachisar scribere debuit) in media via, qua transeundum erat Ali bassæ, cum exercitu rebelles persequenti, viuum ab eis palo transfixum: vt a tergo sequentibus tam fœdo tanti viri supplicio formidinem & horrorem incuterent. De Cutahige supra dictum, capite 40.

CORCVT A SEDITIOSIS VINCItur. Diuersæ Turcorum narrationes a nostris.

182. Corcutem in Osmanidarum genealogia quintum ordine Baiasitis filium fecimus, & germanum Selimis fratrem, qui deinceps imperauit. Etenim eamdem cum Selime matrem habuit. Hunc referunt annales a rebellibus in pugna fuisse superatum. Iouius vero pugnatum ait in hos aduerso prœlio duobus a nepotibus Baiasitis, Muchemete Sciemsciai, (Sinan Scach rectius adpellatur) & Orcane Alempsaci, filiis: (pater Alem vel Allama Scach, filius Vrchan nobis est in genealogia) Corcutem expresse tradit, non ausum fuisse cum Techelle congredi. Quæ sane vera sint, nec ne, mihi quidem disceptare non lubet: indicanda tamen putaui, ceu suspecta propter ætatem nepotum. Quæ ditio sit Aidinensis, ostensum numero 13. Ducis filius est Herzecogli bassa, de quo dictum capite 161, & 162.

ALIS BASSAE CONTRA REBELLES EXPEDITIO.

183. Quantopere creuerint perduellium vires, vel ex eo colligi potest: quod in hos proficiscentem Alim bassam duxisse Spanduginus ait equitum ex Anatolia XLCIↃ, quibus Genizarorum IIII CIↃ Baiasites adiunxerit. Nihiloque minus Achmetem quoque Baiasitis filium, ex Amasiana sua prouincia collectis copiis, ei subsidio venisse.

CHEIDER BASSA CVM ZINDI KEMALE SANgiacbego, victus & occisus a seditiosis. Zonchium. Nauarinum.

184. Cheider Bassa, Caramaniæ beglerbegus, a Spandugino Caidir adpellatur, & domicilium in vrbe Cogno, vel Iconij babuisse dicitur. Zindi Kemal beg eidem Camali nominatur, & vir admodum militaris fuisse prædicatur. Tradit enim Spanduginus, hunc bello Baiasitis contra Venetos cepisse castellum Moreæ siue Peloponesi maritimum, hodieque munitissimum, nec procul a Methone dissitum, 15 videlicet milliaribus Græcis, quod a nautis Italis Zonchium, Spandugino Gionchium, Græcis nostri temporis Nauarinum vocatur, priscis Coryphasium Messeniæ fuisse creditur: Iouio tamen Pylum, regna Nestoris, adpellante. Neque castellum hoc Kemales seu Camales dumtaxat expugnauit, verumetiam oppressas inopinato quatuor triremes Venetas, cum ipsis militibus & sociis naualibus, ibidem in potestatem redegit.

PLANICIES ZIBVC, ET SIVAC, EADEM.

185. Quam heic annales planiciem Zibuc vocant, Spanduginus adpellat campum Siuac, tametsi corrupte legatur in edito, Campagna detta Siuas. Quippe ciuitas quidem est Siuas, de qua dictum capite 5: sed hoc nomine campus aut planicies nobilis in Anatolia, quod equidem sciam, nulla. Quapropter ex Annalibus Siuac reponendum, quod idem est fere cum Zibuc. Iouius hæc ad Galatiæ campos retulit, vbi sitam ait Caraessar. Ea Turcis est Carachissar, hoc est arx nigra, quæ in begletbegatibus collocatur in Amasiæ Tocatique prouincia, complectente Paphlagoniam, Galatiam, & Cappadociam: vbi sangiacatus hi coniunguntur, Carachisar, (vide caput 144, & eodem numero textum annalium, banc a Muchemete II captam referentium, quum aduersus Vsumchasanem pergeret) Sasum, (priscis Sasima, de Nazianzeni nostri libris nota) Tarabosan siue Trapezus.

Addit

Addit Iouius hoc loco mentionem montis cui nomen dat Olinga, nec eum magno ab Ancyra distare tradit interuallo.

KIHAIA. PROTOGEROS. PRIMIKIRIOS. VLOfedzi. Vlefe. Timarion. Timariotæ. Ramasan.

Qui præfectus Vlofeziorum heic dicitur, vocabulo Turcico Kihaia nominatur. Id proprie vicarium seu locumtenentem, seu legatum, atque etiam præfectum aulæ significat. Ideoque Kihaia Vlofeziorum est vicarius seu legatus illius, quem Vlofeziorum bassam adpellant. Græci Protogeron nunc dicunt, qui catalogo dignitatum vel officiorum Palatij πριμικήριος ipsis est, nostris primicerius, adpellatione vetusta. Ex Protogero Geufræus Protortz corruptum ponit, & superintendentem interpretatur. Nomen Vlofeziorum significat stipendiarios, quibus Vlofe vel Vlefe numeratur. Sunt enim duo stipendiorum apud Turcos genera, quorum vnum vocatur Vlefe, Timar alterum. Vlefe stipendium est, quod more nostro militibus vel aulicis soluitur a rationalibus vel quęstoribus: apud nos menstruum vel annuum, apud Turcos in singulos dies. Hoc qui fruuntur, Vlefedziorum nomen habent. Geufræo & Sansouino sunt Olophagi. Timar est pensio, vel stipendium, vel reditus adsignatus in prædiis, & possessionibus castrorum, opidorum, pagorum, agrorum: vel in percipiendis decumis, aliisve fructibus, Græci timarion adpellant, a quibus ad Turcos manasse vocem hanc arbitror. Reperitur apud Damascenum Studitam in martyrio Theodori tribuni militum, cui virtutis & rerum fortiter gestarum nomine narrat a Licinio Augusto datum fuisse pro timario castrum Heracleæ. Videturque vox a Græca τιμή, qua significatur honor, deriuata: quod huiusmodi timaria, velut honoraria, siue beneficia, siue reditus, siue pensiones, honoratis beneque de republica meritis concederentur. Timariis donati vocantur Timariotæ, vel Timarati, etiam apud Chalcocondylem. Caramuses significat nigrum Mosem. Ramasanis nomen idem est cum Ramadane: sicut Otman, vel Odman idem cum Osmane. 186.

TEBRISIVM. TAVRISIVM. CARAVANA.

Tebrisium, nunc Tauris, admodum his annis innotuit, etiam vulgo, Turcorum stragibus aliquot nobilitatum inde vsque a Sultani Soleimanis II temporibus. Qui Ecbatana Mediæ vocāt, errare puto: quum Cedrinus eam Taurezium adpellans, in Persarmenia collocet, quam hodieque maiorem dicunt Armeniam. In huius meditullio Tebrisium recte Iouius ponit, vt male Chalcocōdyles vrbem fecit Assyriorum: cuius interpres Tabrezen, vt Cedrinianus Tabrezium, scripsit. Iouij sententiam hęc Ayithoni verba confirmant: In Armenia maiore ciuitas Taurisij famosior est, & plus aliis opulenta. Vide quædam alia de hac infra, capite 204 notata. Carauanę Turcis & aliis orientalibus populis sunt hominum agmina nonnumquam maxima, propter itinerum discrimina se coniungentium. Neque tantum hoc fieri solet ab iis, qui mercium vel distrahendarum causa, vel comparandarum, alio proficiscuntur: verumetiam ab illis, qui per solitudines Arabum, ad visitandam voti vel religionis ergo Meccham peregrinantur. Excrescunt hæc agmina, pro magnitudine periculi, nonnumquam ad 20 vel 30 hominum millia, iustus vt exercitus esse, præsertim ob camelorum multitudinē, & aliorum iumentorum, quæ sagmaria sagmatariaque Græci vocant, videantur. 187.

SCACH SIVE REX PESRARVM ISMAIL, COGNOMENto Sophinus. Sophilar. Enassirlar. Kesilbassa. An hoc primum tempore secta Sophilariorum extiterit.

Licet in annalium adpendice nostra, de discidiis sectarū Mahumetanarum, 188.
Osmanicæ Sophinæque, decennalis initio belli, quod inter eos geritur, quædam rara, nec ab aliis ante nos memoriæ prodita complexi sumus: hoc tamen loco, quo primam Ismailis Sophini mentionem annales faciunt, paucis ea consignare liber, quæ ad ipsius Ismailis originem, principatus initia, progressus, res gestas illustrandas pertinere putabimus. Pater Ismailis Sophini fuit Erdebil, quem Iouius & alij vocant Arduelem vel Harduellem. Hoc illi cognomen faciunt a loco quodam

Perſiæ, cuius dominus aut regulus fuerit: ipſum vero nomen eius tradunt fuiſſe Secaider. Aiunt præterea ſectatum vitam religioſam, inſtar eremitarum vel monachorum noſtrorum. Ideoque Sec interpretatur Spanduginus nunc abbatem, nunc plebanum ſiue curatum, vt vulgo loquuntur, hoc eſt, animarum curam gerentem. Ego vero in opinione mea perſiſto, quam initio belli perſici ſuperius in Supplemento annalium expoſui, & cuius auctorem habeo Matthiam de Faro, Cæſareum Conſtantinopoli ad Portam Oſmanicam Dragomanum vel interpretem: diuerſa ſcilicet hæc eſſe nomina diuerſarum perſonarum, quorum vnus fuerit Erdebil pater Iſmailis, familia natus apud Perſas illuſtri, ditionisque cuiuſdam regulus: alter Scheich Haidar, non princeps aut regulus, ſed reuera id, quod audiebat; nimirum Scheiche, vel Imam: quorum illud hominem religioſum gentibus illis ſignificat, ab innocentia ſanctimoniaque vitæ: hoc vero, Doctorem. Etenim ex opinione vitæ religioſe ac duriter actæ, conſequutus aliquid apud vulgum auctoritatis; tribus Mahumetis Prophetæ ſociis, Ebubekire, Omere, Oſmaneque reiectis, Alim quartum Prophetæ ſocium, eiuſdemque conſanguineum & generum ſequendum in omnibus adfirmabat, ſi ſalui eſſe vellent. Docebat autem hęc, & alia, quodam in opido Perſarum, cui nomen Reza. Fama noui doctoris, nouæque diſciplinæ, longe lateque didita, confluxit ad Scheichem vel Imamum Haidarem ingens e Perſia vicinisque regionibus hominum multitudo. Primus autem ex magnatibus & regulis Erdebil non hanc dumtaxat Haidaris ſententiam doctrinamque probauit, verumetiam ex eius præſcripto ſe gerens, patrocinium cauſæ ſuſcepit, eaque re multitudinis animos ſibi mirifice deuinxit. Ita nimirum alias quoque conſtat homines ingenioſos, nouæ religionis vſos prætextu, inſignem ad potentiam perueniſſe. Tantopere quidem Erdebil, ceteroqui non magni nominis opumve regulus, hac noui dogmatis profeſſione creuit: vt ei filiam ſuam rex Perſarum Chaſanes, quem a proceritate ſtaturæ nominatum Vſun Chaſan ſuperius indicauimus, matrimonio legitimo copularet. Quippe filiam Martham ex Æcaterina Comnenia ſuſceperat, quam Camit de Cami fuiſſe dictam, non recte ſcriptum apud Spanduginum legitur. Etenim gentibus iis Carum de Comnini vocabatur: priore nomine corrupto de Græco Æcaterine, altero vero familiæ. Nam Caloioannis Comneni, penultimi Trapezuntiorum imperatoris, erat filia: quā Caloioanne mortuo, frater Caloioannis Dauid, vltimus imperator Trapezuntius, Vſumchaſani dedit vxorem, vt eius præſidio contra nimium vicinas & infeſtas ſibi vires Sultani Muchemetis paullo tutior eſſet. Ex hac Vſumchaſanis filia Martha, natus fuit Erdebili filius Iſmail, de quo nunc agimus. Habuit in regno ſucceſſorem mortuus Vſumchaſanes Iacupem filium, qui vulgo ab hiſtoricis Iacobbeg, ab annalibus hiſce Sultan Iacup deinceps in vita Sultani Soleimanis nominatur. Is protectorem nouæ ſectæ ſororium ſuum Erdebilem, mirifice ſibi ſuſpectum, quod vereretur, ne regius adfinis, & tantæ multitudinis deuotione fretus, ſibi regnum eriperet, interfici curauit. Euaſit crudelis auunculi manus Iſmail admodum adoleſcens, octodecim (vt plerique tradunt) id temporis natus annos: ſeque, Martha matre comite, contulit ad amicum paternum Pircalem, regulum ditionis & caſtellorum quorumdam ad mare Caſpium, nunc Culzum Denizi Turcis, Beher Culzum Arabibus adpellatum, quo clauſum mare ſignificatur. Iſtic educatus Iſmail ex præſcripto religionis paternæ, tamdem extincto per venenum a coniuge datum Sultano Iacupe auunculo, domum reuerti, paternæque ditionis hereditatem, cum opidis & prædiis maternæ dotis nomine ſibi debitis, adire ſtatuit. Dominio paterno potitus, mox vlterius progreditur: & ccc tantummodo ſtipatus militibus, Somakiam pæne prodigioſum in modum occupat. Ea ciuitas eſt Mediæ, quam modo Siruanum vocant, ac verſus Armenię maioris fines ſeſe porrigit, & Laonico Samachia, Spandugino Sumachies adpellatur: tanti quidem momenti, vt anno Chriſtiano 1583 ei captæ beglerbegum Oſman baſſa præfecerit. Hinc copiis non parū adauctis & inſtructis, Tebriſium, extimam Perſarum regiam, ſeſe confert: eamque, ſuperato rege Aluante, Sultani Iacupis filio & ſucceſſore, victor in poteſtatem redigit. Iterum cū Aluante congreſ-

ſus, non

sis, non modo superior euadit: verumetiam ipsum, cum exercitus maiori parte, trucidat. Inde Muratem Chanem, (Morat Chan, & Morat beg, aliis nominatur: Augustino Curioni nostro Marabeg, quod longius ab origine recedit) Aluantis occisi fratrem persequutus, pari prosperitate superat. Is victus ab Ismaile, Bagadatim versus aufugit, hodiernam scilicet Babylonē, propter ruinas priscæ Babylonis sitam. Victor vrbem Sciras, armorū omnis generis officinam, a Tebrisio xx dierum itinere distantem, cum victricibus copiis adit, & occupat. Ibi demum insigniter suum armauit exercitum. Postea negotium ei fuit cum Vlu Chane Tatarorum Sicheco, quem instructum exercitu trecētorum millium equitum, adgredi prœlio non dubitauit: quo singulari virtute fortunaque victor euasit, hoste cæso, vel in turba (quod alij tradunt) a suis oppresso, suffocatoque. Tandem ad tot illustres de pluribus partas victorias, is felicitatis eximiæ cumulus accessit: vt moriente in exsilio Murate Chane, Iacupis filio, & vltimo herede, nō modo Persici regni possessione, sublatis æmulis, quieta potiretur; verumetiam vicinos quosdam populos, ac præsertim Bagadatinos, in deditionem acciperet. Hæc de Ismailis Sophini origine, prosperoque rerum successu, quo sibi suisque regnum Persicum peperit, & constabiliuit, hactenus heic exponenda duximus. Nam bella deinceps cum Osmanidis, ac Selime præsertim gesta, suo loco nobis annales ipsi dabunt. Ab Osmanidis ei Sophi cognomentum, & Kiselisbassæ, per ignominiam fuit inditum. Prioris notionem adtigimus supra, cap. 81. Non a Græco Sophos deductum est, quod tamē existimare quosdam video, qui a Persarum Magis & Sophis antiquissimis sumtum nomen vsurpasse Sophinos volunt: sed a Sophi, Arabica voce, quæ lanam significat. Quippe quuum Mahumetani, & præsertim Osmanici, more veteri, tulipanto lineo subtilissimi operis caput inuoluant, noua isthæc Sophilariorum religio præcipit inter alia, ne caput fastu quodam lineis eiusmodi spiris ornetur: sed vt tegumenta capitum e lana, non magna te pretij, conficiantur. Et quia laneum hoc tegumentum capitis, quo præter aliorum Mahumetanorum morem hi nunc vtuntur, plicas habet duodecim, & Arabica vox Enasser, duodecim significat: etiam alud nomen Enasserlariorum consequuti sunt, ac si Græco vocabulo dicas Dodecaptychos, aut Latino Duodecimplices. Quum denique tegmē eiusmodi rubro dumtaxat colore tinctum gestare soleant, Kiselbassilarij quoque dicti sunt, veluti capita rubra. Solebant autem ante hæc vocari tempora Persæ Turcis Aiemini vel Azemini, sicut & ipsa regio Persarum iisdem est Aiem, quod supra notatum capite 2. Scachus igitur Ismail ab æmulis Osmanicis, aliisque Mahumetanis, velut horum antesignanus, tam Sophi, quam Kisel bassa vocatus fuit: ac mansit etiam apud nos in hodiernum vsque diem nomen hoc posteris ipsius, vt Sophini adpellentur. Nec tamen in ea sum opinione cum aliis, vt tunc primum natum hoc Sophilariorum vocabulum putem. Quippe vetustius esse temporibus Ismailis, ex annalibus Turcicis paret: qui regnante Muchemete primo, Baiasitis proauo, 90 scilicet annis ante Scachoculis seditionem, & Ismailis imperium, Sophilarios itidem tumultuatos commemorant. Itaq; vero est simile, Scheichem Haidarem non noui dogmatis auctorem fuisse, sed reliquas potius ex incendio veteri, quasique sopitas hactenus scintillas, denuo suscitasse: prorsusque simili ratione Scachum Ismailem Sophi nomen ab inimicis tulisse, frequens antea plebeiis, sed ante ipsum nulli datum regi.

QVI CORIZZI VEL CORIDSCHI, QVI TVRcomani Persici. Supplicium Scachoculis.

Tria sunt apud Persas genera militantium. Primi vocantur ab eis Turcomani, quorum ea condicio est, quæ vasallorum apud nos, quos feudatarios adpellamus. Et sunt apud eos feuda perpetua, quæ a parentibus ad liberos & posteros deuoluuntur, sequius ac Turcis est in vsu. Quoties igitur hi iussu regis euocantur, eo cum equitū numero se regi sistunt, quam ratione feudorū adducere tenentur. Alteri dicuntur Corizzi vel Coridschi, qui stipendiis militant. Et alia stipendia reapse non sunt apud Persas, quam quæ Græcis σιτηρέσια, Romanis annonæ militares 189.

nominabantur: res nimirum ad alimenta pertinentes, cum equis, vestibus, armis, tentoriis, ceteris. Tertij constant e copiis auxiliaribus confœderatarum finitimarumque gentium, Armeniorum videlicet, ac Georgianorum: qui religionem Christianam profitentur, in Persas propẽsi, Turcis infesti. Vulgus igitur istorum, qui Scachoculim sequuti ducem, tam crudeliter hactenus grassati passim fuerant, Scachus Ismail ceu mancipia distribuit inter proceres suos, quo nomine Sultani, Chanes, Turcomani Persis veniunt: capita vero seditiosorum trucidanda Corizzis, hoc est, stipendiariis militibus suis, obiecit. Hoc memorabile, quod apud Spanduginum legitur, auctorem tam fœdæ tragœdiæ, qui se Scachoculim, velut Scachi mancipium adpellauerat, ab aliis vero nominatus ob immanitatem fuerat Scitan Culi, siue Satanæ mancipium, laudabili seueritatis exemplo viuum, de sententia regis Ismailis, in flammas coniectum & exustum fuisse.

MOTVS SELIMIS ADVERSVS PATREM BAIASITEM.

Precopij Tatari: Chan Precopiorum Poloniæ regnum ambit. Beligrad ad amnem Nesterem. Seguan bassa.

190. Deiecturus imperio patrem Selimes, non Trapezunte per Asiam minorem profectus fuit, quod futurum videret, vt a fratribus, Achmete Corcuteque, hoc in itinere impediretur: sed Cosen, quæ nostris est Capha, ceu dictum capite 148, trans mare nigrum nauigauit: quo loco tunc Mechemetis Tatarorum Chanis filiam non duxit vxorem, vti Geufræus scripsit, quum ex ea filium Soleimanem, hoc ipso tempore 19 plus minus annos natum, haberet: sed auxiliares a socero copias impetrauit, quibus Mechemet Tatar Chan, pater filium præfecit, Chanoglim ab historicis adpellatum, hoc est, Chanis siue regis Tatari filium. Hi vero Tatari peculiari adpellatione Precopij nominantur, a voce Precop, significante fossam. Quippe ductis in Isthmo a mari ad mare fossis, a continenti Tauricam Chersonesum velut abscindere conati sunt. Qui nunc Precopiis imperat Chan, nuper ad Comitia Polonicorum ordinum, creando rege post obitum Stephani regis indicta, suos & ipse legatos misit, qui regnum suo nomine ambirent. His in mandatis dederat, primum vti potentiam suam Polonis ostenderent, qui myriades aliquor equitum suis e terris posset ad Poloniæ defensionem educere. Deinde proponi iussit, frugalem habituros regem, qui spretis aliis sumtuosis epulis, ad sedandam famem dumtaxat equinam æqui bonique faciat. Quod denique religionem adtineret; Pontifex (inquit) tuus, Pontifex meus: Lutherus tuus, Lutherus meus esto. Quæ legatio magno cum risu fuit excepta. Sed ad Selimem vt redeamus, is Capha discedens, Chilim adiit, de qua dictum capite 159: hinc Beligradum venit. Hæc vero non est Vngarica Nandor Alba, vel Beligradum, quæ necdum hoc tempore Turcorum in potestatem venerat, ab Soleimane primum, Selimis filio, nouem decemue post annis occupata: sed illa Nesteralba, quam Nesteris ad amnis osthum sitam Goreccius Polonice Bialogrod indigetat, vti prolixius expositum indicato capite 159. Seguan bassa Turcis est præfectus iumentorum sagmatariorum in exercitu maximus, quorum aliquoties facta iam mentio.

CVR SEMENDRIAE SANGIACATVM SELIMI filio Baiasites obtulerit.

191. Causa, cur pater Semendriæ sangiacatum concesserit filio, non est in annalibus expressa. Nimirum impedire Selimem volebat, ne progrederetur vlterius, & ad Portam veniens, Genizarorum animos fluctuantes & alienos a patre, mox ad se transferret. Vsus enim fuerat astute captato prætextu filius ad palliandum hoc iter suum, quod hinc inde publicarat, adire se patrem, eius honorandi caussa, quod Turci quoque vocant osculari manum: indeque mox arma conuersurum in Christianos, præsertim Vngaros. Id vero plausibile futurum erat apud Genizaros, & alios Portæ milites, qui mox Selimi, ceu propagandi regni cupido, se totos haud dubie daturi erant. Itaque Semendriam ei pater offert, Vngaris proximam, quasi si diceret: Non est, quod ad Portam progrediare. Contra Christianos

pugnare

pugnare vis? Do tibi vicinam Vngaris Semendriam. Heic Rhodus, heic salta. Dictum vero superius de Semendria, cap. 99. Perrexit inde Zagoram Selimes, quam cap. 33 diximus sexagesimo ab Hadrianopoli distare milliario Græco. Heic eum Malcozoglis, & alij quidam adierunt, excitati rumore per ipsum sparso, de bello Christianis inferendo, suamque Selimi operam obtulerunt. Is vero secretas vt animi sui cogitationes nonnihil eis aperiret, grata sibi respondit ipsorum esse studia. Siquidem ad imperium peruenisset, non modo fines Osmanici regni prolataturum: verum ipsos etiam vniuersos maximis beaturum dignitatibus & opibus. Hac vafricie sibi animos eorum conciliabat, qui ceteroqui more hominum mallent orientem adorare solem, quam occidentem.

CVR BAIASITES CONSTANTINOpolim properarit.

Putat ea de causa Spanduginus Baiasitē, intellecto Selimis aduentu, Hadrianopoli relicta, Constantinopolim properasse: ne filius præceptus regiis thesauris, quos capite 139 Constantinopoli custoditi diximus in arce Iedicula vel Heptapyrgio, neruis scilicet belli gerendarumque rerum potitus, regno patrem exueret. Ad hanc causam accedit & illa, quod amissa imperij sede, de suis rebus actum Baiasites esse videbat. 192.

LOCVS VBI PROELIO CONGRESSVS EST CVM patre Selimes. Zorli. Saranta Ecclisies. Kirc Clisse. Carabulyc, Selimis equus.

Narrant annales & alij, non procul a Zorlo concurrisse patris, qui podagra laborās curru vehebatur, & filij copias. Zorli vero Turcis est opidum vetus Tzurolloē vel Tzurulus, de quo dictum cap. 26. Iouius ait, ab hac memorabili pugna pagum hunc, prius obscurum & ignobilem, (id supra dicto capite refutauimus) nomen aliquod, & splendorem fuisse consequutum. Spanduginus addit, eumdem locum pertinere versus Quadraginta ecclesias. Id etiam opidum est Thraciæ, nunc Græcis Saranta ecclisies adpellatum, (prisci [illegible] dixissent) Kirc Clisse Turcis, eodem significato: vbi sangiaci Kircclissiensis hodie sedes est, Rumeliæ siue Græciæ beglerbego subditi. Selimes denique prœlio victus, equi beneficio saluus euasit: cuius si nomen etiam scire refert, vt illius Alexandrei Bucephali, notandum e Busbequio, dictum fuisse Carabulyc, voce nubem nigram significante. 193.

SELIMES VICTVS COFEN AVFVGIT. MIDgepagus. Nischanzi bassa.

Pagi Migdæ nomen annales soli referunt, ceteris ad Nigrum mare Selimem profugisse narrantibus. Migdæ vero situs ex eo colligitur, pagi ceteroquin ignoti, & nusquam proditi, quod Spanduginus ait, Selimem per Thraciam fugiēdo Varnam versus, Euxinum petiisse. Quapropter Midge non procul aberit a Varna, de qua superius dictum, capite 113. Quod paullo post sequitur Cadilescheri nomen, declaratum supra, cap. 29. Nischanzibassa dicitur apud Turcos is, qui literas omnes, & instrumenta quotquot apud Portam expediuntur, obsignat: adeoque gerit officium, supremi Cancellarij nostris in aulis officio simile. 194.

ACHMETIS AMBIENTIS ET INVADENTIS imperium durities erga Genizaros, crudelitas in legatos. Corcutes fratrum competitor.

Ostendimus in Osmanidarum genealogia, Sinanem Scachum, & Allamam Scachum, primogenitos Baiasitis filios, ante patrem exstinctos fuisse: quorum vnius, maioris scilicet natu, Sinanis obitum peracerbe pater ac diu luxit. Tertius e filiis erat Achmetes, Amasiæ præfectus; qui accepta motus Selimiani fama cum XXCIↃ armatorum per Asiam minorem Scutarium, e regione Cōstātinopoli situm, contendit: & audita Genizarorum legatione, qui se accepturos ipsius imperium nuntiabant, si maiores annonas polliceri vellet: durius respōdit, nolle se, iam 195.

designatum a patre successorem, ab ipsis imperium pretio redimere, quibus vel inuitis eo sit potiturus. His verbis animos Genizarorum ab se prorsus alienauit, & imprudens æmulo Selimi adiunxit. Quod vbi pater animaduerteret, iisdem Achmeti reconciliandis ICIↃ Sultaninorum, filij nomine, promisit. Hæc scilicet illa pecunia fuit, quam annales Achmetem patri misisse referunt. Hinc Asiam, vi subacturus Achmetes, mortui fratris sui primogeniti Sinanis filios, Muchemetem & Aladinem, Larendæ, Caramaniæ opido, de quo capite 167 dictum, obsedit & cepit. Eius rei causa quum grauiter a patre per legatos obiurgaretur, legationis principem capite truncari iussit, ceteris nares & aures præcidit. Id facinus omnium odia mirifice in Achmetem accendit. Ac videamus obsecro, quæ rerum id temporis confusio fuerit in Osmanico imperio. Quintus ordine nascendi filius Baiasitis, raro in Osmanidarum familia exemplo Selimis ex vtroque parente frater, Corcutes erat. Quartus enim Muchemetes, ante hoc tempus a suspicaci patre, quum incognitus & patrem, & fratres suos adiisset, metu motus alicuius secreti veneno sublatus e medio fuerat. Is Corcutes, moriente auo Muchemete secundo, ab amicis paternis, absente patre, collocatus in regium fuerat solium: ne frater Baiasitus Zemes, prior inauguratus, Baiasiti regnum præriperet. Aduenienti deinde Constantinopolim patri, & abdicato filio, imperium in se trãsferenti, cesserat tenero quodam amore pietateque motus Corcutes: quum hoc nomine vicissim pater illi promisisset, se rationem ipsius, in constituendo successore, supra filios ceteros habiturum. Eidem Castamonam post obtinendã, de qua dictum capite 66, a morte fratris Muchemetis prouinciam Magnesiam adtribuerat, non exigua Lyciæ Cariæque parte adauctam. Hic ergo Corcutes, ceteroqui studiis Mahumetanorum philosophicis, & quieti deditus, seditiones fraternas conspicatus, & ipse stimulos ambitionis, alienos a professione philosophi, sensit: quod iure sibi putaret imperium deberi, cui fuisset ante patrem inauguratus. Quid autem effecerit, ab ipsis expositum legitur annalibus.

ZECME MINOR. RHEGIVM SIVE ῥήγιον, MAIVS ET minus. Melantias & Melitias. Athyras fluuius. Glyckynero. Votum Solemanis. Athyrorum episcopatus.

196. Nomen Zecme significationem in lingua Turcica nullam habet. Quapropter a Græcis ad Turcos velut vsucapione quadam peruenisse arbitror, a Zeugma vel Zeugmin deriuatum: id est, a iuncturis pontium, quibus elegantes duo Propontidis sinus illic sternuntur, in quorum alterum ad Zecmen minorem se fluuius Athyras effundit. Est enim Zecme minor, vel eomepolichnion, vel opidulum illud, multis cinctum mœnibus; cui nunc Ponto piccolo nomen est Italicum, a minori ponte. Facta fuit eius mentio supra, capite 26. Minor autem Zecme, sicut & pons minor, ad discrimen maioris dicitur, longius ab vrbe versus Siliuriam distantis. Theodosius Zygomalas putabat antiquis temporibus dictum fuisse ῥήγιον, siue Rheglum, maius & minus: & vtrumque Constantini Magni opus fuisse. Quod si verum est, vt equidem non dubito, intelligetur Rhegij nomine Parui Pontis opidulum, siue Zecmæ minoris, in historia Græca manuscripta, titulo carente, cuius obiter meminimus capite 10: quum narrat, imperante Iustiniano primo, graui terræ motu non vrbem modo deformatam, sed ipsa quoque suburbia cum Rhegio subuersa & abolita fuisse. Non enim alia suburbia Constantinopolis habuit, aut habere potuit: quam quæ versus duplex hoc Rhegium, pontem minorem & maiorem pertinuerunt, vt hodieque testantur ædificiorum suburbanorum maximæ vel ruinæ, vel rudera. Græcus etiam scriptor historiæ Agathias noster, lib. 5 mentionem Rhegij facit, in descriptione terræ motus eiusdem, vbi Rhegium addit ἐπίνειον vrbis esse, id est opidum suburbanum, quod stationem pro nauibus habet. Apud Cosmographorum principem Ortelium ex Procopio Suidaque reperitur Melantias & Melitias, pagi nomen in Thracia, 102 stadiis a Byzãtio dissiti, quem Athyras amnis alluat. Prorsus hoc de Zecme vel Ponte minori accipiendum, a Constantinopoli 5 milliaribus Græcis disiuncto; quæ a 102 stadiis

ſtadiis nihil, aut parum abſunt. Athyræ fluuij nomen heic in Aqua dolce nunc Italis eſt mutatum, Græcis in Glyky neró. Pontes ambos, tam maiorem, quam minorem, milliaribus 10 ab ſe inuicē diſſitos, Sultanus Soleimanes, auus huius Muratis III, maximo ſumtu refecit: cuius quidem memorabile votum fuit, quo tria ſibi concedi diuinitus optabat, vt ante mortem perficeret. Primum inſtaurationem aquæductus maximi, quem ab auctore Valentem, aut Valētianum, non Valentinianum, vt vulgo corruptis in libris legitur, hiſtorici dixerunt: deinde horum pontium in vtroque ſinu maris, ſane quam lato, refectionem: vrbis denique Viennenſis Auſtriacæ occupationem, quam maximis duabus expeditionibus ab ſe fruſtra tentatam, ſumma cum indignatione recordari ſolebat. Prioris vtriuſque voti factus eſt compos, regio prorſus opere per x x plus minus milliaria deductis in vrbem ex ipſo Danubio copioſis aquis, & ambobus exſtructis pontibus: tertio Numen Chriſtianis propitium, ne tyrannus in intima Germaniæ viſcera penetraret, fauere noluit. Athyrorum quoque meminit epiſcopi Leo Sapiens imperator in nouella de thronis, eumque ſubiicit Heracleenſi metropolitano in Thracia. Quæ quidem Athyra diuerſa non ſunt ab hiſce duobus opidis, quæ diximus. Et Zygomalas ἄθυρα dicta, velut ἄπυλα, volebat ex eo: quod vti nunc, ita ſuperioribus etiam ſæculis, opida fuerint nullis portis clauſa, nec mœnibus cincta. Vulgo denique Græcorum illud, πύργος μέγας: hoc, πύργος μικρός, adpellatur: vt paullo peritioribus χῶρα μεγάλη, & χῶρα μικρά.

PRATVM GENIBAXEVM. GENIZARORVM DOMICILIVM. Excubita. Excubitoria. Loca certa paſcendis felibus, ex Turcorum inſtituto. Cusluc & Ikindi, ſtata paſcendis iiſdem hora.

Diuertiſſe traditur Selimes, haud dubie magno cum comitatu, in locum vrbis, ab annalibus Genibaxe vel Genibacze nominatum, id eſt in hortum nouum; cuius in prato, multorum tentoriorum capaci, Turcico more commorari ſub dio poterat. Idem nomen & Spanduginus memoriæ prodidit. Selimem referens hoſpitium cepiſſe in loco, cui nomen ſit Ianibacza, non procul a Genizarorum domicilio. Dictum paullo ante, Corcutem quoque Conſtantinopolim ingreſſum, haud procul a domicilio Genizarorum delegiſſe ſibi locum hoſpitii: quod ſane quo factū conſilio fuerit, nemo nō animaduertit. Hoc Genizarorum domicilium meſſitæ proximum eſt, quam memoriæ cariſſimi ſibi filij Muchemetis Soleimanes ſecundus exſtruxit. Is natus ex Roſſa coniuge, ceu dictum in annalium ſupplemento, Selimis II frater natu maior, haud dubie patri ſucceſſurus erat, ſi ſuperſtes ei fuiſſet. Nec item procul abeſt a meſſita Turcorum prima Conſtantinopoli, quam in locum ædis ſanctorum Apoſtolorum Muchemetes II, vrbe capta condidit. Ipſum hoc ædificium pro Genizaris exſtructum arbitror ad imitationem veteris tam in vrbe priſca, quam noua, Prætorianarum cohortium excubitorij, quod hiſtorici Græci recentiores Excubitum & Excubita dixerunt. Erant enim vt in vrbe veteri, ſic etiam in noua Conſtantiniana, Cohortium Prætorianarum, quibus Genizari ſucceſſerunt, itemque Cohortium vrbanarum, & Vigilum excubitoria. Nec locum equidem excubitorij Prætorianorum veteris mutatum arbitror, ob commoditatem ſitus: quem norunt, qui Conſtantinopolim viderunt. Sunt ibidem horti longe ampliſſimi, circumdati muris, in quos inſilire feles ſolent, quoties alimenta ſtatis horis a prætereuntibus Turcis exſpectant. Quippe ſibi perſuadent homines ſuperſtitioſi ac barbari, ſe neſcio quid apud Deum promereri gratiæ, ſi brutas etiam in animantes, feles, canes, piſces, aiculas, eleemoſynam conferant. Itaque volucres eis necare captas ad victum religio eſt, easque pretio potius ſuo redemtas libertati naturali reſtituunt: piſcibus deuoranda fruſtula panis obiiciunt: canes & feles in plateis publicis, ad certa loca cottidie, ſtatis horis gregatim conuenientes, pane, carnibus, cibis ceteris paſcunt. Et obſeruari a felibus in his ipſis muris hortorum, de quibus loquimur, horas ſtatas tam Cuſluci, quod medium eſt inter exortum ſolis & meridiem temporis interuallum, quam Ikindi, quod meridiem ab occaſu ſolis æquo ſpatio diuidit,

equidem frequenter illac ad patriarchium, visitandi Zygomalæ nostri causa transiens, animaduerti: coramque vidi mulierculas humilioris staturæ, carnes assas, ex opsopoliis proximis emtas, & perticis oblongis adfixas, felibus hosce muros insidentibus porrigere, quum nescio quid precularum admurmurarent. In hos igitur hortos, Excubitorio Genizarorum proximos, Sultanus Selimes diuertit.

DE MVSTAPHA BASSA, BAIASITIS VEZIRAZEME Ducaginogli Bostangi bassa, Aigas Agà.

198. Erat hic Mustaphas natus in vrbe Serrensi, propter Amphipolim sita, de quibus ambabus dictum capite 43 & 53. Patrem habuit sacerdotem Christiani ritus Græcum. Et Græcos sacerdotes in coniugio viuere nemo non nouit. Fuit hic Mustaphas vir astutus, malitiosus, vindictæ tenax. Statim post mortem Baiasitis a Sultano Selime fuit interfectus, vti non multo post in annalibus sequitur. Iouius Selimem non huius dumtaxat vsum opera scribit in opprimendo patre, sed etiam Ducaginoglis Bostangis bassæ, siue Hortulanorum præfecti, cui secreto Selimes pro perfidiæ præmio filiam nubilem promisit & dedit; & Aiacis Genizarorum Agæ, quod Turci nomen non Aiax, sed Aigas enuntiant. De Ducaginogli paullo post dicetur, capite 206.

CVR DIMOTVCVM SECEDERE BAIASITES, IMPERIO DIMISSO voluerit. Inaugurandi Sultani cærimonia. Imperatorum insignia vel symbola. Coronandi alterius imperatoris ritus apud Græcos, priori superstite. παρακοιμώμενοι. Scaramangium. Tzobadari. ἄμβων, Δικατήσιον. Tzankia.

199. Dimotucum a Turcis vocari ciuitatem, quæ Græcis Didymotichon dicatur, indicatum supra, capite 28, nonnullis ibidem adiectis ad hanc quæ pertinent. Voluit autem eò se conferre Baiasites, abdicato imperio, quod eius esset patria. Quippe natus illic fuerat. Et nemo non occulto quodam instinctu naturæ delectatur iis præcipue locis, in quibus existendi principium habuit. Ea quoque de causa Baiasites, quum ante triennium, videlicet anno Christiano 1509, terræmotus horribilis, de quo paullo ante legimus, in his annalibus, Constantinopolim & Didymotichum pæne totas diruisset: non Constantinopolim modo refecit, verumetiam decem sarchorum, id est mercenariorum & opificum millia, Didymotichum misit: qui patriæ suæ mœnia collapsa, cum ædificiis instaurarent, vti Spanduginus memoriç prodidit. Quo autem ritu Sultani Osmanidç mortuis patribus, imperium auspicari soleant: expositum in supplemento annalium nostro, ad annum Christianum 1566. Heic quibus cærimoniis superstes pater filium sibi substituerit, indicatur. Quippe filio tradi cistas iussit, quibus imperatorij thesauri cōtinebantur. Eorum vero nomine non illi veniunt, quos adseruari diximus in Icdicula: sed quæ Græci vocabant imperatoria, vel κειμήλια, vel ἐπίσημα, vel σύμβολα. Sic Græciæ Prætor ait, venisse capta Constantinopoli Græcorum in manus imperatoria Balduini II symbola, quæ quidem hæc fuerint: Calyptra, formç Latinis vsitatæ, (Latinos Græci vocabant populos ad imperium Romæ veteris pertinentes, quum sibi Romanorum adpellationē adrogarent) & vnionibus distincta cum lapillo rubri coloris in vertice capitis: calceamenta, cocco tincta: gladius vagina de coccinei coloris serico facta, vestitus. Inde patrem Selimes adiit, eique manum, vt annalium liber; pedes, vt Iouius narrat, osculatus est. Idem addit, hoc ab eo factum maxima, sed simulata cum summissione; quum temeritatis obiter suæ veniam posceret. Mox ei pater adsurgens gladio latus cinxit, vt Iouius memorat: vt annales, folio sedere suo iussit. Calyptram ei nullam imposuit, quod ea Turcorum Sultanis in vsu non sit, tulipanto dumtaxat caput inuoluentibus: vt ne Sultanæ quidem ipsorum calyptra coronaue regibus nostris vsitata, caput ornant: sed vera tænia, siue fascia, siue diademate, variis & exquisiti pretij gemmis distincto, quod ad sinciput colligatur. Eiusmodi diadema conficiebat Germanus aurifaber in opido Galata, Ioannes Saxo, natus apud Holsatos, huic Sultanæ, Muratis III coniugi,

coniugi, quum filius Muchemetes circumcidendus esset. Addere libet hoc loco ritum coronādi apud Græcos imperatoris, priori adhuc superstite, quem de Græco historiæ libro manu exarato Symeonis Magistri Officiorum exscribemus. Loquitur autem Symeon de Michaele, Theophili F. Augusto, quem temulētum siue [illegible] vocant historiæ, post Bardæ Cæsaris auunculi cædē, Basilium Macedonē ad imperij societatē cooptante. Verba sunt huiusmodi. Quum imperator, ait, in processione prodiret, sequebatur a tergo Basilius, gestās imperatoris scaramangium, quod pro more [illegible] faciūt. Ad augustales autem fores vbi peruenisset imperator, coronam pro imperatorum consuetudine non deposuit: sed intra ianuas sacras cum ea Michael ingressus est. Et corpore cōuerso, tres gradus ambonis coronatus adscen[illegible], stante inferius Basilio Parakimomenō. Infra Basiliū stabat Leo Castor, qui a secretis erat, sententiā scriptam (tomum Græci vocāt) manu tenens, & Michael Anurius Præpositus, & tribuni plebis, vna cum tribulibus. Cepit ergo secretarius hæc ex imperatoris decreto verba legere: Bardas Cæsar aduersum me cōspirauit, vt vitam mihi adimeret: eaq; de causa extra vrbem me abduxit. Quod nisi Symbatius ac Basilius indicium eius rei mihi fecissent; equidem non amplius in numero viuorum existerem. Ac perijt ille sua sane culpa. Basilium vero Parakimomenon, ceu fidum mihi, meique seruatorem imperij, quique me liberauit ab hoste, ac singulari adfectu complectitur, esse volo custodem & curatorem imperij mei; faustisque, velut imperatorem, adclamationibus salutari. Tum vero Basilius oppleri lacrumis. Et imperator demtam e capite suo coronam Photio patriarchæ porrexit: qui ea sacram ad mensam deportata, preces super illam concepit. Inde paludamentum adtulere præpositi, & calceamentis Basilium induerunt. Is abiecta chlamyde, ad imperatoris pedes procidit. Mox autem egressus Patriarcha, demtam prius e capite imperatoris coronam, ipsimet imperatori reddidit. Qu[illegible]que sceptra, de more, humi procidissent: coronauit Basilium Michael, omnibus fausta voce adclamātibus: MICHAELI ET BASILIO AVGVSTIS, MVLTI ANNI. Hæc non abs re putauimus exponenda, quo studiosis antiquorum rituum rem gratam faceremus. Adiiciamus & difficilium intellectu quorumdam explicatione[illegible] Scaramangiū, quid sit, indicatum cap. 172. [illegible] sunt [illegible] cubicularij, qui augustalibus in cubiculis & ipsi propter imperatores dorm[illegible]ebant, vti Sym[illegible]n hic noster haud multo post declarat in descriptione cædis M[illegible]haelis Augusti. Tale nunc officium est apud Turcorum Sultanum eius cubicularij, qui Chiohadar aut Tzohadar adpellatur. Is enim & intra Sultani cubiculum noctu excubias agit, & pluuiam Sultani vestem gestat, vt Parakimomenos, quæ scaramangiū heic vocatur. Ac norunt omnes, qui Portam viderunt Osmanicam, non Sultanum modo comitari cubicularium, qui sereno quoque cælo scaramangium eius gestat: sed omnes etiā cottidie Bassas ac begos, quotiescumque per vrbē ad Portam equitant, habere pedisequum vnū, qui vestem huiusmodi portat, ceteris superinijciendam vestimentis, si aere mutato forte pluat. Ambonis nomen in templis Græcorum ab adscendendo factum est, quod gradus complures habeat. Et extra secretum a reliquo templo sacrarium vel [illegible] est, quo mensa sacra continetur, sacerdoti dumtaxat adeunda. Quod paludamentum dixi, Symeoni [illegible] adpellatur. Scio paludamentum esse vestem imperatorum castrensem, quæ exprimendo Dikitisio non satisfaciat: sed quum aliud inuenire nomen non possem, hoc vti libuit. [illegible] vero sic mihi sunt interpretati Græci, vt eo significari dicerent [illegible], siue supramantellum, (adhibeamus enim voces barbaras, vt intelligamur) quale superinijci Patriarchis in solium pontificale collocandis solet: vt intelligatur, hoc indutos, iam factos esse Pontifices. Casiolam memoriæ prodidit Isidorus, quæ huc puto quadrat. Tali vestimēti genere nostros etiam imperatores indui, quum inaugurantur, ipsimet vidimus. Estque notabilis apud Zozimum nostrum locus, vbi tradit hoc propterea factum apud Romanos, vt intelligeretur, imperatores etiam esse Pontifices Maximos: quemadmodum in nummismatis quoque se nominabant. Calceos siue calceamenta, Tzankia dixit Symeon: quibus imperatores vti coccinei coloris solebant. Præpositi sim-

pliciter heic vocantur, quos apud antiquiores ſacrorum vel auguſtalium cubiculorũ præpoſitos dici videmus in Iuſtinianei codicis, & hiſtoriarum libris. Sceptra ſunt baculi, magiſtratus ſymbola. Nec intelligũtur heic ipſius imperatoris ſceptra, ſed officialium: quæ apud Græcos deponi ſolita, quum nouus imperator inauguraretur, ſuperius cap. 173 monuimus: idemque mos apud Turcos hodie retinetur, quorum Genizari, & alij officiales, quum nouus Sultanus Portæ ſaraium ingrediens, regnum ſuum auſpicatur, baculos ſuos deponunt ex cauſa, quam indicato capite declarauimus.

PORTAE XXIII VRBIS CONSTANTINOPOLITANAE, CVM multis memorabilibus, & ad hiſtorias intelligendas neceſſariis.

200. Quia non tantum heic Hadrianopolitanæ portæ, ſed aliarum quoque deinceps, in vita Soleimanis II, fit mentio: placet vno loco ſimul enumerare portas vrbis omnes, ac ſingulas velut ob oculos ordine collocare: quod operæpretium nos his exponendis facturos exiſtimemus, qui ſæpenumero legendis hiſtoriis, ob harum tam adpellationum, quam ſitus ignorationem, mirifice nos torqueri meminimus. Nec ipſum Gyllium recenſendis his omnibus, & recte adpellandis, vel ex ſemiſſe lectori feciſſe ſatis; fatebuntur ij, qui noſtra cum Gyllianis conferre voluerint. Incipiemus autem ab angulo vrbis orientali, in quo ſitum eſſe Geniſaraium, ſiue palatium, arcemue Sultaninam, ſuperius 139 cap. oſtendimus: & in litore ſinus Ceratini, Conſtantinopolim a Galata interſecantis, de quo dictum cap. 127, propter vrbis orientale partim, partim ſeptemtrionale latus progrediendo, pergemus ad angulũ Pentapyrgij, qui recta verſus aquilonẽ ſpectat, & a quo muri portęque terreſtres incipientes, ad angulum ſe tertiũ porrigunt, arcis Heptapyrgij vel Iediculæ ſtructuras cõplexum: vnde verſus angulum primum in litore Propontidis reflectendo, totam ſcilicet vrbem circumibimus, portisque ſuis includemus.

Porta I. Eſt igitur prima ſecundum radices promontorij arcis Sultaninæ porta, quæ Græcis, quotquot videri peritiores volunt, Porta Horæa, (ὡραῖα) vulgo Heuræa dicitur. Illud a pulchritudine factum nomen eſt, hoc a vicis & ędificiis Hebręorum, huic portæ proximis. Neutrum tamen verum eius eſt nomen, quum Porta Neorij ſit adpellanda: quod iſtic νεώριον ſiue nauale quondã fuerit, vti Gyllius etiam probat. Leonardus Chienſis Imperialem portam vocat in obſidionis vltimę hiſtoria, velut arci Auguſtali proximam. Iuxta portam hanc eſt ſcala Sycena, traiectusque Sycenus, vel Galatæ perama, ſicut Græci vocant. In toto ſinu multa naviculaurum millia reperiuntur, & plura quidem opinione quorumdam, quam Gundularum Venetiis: quibus ingens hominum multitudo ſingulis momentis trãs ſinum Ceratinum, & trans Boſporum ab vrbe vehitur, ac in vrbem reuehitur. Ipſæ naviculæ tam Turcis, quam Græcis & aliis, ab vſu, quem in tranſiiciendo præſtant, Peramæ vulgo nominantur.

II. Secunda Turcis Balucbazar vocatur, a foro piſcario. Græci, licet altera dictione vulgo nunc vtantur, & Pazarion ſiue Pazari forum adpellent, voce Damaſceno Studitæ familiari: tamen nomine magis originẽ Gręcam ſapiente, ψαρομαλλιᾶ quoque nuncupant, a diſtractione piſcium. Quippe ψάρια piſces adpellant.

III. Tertia Gemiſcle vulgo, Gyllio Gemicapi nominatur, non recte tamen. Nam Gemiſi Schele, quaſi ſcala fructuum, dici debebat. Et ſcalam diximus adpellari locum, vbi de nauigiis exſcenditur. Adpellunt autem heic naues onuſtæ omnis generis fructibus, prout anni tempora ferunt: vuis ſcilicet, pomis, piris, ficis, otiza, ceteris. Gyllij Gemicapi mutatum in Gemiſi Capi, ſignificat portam fructuum. Græci quoque Carauiorum portam vocant, quibus καράβια ſunt naues, vocabulo Baſiligorum etiam epitomæ noſtræ vſitato, præſertim ad legem Rhodiam de iactu.

IV. Quarta Turcis eſt vel Ontun capiſi, vel Ontum ſchele: quorum illud denotat lignorum portam, hoc lignorum ſcalam. Græci vel ξύλων πόρτα diſiunctе, vel ξυλοπόρτα compoſite vocant. Dicta vero fuit hæc lignorum ſiue porta, ſiue ſcala, non quod ipſa ſit lignea, quã reliquis ſimilem per omnia vidimus, id eſt, lapideam: ſed

quod

quod huc nauigia lignis onusta soleant adpellere. Quo nobis ineptior videri debet interpres Laonici Gallicus, qui non modo portam, sed etiam palatiū ligneum in illa quondam marmorea Constantinopoli fingere fuit ausus. Quodnam vero palatium illud Xyloportæ fuerit, de quo Laonicus loquitur: in vndecima porta declarabimus.

Quinta Turcis dicitur Vnkabani, quod Græci scribunt Vnkampani, eadem tamen cum Turcis pronuntiatione. Ἀλευροπωλῶν quoque Græcis sua lingua vocatur, quod ibi farinæ vendantur. Gyllio scribitur Vmcapi. V.

Sexta nominatur a Turcis Tzubali Capisi, quod Græcis scribitur Tzumpali capisi, nec tamen aliter, quam a Turcis enuntiatur; ob difficilem ipsis prolationem litteræ B, de qua dictum capite 91. Gyllio adpellatur Iubalica, pro Iubali Cápi, enuntiatione Gallica; quæ Italicæ Chiubali vel Ziubali respondet, modo tribus syllabis efferatur. Ipsa vox significat portam vitriariam. Quippe vidimus istic officinas, in quibus vitra conficiuntur. Fuit in vrbe Roma veteri vicus vitriarius, vbi scilicet tabernæ vitriariorum erant: vt ex vrbis antiqua descriptione paret. Talis vicus adhuc Constantinopoli quoque superest, cuius infra mentio fit in illo magno sub Soleimane incendio, quod accidit anno Christiano 1540. Sed vero est simile, vitriarias officinas Constantinopoli fuisse constitutas ob incēdiorum metum extra vrbem, & hoc præcipue loco, qui ad sinum Ceratinum positus, abundat aquis ad exstinguenda, si quæ forte orirentur, incendia. VI.

Septima vocatur Hagia capisi, quod hybride voce Turcogræca significat portam sanctam. Ego tamen in ea sum opinione, vt existimem rectius adpellari ἁγίας καπισί, hoc est, portam sanctæ, videlicet Theodosiæ: cuius templum e regione trans sinum vidi, vetus & elegantis structuræ, nunc commutatum in messitam, quæ Casanis bassæ dicitur, vt supra expositum capite 128. Per hanc enim portam ingrediuntur vrbem, qui a S. Theodosia veniunt, vbi frequentia cum vicis ædificia sunt. VII.

Octaua dicitur Phanarij porta, vel simpliciter Phanarion: cuius vocis notionem supra, 128 capite, sub finem, ostendimus. IIX.

Nona Diplophanarion adpellatur, & vti geminas (a quibus nomen accepit) turres, sic etiam portas duas habet. IX.

Decima vulgo Græcis Porta Κυνηγοῦ siue Kynigi, sed rectius porta Κυνηγίου vocatur. Et Κυνήγιον in Basilicis suis Græci verterunt eum locum vrbis, qui Romanis temporibus Arena dicebatur: vbi videlicet vel homines cum feris, vel inter se feræ committebantur. Kynigion ad Vlachernas refertur, locus scilicet depressus & concauus, vbi Patriarchion erat meæ peregrinationis tempore, quod hoc anno 1587 pecunia redemit a Græcis Sultanus Murates III, vt istic messitam, sui nominis monumentum, condat. Id hactenus sæpe tentatum, impediuit Turcorum Muphtis; qui debere Muratem diceret prius ex ereptis Scacho terrarum terris annuos messitæ struendæ reditus constituere. Græcis ruinosum Constantini palatium vicissim concessit ædificandum in vsum tam patriarchij, quam patriarchalis ecclesiæ, de quo mox aliquid indicabimus. X.

Vndecima nominatur veteribus Xylokerkos, causa paullo post exponenda, nunc autem Hagiobazari porta, per quam scilicet ingrediuntur vrbem Hagiobazariotæ, trans sinum habitantes, e regione huius portæ. Nomen Hagiobazari significat vel sancti, vel sanctum emporiū. Et emporij voce Symeon quoque Magister cum alijs Græcis vtitur pro nullis clauso portis, aut nullis cincto muris opidulo. Sancti potius existimem dicendum emporium, vt intelligatur emporium, sancti Mamantis, quod olim monasterium insigne, palatium augustale celeberrimum in historiis, pontem denique non minus nobilem, S. Mamantis adpellatum habuit. Heic enim effundunt sese in extremum Ceratinum sinum celebres illi prisci fluuioli Cydarus & Barbyses, nunc Machleua & Chartaricon, vt indicatum supra, capite 139, qui quidem ad S. Mamantem ponte iunguntur. Hagiobazariotarum vox denotat incolas emporij S. Mamantis. Ceterum ad hanc portam Hagiobazari secundus est vrbis angulus versus terram continentem, vbi sci- XI.

licet incipiunt portæ murique terrestres; sic dicti, quod nec a sinu Ceratino, nec a Propontide alluantur, sed versus Thraciam porrecti sint. Veteres heic alteram posuerunt vrbis Acropolim, velut in eius extremitate sitam secunda, respectu primæ, quæ Byzantis arcem continet, vt ostensum cap. 139. Erhabebat hic angulus olim arcem, dictam Pentepyrgion, a quinque turribus, vel Magnauram, vel τῆς ξυλοκέρκου, & palatium Xylinæ portæ apud Chalcocondylem, cuius interpretes vitiose scripserunt Xyllæ palatium, & peius interpretati sunt ligneum. Hæc autem nomina frequenter in historiis Græcorum, Zonaræ, Cedrini, aliorum, occurrunt. Explicatio prolixior alterius loci fuerit. Apud Leonardum archiepiscopum Chiensem leguntur in epistola, de capta Constantinopoli, turres Aueniades: de quibus interrogatus a me Zygomalas, quænam scilicet essent: respondebat, dicendas esse non Aueniadas, sed turres Anemanis, cuius est in historiis Græcorum mentio: planeque volebat, has illas esse quinque turres, in altera vrbis acropoli, quas diximus Pentepyrgij nomen habere. Id autem verum esse, vel ex hoc intelligitur, quod Chiensis turribus adiungit Xyloportam, quæ a Xyloporta priori diuersa, veteribus ξυλόκερκος dicta fuit propterea, quod artifices eam struentes, magna in fundamento aquæ reperta copia, tignis plurimis ac palis in aqua defixis lapides iniecerint, atque ita demum ædificij fundamentum firmum effecerint, vt est in libro de ædificiis vrbis. Nec abs re quis dixerit, videri palatium Xyloportæ potius scribendum Xylokerki palatium: scriptorem librario vocem obscuriorem hanc, cum notiori Xyloportæ commutante..

XII. Duodecima Turcis est Egri capi, quæ vox obliquam portam significat. Et reapse sic exstructam vidimus, vt in eam nō directo, sed ex obliquo pateat aditus. Leonardi Chiensis epistola, quam diximus, Caligaream vocat: Græci Caligariorum. Sic autem a Caligariis siue sutoribus est adpellata, qui calceamenta faciunt, a Turcis nominata Passumaggia. Inter hanc & proxime sequentem portam, situm est ad ipsos muros, alto loco, palatium vetus Blachernianum, quod Constantini iam vulgo vocant, vbi solebant elephanti hactenus ali. Hoc iam præterito anno Murates III Græcis loco patriarchij concessit, vt paullo ante diximus. Ceterum reperitur in Græcis historiis huius portæ Caligariorum nomen antiquius, Porta καρσία, siue obliqua: quod interpretati Turci videntur per Egri capi. Vrbis tamen ædificiorum liber Charsiæ portam voluit dictam, ab auctore vel conditore Charsia, qui vtentis colore Venero factionis fuerit. Nam factiones olim quatuor erant in hippodromo decertantium equis, quos κέλητας Pindarus dixit, singulis bigis, trigis, quadrigis; ita distinctæ coloribus, vt βένετοι vel cærulei, λευκοὶ vel albi, πράσινοι seu virides, ῥούσιοι seu rubri, dicerentur.

XIII. Decimatertia est illa, cuius hoc annalium loco fit mentio, quæque nobis occasionem primam recensendi portas vrbis præbuit. Vocatur autem Hadrianopolitana, quod Hadrianopoli recta venientes, vrbem ingredi per eam soleant. In hac porta periit oppressus hominum turba Constantinus Dragases, vltimus Græcorum imperator.

XIV. Sequitur decimaquarta, recenti vocabulo Turcico dicta Top capisi, quo significatur porta bombardaria, siue tormētorum bellicorum. Græci ante captam a barbaris vrbem, nominabant S. Romani portam, sicut & Leonardus Chiensis, & Chalcocondyles testantur: cuius tamen interpres Gallicus ex S. Romani porta facere portam Romanam fuit ausus. A bombardis eam Turcos arbitror adpellasse, quod obsidionis tempore tormenta bellica præcipue fuerint huic opposita.

XV. Proxima secundum hanc est decimaquinta, Turcis Geni capi, Græcis νέα πόρτα, quod portam nouam significat.

XVI. Inde peruenitur ad decimamsextam, videlicet Silyuriæ vel Selybriæ portam, quæ a priscis χρυσῆ πόρτα, vel aurea porta nominabatur, & porta fontis. Nam extra portam hanc est hodieque fons, qui χρυσοπηγὴ vel aureus fons a Græcis antiquo nomine dicitur, celebris in eorum historiis, quæ sępenumero palatij πηγῆς siue fontis mentionem faciunt, & templi Deiparæ virginis ad πηγὴν siue fontem. Interpres Cedrini plerunq; Pegē, & in Pege reddidit. Ædificia nūc diruta sunt, fundamētis

adhuc

adhuc exſtantibus, & ipſo fonte: quem hodieque Græcorum vulgus χρυσοπηγὴν adpellat, & inuiſere magno concurſu, certo anni tempore veluti ſi Deiparæ templum adhuc incolume ſtaret, conſueuit. Aurea porta nunc etiam reliqua conſpicitur, ſed obſtructa, nec id quod audit, aurea: ſatis elegans tamen, expreſſos e marmore continens agones ſiue labores Herculis, artificio non vulgari.

Hoc iam loco peruentum eſt, ab angulo vrbis ſecundo, propter muros vrbis terreſtres circumambulando, ad oppoſitum huic angulum vrbis tertium: qui, ſicut ſecundus ille ad ſinum Ceratinum extremum ſitus eſt, ita & ipſe pertinet ad Propontidem: vt deinceps latus vrbis reliquum mari alluitur, vſque ad promontorium Byzantis, vel vrbis angulum primum. Ab hoc enim angulo primo latus vrbis vnum, videlicet aquilonale, a mari Ceratini ſinus efficitur, vſque ad angulum ſecundum Pentepyrgianum: rurſus ab altera parte mare Propontidis ſecundum latus vrbis, & meridionale quidem efficit, vſque ad tertium vrbis angulum Heptapyrgianum: occidentale vero tertium latus ab omnibus aquis immune, terreſtri muro claudit vrbem, qui iuxta ſinum Ceratinũ a Pentepyrgio incipiens, ad Heptapyrgium iuxta Propontidem definit.

Igitur Heptapyrgianum iam angulo nauigio circumuectis, prima propter XVII.
arcem in latere meridionali porta ſe nobis offert, ceteroqui numero decimaſeptima, quam ab arce vicina portam ἑπτὰ γουλάδων, id eſt, ſeptem turrium, voce mixtobarbara nominant. Obſeruauimus in hac Græcam inſcriptionem, quam dabimus alibi.

Secundum hanc proxima ſequitur octaua decima porta, Turcico vocabulo XIIX.
Narli capi dicta: quo nimirum adpellunt ex inſulis nauigia malis aureis, ſeu granatis, (ῥόδια nunc Græci vocant) onuſta.

Decimanona vocatur Pſomatiorũ porta. Liber exſtat apud Græcos manu- XIX.
ſcriptus, de ædificiis vrbis, quẽ habemus. In eo nómẽ portæ Pſamatij reperitur, & Palatiũ Pſamatij, & γηροκομεῖον Pſamatij, quo domus ſignificatur exſtructa curandis & alendis ſenibus. Originem vero nominis Pſamatij legimus hanc in eodem libro, ſtetiſſe ſcilicet olim hoc in loco Pſamatij, quoddã ſimulacrum, quod deaſtrorum cultor quiſpiam ceu deum coluerit. Chriſtianos vero frequenter hominem ab eo colendo dehortantes, adpellaſſe ſimulacrum illud, quod ipſe veneraretur, deum ψευμανῶν, id eſt, falſum & ficticiũ, quique nomen illud mentiretur. Ab hoc igitur idolo dei ficticij volunt ipſi loco nomen inditũ, vt Pſamatij diceretur, id eſt ficticij dei locus: vulgo Pſama dicente, pro ψεῦμα, quod eſt mendacium. Propter hanc vero portam Pſamatij quondam & palatium erat, & γηροκομεῖον, vt diximus: vtrumque Pſamatij nomẽ ob viciniam habens, & ab Helena Augusta, matre Conſtantini magni, vrbis conditoris, exſtructum. Chriſtianorum vulgus hanc portam nunc etiam San Matthia vocat, nomine corrupto ex Pſamatia.

Vigeſima Græcis Contoſcalij porta dicitur. In libro de vrbis ædificiis locus XX.
hic Contoſcalinon adpellatur, & cauſa nominis adiicitur. Etenim ipſa porta velut intra ſinum quemdam abſcedit verſus vrbem, & ab altera parte proximum ſibi portum habet pro triremibus, in mare ſe porrigentem, & muro circumdatum. Is portus olim quum pararetur, præfectum fuiſſe tradunt operis, velut ἐργοδιώκτην, Agallianum Turmarchum, (id Turmæ ducem ſignificat, hoc eſt legionis; ſex hominum millia complectentis, vt eſt apud Leonem Auguſtum in libro de bellicis adparatibus) qui cognomen Contoſcelis habuerit, a breuibus tibiis. Gambacurtam Itali dicerent. Ab hoc adpellatum aiunt portam Contoſcalinam, veluti contoſcelinam. Ego vero pace Græcorum dixerim potius Contoſcalinam, vel Contoſcalij vocatam a conta ſcala. Κοντὸς enim Gręcis nunc paruus, vti quum Cedrinus ait, quemdam fuiſſe nominatum ab exiguitate ſtaturæ Κοντολέοντα prætorem Cephalleniæ, & alium Κοντοςέφανον, ceu Leonem paruum, & Stephanum paruum. Scalæ nomen iam ante declaratum.

Vigeſima prima Catergolimenis porta nuncupatur, a portu triremium, quæ XXI.
vulgo ſunt Græcis κάτεργα, ſicut & κατεργάδες nunc adpellantur claſſiarij, vel nauales ſocij triremium.

XXII. Vigesima secunda vulgo nunc Græcis est πόρτα τῆς ἀρκουδίας, id est, vel vrsarum, vel vrsina, Turcis Tschatlati capsi, a mactatione pecudum. Sunt qui nouam litoris portam nominant. Equidem crediderim esse antiquam. Ædificium rotundum extra muros in ipso mari, vicinum ac vetus habet, vndique circumfluum, nisi qua terræ iungitur; in quo mactantur, excoriantur, & exenterantur pecudes: itemque fenestras habet hæc porta marmoreas a latere, cuiusdam ædificij vel palatij veteris, quod ipsis muris vrbanis incumbit. Heic aliquando pæne naufragium fecisse recordor, quum animi gratia Wolfius Vngnadius Baro Sonneccianus, & Hieronymus Arconatus, & ego, Saraium Sultaninum, e Ceratino sinu profecti, cælo primum sereno, marique placido, circumnauigaremus: & oborta subito tempestate, non sine periculo huc reüceremur.

XXIII. Vigesima tertia & vltima porta vocabulo Turcico nominatur Achur capisi, quod Achurij portam significat. Achurium vero Turcis est ædificium capax, aream habens in medio, cuiusmodi solent esse stabula pro regiis equis. Et arbitror esse Græcam origine vocem, vsucaptam a Turcis. Etenim ἀχυρῶνα vocant Græci stabulum, a reponendis scilicet paleis. Sic Emir Achur, stabuli præfectus est in aula Sultanina, veluti capite 14 diximus. Itaque propterea nomen hoc isti portæ datum, quod per eam sarato Sultanino contiguam, inuehantur omnia curandis & pascendis equis ac iumentis Sultani necessaria, quotquot intra saraium scilicet aluntur. Ab hac vltima porta, saraij Sultanini murus trium in ambitu milliarium Græcorum incipit, iuxta quem ab altero saraij latere primam quoque portam vrbis collocauimus. Nec inter Achurij portam, & Horæam illam primam, vlla reperitur alia, quam qua secreto soli Sultano licet e saraij septis ad angulum S. Demetrii prodire quoties ei sic visum est. Ac solet hoc facere multoties, quum eleganter ornatam marmoreis columnis domunculam ibidem habeat, intra quam velis obductam sedes, tam e sinu Ceratino, quam secundo Bospori fluxu in Propontidem prætemauigantes intueri cum voluptate potest, ipse conspectus a nemine.

Sed enim ante, quam hanc portarum enumerationem claudamus, libet ex allegato sæpius libro, de ædificiis vrbis, ordine recensere veteres portas vrbis terrestres, quæ illic solæ leguntur; ceteris ad sinum Ceratinum Propontidemque sitis, silentio præteritis. Recitantur autem dumtaxat hæ quinque, sumto ab extremitate Pentepyrgiana initio.

Prima vocatur ξυλόκερκος, ob eius fundamentum, defixis in imo palis factum. Nunc Hagiobazari portam dici notauimus.

Altera Chatsiæ, qui scilicet ei condendæ præfuit. Turcis est Egri capi, siue porta obliqua.

Tertia πολύανδρος, ab hominum multitudine dicta. Quippe traditum in historiis legimus, & in hoc ipso de ædificiis vrbis libro, Theodosium minorem Augustum terræmotu collapsos vrbis muros terrestres curasse per Cyrum præfectum vrbanum instaurari: cuius quidem ea fuerit in opere maturando & vrgendo sedulitas, vt intra sexagesimum diem absolutum fuerit. Hoc autem in opere, quum vna populi pars ab angulo Pentepyrgiano, altera vero ab angulo aduerso Heptapyrgiano muros condere cepisset: ad hanc demum portam pars vtraque suis perfectis operis conuenit, eaque de causa Porta πολύανδρος, adpellata fuit, ab hominum multitudine, qui tunc istic conuenerunt. Nunc Hadrianopolitanam vocari diximus. Et est illius is profecto situs, vt medium in muro terrestri locum occupet, id quod equidem diligenter obseruaui. Nam quum ab acropoli Pentepyrgiana, propter fossas muri terrestris, ad angulum vel acropolim Heptapyrgianam ituro, necesse sit vnius horæ spatium impendere: tantumdem temporis a Pentepyrgio requiritur ad portam Hadrianopolitanam, quantum ab eadem ad portam Heptapyrgio proximam. Apud Leonardum Chiensem reperitur hac ipsa in vrbis ac murorum parte locus arduus (vt adpellat) Miliandri. Non alibi quærat hunc lector, quam ad portam Hadrianopolitanam vel πολυάνδριον, correcto tamen prius vel enuntiationis, vel scripturæ vitio. Nam pro Miliandro equidem minime dubito reponendum μυριάνδριον, quod idem est cum πολυάνδριῳ: siue adeo perin-

scitiam

scitiam vulgi factum fuisse dicamus Miliandron ex Myriandro, siue per oscitantiam scriptoris librarij corruptum nomen existimemus.

Quarta κατωγεία, siue subterranea; cujus tamen nominis ratio nulla redditur. Respondet iam Topcapisi vel bombardariæ portæ, quondam S. Romani.

Quinta Græcis πέμπτη fuisse dicta narratur, quod numero quinta scilicet inter portas esset terrestres. Olim auream portam vocauere, nunc Silyurianam adpellari ostendimus. Quod autem Geni capi siue noua porta non commemoratur, inter portas S. Romani & auream sita propterea fit: quod nulla tunc fuerit, posterioribus scilicet exstructa temporibus, vt ipsum quoque nomen innuit.

Habes iam, benigne lector, insignem non portarum dumtaxat vrbis explicationem: verumetiam multarum præterea rerum declarationem, quæ mihi quidem aliquando Græcas & Turcicas historias lectitanti visæ fuere difficiles intellectu, ac perobscuræ. Tibi sane, remotis non paucis iam quasi salebris, iter idem ingressuro, minus pleraque tædij paritura confido. Vel ipsis tam a Turcis obsessæ, quam expugnatæ Constantinopoleos historiæ Chalcocondylis & Leonardi Chiensis, mirum quantum hæc expositio nostra lucis adferet.

MORS SVLTANI BAIASITIS, A FIlio Selime veneno sublati.

Non meminerunt annales dati a filio Selime Baiasiti per alios veneni, quod a nostris constanter adfirmatur: ipsis tamen expositionibus horum inter se non parum dissidentibus. Nos plerorumque narrationes sic recitabimus, vt integrum tamen lectori iudicium relinquamus. Spanduginus ait, Selimem patri adiunxisse Ionuzem bassam, qui curam eius gereret, omnesque res patris administraret. Interim tamen secreto cum Ionuze transegisse, venenum vt patri propinaretur. Itaque Baiasitem prius, quam Dimotucum peruenisset, vi veneni dati exstinctum fuisse. Iouius addit, venenum ei præbitum ab Hamone Iudæo medico. Alij commemorant, Selimem metuentem, ne se bello in Anatolia contra fratres, Achmetem & Corcutem, occupato, rursus imperium sibi vindicaret pater: corrupisse medicum patris Vstarabim, promissis ei singulos in dies annonis asprorum mille, qui reditus esset annuus 9000 talerorum, aspris 40 pro vno talero computatis. Itaque recepisse medicum, se Baiasiti venenum pharmaco mistum propinaturum. Ac tradidere quidam, venenum hoc fuisse comminutum pulueris instar adamantem. Vstarabim in opido Tzurulo Baiasiti auctorem fuisse sumendi pharmaci, quo mirificus seni vigor totius corporis & animi rediturus esset. Adnuente Baiasite, medicum altero mane Sultaninum ad cubiculum venisse: quumque dormientem adhuc repetisset, exspectabundum ibidem hæsisse, donec euigilaret. Elapso temporis aliquo spatio, quum non expergisceretur: excitari iussisse, iamque experrectum interrogasse, pharmacone vti vellet. Illo adsentiente, Vstarabim antipharmacis multo ante munitum, prægustatam ab se medicinam Baiasiti præbuisse hauriendam: simul cubiculariis mandasse, ne quid ei potus subministrarent prius, quam bene cooperto corpore sudasset. Inde medicum se Constantinopolim ad Selimem contulisse, qui promissi præmij loco iussisset ei caput amputari: quod diceret, hominem sceleratum ac infidum Sultano patri, eadem vsurum erga se quoque perfidia, siquidem hoc vti faceret, ab alio quopiam compellatus esset. 201.

CRVENTVM ET PARICIDIALE Selimis imperium.

Sublato de medio patre, progressus est Selimes ad immanem sæuiciam, fœdaque paricidia, solus vt rerum potiri posset. Frater eius natu maior Achmetes ad Arabicos fines profugisse dicitur, hoc est in Caramaniam, regno Sultani Cairensis finitimam. Quippe non multo post sequitur, eum suis tamdem e latebris cum milite Caramano cōtra Selimem prodiisse. Arabes etiam vocari Ægyptios, & Ægyptiorum Sultano subiectos, indicauimus capite 165. Mustaphæ bassæ mentionem paullo ante fecimus capit. 198. Fuit interfectus propterea, quod Achmetis eum 202.

filios, Muratem & Aladinem, de imminente sibi a patruo Selime periculo, monuisse per celeres internuntios compertum fuisset. Metitas luit pœnas, ob perfidiam erga Sultanum Baiasitem, herum suum, contra quem Selimi filio studuerat. Fratrum filij, quos Selimes strangulari iussisse traditur, more Osmanidis recepto, qui nefas esse putant, Osmanidarum sanguine terram conspergi, numero fuere quinque: Muchemetes & Aladines, Sinanis Scachi filij: cum tribus filiis Sultani Muchemetis, vt est videre nostra in Osmanidarum genealogia. De Tekiensi prouincia dictum capite 57. Qui primus e ianitoribus regiis, & Azem Aga vocatur in annalibus, integre dicendus est Capizilar Azem Aga. Nomina iam aliquoties exposita sunt, & suo loco de Capizilariis agemus, qui Sultani Osmanidæ ianitores sunt. His præfecti solent esse vel quatuor, vel sex, prout ipsi visum Sultano. Vocantur autem vel Capizilar Bassi, vel Capizilar Aga. De vocabulo Bassa, capite 14: de Aga, 173 diximus. Qui primus aut supremus inter hos est, Capizilar Azem Aga nominatur. Etenim Azem supremum significat. Notandum heic Casanis Azemis Capizilariorum Agæ nomen. Quippe Geufræus ait, Corcutem incidisse in manus Bostangis bassæ, qui Selimis gener fuerit. Ostendimus autem supra, capite 198, Bostangim bassam, Selimis filiæ nuptias cōsequutum in præmium perfidiæ, cognomen habuisse Ducaginoglis, ex causa paullo post aperienda. Nomen vero proprium huius Ducaginoglis erat, non Casam vel Casan, sed Achmet, quemadmodum ex ipsis annal.bus deinceps adparebit. Et omnino Capizilar Aga diuersus est a Bostangi bassa. Quapropter in his Geufræus errauit. Opidum Egrigos Bellonio Grigos est, ad mare situm, versus sinum Aiassicum, qui priscis erat Issicus.

SELIMIS STATVRA. PROELIO VICTVS ET occisus Achmetes, eiusque filiorum exsilia.

203. Quod pumilionis Selimi nomen tribuitur, sic de sententia Spandugini est accipiendum: vt intelligamus, eum reliquo corpore fuisse oblongo, sed tibias habuisse breues. Eaque de causa spectabilior erat in equo, quam si pedes incederet. Neapolis Caramaniæ Turcis sua lingua vocatur Genischeher. Et annalium heic notanda verba sunt, quæ sæpius repetunt, has res in Caramania fuisse gestas, quo se contulerat Achmetes, vt auxiliis Sultani Ægyptij siue Cairensis e propinquo contra Selimem vti posset. Leonis quidem Augusti nouella de Thronis Neapoleos meminit, episcopatus metropoli Stauropolitanæ in Caria subditi. Hinc adparet, errare Iouium, qui pugnatum ait prope Prusam in amplissima planicie, quę nouæ terræ, Cliugua Italica, vel nouæ ciuitatis adpelletur. Et proficiscitur hęc eius inde alucinatio, quod alia sit haud procul a Prusa, vel Nicæa potius Neapolis siue Genischeher, de qua superius capite 17 & 23 dictum. Ea tamen procul admodum distat a Neapoli Caramaniæ. Nec video, quo possit esse loco tanta planieies, ac tantorum exercituum capax, in vicinia vel Prusæ, vel Nicææ, vel Genischeheris siue Neapoleos, huic proximæ: quum istic perpetua vel iuga sint, vel cliui saltim montis Olympi. Taceo, superius aliquoties in annalibus hisce reperiri, Caramaniæ begos cum Osmanidis bella gerentes, si hostibus impares se viderent, in montuosa regionis suæ loca se recepisse: quæ quidem illæ ipsæ latebræ sunt, in quas se cum milite suo Sultanus Achmetes, Selimi fratri copiis impar, abdidit: & quales in vicinia Prusæ nullas habere potuisset. Ideoque non abs re dicitur Achmetes ab initio belli, transeūte cum copiis in Asiam Selimę, veluti fratre debilior ad Arabicos profugisse limites, hoc est, in Caramaniam: vnde nusquam hactenus prodiisse legitur, multoque minus præsenti cum discrimine rerum suarum in Bithyniam fratri subditam se contulisse. Filiorum, quos duos reliquit superstites, Muratem & Aladinem, in his quidem annalibus nulla exstat mentio: sed ab aliis, præsertim Menauino, teste oculato, commemorantur. Aladinem euasisse fuga, narrat Iouius; & in itinere, quo se conferebat ad Ægypti Syriæque Sultanum, amicum paternum, febri exstinctū. Muratem vero referunt omnes ad Ismailem Sophinum, Scachum Persarum, se recepisse: qui filiam ei suam dederit vxorem. Quippe constat, vtrumque principem tam Achmeti patri, quam filiis, aduersus Selimem fauisse:

uisse: quod esse sibi propemodum ante fores cernerent formidabilem illam Osmanidarũ potentiam, quam bellis ciuilibus debilitatam cupiebant, ne cum vtriusque detrimento longius serperet: vti sane mox ab hisce moribus Sultanos Ægyptios cum Mamelucis suis ad internicionem deleuit, Sophinos tum primum exortos grauiter adflixit: tametsi nihil hactenus in hos, arcano quodam Dei iudicio, summis licet vsi viribus, efficere potuerint Osmanidæ, quod spem eis opprimendi regni Persici certam præbere queat. Id eo maiori dignum admiratione, quod insolentiores perpetuis hactenus, & infinitis prope contra quosuis populos facti victoriis, nihil non vi sola præpotentis imperij tum prosternere, tum diruere se posse iactitant. Ergo Romani tamdem illius Pindari verum esse, suo cum interitu, discant oraculum:

Vis consilii expers mole ruit sua:
Vim temperatam Dij quoque prouehunt
In maius. iidem odere vires
Omne nefas animo mouentes.

SELIMIS ADVERSVS ISMAILEM SOPHINVM EXPEDITIO. *Prælium in planicie Zalderana. Iouius emendatus. Ordu. Orda. Fossatum. Tuldum. Tebris. Sultania. Kemach.*

Huius belli causæ intelliguntur ex indicatis capite præcedenti, de recepto præsertim hospitio Murate, Achmeris F. Iouius exercitum Selimis habuisse tradit hominum ducenta millia, duplo maiorem numerum faciunt annales. Idem vocat Ismailis primarium ducem Vstaoglim, qui nostris annalibus Vstagelu ogli, vel Vstazelu ogli, rectius quidem haud dubie, nominatur. Id filium Vstageluis significat. Quis autem fuerit hic Vstagelues, nõ exprimitur in annalibus. Iouius statim post expositum prœlium Selimis cõtra Persas, & occupatum Taurisium, narrationem belli Turcorum aduersus Costageluem Aladuliorum principem subijcit. Idem bellum Turci quoque mox gestum referunt, sed aduersus Aladeulem Dulgadiris prouinciæ Ducem. Ergo iam animaduertisse videmur, huius Dulgadirensis regionis principes habuisse nomen Aladeulis in genere, cuius supra facta mentio capite 163, sed singulis tamen præterea peculiare quoddam fuisse nomen; adeoque deuictum hunc ab exercitu Selimis Vstazeluem fuisse vocatum, cuius filius fuerit Vstazelu ogli, supremus belli dux apud Ismailem Sophinum, qui Zalderanis in campis occubuit. Hinc igitur emendandus Iouius, & pro Vstaogli reponendus Vstazelu ogli: rursumque pro Costagelu, scribendus Vstagelu. Planicies Zalderan legitur in annalibus, qui Iouio sunt campi Calderani. Situs horum ex eo percipitur, quod dimicatum tradit idem non procul a ciuitate Choi, quæ priscis Artaxata fuerit dicta. Malcozoglis siue Malcozides prior, Turcis est Thur Ali beg, Iouio Thurabeus, vocabulo hinc itidem corrigendo: alter Mahomet, quem annales non nominant. Turci vulnus inflictum fuisse Scacho tradũt a Malcozide, Iouius ictu sclopeti læsum ait sub humero sinistro, non grauiter tamen, & incerto vulneris auctore. Orda Turcis est Ordu. Proprie quidem hoc vti vocabulo solent pro foro castrensi rerum venalium, sed interim generaliter etiam pro castris seu fossato potius, vt adpellat Leo Sapiens Augustus, accipitur: itemque pro tuldo, quæ Græcis vox in historiis reperitur, & in Leonis Augusti libro de bellicis adparatibus sic definitur, vt impedimenta vasaque militum, & omnes res necessarias complectatur: nimirum famulicia siue pueros, & iumenta, siue sagmaria, reliquaque animalia, & si quid præterea rei ad vsum fossati milites secum vehunt, trahunt. Germani Trossum adpellant. Hæc proprie vox hoc in loco Turcicæ Ordu respondet. Notum, apud Tataros aulam, seu castra, seu comitatum Chanum siue regum adpellari ordam. Apud Beluacensem Ioannes de Plano Carpi, legatus Pontificis ad Tataros, curiam regis interpretatur, & stationem imperatoris ac principum, itemque tentorium ducis. Sed heic, vt diximus, tuldũ Persici regis in prædam cessisse Turcis intelligitur: vti mox etiam sequitur, vnam ex Ismailis vxoribus in orda fuisse captam. Solent enim mulieres, si quæ

sequuntur castra, tuldi pars esse. De Tebrisio supra quędam exposuimus cap. 187. Ptolemæi Teruam esse, plerique putant, & transpositis fortassè litteris Teure scribetur rectius: Hebræorum Susam, Iouius autumat. Id quidem hoc loco minime silentio prætereundum, quod a Choi propter quam vrbem pugnatum fuisse diximus, 80 milliaribus Asiaticis vel Romanis Taurisium distet. Addendum & hoc, commissum fuisse prœlium die 26 mensis Augusti, anno Christiano 1514. Sultaniam denique Iouius idem fuisse putat exstuctam e ruinis Tigranocertę. Fiet eius infra quoque mentio, in expeditione prima Sultani Soleimanis aduersus Persas. De Carabago explicatum capite 63, de Amasia capite 6. Ciuitas hodie dicta Kemach in Armenia, quondam metropolis erat Armeniæ Camachus, vt eam Leonis Augusti nouella de thronis adpellat, & indicatum a nobis est superius capite 5. Peucerus corrupto vocabulo Ciamassum nominauit. Sansouinus quoque Iamacam vitiose, pro Camaca vel Camaco, scripsit: errorem Laoniceni sequutus interpretis.

BELLVM DVLGADIRENSE. MORS DVCIS Vstageluis vel Aladeulis.

205. De Dulgaditis prouinciæ finibus dictum supra, capite 163. Duces eius, siue reguli, Turcomani erant, non Christiani: regio ipsa tota montuosa, Tauro & Antitauro inclusa. Dreslerus simpliciter Cappadociam vocat, sed non recte. Bello causam præbuit, quod huius regionis Ducis Vstazeluis filius, vt dictum, hosti Selimis & Osmanidarum Ismaili Sophino militasset: quodque pater, occiso Calderanis in campis filio, Taurisio proficiscẽtem versus Amasiam Selimis exercitum, in clisuris montium, & impeditis itinerum angustiis, fluminumque transiectionibus, adflixisset. Sinanis bassæ meminimus supra, capite 177. Vstazeluis a Sinane capti, eiusque iussu necati caput, a Selime Venetias, pro Turcorum more, missum fuit. Substitutus huic Alis begus, infra nominatur Scachi Suatensis filius, initio regni Soleimanis, ad annum Christianum 1522, vbi plura de hoc exponemus, capite 219.

SELIMIS IN BASSAS SVOS SAEVICIA. Ducaginogli. Ducagini reguli. Catalogus parricidiorum & cædium Selimis.

206. Piri bassa Turcis est is, quem historia belli Rhodij Pyrrhum Græco nomine vocat, vt Aiacem Iouius itidẽ adpellatione Græca dixit, qui Turcis est Aigas. Ducagini filius Turcis est Achmet bassa Ducaginogli, cuius obiter facta mentio, capite 198. Natus fuit Ducagina familia, quam Iouius ait illustrem fuisse in regione Naupactia siue Lepantina, sicut iam dicitur. Ego vero hanc fuisse celebrem inuenio apud Epirotas vel Albanenses, in quorum regione Barletius Ducagini meminit, loci vel opidi cuiusdam, cui cum imperio præfuerunt olim, & a quo familiæ nomen hoc inditum fuit. Annales Venetorum tradunt, anno Christiano 1444 Paulum & Leccam Ducaginos fratres, Tamusij filios, cum ditionibus suis in Albania, Venetæ se reipublicæ fidei permisisse. Iouius hunc Ducaginoglim ait infamem fuisse pluribus vitiis, auaricia, ambitione, perfidia. Filio Selimi patrem Baiasitem prodendo, nuptias filiæ ipsius impetrauit, vt ante diximus. Causa mortis heic verius est exposita, quam ab aliis, qui necatum volunt ob expilatas prouincias, quibus præfuisset. Atqui Vezirazem bassa, quo munere dicunt annales functum fuisse Ducaginoglim, quum occideretur, non prouinciam quamdam administrat: sed ad Portam suprema cum potestate, velut ad clauum totius Osmanidarum imperij sedet, nec nisi grauissimis de causis alio solet ablegari: quod in Sinane prius, deinceps accidisse meminimus in Osmane Vezirazeme contra Persas misso, cuius loco tunc Prouezirazemes ad Portam constitutus fuit Mesites bassa, spado vetulus, nunc saluis annonis rude donatus. Oturaziacũ Turci dicunt. Præter Ducaginoglim, referunt annales ab Selime necatum Ischenderem bassam, qui & ipse gener ipsius erat, & Tazisadem Cadilescherum, & Seguanem bassam, (officij vocabulum est, explicatum cap. 196) qui nomen habuerit Bal Gemes. Id hominem

minem significat melle non vescentem. Hæc de procerum Selimis cædibus hoc tantum loco memorantur. Addamus & alias, aliis temporibus ac locis perpetratas. Mustaphæ necem prodidimus supra, capit. 202. Chendenum bassam Iouius trucidatum refert ante, quam contra Sophinum Ismailem in Persiam progrederetur: quod vir magno rerum vsu præditus, iter hoc grauibus de causis ei dissuasisset. Chuseinem bassam, Vezirem suum, simili de causa deinceps iussit interfici, quod ei per solitudines Arabię Cairum petituro cum maximis copiis, auctor esset, ne temere tanto cum exercitu tam periculosum iter ingrederetur, vt in annalibus expositum legimus. Ægypto potitus, Ionuzem bassam, (Ianum male Geufræus & alij vocant) a Cheire bego per calumniam delatum, seu furore quodam impulsus, e medio sustulit, vt est in annalibus. Colligamus immanis iam belluæ diritatis inauditæ facinora. Primum octo paricidia, prorsus enormia, quibus patrem veneno peremit, Achmeti Corcutique fratribus 2, & 5 fratrum filiis laqueo fauces elisit: procerum deinde maximorum cædes totidem, Mustaphæ bassæ Vezirazemis, Gheudeni bassæ, Ducaginoglis Vezirazemis bassæ generi sui, Ischenderis itidem bassæ generi, Tazisadis Cadilescheri, Balis Gemis Seguanis bassæ, Chuseinis bassæ Veziris, & Ionuzis bassæ: quæ sane omnia quonam modo legatus Venetus, Aloysius Mocenicus, vsque adeo eleuare potuerit, vt nihil fuisse barbarum in hoc tyranno dicere sit ausus, mihi quidem mirari subit.

SELIMIS ADVERSVS ÆGYPTI SYRIAEQVE *Sultanum expeditio. Cansaui Gauri. Mameluci. Circassi, siue Quinquemontani.*

Simulasse dicitur Selimes, alteram aduersus Ismailem Sophinum expeditionem se suscepturum, quum reapse Sultanum Cairensem inuasurus esset. Id astu fecit, ne præpotentes duos hostes simul in se cōcitaret: qui quidem inter se reconciliati fuerant, animaduerso Selimis instituto, non minus Ægyptij, quam Persæ interitum quærentis. Præterea stimulos addebat Selimi Cheir begus Halepi, (Iouius & alij Caiarbeium non recte vocant) qui suo cum Sultano inimicitias exercēs, defecturum ab eo se nuntiabat, si propius ad Halepum cum exercitu Selimes accessisset. Cansaui Gauri nomen est Sultani Cairensis in annalibus hisce Turcicis, qui nostris corrupta voce nominatur Campson Gaurius. Hunc Selimes prœlio vicit, in quo Sultanus ipse cæsus occubuit. Cairbeium quoque, vel Cheirem begum, hoc prœlio cecidisse, Geufræus tradidit: cui tamen deinceps Ægypto capta Selimem commendasse Cairum, in his annalibus expresse legitur. De Mamelucis abunde Iouius & alij scripsere, quæ paucis dumtaxat adtingamus. Cepere sub Friderico II Augusto. Durarunt eorum societas vel ordo cum imperio c c c plus minus annis. Numen ipsum significat militem, qui stipendia facit. Et militabant Sultano, perpetuisq; bellis exercebantur, equestris rei præsertim peritissimi. Moriente Sultano deligebant alium e corpore siue collegio suo, liberis suffragiis. Plerumque tamen Emirum maiorum, qui numero quatuor erant, auctoritate dignitateque Sultano proximi, ratio haberi solebat. Electus cuique Mameluco centum Seraphinos pro felicibus auspiciis imperij donabat. Omnes necessario vel Christiani erant, vel ex Christianis parentibus nati; nec in ordinem suum vel Arabes, vel Saracenos, siue Mauros, vel Hebræos, vel Turcos admittebant. Maior eorum pars e Circassis constabat, in pueritia captis, aut pretio distractis. Eam ob causam Zercas siue Cercas quoque vocantur a Turcis, ob Circassorum inter Mamelucos præcipuum numerum: quæ natio nomen Quinquemontanorum habet, Iberis siue Georgianis vicina. 207.

TOMMANBAI, SVLTANVS VLTIMVS *Ægypti. Vlu Dueidar. Emir Quibir.*

Quem nostrorum historię Tomumbeium vocant, Turcis est Tommanbai, nomine non vitiato. Quod officium, quæue dignitas fuerit eius, qui dicitur heic Vlu Dueidar, ex ipso annalium cōtextu intelligitur. Initio commentationis huius, capite tertio, Vlu significare notauimus excelsum. Petro Martyri Mediola- 208.

nensi in descriptione legationis Babyloniæ, non Vlu Duueidar, sed Emir Chebir adpellatur, quod Arabibus est Emir Quibir, id est, magnus Emir. Ea vox a nobis capite primo & 14 superius est explicata. Martyr adiicit, Emir Quibir esse magistratum primũ post Soldanum, idq; propterea, quod exercitibus præsit. Ergo Sansouinus & alij falluntur, qui huius in historiæ narrationibus ex Tommanbai Vlu Duueidare, vel Emire Quibire, fecerunt Admiralium Alexandriæ. Reperitur etiam apud Geufræum Derdar Quibir, vt apud Andream Cambrinium Florentinum, & alios, Magnus Diadartus. Vtrumq; mutilatum ex Duueidare. Nec Geufræus sibi constat in hoc explicando, quum modo magnum Mariscallum, modo Præfectum vel Admiralium, modo magnum stabuli comitem interpretatur, qui Græcorum in aulis erat [illegible]. Si Petro Martyri, vt oculato testi, fides habenda, qui hunc præfuisse dicit exercitibus: fuerit scilicet is apud Ægyptios Vlu Duueidar, qui Serasker nunc apud Turcos est, aut qui [illegible] apud Græcos imperatores olim dicebatur. Nam [illegible] esse non potest, quē Prætor Græciæ noster cum Beglerbego comparat. Eius verba superius exscripta leguntur, capite 66.

MELICVL VMERA. ZAMBERDI GASALI. GAZA. Zozimus Gazæus. Remle. Rama. Rammola.

209. Vocabulum Melicul Vmera, nomen eius officij siue dignitatis denotat Arabica lingua, quondam Mamelucis vsitata, quæ apud Turcos est vel Beglarbegi, vel (vti vulgo pronunciatur) Beglerbegi, hoc est, domini dominorum, qui sangiacos scilicet, aliosque [illegible]begos sub se habet. Vide prolixius explicata cap. 14. Zamberdi Gasali, nostris est Iamburdus Gazzelles. Equidem hactenus operam dedi, vt minime corrupta nomina, præsertim propria, singulis in linguis ederem. Gaza, cuius in his annalibus paullo ante mentio fit, nota est Palæstinæ ciuitas, quæ viros illustres aliquot dedit: & inter alios, Zosimum Gazæum, oratorem eloquentem, licet [illegible]um, qui necatus ab imperatore Zenone fuit, homine crudeli & malitioso. Is est editus a nobis auctor historiæ Zosimus Comes, [illegible], quod nomen illum significat, qui fisci aliquando fuit aduocatus. Eum Karolus Sigonius V. C. singulis septimanis pagellatim, quum ederetur, a me per veredarios, opera [illegible] Pernæ Boloniam Basilææ missum, historiæ suæ de imperio occidentis inseruit, nulla beneficij mei vel vnico verbo mentione facta: cui tamen anno 1581 se Boloniæ inuisenti, quum ex Sabaudi Ducis aula discedens, ad Ferrariensem cum Ducis Augusti Septemuiri Saxonis legato, Andrea Paullo, viro amplissimo, & amico singulari, comitandi eius causa proficiscerer, magnas sane gratias agebat, ingenue fatendo, minime se suum illud opus absque mea communicatione Zosimi, cum laude publicaturum fuisse. Nec dissimulabat se, quum in sepulcrũ suum (sic enim adpellabat bibliothecam) me deduceret, Romam profectum petiisse copiam sibi fieri pellegendi Zosimi, qui esse ferebatur in Vaticana: nec tamen id a Gregorio XIII P. M. licet adhibitis intercessoribus illustrissimis ac primi nominis & loci Cardinalibus, Farnesio & Estensi, certis de causis impetrare potuisse. Quo plus, ore tunc quidem rotundo, mihi se debere profitebatur. Sed enim ad annales vt redeamus, quod heic memoratur Remle, opidum Palæstinæ, varias adpellationes habet. Nam & Remle, sicut heic, & Ramma, & Rama, & Rammola Mauris, qui Arabes sunt, ac finitimis nominatur: quod vocabulum terram arenosam significat, & a Turcis est muratum in Remle. Distat x, vel x i i plus minus, milliaribus Asiaticis a Giaffa, quæ sacris est litteris Ioppe, si ab Ia[illegible] vel Iapheto dicta, quod versus Europam, ab Iapheti filiis inhabitatam, p[illegible]us [illegible] celeberrimus spectet.

CVDSIMVBAREC IKINDI. MESSIT AXA. Isdjunamasi. Cubet Sahara. Cuba. Trulla. Naos dromicos.

210. Selimes in Ægyptum cum exercitu profecturus, quum ab Hierosolymis non procul abesset, morem tyrannorum sequutus, quibus in ore preces hæ perpetuo sunt,

Da mihi fallere, da iustum sanctumque videri, ciuitatem Musulmanorum etiam opinione

opinione sacram sanctam inuisere voluit. Hæret enim hodieque Turcorum in animis ea siue religio, siue superstitio: vt voti rei, Meccha sua visitata, non se legitime soluisse votum arbitrentur, nisi Bethlehemam quoque, Christi cunis nobilem, & Hierusalemam adierint. Vocant autem Hierosolyma, vel Hierusalemam, lingua sua Cudsmabarec, quod nomen significat locum benedictum vel inclytum. Vespertinæ preces Turcis sunt Ikindi nemas, quæ nimirum medio concipiuntur inter meridiem & occasum solis spatio. Concepit has in messit axa, id est in alba messita, siue templo Turcico. Nocturnas, quæ Iadsunamasi Turcis adpellantur, & interuallo medio dici solent inter occasum solis & mediam noctem, peregit in Cubei Sahara, siue Sehara: vocabulo denotante templum in spatiosa situm area, & cui fastigium impositum est formæ rotundæ. Tale fastigium Euagrio, scriptori ecclesiasticæ historiæ, θόλος dicitur: Græci recentiores, vt Zonaras, Cedrinus, alij, Trullum & Trullam nominant: vti quum Cedrinus ait alicubi, Trullam sanctæ maioris ecclesiæ furnicam corruisse: quibus in verbis furnica significat habentem formam furni, hoc est rotundam, nō in longum porrectam, cuiusmodi tectis cooperta templa Græcis ναοὶ δρομικοὶ vocantur. Vox Cubei ne Italis quidem est ignota, veluti quum Venetorum in annalibus legitur, anno 1416 ignem exussisse cubas templi S. Marci, plumbo tectas. Intelligitur autem hoc annalium loco per Cubei Sahara templū Solomonium hodiernū Hierosolymis, quod & cubam habet eiusmodi, Turcicis templis familiarem, & amplissimam circa se complectitur aream.

RVRSVS AETHIOPES SIVE MAVRI, PRO Aegyptiis & Arabibus.

Cur Ægyptij & Arabes, olim Sultani Cairensis subditi, nominentur Æthiopes ac Mauri, a nigro colore corporum, diximus supra, capite 165. Sansouinus expresse hac in historia, Cairi siue Misziris (vt nunc adpellari, capite 61 notauimus) incolas Mauros vocat, vulgari consuetudine. Paullo etiam post sequitur heic in annalibus, interceptum ab Arabibus & Æthiopibus Tommanbain, Selimi fuisse proditum. Ceterum transfugæ dumtaxat heic vnius meminerunt annales Turcici, sed historici nostri duorū, qui Mameluci fuerint, natione Albanenses vel Epirotæ. Fecisse tradunt hos transfugium ad ciuem popularemque suum, Sinanem bassam, eique consilia Sultani Ægyptij cum insidiis detexisse. 211.

Regio Sait, Aegypti pars. Aythonus emendatus.

Quod vrbem Cairum ingressi dicuntur Selimiani milites, id factum aiunt alij per eam portam, quam nostri Bassuellam vocāt, & de qua paullo post amplius agemus. Regio Sahid Ioanni Leoni Aphricano superior Ægyptus est, quam Thebaidis prouinciam dixere veteres. Aythonus cap. 54, vt etiam annales hi Turcici, non Sahid, sed Sair, hanc adpellat; & primam ac maiorem (id est maximam) Ægypti prouinciam facit: quo loco notandum obiter, secundam prouinciam eiusdem Ægypti vitiose scriptam Demesor, pro quo reponendum sine dubio diuisis vocibus, De Meser: quod Gallica phrasi denotat prouinciam Meserensem, hoc est vicinam vrbi Meser, quam rectius capite præcedenti diximus nominari Miszir, aut Missir. Ibidem quinta prouincia cum vrbe Damiata, non est Æliopolis, ab Ælio Pertinace Augusto sic vocata, quod auctori Platinæ credidit Reineccius: sed Heliopolis, quasi solis ciuitas, vt in eadem Ægypto quondam erat Hermopolis, Mercurij ciuitas: Panopolis, Panis ciuitas: & aliis a Diis aliæ nominatæ reperiuntur, etiam a ridiculis illis Ægyptiorum numinibus quædam, vt a canibus Cynopolis: a lupis, Lycopolis: a felibus, Ælurópolis. Plures Elias noster Cretensis in Nazianzenum, quodam loco recitat. Corrigitor hoc etiam in illo ipso Aythoni capite, quum dicit, haberi carnes crastinas, hædinas, gallinaceas: vt lector malit carnes castronias, id est, veruecinas, quam crastinas. 212.

MESSITA DICTA CHASANIS ZAMI.

213. Auctorem huius messitæ siue templi Cairensis Chasanem vocant annales hi Turcici, rectius proculdubio, quam vel Ioannes Fraxineus, apud quem Hessin legitur, vel Helfetichus in itinerario, cui scribitur Hessen, pro Chasan.

TOMMANBAIS SVSPENDITVR. FINIS REGNI Sultanini & Mamelucorum. Bab Suvveile.

214. Memorabilis est fœdus hic Tommanbais interitus,& Ægypti Syriæque Sultanorum regni finis. Suspensus fuit Tommanbais XI die mensis Aprilis, anno Christiano 1517, vt Sansouinus adnotauit. Sumtū hoc de ipso supplicium ad portam Bassuellam, vt idem retulit, quum prius ignominiæ causa laqueo ad collū adpenso, per vrbem mulo insidens circumductus fuisset. Peucetus Basuelam Syriæ portam nominat. Sed melius annales indicauere locum in vrbis vmbilico,cui nomen Bab Subeile vel Suwcile, quorum illud significat portam, hoc plateam.

MORBVS ET MORS SELIMIS, IN LOCO FAtali. Dephterdarlar. Bairam maius & minus.

215. De pago Inzua dictum superius, numero 74. Non procul abest a Zorlo, siue Zurulo, siue Ciurlo Iouij, de quo dictum itidem cap. 26 & 193. Nec longe a Zurulo distat is locus, qui Selimi fatalis propter impietatem erga patrem bis exercitam, prœlio committendo, venenoque præbibendo, de quo dictum capit. 201, fuit. Et bis hoc loco Turcici quoq; fatentur annales, fatali Selimē loco diem suum obijsse. Causam mortis adtulit ei pustula siue carbunculus pestilens, vt Turci memoriæ produnt. Sansouinus ex aliis refert, plagam fuisse corrosiuam, instar gangrænæ: quod equidem nō puto, propter interitum Selimis subitum, quum gangræna tardiores pletumque progressus faciat. Dephterdarī siue Dephterdarlari, sunt vel Rationales, vel quæstores, vel (vti nunc adpellamus) præsides & consiliatij cameræ. Bairam, maximum Turcis festum est, instar paschatis nostri, quod mense Ramazane celebrant, quo & ieiunium suum seruant, integro mense 30 dierum, a crepusculo matutino, vsque ad solis occasum, nihil cibi potusue sumentes: & absoluto ieiunio, suum hoc Bairam, paschatis in morem, peragunt. Duplex autem Bairam Turcis in vsu est. Vnum, mense Ramazane, de quo nunc agimus; & quod Buiuc, siue maius, aut magnum adpellant. Eius supra meminimus, cap. 11 & 33. Alterum, sexaginta plus minus ab hoc diebus celebratur, & Chazilariorum Bairam dicitur, hoc est religiosorum, qui peregrinationem voti ergo suscipiūt, ad visitandum Mahumetis Prophetæ sui sepulcrum Mecchanum, vt indulgentias peccatorum suorum istic impetrent. Quippe ceteri ad huius obseruationem Bairani non tenentur. Ideoque Cutzug Bairam ab eis adpellatur, vti festum minus, aut paruum. Neque vero sibi quidquam ad impetrandum veniam admissorum facinorum, prodesse putāt solam Mecchani templi visitationem: in Bethlehemam quoque, cum Hierosolymis adeant, vti paullo ante significabamus. Hinc vero certum mortis Sultani Selimis tempus colligitur alioqui controuersum. Quippe legitur apud Iouium, exstinctum Selimem anno Christiano 1519, die 14 mensis Februarij: quum Sansouinus, & alij, verius omnino tradant, id accidisse mense Septembri, anno 1520. Quippe Buiuc Bairam tunc instabat, quod Selimes celebraturus erat Hadrianopoli, si superstes fuisset.

SOLEIMANES INITIO REGNI BELGRADVM OBsidet. Burgurdelen cum ea capit. Sabacz. Sabatia.

216. Causa, cur regnum auspicatus Soleimanes, Vngaris mox bellum inferret, non erat alia reipse, quam certa spes occupandi Belgradi, cum ceteris eius regni prouinciis & opidis, rege Ludouico, Vladislai F. necdum per ætatem ad gubernandum idoneo, & procerum suorum, tam sæcularium, quam ecclesiasticorum contemtui exposito: quī posthabita dignitate regis, & salute reipublicæ, suis dumtaxát commodis, ambitioni, luxui, fastuiq; ab hominum memoria inaudito, studebant. Occasionem vero pacis abrumpendæ, Spanduginus hanc exposuit: quod legatus Soleimanis, ad denuntiandū Vngaris bellum missus, ni tributū Soleimani soluissent; non modo non exceptus ab eis honorifice, verumetiam tractatus præter legatorum ius fuerat: idque propterea, quod vindicare se de Sultano Turcico vellent, obignominiose ac insolenter habitos a Selime prius legatos suos. Burgurdelen vero Soleimanes præcipiendam putauit, ne qua Sauo secundo Belgradensibus

densibus obsessis, ad quorum is mœnia Danubio iungitur, venire subsidia possent. Quippe Burgurdelen Turci vocant illud in ripa Saui fluminis opidum, quod Vngaris Sabacz adpellatur, cinctum vndique Sauo, in quem Drinus ibidem, ac Baconsius amnes, influunt. Bonfinius refert, anno Christiano 1470 initam fuisse vel occeptam ædificati molem Sabaz, cui nomen Turcus indiderit, vti Sabaz vocaretur, quod Turcica lingua mirabile quid significet. Intelligit autem Turci nomine Sultanum Muchemetem, Baiasitis patrem, Selimis auum, Soleimanis proauum. Quippe Muchemetes, a Belgradi obsidione, anno Christiano 1456, inuicti ducis Huniadis virtute turpiter reiectus, hanc exstruere 14 post annis arcem voluit ad Sauum, e regione Sirmiensis agri: vt inde fines Vngaricos inuadere pro lubitu posset. Hinc nouæ munitioni superbum nomen datum Bonfinius putauit. Sed postea tamen Sabatiam, veluti Sauatiam, a Sauo flumine potius dictam fatetur. Rex autem Matthias, Huniadis filius, anno Christiano 1475, Muchemete adhuc superstite, Sabatiam vi expugnatam recepit: a quo tempore nostrorum in potestate mansit ad hoc vsque bellum Soleimanicum. Alba Græca potitos Turcos notauere nostri anno 1521, die 24 Iunij.

RHODI OBSIDIO. MERMERE. MARmora. Portus Physicus.

De Mentesiana ditione dictum supra, cap. 13. Videnda quoque Natoliæ tabula Geographorum principis Ortelij. Mermere Turcis adpellatur opidum Anatoliæ maritimum, a cuius portu distat interuallo non magno Rhodus. Opidi nomen Græcis est Marmora, portus autem, Phisco, pro quo legitur in Ortelij Natolia Fischio, non recte tamen, quando Physcus etiam Sophiano scribitur. Situs est e regione portus Rhodij, qui ab hoc dumtaxat XVIII milliaribus Græcis distungitur. 217.

MEGALO MASTOR RHODI.
Stankoi. Bedrum.

Græca voce Turci quoq; μεγάλον μάστορα vocant magnũ Rhodi Magistrum, vel ordinis equitum Rhodiotũ principem. Is erat id temporis Philippus Villerius Lidadamus, natione Gallus: qui Fabricio de Caretto nato e familia Marchionũ Finariensium in Liguria Saxonicæ stirpis, nec ita dudum mortuo, successerat. Deditio Rhodi facta fuit anno Christiano 1522, die 25 mensis Decembris, videlicet natalicio Christi, quo etiam Soleimanes vrbem ingredi voluit. Erat in potestate Rhodiorum equitum nobilis quoque Cos insula, Hippocratis medici patria, quam Itali nautæ Lango nominant, Græci στὰν Κῶ, velut εἰς τὰν Κῶν, Turci Stankoi. Hæc itidem Soleimanis in manus, amissa Rhodo, venit. Arcem quoque Bedrum sequutam mox aiunt annales horum exemplum. Eam Marius Niger existimauit esse Branchidas Cariæ Strabonis, & Petrum vocat. Idem Halicarnasum veterem putat respondere Castello S. Petri, quo de nunc annales hi loquuntur. Notus quidem est sinus S. Petri, sic a Castello S. Petri dictus: sed vtrum referendus sit ad Halicarnasum, an ad Iasum Cariæ, sinus vt Iasus ille Plinianus sit, equidem aliis definiendum relinquo. 218.

FINIS DVCATVS DVLGADIRENSIS SCACH
Suuvar. Zuiria. Tzansas.

Quemadmodum antea, capite 157, quosdam ostendimus anticipasse finem regni familiæque Caramanicæ: sic etiam factum in Aladeuliorum familia, finemque principatus Dulgadirensis, videmus. Quippe nostri volunt, eam desiisse sub imperio Selimis, anno Christiano 1514, quo tempore captus & occisus fuit Vstezalues, vti supra declaratum. Turci vero tradunt illi fuisse substitutum a Selime fratris filium, Alim begum, qui Scachi Suarensis filius heic adpellatur. Is septem annis a morte patrui potitus imperio, nunc tandem sub Soleimane sceleratis insidiis e medio tollitur. Scachi nomen iis gentibus est familiare, de quo commentationis huius initio diximus. Sic in adpendice Reineccij ad caput 8 Aythoni, Siruansa non pro alio debet accipi, quam pro Scacho Siruani, qui Mediæ Scachus 219.

ſiue rex eſt: ſic & Philippo Bergomati quidam nominatur Tzaniſas, vocabulo corrupto ex Tzani Scach, qui Tzanorum Scachus eſt, gentis itidem Ponticæ, ſicut & Suarenſes ad Pontum Colchidemve pertinent, vel Lazi, vel eis proximi. Ac ſunt iidem hi Suarenſes, quorum regionem Ortelius ex Alphonſo Hadriano Zuiriam nominauit.

AIGAS BASSA. CHASNADAR BASSI.
Apochryſiarius Bonfinij. Apocriſiarius.

220. Habet heic lector illum Aigaſem baſſam, quem ſupra indicauimus a Iouio voce Græca nominari Aiacem. Oriundus erat e Cimera, non procul a Corcyra, trans ſinum ſita, quam Leo Sapiens Auguſtus Chimaram in nouella de thronis adpellat, & cum Buthroto, ibidem ad quintum a Corcyræ opido & arcibus milliare ſito, Naupacti metropolitano ſubijcit. Supremus theſaurarius in Officiis Portæ Oſmanicæ Chaſnadar baſſi dicitur. Eorum explicatio ſuum, non multo poſt, locum inueniet. Et ſunt in omnibus regnis Theſaurarij, quos Bonfinius dici Romanis Quæſtores, Græcis Apochryſiarios exiſtimans, fallitur. Nō enim apud hos Apochryſiarij reperiuntur vſquam, ſed Apocriſiarij; longe diuerſi nomen officij, quo fungentes, A reſponſis aliqui Latine vocarunt. Græci hodie ſic internuntios & legatos adpellant.

PETROVAR. SIRMIVM. FRANCOCHORION. INteritus Ludouici regis Vngariæ prædictus a ſpectro.

221. Quod Varadinum Petri dicitur, Vngari Petrouar adpellant, hoc eſt, ciuitatem petri, vel πετρίνον. Sitam in libero colle vidimus ad Danubium, in ea parte regni Vngariæ, quæ a Salankemene, Tibiſci oſtiis obuerſa, (dictū de hac capite 100) vſque ad Varadinum hoc Petri. Sirmium vocatur. Græci, Francorum a cæde, φραγκοχωρεῖν recentrioribus in hiſtoriis dixere. Quod annales aiunt, pugnatum inter Soleimanem & Ludouicum circa tempus Ikindi, de notatis capite 210 lector intelligit. Etenim quod Chriſtianis veſpertinarum precum tempus eſt, hora nimirum tertia poſt meridiem; Turcis Ikindi nemas adpellari notauimus. Stephanus Broderithus in hiſtoria de hac Ludouici regis Vngari clade, dimicari ceptum refert hora poſt meridiem fere tertia, quæ ſcilicet a Turcis etiam memoratur. Hic autem Ludouicus, eius nominis apud Vngaros ſecundus, Vngariæ Bohemiæque rex, ad opidum Mohatzium, (Mugacium libuit aliis nominare) proſtratis vndiq; copiis ſuis, prœlio ſemet eripiens, in vicina palude, quum in altiorem paullo ripam euadere conaretur, & equus regius poſterioribus pedibus inſiſtens, fruſtraque ſaltum in ripam aduerſam moliens, in dorſum vna cum vectore corrueret; ita vt erat armatus, ſeſquipalmis in aquæ lutulento gurgite depreſſus & ſuffocatus interiit, anno Chriſtiano 1526, die menſis Sextilis 29, Ioannis Baptiſtæ decollationis memoriæ dicato, pro quo natalem alij non recte ponunt, id eſt 24 Iunij. Filius erat Vladiſlai Iagellonij, Caſimiri Poloniæ regis nepos. Matrem habuit Annam Candalenſem, regiæ Nauarrenæ ſtirpis apud Vaſcones, in Gallia; quæ nulla cute vel pelle tectum in lucem edidit, quam poſtea medicis arte naturam iuuantibus, eſt conſequutus. Habitum hoc infelicis ominis loco. Pater baptiſſando pro more Chriſtiano, Iulij nomen indere decreuerat: ſed aliud ſuadente matre, Ludouicus fuit adpellatus. Hoc itidem ominoſum pleriſque viſum, quod vnus hoc nomine rex quondam apud Vngaros pariter & Polonos rerum potitus fuiſſet, Sigiſmundi regis, & poſt Imperatoris ſocer, e Gallica familia regum Neapolitanorum ortus, ideoque Loiſus vulgo dictus, qui moriens maſculum heredem poſt ſe nullum reliquerat. Narrantur & alia, quæ infelici iuueni (quippe vigeſimum primum ætatis agebat annum, quum interiret) triſtiſſima quæque portendere credebantur. Retulit aliquando mihi generoſus & illuſtris Baro Kitlizianus Ioannes, quem honoris cauſa nomino, ſibi notam fuiſſe matronam honeſtiſſimam, gente Bocciana nobili cum primis apud Sileſios editam, & equiti Sueuo Stainanæ familiæ nuptam. Ea iuuencula miſſa fuerat in aulam Ludouici regis, vt eſſet in gynæcio reginæ Mariæ, Karuli V & Ferdinandi Augg. ſororis,

sororis, Ludouici coniugis: & quidem a morte regis omnium consternatis animis, & ob metum aduentantium barbarorum trepide gynæcio præsertim fugiente, coronam regiam, ab aliis præ formidine neglectam, conseruasse dicitur. Commemorabat hanc Baro noster recitare solitam, non multo ante regis interitum, quum Budæ rex ageret, ac pro more clausis arcis foribus pranderet: (misere quidem certe victitasse regem hunc, defraudatum & contemtim habitum a proceribus Vngaris, regio interim luxu diffluentibus, testis oculatus Herberstainus Baro memoriæ prodidit) accessisse ad arcis portam spectrum quoddam, vt euentus docuit, in forma hominis fœdum in modum distorti & claudicantis: altaq; voce flagitasse colloquium regis, cui necessario quædam indicaturus esset, ad regiam regnique salutem pertinentia. Quumque neglectus initio, quod in aulis fieri solet, nunc altiori clamore, nunc eiulatu adhibito, id vti quamprimum regi significaretur, peteret: tamdem hominis importunitate commotos quosdam, quum extra regem ipsum nemini secretum hoc se patefacturum diceret, rem ad regem detulisse: qui mox abire quemdam e splendidioribus aulicis, & simulata persona regia, quid istuc arcani esset, quærere iusserit. Tum vero claudum illum de arcano reuelando veluti a rege præsente adpellatum, negasse primum, hunc esse regem: deinde subiecisse, regem, qui se audire nollet, breui periturum: atque his prolatis, in oculis omnium euanuisse. Memorabilis sane plures ob causas historia, quam equidem loco tam idoneo, minime putaui silentio prætereundam.

NOVVS DERVISLARIORVM MOTVS.

Qui Calenderes Turcis dicantur, qui Deruislarij, declaratum superius capite 171. Deruislarios quidem esse nomen generale, quo Calenderes & alij capite dicto recensiti comprehendantur, vel hoc etiam ex loco perspicitur. Calender autem Zelebi, significat Calenderem siue religiosum nobilem, ex causa in ipsis annalibus exposita, quod originem generis scilicet ad Chazim Bectasem referret: cuius, vt auctoritatis olim summæ viri, mentio facta fuit in vita Vrchanis Gasis, Osmanis filij, non procul ab annalium initio. 222.

BANVM ERDELII SOLEIMANES VNGARIAE regem creat. Causa progressuum, quos Turci fecerunt in Vngaria.

De Bani dignitate tractauimus capite 174, de Ardelio vel Erdelio, capite 163. Banum heic Erdelij vocant annales, quem nostri non Banum, sed Vaiuodam Erdelij siue Transsiluaniæ, perpetuo dixerunt. Is tunc temporis erat Ioannes de Zapolia, Comes Cepisiensis, Vngariæ pestis: qui ante prœlium de industria tardius ad Ludouicū regem copias auxiliares ducens, regem cum suis in extremum illud discrimen coniecisse creditur, vt ambitu nefario peruenire, cæso Ludouico, genuinus scilicet Vngarus, ad regnum posset. Eam ob causam dudum quoque Ludouici sororem Annam, Ferdinando, magni Maximiliani Cæsaris nepoti desponsam â Vladislao patre paullo ante, quam e viuis excederet, frustra licet ambierat: vt eo plus iuris ad regnum, siquidem sororius regis fuisset factus, haberet. Ipsius autem Ioannis Zapoliensis sororem primo sibi matrimonio iunxit Sigismundus Poloniæ rex, e qua tamen nullos suscepit liberos mares. Postea suam Ioanni filiam Isabellam, ex altero coniugio natam, Sigismundus vxorem dedit, vt infra dicturi prolixius sumus. Creduntur Ioannis causæ fauisse Poloni, eamq; studiis maximis quum per alios, tum per Hieronymum Lascum, Alberti patrem, Soleimani Osmanidæ, ac Francisco Valesio Gallorum regi, bonis scilicet illis confœderatis ac sociis, in detrimentum reipublicæ Christianæ commendasse: ne quieta totius Vngarici regni possessione potiti principes Austriaci, formidabiles ipsis etiam Polonis fierent: qui sane stimulus æmulationis Francisci quoque regis animum perpetuo pungens, eum ad consilia nefanda, reiq; publicæ perniciosa, cum indelebili ad omnem memoriam posteritatis infamia sua, perpulit. Ita nimirum per ambitionē & inuidiam fuit adtractus in viscera nostra sæuus & iuratus hostis. Vtinam ne nunc etiam fucata libertas electionis, & fœderis Osmanidarum cum

vicina Sarmatia prætextus, ac detestabilis quorumdam ambitio, malum aliquod Europæ pariant; quod Deus tamen optimus maximus omen auortat. Notari quidem annalium verba debent, quibus Iohannes hic Turcis non electus ab Vngaris rex, sed Banus Transsiluaniæ nominatur ante, quam Soleimanis beneficio scilicet regnum obtineret. Idem Banus detulisse sua dicitur Soleimani obsequia. Quid aliud hoc, quam factum fuisse clientem, vel mancipium potius Soleimanis? Magis id etiam paret ex eo, quod sequitur: Soleimanis imperio Banum se summisisse, vel subditum Soleimanis factum esse, sicut ipsa verba Turcorum sonant. Hæc scilicet illa libertas est, quam ore iactitant, qui Turcis semet adiungunt. Fructus autem bonæ protectionis huius & patrocinij Turcici, paullo post ex capite 250, & ipsis ex annalibus, vbi de morte Ioannis, & filij matrisque in Transsiluaniam relegatione narratur, luce meridiana clarius adparebũt: itemque de supplemento annalium nostro, vbi tandẽ videmus, ambitiosi patris, & reipublicæ noxij filium, Arianæ sectæ patronum, quæ Mahumetanis fores aperit, sine liberis, in ipso ætatis flore, iusto Dei iudicio, rebus humanis exemtum fuisse. Notum vetus, ac verissimum quidem oraculum illud:

Εὐσεβέων παίδων τὰ λώϊα, δυσσεβέων δ' οὔ.

Fausta piorum posteritas, infausta scelestûm.

VIENNAM AVSTRIAE SOLEIMANES OBSIDET.
Wetsch. Vindoniana. Ostrikion.

224. Huius obsidionis auctor Soleimani fuit Ioannes Zapoliensis, hostis Germanorum, cum Vngaris suis, parum æquis nationi bene de se meritæ. Nec in illa cæcitate sua dementes perspiciebant, si Soleimani licuisset in Germania pedem figere, (quod sane quo minus fieret, per ipsos non stetit, solo benigni numinis fauore pestem illam nostris a finibus auertente) non minus Vngarorum libertatem oppressurum fuisse barbarum, quam nostram: a fronte scilicet, & a tergo iam ipsis intra septa sua conclusis. Vienna Turcis est Wetsch. Vetus adpellatio Vindomana legitur in Noticia vtriusque imperij, quam equidem integriorem puto, quam Vindobonæ: præsertim si diuisa litteraM in N & I, dicatur Vindoniana: sicut obiter superius etiam capite primo commentationis huius indicauimus. Regioni nomen non ab Austro datum, quod ab Austris perflari crebro soleat, vt Lazius scripsit, sed ab orientali situ, respectu reliquæ Germaniȩ, vel e Prætore Græciæ nostro patet, qui Græcis ὀστρίκιον suo quoque tempore dictam ostendit. Id enim nomen Ostrich, vel Ost Reich, Germanis simpliciter sonat regnum orientis, vel ad orientem situm. Quod frigoris vi narrant Turci Soleimanem ab obsidione discedere coactum, excusandi Sultani sui, suorumque causa faciunt. Quippe constat, Turcos vicies muros vrbis subiisse: vicies a mœnibus virtute propugnatorum fuisse repulsos: adeoque tamdem, frameis licet ac fustibus adhibitis, adigere suos amplius ad oppugnationem redintegrandam nulla vi potuisse. Hinc vrbis capiendæ desperatio Soleimanis animum subiit, vt adparebit ex ipsa Viennensis obsidij descriptione, quam ad finem libri huius lector inueniet. Cepit in morem fugæ Soleimanes reliquis cum copiis abscedere, die 14 Octobris, anno Christiano 1529. Atmindanis nomen, cuius mentio sequitur, exposuimus supra, capite 130.

ALTERA SOLEIMANIS CONTRA GERMANOS EXpeditio. Casan Michaloglicum suis a Friderico principe Palatino casus. Palatinorum in rempublicam merita.

225. Intelligunt annales Hispani nomine Karulum V Augustum, Hispaniarum regem: quem Imperatorem Romanorum infitiari solebat Soleimanes, quod se belli iure successorẽ Constantini magni diceret, qui tam occidentis, quam orientis fuisset imperator. Casanis Michaloglis nomen apud Soiterum, qui ex nostris hoc bellum eleganter descripsit, non legitur. Vaiuodæ adpellatio, quæ Casani tribuitur, capitaneum significat. Cæsus cũ suis memorabili clade fuit a Friderico principe Palatino Rhenensi, auxiliorum imperij supremo duce, qui post Septemuirali dignitate fulgens, honorata grauique senecta vitam in terris clausit suam.

suam. Serenissima sane Palatinorum principum familia tam superiori, quam hoc contra Soleimanem bello, perutilem immortali cum laude sua reipublicæ Christianæ nauauit operam: quum obsessa Vienna Philippus, e Friderici fratre Ruperto natus, in loco nihil id temporis munito, contra vim potentissimi hostis defendendo, suum pro salute patriæ caput deuoueret: Fridericus & Wolfgangus fratres Crembsij, ad decimum a Vienna lapidem, cum copiis in omnem bene gerendæ rei occasionem intenti subsisterent: ac nunc demum anno tertio redeunte Soleimane, primus Fridericus ad defendendam Austriam aduolaret, & paratus ipse barbaros imparatos & imprudentes inuaderet, cæderet, profligaret. Hostis quidem ellogium, de cæso ab Alamanis Casane Michalogli, ad huius familiæ laudem pertinet.

CORONE, INSVLA BALV, BADRA, CAPTAE A NOSTRIS.

De corone dictum cap. 177. Insula Balu, locus est ad ipsam Coronen, litori 226.
proximus, quem incolunt Græci, Turcis inhabitantibus. Hinc intelligi potest, quod apud Ortelium legimus, Coronen in Messenia Peloponesi, Sophiano dici Coton, Mario Nigro Nisi. Quippe νῆσι Græcis insulam significat, integreque dici debebat νησίον. Ac toti nomen vrbi a patre Niger dedit. Badra Turcis effertur, Peloponesi vrbs: Patrasso vocant Itali: Patræ quondam Græcis, numero multitudinis enuntiabatur.

CHAIRADIN BARBAROSSA. CESAIR.

Notionem vocabuli Chairadin capite 36 dedimus. Heic nulla fit Horuccij 227.
mentio propterea, quod perierit ante, quam pro Turcis aliquid insignis rei gessisset, priuatis contentus commodis. Maior is natu frater Chairadinis, sub archipirata Kemale nomen & rem consequutus e piratica, Selimem Arabem, regni Algeriensis heredem, cui rogatus suppetias tulerat, per insidias in balineo necauit, & vrbem cum regno sibi per vim adseruit. Exstincto deinde Horuccio, cuius interitum Iouius descripsit, Chairadines frater, & ipse pirata nobilis, in possessione regni successit: tamdemque Soleimani factus longe carissimus, ea gessit, quæ deinceps in annalibus exponuntur. Ad hunc per errorem omnia referuntur heic, de capta præsertim Cesaire, quæ a fratre dum viueret, gesta fuerant. Cesair Numidiæ metropolis, Algerium vulgo dicitur. Priscis erat Iulia Cæsarea. Nicolaides a Mauris Gezeir, Arabibus Elgezair dici putat, nomine significante insulam, propter Baleatium & aliarum insularum vicinam, sane ridicule: quum vtrumque sit idem, nisi quod alteri additus est EL vel AL articulus Arabicus: & vtrumque corruptum sit ex Cæsarea, sicut & Cesair. Barbariam vocari maritimam Aphricam, initio supplementi annalium nostri monuimus. Asprorum quadragies centum millia faciunt centum millia talerorum, pretio taleri vnius ad 40 aspros reuocato, sicut ostensum est capite 18.

OFFICIA PORTAE OSMANICAE PRAECIPVA,
cuiusmodi sunt hodie.

Prius, quam accedamus ad explicationem officij, quod Chairadines heic 228.
consequutus traditur, supremi videlicet beglerbegi maris: vno tamdem complectamur loco totius aulæ, vel Portæ potius Osmanicæ officia præcipua, rebusque Turcicis explicandis & intelligendis necessaria.

Primum hæc sciri oportet esse duûm plane generum, aliis intra saraium deputatis ipsiusmet Sultani ministeriis, ac rursus aliis extra saraium sua obeuntibus munera.

Intra saraium hi Sultano seruiunt.

Capi Aga, vel Capi Agasi. Præfectus aut Capitaneus Portæ.

Oda Bassi, cubicularius maximus, & præfectus Itzoglanis saraij Adolescentes sunt, qui ab ætatis octauo, ad vigesimum annum vsque, pro Sultano aluntur & educantur intra saraium, varieque pro indole sua instituuntur, præsertim vt legere discant, & scribere, & iaculari, & equitare: legumque Mahumetanarum summam percipiant.

Chasnadar bassi. Thesaurarius maximus.

Kilerzi bassi. Dispensator maximus.

Serai Dar Agasi, vel Serai bassi. Supremus saraij præfectus, absente Sultano. Et hi quidem omnes spadones vel castrati sunt, ac singuli sub se plures alios, itidem castratos vel eunuchos, habent.

Secundum hos, tres inprimis adolescentes sunt, ipsius Sultani ministeriis inseruientes, quorum hæc nomina:

Silichtar, qui arcum, sagittas, arma cetera Sultani portat.

Tzohadar, qui vestium Sultani curam gerit, eiusque scaramangium portat, ad arcendam pluuiam factum. De hoc plenius dictum capite 199.

Kiuptar, cui potus Sultani commendatus est, & qui semper eques etiam pro Sultano fert aquam secum in lagena.

Pertinet huc etiam, id est, refertur inter officia saraij, Bostangi bassi, præfectus hortulanis: cui delectorum e Christianorum liberis Atzamoglanorum supra quatuor millia parent.

Sunt autem his omnibus sui tam vicarij, quam alij officiales adtributi, qui pro antiquo more gradatim ad dignitates supremas adscendunt. Inseruiunt autem recensiti hactenus ipsi Sultano intra saraium, ac siquidem eques e saraio prodit, omnes eum comitantur: sin aliquò se mari confert, ipse Bostangis bassa clauum caicæ, siue nauigij, quo Sultanus vehitur, tenet ac gubernat.

Ad saraium quoque pertinent hi, quorum nomina sequuntur:

Zeschnegir bassi, prægustator maximus, & prægustatoribus ceteris, plus minus centum, præfectus.

Mutpac Emini, præfectus culinæ, vel rei cocinariæ.

Achsi bassi, coquus maximus.

Extra saraium hæc officia numerantur.

Primus omnium locus est Muphti, qui supremus est Alcorani siue Mahumetanæ legis interpres: & auctoritatem apud Turcos eam obtinet, quam Papa siue Pontifex maximus apud Latinos; apud Græcos, Patriarcha.

Huic proximi sunt Cadilescheri vel Cadiascheri, supremi & ordinarij militarium ciuiliumque causarum iudices: vnus per Græciam vel Europam, dictus Rumeli Cadilescher: alter per Asiam, Anatoli Cadilescher: quibus tertium Selimes primus adiunxit, post subactos Armenios quosdam, Dulgadirenses, Ægyptios, Syros, Arabes: ideoque maius est huius officiū, propter multitudinem populorum, & ipsarum regionum amplitudinem. Plura de his diximus supra c. 29.

Sequuntur Vezir bassæ, capita scilicet consilij Sultanini. Quondam non nisi tres aut quatuor Vezires erant, vti paullo post exponemus. Sed nūc vel plures, vel pauciores, prout visum fuerit Sultano, deligūtur. Supremus, qui Vezir azem Turcis adpellatur, solus vniuersum maxima cum potestate administrat imperium, ceteris in diuano (quod explicatum nomen est sub finem 171 capitis) sic adsidentibus, nihil vt ipsi proloquantur. Ex his etiam deligitur iudicio Sultani, qui Ser Asker, & Ser Dar adpellatur, explicādis paullo post vocabulis. Quum nos Constantinopoli ageremus, Vezirum dignitas a Sultano Murate, nouo ceteroqui exemplo, nouem bassis erat tributa, quorū subiicere nomina libet.

1. Osman bassa, Vezir azem, & Ser Dar contra Persas.
2. Messich Bassa.
3. Mechemet bassa.
4. Ali Capitan bassa, beglerbegus maris: nostris Vluz Ali, hoc est, Ali apostata.
5. Ibrahim bassa beglerbegus Cairi vel Ægypti.
6. Ferhat bassa, belli dux cōtra Persas.
7. Giaffer bassa.
8. Ali bassa, sororis Sultani maritus.
9. Cigalogli bassa, beglerbegus Reuani.

Post vezires, auctoritate maxima sunt tres Beglerbegi, quorum hic ordo.

Rumeli beglerbeg, hoc est Romaniæ siue Græciæ.

Anatoli beglerbeg, hoc est, Anatoliæ vel Asiæ.

Denizi

Denizi beglerbeg, hoc est, maris: qui vulgo Turcis nunc recepto vocabulo, Capitan bassa quoque nominatur.

Hi tres patem in sedendo locum & honorem obtinent cum ipsis bassis veziribus, quoties in diuanum publicum veniunt.

Sequitur Nischanzi vel Nissanzi bassa, qui litteras omnes, omniaque mandata, & instrumenta, quotquot apud Portam expediuntur, obsignat: veluti supremus Portæ Cancellarius.

Tres Dephterdari, quorum primus, nostro more loquendo, Præses Cameræ, vel præfectus est ærarij maximus: duo reliqui, velut collegæ ipsius, & consiliarij fiscales.

Rais Kiutap, cuius in manibus sunt omnes libri, commentarij, res ad Archiua pertinentes. Ideoque gradum Vicecancellarij tenet, aut primi vel maximi secretarij.

Omnes autē, hactenus enumerati, suo in diuano publico sessionem habent.

In eodem diuano sedent etiam XL plus minus Iasitschi, siue secretarij, vel actuarij: qui scripturas absque mora perficiunt & expediunt. Ac tanta quidem sedulitate geruntur omnia, vt ipsa negotia propemodum eodem tempore proponantur, consultatione subiiciantur, & exsequutioni mandentur.

Sequuntur Agæ, Turcis Agalari dicti, numero multitudinis, vel Officiales, siue Tribuni, qui non habent sessionem in diuano, vel Synhedrio, siue consilij publici loco: nihiloque minus obligati sunt, vti cottidie compareāt in saraio, sibique deputatis in locis aliis sedeant. Notionem vocis Aga, lectori cap. 173. dedimus.

Principem vero inter hos Agalarios locum obtinet, Genizarorum Aga siue Tribunus, qui Kihaiam siue vicarium suum, & Capitaneos, & cohortium duces, & alios officiis præfectos habet. Adeoque sub eius vexillo tam Genizarorum, quam Solacchorum, viginti circiter hominum millia militant.

Proximus huic Emir Halem, qui supremus est vexillifer, & in expeditionibus vexillum Sultaninum gestat, & alioqui vexilla beglerbegis, in mortuorum loca substitutis, itidemque Sangiacbegis, offert. Quippe quum quis horum a bassis in defuncti locum electus est, mox Emir Halem symbolum ei dignitatis, vexillum tradit: simul tympanistas & tibicines ad domum vel tentorium electi sub vesperam mittit, & istic pulsare tympana, tibias ac fistulas inflare iubet. Officium fructuosum est, & primi, secundum Genizarorum Agam, nominis ac loci.

Capitzi bassæ, modo quatuor, modo sex, pro arbitrio Sultani creantur. Et præfecti sunt Capitzilariis, id est, ianitoribus: habentque singuli sub se trecentos, aut quadringentos Capitzilarios, quorum est inseruire ipsius personæ Sultani, eumque circumstare, quoties publice facultatem adeundi se præbet, quod audientiam dare dicunt: & belli tempore, quādo Sultanus in castris est, circum ipsum excubias, instar cubiculariorum agunt.

Duo Præfecti stabulo, maior & minor. Primus ipsis Buiuc Emir Ahor, vel Achor, vel Achur: alter, Cutzug Emir Achur, adpellatur. Vulgo vterque dicitur Imbrahor bassi. Apud Græciæ Prætorem nostrum vox est ἀμιραχούρης, ex Emir & Achur itidem facta. Vide a nobis explicata cap. 14, & cap 200, ad XXIII portam Constantinopoleos. Habent hi suos etiam Kihaias, id est vicarios, & alios præfectos officiis: eorumque parent imperiis hominum ad duo millia.

Tzaus bassi, capitaneus siue præfectus Tzausiorum, qui numero plus minus sunt septingenti, & cum nobilibus aulicis comparari possunt, quorum scilicet opera variis principes in commissionibus & mandatis expediundis, & deducendis exterorum principum legatis, vtuntur.

Capitzilariorum Kihaia, maximus vicarius quasique suppræfectus omnium Capitzilariorum siue ianitorum. Eius officium poscit, vt vna cum Tzausiorum bassa pedes in diuano corām Bassis adstet, argenteum manu baculum tenens, quem Græcos dixisse σκῆπτρον siue sceptrum, capite 173 notauimus: vt introducat eos, qui audiri postulant: vt scripturas e diuano, quum vsus exigit, ad Sultanum ferat: eiusque vicissim sententias (resolutiones vulgo dicunt) Vezirazemi referat.

Mutapheraki bassi, capitaneus Baronum ac præcipuorum begorum aulæ, qui non tenentur in militiam proficisci, nisi aliquam in expeditionem Sultanus ipse prodeat. Ideoque nostrorum ad Baronum similitudinem, liberi esse volunt. Maiori etiam ex parte filij sunt Bassarum, procerum, beneque meritorum virorum de Osmanidis.

Sex Agalari siue Tribuni Spachiorum, id est, equitatus immediate deputati custodiæ Sultani. Horum hæc nomina sunt.

1. Spahoglan Aga, vel Agasi.
2. Silichtar Agasi.
3. Sag Vlefetzi bassi.
4. Sol Vlefetzi bassi.
5. Sag Gatib Agasi.
6. Sol Garib Agasi.

Horum vero Tribunorum vnusquisque duobus aut tribus equitum millibus præest.

Sequuntur non pauci, quorum adpellationes simpliciter heic ponemus, in commodiorem dilaturi locum tam prolixiorem de his, quam de plurimis præterea nunc silentio prætereundis explicationem.

Topzi bassi, præfectus Artilliariæ, siue rebus ad tormenta bellica spectantibus.

Tzegebetzi bassi, præfectus armis, vel armaturæ.

Tzader Mecter bassi, præfectus tentoriis.

Tzalitzi Mecter bassi, præfectus tubicinibus, & musicæ Sultaninæ castrensi.

Autzi bassi, supremus rei venatoriæ præfectus.

Doganzi bassi, præfectus accipitrariis, siue Falconariis.

Tzagerschi bassi, præfectus nisis, quos sparaueros vocamus.

Samsonizi bassi, præfectus canibus venaticis. Hoc officium inter præcipua numeratur. Et quondam ex iis, qui huic præerant, deligi Genizatorum Agalarij, siue Tribuni, solebant.

Seguan bassi, præfectus iumentis sagmatariis in exercitu, vel in Comitatu Sultani. Iumenta vero sagmataria, vel sagmaria, vel samaria, (pro quibus summaria non recte scribi apud Beluacensem, ostendimus capite 20) Græci vocare solent, quæ nostri clitellaria. Sunt in his equi, muli, cameli: rariores tamē apud Turcos ad hunc vsum equi, plures muli & cameli. Quapropter a Seguane recensendi veniunt.

Deuetzi bassi, præfectus iis, qui camelos agunt.

Catertzi bassi, præfectus agasonibus, vel mulos agentibus.

Harpa Emini, præfectus equorum pabulo.

Præter hos, non exigui nominis ad portam sunt:

Dephter Emini, præfectus libris, quibus Timaria continentur. Et supra copiose dictū, cap. 186, de timariis & timariotis, siue timaratis. Et Emini generaliter alioqui significat eum, qui prouentus siue reditus aliquos recipit & administrat.

Kihat Emini, superintendens Cancellariæ, veluti Taxator quispiam, nostro more: qui regalia Cancellariæ, quæ vocant, exigit: eorumque curam necessariam gerit. Hoc officium comparari pretio decem, vel etiam quindecim millium ducatorum singulos in annos, solet: quo potiri qui potest, maximas opes colligit.

Tersane Emini, superintendens Arsenalis: id est, qui νεωρίων φροντιστής est, siue [illegible], vt Græci dicunt, siue qui naualis curam gerit.

Sunt alia quoque tam officia, quam officiales Osmanicæ Portæ, minorum tamen illi (quod dici solet) gentium: & eo quidem numero, magis vt idoneum locum sibi poscunt, vbi plenius explicentur. Interea vero, dum luculentiora paramus, & quidem horum collationum cum Palatij & imperij Græci dignitatibus, hæc beneuoli lectores æqui bonique faciant.

PRIMVS DENIZI BEGLERBEGVS FACTVS CHAIRADINES.

Sangiacus Gallipolis. Sultani Muratis huius instituta. στρατηγὸς siue Prætor Galliopolitanus, & δωδεκανήσου. Cedrini correcta versio.

Solebat ante illa tempora classis Sultaninæ præfectus esse maximus & ordinarius is, qui Calliopolis Sangiacus erat. 229. Hoc ex Laonici quoque pluribus locis intelligere licet, vti quum in Muchemete II mentionem facit Ionuzis præfecti (Sangiacum interpretatur) Calliopolis, itemque Zogani præfecti Calliopolis: & postea tamen regiæ classis imperatorem facit eundem cum præfecto Calliopolitano. Nunc etiam Sangiacatus est Calliopolis, sed maris siue Denizi beglerbego, tamquam maiori, subditus: & ibidem huius beglerbegi sedes est ordinaria, quam residentiam vulgo vocant. Fuit igitur a Soleimane noua reperta dignitas, vt maris prætor non amplius esset sangiacus, sed beglerbegus. Huic officio tunc Chairadinem cum titulo veziris præfecit: vti nũc Vlutzalis quoque maris est beglerbegus, & Vezir bassa. Præerat ipsius nomine Calliopoli, quum istic vno, plus minus, mense nos hæreremus, Subassa quidã natione Genuensis, vir humanus, &, quod in apostata mirere, nobis in causa quadam nostra perquàm addictus & vtilis. Quippe mortuo ad Calliopolim, vt in supplemento annalium narrauimus, Henrico Barone de Lichtestain, Cadius siue Potestatus vrbis Calliopolitanæ, relictas ab eo res, veluti bona caduca, & ad se, qui cadilicatum a Sultano pecunia, pro more Turcico redemisset, deuoluta repetebat a nobis, & animo iam deuorarat. Nos autem ab ipso ad subassam adpellantes, fuisse Baronem defunctum Cæsaris nostri legatum, adeoque personam publicam, replicabamus: cuius bona nec pro caducis haberi, nec adplicari fisco, nisi violato iure gentium, possent. Quum auarus Cadius a sententia ne litteris quidem amplissimis salui commeatus prolatis & inspectis, dimoueri vellet: Subassa, compellatis nobis Italica lingua, præsente Cadio cum adsessoribus suis, id consilij dabat, vt Constantinopolim ad Oratorem Cæsaris nostri rem omnem perscriberemus, & aliquem e nostris eodem ablegaremus, cui veredarium vltro se adiuncturum policebatur. Ita re Constantinopoli cognita, & ad diuanum delata, confestim Sultani Muratis iussu missus ad nos fuit Tzausius quidam Murates, natione Circassus, qui non solum hac lite nos liberaret Calliopoli, verumetiam extra Dardanellos, a Calliopoli 27 milliaribus Græcis dissitas arces, vbi naues perquiri solent, ne mancipia vetitæue merces exportentur, deduceret. Simul remissa Cadij, nobis iniurij, pœna fuit arbitrium Oratoris Cæsarei, Pauli Baronis Eitzingani, collaudataque Subassæ prudẽtia, qui pro nobis aduersus Cadium stetisset. Missum quoque diploma nouũ salui commeatus, priori longe seuerius: quo interdicebat, ne qua nobis a quoquam suorum exhiberetur molestia: sed vt omnibus rebus nos potius omnes vbiuis locorum in imperio suo, iuuarẽt. Tzausius ipse cum Sultano se loquutum, & audisse referebat ex ipsius ore, quum diceret, nullo modo se permissurum, vt vlla re, vel minima, pactæ cum imperatore Christianorum induciæ violarentur. Ideoque quum aliquando nobis Hebræus quidam publicanus, (sunt enim in Hebræorum manibus omnia per imperium Turcicum telonia, quæ nummis a Sultano redimunt) ipso præsente, nescio quid molestiæ nauicula, qua vehebamur ad arcem Asiaticam, perquirenda exhibere vellet, ei tanta vi pusdiganum siue clauam ferream in caput impegit: vt quasi mortuus humi collaberetur, & moribundus a suis domum deportaretur. Sed enim ad rem vt redeamus, hoc Sangiaci Calliopolitani officium præturæ marinmæ Turci a Græcis acceperunt, quos iam toties diximus eos multis in rebus æmulatos. Apud Cedrinum aliquoties is, qui στρατηγὸς siue prætor Calliopolitanus erat, etiam τῆς δωδεκανήσου præturam gessisse traditur, quo vocabulo non tam duodecim insularum, quam maris imperium significatur. Etenim hodieque Sangiacatus insularum. Mitylenę, Chij, Naxi, Negroponti vel Eubœæ, Rhodi, Leucadis siue S. Mauræ, cum aliis, ad imperium eius, qui maris est beglerbegus, pertinent. Alicubi Xylander, ceteroqui doctus vir, & Græcæ perquam peritus, apud Cedrinum insulas Dodecanesi vertens, ita duodecim insularum

ciuitatem vocari adiicit, errore manifesto. Quis enim audiuit vmquam in Ægæo vel Archipelago, sicuti nunc vocat, ciuitatem insularum duodecim? Locus est in eius Nicephori vita, qui feminam proteruam, & nimiopere crudelem in Constantinum filium, cui oculos eruit, Irenen imperio deiecit. Habitantes in duodecim insulis, dicere debuit interpres. Et intelligit Cedrinus insulas extra Dardanellos vel arces Hellesponti, vel extra Sestum & Abydum, in Ægæo mari sitas, quarum hæc, si requiris, habeto nomina: sicut a Græcis olim vocari solebant, & nunc iisdem, nautarumque vulgo, & Latinis enunciantur.

Ex Hellesponto ad dextram, versus occasum solis nauigantibus, occurrunt:

1. Λῆμνος. ςλὼ λῆμνον. nautis Stalimnes. Lemnus terra sigillata nobilis.
2. Εὔβοια. Negroponto, Eubœa.
3. Νάξος. Nexia. Nixia. Naxus.
4. Πάρος. Paro. Parus.
5. Μῆλος. Milo. Melus, Thucydidea nobilis historia.
6. Ζάκυνθος. Zanthe. Zacynthus.
7. Λευκάς. ἁγία μαῦρα. S. Maura.
8. Κεφαλληνία. Cefalonia. Cephallenia.

Ex Hellesponto ad læuam, versus ortum solis nauigantibus, hę sese offerunt:

9. Λέσβος. μιτυλήνη. Metellino. Lesbus.
10. Χίος. Sio. Chius.
11. Σάμος. Samo. Samus.
12. Ῥόδος. Rodi. Rhodus.

Vt autem aliæ minores inter has insulas duodecim Dodecanesi non numerabantur, veluti quæ tunc præfectos nullos, vti sangiacos nullos nunc, habebant: Ita nec amplissimæ duæ, Cyprus & Creta, nunc Candia: quod instar magnarum illæ prouinciarum suos singulæ prætores haberent. Nec Cypro capta, Sangiacatum ex ea Selimes secundus fecit: sed beglerbegatum, velut ex insula regni ius antiquitus habente.

EXPEDITIO SOLEIMANIS PRIMA CONTRA *Persas, ex historiis Theodori Spandugini.*

230. Qui ab annalibus Vluma begus nominatur, apud Spanduginum Zilama legitur, apud Iouium Vlamanus, vtroque vocabulo vitiato. Deprehendet etiam lector, si Iouiana cum Turcicis conferre voluerit, a Iouio res Persico bello gestas tradi confuse, mutilate, tenuiter: heic non ordine tantum, verumetiam integrius ac plenius omnia referri. Aliquanto meliora sunt Spanduginea, quæ cum Turcicis vt conferri possint, lectoris gratia sane interpretando describamus. Erat inquit, id temporis regulus Bitilisij Serefes begus, beneficio tamen Sultani Osmanidæ, cuius imperio parebat. Forte vero quidem, cui nomen erat Vlama, (Zilama corrupte legitur) vir vsu belli maximus, quum res insignes pro Scacho Sophino gessisset, eaque de causa Wanum, (Ziam non recte scriptum in edito Spandugino reperitur) ditionem pulcherrimam, ab eo beneficij loco (feudum vulgo vocamus. & vsitatæ sunt apud Persas quoque feudorum concessiones) impetrasset: tamdem in eam sententiam venit, vt deficiendum a Sophino, & Turçi partes sequendas statueret. Erant tunc inter Osmanidam & Sophinum induciæ. Turcus intellecta hominis voluntate, mox datis ad Serefem begum litteris, ei mandat, vt Vlamæ suorum aliquam manum adiungeret, quorum præsidio munitus aduersus impedimenta Sophini, securius ad Portam perueniret. Vlama Wano digressus, Bitilisium se contulit. Ea loca distant a se inuicem dierum quatuor itinere. Serefes aduentantem Vlamam corripi iussit, & vinctum Soleimani misit. Sophinus Vlamæ discessu cognito, Wanum vna cum coniuge ac liberis Vlamæ in potestatem redegit. Hoc initium belli fuit, inter Soleimanem & Scachum Tamasemgesti. Turcus Vlamam vinculis liberat, eique centum millia Sultaninorum reditus annui donat, atque vnde venerat, remittit: Serefe bego, ceu perduellioois reo, proscripto. Simul imperat Vlamæ, captum vti Bitilisium timarij loco sibi retineret. Hoc

ret. Hoc modo ceptum inter eos belligerari. Serefes begus sub Sophini signis militabat, Vlama sub Osmanicis. Pluribus pugnis & velitationibus commissis, tandem Vlama Serefem begum interfecit, & occisi caput Soleimani misit. Is deinde quemdam ex suis ad Scachum Tamasem ablegauit, qui ab eo coniugem & liberos Vlamæ reposceret. Tamases mulierem, vno cum filio remisit. Eaccidenrunt hæc anno Christiano 1533. Vlama cum vxore ac filio mox intra Soleimanis fines se contulit, tantumque perfecit: vt ipsius exhortatione factus animosior Soleimanes Ibrahimem bassam cum exercitu Halepum ablegaret. Illic in hibernis Ibrahimes substitit, & Halepi castellum exstruxit. Eodem se contulerunt ad Ibrahimem bassam cæsi Serefis begi coniux & liberi, laqueum collo gestantes, & admissorum veniam petentes. Is eis benigniter exceptis, ad Soleimanem litteras dedit, quid de ipsis fieri iuberet, interrogans. Respondit Soleimanes, adiungendos Serefis begi filio 400 Genizaros, qui cum matre Bitilisium comitarentur, vt auferre suos inde thesauros, & quocumque lubitum esset, proficisci possent. Si tamen stare suis a partibus, ac secum manere vellent, donare se ipsis timarij nomine Halepum. Ex hoc Sultani responso quum satis perspiceret Serefis filius, suum se patrimonium non recuperaturum: Bitilisium cum matre profectus, thesauros inde suos auexit, & ad Scachum Sophinum se contulit. Ibrahimes vero bassa Carahemidam progressus, Vlamam cum XXX CIↃ Turcorum Taurisium misit, intra quam vrbem Musa Sultanus, Scachi Tamasis adfinis se tenebat. Is quum fugæ se dedisset, deserta, nudataque præsidiis ciuitas, Turcorum se fidei permisit. Confestim per litteras Ibrahimi significat Vlama, quam celerrimo gradu se Taurisium conferret. Ibrahimes Carahemida digressus, & Taurisium properans, Soleimanem litteris hortatur, vti versus fines Persicos maturaret. Ipse Taurisium quum venisset, ædificium quoddam antiquum ibi reperit: quod muniturus, commodum isthic architectos Georgianos inuenit, qui munitionem egregiam struxerunt, cui tormenta bellica 350 Ibrahimes imposuit. Hoc tempore Turci Taurisio potiti sex fuere mensibus, & vicinæ ciuitates eorum imperium acceperunt. Soleimanes etiam, quum primum ad Carahemidam accessisset, mox illinc abiit, & Taurisium profectus, ibidem X X diebus hæsit. Inde relicto Taurisio, Sophinum instituit quærere. Sed is perpetuo prœlium detrectans, tamdiu Soleimanem distinuit, donec hibernum frigus ingrueret. Eam ob causam Soleimanes Bagadatim se recipere coactus fuit. Hoc autem frigus vsque adeo vehemens erat, vt neque progredi, neque regredi posset exercitus. Scachus etiam Sophinus omnem eis annonam ab omni parte præcluserat. Vnde factum, vt fame partim, partim frigore dimidius Turcorum exercitus periret. Absque nonnullorum quidem Armeniorum fuisset opera, regiones illius admodum peritorum, qui maximo pretio Turcis annonam vendebant, actum adhuc peius eum ipsis fuisset. Conspicatus in his constitutum difficultatibus Osmanidam Scachus Tamases, e Corasane cum pauciotibus, quam decem suorum millibus, mouens; Taurisium adiit, vbi triginta Turcorum millia tribus sub ducibus erant sub Vlama, Siruanogli, & Iadigiare bego: quorum quisque decem millibus equitum præerat. Hi quum accepissent, Sophinum Taurisij fines ingressum esse: prodierunt extra vrbem; seque dimicaturos in hostem professi, Taurisio deserto fugam arripuerunt. Sophinus vrbem ingressus, munitionem a Turcis fabricatam diruit, aheneisque tormentis comminutis, monetam ex ære signauit. Posteaquam Soleimanes ad Bagadatim hiemem vniuersam exegisset, abductis inde copiis, Taurisium versus abiit: & vrbem ingressus, diebus ibi quindecim mansit, ac laqueo suspendi Iadigiarem begum Eminem iussit, cuius culpa factum fuerat, quod a Turcis contra Persas non erat dimicatum. Hoc enim nomine accusauerat ipsum Vlama cum Siruanogli. Sophinus intellecto, Soleimanem motis Bagadatæ copiis, Taurisium tendere: in regionem Corasanis se recepit. Tamdem Soleimanes Constantinopolim reuersus est, firmo Bagadati præsidio contra Sophinum imposito, cui Soleimanem bassam cum beglerbegi titulo præfecit, Albanensem vel Epirotam natione, adiunctis ei triginta duobus

Turcorum millibus. Taurisium vero, quia relictum ab eo fuerat absque præsidio, reuersus Sophinus nullo negotio recuperauit. Et hactenus hæc Spanduginus, cuius interpretari & exscribere locum voluimus; vt cum annalium narratione conferri possit. Libenter tamen æqui lectores fatebuntur, a Turcis pleraque tradita rectius ac plenius.

BELLI PERSICI CAVSA, OCCASIO, PRAETEXTVS.

231. Solemus exemplo Thucydideo bellorum αἰτίας siue causas, ab occasionibus & prætextibus distinguere, (προφάσεις & ἀφορμὰς ipse vocat, & προσχήματα πολέμων) quæ quum magnis se principibus, ceteroqui bellorum aduersus finitimos gerendorum auidis, offerunt: numquam eius prætextus desunt, quos adfectibus suis, & cupiditatibus iniustis, obtendant. Ita suscipiendi contra Persas belli vera causa Soleimanis erat in animo, decessorum suorum, Muchemetis II proaui, Baiasitis aui, Selimisque patris æmulatio: qui cum Persarum Scachis acerrimas inimicitias exercuerant, & aliquoties æquo fere Marte cum eis conflixerant. Sibi fortunam magis propitiam Persis opprimendis, & adiungendis imperio suo, policebatur. Hoc cum animo suo constitutum haberi, nec occasio defuit; Vlama bego, gestis bello rebus, & adfinitate Scachi, cuius ei soror nupserat, illustri viro ad Soleimanem a Scacho deficiente, magnosque se duce successus ei promittente: nec prætextus longe quærendus erat, quum præ manibus esset Persarum a ceteris Mahumetanis dissidentium noua superstitio, ab Erdebile cepta, Techmasis auo, ab Ismaile Sophino patre defensa propagataque, Techmasis etiam patrocinio subnixa. De hac & annalium in adpendice, sub initium belli Persici, prolixe disseruimus: & adiunximus alia, capite 188 Pandectis huius. Indidem lector intelligere potest, quod heic traditur obiecisse Techmasi, Persisque ceteris, Soleimanes: nimirum eos debito quatuor Mahumetis prophetas honore nō prosequi. Quatuor enim hi Mahumetis tum socij, tum successores, fuerunt. Ebubekir, Omer, Osman, & Ali: quorū prioribus ordine tribus reiectis, quartum Alim, Mahumetis propinquum & generum, Persæ probant ac venerantur.

CVRDISTAN. CVRDI. KELDAN. CORDYNA. CVRTI.

232. Reineccius in adpendice ad octauum Aythoni caput, Cordos & Cordinos nimis late Turcicam gentem esse prodidit ex Ioanne Leone Aphricano. Et adiecit alia de Corduenis & Carduchis, quæ heic minime repetenda. Nec Curdistanum equidem admiserim esse Mediam, quæ verius nunc Siruan adpellatur. Vox Curdistan significat regnum Curdorum. Et habitant hodieque Curdi, sicut his ex annalibus etiam manifesto paret, in regione Bagadatis, quæ Babylonia priscis est, & in vicinia Carahemidæ, quæ quondam erat Amida Mesopotamiæ, nunc Diarbekir adpellatæ. Quibus in locis quum olim Chaldæorum sedes fuerint, equidem superius in annalium supplemento conclusi, Curdos esse Chaldæos: præsertim quum a vicinis Persis & Turcis ea regio Curdistan adpelletur, quam nunc quoque Keldan vocant Arabes, id est Chaldæam. . Liber ἀνώνυμος historiæ Græcæ, cuius aliquoties mentionem feci, posteros Semis, Nohæ filij, regiones has sortitos refert: Persiam, Bactrianam, Hyrcaniam, Babyloniam, Cordynam, Syriam, Mesopotamiam, cum aliis, quæ sequuntur. Quis heic Cordynam positam inter Babyloniam & Syriam Mesopotamiamque, non animaduertit recentiori vocabulo nominatam, pro Chaldæa? Idem situs, iidem fines hodie sunt Curdistani, de quo agimus. Adde Cedrini locum e Basilio Macedone, quum ait: Basilium e Mesopotamia victoriæ nuntios accepisse: cum quibus adlata quoque fuerint ei multa spolia, multaque mancipia Curtorum & Saracenorum. Hi Curti plane non alij sunt, quam hodierni Curdi, & Curdistaniæ regionis incolæ.

SER ASKER SVLTANVM. SERDAR.

μέγας δούξ.

233. Hoc officij siue dignitatis apud Turcos non ciuilis, sed militaris est nomen: quo signi-

quo significatur supremus imperator exercitus Sultani, siue capitaneus generalis (vti nunc loquimur) supra ceteros omnes capitaneos exercitus. Asker Arabice supremum significat, pro quo Turcorum vulgus Lesker solet dicere: veluti quum Cadi Lesker effert iudicem maximum, qui Arabibus est Cadi Asker. Sultanum gignendi casus est apud Turcos. Persis Serdar, non Ser Asker vocatur, nomine Turcis etiã vsu capto. Græci denique μέγαν δοῦκα nominabant hoc apud se fungentem officio, quod magnum ducem denotat, ac primariæ vocabulum dignitatis est inter alia magni palatij munera.

KETZIE BASSA. CACEBA CHORASAN.

Annales Ketzien bassam, familiari Turcis nomine, Chanem illum adpellant 234. Chitainum; qui, ceu capite tertio diximus, Vlu Chan discriminis causa vocatur, id est, excelsus aut summus Chan siue rex Tatarorum. Ketzie bassa, si verbum verbo reddas, filtrinum caput significat. Ita tum in genere Tatari Chitaini nominantur, a capitum tegumentis e filtro factis; tum peculiariter ipsorum Chan, vel princeps maximus: perinde ac Persas in genere dicimus Kesilbassilarios, a rubris capitum tegumentis, & ipsi peculiariter eorum Scacho nomen Kesilbassæ tribuimus. Apud Iouium, & alios corruptum nomen Caceba reperitur, pro integro Kezie bassa. Tegumenta vero capitum hæc Tatarica viridis in vniuersum coloris sunt, quo singulari quodam iure siue priuilegio se vti adserunt omnes propterea, quod ortam a propheta gentem vniuersam glorientur. Quippe non vtuntur apud Turcos & ceteros Mahumetanos vestitu viridi, nisi qui genus suum ad Mahumetem referunt: ac præsertim aliis, extra hos, viride capiti tegumentum adhibere, piaculum ingens fuerit. De Chorasane, siue Chorosane, dicto capite tertio sub finem. Recte Cedrinus Persidem interiorem nominauit. Sane si Taurisium occupantibus Turcis, in Chorosane Techmases bellum gerebat: vt minimum ab eis XX dierum aberat itinere.

SVLTANIA, QVONDAM TIGRANOCERTA. ORIGO *Sultanici nominis apud Persas, ex Cedrino.*

Notauimus e Iouio supra, capite 204, videri Sultaniam vrbem olim fuisse 235. Tigranocertam, nobilem Græcis & Romanis in historiis: aut saltum e Tigranocertæ ruinis exstructam fuisse Sultaniam. Nomen hoc a Sultanis est consequuta, quod Persiæ quondam fuerit regia, Sultanique sedes ac domicilium. Et a 500 plus minus annis, postquam Turci Persis ac Saracenis oppressis, potiri Perside fuerũt, principes regionis adpellari cepisse Sultanos: ex his Cedrini verbis liquido constat. Turci post Muchemetis (inquit) mortem, deiectis imperio persis ac Saracenis, domini Persidis facti sunt: & Tangrolipicem Sultanum adpellarunt, hoc est principem vniuersum imperium habentem, & regem regum. A Temirlanco denique Sultania fuisse diruta vastataque perhibetur.

FLVVIVS PERSIDIS DOCVS GEZID.

A nouenario numero nomen hoc fluuius accepit. Quippe Docus, nouem si- 236. gnificat. Nominis ea ratio, quod hac in parte regionis iter facientibus nouies hic amnis omnino sit vel transeundus, vel transiiciendus.

BAGADATINA REGIO IN FORMAM BEGLERBEGAtus redigitur. *Bagadatinus Chalipha. Soleimanes a Chalipha voluit inaugurari. Chalipha Catrensis. Inaugurationis carimonia.*

De vrbe Bagdat, siue Bagdet, dictum initio Pandectis nostri, capite 4. Heic 237. notandum, eodem nomine regionem & vrbem censeri: sicut & Babyloniæ regionis mentionem paulo ante, capite 232 habuimus. Addendum obiter, hodieque Chaliphen siue Cheliphen quemdam Bagadate reliquum esse, qui tamẽ dumtaxat nomine tenus dignitatem pristinam tuetur. Quondam enim præpotens erat princeps, vt ex Pictoris quoque nostri patet historia, licet recentiori. Nam suo

tempore commemorat Tancharos, bellicosam nationem Tataricam, omissis inimicitiis & bellis aduersus Sultanum Iconiensem, Babylonio arma intulisse, quem Caliphan Musulmanorum gentes adpellare consueuerint. Norionem vocabuli supra, capite tertio, dedimus. Magnæ adhuc est auctoritatis apud Musulmanos, quo Mahumetani se nomine salutari auent. Iouius etiam fatetur, in Bagdat Chaliphæ siue sacrorum principis sedem esse, qui a cunctis Mahumetanis regibus, inquit, excolitur: & veterem adoptandi prærogatiuam retinet, ex certaque coemtionis cærimonia confirmandi Assyriorum regis. Ab hoc Soleimanes, veteris superstitionis instituta sequutus, insignia & ornamenta suscepit. Cærimoniam inaugurationis Iouius non exposuit. Itaque repetemus eam ex commentariis Petri Martyris Mediolanensis, ita tamen, vt prius lectorem moneamus; non Asiaticæ dumtaxat Babyloni, siue Bagadati, Chalipham olim præfuisse, qui dicis adhuc caussa scilicet retinetur: sed etiam Babyloni Ægyptiacæ, quæ Memphis est, & Cairus, vti sæpe notauimus. Etenim Sultani Ægyptij siue Cairenses, excusso Bagadatini Chaliphę iugo, ne confirmationem vel inaugurationem saltim ab eo petentes, imperium & auctoritatem ipsius adgnoscere viderentur: suum sibi Chalipham delegerunt, titulo tenus id nominis ferentem, qui certo venditionis imaginariæ ritu, summum Sultanis imperium, accepta non magna pecunia, traderet. Iam igitur ipsius verba Martyris audiamus. Habent, inquit, & Ægyptij summum Pontificem, (id est, Chalipham) ad quem regnū, siquidem virtessent, pertineręt. Is ius suum trium millium aúri drachmarum pretio regiam tenenti vendit. E tribunali Soldano, stāti pedibus, vitæ necisque liberam potestatem dat. Ipse descendit, seipsum spoliat, Soldanum imperaturum induit, abit priuatus. Permanet in imperio Mahumetes, Caitbei filius & successor. Quæ vltima verba de sui temporis Sultano protulit, tunc isto ritu inaugurato. Regiam tenēti ius suum a Chalipha vendi dicit, Cairensem Sultanorum regiam intelligens, quam annales in Selimo saraium vel palatium Sultāninum adpellant.

SVLTAN IACVP. HESTE BEHISTE.

238. Hunc Sultanum Iacupem, Scachum Persarum, Vsumchasanis fuisse filium, notatum superius 166, & amplius etiam 188, capitibus. Ædificium, cui nomen Heste Behiste, sic a paradisis octo Persica lingua dictum fuit, istic excultis a Sultano Iacupe, voluptatis caussa. Notum ex Herodoto, Xenophonte, ceteris, quanti voluptarios hortos regios, & paradisos Persæ priscis etiam sæculis fecerint.

QVID DVNDAR APVD TVRCOS.

239. Solent exeuntes in hosticum Turci prædæ faciundæ caussa, numerum aliquem suorum militum, cum vexillo, maxime commodo quodam constituere loco: quo nimirum & præda conuehatur, & sparsi per hosticum milites ceteri confluant, si forte copias aliquas hostiles in procinctu esse cognouerint. Huic in hunc vsum deputato suorum numero, Dundaris nomen dari solent. Talem igitur a tergo selectorum militum manum Soleimanes reliquit, hostium motus omnes obseruaturam: ne quam in suos ex improuiso facerent impressionem, vt reipsa contigit. De Corizzis dictum capite 189.

CHAIRADINES TVNISIM AMITTIT. RAIS. TVLIpantum. φακιόλιον, symbolum fortitudinis.

240. Mauribegi nomine qui pulsus a Chairadine fuerat, Mule Assan intelligitur, quem nostri Muleassem vocant, & cuius historiam exposuimus in aonalium supplemēto, ad annum Christianum 1573. Begus Hispanus est Turcis Karulus V imperator, ita dictus ex caussa superius explicata capite 225. Raislari, siue Raisi, qui sequuntur, præfecti sunt triremium ac nauium. Tulipātum est lineum illud tegmen quo capita Turci candidis inuoluere spiris solent. Græci nunc φακιόλιον adpellant, quod vocabulum extare puto in Onirocriticis Achmetis nostri. Zygomalas aiebat, ab Agarenis haberi pro symbolo fortitudinis, quo admoneantur in bellum ituri, ne de reditu, sed morte potius viriliter oppetenda cogitent: quando mortuorum cadauera linteis inuolui solent.

INDICVM DIENSE BELLVM ADENIS REX a Turcis, violata fide, suspenditur.

Hoc loco prius, quam ad res gestas anno Christiano 1538 progrediamur, 241.
exponamus sane paucis Indicum de Dio ciuitate (Deu barbaris, Dio Lusitanis nominatur) bellum inter Lusitanos ac Turcos. quando nulla fit eius in annalibus hisce mentio, nec Iouianæ, vel Surianæ, vel aliorum narrationes integræ sunt, & Pandectis a nobis habenda ratio. Memorabile quidem in primis esse fatebitur lector, ob nefariam Turcorum erga regem Adenis perfidiam & immanitatem, qui tamen Musulmanus erat, & ipsorum superstitioni addictus. Auctor expositionis Georgius Hustins Rassiniẽsis ex Illyrico, nunc Sclauonia, rebus ipsis, quum gererentur, interfuit, & consignatas Magnifico Domino Hieronymo Beck a Leopoldstorf obtulit, qui nobis legendas exhibuit. Igitur anno 1538 Nugnas Acugnanus, orientalis Indiæ prorex, quem prouinciis illis Ioannes rex Lusitaniæ præfecerat, ciuitatem Diensem metropolim ac præcipuam munitionem regni Zambri, quod Cambaiam nostri vocant, in potestatem redegit. Rex autem Zambrius & paganus erat, deastrorumque cultor, & infestissimus hostis Lusitanorum. Is quum Lusitanis imparem viribus se videret, legatos ad Soleimanem bassam, Cairensem beglerbegum, misit; qui hoc prius adito, muneribusque conciliato, Sultanum inde Soleimanem ipsum conuenirent; oblataque pecunia maxima, contra Lusitanos opem eius implorarent; simulque policerentur, herum suum cum pluribus aliis regibus Indicis, eius se summissurum imperio, modo subsidium aduersus hostes Lusitanos impetrasset. Placuit ea Soleimani legatio, qui per hanc se sperabat occasionem imperium Osmanidarum in ipsas longe lateque propagaturum Indias, & auri gemmarumque feracissima regna sui iuris effecturum. Itaque legatis prolixe pollicetur omnia, classemque mox adfuturam auxilio spondet. Mittitur non multo post Soleimanes bassa, beglerbegus Ægypti, cum machinis bellicis, & iusto exercitu, anno eodem 1538, mense Iunio propemodum exeunte bellum vt hoc conficeret. Quippe Turcis hæc arridebat occasio, quos non tam in oppressos commiseratio, vel officium erga confœderatos; quam spoliorum ac prædæ cupiditas, ad bella plerumque pertrahit. Classe ventis veladante, primum ad Thoron itum, quod est terræ Madianitidis (vt creditur) opidum, in Arabia solitudinibus, haud procul a montibus, Orebo & Sina: quo loco tam exponendis, quam auehendis terra, camelorum opera, mercibus, Ægypti, Arabiæ felicis, Indiæ respectu, commodissimum est emporium. Post aliquod inde dies adpulerunt ad vrbem Giden in Arabia Petræa, (Ziden alij vocant) quæ ipsa quoque maritima ciuitas est, Turcorum imperio subiecta, nec minus nobile, quam Thoron emporium. Tamdem in Arabiam felicem, & ad portum vrbis Adenis peruentum, circa mensem Octobrem. Est Aden primaria felicis Arabiæ ciuitas, non situ solum, sed etiam opere munita. Quippe nec propugnaculis caret, & ipse locus per se tutissimus est. Ab ortu solis, adiacent ei prærupti & excelsi montes; ab occidente, clausum maris portum habet: a meridiei latere, validum in alto proximo scopulo propugnaculum eminet; in quo noctu Arabes ante, quam a Turcis Aden caperetur, ignes excitabant: qui magno ex interuallo conspecti, Turcicæ classis aduentum indicabant vicinis Arabibus, vti scilicet vrbis ad defensionem concurrerent. Substitit ibi classis, cunctantibus Turcis, & consilia variantibus. Rex quibusdam e numero suorum ad eos ablegatis, cur illuc venissent armati, scire se cupere significabat. Tum bassa, per benigno regiis dato responso, ac suis ad regem vicissim missis internuntiis, cum muneribus, ne quid hostile moliri videretur, blandiciis & arte persuadet, sub prætextu comparandi pretio commeatus, vt classem Sultani Osmanici cum milite portum interiorem pateretur ingredi. Cohercituros se suos, vt ab omni maleficio, præsertim erga religionis consensu sibi deuinctos, abstinerent. Quippe rex Adenis, vniuersa cum gente sua, Mahumetis sacra colebat. Intellectis hisce postulatis, in portum Osmanici admittuntur. Eodem astu vafricieque beglerbegi, ad colloquia rex, & conuiuia pellicitur. Quumque post aliquot dies in nauim prætoriam, tribus dumtaxat e suis comitatus, veniret:

peramanter salutatur, excipitur blande, mensæ & epulis adhibetur. Sed post conuiuium, nescio qua occasione captata, corripitur: ac tum demum sentire miser cepit, improborum munera cum fucata blandicie, fraudis esse plena, prorsusque respuenda circumspectis. Nec mora, dum rex in prætoria detinetur, milites complures de industria, victus comparandi prætextu, ciuitatem ingrediuntur. Solent enim Turci, quod vi non possunt, aut absque multa sanguinis effusione, dolis & perfidia consequi. Mox Soleimani bassæ per secretos indices nunciant, Arabibus resisti, & vrbem defendi posse, licet aduenissent illæ quoque copiæ, quas fama iam aduentare ferebat. Tum bassa maturandum statuit, & Arabum anticipanda consilia. Portis per absentiam regis occupatis, miles immittitur: oppressisque Turcorum numero ciuibus, Aden in potestatem redigitur. Mox & ipse rex productus, ad malum prætoriæ nauis in sublimi, tribus illis cum comitibus, suspenditur; & ad terrorem, fœdo spectaculo, ciuibus suis ostentatur. Opidani tam indigne regi sibique videntes illusum, velut in re subita trepidare: capite destituti, hostibus impares numero, consilij denique inopes, nihil omnino moliri. Sic in seruitutem redactæ ciuitati præsidium firmum imponitur, prouido scilicet bassæ consilio: ne, si quis aduersus ei casus Indico bello accideret, vicinum deesset perfugium. Nec enim a tergo Turci relinquere solent aliquem vel suspectum, vel aduersarium, qui quemuis in euentum esse sibi possit impedimento. Quippe genus hoc barbarorum longe omnium vaferrimum est, & tam præsentibus, quam futuris circumspiciundis ac pensitandis sollertissimum. Præterea potitus Adene bassa, siquidem reliqua non succederet ex animi sententia expeditio, fecisse tamen operæ pretium videri poterat, ac viam aperuisse tentandis apud Indos aliquando maioribus. Captam ciuitatem ingressus Soleimanes, dato signo, proclamari iussit: ne ciuium bona, neue merces diriperentur: & quemdam e suis, vilioris hominem condicionis, in ipsa vrbis porta terrendis ceteris, capite plecti iussit. Aromatum namque magna huc copia deferri ex India solet. Præterea sinus Arabicus siue Persicus heic incipit, & Abyssinorum Æthiopum, quorum rex Præteianus vulgo nominatur, montes atque limites ibidem conspiciuntur. Osmanici, Adene relicta quum annona copiosa naues onerassent: Oceano se commisērunt, ac decem nouem que dies ac noctes itinere maritimo consumsere. Tamdem ad ea, quæ petebant, loca quum peruenissent: Bassa Lusitanos adgredi cepit, & vrbem Dion siue Deuon, a Lusitanis Zambrio regi ereptam, obsidione cingi iussit. Itaque machinis bellicis e nauibus in terrā expositis, oppugnata ciuitas quadraginta diebus continuis, tam terra, quam mari: sed irrito plane conatu. Turris dumtaxat quædam, instar castelli seu propugnaculi facta, quæ vno ac dimidio aberat ab vrbe stadio, & cui præsidij causa LXXX Lusitani milites impositi fuerant, Turcorum in potestatem venit: præsidiariis ipsis sese dedentibus, & mox in naues perductis. Duobus elapsis mensibus, auditum de classe Lusitanica, quæ suis succursum veniret. Itaque territus bassa, machinas bellicas nauibus imponi iussit, ac noctu soluens, profugit. Quam enim animose suas in speciem instituunt, & ordiuntur expeditiones, Turci: tam leui momento territi, rebus, ex animi voto non succedentibus, honoris omni respectu postposito, ceu timidæ diffugiunt damæ. Quumque iam bassa non procul a Zebetho esset opido, interfici captiuos in littore iussit. Durauit annum integrum hæc expeditio, fuitque Zebethum etiam, Arabiæ felicis opidum, a Turcis in reditu expugnatum. Tam Adeni, quam Zebetho, beglerbegi cum Dephterdaris, singuli singulis præfecti fuere, de quibus non multo post, in beglerbegatuum catalogo.

BELLVM CONTRA CHIMERIOTAS. *Ceraunia. Chimara. Auelona. Lutsi bassa.*

242. Chimeriotæ sunt Arnautlari, vel Albani, vel Epirotæ, trans sinum ex aduerso Corcyræ siti: qua in regione continua montium series est, quam vno vocabulo nautæ iam dicunt Chimeram. Iouius, & alij volunt olim hæc fuisse montana vel

vel τὰ Ceraunia, itemque Acroceraunia, pro quibus dicere malim equidem Acra Ceraunia. Leo tamen Augustus in nouella de thronis, vt obiter adtigimus antea, sub Ætoliæ metropoli Naupacto, tam Buthroti, quam Chimaræ collocat episcopatus: quæ loca sibi inuicem vicina, Butintro & Chimera, quum illic hæreremus, a nautis nostris adpellabantur. Iisdem Auelona, cuius heic mẽtio fit, enuntiabatur adiecto articulo Italico Lauelona, vel disiuncte, La Velona: quum quidem vulgaris linguæ Græcæ periti adderent, eo nomine βελόνη, significari acum. Sed ignorabant homines & antiquitatis & litterarum rudes, adpellationem recentiorem hanc ex veteri Aulone factam. Sita est in Albania vel Epiro, ex aduerso extremæ illius oræ Italiæ, quæ in Apulia promontorium S. Mariæ nunc habet, Iapygiam quondam dictum: vbi ciuitas Hydrus posita, dumtaxat intermedio maris Hadriatici sinu, LX milliaribus Græcis ab Aulone disiungitur, vti capite 152 notauimus. Leonis Augusti nouella de thronis Auloniam recenset inter episcopatus metropoli Dyrrhachinæ subditos, & proximo post episcopatum Glauinitzæ vel Acrocerauniæ commemorat loco. Ceterum qui annalibus heic adpellatur Lutsi bassa, corruptum apud historicos nostros, Iouium & alios, nomen habet, Lufsibeus aut Luphtibeus. Spandugini de hoc notabilis est locus, quem interpretando lubet inserere. Sultanus, inquit, Soleimanes Lutsi, perquam humili condicione nato, suis ex sororibus vnam dedit vxorem, eumque primum bassam creauit, a quo tamen officio nunc deiectus est. Quippe quum vxor mariti concubitus cum masculis ægerrime ferret, eoque nomine cum ipso expostulans, diceret: fratrem suum, Sultanum Soleimanem, illi se iunxisse matrimonio, secum vti cubaret: excandescens Lutsi bassa, mulieri colaphum impegit. Hoc vbi rescitum a Soleimane, sororem ei protinus ademit, ac recepto Sultanino sigillo, dignitate supremi Veziris hominem exuit. Est enim in more apud Osmanidas, vt qui auctoritate quatuor inter bassas est maxima, Vezirazem siue supremus consiliarius nominetur, & in manu sua sigillum Sultaninum habeat. Hæc Spanduginus. quæ sane si vera sunt, vt esse videntur: conueniens fœdis ac dissolutis motibus homini datum nomen fuit. Quippe Lutsi lingua Turcica significat eum, qui non nisi de venere cogitat: qualem Græcus aliquis dixerit ἱππολεὼν vel ἱππομανῆ.

BESICTASI ΔΙΠΛΟΚΙΟΝΙΟΝ.

Besictasi, locus est ad Bosporum Thracium in Europa situs, qua Constantinopoli sursum tenditur, aduerso Bospori fluxu, versus os Ponti Euxini. Plus minus quatuor abest a Galata milliaribus Græcis, aut vno Germanico. Nomen lingua Turcica lapidem siue saxum cunarum, significat: a distractione, puto, Christianorum mancipiorum, ac matrum præsertim, liberos etiam teneros in cunis habentium. Sepultus heic est Chairadines, qui messita quoque noua suo sumtu ibidem exstructa, nobilitare locum & excolere voluit. Διπλοκιόνιον Græcis hodie vocari, priscis Iasonium, notatum reperies supra, capite 128. Hoc tempore, de quo scilicet annales modo loquuntur, aducta fuerunt istuc capitum Christianorum, e Corcyra dumtaxat in seruitutem abreptorum, cuiusuis sexus & ætatis, ad sexdecim millia: quemadmodum Iouius memoriæ prodidit. De Sultaninis, & eorum pretio, dictum 18. capite. 243.

CARABOGDANIAE FLVVIVS BERVT.

De Carabogdania consule caput 71. Eius amnis est, quem Berut annales hi nominant. Vngari tamen, & Valachi, siue Moldaui, partim contractius & durius Prut, partim paullo mollius Brut, enuntiant. 244.

NEPTVNI DORIAE, VICTI A CHAIRADINE, FVGA.

Doriam Turci, more Italico, pronunciant; quem Iouius dixit Auriam, magis consuetudini Latinæ respondente vocabulo, velut ipse quidem existimauit. Is & vsu rerum mari gerendarũ, & felicitate singulari, tantam adeptus gloriam fuit: vt vulgo Neptunus, ceu maximus quispiam maris deus, adpellaretur. Hũc tamen a Chairadine prœlio nauali, & artibus imperatoriis superatum, fugisse; non insolenti, sed modesta memorant annales oratione. Quo commendabiliores no- 245.

bis esse debent, vti non ad gratiam suorum, nec ad insectationem nostrorum; sed ad veritatem quæ anima est historiæ, scripti. Iouianum quidem epiphonema, quo clausit hanc narrationem, quam acres habet aculeos? Auria, inquit, tanti visus, tantæ peritiæ, tantæ existimationis mari dux eo die nullus imperator exstitit. Atqui cogitare de illo veteri verbo debebat Iouius, quo Demosthenes etiam fugiēs, excusasse se fertur:

Ἀνὴρ δὲ φεύγων καὶ πάλιν μαχήσεται.

Qui se fuga dat, dimicabit denuo.

Nec ineleganter Alexius Angelus imperator, vt apud Græciæ Prętorem nostrum memoriæ proditum legitur, quum perditis rebus nō modo frustra, sed etiam cum periculo se diutius hæsurum Constantinopoli animaduerteret, omnibus valere iussis, & arrepta sponte, nolenti tamen animo, fuga: Dauidem quoque dixit beneficio fugæ saluti atque incolumitati suæ consuluisse. Non minus certe magni & sapientis est imperatoris, summam rerum incertæ Martis aleæ non temere committere: quam prospere cedentibus omnibus, victoria prudenter vti.

PVBLICANORVM CARCER CONSTANTINOPOLI.

246. Vendit omnia per imperium suum telonia maximo pretio, vel paucos, vel plures in annos, Sultanus Osmanidarum: ideoque si maiores aliqui pecuniæ summas ei vectigalium nomine policeantur, quam reapse deinceps exhibere possint: in carcerem, veluti qui non soluendo sint, & fraudem Sultano facere voluerint, coniiciuntur. Hic carcer publicanorum Constantinopoli dicitur. Et sunt in vniuerso Osmanidarum regno publicani fere Iudæi, gens exactionibus & vsuris nimium quantum supra mortales ceteros dedita: quum ipsi etiam Turci vel Musulmani, paullo sincerioris homines conscientiæ, nolint audire publicani: non aliter, ac si cum infamia coniuncto propter aliorum nequitiam nomine, virum bonum adpellari nefas sit, etiamsi præter officium nihil ipse faciat.

ONTVM CAPISI. XYLOPORTA. PORTA lignaria. Carauanserai.

247. Ostendimus supra, capite 200, quæ porta sit hæc lignaria, videlicet ad quam nauigia lignis onerata solent adpellere: Græcisque dictam ξυλοπόρταν, ab iisdem lignis, quæ huc aduehuntur, nō quod ipsa lignea sit, quemadmodum credidit vterque Chalcocondylis interpres. De voce Caranauserai, dictum capite 14, significari scilicet hac, ædificia carauanis exstructa. Carauanas vero more Turcico se coniungentium esse agmina, quum loca minus a latrociniis tuta peragranda sunt. In hæc ergo carauantaraia, quæ amplissima plerumque sunt, diuertere cum equis, iumentis sagmatariis, mulis, & camelis, hæ carauanæ solent. Vasta sunt ædificia quemadmodum Busbequius descripsit: aliquanto longiora, quam latiora, ceteroqui quadratam ad formam accedentia: quorum in medio patet area ponendis sarcinis & camelis, mulis cattisque collocandis. Hanc aream plerumque circumcirca murus ambit interius, tres plus minus pedes altus; parietibus illis quatuor, quibus totum ædificium clauditur, adiunctus. Eius muri superficies æqua est, paterque in latitudinem pedes quatuor. Heic Turcorum cubilia sunt, heic cœnacula, heic rem expediunt culinariam. Nam ad parietes, quibus totum ædificium continetur, foci frequentes cum fumariis vel infumibulis sunt inædificati. Hospites ipsi nulla re a camelis, mulis, equis alia seiuncti sunt, quam eius muri spatio. Quinimmo ad muri pedem ita ligatos habent equos, vt capite ac tota ceruice supra murum emineant, dominisque se calfacientibus aut etiam cenantibus adstent, velut ministri: & interdum panem, vel malum, siue quid aliud, de manu eorum capiant. In eodem muro lectos sibi sternunt. Tapetem in primis explicant, quem ea de causa ephippiis aptatum fere circumferunt. Huic iniiciunt vulgo penulam, ditiores Valentinam, quam vocant: quæ mollibus e pilis contexta candidaque, linteaminum loco mihi quidem ipsorum exemplo fuit. Ceruical præbet equestris sella. Veste talari, pellibus suffulta, qua vestiuntur interdiu, teguntur noctu. Sic somnum capiunt, nullis lacessitum, extra naturalem iumentorum mandentium

tium strepitum, blandimentis. Ipsorum saraiorum, pro carauanis exstructorum, tecta pleruinque plumbea sunt.

AREA VEL FORVM TACHTAL CALA. TAMPEzim. *Chalcocondylis locus emendatus & expositus. Chalcopratia. Chartopratia. Vicus vitriarius.*

248. Aream, quæ Tachtal Cala nominatur, Laonicus in octauo forum adpellauit, & Tactalem vocari addidit. Apud actuarium Malatestanum Tectalaca scribitur. Pro illius Tactale, huius Tectalaca, repone Tachtal cala: quæ voces Turcicæ sunt, & aream tabernas ligneas habentem significant. Quippe Cala denotat tabernulam vel tentoriolum, & Tachtal asseres sunt: vt intelligantur ex asseribus factæ tabernulæ. Hæc area fere vrbis est in meditullio, non procul ab Eskisaraio, vel a saraio veteri muliercularum Sultani, de quo capite 139. Est eadem in area Sultani Baiasitis secundi meßita, cuius supra fecere mentionem annales, in eius Sultani funeris descriptione. Hoc autem loco ludicra cottidie omnis generis exhibentur, quæcumque homini venire in mentem possunt. Et adhibentur pueri, equi, asini, canes, feles, cerui, leones, vrsi, leopardi, vulpes, & nulla non alia, peregrina præsertim, animalia. Sunt istic qui chiromanticen profitentur, sunt præstigiatores varij, funambuli, luctatores, saltatores, alij propemodum innumerabiles. Ideo Laonicus inquit: Hæc ludicra quis cottidie cernat in foro, quod Tactalem vocant. Sequitur ibidem vocabulum Tampezim, quo nonnullos ex his ait adpellari. Neminem hoc declarasse arbitror hactenus, quum barbarum sit, & ignotum, addo etiam corruptum. Quippe non Tampezim Turci dicunt, sed Ziampas, quę duabus syllabis vox enuntiatur. Significat autem χεμβάτες, vt Græci vocant, qui Latinis funambuli sunt. Ad vnum huius areæ latus incipiunt illorum tabernæ, qui Persicas operis excellentis, & Turcicas itidem pictas, Græcas & alias coloris niuei læuigatasque chartas vendunt. Ideoq; Græcis hæc χαρτοπρατεῖα dicuntur. His a tergo proximus est vicus fabrorum, ex ære vasa quæuis elaborantium, qui hoc annalium loco memoratur. Is vicus in historiis Græcorum recentioribus Cedrini & aliorum celeberrimus, nominatur χαλκοπρατεῖα, nimirum a distractione vasorum ex ære factorum. Locus insignis est Cedrini de Chalcopratiis in Theodosio maiore, puto. Vici quoque vitriarij, Chalcopratiis proximi, fit heic mentio: quo tabernæ vitriariorum, vt olim erant in vrbe Constantinlana, veteris ad imitationem Romæ, sic etiam hodie conspiciuntur. Diuersus tamen hic vicus est, ab illa vitriariorum porta, de qua dictum superius, capite 200. De porta fori piscarij, quæ bolucbazar capisi Turcis est, expositum eodem capite 200: sicut & de porta Hebręa, Turcis Schifutlar capisi. Sitæ vero extra muros vrbis a foro piscario ædes, in litore maris; intelliguntur illæ, quæ muris vrbanis excluduntur ab vrbe, secundum litus Ceratini sinus exstructæ, versus septemtrionem, id est, e regione Galatani litoris.

NOVA CAIRADINIS AVSPICIIS RECEPTA.

249. Noua Turcis est, quam Castellum nouum nostri vocant, in Dalmatiæ situm finibus. Id auspiciis Karuli V Augusti receptum fuerat. Quos eius prouinciæ sangiacos ad obsidionem hanc euocatos fuisse tradunt annales, de prouincia Bozinensi accipito, deque præfectis huic: quorum princeps id temporis erat Vlumas ille Persa, de quo dictum capite 231. Translatus enim fuerat a Persicis ad hos fines, more Turcorum, non nimium transfugis fidentium: ac deinceps quoque fit eius mentio in obsidione Agriensi, anno Christiano 1552 a Turcis frustra tentata. Præerat Bozinensi prouinciæ ceu beglerbegatus, & ad Castelli noui obsidionem secū sangiacos suos septem adduxit. Virtutis eximiæ præsidiarij milites, quos hostes ipsi commendant, Hispani fuerunt, & Germani, numero ad IↃↃↃ CIↃ.

SOLEIMANES SVB PRAETEXTV DEFENdendi pupilli, *a Bano Erdeliano relicti, matrem cum pupillo Vngaria spoliat.*

250. De Ioanne Zapoliensi, Bano Erdeliano, dictum capite 223. Hic moriēs pu-

pillum reliquit heredem, tutelæque Soleimanis commendauit, Ioannem Sigif-mundũ, quem sustulerat ex Isabella Polona, cuius heic mentio fit nomine tamen non expresso, velut Turcis ignoto. Habuerat Ioannis sororem Barbaram, ni fallor, primo matrimonio coniugem Sigismundus maior, Poloniæ rex: qua mortua, Bonam duxit, Ioannis Galeacij Ducis Mediolanensis, ex Isabella Aragonia Neapolitana, filiam. Bona partu primo Isabellam hanc edidit, Ioannis Zapoliensis cõiugem, Ioannis Sigismundi matrem. Ceterum nulla fit heic in Turcicis mentio Ferdinandi Cæsaris, Vngariæ Bohemiæque regis; qui tamen hoc bellum, Perenio & Rogendorfo ducibus, gerebat. Id equidẽ fieri propterea crediderim, quod Ferdinandum Soleimanes, hostem suum, pro Vngariæ rege non adgnosceret. Notanda vero Isabellæ oratio, quam Turci reginæ nomine non dignantur, quum Budam adfirmat non suam esse, sed Sultani Osmanidæ ciuitatem. Nimis in hoc veram se vatẽ experta paullo post fuit bellua, quum Soleimanes ipsa cum filio per summam perfidiam eiecta, Budæ pariter & Vngariç reliquæ, velut in prouinciam redactæ, beglerbegum præficeret, bonus ille scilicet tutor: matre, tam Turcis addicta, cum filio pupillo, in Transsiluaniam vel Erdelium relegata. Huiusmodi nimirum esse præmia societatis & amicitiæ barbaræ solent, vt de tyranno suo moriturus aiebat Aratus: τοιαῦτα τὰ ἐπίχειρα τῆς τυραννικῆς φιλίας.

VALPOVM. STRIGONIVM.

Granus fluuius.

251. Walpou Turcis est arx, Vngaris dicta Walpo, Valponium Iouio. Vltra fluuium Drauam sita est. Post tertium obsidionis mensem a præsidiariis dedita fuit, præfecto ab iisdem capto, & hosti prodito. Strigonium nunc Granum vulgo dicunt, ab amne Grano, qui defluens a Carpathiis montibus, vbi montanæ nunc ciuitates celebres sunt, ad radices arcis Strigoniensis siue Granensis, Danubio miscetur: vnde ciuitati quoque Strigonium nomen inditum putatur, velut Istrigranium, ab Istri & Grani confluentibus. Alba regalis non tam a regum Vngariæ sepulturis sic adpellata fuit, quarum meminerũt annales: quam a regum inaugaratione, quæ hoc fieri loco priscis temporibus solebat. Istic etiam rex Ferdinandus, cum Anna coniuge, Vladislai regis filia, Ludouici sorore, XIIII die Februarij, anno 1527, adhibita S. Stephani vera corona, fuit inauguratus.

SCHIRVVAN. SIRVAN. SERBAN. ERROR IOVII.

252. Si lector ab aliis de hoc bello memoriæ prodita leget, nusquã ita descriptum inueniet. Vt Techmas Spandugino Tamas, Sansouino Tolcas etiam: sic Ercas eidem Spandugino nominatur Algas, mirifice vitiatis adpellationibus. Regio Schiruuam aut Siruan, haud dubie nunc est illa, quam prisci dixere Mediam, posteriores etiam Vaaspracan, vt apud Cedrinum in Constantino Monomacho legimus. Fallitur Iouius, quum ait, Albaniam hodie vocari Serban, vicinam Mediç, propterque Caspium mare sitam. Quippe regio Georgianorum est Albania, qui numquam vel ipsi regi Persarum, vel regio fratri paruerũt hactenus: sed Christiani, & liberi, suos principes habent: Persis dumtaxat confœderati, sicut expositum capite 189. Siruanum vero, siue Media, regni Persici membrum est: quod tametsi Mustaphas bassa vezir imperio subiecit Osmanidarum, anno Christiano 1578, & beglerbegatus in formam redegit: mox tamen Persis receptum, ab iisdem hodieque retinetur.

VVAN. VVASTAN. IBANVM CEDRINI.

253. Vrbs hæc cum arce sic ad Persici regni limites pertinet, vt etiam maiori finitima sit Armeniæ. Cedrinus in eodem Monomacho Augusto vocat ἰβὰν, πόλιν τῶν βαασπρακάν. Id Latine reddens interpres, Ibanum & Baaspracan scripsit. Ego simpliciter exprimerem, vt tanto melius intelligerer: Iuuan, aut Iuan, vrbs regionis Vaaspracan. Et quia capite præcedenti Vaaspracan, ex eiusdem Cedrini auctoritate, Mediam esse docuimus: intelligere iam licet, Wanum ad eamdem Mediam referri debere: vel ea si non contineatur, saltim finitimam videri. Wastanum significat regionem circa Wanum sitam, seu Wani territorium: siquidem Istan, siue Stan, Turcis regnum vel regionem significat.

NOTI-

NOTICIA BEGLERBEGATVVM TOTIVS OSMAnidarum imperij, quos hodie possident.

Quia Persicis in finibus extremus hic a Soleimane Wani beglerbegatus id 254.
temporis institutus fuit, libet hoc loco quamdam quasi Noticiam regni Osmanici lectoribus exhibere, descriptis ordine prouinciis eius siue beglerbegatibus, quos in Asia, Aphrica, & Europa nunc Murates hic tertius, vnici Muchemetis Osmanidæ pater, possidet: vt ita deinique Pandecten historiæ Turcicæ nostrum claudamus, visuri deinceps latius ne permissu numinis fines suos propagaturi sint, an vastissimam illam molem imperij, cunctis hactenus formidabilem populis, secundum ipsorummet oracula tamdem aliquando Deus Opt. Max. suæ declarandæ maiestatis ac gloriæ causa sit euersurus, vel in ordinem, subque iugum filij sui sic redacturus; vt Gogi Magogique sub cælo nullum amplius nomen exstet. Id enim postremis se facturum diebus, per suos indubitatæ fidei vates nobis denuntiauit. Ordiamur autem ab oriente Sole.

ASIAE BEGLERBEGATVS.

I. Anatoli beglerbeg. Eius sedes est in ciuitate Cutaige Phrygiæ maioris, quam olim Cotyaium Græci nominabant, sicut expositum capite 40. Sangiacos habet sub se duodecim.

II. Caraman beglerbeg. domicilium habet ad Caisariam Giliciæ, de qua suo dictum loco. Septem sub hoc sangiacatus sunt.

III. Siuas beglerbeg. ad Sebastiam, de qua consule caput quintum Pandectis huius.

IV. Tocatun beglerbeg. Residet ad vrbem Amasiam. Sub eo sunt quinque sangiacatus.

V. Dulgadir beglerbeg. de hac prouincia consule caput 163 Pandectis huius. Quatuor sub se sangiacatus habet.

VI. Halep beglerbeg. ad Halepum siue Berrhœam Syriæ, de qua capite 6.

VII. Scham beglerbeg. ad Damascum Syriæ.

VIII. Tarapolos vel Frapolos beglerbeg. ad Tripolim Syriæ.

IX. Maras beglerbeg. ad Marassum, propter Euphratem situm, inter Halepum & Mesopotamiam.

X. Diarbekir beglerbeg. in Mesopotamia, ad vrbem Amidam, quam Turci nunc Carahemid nominant. Sangiaci parent huic duodecim.

XI. Bagdat beglerbeg. ad Bagdatim siue nouam Babylonem, de qua cap. 4.

XII. Balsara beglerbeg. ad sinum Persicum, non procul a Bagdat siue Babylone.

XIII. Laxa beglerbeg. Antiquitus Carmania. tendit ad limites Ormuz, & Persis est finitima.

XIIII. Gemen, Aden beglerbeg. in Arabia felici, ad litus rubri maris. vide caput 241. Diuersa loca sunt, vno tamen beglerbegatu comprehensa.

XV. Chebetz, Hustio Zebet beglerbeg, vt eodem capite dictum. Locus situs in litore sinus Arabici, finitimus est imperio regis Æthiopum Præteiani.

XVI. Missir beglerbeg. Cairo præest, & toti Ægypto. Sãgiaci sub eo sexdecim.

XVII. Cypri beglerbeg. Nicosiæ vel Famagustæ degit.

XVIII. Scheherezul beglerbeg. in Assyria, Persis finitimus.

XIX. Wan beglerbeg. respicit Persarum fines, versus Siruanum siue Mediam, & Armeniam maiorem, ceu dictum capite præcedenti.

XX. Arzerum vel Erzrum beglerbeg. in Armenia maiori, ad limites Siruani siue Mediæ, & Georgianorum. Distat a Tarabosane siue Trapezunte, sex dierum itinere.

XXI. Tiphlis beglerbeg. finitimus Georgianis siue Curgginis, vt nunc adpellantur. Institutus fuit a Mustapha bassa Serdare anno Christiano 1578, mense Septembri. Locus etiã priscis notus, apud Cedrinũ reperitur in Constantino Monomacho, verbis huiusmodi: Asã (is erat e Tãgrolipicis fratre nat*) a Sultano Tãgtoli-

piee missus contra Romanos, quum Taurezium, & opidum nominatum Tephlis, præteriisset: Vaaspracaniam ingressus est, id est, Mediam.

XXII. Siruan beglerbeg. Hoc nomine Media nunc adpellatur, a metropoli Siruan, quam eodem anno Mustaphas idem cepit, & primum istic beglerbegum constituit Osmanem bassam famosum: sed a Persis non multo post eiectus fuit. Nihilo tamē minus hic beglerbegatus Osmanidarum inscriptus est libro, qui nisi restituatur, numquam se pacem facturos cum Persis profitentur.

XXIII. Temircapi beglerbeg. Locus est ad mare Caspium, porta ferrea dictus, & Capi derbent, porta faucium vel angustiarum. Cepit hunc Osman bassa eodem anno 1578, & in formam beglerbegatus, necato Schemhali Chane, socero suo redegit.

XXIIII. Cars beglerbeg. Cedrinus Carse nominat, & in Persarmenia collocat, quæ nunc Armenia maior est. Distat Cars ab Arzerum quatuor dierum itinere. Beglerbegatus cepit anno Christiano 1579, auctore Mustapha bassa.

XXV. Tschildir aut Tzildir beglerbeg. ad fines Georgianorum, ab eodem Mustapha bassa institutus, anno 1579. Porsius Tschaldung perperam scripsit.

XXVI. Fassa beglerbeg. in Mengrelia. Munitio structa per Vluzalim Capitan bassam fuit anno 1579, & ibidem institutus beglerbegatus. Sed paullo post discessum eius captam vicissim Georgiani diruerunt. Ciuitatis Phasianæ mentionem facit Leonis Augusti nouella de thronis, & episcopum eius refert sub metropolim Trapezuntis. Hæc eadem cum hodierna scilicet Phassa fuerit.

XXVII. Sochum beglerbeg. in Georgianorum finibus, a Sinane bassa vezirazeme institutus, anno Christiano 1580.

XXVIII. Batin beglerbeg. ibidem a Sinane tunc institutus.

XXVIIII. Reuan beglerbeg. Hunc locum Ferhates bassa cepit & muniuit anno Christiano 1582, ereptum Tocmaci Sultano, Persicarum partium principi. Beglerbegus istic primus fuit Cigaloglis bassa, Genuas.

XXX. Somakie beglerbeg. De Somakia, quę Chalcocondyli Samachia nominatur, dictum supra, capite 188. Beglerbegatus auctor fuit Osman bassa, anno Christiano 1583.

Posteriores autem beglerbegatus hi; bello decennali Persico, quod adhuc geritur, instituti; quemadmodum noui sunt, ita potius nomine tenus sic adpellari veniunt, nec cum antiquis comparandi. Nunc ordinem naturæ sequendo, prouinciis Asiæ recensitis meridiem versus ab oriente progrediamur.

AFRICAE BEGLERBEGATVS.

I. Cesair beglerbeg. Sedem habet in Algesair, quæ nostris est Algerium, sicuti capite 227 notatum.

II. Tunisi beglerbeg. residet ibidem.

III. Tripoli beglerbeg. domicilium ibidem habet.

Sunt autem Aphricæ duo præterea regna, libro Turcorum vel Osmanidarum (vt ipsi loquuntur inscripta) quæ tamen necdum inter beglerbegatus referuntur, sed potius tributariorum seu feudorum nomine veniunt; Fessa nimirum, cum Maroco.

Nunc ad occidentem, & aquilonem, quæ restent prouinciæ, videamus.

EVROPAE BEGLERBEGATVS.

I. Rumeli Beglerbeg, quem Græciæ vocant. Sedes eius est Sophiæ. Sub eiusdem vexillo sangiacatus infra scripti continentur.

1. Sophia Seruiæ.
2. Nigeboli siue Nicopolis, vide caput 51.
3. Kirckliss. vide cap. 193.
4. Vyza, Thraciæ.
5. Kirmen, Macedoniæ.
6. Silistra. ibidem.
7. Giustandil, ibidem.
8. Bender, versus Euxinum Keraiosque Tataros.
9. Acherman. vide cap. 159.
10. Vscopia. vide cap. 169.
11. Prisren, Thessaliæ.
12. Salonichi, Thessaliæ.
13. Trichala,

13. Trichala, ibidem.
14. Misitra, quondam Sparta, Moreæ.
15. Palæopatra, ibidem.
16. Iagnia, Ioannina Ætoliæ.
17. Deluina
18. Elbassan } Achaiæ.
19. Auelona. vide cap. 242.
20. Ducaggin. vide capur 206.
21. Iscodar, in Albania. vide cap. 121.

II. Denizi beglerbeg, qui & Capitan bassa vulgo, pro maris capitaneo siue prætore. Sedes ipsius est Gallipoli. Sangiacatus ei subiecti sunt:

1. Gallipolis. vide cap. 23.
2. Galata. cap. 127.
3. Nicomedia. cap. 74.
4. Limnos. cap. 229.
5. Mityline. cap. 138.
6. Chios. cap. 229.
7. Nexia. ibidem.
8. Negroponto. cap. 142.
9. Rhodi. cap. 229.
10. Cauala. cap. 44.
11. Napolidi Romania.
12. Lepanto. cap. 175.
13. S. Maura. cap. 178.
14. Alexandria.

III. Budun beglerbeg. Sedes eius ibidem. Subiecti sunt ipsius iurisdictioni sangiacatus hi fere:

1. Nouigrad.
2. Filek.
3. Zetschen, siue Zetzen.
4. Zolnok.
5. Gran.
6. Segedin.
7. Alba regalis.
8. Sexard.
9. Simontorna.
10. Copan.
11. Muhatz.
12. Ziget, siue Saswar.
13. Perscheu, vel Quinque ecclesiæ.
14. Sirmium.
15. Semendria.

IIII. Temeswar beglerbeg. residet ibidem. Subiecti sunt eius administrationi sangiacatus hi.

1. Temeswar.
2. Mudaua.
3. Vilaoswar.
4. Tschianad.
5. Vutschitirni.
6. Giula.
7. Vidin.
8. Lipa.

V. Bozna beglerbeg. Sedes ipsius in Bagnialuca. Sangiacatus hi subditi sunt.

1. Bagnialuca.
2. Poschega.
3. Chissa.
4. Herzegouina.
5. Lika.
6. Sazeschna.
7. Iswornik.
8. Brisrem.
9. Allatschia chissar.

VI. Coffe beglerbeg. Eius sedes est ad vrbem Capham in Taurica Chersoneso. Sangiacatus dumtaxat erat initio. beglerbego Græciæ subiectus. Præter Capham, & ei vicina loca, sangiacatus omnes ditione sua complectitur, ad Tanaim paludemque Mæotidem sitos. Sed verum si fateri volumus, beglerbegi nomen potius titulo, quam potestatis amplitudine tuetur.

Hæc meta regni barbari, nostrique laboris esto, quam Dei propitij nutu feliciter adtigisse gaudemus: & eumdem suppliciter oramus, tamdem vt abolere sanguinariam & impiam tyrannidem velit, ac veteris oraculi veritatem euentu comprobare; quo creditum pluribus a sæculis, Coranum legemue Mahumetis gladio ceptam, gladio propagatam, gladio denique terminandam: vt obstupescens ad operis diuini magnitudiné, & effusus in hymnos orbis vniuersus, accinat,

IMMORTALI ET
OPTVMO MAXVMO
DEO SOLI HONOS
OMNIS ET OMNIS
GLORIA SÆCVLIS
INFINITIS.

X

AD LECTOREM.

ABSOLVTO *tamdem operi Turcico visum est adiungere narrationem de obsidione Viennensi, qua Sultanus Soleimanes anno* M. D. X X I X *hanc vrbem grauissime quidem, sed irrito conatu, pressit & oppugnauit. Nam etsi post solutam obsidionem typis excusa prodiit, & inserta denuo fuit tomo secundo libri, cuius titulus est, Opus historicum D. Simonis Schárdij I. C. anno* M. D. L X X I I I I *Basileæ impressum: tamen quum exemplaria seorsum nulla nunc amplius exstent, nec cuiusuis sit, tanta volumina tomorum quatuor comparare: facturum me putaui rem publice vtilem, priuatim bonis gratam, si locum in hisce Turcicis idoneum, maximeq; proprium, libello darem. Quippe conseruari studiose debet memoria maximi erga Germanos vniuersos beneficij diuini, quo liberatam Viennam e tyranni faucibus eripuit; qui ceteroquin ea capta, late grassaturus in intima Germaniæ viscera, præsentissimo cum reipublicæ discrimine, fuerat. Nec permittendum, vt illustria ducum, militumque fortium nomina, qui suis vrbem, valde tunc debilem, propugnauere consiliis, & ipsorum obiectu corporum; temporis iniuria, quod humanis in rebus fieri videmus, aboleantur.*

HISTO-

HISTORIA VIENNAE AVSTRIACÆ A TVRCIS OBSESSÆ, CONVERSA DVDVM E LINGVA GERMANICA.

ANno post Christum natum M. D. XXIX. die decima mensis Aprilis, immanissimus Turcarum tyrannus Sultanus Saloymanus, maximo cum exercitu, pedestribus equestribusque copiis, aqua terraque instructissimis: incredibili omnium rerum, quæ belli vsus exigit apparatu, e Constantinopoli mouit, quo Hungaria domita, Austriam, cui auidissime inhiabat, vna cum finitimis circumquaq; regionibus in potestatem redigeret, eaque potitus, auctis prospero rerum successu animis, Viennæ, quæ magna est, ac præpotens Austriæ ciuitas, aut alicubi per Hungariæ vasta loca hybernaret, refectis postea hominibus, iumentisque, recens, appetente vere, liberis Germaniæ populis, indignum fœdæ seruitutis iugum, imponeret, cui rei gerendæ triennium integrum destinauerat: proinde aduersus finitimorum circumquaque hostium insidias quibus visum est locis valida præsidia imposuit. Authorem Cepisiensem ferunt comitem Ioannem, quondam Transsyluaniæ Vaiuodam, quem rege Ludouico, miserandum in modum vna cum exercitu trucidato, dira regnandi libido inuaserat: quocirca malis artibus ambire, callidis consiliis potentes quosdam Hungariæ proceres sollicitare non acquieuit, donec a suæ factionis hominibus adiutus, regiam coronam, contra ius, phasque inuolauit. Rei indignitate commotus inclytus Austriæ Dux Ferdinandus, ad quem ius regni legitime pertinebat, non magno quidem, sed bene instructo, ornatoque exercitu Hungariam ingressus, hoste profligato, & propriis etiam possessionibus pro iure belli exuto coronam de more regni sollenniter, legitimeque potitus est. Hinc Comes Cepisiensis re speque bona destitutus, desperatis rebus, inexpiabili sese scelere obstringere non dubitauit. Patriam prodere, vt exitiabilem Christi nominis hostem, Germaniæ immitteret, ausus est. Turca itaque cum exercitu ad Albam Græcam, quæ portæ instar Christianis nationibus semper habita cum venisset, Comes Cepisiensis, fatale patriæ malum, pessimis artibus nunquam non deditus, natiuo Germani sauguinis odio præceps, legatos mittit, qui crudelissimo hosti tutũ per Hungariam iter indicarent, rationem ac viam affligendæ, vastandæque Germaniæ præscriberent: quos tantæ proditionis authores, cum Turcarum Cæsar summa cum voluptate audiisset, inito vtrinque nephario fœdere, testis ingentis ac nouæ lætitiæ vlulatus per Turcarum agmina exortus est. Ter humum proni deosculabantur: omnibus igniariis tormentis, quas bombardas vocant, lætitiæ signum dabant. Ipsorum numini fusis precibus, gratias agebant, quod ea hora Hungariæ regnum, ac populi cum Turcis fœdus amicitiamque coierint: deinde Turcarum Cæsar exercitum recta ad Budam duxit, cui in itinere Cepisiensis Comes, haud ita magna cum militum manu se coniunxit, se, regnumque patriæ proditor consceleratus, in hostis fidem ac manus commendauit, recepitque vniuersam Hungarorum nationem auxiliaria arma, aduersus Teutonum populos, vltro laturam. Quæ Turcarum tyrannus in eam partem accepit, vt quoniam satis sciuerat, illius technis Ludouicum regem trucidatum, nepharias in regno actiones non semel agitatas, a proditoris quasi aspectu refugeret, abhorreretque: neque ita magno plausu acceptum, Budam vsque a tergo exercitum sequi compulerit, a suis disiunctum. Et quo facilius Hungariæ regno, cui inhiabat, potiretur: edicto publico promulgauit. Quicunque Ioanni Cepisiensi Comiti, quem regem appellabat, cuius in regnum vindicandi gratia, sese venisse prædicabat, se non dederet, obtemperaretque, eum sese ferro, flammaque aboliturum. Qui vero dicto audirent, re-

gique parere in animum inducerent, iis pristina iura, immunitates, libertatem'q; pollicebatur. Quibus minis coactæ ciuitates, Quinqueecclesiensis, Alba regalis Pestensis, aliæque præterea multæ sese, nihil reluctatæ, hosti dedidere.

Sola Buda, præsidio duorum vexillorum, quæ Christophorus Pesseter, & Ioannes Traubinger, Capitanei ducebant, freta, hostis minas contemnere ausa: circumfusa Turcarum agmina, aliquot dies fortiter repugnando, remorata est tam diu, quoad iugi hostium oppugnatione debilitati, fracti, speque contra tantos impetus tuendæ vrbis, destituti milites Germani, ad arcem refugere, vltro vrbe hosti relicta. Arx porro ad voluptatem magis, quam vim instructa erat, neque natura, neque hominum opera satis munita, proinde factum, vt de ea seruanda diffidentes, de salute quæ in vltimum discrimen vocata videbatur, cogitarent. Ideo conditiones quas, si arcem vltro dederent, Turcarum tyrannus tulerat, accepere, arcem in hostium potestatem dedere. Erat autem in conditionibus, Turcarum Cæsarem, si arcem traderent, omnium saluti, vitæque parcere decreuisse, comites insuper daturum, qui saluos eos ad suos perducerent. Firmatis itaque, signatisque propria Turcarum Cæsaris manu litteris, fidentes milites, relicta arce prodiere, acceptisque conductoribus, abitum parabant, sed infelices qui perfidi hostis datam fidem, tutam existimarint. Vix portas vrbis egressi, a Ianizaris, (sic illi Prætorianos milites vocant, rei militaris expertissimos, in quibus spes omnes rerum gerendarum sitas habent) excepti, circumuentique, armis primum, bonisque exuti, nudique dimissi, deinde haud ita longe a Buda crudelem in modum trucidati: ægre ex omnibus sexaginta dilapsi, seruatique, perfidiæ plus quam Punicæ testes euasere. Occupata Buda, Turcarum Cæsar recta exercitum ad Viennam adducere properauit. Budæ Cepisiensem Comitem, & Ludouicum Gritti Veneti ducis filium nothum, cum quinque millibus peditum, tribus equitum, reliquit. Quæ ad Danubium sitæ arces, castella, oppida, vrbes, vltro hosti paruerunt; in quibus Plintenburgium, Strigonium, Comaronum, Altenburgium, ita munitæ arces existunt; vt si ea, quæ debuerat, in earum præfectis fides, probitasque fuisset, & præcipue, si Strigoniensis Archiepiscopus, fœderum sacramentorumque oblitus, sui saltem officij, nominisque memor esse voluisset, arcem situ, arteque munitissimam, & ad inhibendum, crudelissimi tyranni impetum appositissimam, non vltro apertam, præsul Christianus, exitiali Christi nominis hosti obtulisset, adque illius partes desciuisset. dierum aliquot moram sane Turcarum Cæsari obiecisset, quoad regia maiestas vndique contracto, quam poterat validissimo exercitu, aduersus hostium immanes copias sese armasset, firmassetque: tantam cladem respub. Christiana non accepisset, Austria, ferro, ignique vasta non iaceret, tot hominum millia per summam crudelitatem interfecta, non desiderarentur; irreparabilia damna declinassemus.

Hic nihil cessans Turcarum Cæsar, mira celeritate Viennam versus contendit, eamque vicesima secunda die Septembris, nona hora, ante meridiem, aliquot millibus equitum, absque vlla intermissione, quoad reliqua immensi exercitus moles cōflueret, obequitari tentarique fecit. In vrbe sæpe ad arma signum datum, quo securi militum animi, ad obeunda, sustinendaq; futura prœlia, acriores vigilantioresque deinceps concurrerent. Quę cum insperata omnium animis accidissent, militiæ præfecti, & a consiliis, de vrbe tenenda consilium inierūt: cumq; vndiquaq; suburbiis cincta esset, quæ hostium insidiis opportuna vrbi defendendæ obstare videbantur; decreuere incendenda, diruendaque. quod cum non segniter milites effecissent, atq; adeo perpetuo quatriduo, effractis foribus ædium, direptis, hostilem in morē, infœlicium ciuium bonis, vino, quo ea vrbs abundat, partim excepto, partim in terram effuso, pulsatis dominis, si qui sua seruare studebant, octingentas domus subruerunt. Deinde militiæ præfecti, a consiliis, tribuni, milites, vnanimi consensu, sacramento fœdus pepigere, sese vrbem pro virili tueri velle, seruateq; tot menta, quę amissa, magno hosti adiumento forent, ad reliquias Germanicæ nationis superandas. Et omnino pro Christi fide religioneque, si quis casus vocaret, vna strenue pugnando aut vincere, aut fortiter occumbere.

Hinc

Hinc ad hostem ab vrbe depellendum, versa consilia: munita variis operis mœnia: sua, quam tueretur, cuique Duci designata vrbis regio est. Illustrissimus Princeps, Comes Palatinus Rheni Philippus, Bauariæ dux, &c. qui vltro præsentibus periculis caput suum obiicere non dubitauit, centum equitum turma tempestiue Viennam ingressus, quod eius patruus Fridericus, comitiis Spirensibus, aduersus Turcas omnium principum consensu, supremus capitaneus ac Dux electus, subito hostium aduentu exclusus, Crembsij resedisset, in eius locum nepos suffectus, cum reliquis sacri Imperij ducibus, qui XIIII vexillis peditum præfuerunt, eam vrbis partem, quæ a porta est, quæ Hungariam versus patet, & Stubarum nomen sortita est, ad turrim vsque Rubeam, quam vocat, defendendam suscepit. Eck a Reischach, cuius ductu tria millia peditum parurent, portam Carinthiam, quæ ad hostium vim minus munita, fidelius præsidium exigebat, ad Augustini ædem suorum robore vallauit. A quo Abellus ab Holeneck, qui Stiriæ auxilia ductabat, duo vexilla peditum, regionem Vrbis, quæ ad arcem vsque sita est, cũ suis insedit. Arcem Leonhardus a Vels, cui imperatori Veterani per Hungariam variis casibus exerciti, obtemperarunt: hortorũ arcis Maximilianus Leisser partem tuebatur. Arcis item portam, ad vsque Scotorum portam, & Iudæorum turrim, occupauit.

His in subsidium, si qui casus vocaret, quatuor Vrbis areis, quingenti equites Austriaci subornati: vtrinque præterea ad Scotorum portam Ioannes a Greisneck, & Ioannes Hauser duarum vrbis regionum, ciues substituerunt: reliqui ciues præfecto ciuium, & iudici parere iussi, quibus restinguendi incendij, si quod exortum esset, partes datæ. Reiprechto ab Eberstorff, qui duobus vexillis præfuit Austriacis, regio vrbis, quę a Iudæorum turri tenet, & *im Ellendt* germanice appellatur, concredita. Inde Hispani milites ad Carinthiorum portam, vbi maius periculum vrbi imminebat, virtutis ergo, & ob tormentorum, quos arcobusos appellant, copiam accersiti sunt. Reliquam vrbis partem, qua Danubius præterlabitur, ad turrim vsque Rubeam, & Imperij auxilia, Ernestus a Brandenstein, quem duo millia Bohemorum secuta sunt, vna cum Wilhelmo a Wartenburg, & Comite Ioanne ab Hardeck, qui ducentos equites ducebat, insederunt. Duces, militiæ præfecti, & a consiliis, nobilissimi atque optimi quique, quod magnus metus animos omnium inuaserat, vtrinque ad Carinthiorum turrim pulueribus submotis, mœnia subrutum, diuulsumque iri, vbi summum periculum erat, ibi summopere excubandum rati: inter quos Ioannes Cacianer fuit, Stiriæ & Carinthiæ auxilia: Caspar item Ritschan, & Sigismundus Leysser cum duobus vexillis militum, a Carinthiorum porta ad diui Augustini ædem in omnem euentum instructi paratique consistebant. Cum porro descripta munia, quisque obiissent, delegatasque vrbis regiones occupassent, tormenta ænea producta, perque vrbem, mœnia ac turres distributa, præcipue autem super Carinthiorum turri collocata instructaque sunt, quorum aliqua crebro iaculandi impetu puluerum vi rupta dissilierunt, neque vllus sane locus ad vniuersum Turcarum exercitum circumquaque impetendum vexandumque oportunior fuit. Indeque adeo maxima damna Turcis illata plærique ex captiuis affirmarunt. Portæ vrbis omnes clausæ, communitæque fuere, vna Salis porta, qua ad Danubium itur, aperta, vnde eruptio, si qui casus tulisset, fieri posset. Nauigia bellica celocesque optimi regis Ferdinandi prouidentia, maximis impensis a fabris Italis, aduersus Turcarum Nassadistas instructa armataque, in naualibus exusta, concisa, ac submersa sunt. nautæ enim Itali, qui in spe erant, frustra expectabantur. Ad murum proxima ædificia, quæ gerendis rebus obstare videbantur, solo æquata. Ligneæ tegulæ, ne exceptis malleolis, ac sulphuratis iaculis, incendium alerent, circumquaque deturbatæ. Iacti præterea aggeres ab ea vrbis parte, qua hostis pręcipue timebatur, vt si etiam mœnia subruta forent, vnde se defenderent, haberent.

Interea dum hæc fierent, qui Turcæ exercitum præcurrerunt, pernicibus equis freti, nostros assiduis incursibus exercebant, quibus cum toto triduo acriter nostrates equites congressi, quosdam captiuos trahere, cæsorumque capita in vr-

bem referre: nulla ab armis quies, nulla intermissio fuit, donec immanibus hostium copiis, campi circumquaque completi sunt. Vicesima tertia die Septembris, equitatus nostri circiter quingenti, per Stubarum portam, quæ nōdum clausa erat, progressi: cum hoste ad diui Marci ædem concurrerunt, & cum hostium ingruentium impetum non ferrent, auersi sese ad mœnia proripuerunt. Eo prælio tres e nostris cæsi, septem capti fuere, in quibus Comitis Ioannis ab Hardeck vexillifer Christophorus Zedliz fuit, qui ab equo deturbatus, vexillum alij, qui ad vrbem referret, commisisse fertur. Turcæ, tribus, qui ex nostris cæsi, capita abscidere, tribus item ex iis, qui quatuordecim, ad Diui Marci ædem, mille passus pro Stubarum porta in ptochodochio leprosi ægrotabant, interfectique sunt, capita ademerunt, quæ pilis totidem præfixa, captiuos equites ad Turcarum Cæsarem ferre coegerunt: qui cum ad Cæsarem Turcarum perducti constitissent, eos interrogauit, an non essent principes, ac gerendarum rerum, militiæque præfecti, vrbem dedituri: cui responderunt captiui, obfirmatum esse apud omnium animos, obsidionem tam diu tolerare velle, quoad vitam, spiritumque ducere queant: quo sermone Turca perculsus, deinde quanta hominum vis intra mœnia esset, item interrogauit. Responderunt, Doryphoros XX millia esse, equites duo millia. Tum vbi Rex eorum esset, quæsiuit. Lincij eum agere responderunt, idque oppidum ad ripam Danubij XXIIII milliaria longe a Vienna situm esse. Ad hæc Cæsar, Quæram illum etiam si in medio sit Imperio, ac reliquos Germaniæ populos inuisam. Percontatus præterea est, suburbia quamobrem exussferint. Fieri enim non posse, vt vrbē seruent. se nihil dubitare, quin potiturus sit. Ad quæ illi, se nescire responderūt. Interim nostri, duobus e captiuis Turcis, velatis oculis, per ciuitatem ductis, liberam ad suos redeundi potestatem fecerunt. Quo facto vexilliferum, cuius ante mentionem fecimus, egregie aurata sericiaque veste adornatum, cum tribus e captiuis, quibus trinos ducatos dono dedit, saluos XIIII die Octobris ad vrbem remisit, in mandatisque dedit, quo dicerent militiæ præfectis se, si vltro ciuitatem dederent, cum eis pro mœnibus pacisci velle, oblatis bonis conditionibus: neminem ex suis intra ciuitatem intromissurum: nullius rem, salutemue offensurum, eorum qui in vrbe essent: quod si facere recusarent, negauit se inde discessurum, quoad vi armisque expugnatam occupet, ex omni ætate minores, maioresque natu trucidet, vrbem igni in cineres redactam, solo æquet. Subiunxit præterea, vt dicerent, quando vnus Deus sit, qui cœlestia moderetur, æquum esse, vnum caput, vnum principem orbi terrarum imperare. Eum sese esse velle, vitamque acerbam habiturum, quoad illos, vniuersamque Christianorum nationem armis subegerit, suæque ditioni parere coegerit. Ad quæ cum nihil prorsus responderetur, instructis ordinibus exercitus robur Viennæ admouit. Oppidum Pruck & arcem Trautmansdorff, quod resistere tantis viribus desperabant, iustis rationibus nihil reluctantes, in deditionem accepit, nemini quicquam damni fecit, inque discessu etiam ab omnium bonis temperauit. Quibus locis occupatis, ex infinita multitudine prædonum exercitum, circiter triginta millia, Michaloglio Bassa duce, (Hi nullis stipendiis militant, ab reliquo exercitu pernicibus equis effusi, oppida, pagosque incendunt, & prædam agunt) longe lateque amandauit. Quocirca Stiriam penetrantes, & ex altera Danubij ripa, ad Laureacum vsque, peruetustum superioris Austriæ, supra Onasum flumen oppidum, peruadentes: inaudita efferatæ immanitatis exempla edidere, dies, noctesque, iugibus incendiis continuarunt: prædam ex hominibus, iumentis, pecudibus, reque familiari egerunt, nullum crudelitatis genus interim omittentes, cæsis crudelem in modum, quos captiuos ducere posse desperahant: in mulieres, ac teneram ætatem omni libidine intemperantissime abusi: prægnantibus exciso vtero fœtus eripientes, partim terræ alliserunt, partim hastis præfixos sanguine rorantibus deferebant: ex præda quæ ferre non poterant perdiderunt.

Obsessa autem Vienna est XXVI die Septembris, aqua terraque circumcirca, immanibus Turcarum agminibus, vt ex edita Diui Stephani, elegantis, vetusti

ac rari

ac rari operis pyramide, vnde longiſſime proſpectus patet, humani oculi acies, exercitus magnitudinem ſuperare,comprehendere,metiriue nequiuerit. Ad decem millia paſſuum denſa tentoria, circiter viginti quinque millia numero (ſic enim fere compertum eſt) poſita tenebant. Ipſe Turcarum Cæſar,ad Diui Marci, quæ ædes in via,qua itur in Hungariam,ſita eſt,caſtrametatus vſque ad Schuechat, & arcem Trautmansdorff; Imbraim Baſſa ſupremus Turcarum Cæſaris a ſecretis, & capitaneus, ac rerum penè omnium gubernator, a Danubio ad vſque Viennæ montana, caſtra habuit. In medio Turcarum Cæſaris exercitu, quemadmodum veriſſimis authoribus didicimus, tercentum ænea tormenta, quas bombardas vocant, collocata: vallo, foſſaque circum caſtra munita, & ad piœlium parata, inſtructaque omnia. Cæſaris caſtra, magnifice intus, de gentis more, auleis, aureis puluinaribus adornata, foris auratis faſtigiis collucebant, quæ quingenti circumſtipabant ſatellites, arcubus armati: ante tormenta mediocri relicto ſpacio, robur exercitus, quos Ianizaros vocant, conſiſtebat. Hi feruntur magna apud Turcarum Tyrannum authoritate eſſe, in quibus ſpes omnis victoriæ pendeat, quique eligendi Imperatoris poteſtatem habeant. Numero duodecim millia fuere. Deinde Baſſæ, duces, & capitanei, ex Natolia, id eſt, minore Aſia, Boſſena, aliiſque Turcæ ſubiectis prouinciis, poſt mœnia ad Cecium montem vſque obſidebant. Naſſadiſtæ, qui celocibus, actuariiſue nauibus freti, aduerſo flumine, Danubium tenerent, ripam fluminis ad Nuſdorff vſque quinque millia paſſuum a Vienna occupabant. Vbi porro Turca animaduertit, eam vrbis partem, qua Carinthiorum proſtat turris, vt infirmiorem, noſtrum præſidium fortiter inſediſſe, indeque tormentis ſuos milites præcipue impeti, vexarique: eo vim omnem contulit exercitus ſui, turrim expugnare conatus: in ſuburbiis, quæ exuſta a noſtris militibus; ſolo, ob ſubitum hoſtium aduentum, nondum prorſus æquata erant, magnam vim tormentariorum exercitatiſſimorum collocauit, qui perfoſſis muris, poſt quos latebant, tuti, noſtros e mœnibus eminentes, certiſſimis ictibus impetiuerunt, multoſque adeo inſidiarum rudes confecerunt; quoad damno icti cauerunt, ne quis appareret. Grandiora tormenta poſt ſuburbia conſtituit, quibus aduerſam Carinthiorum turrim vehementiſſime impugnauit. tanta interim, ad grandinis ſpeciem, ſagittarum vis effuſa eſt, vt proxima muro tecta, denſa ιaculorum ſegete completa horrerent. Viceſima deinde ſeptima die Septembris Naſſadiſtæ quingentis celocibus Danubij pontem inuaſere, occupatum exuſſere: (etſi non vanum eſt, noſtros quoque priores, partem pontis ſubruiſſe) ibique in ripa caſtrametati, iter aduehendi commeatus, intercluſerunt. quod vbi a noſtris animaduerſum, equitatus cum tribus millibus peditum vrbem egreſſus, prœlio hoſtem laceſſiuit. ſed cum noſtri tormentorum grandiorum parum ſecum produxiſſent, hoſti in fugam verſo haud ita magnum damnum intulere. Eadem die Fridericus Rheni Palatinus, cum Wolfgango item Palatino, ad Crembſium appulit; qui ſi maturius veniſſet, magnum noſtris conſilio & armis ſubſidium adiunxiſſet. Cum autem certis authoribus pontem exuſtum dirutumque cognouiſſet, cum pleriſque aliis Crembſij inuitus reſedit. Intercluſis itaque aqua terraque itineribus, vt nihil neque inferri, neque efferri potuerit, circumquaque omnibus hoſtium copiis refertis viis, reliquum fuit, vt in vltimum diſcrimen vocati, noſtris corporibus, qui pro hoſtium ingentibus copiis ſane parua manus fuimus, hoſtilem impetum in omnem caſum ſuſtineremus. Quantus autem ſtrenuiſſimi cuiuſque animum timor, quanta denique vitæ ac ſanguinis vilitas inuaſerit, qui vtrinque res ex æquo æſtimauerit, facile conſiderabit; præſertim ſi expenderit, Viennam neque natura loci, neque arte hominum ſatis munitam, muro tantum aggeri impoſito, veteri ac vix ſex pedes denſo, vallatam; ad quem ſicco pede aditus militi pateat. Accedit, quod vrbs bene magna, vndique imminenti hoſti præſidia varia opponere neceſſe habebat. Erant autem qui in vrbe tuenda occupabantur milites, non plures XVI millia. Accedebant ciues, quorum multi non comparebant. Nam cum inutilem militiæ ſexum, vxores,

paruos liberos, matres, propinquos, senio ac morbo confectos, pie prosequerentur, iis ereptis ad communes fortunas defendendas redituri; hostis inusitata celeritas illorum consilio obstitit. Turcarum vero, cum exploratores nostri, tum illorum captiui, pro vero retulere, ter centum millia fuisse; qui si, vt solent, vno impetu vndiquaque ad mœnia successissent, tam pauci ne sustinerent oppugnationem, magnus metus inuaserat. Quare nihil deterriti, generosi animi Principes, Philippus Comes Palatinus, & qui vices Regis agens, summus Imperator designatus erat, Comes Nicolaus a Salm, natu grandior; Wilhelmus a Rogendorff, ac ceteri militiæ præfecti, & a consiliis tam paucorum militum virtuti non diffisi, intra vrbem ita affectam strenue perseuerandum decreuere.

XXIX autem die Septembris, qui Diuo Michaeli festus fuit, duo millia quingenti milites per Carinthiorum portam, eruptione facta, Turcarum circiter ducentos, Duces item duos interfecere, cum e nostris non plures tribus desiderarentur: quod si dimidia hora ante vrbem exiuissent nostri, Imbrahim Ducem, quem bassam vocant, vrbis situm speculantem, comprehendissent; qui omnium Turcarum Imperatoris actionum, consiliorumque gnarus, non pœnitenda præda venisset. Hispani interim, aliique milites, aliquoties pauci numero, plus minus quinquaginta vrbe egressi, per vineas plerosque hostium ex insidiis imprudentes oppresserunt, ac spolia tulerunt: non raro ipsi tamẽ temeritatis suæ pœnas dedere.

Iam spe vrbem Turca deuorauerat; quippe qui terrori fore omnibus tam immanem potentiam putarat: quibus in fugam coniectis, vrbem desertum iri, aut certe minus coactum iri, sibi certò persuaserat: ideoque tormenta ænea, quibus tentata mœnia subrui solent, in naues imposita, a tergo dimisit. Cum autem præter opinionem præsidia vrbis impauide hosti resisterent, alia via aggrediendum duxit: cuniculis actis, magnam vim puluerum muro subiecit; malleorum atque ignitarum sagittarum magnum numerum in vrbis fastigia effudit. immisit præterea Germanos quosdam pecunia corruptos, qui vrbem (quod tres deprehensi in quęstione confessi, qui XVII die Octobris iusto supplicio, in quatuor partes laniati sunt) variis locis, præscripto tempore incenderent. quo, cum omnia incẽdio miscerẽtur, ipse disiecto muro, aditu facto, perturbatos opprimeret. Quod cõsilium haud eos clam fuit, qui rebus gerendis, in vrbe inuigilarũt. Neque enim nisi mediocribus tormẽtis impetebat hostis, ac manuariis, quos arcubusos appellãt, ad omnium admirationem, diu noctuque, nulla intermissione certissimis ictibus imminebat. quæ muros labefacere, subruereve possent, nulla audiebãtur. facilis itaque coniectura fuit, more suo Turcam variis locis, actis cuniculis, perfossoque muri fundamento, pulueribus adhibitis, ruinam aditumque moliturum. Qua vero vrbis parte penetraret hostis, nesciebatur; quoad Turca quidam ad mœnia, prope Fibri quam vocant turrim, vltro se offerens, prima Octobris die bene mane deprehensus indicium fecit. quo edocti Duces, aduersus hostium cuniculos, fodere instituerunt: neque infelici successu, ad Carinthiorum turrim, quam summopere Turcæ solo æquare conabantur, Turcarum operas nostri excepere; iisque propulsatis, magnam vim pulueris, vt quidam autumant, ademere. quæ res Turcarum Imperatori, magnæ admirationi mixtum terrorem attulit. Christianis parentibus se natum index fassus, de variis rebus interrogatus, verissime respondisse repertus est. Nam a pueris inter Turcas eductus, plurima eorum consilia callide imbiberat. De Turcæ consilio interrogatus, respondit, decreuisse vrbem, disiectis puluerum submotorum vi turribus, violenter derepente capere: docuit loca, quibus perfodere pararet: de tormentis respondit: terra quadringenta ænea tormenta aduecta esse, quæ pugni magnitudine globos iacularentur, ac maiora etiam quædam: aduerso autem Danubio, non plura subornata decem prægrandibus XX pedum longitudine. De nauigiis Turcæ respondit: Imbrahim Bassæ sexaginta naues parere: Turcarum Cæsaris nauium, se numerum nescire: Nassadistarum autem, quadringentos esse: omnibus porro nauigiis quinque armatorum millia ascripta: prægrandia quædam aliquot retro a Vienna milliaribus, relicta. De numero militum ait, ferendis armis idoneorum centum

millia esse; in quibus duodecim millia Ianizarorum, qui Imperatorem Turcarum stipent; sex item millia, qui Imbrahim Bassæ adsint: horum armaturam esse, tormenta manuaria, arcus Parthicos, & pila non admodum longa; reliquos equestres esse. De summa mortalium, Turcarum exercitus interrogatus, circiter tercentum millia, numerari affirmauit. De camelis deinde, viginti millia agi respondit, pabulo, farina, armisque onusta: neque vltra milliare vnum, vniuerso cum exercitu, hominibus, iumentisque defatigatis, proficisci posse Turci asseruit. Multi captiui Turcæ quæstioni adhibiti fuerunt: sed hoc diuinitus (sic enim credere phas est) oblato indice, nihil veracius, præsentique rerum discrimini salubrius fuit. Ideoq; virtutis ergo Generosus Heros Guilelmus a Rogendorff, quoad viueret, homini victum amictumque pollicitus est. Huius porro indicium secuti Duces nostri, quibuscunque locis hostium operæ cuniculos agere parabant, diu noctuque suos in contra fodiendi opere continuere; ita vt vtrinque quatuor pedum spatio aliquando concurrere viderentur.

Quarta Octobris die, Turcæ adeo vehementibus omnis generis tormentorum fulminibus vrbem concusserunt, vt in stuporem veteranos, ac multo rerum vsu peritissimos exercitatissimosque milites coniicerent; qui se tantum tamque horribilem fragorem, nullis bellorum casibus vnquam expertos affirmarunt. Interea temporis hoste in agendis cuniculis occupato, nostri circiter octo millia rei sese bene gerendæ occasionem nactos rati, sexta die Octobris, quo hostem suburbiis arcerent, & agentes cuniculos explorarent, per Salis turrim erupere; multos e Turcis in suburbiis pro areis porta, & Carinthiorum turri trucidarunt. Extitit interea quidam inauspicato clamore, strenue aduersus hostes irruentes reuocans, quod ordines componere, & aciem instruere consilium esse diceret. quo clamore, ceu panico terrore externatis repente militibus, receptu fugæ simillimo ad vrbem trepidabatur: adeo vt dēso fugientium agmine, multi in vallū fossamq; deuoluti, propriis armis, alij grauiter saucij, alij occisi fuerint. Ea eruptione Wolfgangus Hag, qui Dux, vexillo vni præerat, cum quibusdam primi ordinis militibus, & Hispanis, (qui primi sese omnibus periculis offerre ausi fuerunt) cum reliquos a fuga dehortatus, sese vt sequerentur Germani animi, ac fugæ nesciæ virtutis memores obtestaretur, longius in hostium insidias præcipitatus, destitutusque, fortiter pugnando oppetiit. Eadem die circa meridiem Turcæ camelos, sarmentis onustos, ipsi quoque onera baiulantes ad mœnia adegere. fossas impleturi videbantur, quo facilius aggerem exuperarent: sed nescio quomodo hosti certe consilium displicuit. Nihilo secius nostri instructa acie, suo quisque ordine, locoque hostem opperiebantur. Eck a Reischach strenuus miles, tres ea die glandes plumbeas, aduerso pectore excepit. summi Dei beneficio, ac ferrei thoracis, loricæque bonitate tectus, incolumis seruatus est.

Octauo porro Octobris die, ac pridie ante vtrinque ad Carinthiorum turrim per murum cuniculos egere, fundamentaque muri incidere; hac arte rati, mœnia suppositis excussa pulueribus, intra ciuitatem prolapsura, nostri rerum non ignari, præualidas trabes circumquaque muro admouerunt. quo factum vt incensis pulueribus disiecta mœnia, nostris indemnia foras prolaberentur. Dirutam muri partem subinde qui in vrbe erant, vt res ferebat, sarmentis ac trabibus, refecerunt. curæ omnium, magis ac magis ad vigilandum intentæ. Duces ipsi ad laborantem vrbis partem excubarunt. nulla quies, nullus oculis somnus capitur: perpetuus hostis amoliendi animos defatigat labor: iam proditionis suspicio, iam incendiorum metus, ducum vexat mentes. Eadem die, quidam e Turcis captus est; qui capitis periculo affirmauit, Turcarum Cæsarem non vltra decem dies ad Viennam fore. quod verum esse euentus docuit. Postero deinde die mane infra Carinthiorum portam hostes per foramen in vrbem summa vi penetrare conati; tamdem a nostris propulsati. A meridie circiter tertiam horam iterum tormentis æneis fulminare cœperunt; & murum prope Carinthiorū turrim, e regione Diuæ Claræ, duobus locis puluerum vi subruerunt. in ipsa interim muri ruina magno conatu aggerē superare, & per apertū murū inua-

dere parabant. Fortiter nostri hostem sustinuerunt, multi Turcarum occisi: Hispani quidam, Germanique milites, vna cum muri parte, cui insistebant, eiecti, deuolutique, fere salui euasere. Hic raro casu, quidam tormento ictus, pro mortuo habitus; deinde illæso corpore in illius marsupio, plumbeus globus inuentus est. A nona Octobris die ad duodecimum, nulla intermissione, tormentorum assiduis ictibus cuncta personant: subinde ad mœnia euaditur; neque in vrbe cessatur: vehemens vtrinque certatio; ab vrbe omnis generis tormenta in hostes effunduntur. Musicis interim instrumentis, tubis, tibiis, cornibus, fistulis ac tympanis, infractum imperteritumque animum nostri significabant.

Duodecima deinde die Octobris, ad Carinthiorum portam ex altera parte, Stubarum versus quam vocant portam, iterum Turcæ magnam muri partem deiecere; neque vno tantum loco fumus apparuit. quod indicio fuit, pluribus locis, subiectis pulueribus, hostem simul mœnia subruere conatum. Sublato illico vexillo, Hispani Germanique milites, fortiter sese hosti ostentant. sed Turcæ terrore perculsi, neque diu, neque ita magna vi, nostris negotium facessebant: ad oppugnandumque, quod e speculis ac turribus quidam in vrbe viderunt, Turcarũ Duces frameis fustibusque suos milites pulsatos, adigere nequaquam potuerunt: si qui ad fossam adacti, illico fugam retro arripuerunt. quam nos potentem manũ summi Dei fuisse interpretamur; qui cor virtutemque adimit, quando, quibusq; voluerit. Statim post subruta mœnia, Turca, Carinthiorum turrim prægrandi ac violento tormento aggressus, certissimis ictibus, lapideis globis, fastigia turris impetiuit, deiecitque; sicque nostris Bombardarum præfectis, defendendæ vrbis, ex ea parte, quæ sola igniariorum tormentorum capax erat, & vnde magnam cladem hosti obtulerant, facultatem ademere. Quamquam per noctem, quoad fieri potuit, admissa damna refecere: completa fimo vasa muri instar oppofuere, sub quibus tuti hostem vexarent: quorum tamen multi insigniter periti à Turcis, manuariis tormentis icti, occubuere. Continenter interim Turca oppugnationem vrgere, suos animare, cohortari, impellere, vt superato muro vrbem (quod facillimum factu erat) caperent. Decreuerat enim Turca, antequam infectis rebus, se in Hungariam reciperet, id quod e captiuis cognouimus, omnibus viribus, vndiquaque vrbem aggredi, atque vltimam oppugnationem experiri. quod nostris magnum metum attulit; fecitque verisimile, quod a decimosecundo Octobris ad XIIII ab oppugnatione temperabatur. Hic varij vulgo, vt in magno metu, rumores spargebantur. Certum erat, Turcam, antequam infectis rebus discederet, omnia moliturum; quando subrutis in immanem aditum muris, diurnis nocturnisque oppugnationibus, nihil prorsus profecisset, per cuniculos in vrbem inuasurum; derepente ex insperato nostros oppressurum, vndiquaque emergentibus e cellis vinariis, per insidias, hostibus, plerique suspicabantur: timebatur præterea, ne stationes militum, subiectis pulueribus disiicerentur, non sine magna nostrorum clade. Sed pro sui populi salute, si vmquam aliàs, hoc tempore sane excubauit summus Deus; qui animos nostrorum auxit, atque hostium audaciam repressit; monitumque hoc exemplo Christianum populum maluit, quam funditus perditum. Nam XIIII Octobris, contra omnium expectationem, hostes iterum, igniariis manuariis, ac item grandioribus instare, ac magnam plumbeorum globulorum vim, ad glandium speciem, oblongorum, in vrbem iaculari. Decima deinde hora noctis, incensis castris (quod e quibusdam Christianis, qui effugerant, percepimus) magno vlulatu, (quem fuisse captiuorum existimabamus, generis ac nominis nostri Christianorum, qui spem magnam fouebant, se tamdem aliquando liberatum iri: sed valde sua miseros fefellit opinio: siquidem in fuga partim arrepti, in perpetuam seruitutem; partim crudelem in modum concisi, ac laniati, oppetiere) fugæ simillimum discessum properarunt. Merito itaque generosis ac fortibus militibus summi quique honores haberi debent; qui gratia summi Dei, suo robore, Christiani sanguinis sitientissimum hostem remorati, & a Germania, quæ firmissima est Christianæ Reipubl. pars, suis corporibus excluserunt. Quod si Viennam Turca cepisset, igniariorum tormentorum ornatissimam

tissimam

tiſſimam, inſtructiſſimamque copiam in ſuam poteſtatem redegiſſet; eo ipſo anno, per autumnum in ſuperiorem Germaniam facile penetraſſet. quam ſi occupauerit, quod Deus nolit, actum eſt de Chriſtiana libertate; ſub omnium grauiſſimo tyranno, duriſſimam Chriſti fideles ſeruitutem tolerabimus. Atque adeo, vt longius progreſſurus non fuerit, Viennam certe ita aggeribus muroque communiiſſet, vt per hyemem ibi refecto exercitu, primo vere, iuſto bello Germaniam laceſſere expeditiſſime potuerit. Conſtat enim, eo conſilio Turcam Viennam veniſſe, vt ea occupata, toto triennio Germaniæ bellum faceret, in eaque cruentam tyrannidem, pro libidine, innumerabili hominum ex omni ætate iactura expleret, omnia igni ferroque vaſta redderet: quod proh dolor iam nimium ſæpe experti ſumus, ac iam recenti vicinoque magis Auſtriæ periculo ac clade moniti, e ſomno vel veterno potius, expergefieri debemus. Vidimus his oculis, oppleta omnia loca cadaueribus, fœdis vulneribus crudeliſſime conſauciatos; nulli ſexui, nulli ætati temperatum. Exemti matrum aluo fœtus alliſi, parui pueri frameis diſſecti, haſtis transfixi: virginibus mixtæ matres, poſt abominabilem execrabilemque abuſum, horret mens dicere, a ceruice reſectis capitibus, toto corpore deformatæ. nullo omnino exemplo immanitatis extare, neo excogitari quidem poſſe exiſtimo, quæ non ediderit in noſtri ſanguinis fratres truculenta bellua.

Tempus itaque eſt, Viri Chriſtiani, vbicunque terrarum Chriſto viuitis; tempus inquam eſt, nos e ſomno excitari, hanc irati ob noſtra ſcelera, numinis plagam agnoſcere, vnanimiter ad Deum conuerti, reſipiſcere; omiſſo vanæ gloriæ ſtudio, odium mutuum ponere; monſtroſas de fide Catholica diſſenſiones, & nunquam finiendas diſputationes abiicere; in vnum Catholicæ Eccleſiæ ſacroſanctum corpus coaleſcere; & in amore proximi, ac bonis operibus ſimul, totis viribus, in Chriſto, qui caput eſt, vnanimes viuere, orareque vt nobis gratiam ſuam concedere dignetur, qua armati, immanem hoſtem, a ceruicibus noſtris propulſemus, & deinde oppreſſis hoſtibus, quieti, in pace, pie ſancteque viuere queamus. Quod ſi editum in infelices Auſtriæ Chriſti fideles exemplum nihil nos mouebit, hancque præſentem Dei plagam, ad nos nihil pertinere putabimus, quid aliud quam præſens exitium toti Germaniæ, ac orbi Chriſtiano, pronunciemus? Non, mihi credite, didicit modum habere hoſtis: circuit omnia, leo rugiens, impotenti animi libidine, inexplebili regnorum cupiditate, inſatiabili ſanguinis noſtri ſiti: longius ſemper longiuſque progredietur, quoad vnus omnia occupabit. quod eum hactenus feciſſe, multorum Regum, Principum, populorum, vrbium exitio edocti, tandem ſcire debemus.

Cum itaque per noctem (vt diximus) magna pars exercitus diſceſſiſſet, Veneris die, Imbrahim baſſa, vna cum reliquis ducibus, mane inſtructis ordinibus, circiter LX mille equitum, in procinctu conſtitit: nihil tamen ea die geſtum. venit in mentem ducibus noſtris, quod ante e captiuis audierant, eſſe hoſtium voluntatem, vt de redimendis captiuis ageretur, & vtrinque fieret permutatio. Sic enim Imbrahim Baſſæ videri illi affirmauerant. mittunt itaque nuncium cum litteris, ſibi quoque placere, cum belli ius ita ferret, vt captiuorum ratio vtrinque haberetur. Ad quæ Imbrahim baſſa, ſuo ſigno confirmatas litteras dedit: quarum exemplum aſcribere, viſum eſt, operæpreciúm eſſe.

Imbrahim Baſſa Dei gratia ſupremus ſecretarius, ſupremus conſiliarius, potentiſſimi inuictiſſimique Cæſaris Sultani, Solimani dux, & vniuerſi imperij, ac rerum gerendarum gubernator. Viſis litteris, quas nuntius veſter nobis reddidit, generoſi duces, ac rerum gerendarum præfecti illuſtres, de voluntate veſtra cognouimus. Sciatote nos non veniſſe, veſtras vt ciuitates occuparemus; ſed vt Archiducem veſtrum Ferdinandum quæreremus: quem tamen non inuenimus. etſi pluribus diebus in illius expectatione hic morati ſumus; non tamen ad hunc vſque diem comparuit. heri tres e veſtris captiuos libere ad vos dimiſimus: ſimili ratione vos cum noſtris agere æquum eſt, quemadmodum nuntium veſtrum iuſſimus ad vos referre. Integrum porro vobis eſt, mittere quem

vobis visum fuerit, quid de captiuis cognoscat; neque tali in casu de fide nostra quicquam dubitare debetis. Quod vero iis qui Budæ in præsidio fuere, fidem non seruasse insimulamur, illorum, non nostra culpa factum est. Data pro Vienna XVII *Octobris, Anno* MDXXIX.

In mandatis præterea nuncio dedere, sese, vt militares homines decet, iuxta ius belli facere, constitutum habere, quando eo res deuenerit, vt plurima inter eos agenda restent. Tabellario e Damascena purpura, vestem rubeam dono dedere. Eodem die Christophorum Zetliz, de quo antea meminimus, Comitis Ioannis ab Hardeck vexilliferum captiuum, egregie aureis purpureisque vestibus ornatum, libere ad vrbem remisere; eademque de re, ei mandata dedere.

Postridie porro Cæsarem, qui cum exercitu præcesserat, persequutus ea celeritate, vt quinque diebus Budam venerint, quæ XXXII prælongis Germanicis milliaribus a Vienna abest; innumeri equi ex fuga mortui corruerunt; nec non e Turcis, captiuisque Christianis, passim in viis plurimi, cum assequi non possent, mortui reperti sunt. Paulus Backitsch, Sigismundus Weixelberger, & Ioannes Cazianer, leui armatura fugientes persecuti, multos ceperunt, plurimos interfecerunt; e captiuis etiam Christianis non paucos liberauerunt: Nassadistæ quoque ad Posonium, ex vrbe, arceque, cui præfectus fuit Wolfgangus Oder, impugnati, quibusdam demersis nauibus, magnam iacturam fecerunt. Captiui Turcæ, pro certo affirmarunt, Turcarum Cæsarem maxima damna accepisse, tum quod plurimi ex illius militibus cæsi, igniariorumque vi confecti sunt, multi fame enecti: tum quod equorum camelorumque ingentem numerum amiserit; tum quod singulari virtute præditum Bassam, Ducem e Natolia, id est minori Asia, quod certis authoribus accepimus, pro Carinthiorum porta catapulta igniaria ictû desideraret. Causę discessus fuisse perhibentur, quod pro tanto exercitu commeatus non suppeditauerint; indeque intolerabili fame vexatos hostes, diutius durare nequiuisse, & quod cœli immitioris inclementiam, appetente hyeme, molles Asiæ gentes, & transmarini milites, non ferendam experiebantur. Ianizeri præcipue militiam diutius ferre recusabant, etsi centum in dies singulis asperi (sic nummi uocantur Turcici argentei; qui singuli sex nostratibus, id est crucifero vno cum dimidio, commutantur) numerentur: quamquam negauerat sese Cæsar a Viennæ oppugnatione, nisi vrbe capta discessurum; etiamsi tanta niues cælitus deciderent, vt ad genu vsque pertingeret. Adhæc Turca pro comperto habebat, Ferdinandum regem, iustum exercitum in Bohemia contraxisse: ab Imperio non contemnenda auxilia mitti, paratumque prœlio cum eo decernere: & cum suos fame laboribusque fatigatos sentiret, cum recentibus congredi noluit. Recta itaque, fugienti similis, ad Albam vsque properauit, magna præda onustus. Tam lentum Turcæ discessum, Duces, militiæ præfecti, & a consiliis, aliquandiu suspectum habuere; in insidiis alicubi aliquot millia subornata, latere rati, instructi acie pro vrbe egressi, Iouis diem integram armati constitere: cumque hostis nullus compareret, iterum ad vrbem sese receperunt. XVIII Octob. Fridericus ad Rhenum Palatinus, vna cum reliquis Principibus, quos Cremblij per obsidionis pericula fuisse ostendimus, Viennam venit. Haud ita multis post diebus, cum ab hoste iam summi Dei ac bonorum virtute securi agerent ciues, grauior ab amicis terror obiicitur. Germani milites, & Imperij præcipue auxilia, plus quam barbarica truculentia, iuris humani diuinique obliti, hostilibus animis, neglecta maiorum disciplina, indignissimis iniuriis contumeliisque ciues affecere. Nam quidam non contenti vina exhausisse, in quo perdendo magis, quam hoste arcendo occupati, sic inebriabantur, vt cum ad arma signum daretur, alij arma vbi inuenirent, ignorarent, alij vacillantes per plateas offenderent: hospitium suorum, etiam præsentium, refractis seris, corruptis arcis, armariis, mensis; direptis quæ reliquæ erant, facultatibus, animos suos manusque explerunt: needum illorum libidini satisfactum; vitra, fornaces, tabulas pictas comminuerunt (tantum non vitam miseris ciuibus eripuerunt) vina, carnes, panes, copiose suppeditata, ac regis optimi benignitate gratuito condonata, nihil

importunos

importunos animos flectebant. Nam XIIII vexillorũ ab Imperio auxilia XXIII Octobris, a prima luce vſque ad veſperum, frequentes coiêre; conuentuque habito, trium oppugnationum ſtipendia, de more militari flagitarunt; quæ niſi numerarentur, præſentem ducibus ac ciuibus cædem denuntiabant: omnia denique acerba minati. Conradum Goſman, & Iacobum a Werdenau, capitaneos, per integram diem, conuentui intereſſe coegerunt. Qui cum docerent, quam iniuſta eorum petita eſſent, ſi quid iure deberetur, ſeſe offerre aiebant; quos tam diu in vinculis ac cuſtodia ſeruarêt, quoad ſatisfieret. ſimulque copioſe ad eos ac fortiter Eck a Reiſchach verba fecit, cum petenti libera quæ vellet dicendi copia facta eſſet. Sed nullius oratione, humanitate, admonitione, quicquam profectum: vno ore omnes ſublata voce, pecuniam flagitare, cædem, prædam minari. Quem tumultum grauiter ferebat inclytus Princeps Fridericus: atqui indomitum vulgus, niſi ſuæ libidini ſatisfieret, compeſci poſſe deſperabat. quid facerent? de oppugnatione ſtipendium coactum, ac vi magis quam merito extortum vnum promiſerunt: ſed nondum placati milites, duobus ſupradictis ducibus haſtas vndiquaque intentarunt: quoad inclinato iam die, magni Michaelis vexillifer, prolato ſigno progreſſus, Commilitones, ait: Quicunque emeritis duobus ſtipendiis, & vno, oppugnationis gratia oblato, contenti eſſe volunt, me ſequantur. Ægre hic a vexillifero cruentas manus abſtinuerunt. Eum deinde per denſum circulum perrumpentem, vexilliferi reliqui, & anteſignani ſecuti, conuentum diremêre. Cum porro Imperij auxilia duobus emeritis ſtipendiis, item vno oppugnationis prætextu extorto, diſſolutis deliniti eſſent: ecce ibi alia exoritur diſſenſio. Veterani milites, qui plures annos Duce Leonhardo a Vels in Hungaria militauerant, & Eckij a Reiſchach imperio ſubiecti, quod debita ſtipendia non continuo, & ex ſententia numerabantur, ſe vrbem direpturos minati: propter tumultum magnus iterum metus ciues occupauerat: qui maturo Ducum, militiæ præfectorum, & conſiliariorum, ſanoque conſilio diſcuſſus, tandem conquieuit. Sic res vtrinque geſtas, breuiter quam veriſſime complexi ſumus, ne longa narratione hominum aures oneraremus. Deo ſanê Opt. Max. merito gratias agere debemus, qui immanem efferatumque tyrannum longius ſæuire vetuit; orareque vt aduerſus incredulos, nobis in fide vera conſentientibus animos robur que miniſtret, quo ſimul ex hoſte crudeliſſimo victoriam, ſimulque pacem aliquando tãdem reportemus.

CATALOGVS VIRORVM ILLVSTRIVM, DVCVM MILITIÆ, PRÆFECTORVM, LEGATORVM, CÆTERO-rumque, quorum virtute & conſilio ſecundum Deum Vienna ſeruata fuit.

Primi ordinis officia militaria.

Illuſtriſſimus Princeps, Philippus Palatinus ad Rhenum Bauariæ Dux, Friderici patrui loco ſupremus auxiliorum imperij Dux, ſeu Capitaneus.

Comes Nicolaus a Salm, natu grandior, inclyti Regis Ferdinandi a conſiliis, ac cubicularius, ſupremus totius exercitus Regij Capitaneus; de cuius fato obiter paucis perſtringam. Iam inde a prima ætate, & ipſo tirocinio, maximis bellorum caſibus exercitus, omnibus fere memorabilibus prœliis interfuit. Et nuper Viennæ, cum murus vi pulueris ſubiecti labefactatus corrueret, lapide ictus, altero pede vulnus accepit: quod vix dum obductum, ſoluta obſidione, cum Strigonium cum exercitu aliquot millium profectus eſſet, recruduit: adeo, vt inualeſcente malo, imbecillior, quam qui militiam ferre poſſet, amicorum conſilio, ad ſuos domũ redierit; quo per quietem priſtinam valetudinem reciperet. Deinde in Marcheck, Auſtriæ Caſtello, in ſuorum luctu & lachrymis e vita diſceſſit. Felix poſt tot emerita decora heros, (ſi quod vnum in votis habebat) pro patria, ac Chriſti fide, ſaltem fortiter pugnanti oppetere. & parta ſuis victoria, generoſum ſpiritum reddere licuiſſet. Obiit anno a nato Chriſto M.D.XXX, IIII Menſ. Maij, ætatis ſuæ anno LXXII.

Gulielmus a Rogendorff, &c. Inuictissimi Imperatoris Caroli consiliarius ac cubicularius, & inclyti Regis Ferdinandi item consiliarius, ac magister equitum; quem hodie dicunt Marescalcum, & Magistrum de campo.

Marcus Beck a Leopolsdorf, eques auratus, & iurisconsultus, consiliarius Regius, & Vicedominus terræ Austriæ infra Onasum flumen, supremus annonæ præfectus; quem vocant magistrum munitionum.

Vlricus Leisser, Regius legatus, quem hodie dicunt Consiliarium campi, siue de la Guerra; & supremus tormentorum ac machinarum bellicarum præfectus, quem vocant capitaneum *de l'artelaria*.

Legati siue commissarij rerum bellicarum, & a consiliis.

Georgius a Bucha, consiliarius regius, & locum tenens Austriæ infra Onasum.

Leonhardus a Vels, consiliarius & cubicularius regius, dux siue capitaneus septem vexillorum veteranorum.

Nicolaus Rabenhaubt, a Suchen, eques auratus, consiliarius regius, Austriæ infra Onasum cancellarius.

Eck a Reischach, eques auratus, consiliarius regius, capitaneus sex vexillorum.

Rudolphus ab Hochenfelt, consiliarius regius Austriæ infra Onasum.

Nicolaus a Turri, consiliarius regius, dux copiarum quæ aduersus Sagrabiensem Episcopum, ex Hispano Germanoque milite conscriptæ fuere.

Felicianus a Potschach, consiliarius regius Austriæ infra Onasum.

Ioannes Catzianer, eques auratus, Carniolæ præfectus, leuis armaturæ equestrium turmarum dux.

Ioannes ab Eibesuuald, eques auratus, consiliarius Austriæ infra Onasum.

Ioannes a Greisneck, eques auratus, regius cubicularius hereditarius Carinthiæ, capitaneus peditatus ac ciuitatis Viennæ.

Melchior a Lamberg, consiliarius Austriæ infra Onasum.

Wolfgangus Matscheber, Archiducatus Austriæ legatus siue consiliarius campi.

Troianus ab Aursberg, eques auratus, consiliarius Austriæ infra Onasum.

Bernhardinus Ritschan, eques auratus, Regius legatus siue consiliarius campi.

Helfrichus a Meckau, eques auratus, consiliarius Regius, Austriæ supra Onasum legatus.

Erasmus ab Obrischan, consiliarius campi Carniolæ.

Raimundus a Dornberg, eques auratus, consiliarius Austriæ infra Onasum.

Michael Otho ab Achterdingen, consiliarius campi, præfectus machinarum bellicarum Austriæ supra Onasum.

Ioannes Apholter, consiliarius & Mariscalcus campi.

Sigfridus Collenitsch, Iurisconsultus, consiliarius Austriæ infra Onasum.

Ioannes Kauffman, Iurisconsultus, consiliarius Austriæ infra Onasum.

Officiorum militarium præfecti.

Vitus a Walenburg, supremus a numerandis stipendiis, vel præfectus nummorum.

Leonhardus Kuttenfelder, supremus censor, siue lustrator exercitus; *el Veador*.

Michael Stutzel, Petrus Stern, Ioannes Weisberger, secretarij militares, siue capi.

Iodocus Lilgenberger, annonæ præfectus.

Ioannes Gamper, præpositus iudiciorum veterani exercitus, *el Alcaldo de la Iustitia*.

Ioannes Eberle, Præpositus castrorum veterani exercitus, *el Preuost*, qui tormento ictus occubuit. Huic suffectus Valentinus a Gerada.

Georgius Stockel a Lindau, supremus præfectus excubiarum veterani exercitus, *Maistro de la garda*.

Wolfgangus Gabaij tribunus, siue quartarum Magister veterani exercitus.

Caspar Schnaiter, Præpositus castrorum Eckij a Reischach: *el Preuost*.

Ioannes a Berneck, censor siue lustrator exercitus Nicolai a Turri, *el Veador*.

Ducum catalogus, & copiarum quas quisque duxerit, numerus:

Wolfgangus a Rogendorff, consiliarius Regius, Mariscalcus terræ Austriæ, infra Onasum flumen, quingentos equites duxit; inter quos nobiles recensentur:
Longinus a Bucham.
Sigismundus a Bucham.
Ioannes a Lappitz.
Sebastianus Hager.
Erasmus a Starhenberg.
Leopoldus a Mainburg.
Martinus a Bucham.
Ioannes a Bucham.
Ioannes a Lamberg iunior.
Ernrichus Kœnigsberger.
Vitus Kœnigsberger.
Leopoldus Lembacher.
Wolfgangus Esmaister.
Rudolphus Freischlag.
Ioannes Lasberger.
Andreas Waltinger.
Georgius Grabner.
Marcus Mamainger.
Gebhardus Weltzer.
Godhardus Vellendorffer.
Hieronymus Geier.
Wolfgangus Span.
Ludouicus Schonbrunner.
Ioannes Rosenhart.
Christophorus Rauchenecker.
Vitalis Kalrer.
Ioannes Lob.
Christophorus Haritzer.
Achatius Mestenbeck.
Christophorus Schonburg.
Georgius Dietrichinger.
Christophorus Auser.
Christophorus Redler.
Ioannes Wallen.
Stephanus Polchinger.
Christophorus Randecker.
Reinprechtus ab Eberdorff, Capitaneus ciuitatum Austrię, super vnum vexillum peditum.
Ioannes Fintzenseiser, & Richardus Infaner, capitanei super delectum denorum militum, terræ Austriæ infra Onasum.

Sub Nicolao a Turri capitaneo meruerunt:

Stephanus Grasuuein, eques auratus, consiliarius, capitaneus, C C L equitibus Stiriis præfectus, presto non fuit: cuius loco successit Bartholomæus Weisnecker.
Otho a Paen, signifer.
Gothardus a Lamberg.
Chilianus Zuch.
Martinus a Mallentein.
Caspar Schrampf.
Zacharias Hymberger.
Andreas Rindscheid.
Martinus a Flednitz.
Rochus a Trautmansdorff.
Christophorus Hebenstreit.
Vlricus Mazeber.
Dauid Hunberger.
Iob Gambs.
Christophorus a Lindeck.
Andreas Lamisdorffer.
Erhardus Mindorffer.
Andreas Wintzrer.
Clemens Prunhaimer.
Heinrichus Prantner.
Ioannes Mulhauser.
Gulielmus Freitag.
Martinus Semenitsch.
Ioachimus Freitag.
N... Edlinger.
Ioannes Pernecker.
Leonhardus Pandorffer.

Abelo ab Holeneck capitaneo, vexillum paruit peditatus Stiriæ; sub quo nobiles fuerunt:

Hartmannus ab Holeneck.
Paulus Stainacher, signifer.
Georgius Stelnbeiss: qui tormento ictus occubuit.
Andreas Stadler, &c.

Sub Antonio Rud a Kolnburg, Stiriæ peditatus vexillum vnum meruit; sub quo nobiles:

Georgius Wildensteiner, signifer.
Wolfgangus a Lamberg.
Adamus & Sebastianus Sultzbaecher, fratres.

Melchior Stadler.
Melchior Schramph.
Sebastianus Rosenberger.

Leonhardus Lochner Carinthiæ capitaneus, duas centurias equitum duxit; in quibus nobiles:

Ioannes a Neunhaus.
Christophorus Dosch.
Christophorus Brunhaimer.
Wolfgangus ab Eckenburg.
Christophorus ab Eckenburg.
Leonhardus a Malentein.
Ioannes Brunhoffer.
Ioannes Rhenner, &c.

Christophorus Saler, capitaneus, vexillum duxit peditum Carinthia; sub quo nobiles:

Christophorus Mardachs, signifer.
Ioannes Hauts.
Caspar Kienberger.
Christophorus Keller.
Hans Reischberger.

Hispani capitanei;

Ludouicus de Aualos, Magister campi. Ioannes de Anguilera, Ioannes de Salinas, Melchior de Villaruel, circiter septingentos Hispanos pedites duxerunt: qui strenue pro Ferdinādi regis optimi salute excubantes, omnibus periculis vltro sese primi obtulere: adeo vt andierim neminem tam maleuolnm, qui non singulare illorum virtuti testimonium dederit. In his nobiles numerantur:

Ciros signifer.
Antoni⁹ Comargo signifer: occubuit.
Petrus Nauares, signifer.
Cardenes, item signifer.
Georgius Manriquez.
Christophorus de Aranda.
Ludouicus de Calathauit: occubuit.
Alfonsus de Eredia.
Zapata.
Val de Rama.
Balacurs.
Iuanus de Argolio
Ferdinandus de Roža.
Iacobus Garzias de Gusman: occubuit.
Gueuara. &c.

Didacus Seraua, Regiæ Maiestatis puerorum nobilium præfectus, vnde reliqui se effugisse facile patiebantur, Viennam iam aqua terraque, hostium innumeris copiis circumseptam, conducta celoce, decoris demerendi spe incensus, secundo Danubio properauit: in oppugnatione primus in hostem sulphurata iaculatus, aduerso thorace tria spicula excepit. Multa memorabilia Hispanos patrasse audiui, sed quia incerto autore ferebātur, malui bonos milites suis laudibus fraudare, quam nimium laudandi studio, palpum obtrudere voluisse videri.

Sub Ioannē Cacianer, Capitaneo, Nicolaus Schnitzenbaumer CLX equitibus præfuit; in quibus nobiles:

Ioannes Leiffer, præfectus excubiarū, vel magister *de lagarda.*
Ioannes Gall, signifer.
Alexius Flaschberger.
Christophorus Mindorffer.
Ioannes Globits, Præfectus excubiarum.
Ioannes Leble, &c.

Sub Ioanne Comite ab Hardeck, a poçulis hereditario Austriæ, infra Onasum, Capitaneo, militarunt CCL equites; in quibus nobiles:

Ioannes a Schelnberg.
Heinrichus a Schelnberg.
Christophorus Zetlits, signifer.
Erasmus Deuffel.
Gulielmus ab Oberbeck.is, excusso ab equo ad D. Marci ædem signifero, fertur signum arreptum, vtante meminimus, seruasse, & ad vrbem retulisse.
Nicolaus Rechenberger.
Conradus Phrior, Vratislauiensis.
Ioannes Reibnits.
Melchior Panouuits.
Valentinus Longus a Procat.
Sebastianus Hosuuits.
Balthasar Seidlitz.
Conradus Seidlitz.
Ioannes Haubitz a Rupersdorf.
Laurentius Magnus.
Balthassar Knoblosdorff a Berndorff.

Georgius

Georgius Scheredi: item Georgius Hatalinij, Adamus Honorij, Ioannes Norouusky: qui quatuor, Episcopo Strigoniensi cum seruirent, impiis & consceleratis illius cum Turcis conspirationibus offensi, cũ XXVIII equitũ turma, ad Ferdinandum Regem sese receperunt.

Sub Leonhardo a Vels, capitaneo, singulis vexillis, Praefecti fuere capitanei infrascripti.

Ægidius a Vels.
Ioannes ab Altenhausen.
Thomas Flaschberger, signifer.
Christophorus Reischacher.
Hainrichus Wundershofer.
Ioachimus ab Helmstorff.
Thomas ab Armstorff.
Petrus a Vels.
Nicodemus Sinckmoser.
Ioachimus ab Rosenau.
Hainrichus Sendroffzky.
Albertus ab Kodsan.
Georgius Westualin.

Caspar Ritschan, capitaneus Regius, vexillum peditum duxit; inter quos nobiles fuere:

Christophorus & Ioannes Amsteter.
Ioannes Lochner.
Ludouicus Gall.
Guilielmus Waltinger.
Gregorius a Faulach.
Georgius Seidlitz.
Caspar Carlouitz, &c.
Wolfgangus Hagen, capitaneus Regius, vexillo peditum vni praefuit. longius in hostem progressus, atque a nostris (vt ostendimus) destitutus, fortiter pugnando oppetiit. cui successit Ioannes Altenhauser; sub quo nobiles militarunt:
Albertus Peltzky, signifer.
Ioannes Parnsbruner.
Christophorus a Sinzndorff.
Georgius Straffer.
Ioannes Werder, &c.

Sigismundo Leisser, capitaneo Regio, vnum vexillum peditum paruit; sub quo:

Guntherus ab Herberstain, signifer.
Matthias Fux.
Iacobus Tranner.
Andreas Hoffer, &c.

Sub Maximiliano Leysser, capitaneo Regio super vnum vexillum peditum, militarunt:

Sebastianus a Weisseneck, signifer.
Petrus a Weisseneck.
Christophorus Leisser.
Seifridus a Ratmansdorff. Andreas a Mallenstein. Caspar & Ioannes Ottwein. Balthassar Schramph. Hieronymus a Rechberg. Caspar Purckstorffer.

Ioannes Sarg, a Surgenstain, capitaneus Regius, vexillo vni praefectus; sub quo meruerunt:

Erhardus a Perlingen, signifer.
Georgius Waldner.
Ioannes Brenner.
Georgius Gluck.

Ioannes Grummoser, capitaneus Regius, duo vexilla peditum tenuit; sub quibus militarunt:

Guilielmus a Bibrach.
Michael Wildmair, signifer.

Sub Eck a Reischach capitaneo, sex capitanei, qui singulis vexillis praefuerunt; militarunt:

Ioannes Vlrichus a Rotenburg.
Ioannes Dietrichus ab Hocheneck, capitaneus.
Schweickhardus Thum a Neuburg.
Iodocus a Grienstain, signifer.
Ludouicus Wolff ab Habsberg.
Ioannes ab Hochenfeldr.
Ioannes a Seiboldstorff.
Rupertus a Grana, Burgundus.

Maximilianus Auer, ab Hernkirchen, capitaneus Regius vnius vexilli peditum.

Ioannes Georgius a Burckſtal capitaneus Regius vnius vexilli; ſub quo militârunt:

Heinrichus ab Raubenſtein.
Sebaldus a Bolckenſtain.
Wolfgangus Sigiſmundus a Stain.
Ioachimus Schonfelder.
Wolfgangus Gultinger.
Guilielmus Füller.
Conrad Zeller.
Georgius Gurtler, ſignifer.

Eitel Ioannes a Faulach, capitaneus Regius vnius vexilli; ſub quo:

Chriſtophorus a Schina, ſignifer.
Fridericus ab Eintzberg.
Wenceslaus ab Homburg.
Ioannes Reibitz.

Chriſtophorus a Neuenfels, capitaneus Regius vnius vexilli; ſub quo:

Michael a Landenburg, ſignifer.
Ioannes Outmair.
Ioannes a Logau.

Wolfgangus Pfaffenlap, capitaneus Regius vnius vexilli; ſub quo:

Ioannes Eberbardus a Reinach.
Iacobus Sigiſmundus a Reinach.
Heinrichus a Mandach, &c.
Erneſtus a Brandenſtain, Regiæ Maieſtatis ſatellitũ, quos Trabandos vocant, capitaneus, quatuor ſignis præfuit peditum Bohœmorum; in quibus nobiles fuerunt:
Guilelmus Zuſirzetitzky a Wartẽberg, capitaneus Regius vnius vexilli.
Sebaſtianus Knoblſtorffer, ſignifer.
Petrus a Profez, capitaneus Regius, vnum vexillum duxit.
Petrus a Wopith, Ginackh, Perzina, capitaneus Regius duorum vexillorum.
Achatius Schlusky, a Clunna, ſignifer.
Venceslaus a Landa, ſignifer.

Nobiles quidam, qui nulli duci addicti militarunt.

Rupertus Comes a Manderſchiet.
Wolfgangus Comes ab Ottingen, qui proprio ære militauit.
Guilielmus ab Herberſtain, eques auratus.
Ioãnnes Salamanca, egregia virtute iuuenis Hiſpanus. hic vna cum aliis quibuſdam, Caeianero Duce, excurſione facta ad Viennæ montana, cæſis fugatisque Turcis, fortiter ſeſe geſſit.
Chriſtophor' a Lamberg Gaurini præfectus, Turca aduenieñte, arcem minime munitam incendit, ſeruatisq; tormentis Viennam venit.
Georgius Wolffram ſtorffer, Regiæ Maieſtatis venationum præfectus.
Leonhardus Hauſer, vir ſtrenuus, capitaneus Ciuitatis Viennæ; cuius ædes ærumnoſatũ mulierum puerorumque perfugium fuerunt; tormento ictus conualuit.
Eraſmus Scheürer.
Ioannes Haug a Frainſtain.
Hieronymus Ruck.
Sigiſmundus Gunthershauſer, &c.

Auxiliorum Imperij Catalogus.

Philippus Palatinus ad Rhenum, de quo antea mẽtionem fecimus, centuriam equitum vnam duxit.
Silueſter a Schaumburg, & Ludouicus a Graueneck, tribuni.
Thomas Marſchalcus a Pappenhaim.
Georgius a Rechberg.
Georgius Hund, &c.
Cônradus Gotzman, dux ab Electoribus Principibus præfectus ſeptẽ capitaneis; ipſe in obſidione Viennæ non fuit. nam Crembſij reſedit.
Georgius a Lauffenholtz, capitaneus vnius vexilli auxiliorum Imperij.
Ioannes a Mordlingen, ſignifer.
Ioannes a Feſtenberg.
Martinus & Vitus ab Egloffſtain.
Gundelius & Ambroſius a Schamberg.
Ioannes Taubenrantz, capitaneus Imperij vnius vexilli.
Balthaſar a Bock, ſignifer.
Wolfgangus a Creutzen.
Eraſmus ab Haid, &c.

Ioannes a Gundelfingen, capitaneus Imperij, vexilli vnius.

Christophorus Groland; signifer.

Caspar Altmulstainer, Zammacher, Norimbergensis, capitaneus Imperij, vnius vexilli.

Pancratius Zolner, signifer.

Christophorus Stramer.

Nicolaus Rosenberger.

Friderichus Haner.

Ioannes a Riedlingen, capitaneus Imperij vnius vexilli.

Georgius Schmid Hornbergensis, signifer.

Iodocus ab Haid, &c.

Magnus Michael ab Ansbach, capitaneus vnius vexilli.

Paulus Hartumb, signifer, &c.

Michael a Bamberg, capitaneus vexilli vnius.

Melchior Schaid, signifer, &c.

Ioannes Hablutzel, capitaneus vexilli vnius.

Ioannes Burghardus Faber, signifer.

Guilelmus Talhamer, capitaneus vexilli vnius.

Ioannes Eysen, signifer.

Christophorus Iud, capitaneus vexilli vnius.

Iacobus a Werdnau, dux ab Electoribus principibus, septem signis præfectus, in obsidione non fuit, sed Crembsij cum Friderico Palatino egit.

Ludouicus a Graueneck, capitaneus Imperij auxiliorum vexilli vnius.

Guilelmus Guss a Gussenberg, signifer.

Rudolphus a Pappenhaim, Mariscalcus Romani Imperij hereditari⁹, capitaneus vexilli vnius.

Ioannes Sigismundus ab Ellerbach, signifer.

Georgius Lamparter a Greiffenstain, capitaneus vexilli vnius.

Georgius a Fechingen, signifer.

Ioannes Mergel Memmingensis, capitaneus vexilli vnius.

Sacri Romani Imperij officia militaria.

Ernestus a Brandenstain, sacri Romani Imperij supremus censor militaris, siue lustrator exercitus; *el veador.*

Michael Beheim, Præfectus tormentorum, & machinarum bellicarum; *capitaneus del' artelaria.*

Georgius de Myndelhaim, præpositus iudiciorum; *el alcaldo della Iustitia.*

Bartholomæus Aman, præpositus castrorum; *el preuost.*

Philippus a Gelnhausen, præfectus excubiarum septem signorum, quæ sub Cunrado Gotzman meruerunt; *el mastro della Garda.*

Sebastianus a Schorndorff, præfectus excubiarum septem signorũ, quibus præfuit Iacobus a Werdenau.

Ioannes Smidel tribunus, magister quartarum.

FINIS OBSIDIONIS.

LECTORI S.

Quia paullò ante, sub initium catalogi huius, illustri Comiti Nicolao Salmensi, Nicolai Iunioris patri, Egonis, Iulij nunc adhuc superstitis, Nicolai III, auo; magna, veraque tributa sunt laudes, ab auctore commentationis huius: visum est vel auctarij, vel plenioris ellogij grauioris ve testimonij loco, monumentum insigne subijcere, quod æternandæ viri maximi memoriæ, Diuus Ferdinandus Cæsar in æde Dorotheana Viennensi, opere marmoreo, posuit. Lector lege, relege, viue, ac vale.

DIS MAN. S.

INCOMPARABILIS HEROS, NICOLAVS
COMES A SALM, DIVI FERDINANDI,
ROMANORVM, VNGARIÆ, BOHEMIÆQ.
REGIS, ARCHIDVCIS AVSTRIÆ,
AB ARCANIS CONSILIIS, CVBICVLAR.
ET SVPREMVS PROVINCIARVM,

TERRÆ AVSTRIÆ CAPITANEVS,
QVVM DIVVS FRIDERICHVS ROM.
IMPERATOR, DVX SIGISMVNDVS,
DIVVS MAXIMILIANVS ROM. IMP.
PHILIPPVS REX, KAROLVS V. ROM.
IMP. ET FERDINANDVS ROM. CÆSAR,
AVGG. FRATRES, RERVM POTIRENTVR,
EORVM AVSPICIIS REIP. ANNIS XLVI
FORTEM ATQVE STRENVAM OPERAM
DOMI MILITIÆQ. NAVAVIT.

ANNO PORRO DOMINI M. D. XXIX.
SOLYMANO TVRCARVM TYRANNO
VIENNAM OBSESSAM ATROCITER
OPPVGNANTE, DVM DIRVTIS MOENIB.
INVICTVM GENEROSI ANIMI ROBVR
PRO MVRO HOSTIVM MINIS OPPONIT,
SAXO PERCVSSVS LETALE
VVLNVS ACCEPIT.

DIVVS FERDINAND. PATRIÆ PATER.
VIRTVTIS RERVMQVE GESTARVM
GLORIÆ ERGO HOC EI MONVMENTVM
FIERI CVRAVIT.

Θ IIII DIE MENSIS MAII, ANNO
DOMINI IESV SERVATORIS
M. D. XXX.

VIRTVTEM POSTERI IMITANTOR.

FINIS.

INDEX

INDEX TAM VERBORVM, QVAM RERVM GESTARVM IN ANNALIBVS TVRCICIS MEMORABILIVM, ORDINE ALphabetico digeſtus;

Cuius prior numerus paginas, poſterior lineas deſignat.

A.

C.

Cussuc

F.

H.

Harustis

I.

M. lus

N.

T.

V.

Victos

FINIS.

